

PS 9.0.09 P 90

R.L

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTBELICĂ

II

1946-1947

COORDONATOR

Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Literaturii Române

179/18

FS9.0.09/250

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDATIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTBELICĂ

II

1946-1947

83.8.71

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTBELICĂ

II

1946-1947

Coordonare generală și prefață de
Acad. Eugen Simion

Coordonare redacțională
Andrei Grigor

Documentare și redactare
Oana Soare (1946), Cristina Balinte (coordonator)
Petruș Costea și Alexandru Farcaș (1947)

Editura Muzeul Literaturii Române
București, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cronologia vieții literare românești / pref. de acad. Eugen Simion ; ed.
coordonată de Andrei Grigor. - București : Editura Muzeului Literaturii
Române, 2010-
3 vol.

ISBN 978-973-167-040-9

Vol. 2. : 1946-1947. - 2010. - ISBN 978-973-167-051-5

I. Simion, Eugen (pref.)

II. Grigor, Andrei (coord.)

82.09

1946

IANUARIE

1 ianuarie

• În „Lumea”, nr. 14, Camil Petrescu semnează articolul *Despre realism*, în care, pornind de la un text al lui Marcel Gromaire (reprodus în RFR, nr. 12, 1945), încearcă o definire a conceptului de „realism” și a diferitelor sale echivalări: „Astfel «realismul» trimite fie la așa-zisa filosofie a bunului-simț (și avem atunci realismul «naiv»), fie la filosofia creștină (pentru care ființele și lucrurile sunt create de Dumnezeu cu o existență proprie și definitivă), fie la realismul mecanicist al Renașterii fiziciste, dacă nu la realismul naturalist care este la baza clasicismului. Mai întâlnim însă, din punct de vedere al teoriei cunoașterii așa-zisul «realism critic» ca produs al marilor sisteme raționaliste din veacul al XVII-lea. [...] Este vorba de cu totul altceva, de ceva căruia îi este mai proprie explicitarea dată de Marcel Gromaire, de acea «INVENTARE A CONCRETULUI»,.. Asemenea exemple de „inventare a concretului” ar fi, în opinia scriitorului, *Cartea Oltului* de Geo Bogza sau expoziția de la Dalles a lui Maxy. □ În același număr Marin Preda publică nuvela *Ceata* (p. 7; inclusă ulterior în volumul *Întâlnirea din Pământuri* cu unele modificări și cu titlul *În ceată*) □ La rubrica de „Cronica literară”, Perpessicius scrie o recenzie despre Șerban Cioculescu: „Dimitrie Anghel. Viața și opera”, ed. Publicom. □ Alți titulari de rubrici: Virgil Ierunca, „Caiet francez”; cronica teatrală, Ion Sava (uneori și Zaharia Stancu); cronica plastică, Ion Frunzetti sau Ion Țuculescu etc.

[3 ianuarie]

În primul număr din 1946 (an II, nr. 56, nedatat, dar apărut probabil la 3 ianuarie, din moment ce numărul 58 apare pe 5 ianuarie), „Tribuna nouă” publică pe prima pagină un articol al lui Ioanichie Olteanu, intitulat *Anul victoriei* (anul 1945, „care abia se sfârși”). Pe aceeași pagină, Axente Gruia semnează articolul *Setea de cultură*. □ La pagina culturală, Dumitru C. Micu publică poezia *Profetul*, cu dedicația *Nepământescului LUCIAN BLAGA*.

4 ianuarie

• În „Scânteia” (director Miron Constantinescu), pe prima și a doua pagină, este publicat discursul de Anul Nou al lui Gh. Gheorghiu-Dej, în care liderul comunist prezintă imperativele politice și ideologice pentru 1946 (*Măsurile preconizate de Partidul Comunist Român pentru anul 1946. Discursul*

tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej rostit de Anul Nou). Le reținem pe acelea oarecum tangente vieții literare: „[...] II. SOCIALE: [...] 4. Sprijinirea culturii progresiste și dezvoltarea activității științifice”, „III. POLITICE 1. Consolidarea democrației prin desăvârșirea epurației în aparatul de stat, în întreprinderile publice și particulare, prin judecarea mai departe și aspra condamnare a criminalilor de război și vinovaților de dezastrul țării. [...]”. □ Asupra „măsurilor” preconizate în acest discurs, în special asupra imperativului epurației, care domină și acest an, „Scânteia” va reveni cu articol de fond *Epurația trebuie desăvârșită*, în numărul din 6 ianuarie.

● În „Victoria” („ziar de informație și comentariu critic”, fondator N.D. Cocea, redactor-șef G. Ivașcu) sunt comunicate, în spațiul rubricii „Cultura și viața”, *Premiile literare „Cugetarea 1945”*. Juriul format din P. P. Negulescu, Cezar Petrescu, Vladimir Streinu și Horia Furtună a decis, pe 30 decembrie 1945, premiarea următoarelor scrieri: romanul *Flăcări* de Radu Tudoran (200.000 lei), volumul de nuvele *Noaptea de fericire* de Mihail Celarianu (150.000 lei) și poemele din *Visuri în vuietul vremii* de Al. Philippide (100.000).

5 ianuarie

● În „Semnalul” („cotidian independent al democrației românești”, director Sebastian Șerbescu), la rubrica „Anchetele noastre”, Dinu Moroianu îi ia un interviu lui Victor Eftimiu, președinte S.S.R., în privința preconizatei legi a scriitorilor și editorilor (*Scriitorul de azi. Răspunde d. Victor Eftimiu, președintele Societății Scriitorilor Români*). Eftimiu se referă în special la plata drepturilor de autor și la reglementările în privința traducerilor (chestiuni care vor fi păstrate în textul viitoarei legi): „Printr-un decret de lege alcătuit de juriștii societății noastre nu s-a prevăzut nicio restricțiune în activitatea editurilor. S-a introdus însă un articol buclucaș: editorul sau directorul de teatru trebuie să plătească pentru marfa de import același drept de autor ca și scriitorului autohton (20 la sută cartea, 10 la sută opera dramatică). În felul acesta concurența ar fi legală. Între două obligații egale, o să avem mai multe șanse să fim tipăriți sau jucați noi de aici. Al doilea articol important este ca traduceri să fie încredințate membrilor SSR-ului și ai Asociației Autorilor Dramatici.”

● În „Jurnalul de dimineață” este publicat *Rezultatul concursului literar instituit de Confederația generală a muncii*. Dintre lucrările pe tema „13 decembrie”, au fost distinse cu premiul I piesa de teatru *Joia roșie* a lui Marcel Breslașu (300.000 lei) și poemul *13 Decembrie* al lui Victor Eftimiu (50.000 lei).

* Documentarea și redactarea materialelor corespunzătoare publicațiilor „Victoria”, „Orizont”, „Lupta Ardealului”, „Bis” și „România liberă” din perioada ianuarie-aprilie au fost realizate de Oana Safta

- În „Victoria”, Ion Biberi publică articolul *M.H. Maxy și realismul social*, în care se plasează pe o poziție contrară ideologiei oficiale în privința „cazului” Maxy, acuzat la sfârșitul lui 1945 de nesincronizare de viziune cu dogmatismul artistic („cazul” Maxy va fi una dintre piesele prime ale dosarului contestării modernismului). Biberi se străduiește să demonstreze, ca avocat al apărării, „realismul” de fond al creației plastice a lui Maxy: „Păstrându-și toate dobânzile și experiențele tehnice ale trecutului, d. Maxy s-a îndreptat către spectacolul social, al muncii creatoare, al lucrătorului din uzine și mină, al vieții țărănești. [...] Prin această adeziune la realitate și viață, d. Maxy își împlinește evoluția sa artistică, în direcția unui realism social, devenind, prin aceasta, ilustrativ pentru o categorie mai largă de artiști care, desigur, îl vor urma. D. Maxy va fi, încă o dată, un deschizător de drumuri”.
- În „Tribuna nouă”, Pavel Apostol publică articolul cu titlu interogativ *Există democrație în România?*, în care face o analiză a stării politice, criticând în subtext atitudinile jurnalistice potrivnice guvernului. □ În același număr, Ioanichie Olteanu semnează poemul Turnul, dintr-un volum „care va apărea în curând”, o foarte modestă metaforizare a prăbușirii turnului de fildeș.

6 ianuarie

- Șerban Cioculescu semnează „Cronica dramatică” la „Semnalul”, analizând piesele: *Celebrii Cavendish* de Edna Ferber și G. Kaufman (de la „Teatrul Nostru”) și *Nevasta mută* de Anatole France (de la „Studio Teatrul Național”).
- Dan Petrașincu enumeră, în „Dreptatea nouă” („organ de luptă național-țărănistă”, director, Victor Eftimiu), editurile existente la acea vreme, majoritatea desființate la finele anului următor sau la începutul lui 1948 (**O problemă: editurile**, în cadrul rubricii „Cultură și viață”): Cartea românească, Cugetarea, Naționala-Gh. Mecu, Universul, Socec, Cioflec, Fundațiile Regale, Fundația Mihai I, Casa Școalelor, Cultura Națională, Forum, Veritas, Pro-Pace, Cartea Rusă, Bicurim, Secolul XX, Căminul Artei, Gorjan, Scrisul Românesc, Coresi, Capitol; Editura ziarului *Scântea* a PCR, Editura Partidului Social-Democrat, Editura de Stat (pe cale de a se înființa), cea a Ministerului Propagandei etc.
- În „Lumea”, G. Călinescu publică, sub titlul *Ce este un autodidact*, un fragment din conferința sa *Prietenile noastre cărțile* (ținută pe 12 decembrie 1945 la Sala Dalles), din care unele aserțiuni sunt antologabile: „Eu de fapt nu citesc niciodată cărți, ci autori, și zic așa: am citit pe Eminescu, am citit pe Baudelaire, am citit pe Sadoveanu”; „Eu de mult nu mai citesc nici cărți, nici autori. Eu citesc literaturi”. □ Sub pseudonimul „Aristarc” publică *Fals jurnal* („Cronica mizantropului”), una dintre cele mai cunoscute intervenții contestatoare a criticului la adresa genului diaristic. □ În paginile revistei

apare și cunoscutul studiu al lui Vladimir Ermilov despre *Realismul socialist* (vezi **Anexa**), unul dintre cele mai semnificative texte de teoretizare a acestei „metode de creație”. Intervenția se reține în special datorită distincțiilor operate între realismul critic și realismul socialist, precum și prin considerațiile în privința obligativității perspectivei „optimiste”: „[...] arta realistă a secolelor trecute se ocupa, în primul rând, cu critica, cu negarea societății contemporane, cu demascarea răului social și moral al acestei societăți. Sarcinile afirmării pozitive ale diferitelor aspecte ale vieții și ale idealurilor viitorului – aceste probleme ale artei nu puteau să se ridice pe deplin în fața artei trecutului. Reprezentanții artei din trecut nu puteau avea nici acea claritate a concepției asupra lumii, nici acea cunoaștere a legilor obiective de dezvoltare a realității, care este necesară pentru afirmarea deplină, consecventă a vieții și formularea unui ideal social clar în opoziție față de acea realitate pe care ei o criticau și o repudiau. [...] Arta realismului socialist înglobează în sfera poeziei toată viața socială, politică, de stat – cu alte cuvinte – toată viața istorică, căci această artă a ajuns să cunoască legile obiective ale acestei vieți, știe tendințele și perspectivele dezvoltării ei, nu numai presimte, ci și prevede triumful adevărului, rațiunii, libertății, frumosului. [...] Scriitorul care stă pe pozițiile realismului socialist, și mai profund decât scriitorul realismului critic, descoperă, critică, demască toate plăgile sociale, tot răul și nedreptatea lumii, fiindcă este inspirat de un ideal social și moral pozitiv, de pe culmile căruia el vede mai limpede nu numai răul, ci și cauzele lui”. (Articolul va fi consemnat în „Scânteia”, v. mai jos, 13 ianuarie) □ În același număr, sub genericul „Un centenar de la debutul lui Baudelaire”, se inițiază o anchetă despre censul și semnificațiile liricii acestuia: *Tudor Arghezi, Al. Philippide, Camil Petrescu și Șerban Cioculescu despre Baudelaire*. Se reține în chip deosebit intervenția lui Camil Petrescu (care se referă la modernismul celui pe care îl consideră „începutul unui nou neon al poeziei”). „Totul trebuie înțeles ca fundamentală întoarcere de orizont. Accentul s-a deplasat de pe cuprins pe meșteșugul cuvântului. [...] De la Baudelaire încoace conținutul poemului devine neglijabil, meșteșugul expresiei dând singur patentă de rămânere în cetate. De la el, de la poetul emfazei aproape excesive”. Fără să insiste asupra ideii, Arghezi îl socotește pe Baudelaire „un mare mistic”.

7 ianuarie

- În „Scânteia”, Silviu Brucan reacționează împotriva „miasmelor putrefacției” unei „culturi reacționare-fasciste”, schițând, în articolul *Pentru o cultură națională*, unele dintre normele și imperativele culturii noi: „Cultura românească se află la răscruce. Ea va trebui să respire din plin aerul proaspăt al vieții, să pulseze de vigoarea luptei maselor populare pentru libertate, să continue marile tradiții ale cărturarilor progresiști din trecut. [...]

Orizonturile ce le deschide această cultură nouă, legătura pe care o creează între toate forțele vii și creatoare românești, productivitatea ei pe linia reconstrucției la care străduiesc masele largi populare îi dau dreptul să se numească – pentru prima dată în istoria țării – **CULTURA NAȚIONALĂ.** □

În același număr, în articolul *Atitudini realiste în fața problemelor culturii*, (în pagina supraintitulată „Literatura – Arta – Cultura”), Ion Vitner comentează cuvântarea lui Pătrășcanu din decembrie 1945 despre problemele culturii, insistând asupra modalităților în care comuniștii doresc să propage ideea „artei pentru mase”: „Ceea ce comuniștii vor este cu totul altceva. Ei vor ca printr-o muncă, ale cărei dificultăți nu-i descurajează, să facă accesibile unor pături cât mai largi înaltele valori de cultură, bun al întregii umanități. Dar pentru aceasta trebuie să părăsim gustul barocului și al rafinamentului cu orice preț și printr-un dublu efort – de stârpire a analfabetismului și de creare a unor forme culturale directe realiste, accesibile, adică profund umane – să se realizeze cea mai nobilă tentativă pe care intelectualitatea românească a încercat-o în acest ultim veac, aceea de a ridica la o înaltă conștiință românească și în același timp națională un număr cât mai mare de oameni”. Mai sus amintitul „gust al barocului” ar avea, după Pătrășcanu (apud Vitner), câteva exemplificări: „Pe plan filosofic, gândirea lui Lucian Blaga, pe plan beletristic proza lui Ionel Teodoreanu și poezia atâtor inteligențe care, alungând pasiunea umanului, s-au exercitat în vidul unei originalități cu orice preț”.

9 ianuarie

- În „Universul” se anunță intenția de a acorda *Un premiu de nuvelă în valoare de 300.000 lei în amintirea lui E. Lovinescu* (probabil în spatele inițiativei care dorește să se plaseze sub anonimat se ascunde Dinu Nicodin). Din juriu, prezidat de Perpessicius, mai fac parte Cezar Petrescu și Vlaicu Bârna.

11 ianuarie

- Piesa lui Camil Petrescu, *Mitică Popescu*, este jucată la Teatrul Național (cf. „Jurnalul de dimineață”: „*Mitică Popescu*”, *un mare succes*).
- În „Fapta”, Ștefan Aug. Doinaș publică poemul *Forma îngerului* („Caietul poeziei tinere”), una dintre rarele sale apariții în presa epocii.
- În „Universul”, sub titlul „*Cultura Națională reia tradiția cărților bune* (articol nesemnat), sunt prezentate unele dintre proiectele și obiectivele editurii: stimularea „valorilor literare autohtone”, traduceri ale capodoperelor literaturii universale; inițierea unui concurs pentru roman și nuvelă, a cărui comisie ar fi alcătuită din P. P. Negulescu (președinte), Gala Galaction, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu și Ion Biberi.

12 ianuarie

• În „Semnalul”, Dinu Moroianu îi ia un interviu lui Mihail Sadoveanu (*Mihail Sadoveanu despre situația scriitorului de azi*, la rubrica „Anchetele noastre”), din care se rețin unele afirmații ambigue în privința „sindicalizării” scriitorilor: „Sindicalizarea, în primul rând, dar mă întreb dacă poate fi o altă condiție de realizare, pentru scriitor, decât talentul”.

• În „Veac nou” („organ săptămânal pentru strângerea legăturilor cu URSS”), nr. 6, C. Ionescu-Gulian publică prima parte a articolului *Omul nou față de cultura veche* (a doua parte, cu același titlu, în „Veac nou” din 19 ianuarie), una dintre cele mai semnificative intervenții, din presa vremii, despre imperativul leninist al „valorificării moștenirii culturale” (apendice al teoriei „celor două culturi”). Atitudinea generală a „omului nou” ar trebui să fie aceea a unei pretense „valorificări istorice” a trecutului cultural, atentă la abaterile de la linia ideologică oficială: „[...] omul nou nu poate recepta integral creațiile culturii vechi, nu le poate îmbrățișa cu elanul simplu și unitar pe care îl are față de creațiile epocii sale, a epocii actuale. Față de cultura veche suntem siliți să luăm atitudini dispartate și contradictorii, după cum și structura lor ni s-a dezvăluit ca o opoziție între valori etice și culturale: apreciem și înțelegem momentul creator (estetic sau științific) din cultura veche, îl receptăm și valorificăm istoric, fie că învățăm tehnic din arta și gândirea acestei culturi, fie că ne bucurăm ca amatori de bogăția formelor ei. Dar luăm atitudine ostilă față de momentul etic, față de pasivismul, răceala, morbideța sau egotismul care caracterizează operele celor mai mari, fie ei Stendhal, Flaubert, Goethe, Strindberg etc.”. Sunt citați, ca pretabili unei „valorificări istorice” negative (și, prin urmare, pe cale de a fi interziși) Gide, Proust, Papini, Rilke. □ În a doua parte a serialului său, C. Ionescu-Gulian teoretizează problema „valorificării moștenirii culturale” din prisma dialecticii marxiste a „conștiinței devenirii culturii”: „O cultură nouă nu se poate naște printr-un decret raționalist, care vrea să anihileze, din orgoliu sau ostilitate, tot ceea ce a precedat și creat această «cultură nouă». Noțiunea «cultură nouă» trebuie înțeleasă dialectic; ea este un concept relativ, iar nu absolut. Oricât s-ar retransa antitetic față de cultura veche, cultura nouă nu se poate rotunji armonic decât cuprinzând în sine toate valorile autentice ale culturii vechi. Altfel rămâne în starea de antiteză sterilă fără să poată atinge sinteze odihnitoare.” (Prima parte a articolului va fi comentată amplu în „Scânteia”, v. mai jos, 17 ianuarie.) □ Ca avanpremieră editorială, la p. 7, sunt publicate poeme de Mihai Beniuc din volumul *Un om așteaptă Răsăritul*, în curs de apariție la Editura de Stat (*Un om aștepta Răsăritul, Liniște de amiază*). □ Începând cu acest număr, se inițiază o anchetă despre *Perspectivile difuzării culturii ruse în România. Aportul editurii „Cartea Rusă”. Sugestii pentru o mai bună realizare a telurilor ei* (p. 14, 15). Sunt chestionați, pentru început, I.C. Parhon, S.

Stoilov, S. Sanielevici, Al. Rosetti, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu, F. Aderca. Chestionarul anchetei era următorul: „1. Ce credeți despre perspectivele culturii ruse în România? 2. Care este părerea d-voastră despre aportul editurii „Cartea Rusă” în opera de propagare a acestei culturi? 3. Ce sugestii aveți de făcut pentru o mai bună realizare a țelurilor editurii noastre?” Reținem răspunsurile lui Perpessicius și Pompiliu Constantinescu, îndeosebi la a treia întrebare. În opinia celui dintâi ar fi necesară „o antologie integrală, evolutivă, a întregii poezii ruse, una a prozatorilor, pe curente sau secole, o alta a criticii, a ideologiei, a ziarismului, fără de a mai vorbi de necesitatea unei serii de «pagini alese» din toți marii scriitori ruși [...]”, iar Pompiliu Constantinescu schițează un întreg program de promovare a culturii ruse : „a) formate populare ale volumelor și prețuri cât mai ieftine cu putință; b) traducerea operelor capitale, cu text integral, a clasicilor ruși și a scriitorilor sovietici; c) lărgirea cadrului, extinzându-se traduceri și la filosofie, critică, știință etc.; d) încredințarea acestor traduceri scriitorilor români, pentru a se garanta o transpunere cât mai literară.” (Ancheta continuă în numărul următor, cu răspunsul lui Tudor Teodorescu-Braniște).

● În „Victoria”, sub titlul *Congresul Uniunii Patrioților*, este publicată o prezentare detaliată a congresului de constituire a partidului „Uniunea Patrioților”, care își fixează drept categorie țintă intelectualitatea și care își definește astfel „misiunea actuală”: „Misiunea actuală cea mai importantă a Uniunii Patrioților este să organizeze, împreună cu alte grupări și personalități, un partid pentru ca intelectualitatea și celelalte categorii mijlocii să nu mai fie târâte de tendințele reacționare și să fie la cheremul trusturilor și cartelurilor”. Este reprodus și salutul lui G. Călinescu (membru al formațiunii): „Da! Și noi strigăm «Trăiască Patria!» și noi strigăm «Trăiască Regele!» (aplauze) dar noi o facem dintr-o adâncă convingere și în credința că servim poporului”. (Alte prezentări ale dezbaterilor congresului sunt publicate în numerele din 13 și 15 ianuarie).

13 ianuarie

● În „Scânțiea” este consemnat elogios, fără semnătură, articolul lui Vladimir Ermilov despre *Realismul socialist* (v. mai sus, „Lumea”, 6 ianuarie). Jurnalistul încearcă și o definiție proprie a realismului socialist: „Realismul socialist este atitudinea estetică a omului deplin, a omului liber și creator, conștient de forțele sale și ducând mereu tot mai sus, fără niciun fel de îngrădire a talentului personal, moștenirea culturală prețioasă a umanității.”

● În „Lumea”, nr. 16, apare *Moartea lui Iacob Onisia, povestire inedită de Geo Bogza*.

● În „Fapta”, apare știrea despre adeziunea lui Lucian Blaga la Partidul Național Popular (*D. Lucian Blaga, membru al Partidului Național Popular*).

14 ianuarie

- În „Scânteia”, în articolul *Banda speculanților hârtiei trebuie stârpită – cum ajunge hârtia la bursa neagră – Fabrica „Letea” și „contul P.”*, Tudor Savin se referă la una dintre problemele obsedante ale vremii, lipsa hârtiei (problemă frecvent ridicată în majoritatea intervențiilor în chestiunea „libertății presei”), aici motivată prin existența unui comerț clandestin.

- În „Ardealul” („cotidian independent de luptă cetățenească”, director Anton Ionel Mureșan), N. Carandino, în articolul *Funcțiunea critică*, semnalează carența criticii literare și a celei culturale în general, provocată de absența specialiștilor și de climatul confuz al epocii, propunând câteva soluții: „Pentru a reveni [...] la o atmosferă de onestitate spirituală, de îndrăzneală creatoare, de risc ideologic, de temeritate critică, trebuie să refacem în mare parte educația sufletească a păturii intelectuale”.

15 ianuarie

- În „Fapta”, nr. 419, Al. Mironescu ridică *Problema cărților*, referindu-se și la scumpirea lor excesivă („o carte mai bună nu se mai poate cumpăra sub cinci-șase mii de lei”).

16 ianuarie

- Este publicată în „Scânteia”, în transcriere reportericească, cuvântarea lui Iosif Chișinevschi, marcând poziția oficială în problema „chestiunii scriitoricești”, ținută pe 6 ianuarie în Sala de Ședințe a Comitetului Județean Ilfov al PCR: *Artiștii și scriitorii comuniști și-au luat angajamente față de popor și de Partidul lor. Adunarea scriitorilor și artiștilor din Capitală. Expozeul tov. IOSIF CHIȘINEVSCHI. Problemele discutate. Deziderate, realizări și obiective pentru anul 1946*). Politicianul subliniază iminența schimbării statutului creației artistice și oferă și câteva sugestii tematice: „Noi comuniștii dorim o artă pe înțelesul tuturor. Nu suntem pentru arta numai de dragul artei, deoarece arta de dragul artei este lipsită de conștiință. Noi spunem: [...] «Creați opere pentru popor, noi vă încurajăm, vă susținem, deslănțuiți, desfășurați larg fantezia voastră creatoare, pentru că opera artistică pentru popor fără fantezia voastră creatoare nu-și va atinge scopul. Asta este, în fond, linia noastră în artă» [...] *Să se scrie, să se cânte, să se picteze opere din trecutul luptei poporului român, să se cultive tradițiile luptei democratice ale poporului român, să se popularizeze eroii poporului român. Ce minunate opere vor fi acele care vor trata o mare problemă a țării: lupta pentru pământ și victoria acestei lupte – împrăștierea țăranilor! Ce minunate opere ar putea ieși tratând ruperea României de Germania hitleristă și trecerea plină de avânt alături de URSS și celelalte Națiuni Unite; lupta eroică a ostașilor români alături de eroicul ostaș sovietic.*”

- În „Semnalul” este anunțată înființarea unei catedre de lingvistică generală și a uneia de cultură rusă (*O catedră de cultură rusă*).

17 ianuarie

- În „Victoria” apare știrea intitulată *Ieri după amiază conferința interministerială a hotărât măsurile pentru aplicarea în practică a celor stabilite în acordul de la Moscova. Problema presei a fost rezolvată. Procesele în curs*. Al treilea punct de discuție al ședinței prezidate de Petru Groza (la care participă, printre alții, Lucrețiu Pătrășcanu, Teohari Georgescu, Constantinescu-Iași etc.) se referă la „apariția ziarelor cerute de partidele liberal și național-țărănesc”.

- Ilarie Voronca sosește la București (știrea apare, pentru prima dată, se pare, în „Jurnalul de dimineață” din 18 ianuarie, cu titlul *D. Ilarie Voronca la București*).

- În „Scânteia”, într-un comentariu despre articolul lui Ionescu-Gulian *Omul nou față de cultura veche* (v. mai sus, „Veac nou”, 12 ianuarie), publicat la rubrica „Note”, jurnalistul care alege să rămână anonim tratează chestiunea „valorificării moștenirii literare” prin tangențele acestuia cu problema modernismului: „Problema esențială este de a nu rupe contactul cu formele culturale ale trecutului, care constituiesc izvorul de neîzgăduit al culturii noi, în plină formație, dar nici de a încerca reactualizarea unor aspecte culturale care nu mai pot avea niciun fel de răsunet firesc în sufletul omului de astăzi. A construi cu mîgală și atentă cizelare versuri în felul lui Mallarmé, a prezenta omul și viața în maniera lui Joyce sau Gide sau a reda plastic aspectele realității în maniera lui Juan Gris sau Marcoussis ar constitui astăzi un efort inutil, deoarece ar corespunde gustului unei infime minorități. Toate aceste moduri ale culturii contemporane își au, fără îndoială, importanța și valoarea lor, dar sunt depășite de necesitățile culturale ale omului nou.” □ În același număr, Ion Vitner comentează broșura lui *Lucrețiu Pătrășcanu: Poziția Partidului Comunist Român față de intelectuali, Editura PCR*, insistând îndeosebi asupra obstruării legăturii artist-mase realizate, prin strategiile „jocului perfid și izbutit al reacțiunii românești”: „Tov. Pătrășcanu arată că pentru a deruta aceste mase de intelectuali fără ocupație, Statul le dădea iluzia de a fi considerați ca o elită, căreia ca un adevărat Mecena îi dăruia subvenții și ajutoare. Intelectualii erau astfel corupți și folosiți în scopuri politicianiste fără ca starea materială a celor mai mulți dintre ei să sufere vreo modificare în bine. Burghezia reacționară și moșierimea au oprit astfel comunicarea firească dintre intelectuali și popor, pe intelectuali i-au folosit împotriva poporului, iar acesta din urmă a continuat să trăiască în cel mai desăvârșit și apăsător întuneric.”

19 ianuarie

- În „Scânteia” se comunică decizia suspendării pe 15 zile a ziarului *Ardealul* (*Sindicatul Ziariștilor Profesioniști și cazul ziarului „Ardealul”*).

Comunicatul este semnat de: Ion Pas, N.D. Cocea, Șerban Voinea, Miron Constantinescu, Gh. Millian, N. Moraru, A. Vogel, Em. Serghie, G. Macovescu, Gr. Preoteasa, O. Livezeanu, G. Ivașcu, Scarlat Calimachi, C. Petrescu –CFR, Ilie Zaharia, Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Gh. Dinu etc. Ziarul era acuzat de „propagandă și ațâțare antisemită”. Principalul cap de acuzație era un articol prin care un jurnalist de la „Ardealul” (în nr. 488, 16 ianuarie) polemiza cu un confrate evreu (de la ziarul „Înainte”). „Scânteia” intervenise în cazul „Ardealul” și în numerele precedente (nr. 247, nr. 248). □ În același număr se inițiază *O mare anchetă a Scânteii. Împotriva huliganismului din Universitate! D-nii prof. univ. G. Călinescu, Mircea Florian, Gr. Moisil, dr. C.I. Parhon, D. Pompei, ing. N. Profiri, S. Stoilov, Traian Săvulescu răspund ziarului nostru*. Pornind de la cazul „Ardealul”, sunt realizate chestionare „în legătură cu tendința de a reînvia în atmosfera de studiu și de nobleță spirituală a sălilor de cursuri vechile practici huliganice cuzisto-legionare sub mantia protectoare a clicii maniste”. Redăm răspunsul lui Călinescu: „În ceea ce privește epurația în învățământul universitar, fără îndoială că nu s-a făcut tot ceea ce trebuia în sensul purificării de care era și este absolută nevoie. Am cântărit foarte bine cuvintele, sunt un spirit moderat, dar patriotismul îmi dictează propoziția că este necesară o atitudine mai severă pentru a împăciui o dată pentru totdeauna și a înlătura orice vrajbă ce ne-ar putea periclita viitorul”.

● În scopul de a impune modelul sovietic, „Veac nou”, nr. 7, publică numeroase materiale despre liderii politici sau scriitorii sovietici. Din această serie face parte și evocarea lui Maxim Gorki despre Lenin (*Gorki despre V.I. Lenin*), în care scriitorul accentuează latura titanescă a omului politic: „Capacitatea lui neomenească de lucru mă uimea. Era ușor și sprinten în mișcări, iar gesturile sale zgârcite și totuși energice se armonizau perfect cu vorbirea sa, de asemeni zgârcită în cuvinte și îmbelșugată în idei” etc. □ Marin Preda publică proza *Măritișul*, un fragment epic niciodată folosit în *Moromeții I* sau *II*.

20 ianuarie

● În „România liberă”, Liana Maxy publică un interviu cu Ilarie Voronca, sub titlul *Reîntors în țară Ilarie Voronca povestește: Cum au început emisiunile în limba română la Radio Paris. Reluarea legăturilor culturale cu Franța*. Voronca insistă asupra legăturilor sale cu mișcarea de rezistență franceză: „După ce fusesem mobilizat, Armistițiul m-a găsit în centrul Franței. M-am refugiat la Marsilia. Speram să pot trece în Africa de Nord. N-am reușit. Și am rămas până în 1942 pe litoral, întreținând legături cu scriitorii, care începuseră să activeze în Mișcarea de Rezistență. Apoi am fugit în munți, unde am intrat rânduș la o fermă. Un an de zile am practicat această meserie, pentru ca apoi să mă instalez în regiunea Aveyron, într-un

sat, unde, împreună cu ajutorul de primar, institutorul Jean Masing, furnizam acte false de identitate oamenilor din Maquis. Dar Gestapo-ul lucra intens. Într-o noapte am fost căutați. Nu ne-am putut ascunde decât într-o mănăstire catolică, unde am rămas o lună de zile”.

● În „Lumea”, nr. 17, se inițiază o anchetă cu titlul *Este sau nu este necesară revizuirea teatrului românesc?*, la care răspund, în acest număr, F. Aderca, Mircea Nădejde, Ion Biberi. Întrebările anchetei sunt următoarele: „1. Ce părere aveți despre teatrul românesc? 2. Personal sunteți un spectator al teatrului românesc? 3. Simțiți nevoia unei revizui a teatrului românesc? 4. Așadar pe ce bază socotiți necesară revizuirea teatrului românesc?”. Răspunsurile intervievaților din acest număr sunt destul de generale. (în numerele următoare vor fi publicate răspunsurile Luciei Demetrius, Radu Beligan, Ionel Olteanu (v. mai jos, 27 ianuarie), Alice Voinescu, Marietta Sadova, Dinu Negreanu (v. mai jos, 3 februarie), D.I. Fluviu, Ioan Masoff, Anton Bibescu (10 februarie); Tomaziu, Sandu Eliad, Ionel Rujeanu, Ion Sava (17 februarie); Petru Comarnescu, Iser, Oscar Lemnar (v. mai jos, 24 februarie); iar în nr. din 3 martie (v. mai jos) este publicată *Încheiere* de Ion Sava, prezentând concluziile anchetei) □ Cu ocazia venirii poetului la București, Ion Caraion face o evocare a personalității și operei lui *Ilarie Voronca*: „Voronca suia în poezie din niște depărtări magice și fabuloase, ca un zeu modern amoretat de propria lui imaginație – o imaginație de dimensiune și voluptate tropicală – tânăr, agitat, generos și posesiv asemeni marilor latifundiați medievali. Voronca a fost un latifundiar el însuși, dar al metaforei pentru metaforă, al imaginii pentru imagine”. □ Este publicat și poemul lui Voronca, *Cetatea secretă* (vol. *La clé des réalités*), în traducerea lui Sașa Pană. □ Începând cu acest număr, revista inițiază *O pagină a scriitorilor tineri*, al cărei program este definit astfel într-o notiță nesemnată: astfel, „promovarea noilor talente” s-ar face „din dorința de a oferi celor mai tineri scriitori posibilitățile afirmării și participarea la discuția problemelor de cultură care agită spiritele astăzi”. □ Sub pseudonimul Aristarc, G. Călinescu publică *Motiv ascuns* („Cronica mizantropului”), fragment încorporat ulterior în romanul *Bietul Ioanide*.

21 ianuarie

● În „Jurnalul de dimineață”, este interviuat Ilarie Voronca (*D. Ilarie Voronca ne vorbește despre Franța. Un interviu de I. Vornic*). Poetul se referă la activitatea sa radiofonică (era director al emisiunilor în limba română ale Radiodifuziunii franceze), la perioada activării în rezistență, dar și la unele proiecte („un roman de 2000 de pagini, inspirat din viața clandestinității în care am trăit în anii de opresiune hitleristă”, un volum de poeme *Contre solitude* și „un mic tratat de filosofie”). Se rețin în special unele detalii despre perioada detenției și a morții lui Fondane: „Acest doctor

și-a pus de multe ori pielea în joc pentru a-l salva pe Fundoianu. De câte ori venea razia SS la infirmerie, doctorul o știa. Își scotea amicul din infirmerie și-l trimitea din nou în lagăr. Asta a durat vreo trei luni. Între timp, Fundoianu se refăcuse, își recăpătase curajul și încrederea. Câteva zile înainte de retragere, nemții au mai făcut o razie. Ultima. De data aceasta au intrat și în lagăr. – Ăla de colo! Prea bătrân...Urcă în camion!... Fetița de dincolo... Bătrânelul care s-a dat după spatele lat al unui meseriaș... Pe toți i-au urcat în camion. Doctorul, care era un amic personal al d-lui Voronca și care a povestit impresionantul episod, după eliberarea sa, spunea că Fundoianu l-a privit din camion. Și că privirea aceasta o vede și azi, o va vedea mereu. Iar camionul a intrat în sala de gazare”.

23 ianuarie

- Subiect vedetă al lunii, lui Ilarie Voronca i se ia un interviu și de către A. Elvin (*Câteva ore cu poetul Ilarie Voronca*, apărut în „Victoria”, în spațiul rubricii „Cultura și viața”). Reporterul menționează și alte proiecte ale scriitorului: „a tălmăcit din Arghezi peste 100 de poeme și [...] traduce din cartea lui Blecher *Inimi cicatrizate*, ca și volumul lui Geo Bogza *Cartea Otlului*”.

- În „Dreptatea nouă”, Oscar Lemnaru acuză de iraționalism, huliganism și legionarism generația 27 (*Recitind cărțile unei generații...*, publicat sub titlul rubricii „Cu ochii-n patru”): „A fost cea mai detestabilă cruciadă a obscurantismului românesc. Mircea Eliade, Emil Cioran, Paul Sterian și alții *ejusdem farinae* au crezut în aventura spirituală. Scrisul lor era un șir de aluzii care incitau viața instinctului, pe care civilizația și inteligența au tins totdeauna să-l înfrâneze. «Generația în pulbere» trebuie să fi privit cu toată tristețea revenirea obiectivității pe pământ. Argumentul era înlăturat, gândirea logică era izgonită din cetate iar în locul lor gruparea sclavilor lui Nae Ionescu voia să instaureze «tră’irismul», doctrină a libertății oarbe, a «vieții telurice», cum numeau ei întunecatul lor ideal. Acestor curente li s-a datorat foarte mult penetrarea în cultura noastră a urii de rasă, a ideilor de dominațiune și a dragostei pentru un individualism dus până-n pânzele albe” (articolul va stârni răspunsul aprobator al lui Zaharia Stancu, care, reluând un titlu mai vechi, va publica *Generația în pulbere*, în nr. 410 din „Ultima oră”, v. mai jos, 1 februarie).

24 ianuarie

- Ioan Massoff publică în „Jurnalul de dimineață”, la rubrica intitulată „Carnetul nostru”, o cronică la *Ultima oră*, a cărei premieră este anunțată pentru aceeași zi (Teatrul Național). Cronică este, de fapt, o evocare a personalității lui Mihail Sebastian și a avatarurilor montării piesei (al cărei

manuscris i-ar fi fost încredințat de către scriitorul însuși în seara de dinaintea morții sale).

26 ianuarie

● În „Veac nou”, nr. 8, Al. Philippide analizează rolul lui *Alexei Tolstoi în literatura sovietică*. În opinia comentatorului, meritul principal al autorului *Calvarului* ar fi acela de a fi depășit poncifele schematic-ideologice prin inventarea unor „ființe vii” care „nu se agită ca niște păpuși exemplificatoare”. □ În același număr sunt publicate și trei poeme ale lui Ilarie Voronca (*Ținutul poetului, Mulțimile viitorului*, din volumul *La poesie commune*, precum și un poem inedit, *Parcul Montsouris*, în traducerea lui Eugen Schileru, care semnează și o scurtă prezentare a biografiei și operei poetului), însoțite de o dedicație autografă („j’apporte ici l’expression de mon admiration et de ma sympathie d’écrivain français pour l’oeuvre entreprise par l’Association ARLUS et la revue *Veac nou*”).

27 ianuarie

● La ancheta despre teatru inițiată de revista „Lumea” (nr. 18) răspund Lucia Demetrius, Radu Beligan, Ionel Olteanu. Pentru prima, spre exemplu, „revizuire” înseamnă „o părăsire a problemelor mici, sau a intrigilor lipsite de problemă, pentru problemele mari, adevărate, psihologice și sociale, pentru rezolvarea lor în mințile care și le pun și deșteptarea lor în conștiințele care le ignoră”. □ Sunt publicate și două poeme ale lui Serghei Esenin, *O! ținut al ploilor* și *Nu-mi pare rău*, în traducerea lui Zaharia Stancu. □ Tot Zaharia Stancu, comentând premiera piesei lui Sebastian *Ultima oră (Teatrul Național Studio, Ultima oră, comedie în 3 acte de Mihail Sebastian)*, face o evocare a personalității lui Mihail Sebastian și a relațiilor sale cu acesta.

29 ianuarie

● În „Semnalul”, într-o notiță nesemnată, intitulată *Cărți noi*, un publicist se referă la decizia ministerială nr. 93/946, prin care Ministerul Artelor a inițiat o comisie de lectură alcătuită din Iorgu Stoian, directorul Literelor și Manifestărilor Artistice Populare (președinte), Perpessicius, Alex. Kirilescu, Eusebiu Camilar și D. Dogaru, în scopul „de a aviza în toate chestiunile care privesc promovarea lecturii noastre și încurajarea scriitorilor prin cumpărări de cărți de către minister, prin publicarea în colecția Ministerului a lucrărilor meritorii și prin acordarea de premii pentru lucrările tipărite, cum și pentru cele prezentate Ministerului în manuscris.”

● În „Fapta”, Vasile Negreanu publică *Artă și progres*, articol inspirat de „văditul regres al producției literare a d-lui Sașa Pană”, în care autorul, aplicând o grilă de lectură „revoluționară”, trage un semnal de alarmă în privința sclerozării mesajului liric: „Frizându-se progresismul neapărat ne

îndepărtăm de autentic. Progresul se găsește înlăuntrul operei de artă și este marcat de originalitatea, profunzimea, maturitatea și ineditul expresional al operei. Se ancorează în platitudine, convențional și artificial. Versurile publicate mai în toate periodicele, tendința actuală a diverșilor doctrinari manifestează o vădită neglijare a formelor avansate, a lucrărilor de artă care poartă incandescența și măreția spiritului”.

31 ianuarie

● În „Scânteia”, se inițiază o anchetă pentru a sărbători **80 ani de la nașterea lui Romain Rolland. Elogiul scriitorilor români adus marelui prozator și luptător francez.** Răspund Hortensia Papadat-Bengescu, Arghezi, Călinescu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Emil Dorian, D. I. Suchianu, Ion Călugăru. Arghezi este mai reținut: „Ca scriitor, Romain Rolland a fost mai mult un constructor decât un artist. Poate că în meșteșugul condeiului el s-a inspirat de la principiile lui Stendhal, al cărui ideal de romancier consistă în a te exprima ca un grefier de judecătorie.” Călinescu plusează în privința valorii romancierului: „Romain Rolland e un sfânt laic, cu o putere de idealism cu mult deasupra omului mediu ancorat în vreme. În asta stă sublimitatea lui. Este un universalist absolut.” □ Despre Romain Rolland va scrie și Virgil Ierunca în *România liberă* din 31 ianuarie (*Eroul Europei*). □ În ziua precedentă (30 ianuarie) la sala Dalles, avusese loc un festival dedicat lui Romain Rolland, organizat de Comitetul de Artă și Cultură din secția de educație politică a Partidului Comunist Român; printre vorbitori, Gala Galaction, N.D. Cocea, Ilarie Voronca (cf. *Romain Rolland – Festivalul din sala Dalles – Partidul Comunist Român a comemorat 80 de ani de la nașterea marelui scriitor și luptător, Scânteia*, 1 febr.).

● Pe prima pagină a „Jurnalului de dimineață” este redat în litere bolduite un mesaj fără titlu consemnând criza hârtiei și dublarea prețului publicației.

● Șerban Cioculescu publică în „Semnalul”, în cadrul rubricii „Cronica dramatică”, o cronică despre: „*Ultima oră*” de **Mihail Sebastian**, în care oferă și o analiză amplă a piesei celui pe care îl socotește „înainte de orice, scriitor dramatic.”

[IANUARIE]

● „Revista Fundațiilor Regale” oferă un eclectic nr. 1 (an XIII, serie nouă: director: Al. Rosetti; redactor-șef: Camil Petrescu; secretar de redacție: Corin Grosu). Lucrețiu Pătrășcanu figurează cu ***Sfârșiturile de epoci istorice și producția lor filosofică***, un fragment din viitoarea sa lucrare *Curenți și tendințe în filosofia românească* (care va apărea în acest an): „Sfârșiturile de epoci istorice” desemnează niște perioade marcate de decadentism, scepticism, tensiuni neoplatonice, a căror reverberație s-ar întrevădea în operele unor Thoma d’Aquino, Augustin, Anselme din Canterbury. Aceste

tendințe filosofice sunt sancționate de comentator din perspectiva ideologiei marxiste. □ Argezi publică „tabletele”: *Cultură, Gioni, 1 octomvrie 19...*, *Hoțul cu condeiul, Hârtia, Oamenii lui Caragiale*. În *Hoțul cu condeiul*, articol care a stârnit ecouri în presa epocii, Argezi se referă la falsificarea conștiințelor oamenilor de litere și a jurnaliștilor: „Cultură, de vreme ce-i cultură. Una spune, alta cred: una scrie, alta face. Am ajuns ca fiecare din noi să fie în loc de unul doi și mai mulți. Cu seninătate porcul sufletesc se multiplică în personaje contradictorii, de contrast, și cinismul cu care totuși joacă îngerește pe troacă, e câteodată admirabil. Dai mâna cu unul și el e altul. Îi citește slova severă și el e o secătură, o canalie a sensibilității, un escroc, un tâlhar sau toate laolaltă. Vrea binele public și el îl hoțește. L-ai văzut că fură, el știe că l-ai văzut, dar îți pune dinainte în fiecare zi candoarea lui virginală. E scriitor”. □ În același număr, Mihail Sadoveanu publică nuvela *Roxelana*, iar G. Călinescu *Luther, femeia, etc.*, articol din seria tematică *Domina bona*. □ În articolul său *Două semestre de poezie (I)*, semnat la rubrica „Mențiuni critice”, Perpessicius trece în revistă unele volume apărute în 1945, printre care *Panopticum* de Ion Caraion, *Poezii* de Dumitru Corbea, *Ne vine dreptatea* de Dumitru Corbea, *Pentru libertate* de Sașa Pană etc. În opinia criticului, volumul cel mai reprezentativ al perioadei ar fi *Cântarea munților* de Magda Isanos, în care este surprinsă „poezia acelor «abatoare ale istoriei»,... „poezia lagărelor de concentrare, a masacrului inocenților, a câmpurilor de luptă, fără nicio strălucire, interminabile și noroioase, ca în versurile d-lui Ion Caraion, a imprecățiilor, a reacțiilor plebeene, a înfrățirii maselor muncitoare, a manifestațiilor, a cuceririi dreptului la pâine și al demnității omului”. □ Rubrica de istorie literară îi este rezervată lui Vladimir Streinu, care prezintă unele aspecte ale influențării literare reciproce în articolul *Colaborarea Iosif-Anghel*. □ Cronica dramatică a revistei este ținută de Alice Voinescu (care în acest număr publică *Don Juan la Teatrul Național*, la rubrica „Lumea de azi”).

• Mai receptiv la ideologia oficială se prezintă primul număr din 1946 al „*Viții românești*” („revistă de literatură, știință și ideologie”, an. XXXVIII, directori: M. Ralea și D. I. Suchianu). Numărul cuprinde două articole foarte importante, unul din dosarul contestării modernismului (Nestor Ignat, *Cazul Blaga*), celălalt din seria „valorificării moștenirii culturale” și a contestării criticii estetice (G. C. Nicolescu, *Adevărata față a Junimii*, v. Anexa). Nestor Ignat contestă în bloc sistemul filosofic blagian, considerat o ilustrare a ideologiei fasciste, ale cărui noțiuni cheie sunt demontate, în chip schematic, după grila materialismului dialectic: „[...] opunem Metafizicei d-lui Blaga, în numele experienței istorice, un categoric *nu!* În locul «eonului» spulberat în ruinele Berlinului se ivește, într-adevăr, o lume nouă, pe care d. Blaga nu a putut sau nu a vrut să o gândească, de vreme ce «istoria» sa se reduce la unele analogii vagi, la câteva «determinante stilistice» sau la

misterioasa acțiune în «eonul» visat, a lui «nisius dogmaticus». Lumea aceasta nouă este rezultatul unui enorm proces dialectic [...] Lumea nouă ști cum se rezolvă contradicțiile realului cu real, așa că «intelectul ecstatic» «minus cunoașterea» și «dogmaticul» d-lui Blaga sunt sortite să rămână ce au fost dintotdeauna: simple cuvinte. Lumea nouă crede în progres și în puterile rațiunii umane cunoscătoare, nu metafizice, iar credința ei este verificată în *practică*. În fața agnosticismului său... creator, d. Blaga vede ridicându-se edificiul uriaș al științei creatoare și transformatoare. Într-un punct, s-ar părea că nu s-a înșelat d. Blaga. D-sa vorbește despre un declin al individualismului, în virtutea unui «ritm istoric» și visează o metafizică dogmatică ... colectivă. Numai că, o dată cu metafizica, s-a sfârșit în țândările «eonului» și «colectivul» d-lui Blaga, «elita» visată de «gândirea» fascistă și fascizantă. Nu ne îndoim că toate împrejurările de mai sus l-au supărat nespus pe «Marele Anonim» care-și va fi aducând, în singurătatea-ecstatică, aspre învinuiri că n-a creat, la timp, o îndeajuns de strictă «cenzură transcendentă», (vezi **textul integral în Anexă**). □ La rândul său, G. C. Nicolescu, în *Adevărata față a Junimii*, vede gruparea junimistă ca o organizație ocultă, cu scopuri politicianiste camuflete fie în anumite concepții estetice (Maiorescu este socotit un „mare tactician”, ale cărui teorii ar funcționa ca o armă împotriva „elementelor democratice amestecate în operele literare” pașoptiste), fie în operele ca atare (cazurile celor patru clasici afiliați grupării). Astfel, Eminescu este prezentat ca „prozatoru dominat de preocupări metafizice, nu sociale” sau „ziaristul pentru care trecutul este idealul suprem”; Creangă ar înfățișa în opera sa „o viață rurală și niște țărani fără revendicări sociale și aproape fericiți”, Ion Slavici, „o lume țărănească tot fără revendicări sociale” etc.: „Care era deci poziția lui Maiorescu, în calitate de reprezentant autorizat al junimismului politic, în aceste chestiuni care, legate de literatură, erau menite să aibă o așa de puternică înrăurire asupra opiniei publice, asupra conștiinței ei și asupra evoluției sociale și politice românești? Foarte limpede: luptă necruțătoare împotriva literaturii curente, cu incontestabile scăderi artistice, în fond însă nu în primul rând din cauza acestor scăderi, ci din cauza idealurilor ce le cuprindea. Și pentru că nu era abil să se ceară pe față să nu se mai facă literatură cu substrat democratic, el se mulțumește să impună abandonarea politicii sub orice formă. «Arta pentru artă» și «înălțarea impersonală» sunt argumentele hotărâtoare și «obiective» sub care este zdrobit orice adversar. În schimb își ia asupra sa sarcina de a descoperi forma și încuraja scriitorii care cu aparentul sau realul respect al formelor estetice lansate, și promoveze totuși cu abilitate idealurile conservatoare.” (vezi **textul integral în Anexă**) □ Recenta traducere românească din Proust (realizată de Radu Cioculescu) îi provoacă lui Tudor Vianu comentariul admirativ *Marcel Proust*: „Lucrând cu notații infinitesimale, opera lui Proust cerea

traducătorului ei român o atenție și o îndemânare deosebită. D-l Radu Cioculescu a dus totdeauna biruitor la capăt munca sa migăloasă și exactă, găsind echivalențele unei gândiri și ale unei sensibilități atât de pătrunzătoare și delicate, și acordând instrumentul limbii noastre, pentru a-l face să redea cu naturalețe amplele polifonii franceze”.

● Apare nr. 1 din „ECRITS DE FRANCE. Revue de documentation française. Publié sous les auspices de l’Institut français de hautes études en Roumanie”. Scopul publicației, precizat de M.[ichel] D.[ard] (directorul Institutului Francez) ar fi popularizarea literelor franceze în mediul românesc: „la reprise de relations normales entre la France et la Roumanie”; „On s’efforcera plutôt de résumer, sous la rubrique des Idées, quelques uns des grands problèmes qui agitent la vie spirituelle de la France, et de présenter dans les autres chapitres (Lettres, Arts, Sciences, Variétés) un tableau aussi complet des activités françaises”. □ Articolele sunt preluate din publicațiile franceze. □ Meritul revistei este familiarizarea publicului românesc cu problema existențialismului, prezentată prin ample dosare în primele două numere. Astfel, în nr. 1, sub genericul „Un nouveau courant de la pensée française” sunt reproduse studiile lui Georges Izard (NRF, no. 4), *L’être et l’Infini. Essai de dépassement de la phénoménologie*, Théophile Spoeri, „*Les mouches*” de Jean-Paul Sartre, precum și un fragment din J. P. Sartre, *L’existentialisme* („extrait du journal *Action*”). □ În nr. 2 al publicației este reprodus *Le manifeste des „Tempes modernes”*. □ Dosarul publicat în „Écrits de France” va stârni câteva reacții contestatate în presa guvernamentală.

FEBRUARIE

1 februarie

● În „Ultima oră”, Zaharia Stancu revine, ca răspuns lui Oscar Lemnar (v. mai sus, „Dreptatea nouă”, 23 ianuarie) cu un articol intitulat, ca și cel din 1935, *Generația în pulbere* (publicat la rubrica „Artă și cultură”). Printre altele, Mircea Eliade este socotit responsabil pentru deruta și devierea politică a generației sale, prezentată în chip destul de general: „Intellectualii, cărturarii din generația mea, poeții și eseistii, nuveliștii și romancierii au îmbrățișat cauza întunericului. Este adevărat că nu toți. Mulți aveau mai târziu să-și piardă onoarea, libertatea și unii chiar viața, din devoțiune pentru această cauză mârșavă. Dar atunci credeau în succes – în succesul lor. Credeau în prăbușirea democrației. Credeau în steaua blestemată a lui Hitler. Credeau în biruința urii. Credeau în binefacerile otrăvii. Aproape întreaga literatură care a apărut atunci poartă aceste «semne». Portdrapelul «dreptății»: Mircea Eliade”.

- În „Fapta” (nr. 433), în plină campanie de redefinire a scopului social al poeziei, Vasile Negreanu pledează, în articolul *Simple note*, pentru libertatea actului liric: „A pretinde poetului să-și anuleze posibilitatea de a se exprima nestingerit și liber, a-i pretinde să scrie așa cum cer condițiile sociale și politice este absurd și degradant. Actului de creație nu i se poate răpi posibilitatea de inedit, originalitate și sinceritate”.

- În cadrul rubricii „Cărți noi”, „Universul” publică un comentariu nesemnat despre broșura lui Lucrețiu Pătrășcanu *Poziția Partidului Comunist român față de intelectuali*. Este evidențiată una dintre principalele idei ale pledoariei liderului politic vizând procesul culturalizării maselor: „Opera de mare însemnătate pe care Partidul Comunist Român este pe cale de a o realiza – conchide d. Lucrețiu Pătrășcanu – constă tocmai în spargerea acestei bariere care de decenii oprește comunicația între intelectuali și masele populare și în strângerea legăturilor dintre cărturari și muncitori pe linia învățăturilor marelui Nicolae Bălcescu”.

2 februarie

- În „Scânteia”, sub titlul *Un repertoriu teatral superior* (rubrica „Note”, nesemnat) se anunță inaugurarea, la sala Dalles, începând cu 6 februarie, a unui ciclu de conferințe cu titlul „Problemele de bază ale teatrului românesc”, organizat de direcția generală a teatrelor. Cuvântul de deschidere va fi ținut de Mihail Ralea; iar la conferințele și discuțiile despre „Alcătuirea unui repertoriu superior” vor participa Alice Voinescu (despre repertoriul clasic), Tudor Vianu (repertoriul romantic), N. D. Cocea (repertoriul social), Petru Comarnescu (repertoriul contemporan). □ Ilarie Voronca vorbește la Institutul Francez despre „Tendențele actuale ale poeziei franceze”, (cf. rubricii „Informații” a aceluiași ziar). □ Petru Comarnescu ține, la Sala Dalles, o conferință intitulată „Originalitatea literaturii americane”, făcând parte din ciclul organizat de societatea „Amicii Statelor Unite”. Programul include și lecturi din Poe, Whitman, Sandburg, Edgar Lee Masters, T. S. Eliott, făcute de actorii Beate Fredanov, Madeleine Andronescu, Emil Botta, Radu Beligan, George Manu (cf. „Jurnalul de dimineață”, *Lecturi din poezii americani*, articol nesemnat). Trebuie amintit că, până la sfârșitul lui 1947 (când va fi interzis oficial), trendul american marchează, într-o măsură mai mică decât cel sovietic, dar suficient de pregnantă, una dintre liniile de ordonare a peisajului literar.

- Dorința de implementare a modelului sovietic presupune și revizitarea scriitorilor importanți ai literaturii ruse. Prin miza lor comparatistă, unele articole merită consemnate, cum ar fi acelea ale lui Ion Biberi, *Turgheniev și scriitorii francezi* [I], [II], din „Veac nou”, nr. 9, p. 5 și nr. 10 (9 februarie), p. 13. Biberi insistă asupra impactului avut de scriitorul rus în mediul literelor franceze și asupra unor paralelisme dintre opera acestuia și cea a lui

Flaubert, Zola, Maupassant etc. □ Tot în numărul 9 din *Veac nou* este publicat și un poem cu tematică revoluționară din opera poetului modernist Alexandru Blok (*Pe câmpul de la Kulicova*, traducere de Eugen Schileru; la pagina 9 este reprodusă și o schiță a măștii mortuare a lui Alexandru Blok, realizată de G. Annenkof).

3 februarie

● În „Scânteia” sunt publicate reglementările impuse de Lucrețiu Pătrășcanu în privința prelungirii operațiunii de epurare: ***Legea epurăției s-a prelungit până la 1 martie 1946, dar în elementul ei politic nu are termen. Declarațiile tov. ministru Lucrețiu Pătrășcanu.*** Astfel, termenul stabilit prin art. 11 al legii 217 din 30 martie 1945 pentru „purificarea administrațiilor publice” se prelungește până la 1 martie 1946; însă, așa cum se va vedea, epurarea se va prelungi și peste această dată. De altfel, articolul 1 al decretului lege „de prelungire a legilor de epurație și pedepsirea criminalilor de război” (trecut sub tăcere de oficiosul PCR) este elocvent în acest sens: „Termenul prevăzut de art. 18 alin. ultim din legea nr. 312 din 24 aprilie 1945 se prelungește până la 1 iunie 1946, cu efect retroactiv de la data de 1 septembrie 1945 și cu menținerea instanței de judecată în compunerea legală de la acea dată”. Socotită în mod justificat o acțiune indirectă de „epurare” a tuturor elementelor neomologabile fenedist, măsura va stârni reacții violente în presa de opoziție (v. *Câteva lămuriri despre epurație*, „Dreptatea”, nr. 4, 8 februarie, nesemnat; *Politica epurării*, idem, nr. 5, 9 februarie, nesemnat; *Politica epurăției*, nr. 7, 12 februarie, nesemnat etc.).

● În „Dreptatea nouă”, în cadrul rubricii „Cu ochii-n patru”, Oscar Lemnaru publică un rechizitoriu la adresa lui ***Mircea Eliade***, considerat un promotor al legionarismului: „[...] pe Mircea Eliade îl socotesc drept răspunzător pentru acțiunea de contaminare a tineretului, căruia i-a fost mentor. Acest om se bucura, ca toți impostorii cu succes, de un mare prestigiu în ochii uimiți ai acelor ce nu pot distinge onestitatea de farsă, minciuna de adevăr, dreptatea de infamie. Ar trebui să i se ceară socoteală pentru atâtea idei pe care le-a pus în circulație, pentru atâtea orori pe care le-a lăudat, pentru atâția prozești al căror spirit obscur a fost dinamizat de scrisul necontestatului «șef al generației sale»,

● În „Fapta”, Vasile Negreanu, publică articolul ***Actualitate și poezie***, în care ridică din nou problema sclerozării lirismului sub iminența consemnării „actualității”: „[...] poezia e aservită degradant unor scopuri streine de «fenomenul creator»; se tinde la fragmentarea marilor probleme și îngenuncherea lor în fața utilului, imediatului, ideția în opera de artă este inutilă; fixându-i-se idealuri comune, e accesibilă oricui; facilitându-se prin desubstanțiere producerea operei de artă, porțile s-au deschis și celor chemați și celor nechemăți [...]”

• În „Lumea”, nr. 19, continuă ancheta *Este sau nu necesară revizuirea teatrului românesc?* cu răspunsurile date de Alice Voinescu, Marietta Sadova, Dinu Negreanu. Alice Voinescu, afirmă, printre altele: „Firește, nu e vorba de a face din scenă amvon, dar de acea datorie elementară a artistului de a «forma» conștiința publicului, de a o adânci și a o umaniza. La aceasta nu contribuie numai calitatea textului, dar și calitatea jocului.” □ „La „cronica literară”, Perpessicius scrie despre *Lucia Demetrius: Album de familie. Nuvele, Fundația Regală pentru Literatură și Artă*, considerând că scriitoarea ar avea „darul aproape thaumaturgic de a realiza stări hipnotice sau de atmosferă halucinantă, dimpreună cu scrisul, de o broderie întrutotul artistică”. □ Analizând, la rubrica intitulată „Caiet francez”, ultima plachetă de versuri a lui Tristan Tzara – *Tristan Tzara: „Une route seul soleil” (Comite national des écrivains – Toulouse 1945)*, Virgil Ierunca socotește că aceasta constituie „mai mult o decupare dintr-un proces, un accent și o parte dintr-un tot mai destins, cu valențe mult mai plurale”, în timp ce tonul liric „suferă de o nesfârșire tragică, de un fel de amărăciune turburată”.

• Are loc sărbătorirea lui Ilarie Voronca, la sediul S.S.R. (cf. *Sărbătorirea poetului Ilarie Voronca*, „Scânteia”, 4 februarie). Ședința este prezidată de Gala Galaction; participă Perpessicius (cu „o prezentare critică a operei poetului de avangardă și a eseistului”), Pompiliu Constantinescu (care face un portret al colegului de la Seminarul Pedagogic), Mihail Cruceanu (evidențiind „latura luptătorului” din anii din Rezistență). Voronca a citit poeme de Aragon și Eluard dedicate memoriei lui Gabriel Petri. Au fost prezenți și A. Toma, Zaharia Stancu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Sașa Pană, Constant Tonegaru etc. Ședința a fost urmată de o agapă la care a ținut o cuvântare Tudor Vianu.

• În Aula „Fundației Carol I” se inaugurează cercurile de studii universitare ARLUS. Cu acest prilej, Tudor Vianu a ținut o alocuțiune despre Cehov, „prezentând literatura marelui scriitor rus sub toate aspectele ei”. În ziua precedentă avusese loc la sediul ARLUS „prima reuniune amicală din seria unor ședințe săptămânale”, la care participaseră Mihail Ralea, Tudor Vianu, Hary Brauner (cf. „Scânteia”, nr. 444, *Inaugurarea cercurilor de studii universitare ARLUS*, nesemnat, și „Veac nou”, nr. 10, *Reuniunile româno-sovietice ale ARLUS-ului*, nesemnat).

• G. Călinescu, în calitate de membru al PNP, ține o conferință de popularizare a politicii partidului în fața studenților (cf. „Victoria”, nr. 385, *D. G. Călinescu a vorbit studenților din P.N.P.*, nesemnat). Redăm după această sursă un fragment: „Partidul nostru, a subliniat d-sa, dă o atenție deosebită tineretului universitar, culturii și științei în genere, pe care le dorește puse în slujba maselor cât mai largi. Studențimea – intelectualitatea de mâine a țării – are de prezentat anumite revendicări, de apărare anumite

drepturi, pe care nu și le poate susține cu succes decât în Partidul Național Popular – care este un partid al păturilor mijlocii”.

4 februarie

- În „Jurnalul de dimineață”, Tudor Teodorescu-Braniște semnează evocarea *Cu Ilarie Voronca...*, insistând asupra participării poetului la mișcarea de Rezistență. Pomind de la ultima etapă a creației lui Voronca, publicistul propune și unele soluții pentru concilierea binomului „artă pentru artă”/ „artă cu tendință”: „Între arta pentru artă (formulă elastică și, adesea, rău înțeleasă) și arta cu tendință (arta pusă în slujba unui club) există linia mijlocie: arta care izvorăște *firesc* din frământarea realităților sociale”.

5 februarie

- Reapare „Dreptatea”, („organ al Partidului Național Țărănesc”, an. XXI, seria a III-a, director Nestor Badea; numele acestuia va fi suprimat începând cu nr. 34, 15 martie), a cărei apariție fusese sistată la 9 martie 1945. În articolul-program *Continuăm*, Nestor Badea schițează politica publicației: „Cu programul și în spiritul țăranismului care stau la baza acțiunii Partidului Național Țărănesc nu vom rătăci drumul pe care ni-l arată realitățile de aici, de la noi. Pe aceste linii și cu acest crez, vom continua să cerem: *Dreptate* – pentru toți muncitorii care asudă pe ogoare, în uzine, în fabrici, în porturi și oriunde în câmpul atât de întins al muncii. *Dreptate* – pentru intelectualul doborât nu de grija zilei de mâine, ci chiar de coșnița zilei de azi. (...). *Dreptate* – pentru țara noastră. Să i se cântărească greșelile, dar să nu i se uite și jertfele aduse” etc. □ În același număr se prezintă date despre *Marea întrunire Național-Țărănistă din Câmpulung-Muscel. Expozeul d-lui Ion Mihalache*. În discursul său, liderul țăranist se referă și la politica partidului în privința intelectualilor și a tineretului: „Intelectualii – în special funcționarii și cei care încă nu au ajuns la o rostuire în viață sunt mucenicii zilelor de azi. În epoca rostogolirii monedei, salariile lor sunt salarii de condamnați la moarte, moarte sigură. Problema salvării lor este una din problemele vitale ale statului, care merge la sinucidere însuși. Ei trebuie să înțeleagă că au datoria și ca indivizi și ca răspunzători de ordinea civilizată din stat – să meargă în fruntea claselor muncitoare în opera de refacere pe bază de libertăți naționale, politice și sociale”.

6 februarie

- În „Semnalul”, D.[inu] M.[oroianu] realizează un interviu cu Camil Petrescu (*Tragica situație a scriitorului român. „Noocratizarea va aduce îndreptarea”, afirmă d. Camil Petrescu, „Anchetele noastre”). Soluția pe care o propune Camil Petrescu pentru revigorarea peisajului cultural ar fi „noocratizarea”, adică „primatul intelectualității”. soluție pe care scriitorul*

o crede adoptată și de U.R.S.S.: „Sincer vorbind, sfortărea cea mai reușită în sensul noocratizării empirice pare să fie făcută în URSS. Circulă, după cum se știe, un tablou, care arată ordinea protecției acordate în statul sovietic, iar în fruntea acestui tablou sunt artiștii și savanții”. □ Interviuul stârnește un șir de reacții pe care, pentru a nu îngreuna parcurgerea materialului, le prezentăm în continuare. Astfel, în „Dreptatea nouă” din 8 februarie, în cadrul rubricii „Cu ochii în patru”, Oscar Lemnaru dedică acestui interviu comentariul *Despre noocrație*. Camil Petrescu este relativ nemulțumit de expunerea detaliată, dar fără nerv a lui Oscar Lemnaru și intervine, după un timp, în *Fapta* din 26 februarie, cu *O simplă precizare*. Din răspunsul lui Camil Petrescu interesează mai mult unele manifestări ale hipertrofierii narcisiace a prozatorului: „Este vorba anume de știința viitorului reformată prin *Doctrina substanței*, lucrare de două mii de pagini, depusă în manuscris la biblioteca Vaticanului, despre care afirmam într-un interview că va așeza, atunci când va fi publicată, știința românească peste o sută de ani de aci încolo în fruntea științei universale. Acum e clar!”

● În „Dreptatea”, se inițiază o nouă rubrică intitulată „Carnetul nostru” (semnată de „Red.”, „Mișcarea culturală”), care „are rostul de a aduce unele limpeziri și de a fi apărătorul tuturor manifestărilor de literatură și artă cinstită, mai ales că, în ultima vreme, prea puține au fost publicațiile care și-au înțeles rolul în această privință” și de a oferi „sprijin moral” „elementului creator românesc”, „adevăratelor idealuri ale frumosului autohton”. În cadrul aceleiași rubrici, se precizează, într-o notiță nesemnată, *Scriitorul* [român], poziția oficiosului țărănist în privința implicării politice a scriitorului, preluu pentru una dintre dezbaterile cele mai fecunde ale anului. „Colaborarea” este socotită „extrem de periculoasă pentru literatura română” și cu consecințe „dezastruoase”: „Actuala conducere, dibuind cărarea pe care scriitorul poate fi adus în politică, a găsit o soluție care nu-i face cinste: amăgirea banilor, în fața cărora sârmanul scriitor român să se descopere și să le fie vasal, slujind interesele diverselor planuri politice. Desigur, cooptarea scriitorului prin procedeul de mai sus, scontată ca sigură, s-a lovit de o dârză rezistență morală. Astfel mulți scriitori s-au abținut a mai scrie și a mai publica după tentativele de ingenunchere la care au fost supuși. Rostul scriitorului este de a fi deschizător de drumuri, far luminos în noaptea culturală prin care se orbecăiește de la o vreme, iar nu acela de a conduce consilii de administrație sau a fi președinte de circumscripție sau, cine știe, ofițer de poliție la prefectură”.

7 februarie

● În „Dreptatea”, N. Carandino salută, în articolul *Scrisul liber*, hotărârea de la Moscova în privința libertății presei: „Alt mijloc decât al presei libere omenirea nu a aflat, în grija ei de a preveni abuzurile stăpânitorilor, de a

limita efectele unor măsuri de stat nepotrivite și de a nu acorda răspunderea conducerii treburilor obștești nechemaților care prin înșelăciune s-ar fi strecurat la cârmă”.

9 februarie

- Reapare seria nouă a ziarului „Liberalul” („organ național-liberal”, „sub conducerea unui comitet”), an. I, nr. 1, cu un protest nesemnat pe prima pagină: *De ce „Liberalul” și nu „Viitorul”*: „Apariția ziarului *Liberalul* – fiindcă nu ni s-a îngăduit încă să ne înfățișăm opiniei publice prin *Viitorul*, organul de presă tradițional al partidului național liberal, care timp de patru decenii a propovăduit în această țară idealurile democratice și progresiste, este edificatoare pentru așa-zisul regim de libertate a presei ce dăinuiește din nefericire și după conferința de la Moscova . [...] azi ca și ieri continuă sistemul bunului plac în acordarea și refuzarea autorizației pentru publicațiuni de orice natură; azi ca și ieri ziariștii primesc faimoasele normative, cunoscute din timpul regimurilor de violență pe care le credeam desființate pentru totdeauna, sub formă de sugestii și de recomandări (...); azi ca și ieri, țara întreagă, în afară de capitală, nu primește și nu poate citi în mod regulat decât zierele de extrema stângă”.

- Poziția oficiosului țărănist „Dreptatea” în privința epurății este expusă tranșant în nr. 5, în notița nesemnată *Politica epurării*. Prelungirea epurării este socotită, în esență, o acțiune de exterminare a elementelor nefenediste: „Lăsată epurarea pe mâna acestor elemente exponente autorizate ale F.N.D.-ului, s-a procedat la îndepărtarea tuturor elementelor din posturile de răspundere și conducere, fără preocuparea determinării unei vini fasciste în sarcina celui epurat și înlocuirea lor cu elemente nepregătite, dar care profesau credința politică a F.N.D.-ului nu s-a modificat, ele au căutat numai să îmbrace haina legalității” (sic!). Semnale de alarmă fuseseră trase încă din ziua precedentă, prin *Câteva lămuriri despre epurație* (nr. 4 din 8 februarie, nesemnat): „De la 6 martie încoace, partidul comunist împreună cu fantorșele (sic!) complicate, a procedat în chestiunea epurății, ca de altfel în toate chestiunile de interes public, așa cum i-au dictat interesele”. □ Tot în nr. 5, George Păun denunță aservirea ideologică a publicațiilor culturale: „Bunăoară, dacă într-o revistă cineva găsește că romanul sau poeziile lui X sunt excelente, ca la un semnal convențional, toți corifeii unei anumite politici se grăbesc să fie în notă, aplaudând aceleași motive, aceleași arpegii. Dacă din contră, un autor sau o atitudine este criticată, corifeii, la același semnal, sunt prezenți”.

- În schimb, în „Victoria”, în articolul fără semnătură intitulat *Epurăție*, atitudinea față de epurare este cea oficială, adică procesul ar fi impus de imperativul defascizării, aplicabil și câmpului intelectual: „În domeniul spiritual, adică acolo unde nu e vorba de măsuri administrative și

gospodărești, ci de o influență sensibilă asupra minților încă necoapte, prezența anumitor elemente la forurile pe care le-au pus odinioară în slujba hitlerismului, apare și mai gravă. Aceste prezențe reprezintă centre de rezistență, de organizare și de difuzare a tendințelor antidemocratice, ele sunt focare de agitație și de tulburare a muncii de refacere a țării”.

● Din procesul de implementare a modelului sovietic, „Veac nou” (nr. 10) oferă un grupaj despre Mihail Șolohov. Este reproducă o *Scrisoare din com. Vesenskaia* (al cărei autor rămâne neprecizat, trad. T. Berindei), evocând rolul civilizator al scriitorului în viața respectivei comune, motiv pentru care a fost propus pentru locul de deputat în Sovietul Suprem (modalitate hilară de propagandă, frecventă în peisajul epocii). Un ideolog sovietic, I. Lukin, lansează un encomion despre Șolohov „scriitor-cetățean, scriitor revoluționar”, *Mândria literaturii sovietice*. □ Nicolai Tihonov prezintă o listă de *Subiecte ce-și așteaptă autorul*: prezentarea aspectelor „realității” sovietice și a „țărilor eliberate” de URSS; „imaginea omului sovietic proiectată pe fondul acestei Europe postbelice” („omul-învingător, care a luat parte la cea mai grandioasă luptă ce s-a dat vreodată pentru fericirea omenirii, se înapoiază la muncă pașnică, la noua lui muncă constructivă”), cronici despre „întunericul jugului tâlharilor fasciști”, dar și despre „captivitatea fascistă”. □ „Poezia americană” este reprezentată în acest număr de poemul *Omul cu degete fărâmate* de Carl Sandburg (trad. Eugen Schileru, la rubrica „Poezie americană”).

10 februarie

● Se lansează *Marele concurs de poezie al ziarului Scânteia*. Quantumul premiilor anunțate de cotidianul comunist este următorul: I – 200.000 lei; II – 150. 000; III – 100 000 lei.

● În „Semnalul” se atrage atenția asupra situației precare a presei, în articolul intitulat *Presa amenințată cu desființarea* (semnat „Semnalul”): „Pe la toate răspântiile se ațin cumpărătorii de maculatură cu coșuri mari și cum ies ziarele de la rotativă, vânzătorii, tentați de prețul ce li se oferă, le aruncă în coșuri, își încasează suma și socotesc că și-au încheiat activitatea pentru ziua respectivă! Iar mii și mii de cititori bat străzile și nu mai găsesc nicio foaie. Toată munca noastră intelectuală a ajuns de răs și, printr-un mijloc la care nu se gândise nimeni până acum, presa e scoasă din circulație și de la rolul ei politic și social, e coborâtă la acela, strict material, de a servi numai ca hârtie de împachetat.”

● În „România liberă”, Virgil Ierunca publică un articol despre *Feodor Dostoievski*, cu prilejul a 95 de ani de la moartea scriitorului rus. Prezentat prin comparație cu Tolstoi, Dostoievski este socotit un emisar al revoluției: „Opera lui Tolstoi e mereu cenzurată de trecut, aceea a lui Dostoievski se eliberează prin viitor. Tolstoi e static și rezumativ, Dostoievski revendică –

tragic - posibilul. Unul așteaptă, constată, celălalt știe, prevede. Tolstoi e un arhivar de istorie, Dostoievski e un profet. E astăzi un loc comun de observație să amintim că autorul *Fraților Karamazov* a prevestit revoluția. Modalitatea de a prevesti constituie la Dostoievski adevărata lui artă.”

● În „Lumea”, nr. 20, G. Călinescu publică, sub pseudonimul „Aristarc”, *Lipsa de memorie* („Cronica mizantropului”), fragment care va fi incorporat în viitorul roman *Bietul Ioanide*. În cadrul paginii „Scriitorii tineri” figurează poemul lui Dimitrie Stelaru *Cetățile albe*.

11 februarie

● În „Scânteia” se anunță faptul că *Partidul Comunist Român, Comitetul de Artă și Cultură din Secția Centrală de Educație Politică organizează un ciclu de 13 conferințe în sala Dalles 20 februarie - 15 mai 1946*, (nesemnat, grupaj în cadrul rubricii „Cultura și arta”). Datele și subiectele preconizate ar fi următoarele: 20 februarie, „Școli și curente în cultura românească” – Lucrețiu Pătrășcanu; 27 februarie, „Poeții muncii și poeții muncitori” – Barbu Lăzăreanu, Eugen Jebeleanu; 6 martie, „Gheorghe Coșbuc poetul țăranimii” – Felix Aderca, Al. Piru; 13 martie, „Dobrogeanu-Gherea, critic literar” – Perpessicius, Ștefan Voicu; 20 martie, „Mihail Sadoveanu” – D.I. Suchianu, Zaharia Stancu; 27 martie, „Țăranul în opera lui Ion Creangă” – Mihail Sadoveanu, Mihail Cruceanu; 3 aprilie, „Maxim Gorki, scriitor din popor și pentru popor” – Victor Eftimiu, Eusebiu Camilar; 10 aprilie, „Scriitorii Rezistenței Franceze” – Ion Călugăru, Corin Grossu; 17 aprilie, „Byron” – Tudor Vianu, Cicerone Teodorescu; 24 aprilie, „Harriett Beecher-Stowe împotriva sclavajului negru” – Ury Benador, George Macovescu; 2 mai, „Hristo Botev, poetul luptător al poporului bulgar” – Elena Eftimiu, Radu Boureanu; 8 mai, „Literatura sovietică și războiul pentru apărarea patriei” – N. Moraru, Ion Biberi; 15 mai, „Eroii populari în literatura noastră” – N. D. Cocea, Dumitru Corbea. □ O prezentare a mizei propagandistice a conferințelor va face câteva zile mai târziu Ion Călugăru (*Conferințele „Comitetului de artă și cultură” din secția centrală de educație a Partidului Comunist Român, „Cultura și arta”*): „Probleme de artă, probleme de cultură din viața intelectuală românească vor fi tratate în așa fel ca să se furnizeze auditorilor o îmbelșugată și obiectivă documentare [...]”. □ Se anunță, totodată, și a doua conferință din ciclul *Problemele de bază ale teatrului românesc*, organizată de Direcția Generală a Teatrelor din Ministerul Artelor (rubrica „Note”, nesemnat), care urmează să fie susținută pe 13 februarie 1946, ora 16, Sala Fundației Regele Carol I. Printre vorbitori este menționat și Camil Petrescu.

12 februarie

● „Dreptatea” revine în chestiunea epurației, radicalizându-și poziția, cu articolul *Politica epurației*, apărut fără semnătură: „Epurația nu a lovit pe cei

care fuseseră sprijinitori ai dictaturii, legionari, fasciști sau hitleriști. Ea a lovit pe acei care nu au voit să se înscrie în FND. Toți vinovații adevărați care au făcut profesie de credință FND-istă au scăpat sau dacă formal au trebuit epurați, după aderarea la FND și-au regăsit un câmp de activitate în viața românească”. Articolul va stârni reacții vehemente în *Scânteia* (v. mai jos, 13 februarie).

13 februarie

- „Scânteia” intervine prompt în chestiunea epurației (prezentată anterior, 12 februarie, de oficiosul țărănist) prin articolul polemic al lui N. Moraru *Pentru contra*. Continuarea procesului este prezentată ca un fapt implacabil: „Epurația însă se va face. Tot așa cum a fost înfăptuită reforma agrară, cum a fost rezolvată problema Ardealului, cum s-a realizat recunoașterea guvernului român de Națiunile Unite. Se va face, fără a se împotmoli sau împiedica de istoricele pentru contra cu miros de naftalină și adieri din melodiile vremurilor apuse pentru totdeauna”.

- În „Fapta”, Eugen Todoran semnează articolul intitulat *Atitudinea artistului*, [I], în care pledează pentru autonomia actului estetic: „Arta, ca obiect al dorinței estetice, nu poate fi cuprinsă decât prin ceea ce formează valoarea ei estetică, prin forma artistică a conținutului eteronom. Cuprinderea acestui conținut prin elementele sociale, politice, religioase etc. însemnează o valorificare inadecvată a artei, valabilă numai atâta timp cât aceste elemente înseși își mențin valoarea, cu alte cuvinte, însemnează relativizarea unei valori absolute prin natura ei”. Continuă pe aceeași linie în al doilea episod al serialului, din 14 februarie 1946.

14 februarie

- În „Dreptatea”, într-un articol nesemnat, *Între libertate și simulacru*, se trage un semnal de alarmă în privința cenzurii aplicate presei. Din aceeași serie face parte și somația *Să se publice cotele de hârtie acordate ziarelor* (nesemnat).

- În „Victoria”, în spațiul rubricii „Cultura și viața”, Tristan Tzara evocă moartea poetului Saint-Pol Roux, căzut sub „cizma naziștilor”.

15 februarie

- În „Liberalul”, sub titlul *De ce n-avem libertate de presă* (nesemnat), se face o contabilizare precisă a faptelor care fac vizibilă acțiunea cenzurii. Aceasta este evidentă „atunci când apariția gazetelor are nevoie de autorizațiune și de formalități nesfârșite, atunci când aceste autorizațiuni sunt drămuite în asemenea măsură încât două mari partide de guvernământ nu pot avea decât două cotidiene, atunci când articolele și notele controlate de temerea permanentă a redactorilor sunt supuse unei cenzuri ce nu lipsește

niciodată de a găsi idei și formulări care nu-i plac, atunci când declarațiile miniștrilor din guvern nu pot fi comentate, atunci când manifestele de propagandă nu pot critica guvernul, atunci când prin lipsa hârtiei se reduce puterea lor de propulsie și atunci când se încearcă și limitarea difuzării lor, nu este îngăduit nimănui să vorbească nici de libertatea întreagă a presei, nici de libertatea ei.” În „Jurnalul de dimineață”, Tudor Teodorescu-Braniște se plasează polemic față de una dintre motivațiile oficiale în privința controlului presei, și anume extirparea așa-ziselor tendințe fasciste: „A doua teorie, susținută de presa guvernamentală poate fi rezumată astfel: da, libertatea e bună, dar nu acum: mult mai târziu, și anume, atunci când vor fi înlăturate ultimele resturi ale fascismului; până atunci, guvernul trebuie să controleze presa. Am arătat de la început că această a doua teorie prezintă un foarte grav inconvenient; nu se precizează când vor fi înlăturate aceste ultime resturi ale fascismului și, deci, principiul libertății presei rămâne suspendat, fără termen, ceea ce niciun democrat nu poate accepta”. Articolul va fi contestat, o zi mai târziu (v. mai jos, 16 februarie), de însuși L.[eonte] R.[ăutu], în „Scânteia”.

16 februarie

• În „Scânteia”, L.[eonte] R.[ăutu] intervine pentru a sancționa, într-un articol polemic intitulat *Libertate...*, atitudinea lui Tudor Teodorescu-Braniște în chestiunea libertății presei. Ideologul vrea și să întărească argumentele oficiale, expuse sistematic în presa guvernamentală (controlul presei ar funcționa ca obstacol în fața reiterării practicilor de dinainte de 1944): „Și pentru că d. Teodorescu-Braniște atinge problema libertății presei, i-am propune să compare regimul de care se bucură presa opoziționistă cu cel de care se bucura – ca să zicem așa – sub guvernele «istorice» presa comunistă, muncitorească, antifascistă. I-am aminti – deși suntem convinși că n-a putut uita acest lucru – de focurile aprinse de huligani nășiți de leaderii istorici, din maldăre de ziare democratice.” □ În același număr *Confederația Generală a Muncii cere suprimarea fițuicii maniste, arestarea și judecarea vinovaților*. „Cererea” este semnată de „Comitetul executiv al Confederației Generale a Muncii din România” și vizează ultimul număr din „Dreptatea” în care Chivu Stoica (vicepreședinte C.G.M.) ar fi fost acuzat de colaboraționism legionar. (Articolul face parte din duelul pe care îl poartă de-a lungul întregului an cele două periodice; *Dreptatea* publicase în nr. 10, 15 februarie, articolul nesemnat *Amănunte provizorii despre d-l Chivu Stoica*, acuze retrase, în numărul următor - *În cazul Chivu Stoica*, 16 februarie; era vorba, de fapt, de o eroare de informare). □ În plus, este publicat și articolul *O infamă provocare antimuncitorească a maniștilor*, semnat „Scânteia”, pe aceeași temă (acuzele la adresa lui Chivu Stoica).

- Publicația „Veac nou” primește, începând cu nr. 11 din această dată, subtitlul „Revistă de cultură”.

17 februarie

- În „Scânteia”, la rubrica „Știri politice”, într-o notiță nesemnată, este anunțată viitoarea apariție a unei noi publicații, „Națiunea”, sub direcția lui G. Călinescu, apariție discutată în ședința biroului executiv al Partidului Național Popular din 16 februarie.

- În „Dreptatea” apare articolul nesemnat *Epurăția în... fapte. Cum a „lucrat” comisia de la Universitate*. Până la 6 martie 1945, comisia (alcătuită din Stoilov, Al. Rosetti și P. P. Stănescu) i-ar fi epurat pe Mihai Antonescu, Ovidiu Vlădescu, Ion Petrovici, Nichifor Crainic, Alex. Marcu, Radu Gyr, Nic. Roșu, Șerban Milcoveanu, Radu Meitani, N. Herescu, M. Georgescu, I. Manu, D. Șandru, Butu Alex, Virgil Nițulescu, Nic. Popp, Leon Topa și Gh. Dima. Faptul că după 6 martie nu ar mai fi fost epurat niciun membru naște suspiciuni.

- În „Lumea”, nr. 21, în cadrul rubricii „Cronica literară”, Perpessicius comentează volumul de interviuri al lui Ion Biberi (*Ion Biberi: Lumea de mâine. Editura Forum*). Inventariind numele prezente în volum, criticul prezintă și „metoda” interviului: Ion Biberi ar fi „preocupat în aceeași măsură să consemneze în prețioasele dosare ale anchetei sale atât procesul fiecărei personalități în parte, cât și procesul abia presimțit al societății de azi în plină gestație, mai corect, al lumii de mâine”. □ Într-o încercare de a stabili *Raporturile dintre poezie și istorie*, („Caiet francez”), Virgil Ierunca propune conceptul de „neo-poezie”, al cărei principiu ar fi cel „al depășirii poeticalui prin viața, concepută activ, funcțional”, concept ilustrat de poezia rezistenței franceze (creațiile unui Aragon, Eluard, Tzara).

- În „Tinerețea”, Al. Piru propune o evaluare nu foarte entuziastă a romanului Soranei Gurian (*Sorana Gurian, Zilele nu se întorc niciodată*, „Cronica literară”), relevând și unele lipsuri ale scrierii: „[...] ceea ce lipsește deocamdată d-rei Sorana Gurian este acea simplitate a povestirii și proporție a faptelor, acea dozare echilibrată a esențialului în detaliu, într-un cuvânt voința de a scrie direct, frust, fără afectare, fără divagații și fără poezism.” □ Prin articolul *Discuții*, nesemnat, publicația intervine, cu argumentele presei guvernamentale, și în polemica privind implicarea scriitorului în politică: „Participarea scriitorului la luptele politice” este confirmată prin exemple istorice (de la Bălcescu la Eminescu). Obligatoritatea de a fi „mesianic” este redată printr-o interrogație retorică: „Cum ar putea fi însă scriitorul un «deschizător de drumuri» fără o gândire politică și fără o activitate care să traducă în faptă această gândire?”

- Îndeosebi prin Ilie Păunescu, „Dreptatea” inițiază o altă serie de atacuri la adresa presei guvernamentale sau a unora dintre oamenii politici de stânga.

Vizat de astădată este G. Macovescu, care va deveni unul dintre cele mai controversate „cazuri” ale anului: *Cerem epurarea d-lui ministru G Macovescu, secretar general al Propagandei*. Atacurile vor continua și în numerele următoare ale publicației: la 21 februarie, *Colaboraționistii în panică... sau marea jale a camarazilor d-lui G Macovescu*, articol nesemnat; la 22 februarie, același Ilie Păunescu, în *Cascada certificatelor. D. G Macovescu „se apără” ...Despre agenți și reabilitări. Hai și nenea Demostene!*. Scânteia intervenea și ea de fiecare dată: *Documente senzaționale dezvăluie că presa manistă a fost subvenționată de Antonescu*, 8 februarie, nesemnat; *Preocupările sindicale ale maniștilor*, „Scânteia”, 14 februarie, semnat de Mihail Roller etc.

18 februarie

- În „Scânteia” se anunță, fără semnătură, *Ce procese vor urma la Tribunalul Poporului*. Astfel, „în cursul săptămânii viitoare”, urmează a se prezenta în instanță al doilea lot al criminalilor de război, „ziariștii care s-au făcut vinovați de propaganda hitleristă, cât și cei care au făcut parte din guvernul Horia Sima”, precum Alex. Gregorian, Horia Stamat, Vintilă Horia etc.

19 februarie

- În „Fapta”, în articolul *Este poezia pentru popor o utopie?*, Scarlat Răutu atrage atenția asupra impactului negativ pe care îl poate avea asupra poeziei obligativitatea „artei pentru mase”: „Cei mai mulți au înțeles prin poezie pentru popor – poezie pe înțelesul tuturor – renunțând definitiv să mai descopere noi orizonturi poetice, să cerceteze regiuni poetice neexplorate, au șters cu buretele amneziei totale trecutul glorios al poeziei, au desconsiderat cu desăvârșire încercările dramatice prin care a trecut poezia de la Baudelaire la suprarealism (ca să reiau titlul unei cărți celebre)”. Autorul îl menționează negativ pe Sașa Pană, care, „lovit de amnezie” după 23 August, „nu-și mai amintea nimic din trecutul său, uitase că a vrut să fie suprarealist, că era împotriva comandamentelor culturale etc., etc.”

20 februarie

- „D. prof. Tudor Vianu, directorul teatrului național din București, a fost numit ambasador al României la Belgrad.” (cf. „Liberalul”, la rubrica „Informații”).
- În „Jurnalul de dimineață” se trage un alt semnal de alarmă în privința crizei hârtiei (*De ce? Tot în chestia hârtiei*, nesemnat).

21 februarie

- Are loc la sala Dalles conferința lui Lucrețiu Pătrășcanu *Școli și curente în cultura românească*. Vorbitorul a desemnat drept curente „reacționare”

junimismul, sămănătorismul, gândirismul; toate prezentate în antiteză cu doctrina lui Gherea și, în general, cu materialismul dialectic (cf. „Jurnalul de dimineață”, 22 febr., *Școli și curente în cultura românească. Conferința d-lui Lucrețiu Pătrășcanu*, nesemnat).

● Probabil că „artista” Hortensia Papadat-Bengescu doar girează prin semnătură răspunsul dat la anchetă inițiată de „Scânțeia”, intitulată *O anchetă a „Scânței” printre femei. Este necesară Unirea femeilor din România într-o federație? Răspund: o scriitoare, o muncitoare, o gospodină, o țărăncă, o artistă.* □ În pagina a doua a oficiosului PCR (rubrica „Note”, nesemnat) se anunță a treia conferință din seria „*Problemele de bază ale teatrului românesc*” pentru 20 februarie, ora 16, sala Fundației Carol I. Scopul ar fi acela de a trage „concluziile privitoare la spectacol și repertoriu”; printre vorbitori se numără Alice Voinescu, Maria Filotti, N. D. Cocea, Camil Petrescu, Ion Sava, Petru Comarnescu, Sandu Eliad.

22 februarie

● În „Dreptatea nouă”, cel care semnează „Unu” (aici, probabil, Dan Petrașincu) oferă unele date despre travaliul creator al Hortensiei Papadat-Bengescu, în articolul intitulat *Am văzut-o*: „D-na Bengescu mi-a spus că acest roman este aproape terminat, însă în formă «brută». Dintre cele câteva metode de lucru ale scriitorilor, cea a d-nei Bengescu constituie o curiozitate foarte originală. D-sa, după ce câțiva ani în șir își poartă subiectul romanului pe stradă, prin tramvaie, în vizită, se așterne să-l scrie pe hârtie. Însă nu într-o suită normală, ci disparat, la întâmplare, după cum îi vin capitolele. Autoarea se află sub tirania eroilor, și nu a acțiunii care s-ar dezvolta firesc. – Cutare erou mă trezește noaptea din somn, cu o năzbâtie de-a lui – îmi spune d-na Bengescu - și sunt nevoită să mă supun poruncilor sale tiranice, părăsind pe alt erou, care mă preocupă cu o zi înainte. [...] Tot ce scriu n-are absolut nicio contingentă cu realitatea. Romanele mele le-am *inventat*, sunt o producție a creierului meu...”. „Unu” se referă și la un nou roman al autoarei, în curs de apariție, probabil *Străina*.

23 februarie

● În „Scânțeia” se anunță sentința din 23 februarie în procesul ziariștilor „fasciști”, sub titlul *Trădătorii din „guvernul – fantomă” au fost condamnați la moarte* (nesemnat); printre alții, Alexandru Gregorian, Vintilă Horia, Horia Stamatu au fost condamnați, în absență, la „detenție grea pe viață”.

● În „Victoria”, la rubrica intitulată „Cultura și viața”, Petru Dumitriu scrie despre *Problema suprarealismului. Gherasim Luca sau Scurt tratat de morală în trei puncte*. Fără niciun fel de tangențe cu optica oficială, suprarealismul este contestat în doctrina sa literară, socotită o întrupare a

unei idei filosofice falacioase despre libertate: „Sunt două feluri de a gândi libertatea: libertatea în dezordine, libertatea în ordine. Libertatea în dezordine este nedeterminarea și lipsa relațiilor de orice soi. Libertatea în ordine este înțelegerea ordinii necesare, și deci acceptarea activă a ei. Revolta vine din înțelegerea parțială: este o neacceptare activă. Din cele două feluri de libertate, unul este posibil, celălalt imposibil: libertatea în dezordine nu există, fiindcă dezordinea e o reținere provizorie a gândirii: un sentiment legat de această reținere, și nemijlocit premergător gândirii. [...] De aceea eroarea suprarealismului constă în încercarea de a actualiza un fals concept al libertății. Depășirea lui nu cere neapărat altă formă, ci altă înțelegere a libertății: libertatea ca acceptare activă a ordinii: forma decurge”.

24 februarie

- În „*Liberalul*” se anunță: **Justiția s-a pronunțat: „Viitorul” a fost restituit Partidului Liberal** (nesemnăt). Nu avem însă dovezi despre reapariția publicației: în arhivele BAR și BCU București ultimul an de apariție este 1945; I. Hangiu însă consemnează apariția ziarului până la 18 ianuarie 1946.

- În „*Victoria*”, Ovidiu Drimba pledează, într-un articol intitulat **În progresie geometrică**, pentru un „umanism” fără implicații sociale. Această tendință ar fi ilustrată în opinia comentatorului de activitatea poetică a Cercului Literar de la Sibiu: „Poezia, exclamație transfigurată, gest de ancestrală spontaneitate, va trebui să urmeze neapărat drumul unui mesaj poetic, și niciun alt mesaj. Nici unul grav de «mag», nici unul ziaristic de reporter, dar nici unul minor de teribilism, de epatare suprealistă sau de violență căutată pentru un efect. În acest sens fericită este experiența poetică a cercului literar de la Sibiu, intenționând resuscitarea baladescului”.

- Comentariul lui Al. Piru despre Ion Caraion din „*Tinerețea*” (**Ion Caraion**, în cadrul rubricii „*Cronica literară*”), se reține îndeosebi prin abundența datelor biografice.

- În „*Lumea*”, nr. 22, G. Călinescu publică **Federico Garcia Lorca**, care va fi reprodus, împreună cu articolul **Tot despre Federico Garcia Lorca** („*Lumea*”, 3 martie,) în *Impresii asupra literaturii spaniole*, volum apărut în acest an. (Din aceeași serie: **Ruben Dario**, 10 martie, **Antonio Machado**, 17 martie 1946; **Manuel Machado Y Ruiz**, 24 martie; **Salvador Rueda**, 31 martie). □ La ancheta **Este sau nu necesară revizuirea teatrului românesc?**) răspund Petru Comarnescu, Iser, Oscar Lermnar. Petru Comarnescu are unele sugestii pentru primenirea repertoriului pornind de la dramaturgia americană (menționați Sherwood, Maxwell Andreson, Clifford Odets, „încă necunoscuți la noi”, sau O'Neill și Thornton Wilder, „insuficient cunoscuți”). □ Perpessicius scrie despre **Poezia lui Ilarie Voronca** („*Cronica literară*”): „Universul haotic, în care stihiiile poetice sunt

încă nediferențiate, prinde puțin câte puțin consistență și dacă imaginile, nu numai în serie, dar în grindină și în infinite arborescențe rămân materialul prim și de rezistență al d-lui Voronca, o dată cu ele se încheagă, se ridică la suprafață și prind teren ferm și insulele de corali”. □ Ovid S. Crohmălniceanu încearcă să stabilească natura fantasticului modern (*Tehnicienii și arta fantasticului*, la rubrica „Scriitorii tineri”): „liniile fantasticului modern îmi par mai pure și peisagiul care poate fi construit mai simplist, mai zvelt, mai arhitectonic, mai dezlegat de uzura noțiunilor curente”. Noua specie a fantasticului ar fi reprezentată de *Metamorfoza* de Kafka, de creația lui Superville, sau de *Noi* al lui Zamiatin.

- În ziarul „Ultima oră”, la rubrica „Artistice-culturale”, Zaharia Stancu evocă figura lui **E. Lovinescu**, referindu-se și la rolul criticului în privința debutului său: – „Iată, vreau să te public chiar în numărul acesta. Vei fi ultimul «sburătorist». Închid revista. Editorul nu mai poate suporta cheltuielile. Să cădem de acord asupra pseudonimului. – Ce pseudonim? – Doar n-oi fi vrând să semnezi Zaharia Stancu? – Dacă așa mă cheamă, de ce să-mi schimb numele? – Nu sună bine. Zaharia Stancu nu e un nume cu care cineva poate face carieră literară”; criticul propune pseudonimul „Adrian Rodie”.

- Se înființează și are loc prima întâlnire a asociației „Prietenii lui E. Lovinescu”, la sediul din Bulevardul Elisabeta (cf., printre altele, „Lumea”, *Pentru Prietenii lui E. Lovinescu*, nesemnat). O relatare, tot nesemnată, a evenimentului va apărea în „Jurnalul de dimineață” din 1 martie 1946, care publică apelul de constituire lansat de Hortensia Papadat-Bengescu, Felix Aderca, Șerban Cioculescu, Dinu Nicodin, Perpessicius, Camil Petrescu, Vladimir Streinu, Tudor Vianu. O amplă prezentare a întrunirii oferă, câteva zile mai târziu, Oscar Lemnaru, în articolul *Impresii vesele și solemne cu prilejul alcătuirii asociației „Prietenii lui E. Lovinescu”*, publicat în „Dreptatea nouă”, 27 februarie). Scopul declarat al asociației este de a îngriji tipărirea operei complete a marelui critic, de a i se ridica o statuie și de a se continua spiritul lovinescian în cultură”. Au fost prezenți Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Hortensia Papadat-Bengescu, Ioana Postelnicu, Sorana Gurian, N. Steinhardt etc. A fost ales un consiliu de administrație, în următoarea componență: Președinte: Pompiliu Constantinescu; Vice-președinți: Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu; Secretar general: Monica Lovinescu; Casier: Ioana Postelnicu; Bibliotecar: Dan Petrașincu. Ca membri activi ai consiliului de administrație figurează: H. Papadat-Bengescu, Tudor Vianu, Dinu Nicodin, F. Aderca, Ury Benador, Ghe. Brăescu, Camil Baltazar, Ludovic Dauș, Mircea Damian, Eugen Jebeleanu, Em. Ocneanu, Camil Petrescu, I. Peltz, Perpessicius, Sorana Gurian, Ieronim Șerbu, Cicerone Teodorescu, Valjan, Ion Barbu, Dinu Bondi. □ În decursul lunii următoare vor apărea mai multe intervenții despre

structura și rolul asociației. De exemplu, în nr. 4/aprilie al „Revistei Fundațiilor regale”, evenimentul este prezentat în trei articole: P. Const., *Asociația „Prietenii lui E. Lovinescu”*; N. Steinhardt, *Prietenii lui E. Lovinescu*; I. Caraion, *Lovinescu și tineretul* (toate la rubrica „Note”). Dacă prima și ultima intervenție au un caracter general (Pompiliu Constantinescu referindu-se la „jertfa întru spirit” a lui Lovinescu, iar Caraion la „instituția” criticului cenaclier), Steinhardt notează câteva discursuri. Astfel, Cioculescu ar fi declarat: „ceva mai mult decât admirația pentru un om ne-a adus aici; mai mult decât pe Lovinescu, vrem să perpetuăm «spiritul lovinescian», iar Pompiliu Constantinescu ar fi prezent „pentru a-și afirma nu aderența la o doctrină, ci respectul față de *caracterul* lui Lovinescu”.

25 februarie

• Mihail Sadoveanu intervine în „Scânteia” cu o serie de comentarii obediente ideologic despre *Procesul de la Nürnberg*. □ La pagina a doua („Cultura și arta”) se reproduce un fragment din conferința lui Lucrețiu Pătrășcanu *Curente și tendințe în cultura românească*, în care liderul politic atrăgea atenția asupra pericolului confundării unor curente la modă, ca existențialismul și suprealismul, cu doctrina materialismului dialectic. Comentariile lui Pătrășcanu pot fi considerate drept etalon pentru viitorul dosar al modernismului: „Existențialismul francez încearcă să plece azi de la postulate marxiste, suprealismul încearcă să-și dea un conținut revoluționar și afirmă că întrebuintează metoda marxistă. Deci, toate aceste curente de disoluție îmbracă formule de stânga și aici e marea primejdie, tocmai pentru noi în România, pentru că poate naște grave confuzii. Să ne fie clar: orice curent mistic și antiraționalist, orice respingere a înțelegerii problemelor pe baza cercetării obiective a realității nu poate fonda decât curente, în realitate, reacționare”. □ Pornind de la romane precum *Zile și nopți* de Constantin Simonov, *Tânăra gardă* de Fadeev, *Jurământul* de Gladkov, *Familia Nalivaiko* de Kravcenko etc., Ion Vitner descoperă, într-un text cu titlul *Marele război de apărare a patriei în literatura sovietică*, patru teme fundamentale ale romanului de război, una dintre speciile acceptate ale genului: „lupta armatei regulate împotriva dușmanilor; teroarea dezlănțuită de ocupanții fasciști împotriva populației civile și lupta de partizani; munca milioaneilor de cetățeni sovietici din spatele frontului pentru ajutorarea frontului și asigurarea victoriei; formarea omului nou, neînfricat, hotărât, plin de credință și de optimism, omul în care individualul se împletește armonios cu simțul binelui obștesc”.

• În „Dreptatea nouă”, Oscar Lemnar publică un interviu cu Tudor Arghezi. Subtitluri: *O după-amiază cu maestrul Tudor Arghezi. În atelierul sculptorului de cuvinte. Câteva evocări. Tudor Arghezi și pictura. „Limba stă în țâța pe care ai supt-o!”. Amintiri din lagăr. „Hoțul cu condeiu”-*

samsarii de la sutar la milion. „Pui, să mă ierți, și iese o crizantemă”. Condeiu trebuie neapărat să scape. „Nu fac gazetărie fiindcă sunt un pățimaș”. Între Argezi și Serghie. Reproducem două fragmente, unul referitor la articolul din RFR, nr. 1, *Hoțul cu condeiu* (v. *supra*), articol care stârnise comentarii în epocă și care constituie și pretextul interviului, iar celălalt vizând activitatea sa publicistică. În categoria „hoțul cu condeiu” ar intra: „[...] pungașii moralizatori, cenzorii ținutei, samsarii de la sutar la milion, după valută, prezenți în toate epocile și pentru care libertatea presei constituie capitalul de bază gratuit și dreptul la falsificarea de bancnote”. Se rețin și considerațiile poetului despre activitatea sa publicistică: „M-am întrebat dacă un scriitor nu-și servește mai bine până în foaia de patru pagini decât în cartea cu patru sute, și dacă țelul literar de a concentra cât mai mult în cât mai strâns nu e și el mai bine servit de ziar decât de volum, în care plagiatul e diluat. Spațiul mic mai reprezintă o atracție: e primejdios. În cincisprezece rânduri de coloană, scriitorul e obligat să fie zilnic întreg și concret - și plastic - și în toate zilele nou. Non bis in idem. E un spectacol cotidian, ticălos și splendid”. □ Interviul este însoțit și de un articol al lui Dan Petrașincu despre *Stilul lui Tudor Arghezi*, la rubrica „Paranteze”).

27 februarie

- În „Victoria”, Pericle Martinescu scrie un articol documentat despre *Cronologia debuturilor lui Baudelaire*.

28 februarie

- În „Jurnalul de dimineață” se denunță, fără semnătură, *Libertatea presei?*, invocându-se aceeași criză a hârtiei: „Libertatea presei rămâne teoretică; în practică, nu poți tipări decât în măsura în care ți se dă hârtie. [...] Din cuprinsul fiecărui ziar, veți înțelege DE CE unul are belșug de hârtie, iar altul NU are nici atâta câtă îi trebuie.”

[FEBRUARIE]

- Nr. 2 al „Revistei Fundației Regale” oferă același sumar eclectic. G. Călinescu publică unul dintre cele mai importante articole teoretice ale sale, *Sensul clasicismului*, la origine „lecție de deschidere ținută la Facultatea de Litere din București la 16.I.1946”. Sensul clasicismului este stabilit după coordonatele sale majore: „Înțeleg clasicismul nu ca un stil, în opoziție de pildă cu romantismul, ci ca un mod de a crea durabil și esențial, la îndemâna claselor. Acest sens nu-i de altfel în totul deosebit de acela stilistic, fiindcă marea literatură este în fond aceea de stil clasic, iar ce este măreț în romantism, baroc, aparține tot ținutei clasice” (vezi *Anexa*) □ Perpessicius continuă serialul său despre *Două semestre de poezie (II)*, la rubrica „Mențiuni critice”, cu prezentarea liricii lui Constant Tonegaru, „un fantezist

din armata glorioasă a fanteziștilor”: „Un amator, cu alte cuvinte, de jocuri gratuite, de bizare umbre chinezești, pentru care îi e de ajuns lanterna magică a două degete împletite, proiectându-se pe zidul din cameră, un explorator ubicuu, ca și spiritul Domnului, în același timp la tropice și la antipodi, pe toate mările și pe toate savanele, în toate erele geologiei și în toate vârstele istoriei, ați hatmanul Mazeppa, de pe la o mie șase sute și ceva, mâine trubadur din Baltică, «ultimul de la 1200», înamorat de «Clara, prințesa din turn», și, după aceea, Peter Schlemihl însuși, călătorind mai puțin grăbit să-și recupereze umbra cât să-și întâlnească, în arena astrală, comilitonii căzuți pentru libertate, de-a lungul istoriei”. □ Pompiliu Constantinescu publică un fragment din proiectatul său studiu despre I.L. Caragiale, *Satanismul la I. L. Caragiale*. Analizând nuvele sau povestiri din seria fantastică, precum *La hanul lui Mânjoală*, *La conac*, *Calul dracului*, *Între două povești*, criticul consideră că „satanismul lui I.L. Caragiale nu este semnul unei neliniști personale” și „nu depășește conceptul folcloric”, potrivit căruia „Diavolul se-ntrupează în om ca să ne ispitească slăbiciunile”. □ Rubrica de literatură universală este reprezentată prin articolele *Franța vie: Peguy* de N. Steinhardt și *Constantin Simonov, romancierul, dramaturgul, poetul războiului* de Sorana Gurian.

● Din nr. 2 al revistei „Viața românească” se reține îndeosebi studiul lui Al. Piru despre *Mihai Beniuc*, nu atât prin comentariul propriu-zis, cât mai ales prin inventarierea tuturor volumelor poetului de până la 1944. Iată o prezentare sintetică a liricii acestuia: „Sensul creației lui Mihai Beniuc, care a fost încununată anul trecut cu un premiu academic, se explică în bună parte prin consonanța ei cu aspirațiile și, câteodată, cuceririle prezentului. Dar, pentru istoria literară, acest lucru ar conta prea puțin. Timpul fuge ireparabil și arhiva ar înghiți în curând expresia «document» a momentului. Din fericire, această poezie mai este încă a viitorului prin mesajul ei încă nerealizat, dacă nu și irealizabil; iar legătura-i puternică cu trecutul îi asigură deopotrivă viabilitatea”.

● Din revista bilunară „Orizont”, nr. 4 („Literatură, artă, cultură, gândire socială”, redactor șef Sașa Pană; an. II) se rețin câteva intervenții. Una este o evocare a lui Camil Baltazar, *Despre Mihail Sebastian, omul* (în cadrul rubricii „Cum trăiesc și cum scriu scriitorii”). Sebastian ar fi avut un profil interior scindat (al unui „spirit clasicizant”, în a cărui „suprastructură armonioasă răbufnea nomadul, instabilul, ancestralul strămoș evreu”), de unde și nevoia de a-și confecționa „o mască”: „Aici stă miracolul și frumusețea izbânzii lui umane care a stat de atâtea ori în viața lui (de satisfacții și trude sau macerări) la marginea sinuciderii – reușise să-și întocmească o mască, să-și construiască o fațadă olimpică, nu numai pentru ochii lumii, ci și pentru el însuși.” □ La rubrica „Semne la Orizont” se anunță sosirea lui Ilarie Voronca la București și se publică un fragment

[*Dintr-o scrisoare*] a acestuia, în care se indică, printre altele, momentul schimbării atitudinii sale poetice: „Schimbarea asta a început în mine din 1933-1934. Eram sătul de poezia prețioasă și pretențioasă, hărăzită unui număr mic de cititori. Eram sătul de literatura rezervată câtorva feciori de bani gata, pomădați și disprețuitori pentru restul umanității. Am vrut să vorbesc oamenilor pentru oameni, *pentru umanitate*. Această evoluție s-a precizat cu cartea mea *La poesie commune* (scrisă în 1935). [...] Idealul meu este să fiu din ce în ce un poet înrolat”. □ Merită reținută și menționarea unui volum, intitulat *Plicul negru*, care ar fi trebuit să-l aibă drept autor pe Camil Petrescu (cf. [Editura de Stat], „Semne la Orizont”, nesemnat); scrierea, probabil neîncepută sau nefinalizată, nu a mai fost publicată.

MARTIE

1 martie

● În „Scânteia” se prezintă o dare de seamă despre *Poezii muncii și poezii muncitori. Conferința tov. Barbu Lăzăreanu, rectorul Universității muncitorești „Ștefan Gheorghiu”* (nesemnat): „Descoperind teme poetice ale muncii – o poezie a secerei, a acului de cusut, a ciocanului etc., conferențiarul a trecut în revistă poezii muncii și poezii muncitori, începând cu poezia mic-meșteșugară a lui Zaharia Boiu și sfârșind cu contemporanii A.Toma, D. Corbea, T. Rudenko”. Alte reprezentări ale temei sunt descoperite de conferențiar în proza *Acul și barosul* de Ion Creangă.

● În „Liberalul”, articolul nesemnat *Între destindere și instigație* reprezintă o reacție tipică a presei de opoziție la una dintre cele mai frecvente acuzații lansate de publicațiile de stânga, cea de neolegionarism: „A pretinde că presa liberală continuă tradiția *Poruncii vremii* și *Bunei Vestiri*, că ea împrășcă cu noroi democrația română și varsă din nou în suflete otrava antisemitismului și a șovinismului este nu numai necorect, ci constituie o gravă instigare”. Ziarul „Fapta” este suspendat pe termen de 15 zile, cu începere de la 1 martie, pentru „răspândirea de știri false și provocatorii” (cf. „Jurnalul de dimineață”, din 6 martie).

2 martie

● Victor Eftimiu începe să își publice impresiile din călătoria în U.R.S.S. în „Dreptatea nouă”, cu *Boieria sovietică* (vor urma, în 5 martie, *Aspecte din lumea sovietică*; în nr. 213, *Stalin a avut dreptate!*; în nr. 224, din 17 martie, *Drumul la Moscova*; nr. 225, 18 martie, *Omul sovietic*; nr. 227, 21 martie, *Femeia sovietică*). Multe dintre ele vor fi reluate sau publicate concomitent și în „Veac nou”, începând cu nr. 13, 2 martie și în „Universul”, de la nr. 52, 4 martie.

- În cadrul unei ședințe ARLUS, prilejuită de revenirea din URSS a lui Victor Eftimiu, președintele S.S.R., și a lui Al. Rosetti, se discută unele dintre inițiativele editoriale ale vremii: „[...] s-a stabilit să primim operele complete ale scriitorilor clasici și moderni ruși, în edițiile cele mai desăvârșite. TOTODATĂ S-AU PUS BAZELE MODALITĂȚII DE A FACE CUNOSCUTE PUBLICULUI SOVIETIC OPERELE SRIITORILOR ROMÂNI ȘI S-AU DESCHIS LARG COLOANELE REVISTELOR SOVIETICE PENTRU SRIITORII NOȘTRI.” (cf. „Scânteia”, 4 martie, *Scriitorii români vor fi editați în limba rusă. Reuniunea de la ARLUS*, nesemnat, „Cultură și artă”).

3 martie

- În „Scânteia”, N. Moraru publică unul dintre cele mai virulente rechizitorii la adresa presei de opoziție, cu un titlu elocvent pentru conținutul articolului: *DE CE, De ce maniștii și brătieniştii, care s-au aflat de atâtea ori la putere, au interzis Partidul Comunist, au arestat pe oricine l-au bănuait a simpatiza cu comuniștii? De ce au interzis Maniu și clicile lui Sindicatele Unitare? De ce au umplut pușcăriile cu deținuți politici? De ce au ucis pe muncitori la Lupeni și Grivița?* – *Răspuns muncitorului Pavel Toma*. □ Din aceeași serie, sunt publicate și *Hotărârile Consiliului de Miniștri. Un serios avertisment dat ziarului „Dreptatea”*. Astfel, la solicitarea ministrului propagandei, P. Constantinescu-Iași, Consiliul de Miniștri întrunit în ziua de 28 februarie, sub președinția lui Petru Groza, lansează un avertisment presei maniste: „în cazul că nu va renunța ca, la adăpostul unei libertăți greșit înțelese, să continue turburarea ordinii și liniștii publice, cât și provocarea la anarhie, călcând dispozițiunile legilor existente și nesocotind obligațiile care decurg din executarea convenției de armistițiu, guvernul fiind hotărât să sancționeze în viitor prin mijloace legale orice manifestări de acest fel.” (Asupra aceleiași chestiuni revine în nr. următor, 467, L. Răutu cu un articol intitulat *Să spunem lucrurilor pe nume*). □ La rubrica „Știri politice” se anunță că Tudor Vianu a fost numit ministru plenipotențiar la Belgrad.

- În „Lumea”, nr. 23, într-o *Încheiere* a anchetei *Este sau nu necesară revizuirea teatrului românesc?*, Ion Sava propune ministrului Mihail Ralea „alcătuirea grabnică a «Comisiunii de studiu pentru revizuirea Teatrului românesc»,„. □ Petre Pandrea publică la „Cronica ideilor” un soi de *conte philosophique*, intitulată *Despre înțelept*, cu o simulată „Prefaț[ă] a] editorului”.

- În cursul zilei, ora 17, urmează a avea loc, la Societatea Studenților în Medicină, o întâlnire literară prezidată de Petru Comarnescu (care va ține o alocuțiune despre „Poezia tânără românească”), la care vor citi poeții Ion Caraion, Pavel Chihaia, Mihail Cosma, Margareta Dorian, Geo Dumitrescu,

Sorana Gurian, Constant Tonegaru, Victor Tornyopol (cf. „Lumea”, *Șezătoare literară*, nesemnat).

4 martie

● În „Scânteia” se prezintă *Manifestul Frontului Democrat Universitar*, al cărui scop propagandistic se camuflează sub aparențele luptei „democratice” contra „elementelor fasciste”. Selectăm pasaje referitoare la cultură : „[...] *Lupta FRONTULUI DEMOCRAT UNIVERSITAR este o luptă pentru cultură*. Misticismele, șovinismul și rasismul și toate celelalte consecințe pe plan spiritual ale fascismului vor găsi în noi un adversar neînduplecat. Strădaniile spre lumină și progres social ale celor mai de seamă cărturari din țara noastră, în frunte cu profesorii universitari, vor fi astfel întărite prin aportul din ce în ce mai mare al studențimii conștiente”. (sensul beligerant al manifestului va fi întărit, în zilele următoare, și de un articol de fond din *Timput*, nr. 3078, 6 martie, *Lupta pentru cultură*). □ Programul de activitate al Frontului Democrat Universitar va fi publicat în „Scânteia” din 18 martie; se viza astfel politizarea vieții universitare și aservirea ei scopurilor ideologice (este, de altfel, unul dintre cele mai semnificative evenimente ale lunii). Pentru sectorul de „activitate culturală” este prevăzută editarea unei reviste (probabil „Studentul român”), „secția de orientare politică generală” urma a studia „poziția intelectualului în societate” (vizând îndeosebi problema „demascării ideologice și practicilor fascismului”), iar „secția profesională” își propunea „discutarea reformei învățământului superior”, „epurarea” însemnând de astă dată „crearea unui nou tip de intelectual, conștient de sarcinile sale sociale”.

● „Monitorul Oficial” publică decretul lege nr. 53 prin care se hotărăște înființarea unei catedre de cultură rusă la Facultatea de Filosofie și Litere din București.

5 martie

● Într-o inventariere a viitoarelor apariții la editura „Publicom” (*Penicilina*, în „Victoria”, nr. 408), este menționat și un volum de poezii de Blaga, care ar fi urmat să se intituleze *Noi suntem stelele care cântă* (neapărut ulterior). □ Ion Frunzetti apreciază în chip deosebit *Traducerile de poezie. Al. Philippide*, „*Flori alese din Les fleurs du mal*” („Carnet literar”).

6 martie

● În „Dreptatea” este comunicat *Rezultatul concursului cu premii instituit de editura „Cultura Națională” S.A.* (nesemnat). Astfel, juriul prezidat de P. P. Negulescu și alcătuit din Gala Galaction, Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu și Ion Biberi, a premiat, deocamdată pentru roman, *Frunzele nu mai sunt aceleași* de Mihail Villara.

- La sala Dalles au loc conferințele lui Felix Aderca și Al. Piru despre George Coșbuc (cf. „Scânteia” din 11 martie, **Gh. Coșbuc, poet al țărânimii. Conferințele d-lui Felix Aderca și tov. Al. Piru**, nesemnat). Vorbitoarii ar fi selectat elementele care să-l transforme pe Coșbuc în „poetul țărânimii revoluționare”. Aderca ar fi insistat asupra poemului *Noi vrem pământ*, „acest imn al legitimei revolte țărănești, poemul revendicărilor de veacuri ale satelor noastre”, în timp ce Al. Piru „a desprins din poezia lui Coșbuc elementele care îl situează ca un poet al țărânimii”.

7 martie

- În „România liberă”, Virgil Ierunca enumeră unele **Realizări și perspective de cultură**, precum libertatea de exprimare, interacțiunea cu alte culturi, „voința de ridicare, prin cultură, a maselor muncitorești”. Climatul literar al epocii ar fi, în opinia comentatorului, unul al toleranței generale: „Scriitorii îndeosebi au putut să se întoarcă la unelte, nestânjeniți, neîmpiedicați de diversele crezuri politice pe care le împărtășeau. S-a mers până acolo - cu această îngăduință largă - încât chiar și unii dintre scriitorii care mai păcătuiseră în timpul dictaturilor fasciste nu s-au văzut bruscați, împiedicați de a se manifesta, deși o meritau într-o bună seamă. S-a ținut seama de sensibilitatea și disponibilitatea scriitorului de multe ori cu o generozitate exagerată. Rezerva unora puțini care n-au scris nu trebuie considerată decât ca o histerie subliniată în neputință sau falsă opresiune. Libertățile nemijlocite oferite artiștilor în genere au constituit cea dintâi dovadă că se schimbaseră multe din condițiile de viață”.

- În „Scânteia” este prezentată **Conferința tov. N. Popescu Doreanu despre Nicolae Bălcescu** (nesemnat, pagina de „Cultură și artă”), schițându-se și un tipar ideologic pentru scriitorul pașoptist, considerat „adevărat precursor al luptei pe care o poartă astăzi poporul român pentru democrație”.

- „Jurnalul de dimineață”, la rubrica de „Informații”, anunță „o mică amânare” „din motive tehnice” a ziarului „Națiunea” (publicația va apărea pe 20 martie).

9 martie

- În „Liberalul”, Ion Zurescu publică **Nu cenzorul este vinovat**, în care trage un semnal de alarmă în privința lipsei de libertate a presei, sugrumată de către guvern, care, totuși, „nu poate continua să cârmuiască prin teroare, prin cenzură și prin amenințare.”

10 martie

- În „Lumea”, nr. 24, la rubrica „Scriitorii tineri”, se oferă un dosar critic despre **Șapte poeți**: Mihail Petroveanu publică o cronică despre *Margareta Dorian*, „Ierbar”; Ioan I. Horga, despre *Mihail Cosma*, „Pâinea pădurii”;

Titus Ștefănescu-Priboi, *Ion Frunzetti*, „Maree”; Victor Kernbach, *Ion Caraion*, „Omul profilat pe cer”; Marin Sârbulescu, *Ben Corlaci*, „Manifest liric”; Ovidiu Constantinescu, *Victor Tornyopol*, „Cartea cu sânge, pâine și cocos”; Alexandru Lungu, *Ion Cutova*, „Cerc vicios”. □ Apare aici și nuvela lui John Steinbeck, *Omorul*, în traducerea Nadiei Șerban.

- În „Dreptatea”, Eugen Crăciun deplânge soarta învățământului superior după ***Plecarea profesorilor*** în misiuni diplomatice. Sunt menționați Tudor Vianu, Stoilov, Moisil, doctorul Bagdazar, Iorgu Iordan.

- În „Dreptatea nouă”, „Unu”, analizând ***Curente și tendințe în filosofia românească*** („Bazar”), oferă un amplu citat din prefața lui Pătrășcanu în privința tematicii și scopului volumului său, din care reproducem, în continuare, un fragment: „Obiectul pe care ni l-am propus este punerea în discuție a tematicii generale a filosofiei românești contemporane, stabilirea influențelor pe care le suferă, a încadrării și caracterului ei general. Cu alte cuvinte, am urmărit mai mult punerea problemei acestei filosofii, decât rezolvarea ei în conținutul și în forma actuală. Deschiderea unei discuții privitoare la filosofia românească o credem necesară și urgentă: *necesară* – pentru că nu trebuie să se uite că la noi, mai mult decât în alte țări, momentele de gândire s-au împletit cu atitudinile politice, iar unele școli filosofice existente au oferit puncte de sprijin ideologic, în special mișcărilor de dreapta; nu se poate face însă muncă temeinică pentru a înlătura întregul reziduum al ideologiei și mentalității fasciste și naziste, după cum nu se poate începe, în mod serios, o clarificare pe planul ideilor, fără să nu atingem tocmai problemele de bază ale filosofiei românești; *urgentă* – deoarece până acum nu s-a pășit la analiza producției noastre filosofice, care a rămas mai departe sub exclusivă influență a curentelor idealiste și mistice, dar și în acest domeniu trebuie deschise cât mai curând drumuri noi, ceea ce explică apariția, tocmai în împrejurările de azi, a acestor pagini”. La ora 17, are loc o întâlnire literară în amfiteatrul „Titu Maiorescu” al Facultății de Litere. În deschiderea întrunirii va vorbi Camil Petrescu; citesc din creațiile lor Ion Caraion, Mihnea Gheorghiu, Alexandru Lungu, Ruxandra Oteteleșeanu, Marin Preda, Titus Ștefănescu-Priboi și Dimitrie Stelaru (cf. „Lumea”, nr. 24, ***Șezătoare literară***, nesemnat).

- Are loc al cincilea festival experimental de teatru, poezie și muzică americană, inițiat de Societatea „Amicii Statelor Unite”. Petru Comarnescu ține o conferință cu titlul „Viața americană în poezie”; se vor citi „poeme, oratorii și poezie dialogată” din Whitman, Masters, Vachel Lindsay, A.E. Robinson, „Oratoriul morților din Spoon River” de Edgar Lee Master etc. de către actori ca George Vraca, Beate Fredanov, Emil Botta, Radu Beligan, Madeleine Andronescu, Liviu Ciulei etc. (anunț în „Jurnalul de dimineață”

din 8 martie, *Viața americană în poezie*, nesemnat, la rubrica „Literatura-Arta”).

13 martie

• Are loc, la sala Dalles, o conferință despre C. Dobrogeanu-Gherea, susținută de Perpessicius și Ștefan Voicu. Miza reuniunii era supradimensionarea personalității criticului de la *Contemporanul*, de precursor național al criticii sociologice și chiar al metodei materialismului dialectic, superior lui Titu Maiorescu. Se pare că Perpessicius s-ar fi referit la „interpretările calomnioase aruncate asupra-i de cercurile reacționare” și ar fi subliniat „onestitatea, măsura și spiritul științific de care a dat dovadă în polemicile și operele sale”, iar Voicu „l-a prezentat pe Gherea ca reprezentant al criticii științifice în opoziție cu critica metafizică, «judecătorească» a lui Maiorescu” (cf. „Scânteia”, nr. 476, **„Dobrogeanu Gherea, critic literar”. Conferințele d-lui Perpessicius și tov. Ștefan Voicu**, nesemnat).

14 martie

• Sadoveanu publică în „Scânteia” un articol aluziv la adresa presei de opoziție, intitulat *Toate-s vechi*, în care, într-un demers comparativ care pornește de la Herodot, scriitorul descoperă că Franco „are partizani și la noi”. Articolul, care va stârni câteva reacții imediate (v. mai jos, 14 și 15 martie), poate fi considerat, într-o anumită măsură, punctul generator a ceea ce s-ar putea numi „procesul Sadoveanu” (care se va prelungi până în luna august a acestui an). □ Este vorba de o campanie din ce în ce mai vehementă de contestare, de către presa de opoziție, a implicării lui Sadoveanu în viața politică și civică, la care se răspunde cu numeroase luări de poziție ale publicațiilor oficiale și ale instituțiilor filo-sovietice în favoarea scriitorului. Din acest punct de vedere, „procesul Sadoveanu” este parte integrantă a amplei polemici despre „trădarea cărturarilor” (v. mai jos, 23 martie – 1 septembrie). □ În afară de numeroasele polemici punctuale (multe consemnate în paginile Cronologiei de față), menționăm câteva dintre punctele de reper ale acestui proces: protestul ARLUS-ului și pledoaria ideologului I. Zviaghin („Graț nou”) din 11, respectiv 18 aprilie, acțiuni precedate de intervenția lui Traian Șelmaru în „Scânteia” (30 martie); polemica prelungită dintre C.[orneliu] C.[opos] („Dreptatea”) și Zaharia Stancu („România liberă”) (care începe în 18 aprilie); apărarea lui Sadoveanu este unul dintre punctele de discuție în cadrul conferinței ARLUS din 3 august. □ Procesul este întreținut, în ultimele luni ale anului, de decizia scriitorului de a candida pe listele electorale și de a onora anumite funcții politice.

- Articolul lui Sadoveanu din „Scânteia” (v. mai sus) este imediat ironizat în „Liberalul”, nr. 29 (**D. Mihail Sadoveanu**, rubrica „Fapte și note”, fără semnătură): scriitorul, care s-ar declara „dezinteresat în viața publică și în viața privată”, „găsește în bătrânul Herodot argumente temeinice, deși apocrife împotriva dictaturii personale, a tiraniei și despotismului oriental!”.

15 martie

- „Scânteia” intervine în forță în cazul Sadoveanu cu articolul **Continuitate pe toată linia**, apărut la rubrica „Note și comentarii”, descoperind în publiciștii de la „Liberalul” pe „aceiași «băieți»” care „ardeau în piețe romanele lui Sadoveanu pentru că «îndrăznise» să ia atitudine împotriva lui Hitler și a ciracilor săi de pe la noi”.

- „Liberalul” reacționează prompt la replica din „Scânteia” despre Mihail Sadoveanu cu articolul **Se înșeală Scânteia**, apărut la rubrica „Fapte și note”, nesemnat). Observând, în cazul lui Sadoveanu, „continua D. Sale adaptare la regimurile politice care s-au succedat” jurnalistul lansează o întrebare: „Oare d. Mihail Sadoveanu coboară din turnul său de fildeș în vârtoarea cetății numai când sunt de recoltat beneficii și onoruri? De altfel acestea nu i-au lipsit nici în vremea dictaturii antonesciene.” □ La aceeași rubrică, o notă scurtă cu titlul **Suntem rugați** anunță că în această zi „Jurnalului de dimineață” nu va apărea, „din motive independente de voința sa”).

- În „Dreptatea”, Ilie Păunescu elucidează motivele neapariției *Jurnalului de dimineață* (**Sugrumarea libertății presei. De ce nu a apărut „Jurnalul de dimineață” azi**, rubrica „Viața politică”): tipografii de la întreprinderea „Universul” ar fi refuzat să-l tipărească din cauza conținutului său politic (un interviu cu Titel Petrescu, reproducerea unui pasaj din memoriul protest adresat de Iuliu Maniu lui Antonescu în iulie 1941 etc.).

- În „Victoria”, la rubrica intitulată „Carnet literar”, Radu Lupan comentează *Omul profilat pe cer. Poeme de Ion Caraion*, Ed. Forum, apreciind îndeosebi „poemele din «ciclul» neliniștii veacului sfârșit, agonizând, realizate de cele mai multe ori printr-o acumulare imagistică – adecuat – mijloc pentru a reproduce procesul psihologic al aglomerărilor înaintea morții. Împrumutând legile lumii organice, ceea ce se aplică prin viziunea morfologică a umanității, imaginea crește până la dimensiuni de nereal monstruos”.

16 martie

- Într-o replică la articolul lui B. Brănișteanu din „Jurnalul de dimineață”, Miron Constantinescu trasează în „Scânteia” misiunea politico-ideologică a cadrelor universitare (**Rolul profesorilor universitari**): „Profesorii universitari nu trebuie să transforme catedrele lor în tribune politicianiste, ci

în tribune de educație democratică, patriotică și științifică a tineretului nostru” (în „Jurnalul de dimineață” din 14 martie, Brănișteanu îndrăznise să scrie următoarele: „Chiar și profesorilor care predau materii care, în esența lor, sunt politice, trebuie să li se interzică *a face politică în Universitate, de la catedră*”).

- În pagina 1 a „Dreptății” apare o caricatură la adresa armatei, care va antrena numeroase sancțiuni din partea Ministerului de Război prin comunicatul din 19 martie; în acest proces se va vedea implicat, la un moment dat, și Eugen Ionescu. □ Viitorul dramaturg publicase, în nr. din martie al revistei „Viața românească”, un pamflet despre realitățile și moravurile speciale din „țara tatălui”, vituperând în special contra armatei române. □ Profitând de faptul că textul apăruse într-o revistă cu simpatii guvernamentale, dar și de unele episoade din trecutul autorului (Vichy), presa țărănistă aduce acest articol ca probă în procesul în care fusese antrenată (pentru consecințe și reacții, v. mai jos, 19 martie, 24 martie până la finalul lunii, precum și 1 aprilie, 7 aprilie, 11 aprilie, 12 aprilie etc.).

- Rubrica pe care o deține Horia Deleanu în „Veac nou”, intitulată „Cartea rusă”, se impune ca una dintre cele mai importante modalități de teoretizare a realismului socialist. În nr. 15, comentează scrierea lui *A. V. Lunaciarski, „Despre artă*”, popularizând ideile expuse în capitolele „Lenin despre cultură și artă” (ideea „realismului artistic” și a „artei cu conținut social”) și „Arta în apus” (interpretare tangentă cu teoria celor două culturi, conform căreia principala sa caracteristică ar fi aceea că „se refugiază în această vreme într-un estetism gol sau în ascetismul care duce la pesimism”). Pe de altă parte, se propune echivalarea „formalismului” ca „naturalismul” (deoarece presupune „reproducerea fidelă a unor amănunte izolate de viață”), idee care va deveni unul dintre poncifele perioadei. □ Eusebiu Camilar scrie *Despre „Cimentul” lui Fedor Gladkov*, roman pe care îl consideră, cu entuziasm, drept „un imn înălțat marii epoci de reconstrucție a statului sovietic”. □ La p. 8, 9 sunt publicate o serie de poeme de Serghei Esenin, în traducerea lui Zaharia Stancu.

- În „Dreptatea nouă”, Sarina Cassvan publică niște *Amintiri și aspecte din cenaclul „Sburătorului”*. O continuare sub titlul *Amintiri despre cenaclul „Sburătorul” și E. Lovinescu* va apărea în numărul din 18 martie).

- Are loc, la Cercul Militar, balul „*Societății Scriitorilor Români*” (anunțat în „Liberalul”, din 12 martie, la rubrica „Mișcarea culturală”).

17 martie

- Din procesul contestării criticii estetice, dosarul Maiorescu-Gherea, se rețin, în acest an, câteva intervenții, destul de obiective, ale lui Perpessicius, care, spre deosebire de ideologii de după 1948, îl comentează pe Gherea fără a-l minimaliza neapărat pe Maiorescu. Spre exemplu, în textul său din

„Lumea”, nr. 25, *Recitind pe Gherea* („Cronica literară”), criticul insistă asupra calităților reale a criticii literare gheriste, exemplificând prin comentariile despre Eminescu: „În definitiv, ce lipsește acestui studiu [al lui Gherea, n. n.]? Poetizarea trecutului și exagerarea fantasticului sunt două teme, cu sagacitate urmărite, și care s-au impus tuturor studiilor eminesciene de după Gherea. Inegalitățile și elementele confuze din *Mortua est* sunt semnalate cu sigur ochi critic. Existența aceluși dualism sufletesc, aceluși război dintre pesimism și idealism, aceluși homo duplex, pe care toți marii lirici, cu Baudelaire în frunte, l-au promovat dintr-o fatală determinare, nu-i scapă nici lui Gherea” etc. □ Într-un text de *Introducere la teoria culturii* („Cronica ideilor”), publicat în același număr din „Lumea”, C. Ionescu-Gulian continuă seria teoretizărilor despre „revalorificarea moștenirii culturale”, definită ca proces cu „un caracter dialectic de cuprindere, de asimilare critică și pozitivă”. Se trasează și unele zone de demarcație: „A te opune explicațiilor mistice în știință, a dezvălui iraționalismul unei concepții filosofice, a dezghioca miezul magic al artei primitive sau caracterul oscilant al unei morale din epoci trecute înseamnă simultan a te opune etic unor valori depășite, dar tocmai prin această opunere – a le recunoaște existența și a le explica istoric.” Justificarea unei asemenea atitudini ar fi următoarea: „Definiția dată de Gorki oamenilor artei sună astfel: «Artistul este urechea, ochiul și inima clasei sale, este vocea epocii sale». Dacă așa stau lucrurile, dacă așa apociem noi pe oamenii artei, atunci este clar că venind în rândurile Partidului nostru, oamenii artei trebuie într-adevăr să fie ochii, urechile, inima poporului, vocea epocii noastre”. Serialul lui C. Ionescu-Gulian continuă cu: *Intoducere în istoria culturii* (nr. 26, 24 martie), *Despre tălmăcirea artei primitive* (nr. 27, 31 martie), *Estetica și arta primitivelor* (nr. 28, 6 aprilie), *Războiul primitivilor* [I] și [II] (nedatat, nr. 29, nr. de Paște; nr. 30, 28 aprilie), *Despre tinerețea actuală* (nr. 32, 12 mai). □ La pagina 5, Nina Cassian publică poemul *Simbioză* și două traduceri din Max Jacob (*Turnul din mijloc*, *Ține piept*).

● Are loc o întrunire în scopul „democratizării vieții universitare” (cf. „Scânteia”: *Pentru democratizarea Universității. Front comun de acțiune al profesorilor și studenților. D-nii: prof. univ. Al. Rosetti, N. Bărbulescu, G. Călinescu, N. Profiri, dr. N. Gh. Lupu, dr. C. Parhon, Gala Galaction, Mihail Ralea, Miron Nicolescu și-au dat adevăratele la lupta Frontului Democrat Universitar. Marea întrunire din sala ARO*). În discursul său, Călinescu socotește că „slăbiciunile tineretului studios” provenite „din năzuința după un ideal învăluit într-o mantie de misticism, trebuie să fie înlăturate conștient de acest tineret și îndrumate pe calea justă”. Criticul adresează și un îndemn: „*Rupeți tutela înjositoare a idolilor. Luați în mână voastră rectoratul spiritual al Universității!*”. Pe această temă Călinescu va scrie și un articol, *Politica studenților* („Națiunea”, 27 martie). Desigur,

întâlnirea este în strânsă legătură cu constituirea Frontului Democrat Universitar (v. mai sus, 4 martie), dar și cu articolul de propagandă al lui Miron Constantinescu (v. mai sus, 16 martie).

18 martie

- Vasile Luca, lider important al P.C.R., intervine în „Scânteia” cu un rechizitoriu la adresa presei de opoziție - ***Cuiburile fasciste și clicile reacționare trebuiesc lichidate***: „Clica manisto-brătienistă a fost, este și rămâne reprezentanta celor mai reacționari moșieri, bancheri și fabricanți monopolști, de la noi și agenți ai cercurilor care zăngănesc armele. Existența acestor clici reacționare în țara noastră, clici în jurul cărora se concentrează astăzi tot ce a rămas antisemit, șovin și antisovietic, reprezintă un pericol permanent în calea păcii și a dezvoltării democratice a țării noastre”.

- Un pamflet la adresa lui Ion Caraion, ***Un nepoftit: Ion Caraion***, semnat de Valeriu Popovici apare în „Fapta”: „Burduf de răutate și ciudă, lipsit de simțul umorului în tot ce face și scrie, încât este în stare de corsicane vendette, tranzacționist din lipsă de conștiință (4 fețe politice, 10 morale și 20 culturale, numai în ultimii 2 ani), Ion Caraion a îmbrăcat și dezbrăcat cămăși de toate culorile răzbnător pe faptul că la început nu avea niciuna”.

19 martie

- Ministerul de Război dă în judecată ziarul „Dreptatea” pentru „jigniri” la adresa armatei (publicarea caricaturii din nr. 14, 16 martie). Se redactează și un comunicat pentru presă, în care importanța caricaturii este supradimensionată: „Se caută în mod vădit compromiterea și ponegrirea ostașilor acestei brave unități, care răspunzând nevoilor grave ale țării și neprecupețindu-și sângele au dat dovadă de înaltul lor spirit de jertfă și patriotism. [...] De asemeni se aduce o jignire mare armatei roșii și guvernului sovietic, care a acordat toată încrederea și ne-a dat posibilitatea a afirma voința neamului românesc de a se desrobi de jugul hitlerist și a participa la acțiunea contra hitlerismului alături de marile popoare aliatare” (cf. „Victoria” din 22 martie, ***Ziarul „Dreptatea” a insultat armata. Organele de resort dau în judecată oficiosul manist. Un comunicat al ministerului de război, și „Scânteia”, 22 martie, Fițuica manistă „Dreptatea” acționată în judecată de Ministerul de Război, pentru ponegrirea armatei***).

20 martie

- Apare nr. 1 al ziarului „Națiunea” („ziar de informație, atitudine și reportaj”, director G. Călinescu). Pe prima pagină, în editorialul ***Lupta prin rațiune***, Călinescu prezintă politica publicației și misiunea publicistului actual: „Eu cred că azi a venit timpul unui altfel de ziarist, al aceluia care are o convingere civică și un sentiment al răspunderii personale, care se respectă

pe sine și-și respectă cititorii. Un ziarist este nu un simplu ticluitoare de articole, un «artelist», ci un cetățean care a meditat asupra chestiunilor la ordinea zilei și le-a găsit soluția fie singur, fie prin alții mai pricepuți”. □ Poziția publicației este întărită și printr-un text nesemnificativ, aflat tot pe prima pagină, din care redăm un fragment: „Însă noi ne așezăm și mai sus, acolo unde toate acestea sunt cuprinse într-o viziune politică mai largă. Noi ne punem în slujba *Națiunii*. De aceea am numit ziarul nostru *Națiunea*.” (Angajarea lui G. Călinescu va antrena numeroase intervenții ironice în presa de opoziție; doar cele mai semnificative vor fi consemnate în această Cronologie).

21 martie

- În „Scânteia”, este salută apariția *Națiunii* ([Ieri a apărut ziarul *Națiunea*], „Note și comentarii”). Se apreciază că „lupta pe care o inițiază distinsul profesor universitar” „aduce în arena politică a tinerei democrații românești un prestigiu și o energie intelectuală deosebit de prețioase”.

- „Liberalul” inițiază cu notița nesemnificativă *Polemistul*, (rubrica „Fapte și note”) lungă serie a replicilor și contestațiile la care îl va supune pe Călinescu de-a lungul următorilor doi ani. De astă dată, un pasaj din articolul despre Titel Petrescu, publicat de Călinescu în „*Națiunea*”) este recomandat profesorului Parhon „pentru analiză endocrinologică”.

- Tot în cazul Călinescu, în articolul nesemnificativ *Intelectualii*, „Dreptatea” intervine prompt cu un avertisment, legat tot de articolul despre Titel Petrescu: „Nu, domnule Călinescu! Inutil să vorbiți tineretului recomandând adevărata democrație. Tineretul vă citește și va judeca la veritabilul dumneavoastră nivel moral”.

- În „Victoria” se remarcă și colaborarea Ninei Cassian cu un articol despre *François Villon* („Cultura și viața”), în care scriitoarea apreciază că „trăsătura particulară, culoarea distinctă și aparte a poeziei lui se datorează în cel mai înalt grad ardoarei pe care a iradiat-o, nemaipomenitei acuități vitale pe care o deține. Intens, atent până la fibră, observator și activist în arena zilnică, François Villon ne-a lăsat o poezie caustică, o poezie care mănâncă hârtia ca un acid”.

2 martie

- În „Scânteia”, Al. Philippide intervine ca avocat al apărării în cazul Sadoveanu, publicând articolul *Sadoveanu și progresul*. Caracterul „național” și „progresist” al operei prozatorului ar proveni din tematica „țărănească”, dar și, în chip mai general, dintr-un „îndemn la bunătate, la toleranță și la omenie, îndemn care călăuzește pe mulți dintre eroii povestirilor și romanelor lui”. □ În același număr se face o dare de seamă despre „*Țăranul în opera lui Ion Creangă*”. *Conferințele d-lor Mihail*

Sadoveanu și Mihail Cruceanu (inițial, în prezentarea programului conferințelor din februarie, v. mai sus, prelegerea era programată pentru 27 martie). Se rețin unele dintre considerațiile lui Sadoveanu despre stilul lui Creangă, echivalat cu „limba vie a poporului [...] fixată ca într-o misterioasă mutație biologică. Ca și Eminescu, Creangă e unic în sine, însă divers în cetitori”. Mihail Cruceanu încearcă să-l recitească pe Creangă din perspectiva teoriei „luptei de clasă”: „În opera lui Creangă se arată lupta țăranilor cu asprimea vieții, cu nevoile impuse de societatea în care trăiau și în special starea lor de clăcași. Hazul și gluma sa puternică întâlnită la tot pasul e o formă de a lupta și de a protesta împotriva stării atât de grele pe care o ducea țărănimea exploatată pe moșiile proprietarilor de pământ”. Fără să se ofere alte detalii, se pare că vorbitorul ar fi descoperit aspectele dialectice ale devenirii istorice în povești ca *Punguța cu doi bani*, *Capra cu trei iezi*, *Soacra cu trei nurori* etc. □ Interpretarea „sociologică” propusă de Mihail Cruceanu în conferința sa va fi parodiată de „Maximin” în articolul *Ion Creangă* (la rubrica „Vorbe de clacă”, în „Semnalul” din 24 martie): „Lupul care a păpat bieteii capre doi din cei trei iezi ar fi un retrograd, nu tocmai boierul de pe moșie, dar un fel de culac, un țăran înstărit, deși Creangă vorbește de un lup lihnit, săracul, de foame, care nu-și putea găsi hrana - și aceasta problematic -, trecut prin tot soiul de șiretenii. Ce luptă socială sau economică se putea da între un lup flămând, avizat la bunăvoința îndoielnică a pădurii, hărțuit de pădurari și vânători și capra care, de bine de rău, avea gospodăria ei și se întorcea acasă cocoșată de bunătățile strânse pe care le aducea copiilor ei imprudenți? Dacă e vorba să vedem în toți și în toate proletar, mai curând e lupul proletar, jinduit după un regim social care să-i asigure și lui pâinea cea de toate zilele, azi atât de greu de procurat”.

● În „Națiunea”, sub semnătura redacțională „N.”, Călinescu revine cu o altă serie de *Precizări* în privința politicii publicației, dar și a publicului ei țintă. Acesta ar fi constituit din „categoriile de mijloc”: „Ne referim la acei cetățeni – eterogeni, doar în aparență, care merg de la intelectuali – profesori universitari, liber-profesioniști, funcționari și alții – până la negustori, mici industriași și meseriași”. □ „Marcimar” face o prezentare a conferinței lui Petru Comarnescu despre *Romanul american* (la rubrica „Viața culturală”). Vorbitorul ar fi descoperit „2-3 curente fundamentale”: „realismul social (Harriet Beecher Stowe, Upton Sinclair, Dreiser, Margaret Mitchell), realismul tragic, de uriașe proporții (John dos Passos, Hemingway, Steinbeck, Th. Wolfe, Faulkner) și literatura care, pornind de la realitate, se îndepărtează de ea pentru a da dezvoltare individualităților (Sh. Anderson).”

23 martie

● „Liberalul” anunță că *Domnul Ion Pas a fost numit directorul Teatrului Național* („Breviar”, semnat G.N.).

• În „Dreptatea”, N. Carandino publică ***Rolul intelectualilor***, una dintre cele mai semnificative intervenții din dosarul polemicii despre înrolarea intelectualilor în viața politică. În opinia publicistului, cei care o fac n-ar da dovadă de „un corespunzător examen de rezistență”: „A fost de ajuns ca evenimentele să-l solicite sau să-l înfricoșeze pentru ca prăvălit din turnul lui de fildeș «intelectualul» să se grăbească a-și manifesta supunerea prin participarea formală sau prin entuziasm simulat. Își închipuia acest pretins om de carte că o concesie în domeniul politic i-ar fi permis să continue, cu aceeași semnificație morală, activitatea lui de «specialitate», își închipuia că între ale onoarei și ale conștiinței putea să insinueze neturburat spațiul inavuabil al interesului personal. [...] În loc să creeze, intelectualul nostru adera”. □ Articolul lui N. Carandino poate fi socotit, în chip artificial, un posibil punct generator al amplei polemici despre „trădarea cărturarilor”, care va exploda în următoarele luni și se va prelungi până la 1 septembrie (când, prin articolul lui I. Scutașu-Comăneanu din „Scânteia”, ***Ofensiva intelectualilor***, avem o ultimă referință explicită la acest proces). □ Alte puncte generatoare ale acestei dezbateri pot fi socotite „procesul Sadoveanu” (v. mai sus, 14 martie) și contestarea implicării lui G. Călinescu în publicistica oficială (prin acceptarea rolului de director al „Națiunii”, organ al P.N.P. □ La rândul său, această dezbatere despre „trădarea cărturarilor” poate fi socotită un preludiv al amplei polemici despre „criza culturii”, cel mai semnificativ reper publicistic al acestui an (începând cu 30 august și întinzându-se până în februarie 1947). □ Cele două poziții antagoniste din cadrul acestei polemici pot fi determinate cu ușurință. Pe de o parte, este vorba de contestarea, de către presa de opoziție, a implicării intelectualului în viața civică și politică, viciată și extrem de ideologizată în contextul unui sistem opresiv. Pe de altă parte, publicațiile oficiale pledează în favoarea tezei contrare, conform căreia implicarea intelectualului ar fi inerentă bunei funcționări a unui stat care se auto-intitulează „democratic” și „revoluționar” și care, mai mult decât atât, este parte integrantă a unui set cultural revizuit, în care noțiunile de „funcție socială a artei” și de „artist cetățean” sunt asumate ca imperative. □ Deși specificul dezbaterii constă în polemicile punctuale (menționate, în marea lor majoritate, în Cronologia de față), se pot distinge și unele intervenții de ordin general: apelul lansat de „Dreptatea”, în 14 iunie, prin care intelectualii sunt avertizați de pericolul angajării politice, diferitele articole ale lui „Profilo” de la „Dreptatea” (cum ar fi cel din 27 iunie, ***Intelectualii și regimul B.P.D.***) sau „Suetonius” de la „Liberalul” (***Scriitorii în politică***, 21 iulie) etc.

* Am optat pentru titulatura „trădarea cărturarilor”, întrucât această sintagmă revine cu insistență în intervențiile din presa de opoziție (aceeași denumire a campaniei e folosită și în capitolul alocat acestui caz din Studiul Anei Selejan, *Literatura în totalitarism*, Sibiu, 1992).

- Procesul impunerii criticii sociologice presupune și prezentarea modelelor sovietice aferente. Critici din secolul al XIX-lea, precum Dobroliubov sau Cernâșevski, devin subiecte predilecte ale epocii. Despre *N. C. Cernâșevski*, „*Raporturile estetice dintre artă și realitate*” (la rubrica intitulată „Cartea Rusă”), scrie Horia Deleanu în „Veac nou”, nr. 16. Semnalăm câteva dintre clișeele prezentării: articolele de critică sociologică, de la 1850, sunt socotite un „manifest al unei estetici materialiste”; iar importanța autorului este validată prin citate din clasicii marxismului; aici este vorba de Lenin, care îl socotea pe Cernâșevski drept „premergător al socialismului rusesc care a dus la revoluția din Octombrie”.

24 martie

- „Dreptatea” descoperă, începând cu nr. 42, piesa cheie pentru apărarea de învinuirile aduse de ministerul de război publicației: „imunda proză” a lui Eugen Ionescu din nr. 3, *Viața românească*, revistă condusă de însuși Mihail Ralea (v. mai jos), în care viitorul dramaturg lansa, printre altele, un pamflet la adresa armatei române. Astfel, oficiosul țărănist lansează un apel *Pentru d-nul general Vasiliu Râșcanu, ministru de război și reclamant în justiție împotriva „Dreptății”*: „În legitimă apărare, iată-ne însă în situația de a cere d-lui Vasiliu Râșcanu să cheme în judecată pe d. Mihail Ralea, ministru al artelor și coleg al d-sale în cabinet, pentru grave insulte aduse oștirii.” N. Carandino va evoca evenimentul în volumul de memorii *Noapți albe și zile negre* (Editura Eminescu, 1992, cap. 23 *August 1944 și Dreptatea*, p. 276-278): „Când am citit textul desemnat, mi-am dat seama că era într-adevăr un text salvator. Eugen Ionescu ataca, în stil de pamfletar defetist, armata română. Fără discriminări și fără iertare. Nu lipseau nici punctele pe *i*, nici termenii violenți, nici, pe alocuri, insultele. Pe lângă un asemenea rechizitoriu implacabil și total, desenul nostru, vag aluziv, părea o simplă glumă de copil. Mai mult, articolul lui Eugen Ionescu apăruse în oficiosul doctrinar al regimului, oficios care purta pe frontispiciu numele unui ministru în exercițiu, pe al lui Mihail Ralea. [...] Am trecut imediat la contraofensivă. Și anume, am început prin a face *mea culpa*, prin a recunoaște condamnabila neglijență de care am dat dovadă lăsând să apară în paginile ziarului un desen care ar fi putut fi interpretat în mod ambiguu. Dar ce spun în schimb domnii generali despre textul de principii și de atitudine declarată apărut în revista oficială condusă de Mihail Ralea?” □ În același număr al oficiosului manist, V.S. imaginează ironic, din perspectiva viitorului, un *Fragment biografic (Anul 1980 și ceva)* despre Mihail Sadoveanu, insistând în special asupra „piruetei” politice de după 1944:

* Articolul lui Eugen Ionescu, apărut într-o revistă lunară, este prezentat la sfârșitul lunii martie.

„Marele scriitor fusese rând pe rând când sprijinitorul autoritarismului statal, când al idealurilor unei politice populare. Momentul era deci cel mai nimerit să slujească acum concomitent atât democrației, cât și dictaturii, cărora în trecut li se pusese la dispoziție numai alternant. Așa că nimic nu-l împiedică și dimpotrivă totul îl determină să devină exponentul spiritual al celui mai nesincer regim din câte a cunoscut țara noastră. În această calitate, Mihail Sadoveanu s-a ilustrat mai ales ca vibrant conferențiar.” (Referiri și întăriri ale afirmațiilor din acest text vor apărea în articolul *Fișa Sadoveanu. De la comoara lui Goga, la Ciorogârla lui Șeicaru*, în „Dreptatea”, din 2 aprilie, nesemnat).

● G. Călinescu publică în „Națiunea” *Partidul Brătianu*, unul dintre cele mai semnificative texte din publicistica sa politică, în care organizația liberală este prezentată ca o clică familială cu interese oculte: „Prin urmare iată de ce partidul care în lungimea și lățimea lui posedă pe C. Brătianu, I.C. Brătianu, I.I.C. Brătianu, G.I.I.C. Brătianu, V.I.C. Brătianu, V.V.I.C. Brătianu, C.I.C. Brătianu etc., etc., etc., nu mai reprezintă o idee politică și un instrument folositor de guvernare, ci numai o solidaritate de interese casnice. El se numește impropriu Partidul Liberal. Numele lui just ar fi: *Partidul Brătianu* (pentru reacțiile apărute în *Liberalul*, v. mai jos, 24 martie). □ De la acest număr își începe colaborarea la „Națiunea” Adrian Marino, cu articolul *Decadența hermetismului* (la rubrica „Viața culturală”), în care criticul observă că principala caracteristică a noii generații poetice ar fi abandonarea formulei absconse a modernismului: „Instinctiv, cei din urmă veniți în poezie au căutat să fugă de acest aer rarefiat în chip artificial și au început să pășească pe un pământ mai tare. După temperament, ei sunt boemi, fanteziști ori whitmanieni entuziaști, având însă toți în comun indiferența și chiar ostilitatea pentru «hermetism». Ei năzuiesc la o circulație întinsă, în afara cercurilor literare, cuvântul ales de preferință este acela crud, ce pare a sugera oricui, temele nu mai sunt căutat dificile, simbolismul abstrus este părăsit”. În opinia criticului, pericolele acestei modalități lirice ar fi „verbalismul exagerat, «ideile» netrase în imagini.”

● Articolul lui Călinescu, *Partidul Brătianu*, stârnește replici indirecte și zeflemitoare în „Liberalul” (în nota *Proza pacientului nostru d. G. Călinescu*, la rubrica „Fapte și note”, nesemnat): „d. Călinescu perseverează pe coloane întregi cu un vocabular incoherent și cu idei împrumutate direct de la clinică”, încât „analizele endocrinologice” ar trebui făcute „în interesul partidului național popular”.

● În „Lumea”, nr. 26, Miron Radu Paraschivescu publică articolul *Lecția Comunei*, pledând pentru arta angajată: „Căci Picasso, Matisse, Aragon, Desnos, Eluard – și câți alții! – sunt urmașii direcți și vrednici ai lui Courbet, Vallès, Rimbaud și Rochefort, confirmând odată mai mult că rezistența apără pe baricadele spiritului aceleași valori ale poporului care-și apără viața și

libertatea pe baricadele Parisului din 1871". □ Perpessicius începe, în cadrul rubricii „Cronica literară”, serialul său despre *Sorana Gurian*, „*Zilele nu se întorc niciodată*”, roman, Ed. Forum (vor urma *Anexă la „Zilele nu se întorc niciodată”*, 31 martie, și *Anexa a II-a la „Zilele nu se întorc niciodată”*, 8 aprilie). Ar fi vorba de un roman de „rară densitate epică” (în nr. 27), care ar înregistra „poezia existenței, a vieții cu multiplicitatea ei de aspecte” (nr. 28). □ Este publicat poemul lui Rimbaud, *Balul spânzuraților*, în traducerea lui Petre Solomon.

● Foarte comentat îndeosebi în presa occidentală, un caz tangent libertății creatoare a artistului și refuzului său de a se implica în politică este acela a lui Thomas Mann. În „Drapelul” („organ al Partidului Național-Liberal”), V. A. Beldiman, publică articolul *De ce nu se înapoiază Thomas Mann în Germania?*. Redăm, după această sursă, un fragment din ultimul mesaj al scriitorului adresat poporului german: „Trebuie să ne împăcăm cu ideea că un popor de șaptezeci de milioane, de o înaltă civilizație și cultură, n-a avut încotro, îndurând timp de șase ani un regim tâlhăresc și sângeros și urmându-l într-un război, deși a recunoscut întreaga nebulă de care s-a făcut vinovat. Timp de alți șase ani acest popor a pus supremele sale eforturi, toate darurile sale inventive, virtutea și inteligența sa, disciplina și virtutea sa militară în slujba acestui regim”.

25 martie

● În „Scânteia”, la rubrica intitulată „Cronica ideilor”, Nestor Ignat propune două cărți, pe care le valorifică propagandistic: *O metodă de gândire*. *Lucrețiu D. Pătrășcanu*, „*Curente și tendințe în filosofia românească*”, Socec, 1946 și *Roger Garaudy*, „*Renașterea culturii franceze*”, Ed. PCR, 1946. „Metoda de gândire” ar fi materialismul dialectic, marcând „stadiul la care s-a ajuns după 25 de secole de cultură și civilizație” (afirmația aparține lui Garaudy); metodă care permite, în ambele lucrări, „analiza cauzelor adânci ale «sfârșitului de epocă istorică» de care vorbeam mai sus și este o armă puternică în mâna tuturor oamenilor care construiesc, pe însăși linia de dezvoltare a omenirii, lumea cea nouă”.

26 martie

● Un jurnalist de la „Liberalul” are câteva nedumeriri în privința lipsei de reacții oficiale în cazul Eugen Ionescu (*De două zile*, la rubrica „Fapte și note”, nesemnat): „Întrebăm pe Domnul ministru al Informațiilor Propagandistice dacă aceste «scrisori» fac cumva parte din opera sa de propagandă împotriva fascismului și reacțiunii globale? Și întrebăm pe conducătorii Cenzurii dacă nu au nimic de spus în fața unei terfeliri a «prestigiului» Armatei Române. Mai întrebăm pe d. general Vasiliu Rășcanu

ce măsuri a luat împotriva revistei *Viața românească* cu atât mai mult cu cât *Dreptatea* a fost trimisă în judecată.”

- Și „Dreptatea” intervine în aceeași privință: ***Cine insultă Armata!! De ce tace d. Vasiliu Rășcanu. D. Mihail Ralea și onoarea militară. Sensibilitatea unor domni generali*** (semnat „Dreptatea”). Mirarea capătă forma unei interogații retorice: „*Reacționați la o simplă caricatură, la o presupusă vagă aluzie dacă a apărut în „Dreptatea” și rămâneți de piatră la toate blasfemiile, la toate insultele «fenedelei». De ce? De ce?*”. Eugen Ionescu este prezentat astfel: „Un domn Eugen Ionescu, trimis al regimului Antonescu la Vichy în calitate de consilier cultural, își justifică sinecura și continuitatea în slujbă printr-o serie de trivialități scrise și subscrise la adresa armatei, a magistraturii, a clerului și în general a tuturor corpurilor constituite”.

27 martie

- În „Universul” și în „Națiunea”, „Viața românească” dă o notiță explicativă despre apariția articolului lui Eugen Ionescu, care ar fi fost cauzată de o neatenție tipografică: „D. Eugen Ionescu a trimis din Paris d-lui Tudor Vianu, profesor universitar și ambasadorul nostru la Belgrad, două articole. D. Vianu ne-a atras atenția că unul din ele e inadmisibil ca ton și injust ca cuprins, ceea ce a fost de altfel și părerea noastră. De aceea am hotărât să publicăm numai unul. Dintr-o eroare însă de atelier, s-a cules un manuscris în locul celuilalt”.

- Explicația inflamează presa de opoziție. „Liberalul” intervine din nou în cazul Eugen Ionescu (***Insulta revoltătoare***, nesemnat, la rubrica „Fapte și note”), solicitând măsuri drastice: „ministerul de război trebuie să cheme această revistă (în instanță, n.n) pentru a da socoteală, așa cum a făcut cu ziarul *Dreptatea*”.

- „Dreptatea” demontează trucul apărării: ***La somația „Dreptății” revista „Viața românească” dezavuează articolul ei anti-militar. Strânși cu ușa „intelectualii” dau vina pe „atelier”***. ***Așteptăm cuvântul armatei*** (nesemnat). Concluzia ar fi următoarea: „D-nii Ralea, Suchianu la care se adaugă în mod intempestiv actualul nostru ministru la Belgrad nu citesc manuscrisele pe care le girează, pentru a zvârli, când sunt înghesuiți, răspunderea pe spinarea «atelierelor». Întrebarea principală este însă următoarea: După atâtea zile de la apariția revistei, cum se poate ca precizarea să nu vadă lumina tiparului decât la repetatele somații ale *Dreptății*?”.

- Al. Piru își începe cronica literară la „Națiunea”, cu ***Petru Comarnescu, „Kalokagathon”***.

28 martie

- Eugen Ionescu continuă să fie subiectul zilei. În „Liberalul”, Ion Zurescu semnează articolul ***Cine insultă armata***, în care solicită „domnului ministru

al Armatei să trimeată în judecată revista care a făcut loc unor grave injurii aduse ÎNTREGII ARMATE”. Jurnalistul are și câteva opinii în privința literaturii și a poziției diplomatice a lui Ionescu: „Întreaga sa literatură este o negare a tuturor valorilor și o revărsare de venin acumulat sub semnul neputinței. Că d-sa denigrează armata prin care a trecut foarte ușor și foarte repede și pe care n-a putut s-o privească la 23 August fiindcă pe vremea aceea se afla la Vichy ca trimis al lui Mihai Antonescu, tremurând la gândul că dictatorul va cădea și că își va pierde demnitatea de secretar sau de consilier cultural al dictaturii de asemeni nu ne miră”.

- În „Dreptatea”, V.S. intervine, în *Politica și cultura*, asupra mult discutatei chestiuni a „trădării intelectualilor” prin implicarea lor ideologică: „E adevărat că în unele dictaturi, cum e azi la noi, intelectuali de vază sprijinesc autoritarismul de stat cel mai asupritor. Să-și fi pierdut acești intelectuali instinctul conservării proprii? Nu. Și-au vândut numai libertatea. Ei au încetat de a mai fi oameni de cultură. Singura lor salvare e numai (...) nesinceritatea, pe care și-o declară în conversații particulare și cu care răspund nesincerității oamenilor politici”.

- Ziarul „Victoria” își încetează apariția cu nr. 428 din această zi.

- G. Călinescu publică în „Națiunea” articolul *Sensul portocalelor*, comentând semnificația pacifistă a acestui fruct. Articolul va fi ironizat de presa de opoziție: „Fruitele acestea au o misiune politică. Aceea de a redeștepta în noi nevoia de liniște și de muncă voioasă, de a ne face urâtă încordarea marțială. Toate lumea simte nevoia de pace, orice om normal visează din nou să găsească pe masa lui roadele din toate colțurile lumii” (O referire ironică la „aiurelile” „pacientul[ului] nostru” G. Călinescu, care transformă portocalele într-„un antidot radical contra războiului”, se înregistrează în „Liberalul”, nr. 41, [*Sensul portocalelor*], „Fapte și note”).

29 martie

- „Scânteia” intervine, prin Gheorghe Zaharia, în chestiunea „Dreptatea” și Eugen Ionescu, socotind că între cele două cazuri s-ar înregistra o diferență de importanță și, implicit, de culpă (*Armata își apără demnitatea*): „Un argument al «apărării» lor este cazul regretabil că în revista *Viața românească* s-a strecurat, desigur fără știrea directorului său, d. prof. Ralea, un articol care fără îndoială nu poate stârni decât indignarea și revolta oricărui om cinstit și oricărui democrat. Dar osândind așa cum se cuvine afirmațiile ticăloase ale lui Eugen Ionescu, nu putem totuși trece cu vederea că ele exprimă doar josnicele băgăieli ale unui individ lipsit de conștiință, în timp ce caricaturile și articolele de aceeași speță publicate de oficiosul manist reprezintă vederile unui partid și sunt încadrate într-o campanie sistematică”.

- La rubrica „Fapte și note” din „Liberalul” este ironizat, atât ultimul articol a lui G. Călinescu din „Națiunea” (*Orizont închis*, 29 martie), cât și publicația nou înființată în general (*Națiunea d-lui Călinescu*). Călinescu ar avea o minte „dezechilibrată”, asemănătoare „atomului dezintegrat”, astfel încât, *Națiunea*, „îngrijorată de confuziunea din partidele istorice”, ar face mai bine să fie „îngrijorată” de „confuziunea din coloanele sale.”

- „Dreptatea” revine cu unele *Cifre* (nesemnat, la rubrica „Note și comentarii”) în cazul Eugen Ionescu și „Viața românească”: „Direcția revistei *Viața românească* nu poate invoca în apărarea sa scuza bunei credințe de vreme ce a lăsat publicația să circule expusă la toate vitrinele timp de 15 zile fără cel mai mic gest de spontană desolidarizare”. □ Chestiunea este reluată și într-o notiță nesemnată, intitulată *Dilemă* și apărută la aceeași rubrică. □ Se înregistrează cu satisfacție și intervenția „Scânteii” (nr. apărut în aceeași zi, v. mai sus), în cazul Eugen Ionescu (*Scânteia și polemica generalilor*, nesemnat): „În fine, afirmațiile d-lui Eugen Ionescu sunt «ticăloase», ele «exprimă doar josnicele bâiguieri ale unui individ lipsit de conștiință». Bravo *Scânteia*! Restul cu «vederile unui partid» și cu «campania sistematică» ne dăm noi seama că este din obligație «peceristă»!”

- Optica oficială în privința cazului „Dreptatea” – Eugen Ionescu – este preluată și de „Națiunea”, (29 martie, 31 martie) în articolul nesemnat *O scuză care acuză*: „Este însă o mare diferență între o revistă independentă, care nici pe departe nu-i oficios de partid, care face *mea culpa* pentru o vinovăție involuntară, intermediară între neglijență și nenoroc, și un organ oficial de partid care *cu intenție* lovește în cea mai democratică aripă a noii noastre armate”

30 martie

- În „Scânteia”, Traian Șelmaru intervine în cazurile scriitorilor și intelectualilor acuzați de „colaboraționism” în presa de opoziție, acuze demontate, printr-un clișeu care va reveni frecvent în publicațiile de stânga, prin referirea la dorința secretă de a obstrua *Drumul culturii*: „SE URMĂREȘTE PRIN ATACURILE ÎMPOTRIVA UNUI MIHAIL SADOVEANU, PROF. PARHON SAU CĂLINESCU SĂ SE SAPE DIN NOU O PRĂPASTIE DE NETRECUT ÎNTRE POPOR ȘI CĂRTURARIIL SĂI. PENTRU CA – PROFITÂND DE O STARE CULTURALĂ ÎNAPOIATĂ – ACELEAȘI CLICI TRĂDĂTOARE SĂ POATĂ MANEVRA CU UȘURINȚĂ MASELE ȘI SĂ-ȘI FACĂ INTERESELE STRĂINE DE INTERESELE NEAMULUI ÎNTREG”. (Denigrarea lui Sadoveanu, socotit unul dintre cazurile etalon al „trădării intelectualilor” va exploda în luna următoare, antrenând repetate proteste ale ARLUS-ului, v. mai jos, aprilie).

• Implicarea lui Călinescu în publicistica politică este frecvent analizată de presa de opoziție. Astfel, „Polybe” are o intervenție în „Liberalul” despre *Oficiosul independent Națiunea* (rubrica „Figuri și comemorări”). Ziarul „izvodește din râvna politicească a unui iscusit dascăl și estet care dacă ar fi rămas la treburile sale cărturărești, ar fi servit mai bine națiunea cea adevărată, nu cea de pe foaie.” În opinia publicistului, calculele criticului ar fi meschine: „a intrat în slujba patrioților pentru nu știu ce socoteli lumești sau viitoare slujbe la stăpânire”. □ Oficiosul liberal revine în cazul Eugen Ionescu, cerând, „aspra sancționare a celor vinovați” de *Insultele la adresa armatei* („Fapte și note”, nesemnat). Se oferă, printre altele, și un fragment dintr-o scrisoare a unui „ostaș dintr-o unitate de frunte”: „D. Eugen Ionescu vrea să ne facă să roșim gândindu-ne la voi și la noi care am rămas.” etc. □ Aceeași epistolă este publicată, în aceeași zi, și de „Dreptatea”, cu titlul *Scrisoare către ofițerii căzuți „Pentru Patrie”*, aparținând, de astă dată, unui „căpitan combatant”.

• „Jurnalul de dimineață” intervine în chestiunea libertății presei (*Hârtia și libertatea presei*, nesemnat), în condițiile în care fabrica de la Bușteni și-ar fi încetat iarăși activitatea: „Până acum în afara declarațiilor oficiale, nu s-a luat încă nicio măsură practică pentru remedierea crizei de hârtie, iar distribuirea cotelor – din atâta cât se produce – se face după criterii obscure și în orice caz invers proporționale cu tirajul ziarelor.”

• În „Veac nou”, nr. 17, V. Ermilov publică articolul *Conștiința umanității*, încadrabil în dosarul celor două culturi. Scenariul este cel tipic: celor două tipuri de societăți, cea occidentală, prezentată ca un creuzet al nazismului, generatoare a „unei mari acțiuni de subminare morală” și cea sovietică, reprezentând „conștiința umanității”, le corespund cele două tipuri de literaturi. Literatura occidentală este acuzată aici prin Céline, creatorul „un[ui] tablou al umanității care-i arăta pe oameni sordizi și depravați, cu aspectul unor nemernici, urându-se de moarte unii pe alții, fiecare din ei în stare de-a fi un asasin”, în scopul tendențios de a stinge „orice licărire de demnitate a popoarelor, voința lor de luptă și credința lor în necesitatea acestei lupte.” □ Ion Biberi publică *Alexandru Pușkin*, studiu de tip monografic, în care sunt precizate detalii biografice și se încearcă o descriere a profilului psihic al poetului și a operei sale; din literatura lui Pușkin se desprind „direcții literare, orientări sufletești divergente”, cea „realistă” (Evgheni Oneghin) care își va găsi dezvoltări la Tolstoi sau Gorki și cea „fantezistă”, la Gogol. □ H. Deleanu popularizează ideile lui *V.I. Lenin*, „Despre literatură” (*Editura „Hudojestvennaia literatura”, Moscova*): distincția între realismul critic, care „apărând ca o expresie fidelă a adevărilor de viață din mediul nobililor și regimului burghez, zugrăvește în chip implicit dezordinile sociale și face rechizitoriul bazelor acestei societăți” și realismul socialist, specific unei „literaturi noi, libere, în mod

deschis legate de interesele poporului muncitor” și reprezentând „un instrument puternic de luptă obștească, în propagarea ideilor revoluționare celor mai avansate ale timpului”; existența a „două culturi: una burgheză și una socialistă”; „realismul în literatură, caracterul de clasă al literaturii și factorii istorici în judecarea istoriei literare, caracterul popular al acesteia”.

● În această zi, la inițiativa lui A.C. Vasiliu-Rășcanu, se reunește corpul Ministerului de Război, cu scopul de a decide în „problema campaniei începută în presă împotriva armatei, a capilor oștirii și a corpului ofițeresc”. Întrunirea ar fi decurs astfel: „D. ministru de război a prezentat celor de față caricatura apărută în ziarul *Dreptatea*, nr. 35 din 16. III. 1946 precum și citate extrase din articolul d-lui Eugen Ionescu publicat în revista *Viața românească*. [...] D. g-ral de C. de A.C. Vasiliu-Rășcanu a făcut cunoscut capilor oștirii că va cere Ministerului de Externe destituirea d-lui Eug. Ionescu din funcția pe care o ocupă”. Se elaborează și un comunicat pentru presă, semnat de 40 de militari de toate rangurile, în care se precizează: „Absurdele amenințări ale ziarului *Dreptatea* la adresa ofițerilor, care au condamnat din primul moment fapta acestui ziar, sunt metode proprii unor anumite curente neromânești și antinaționale, care urmăresc intimidarea Armatei și slăbirea moralului ei. Gravele injurii aduse corpului ofițeresc prin articolul d-lui Eugen Ionescu, apărut în revista *Viața românească*, constituie de asemenea o condamnatibilă încercare de a discredita corpul ofițeresc și de a submina disciplina în oștire” (cf. *Comunicatul Ministerului de Război*, „Veac nou”, 1 aprilie).

● Moare Victor Ion Popa. Menționăm unele dintre necroloagele apărute în presa vremii: Ioan Massoff, *Victor Ion Popa*, „Jurnalul de dimineață”, nr. 406, 3 aprilie („Carnetul nostru”, p. 1); Al. Piru, *Victor Ion Popa*, „Națiunea”, nr. 13, 3 aprilie („Viața culturală”, p. 2); Șerban Cioculescu, Victor Ion Popa, „Semnalul”, nr. 1186, 2 aprilie, p. 2; Petru Comarnescu, *Victor Ion Popa*, „Timpul”, nr. 3103, 4 aprilie, p. 1).

31 martie

● În „Lumea”, nr. 27, S. Crohmălniceanu (semnătura criticului oscilează în această perioadă) publică un scurt rechizitoriu la adresa lui Andre Breton în cheia proferată de rezistența franceză (*Să nu uităm: André Breton*, „Insectar”). Culpă lui Breton este aceea de a fi părăsit Franța în timpul războiului, în timp ce poeți ca Eluard, Desnos, Aragon „restaurau poezia în rolul ei etern [...] comunicând semenilor un orizont sensibil insesizabil cu cuvintele de fiecare zi”. □ Ioanichie Olteanu colaborează cu poemul *Bucolică*. □ Sunt publicate și două poeme de Serghei Esenin *Crângul de aur* și *Vulpea*, trad. Zaharia Stancu și Sorana Gurian. □ C. Ionescu-Gulian continuă, la rubrica intitulată „Cronica ideilor” serialul său cu *Despre*

tălmăcirea artei primitive. (Va continua cu *Estetica și arta primitivilor*, în numărul din 8 aprilie, și *Războiul primitivilor* I și II)

● În „Tineretea”, Al. Piru comentează articolul lui **G. Călinescu**, *Sensul clasicismului*, „traducând” unele idei ale criticului: „Clasicul începe vizionarea fenomenalului de la un nivel dat, înăscut sau moștenit. El nu observă, căci observația evenimentelor diverse ar putea să-l deruteze, el e prealabil *edificat* asupra spețelor morale ale omenirii” etc. □ Din seria destinată impunerii modelului sovietic, V. Ermilov publică un articol despre **Valentin Kataev**, laureat recent al premiului Stalin: sunt trecute în revistă biografia și principalele scrieri ale lui Kataev, de la romane ca *Timp, înainte marș!* (scriere care-l impune ca model pentru seria tematică a industrializării) sau *O pânză albă plutește în zare* (aventuri) până la nuvela *Sunt fiu al poporului muncitor*.

[MARTIE]

● Nr. 3 din „Revista Fundațiilor Regale”, ca și celelalte, se remarcă prin sumarul său eclectic, destul de distant față de ideologia oficială. Se reține în primul rând colaborarea lui Tudor Arghezi, care publică poemele *Așteptare*, *Baba Moartea*, *Mahalaia cu cocoși*, *A murit și Aurica*. □ Comentând în special capitolul lui Șerban Cioculescu din recenta *Istorie a literaturii române moderne*, Pompiliu Constantinescu are unele considerații interesante despre **Romantismul românesc** în general și despre reverberațiile sale („Comentarii critice”): „[...] romantismul european ne-a descoperit sensibilitatea modernă și ne-a valorificat atâtea virtualități, trezite dintr-o îndelungată somnolență literară; fenomenul a avut repercusiuni prelungite în timp, peste limitele lui originare, dovedindu-și fecunditatea, nu în simetrii istorico-literare, ci în etape, în structuri individuale și în intercesiuni, care fac din evoluția istoriei noastre literare un peisaj cu jocuri proprii, cu nuanțe dobândite din aerul și pământul autohton. [...] În Eminescu se găsesc toate marile teme, procedee și intensități ale romantismului european, realizate într-un moment autohton; egotismul violent macedonskian se prelungește până la melopeea crepusculară a *Rondelurilor*, pe un spațiu care depășește momentul plinar al romantismului european, dar poezia sămănătoristă, prin Goga, Iosif și Coșbuc, este o întoarcere, peste Eminescu, la un anume romantism autohton, din izvorul generației de la 1848.” □ La rubrica de „Comentarii critice”, Vladimir Streinu publică studiul **Cronologia versului liber francez**, articol cuprins în viitoarea sa lucrare, *Versificația modernă*, 1966. □ Nu lipsesc comentariile despre cele trei literaturi vedetă ale epocii, literatura sovietică, cea americană și cea franceză (suprarealismul și poezia rezistenței). Astfel, Sorana Gurian publică *20 de ani de la moartea lui Serghei Esenin*, un soi de pladoarie sentimentală despre destinul și dispariția poetului rus („Cronici”), Petru Comarnescu și Pericle Martinescu scriu

despre *Walt Whitman și revoluționarea poeziei moderne* („Comentarii critice”), respectiv *Erskine Cladwell* („Cronici”), iar Virgil Ierunca publică un conspect amănunțit al cărții lui *Maurice Nadeau*: „*Histoire du surrealisme (Aux Editions du Seuil, Collection „Pierres Vives”, Paris, 1945)*” („Cronici”). În articolul său, Petru Comarnescu inventariază pe rând viața și opera lui Walt Whitman, referindu-se și la traducerile sale în limba română. Se insistă asupra caracterului „progresist”, vizionar al operei poetului american: „Poezia lui Whitman este poemul creșterii unei națiuni, al creșterii populației de pe întregul glob; e creșterea progresului, prosperității, speranțelor într-o lume mai bună, mai dreaptă, mai frumoasă. Într-un sens, credem că prin acest uriaș liric se fundează ceea ce va fi o caracteristică a literaturii americane: încrederea în puterea vieții, în generozitatea biologiei, în puterea omului ca, prin ideal și mașină, să creeze o societate mai umană, mai dreaptă, mai splendidă. Whitman este americanul solar și optimist, spre deosebire de sumbrul, melancolicul și tristul Poe, mort la 1849”. □ Tot P.[etru] Com.[arnescu] semnează o dare de seamă despre ciclul de conferințe cu titlul *Probleme de bază ale teatrului românesc* („Note”), inițiat și organizat de Direcția Generală a Teatrelor. Este menționat simpozionul cu titlul „Alcătuirea unui repertoriu superior”, la care participaseră Mihail Ralea, Tudor Vianu, Alice Voinescu, N.D. Cocea, Petru Comarnescu: Alice Voinescu și Vianu propun reprezentarea pieselor din teatrul antic grecesc și teatrul clasic francez, Ralea și N.D. Cocea pe cele din „teatrul netezist”, iar Comarnescu pledează pentru teatrul contemporan, în special pentru cel american.

● Din nr. 3 al revistei „Viața românească” se reține în special articolul lui Eugen Ionescu, *Fragmente dintr-un jurnal intim*, „Scrisori din Franța”, datat „Paris, 19 martie 1945”, care a stârnit numeroase reacții în a doua parte a lunii și s-a văzut angrenat în conflictul dintre *Dreptatea* și Ministerul de Război (v. mai sus, 16 martie și următoarele). Este vorba de un articol tipic pentru scriitor, fiind prezente numeroase dintre temele ionesciene, de la complexul țării mici la ura la adresa tatălui, până la denunțarea „naționalismului” ca plagă a românității și ca motor al ororilor legionare. Însă Ionescu extinde exprimarea complexului patern la o vituperare la adresa întregului corp al armatei, de unde implicarea sa și a revistei în procesul mai sus menționat: „Patria însăși ar trebui să nu mai fie țara tatălui ci țara mamei. În felul acesta, poate trece de pe planul politic pe un plan liric. Numai așa putem ajunge la dispariția spiritului politic. În România este urgent necesar să se desființeze radical ofițeria burgheză, casta diplomatică (ultima e periculoasă nu prin puterea ei ci prin cretinismul ei, fără a vorbi, se înțelege, de finanțării și industriașii pe care răul politic s-a sprijinit și încă se sprijină. Niciun tip uman nu mi s-a părut, vreodată, a fi mai rușinos pentru umanitate, mai sub-om, decât ofițerul român sau decât un

comisar român sau decât un procuror român. De altfel, ofițerul nu a reprezentat niciodată «virilitatea» neamului, el nefiind, dimpotrivă, decât un fel de mahalagioaică urâtă, nebună, proastă și rea” (**vezi textul integral în Anexă**). (Pentru reacțiile stârnite de articolul lui Ionescu și pentru soluționarea cazului prin condamnarea autorului în absență, v. mai sus, martie, și mai jos, aprilie și mai). □ De altfel, publicația renunță începând cu nr. următoare (nr. 4-5, aprilie-mai), la rubrica „Scrisori din Franța” (în cadrul căreia apăruse articolul lui Eugen Ionescu); tot în nr. 4-5 apare și o notiță redacțională intitulată **Pentru risipirea oricărei confuzii** („Miscellanea”, nesemnat), în care se reia expunerea motivelor care au dus la publicarea lui Eugen Ionescu, anunțându-se totodată dispensarea de colaborarea acestuia: „Spre regretul nostru profund, și dintr-o neglijență a noastră pe care nici nu încercăm a o justifica, a apărut, în numărul trecut al revistei, un articol, semnat Eugen Ionescu, în care se insultau, pe rând, aproape toate instituțiile țării: magistratura, armata, poliția, clerul. Accidentul ne apare cu atât mai penibil, cu cât unul dintre directorii revistei este el însuși magistrat și a fost, ani de-a rândul, profesor la Școala Superioară de Război. În această îndoită calitate, el e primul a fi resimțit dureros jignirea adusă de *acel scriitor care – e de prisos s-o spunem – a încetat pentru totdeauna de a se mai număra printre colaboratorii revistei*”. În ceea ce-l privește pe Eugen Ionescu însuși, acesta își va exprima nedumerirea față de reacțiile vehemente stârnite de articolul său într-o scrisoare către Tudor Vianu, din 27 iunie 1946: „[...] Sunt uluit că denunțând acest rău (încă nu mort) care făcuse din România o cazarmă, o închisoare, o casă a prostiei, un iad [...] sunt «înfierat» de gazetari și de judecători, care se fac astfel, în chip neînțeles, solidari cu brutele de ieri, pe care istoria le condamnă și pe care și ei se prefac că le condamnă (de fapt, nu mă condamnă decât pe mine)” (în *Scrisori către Tudor Vianu*, II, 1936-1949, editura Minerva, București, 1944, ediție îngrijită de Maria Alexandrescu Vianu și Vlad Alexandrescu, note de Vlad Alexandrescu). □ Hortensia Papadat-Bengescu colaborează cu două proze, *Viermele* și *Grădinița*; ambele vor fi reluate în volumul postum *Arabescul amintirii*, „roman memorialistic”, ediție îngrijită, prefată și note de Dimitrie Stamatiadi, supliment nr. 3/ 1986, al RITL. □ Al. Piru publică un studiu despre **Poetul Dimitrie Stelaru**, din care se rețin îndeosebi informațiile de ordin biografic. Ipostazele lirice ale poetului s-ar situa între imaginea de „ange déchu, biblică, lamartiniană, dar și poescă, când e vorba de închipuirea androgenului” (din volumul *Preamărirea durerii*, 1938) și cea de „saltimbanc bufon”, „heruv putrezit în baltă” (sesizabilă în *Ora fantastică*, 1944). □ Merită consemnat bibliografic și studiul lui Ion Vitner despre **Opera filosofică a lui V.I. Lenin**, un „fragment din studiul *Opera filosofică a lui V.I. Lenin* (o contribuție la istoria filosofiei contemporane)”; sunt înregistrate pe scurt trei etape ale creației ideologico-filosofice, influențele și unele

polemici ale lui Lenin cu contemporanii săi (Bazarov, Bogdanov, Iuskevici, Lunaciarski, Berman).

● Din nr. 5-6, martie, al revistei „Orizont” se reține în special articolul lui Sașa Pană *De la Mihail Cosma la Claude Sernet I* (rubrica „Prezentări”; partea a II-a va apărea în nr. 7, aprilie 1946), contribuție importantă pentru istoria literară, oferind numeroase informații de ordin bio-bibliografic (debut și etape ale liricii, originea pseudonimului, tablou de epocă etc.). □ Menționăm, ca o bizarerie critică a epocii, încercarea lui Aurel Baranga de a clasifica poezia în funcție de criteriul politic, în „poezie de stânga” și „poezie de dreapta” (*Despre poezie I*; partea a II-a apare în nr. 7, aprilie 1946). Dacă „poezia de stânga” ar fi „un inutil pleonasm”, „poezia de dreapta” este contestată cu vehemență: „Susțineam în același timp că poezie de dreapta înseamnă până la sfârșit o imensă absurditate, pentru că a venit la marea experiență a poemului cu toate tarele drepte (șovinism, naționalism rău înțeles, rasism). [...] În speță: exacerbarea până dincolo de orice limită a sentimentului patriotic, apartenență sau revendicare de la o fantezistă mitologie daco-tracică etc.” □ În „Antologia de poezii *Orizont*” sunt publicate poeme de Nina Cassian, *Pentru marea fărâdelege a lumii*; Radu Petrescu, *Drumul robilor și Tăcută era acea noapte și luna cenușă* (ambele în linia Tonegaru; să reținem și o notă, în care se oferă unele informații aproape necunoscute despre „pseudonimul Henri Donville, sub care a debutat în *Orizont*” autorul târgoviștean). □ Se menționează inițierea unei „colecții pentru muncitori și intelectuali”, cu numele „Orizont” sub îngrijirea lui Sașa Pană, al cărei scop ar fi să publice „broșuri adresate maselor de muncitori manuali și intelectuali”. De fapt, sunt programate pentru apariție volume de Radu Petrescu, *Erasmus&Co* (poeme), Aragon, *Sclavia și măreția francezilor (Întâmplări din anii cumpliți)*, în românește de Miron Radu Paraschivescu, Ed. Scânteia, 1946; Luca Gherasim, *Les orgies des Quanta (trente trois cubomanies non-oedipiennes)*, Buc., 1946; Trost, *La connaissance des temps (avec un frontispice et sept Pantographies)*, Buc., 1946 (ultimele trei vor apărea în cursul anului).

APRILIE

1 aprilie

● „Veac nou”, nr. 61, anunță chemarea în instanță a lui Eugen Ionescu, din cauza articolului din „Viața românească”: *DL. Eugen Ionescu a fost dat în judecată de către Ministerul de Război*. Ministerul de Război dă și un comunicat de presă, pentru a-și semnală post festum vigilența în privința cazului (semnalat de „Dreptatea”): „Contrar afirmațiilor făcute de o anumită presă, Ministerul de Război s-a sesizat de articolul apărut în revista «Viața Românească», nr. 3 din martie 1946, atunci când i s-a adus cazul la

cunoștință și a luat imediat măsuri ca autorul articolului să fie trimis în judecată. Ținem să atragem atențiunea că sesizarea și hotărârea a fost luată înainte de a se insera acest caz în presă”. Pe de altă parte, și „Veac nou”, începând cu acest număr, se auto-sesizează, asociindu-l și pe Eugen Ionescu, alături de „Dreptatea”, în categoria „calomniatorilor” (*Armata continuă să-și manifeste indignarea împotriva calomniatorilor ei*, nesemnat). Ca și *Dreptatea* sau *Liberalul*, dar de pe alte poziții ideologice, și „Glasul Armatei” are grijă să colecteze proteste în cazul „calomniatorilor armatei”. Astfel, în nr. 62, din 4 aprilie, va fi publicat „protestul aviatorilor, marinarilor și al trupelor terestre” (*Oștirea știe să-și apere demnitatea. Noi și numeroase proteste împotriva calomniatorilor armatei. Protestul aviatorilor, marinarilor și al trupelor terestre*), iar în nr. 63, din 8 aprilie, este reprodus și „protestul Marelui Stat Major” (*Solidaritatea oștirii în apărarea demnității ei și a șefilor ei. Noi proteste împotriva calomniatorilor Armatei. Protestul Marelui Stat Major. Protestul ofițerilor din unități*). Protestele vor continua și în numerele următoare.

- Decizia lui Blaga de a face parte din FND atrage ironiile ziarului „Liberalul”, în notița nesemnată „*Patria*” din Cluj (la rubrica „Fapte și note”). Blaga este descris ca „autorul cărții de mare prestigiu, pe care lorga o numea *Spațiul miorlăitic*, fost subsecretar de stat național-creștin, candidat al legionarilor la președinția «Astrei», fost ministru antonescian «pe un galben liman portughez», fost actualmente șef fenedist la Sibiu”. Este asemănat cu G. Călinescu, „cunoscut moralist, romancier și om politic în orele libere”, „proaspătul colaborator al oficiosului penepist *Națiunea spaniolă*.”

2 aprilie

- Chiar și după comunicatul Ministerului de Război (din 30 martie, v. mai sus), Ilie Păunescu, jurnalistul de la „Dreptatea”, mai formulează o revendicare în articolul *Ministrul de Război împotriva Ministrului Artelor* (la rubrica „Viața politică”): „D. Mihail Ralea are de răspuns în fața opiniei publice atât pentru mitocăniile la adresa armatei, inserate în publicația condusă de d-sa, cât și pentru faptul că a tolerat în paginile *Vieții românești* proza unui colaboraționist de frunte”.

- În „Liberalul” se prezintă *Un nou demers al partidului liberal pentru libertatea presei. Intervenția d-lui ministru Romniceanu în chestiunea hârtiei și a cenzurei*. Este reprodusă scrisoarea lui Romniceanu adresată președintelui Consiliului de Miniștri, în care se prezintă unele modalități de cenzură indirectă: număr neegal de suluri de hârtie („Liberalul” ar beneficia de 3 suluri, din 5 promise, în timp ce „Victoria” primește 5), pe de o parte, iar pe de alta „cenzura anonimă a lucrătorilor tipografi” care „au început nu numai să refuze să culegă unele articole, de altfel cu totul inofensive, dar au

mers până acolo, încât au făcut reduceri parțiale și chiar modificări în textul unor articole.”

- La rubrica intitulată „Colțul literar”, din „Tribuna nouă”, Ioanichie Olteanu semnează articolul *În legătură cu demnitatea poeziei*, în care ia atitudine împotriva „prejudecății grosolane după care poetul nu este un om ca toți oamenii, ci un visător, sau un exaltat, sau un nebun”. Jumătate din articol este un citat din Thierry Maulnier (*Introduction à la poésie française*), prin care autorul textului îi justifică atitudinea.

3 aprilie

- În „Scânteia”, Ion Călugăru publică *Ura împotriva culturii*, intervenție polemică la adresa presei de opoziție în chestiunea rolului și implicării intelectualilor în viața politică; pledoaria lui Călugăru insistă asupra elementelor de tip conspiraționist: „S-au supărat întâi bocitorii de porunceală când au identificat pe oamenii de cultură cu renume – scriitori, savanți, artiști – în mijlocul maselor, participând la reconstrucția morală a țării. Toți acei care au menținut țara în starea de înapoiere, toți acei care au manevrat în trecut pe intelectuali împotriva mulțimii – și care își exprimă azi mânia prin micile megafoane ale bocitoarelor de la gazetă – au fost pur și simplu cuprinși de accese de furie. Oamenii de cultură trebuiesc izolați, întemnițați în cabinetele lor, iar cheile să fie ținute în visteria cluburilor istorice – ca scriitorii, savanții, artiștii să nu poată evada pentru a-și da elanul poporului, a colabora cu poporul la întemeierea unui regim democratic adevărat” (articolul va primi replica tardivă a lui „Profilo”, v. mai jos, „Dreptatea”, 13 aprilie).

- În „Dreptatea”, un „Cronicar” ilustrează „colaboraționismul” scriitorilor selectând două cazuri extreme, Rebreanu și Sadoveanu, în articolul *Remușcări...*: „Cine nu-și amintește cu strângere de inimă de acel mare romancier al nostru, care, hitlerizat până în adâncul tuturor buzunarelor uitase că Nășăudul natal zăcea răstignit pe «crucea cu săgeți» a maghiarilor șovini, uitase că țara mușcată sângeros fusese pusă (culme a tragediei!) să mai meargă și împotriva destinului ei istoric, uitase că demența legionară, pe care o patrona la o gazetă, delirase de fericire pe mormântul în pregătire al patriei? Și tot astfel, cine poate uita pe celălalt mare prozator contemporan care, ca să încerce dărnicia dictaturii post-legionare, se declarase «stejar din Orhei» cu rădăcini străvechi și numeroase atât în Moldova cât și în Basarabia, pentru ca, după retezarea stejarului de victorioasele armate roșii și mai cu seamă după instaurarea dictaturii de azi, pe care o sprijinește în toate felurile, să fi simțit că o rădăcină a stejarului trăznit în Orhei ajungea pe sub pământul țării până la Ciorogârla, lângă București, unde a lăstărit într-un parc?” □ În editorialul său intitulat *Libertatea presei, controlul tipografiilor și altele*, N. Carandino protestează împotriva cenzurii indirecte prin care unii tipografi opresc textele pe motiv că nu sunt „în slujba poporului”.

- Are loc prima întâlnire, după constituirea din 31 martie, a Comitetului Sindicatului Ziariștilor Profesioniști, când se stabilesc și diferitele poziții ierarhice: președinte - Ion Pas; vice-președinți - G. Macovescu și Alfons Vogel; secretar general - N. Moraru; casier - Ștefan Tita; delegatul comitetului la Comisia Culturală a Sindicatului - Pavel Chirtoacă; membri - Gh. Dinu, Emil Serghie, Paul Teodorescu, Traian Șelmaru, Titu Firoescu, I. Felea, C. Petrescu-CFR, A. C. Constantinescu, Gh. Zaharia, A. Munte, D. Lesnea, Octav Livezeanu, Vasile Dumitrescu, Al. Bogdan (cf. „Scânteia”, 4 aprilie, *Constituirea Comitetului Sindicatului Ziariștilor profesioniști*, nesemnat).

- La sala Dalles, Victor Eftimiu și I. Puțuri participă la conferința despre „Maxim Gorki, scriitor din popor și pentru popor”, conferință organizată de Comitetul de Artă și Cultură din secția centrală de educație politică a PCR. Eftimiu ar fi făcut „o caldă și interesantă povestire a vieții de suferință și luptă a marelui scriitor rus”, iar Puțuri subliniază „legătura profundă dintre Gorki și poporul din mijlocul căruia s-a ridicat” (cf. „Scânteia”, 4 aprilie, *Despre Maxim Gorki, scriitor din popor și pentru popor*, nesemnat).

4 aprilie

- G. Călinescu publică în „Națiunea” articolul *Epurarea epurației*, în care se plasează pe poziții contrare ideologiei oficiale, cerând suprimarea procesului în cazul intelectualilor: „E un învățat strălucit, căruia oamenii care l-au epurat (până când să mințim?) îi dau mici ajutoare. A greșit, și-a dat seama de mult că era în eroare și mai puțin decât oricare altul, scăpat prin urechile acului, e în stare de recidivă. Dimpotrivă, lucrează asiduu în bibliotecă, se pocăiește prin studiu. E slab, rău hrănit, rău îmbrăcat, umilit și e un mare savant. Cât o să-l ținem cu ghiuleaua și lanțurile pedepsei la picioare? [...] Să fim judecători, nu călăi. [...] Este o așa mare lipsă de candidați serioși la anume catedre, încât vin pe buze numele cele mai absurde, încât e primejdie să apară în săli persoane care ar stârni disprețul legitim al studenților”. (Articolul va stârni reacții contrare în cele două publicații de opoziție).

- Astfel, intervenția lui Călinescu despre epurație este persiflată în „Liberalul” (*În articolul său de azi*, „Fapte și note”, nesemnat), unde se formulează ironic și unele premoniții: „Probabil că un destin biblic îl pândește și pe d. Călinescu, care va fi chemat să facă dreapta împărțire ca în judecata lui Solomon, asupra prăzii avutului public și a ciolanului când va veni vremea împărțirilor.” □ În schimb, „Dreptatea” din 5 aprilie remarcă faptul că G. Călinescu „cere ca orișice «manist» nici mai mult nici mai puțin decât «epurarea epurației»”. Este așteptată cu interes „reacțiunea vajnicilor acuzatori publici de la *Scânteia* și de la *România liberă* față de această neașteptată ieșire de sub tutela comitetului central”.

● În „Dreptatea” (4 aprilie), într-o notiță de răspuns la adresa „Scânteii”, intitulată **Contra culturii** (rubrica „Note și comentarii”), se precizează încă o dată poziția publicației în privința implicării intelectualilor în viața politică: „În schimb disprețuim pe «culturali», pe intelectualii vânduți, pe acei care scriu și iscălesc fără convingere opinii dictate, pe profitorii democrației (care nu sunt mult deosebiți de profitorii fascismului), pe scriitorii care din lașitate au aderat în ultimii zece ani la toate formulele de guvernare câte s-au propus și n-au înțeles să adopte o idee politică decât în clipa în care se înfățișa fără risc și cu substanțiale avantagii”.

5 aprilie

● În „Jurnalul de dimineață”, Tudor Teodorescu-Braniște are o intervenție semnificativă despre **Libertatea presei**, inventariind sub formă ironică principalele motive invocate de ideologia oficială în privința exercitării cenzurii, anume teama de inserțiile cu nuanță fascistă sau legionară. Atitudinea ar fi următoarea: „1. Sunt pentru libertatea presei. 2) Sunt pentru libertatea presei, dar... 3) Sunt pentru libertatea presei, însă... 4) Sunt pentru libertatea presei, fără...”. (Publicistul va reveni asupra chestiunii, referindu-se de astă dată la cenzura antonesciană, în „**Formă fără fond**”, 6 aprilie, și **Prieteni și adversari ai libertății**, 7 aprilie). □ Articolul lui Braniște stârnește reacții diverse, în funcție de politica publicației. În „Liberalul” din aceeași zi, spre exemplu, ecourile sunt pozitive, dar sceptice: „Cum pot fi oare pt. libertatea presei oameni care nu fac niciun secret din faptul că sunt partizanii concepțiilor și metodelor violenței?” (**Libertatea presei**, la rubrica „Fapte și note”, nesemnat). Pentru reacțiile de la „Scânteia” și „România liberă”, v. mai jos, 6 aprilie, 11 aprilie.

● Moare la Paris Ilarie Voronca. Se rețin câteva necroloage care apar, în zilele următoare, în diferite publicații. Sașa Pană evocă, în „România liberă” (**A murit Ilarie Voronca**, 8 aprilie) recenta întâlnire a poetului cu publicul român. Al. Piru (**Ilarie Voronca**, în „Națiunea” din 10 aprilie, rubrica „Viața culturală”), îl caracterizează astfel pe poet: „În fond, Voronca este, ca și Ion Pillat, un barochist mai puțin romantic, deloc clasic, dar cu o mare spontaneitate de creație în direcția universului olfactiv”. □ Alte necroloage: Ion Vitner, **Ilarie Voronca**, „Scânteia” din 11 aprilie; Virgil Ierunca, **Ilarie Voronca sau bucuria de a servi**, „România liberă”, 12 aprilie.

6 aprilie

● „Scânteia” sancționează fără întârziere articolul lui Tudor Teodorescu-Braniște, publicat cu o zi înainte în „Jurnalul de dimineață”. Astfel, Silviu Brucan publică articolul **Cântăreții „independenței” sale și libertatea presei**, în care ia atitudine în cazul publicațiilor așa-zis „independente”, în paginile cărora s-ar înregistra „un abuz de libertate din partea acelor care au inițiat și

nășit mârșava presă nazistă în România”: „insinuări antisovietice, amenințarea cu moartea a capilor oștirii, incitatoare aluzii antisemite, venin șovinist anti-maghiar, odată cu presărarea celor mai ignobile ironii împotriva ridicării culturale a maselor și culminând cu cererea criminală de desființare a Confederației Generale a muncii”. Sensul articolului va fi răstălmăcit tendențios în ziua următoare de un jurnalist de la „România liberă” (*Note politice și comentarii*, nesemnat): „Preferăm pe cel ce spune limpede: Sunt pentru dictatură!”.

- În „Lumea”, nr. 28, Camil Baltazar publică un articol intitulat *Mihail Sebastian în scrisori*, în care sunt reproduse câteva epistole ale scriitorului (din 12, 23 aprilie, 10 și 15 octombrie 1927). □ G. Călinescu publică, din seria articolelor sale de literatură universală, *Un cuvânt despre H. Heine*.

- „Veac nou”, nr. 18, intervine ca avocat al apărării în cazul Mihail Sadoveanu, prin Aurel Lambrino (care publică articolul *Scriitorul și democratul*) și Eugen Schileru (cu *Aspecte ale operei lui [Mihail Sadoveanu]*, un comentariu îndatorat viziunii călinesciene din *Istorie*). Se reține în special primul articol, în care Lambrino vehiculează aproape toate clișeele „apărării”: Sadoveanu este un „scriitor progresist, un democrat în cea mai sinceră accepție a cuvântului”, persecutat în regimurile trecute, fie de legionari, fie de „faliții unui cosmopolitism intelectual foarte dubios”.

7 aprilie

- Pomind de la conferințele organizate în ultima perioadă, un „Cronicar” identifică, în „Dreptatea”, unele încarnări ale *Jandarmul[ui] cultural*: „D. F. Aderca a vorbit despre Gh. Coșbuc; d. Perpessicius, despre Dobrogeanu-Gherea, d. Mihail Sadoveanu, despre Creangă. Dar d. Felix Aderca era supravegheat din spate de jandarmeria comunistă în persoana d-lui Piru, d. Perpessicius era îndemnat din coastă să iasă din impresionismul său amabil și să proclame critica literară marxistă, de d. Voicu; iar d. Sadoveanu fu și dânsul înconjurat de surâsul încurajator al d-lui Cruceanu”. □ În același număr, prin două intervenții, se reia atacul la adresa lui Eugen Ionescu și a „Vieții românești”. Este publicată o scrisoare amenințătoare, *Pentru Eugenionești și patronii lor*, semnată „un căpitan”, din care reținem o interogație retorică: „Unde erau Ioneștii și toți ceilalți domnișori atunci când noi eram înțeleștați pe viață și pe moarte în bătălia pentru moșia strămoșească și veșnicia neamului românesc?” □ Tot în acest nr. din „Dreptatea” (7 aprilie) un jurnalist cere și pedepsirea directorilor publicației (*Ralea, Suchianu & co.*, „Dosarul Vieții românești”, nesemnat): „Iar noi credem că trebuie chemați în fața judecății și cei doi directori M. Ralea și D.I. Suchianu, care sunt fără îndoială răspunzători de tipărirea articolului cu pricina. [...] Astfel partidul comunist, în care sunt înscriși cei doi directori are o revistă la dispoziție, iar d-nii Ralea și Suchianu au o trambulină foarte

potrivită pentru toate salturile lor politice, punând astăzi *Viața românească* în serviciul Fenedeului astfel cum au pus-o în 1938 în serviciul Fereneului și al dictaturii carliste fără niciun respect pentru tradiția de nobilă cultură și de completă dezinteresare pe care o reprezenta *Viața românească*".

8 aprilie

- Ca reacție la numeroasele intervenții din „Dreptatea” în chestiunea libertății scriitorului, Nestor Ignat publică în „Scânteia” articolul *Anonimii anticulturali*, în care răstălmăcește tendențios soluțiile vizate de presa de dreapta în această privință. Astfel, s-ar urmări: „În primul rând «*claustratia perpetuă, celula revelației teologice*». Mai apoi împiedicarea poporului de a se ridica la cultură. Așadar intelectualul odată închis în «*celula revelației teologice*», iar «ciobotarul rămas la ciubotele lui», omul politic «istoric», acela care – după portretul din *Strămbătatea* – «*pus în fața uni probleme nu o rezolvă, ci o amână*», le acordă cea mai desăvârșită «libertate» și-i face «logici cu ei înșiși». Iată deci cheia poziției «culturale» reacționare: «cultura nu e urgentă» și nu e de nasul moșicilor, iar intelectualul, vezi bine, e omul bacișului”.

- G. Călinescu publică în „Națiunea” celebrul pamflet *Hieratismul d-lui Maniu*. Pentru o descriere cât mai elocventă a acestui „caz monstruos de indiferență față de răspunderea civică”, G. Călinescu recurge la fiziologia cu inflexiuni orientale și mitologice: „Însă noi nu suntem India, nici d. I. Maniu un urmaș al lui Shaka-Muni. Dar totuși d. Maniu e un virtuoz al hieratismului. Ce înseamnă asta? Următorul lucru: te-asezi rigid pe scaun, îți lipești picioarele ca un faraon de bazalt, îți pui mâinile petrificate pe genunchi, îți compui o privire lapidară și echivoc zâmbitoare și taci semnificativ, în văzul sau auzul tuturor. [...] D. Maniu tace zâmbind ambiguu ca masca din Micene. Toată lumea crede că d-sa are o părere, dar eu susțin că în fond d-sa nu are niciuna, cum nu are Sfînxul care nici nu știe măcar că există”. (Pentru principalele reacții stârnite de articol, v. mai jos, 10 aprilie).

10 aprilie

- „Dreptatea” reacționează vehement la articolul lui Călinescu. Astfel, un „Cronicar” publică, în nr. 56, articolul intitulat *Omul care tace...*. „Caricatura” pe care o realizează „un mercenar cu nume” nu ar face decât să înalțe „statuia” omului politic, al cărui „hieratism” este interpretat de jurnalist astfel: „Omul care turbură atâtea conștiințe tace, în mijlocul bâlciului nostru politic, bâlci de reclamă de tranzacții și clevetiri, de treizeci de ani, un singur om tace. Tăcerea lui e mai înaltă decât vârtejul acestei babilonii dimprejur, ea sfidează strigătul de reclamă, dezaprobă tranzacția și nu aude clevetirea”.

- În „Națiunea” sunt desemnați câștigătorii concursului inițiat de Editura „Cultura Națională” (*Un concurs pentru roman și nuvelă*, rubrica „Viața culturală”, nesemnat). Juriul compus din P.P. Negulescu (președinte), Gala Galaction, Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Ion Biberi a premiat la categoria roman pe Mihail Villara, cu *Frunzele nu mai sunt aceleași* și, la nuvelă, pe Cella Delavrancea, cu *Vraja* (ca mențiune, și Marin Preda ar fi participat la concurs cu o formă primă a manuscrisului *Întâlnirii din Pământuri*; eșecul l-ar fi îndemnat, după mărturisirile din *Viața ca o pradă*, la unele revizuri ale volumului).

11 aprilie

- „Scânteia” publică o altă intervenție contra articolului lui Braniște despre libertatea presei, sub semnătura „Spartacus” care îi lansează un avertisment în articolul „*Asta nu!*” – *Domnule Braniște*: „Să ne ierte d. Braniște că nu-i împărtășim preferințele acestea ... ciudate. În ce ne privește, noi preferăm pe acela care spune: «Sunt pentru libertatea presei, dar ... să vedeți... nu vreau ca această libertate să devină din nou o armă în mâna acelor forțe obscurantiste care au pervertit nobila invenție a lui Gutenberg și au semănat buruiana urii, a intoleranței și a cruzimii în inimile multimilor [...]»,, □ Oficiosul PCR-ist intervine din nou și în cazul Sadoveanu și Parhon, contestați vehement în presa istorică, publicând *Protestul ARLUS-ului* (la rubrica „Politica la zi”). Reproducem un fragment: „Socotim că motivul acestor atacuri este: poziția pe care o ocupă oamenii de cultură susmenționați în cadrul Asociației noastre și faptul merituos și patriotic că acești exponenți de bază ai culturii românești au fost și sunt sinceri prieteni ai URSS.” Printre cei care semnează se numără: General C. Vasiliu-Rășcanu, Prof. D. Gusti, prof. Al. Rosetti, N.D. Cocea, Prof. Dr. D. Bagdasar, Prof. G. Vlădescu-Răcoasa, prof. P. Constantinescu-Iași, Șt. Voitec, prof. Mitiță Constantinescu, prof. Traian Săvulescu etc.

- „Dreptatea” neagă orice motivație antisovietică a contestării lui Sadoveanu într-o replică redacțională promptă, *ARLUS-ul și panica personală a unor membri ai săi* (semnat „Dreptatea”): „Nu am atacat nici pe d. Sadoveanu, nici pe d. Parhon, fiindcă sunt filosovietici. Am relevat pur și simplu unele neclarități în atitudinea dumnealor socială sau politică și ne-am așteptat ca de vreme ce unul consimte să fie profesor onorar (sic!) pe viață, iar celălalt proprietar de Ciorogârla, ei să-și apere măcar individual pozițiile personal câștigate”.

- Ca o replică indirectă la *Protestul ARLUS-ului*, în „Liberalul” „Ariel ibn Mahomed ibn Resid ibn Mustafa” îl persiflează pe Sadoveanu în *Scrisoarea a patra* din seria „Scrisori[lor] afgthane”, („Figuri și comemorări”): „Ascetismul lui Mihail Sadoveanu nu cunoaște margini. El urăște onorurile, disprețuiește titlurile și are mai ales fobia banilor. Numai cu mare greutate a

putut fi convins odată să primească demnitatea de președinte al Senatului, iar altă dată să accepte un salariu de nimica ca director aparent al unor ziare progresiste. [...] Talent multilateral, Mihail Sadoveanu se ocupă cu toate felurile de activități cunoscute, de la literatură la teoria luminii și de la politica progresistă la științele oculte.” (Probabil același publicist, de astă dată sub pseudonimul „Marafet S. Iktir”, revine asupra aceluiași caz în satira *Scrisori din Irak*, publicată în „Liberalul” din 17 aprilie). □ În același număr al ziarului, într-o notiță nesemnată, este negată și motivația antisovietică invocată de ARLUS (*Consiliul general al ARLUS-ului*, „Fapte și note”): „A încerca să pui doi oameni – supuși greșelilor ca orice muritori – sub scutul unei prietenii cu un stat vecin nu numai că nu-i poate absolve pe aceștia de critica greșelilor lor, dar constituie și o nepermisă nedelicateță”.

● Polemica vizând implicarea scriitorilor în viața publică are tangențe, în această lună, cu apărarea, sau, dimpotrivă, contestarea lui Sadoveanu. Din prima categorie se cuvine amintită intervenția lui Zaharia Stancu, în „România liberă”, cu articolul intitulat *Ofensiva împotriva scriitorilor și a frunțașilor muncitorimii*: „Campania Dreptății nu e întâmplătoare. Ea face parte dintr-un plan bine studiat, prin care se urmărește compromiterea frunțașilor partidelor democrate de masă și a oamenilor de cultură care au înțeles să colaboreze cu aceste partide, pentru lămurirea și luminarea mulțimilor și prin aceasta pentru înfăptuirea cu un ceas mai devreme a unei vieți noi, mai bune și mai drepte pentru toți. Ca toate campaniile Dreptății, va eșua și aceasta. Mihail Sadoveanu și ceilalți scriitori atacați, ca și frunțașii muncitorimii cu unghiile smulse și cu oasele sfărâmate sub trecutele guvernări ale «istoricilor» sunt stânci de granit. Se știe că cine dă cu palmele în granit își rupe degetele” (articolul va fi menționat pozitiv în „Scânteia” din 12 aprilie). Articolul lui Stancu deschide o lungă serie de reacții polemice cu C.C. (Corneliu Coposu), la „Dreptatea”, v. mai jos, 12 aprilie, 17 aprilie, 18 aprilie, 19 aprilie.

12 aprilie

● În „Dreptatea”, C.[orneliu] C.[oposu] salută ambiguu, în articolul *A apărut „tovarășul” Zaharia* colaborarea scriitorului la „România liberă”, motivele fiind două: „Întâi pentru că d-sa scrie bine și cu mult talent, spre deosebire de colegii d-sale de redacție și de marxism, gen Preoteasa, Belu, Brucan și alți prozeliți ascunși după pseudonime, cu o gândire cât se poate de modestă, cu proză lamentabilă și cu duh atât de puțin, încât pentru calificarea lui nu pot fi decât avere aprecierile noastre. În al doilea rând, pentru că d. Stancu nu crede nimic din ceea ce semnează în *România liberă* (împrejurare care unui om deștept și înzestrat de talia d-sale, în cazul din speță îi face cinste”. C.C. se referă și la una dintre mizele articolului său de răspuns, cazul Sadoveanu: „Pe cine a trădat Mihail Sadoveanu? – se întreabă candid

tovarășul Zaharia. A trădat țara, d-le Stancu. A trădat neamul românesc, pe care l-au trădat și alții, mulți, toți cei fără vreo convingere [care] și-au închiriat onestitatea și condeiul Fenedeului”. (pentru celelalte intervenții, v. mai jos, 17 aprilie, 18 aprilie). □ La rubrica „Note și comentarii” se contestă caracterul antisovietic al contestațiilor la adresa lui Sadoveanu (*La apă*, nesemnat): „NU SE CUVINE SĂ INVOCĂM PENTRU A SCUZA NEMERNICIILE NOASTRE PERSONALE PRIETENIA ROMÂNOSOVIEȚICĂ. ARLUS-UL NU ESTE O SOCIETATE DE PROTECȚIE MUTUALĂ A FOȘTILOR FASCIȘTI DEVENIȚI COMUNIȘTI PESTE NOAPTE, CI O ASOCIAȚIE LIBERĂ DE PRIETENI AI URSS-ULUI”.

● În „Scânteia”, Leonte Răutu intervine în chestiunea libertății presei, într-un articol polemic la adresa lui Teodorescu-Brașiște, „*A scrie, spre a arăta adevărul*”, oferind numeroase detalii din perioada de ilegalitate a publicației și justificând astfel indirect exercitarea controlului prin pericolul reiterării fascismului: „Pentru comuniști, libertatea scrisului n-a fost și nu este simplu obiect de polemică. Sub regimurile trecute lupta pentru libertatea veritabilă a scrisului comporta riscuri adeseori mortale. Noi înfruntăm aceste riscuri. Nu vom exagera afirmând că fiecare număr, dacă nu fiecare pagină a *Scânteii* ilegale a fost plătită de redactorii, tipăritorii și răspânditorii ei cu zeci de ani de ocnă. [...] Acesta a fost «secolul de aur» al libertății scrisului, după care oftează salahorii d-lor Maniu și Brătianu și pe care se străduiesc să-l dea uitării anumiți ziariști, de o independență vădit «istorică»,..

● În aceeași chestiune a libertății presei, în „Liberalul”, Ion Zurescu prezintă o altă față a lucrurilor (*Libertate pentru cei ce nu o doresc*): „N-au libertate absolută de manifestare și de propagandă decât acele formațiuni politice care prin doctrina lor sunt împotriva libertății, n-au libertate absolută de exprimare decât acei oameni politici care au militat și militează împotriva libertății și care nu de mult au contribuit la șubrezirea ei, n-au libertate și nu au posibilitatea de a o folosi decât acele ziare care luptă pentru alienarea ei.”

● Adrian Marino publică în „Națiunea” articolul intitulat *Lipsa monografiilor* (la rubrica „Viața culturală”), reluând o idee călinesciană complet anacronică spiritului vremurilor: „De pe acum visez colecții întregi de clasici români, impecabil editați și tipăriți, așezate în ordine pe rafturile bibliotecii mele, un perete întreg plin de monografii critice, de care să nu mă rușinez în fața niciunui savant străin, publicații elegante și austere, grele de cunoștințe nepedante și pline de finețe.”

13 aprilie

● Reapare cotidianul „Adevărul vremii”, care fusese interzis de cenzură din 1937. Cronica literară este semnată de Șerban Cioculescu, iar reportajele sunt realizate de Brunea-Fox. Amintim și colaborarea lui Tudor Arghezi cu seria sa de „Tablete”. În acest prim număr, directorul B. Brănișteanu expune

politica în esență „democrată”, dar și relativ independentă a publicației, în articolul-program **Continuăm**: „Noi n-am fost și nu vom fi niciodată ai cuiva, nici ai vreunui guvern, nici ai vreunui partid. Noi suntem cu toții aceea care apără idealul democratic, cu oricine practică adevărul și dreptatea [...] Noi nu ne sfiim să spunem că, în linii generale, vederile noastre se ating cu cele ale democrației socialiste pentru pregătirea căreia am luptat o viață și care este acum pe punctul de a se realiza la noi, ca și în cele mai multe părți ale continentului european, după ce în Rusia e înfăptuită. Dar tocmai de aceea revendicăm pentru noi dreptul de a critica actele și greșelile, omeneste inevitabile, tocmai ale acelor care se cred și sunt chemați să ducă la realizare idealurile scumpe, pentru care am luptat și suferit.” □ Scrisul arghegian este încă de la reluarea colaborării destul de nesincron, chiar corosiv, în raport cu tematica oficială. În **Amintiri din timpul dictaturii** („Tablete”), text antologic de factură gogoliană, este imaginată o vizită simbolică a reprezentanților Cenzurii, veniți „să dereticăm și să punem ordine în creierul dumitale”: „Propoziția cea bună e propoziția simplă: două cuvinte, subiect și predicat - și punct. Cel mult se permite un atribut cu verbul este (persoana a treia). Persoana întâia s-a desființat, ca prea afirmativă și personală. Să nu scrii niciodată sunt: trebuie să te îndoiești că ești. Propoziția mai lungă se va scurta. E de dorit să înceapă de la jumătate, mai just, de la sfert. Cea mai bună propoziție e totuși aceea pe care nu o scrii și o taci. Vezi că, altfel, ne bagi în încurcătură, nu se mai înțelege și devii suspect. [...] Și să scrii mai mult despre pisici și probleme alimentare. Fiecare capitol va fi încheiat cu vorbele: Ce bine e! Cătu-s de fericit! Mă sufoc de plăcere. Se vor diminua problemele bolnăvicioase: sufletul, conștiința, corectitudinea, credința, inteligența. Sună urât. Nu lăsa să se facă deducția că ai memorie bună. Zi totdeauna: nu știu, n-am văzut. Ai dreptul la trei calificative: admirabil, extraordinar și genial, proporțional cu rangul, cu leafa și șpaga.” (Întrucât se consideră că se referă la realități trecute, articolul va fi remarcat pozitiv de „România liberă” din 14 aprilie la „Note politice și comentarii”, unde este salutată și revenirea lui Arghezi în publicistică). □ Șerban Cioculescu publică un **Cuvânt înainte** la rubrica sa, „Cronica literară”, în care pledează pentru folosirea criteriului estetic în judecata critică, în orice condiții: „În pragul unei activități noi, asigurăm pe cititorii noștri că nu vom fi mai simțitori la falsele lozinci literare de azi decât față de cele din trecut. Inflațiile scrisului frumos ne sunt tot atât de nesuferite ca și tarapanaua monetară. Unde băntuie normativele, nu există artă, Caragiale a avut dreptate: în polemica de mai acum cincizeci de ani, dintre partizanii celor două poziții adversative *artă pentru artă* și *artă cu tendință*, marele scriitor s-a pronunțat în favoarea unei a treia formule: *tendința cu artă*. Dacă tendința cea nouă, a literaturii de comandă, «pe linie», va fi vreodată servită cu talent, o vom saluta cum se cuvine: dar vom atrage luarea aminte în

cazurile contrare, spre a feri literatura de lucrul confectionat din oportunism”.

- În „Grai nou” („Ziarul Direcțiunii Politice a Grupului de Trupe ale Armatei Roșii”), I. Ivanov îl apără pe Sadoveanu în articolul *E inutil...*: „Dimpotrivă, oamenii domnilor Maniu și Brătianu sunt încurajați să lovească în tot ce reprezintă efort de consolidare a prieteniei sovieto-române. Cine nu înțelege că atacurile lașe ale ziarului *Dreptatea* împotriva profesorului Parhon și a scriitorului Sadoveanu, primul președinte, al doilea membru marcant al asociației ARLUS, sunt de fapt lovituri piezișe îndreptate asupra ARLUS-ului însuși? Să nu ni se spună că e vorba de o simplă «coincidență»,... (Articolul va fi reprodus și în „Națiunea” din 13 aprilie).

- În „Dreptatea”, „Profilo” polemizează tardiv cu Ion Călugăru (v. mai sus, 3 aprilie), sancționând politica literară propusă de propaganda oficială (*Despre „cultura” de sub geam*): „Cum fenediștii nu pot frâna pornirea spre lumină a maselor, le-o satisface prin surrogate de cea mai inferioară calitate, miluindu-i cu o «cultură» care nu poate genera niciun avânt nobil, o poleială strălucitoare care nu acoperă nicio substanță, un decor de carton, o potemkiniadă pentru marea farsă politică, prin care favorizează prozelitismul, sacrificându-i valorile morale și artistice.” Este prezentată și decodarea conceptului „artă pentru mase”, după *Dreptatea*: „nu favorizăm prostituarea culturii prin coborârea ei la nivelul agramaților, ci luptăm pentru ridicarea maselor la nivelul unei culturi populare cuviincioase”.

- „Scânteia” (*O insultă la adresa poporului român*, la rubrica „Note și comentarii”, nesemnat), „România liberă” (*Un scandal public*, nesemnat) și „Veac nou” intervin din nou în cazul Sadoveanu. Primele două publicații lansează interogații insidioase, prezentând campania *Dreptății* ca pe una neolegionară: „[...] prin ce anume se deosebește această campanie de aceea a *Poruncii Vremii* care – în alte timpuri și în alte condițiuni- nu făcea decât exact același lucru, denunțându-i și pe Mihail Sadoveanu și pe Zaharia Stancu «oprobiiului» public pentru credințele lor ce refuzau să cedeze presiunilor și ademenirilor?” (*România liberă*). □ După „Veac nou”, presa istorică nu ar înțelege *Misiunea intelectualilor* (semnat „Veac nou”): „Și la noi se mai găsesc oameni care să mai continue să atace pe intelectuali. Arlusul, a cărui misiune este de a apăra cultura și de a reînnoi prietenia între popoare, nu poate rămâne nepăsător. Vigilența care ni se impune ne obligă să semnalăm toate aceste atacuri și să le parăm, luând apărarea scriitorilor atacați. Vremurile de beznă și de crime ale fascismului nu trebuie să se mai întoarcă niciodată.” □ La pagina 2 („Săptămâna ARLUS”) se prezintă și *Omagiul Arlus-ului pentru prof. Parhon și Mihail Sadoveanu*, contestările fiind interpretate ca manifestări antisovietice: „Atacul dat astăzi împotriva profesorului Parhon și a lui Mihail Sadoveanu, dat fiind poziția ce d-lor

ocupă la ARLUS și activitatea lor pentru prietenia româno-sovietică, sunt atacuri directe împotriva acestei prietenii.”

14 aprilie

- În „România liberă”, Florica Șelmaru decriptează atacurile la adresa „intelectualilor” implicați în politică prin teoria conspirației (*Cultura este la stânga*): „Să nu ne înșelăm. Invitația la «neutralitate» a cărturarilor nu este o ofensivă. Este încercarea, fără nădejdi, a senilului, supraviețuitor lui însuși, de a nega ceea ce nu poate să combată”. (Pentru reacția din „Dreptatea” la adresa acestui articol, v. mai jos, 16 aprilie).

- „Justus” intervine, în „Națiunea”, în apărarea lui Sadoveanu (*Cine sunt trădătorii*): „Și mai presus de orice, e trădător pentru că în calitate de vice-președinte al ARLUS-ului, crede că propășirea neamului lui e asigurată de prietenia pe care marele nostru vecin de la Răsărit ne-o acordă? E trădător pentru că această prietenie Mihail Sadoveanu se străduie s-o întărească și s-o adâncească?”

- „Liberalul” intervine prompt, considerând că „Justus” l-ar apăra pe Sadoveanu *Ca funia pe spânzurat* („Fapte și note”, nesemnat): „De ce oare d. Justus ține morțiș să joace rolul de ingenuă, de vreme ce nu e vorba de-o comedie, ci de o mare tragedie a vieții publice a celui mai de seamă povestitor al neamului?”

- Nr. 40 al ziarului „Tineretea” este dedicat lui Vladimir Maiakovski. Sunt publicate următoarele articole: Mirel Ilieșiu, *Maiakovski, poet combatant* (text plin de clișee ideologice: creația poetului ar fi „o armă cu care a lovit plin de hotărâre într-o clasă care pierdea”, „o mistrie cu care construia plin de speranțe noua societate socialistă”); *Maiakovski în românește* (nesemnat), referire la traducerea lui Vladimir Colin, *Poemul lui Octombrie* (Editura „Cartea Rusă”, București, 1945); Ilya Ehrenburg, *Vladimir Maiakovski*. Sunt publicate și două poeme de Maiakovski, în traducerea lui Mihail Cosma, *Declarație de război și Ordin pentru armatele artei*. Din textul lui Ehrenburg nu se rețin atât considerațiile despre Maiakovski, cât o încercare schematică de definire a realismului socialist: „«Realismul socialist» nu e acea culoare kaki care te face invizibil, nu este întâlnirea întâmplătoare a două cuvinte, capabile să ascundă tot ce-ar vrea. E o formulă largă, dar precisă totuși. Ea insistă asupra caracterului concret și de acțiune al artei noastre, și, pe de altă parte, respinge naturalismul lipsit de anvergură”.

15 aprilie

- Din seria valorificării modelelor critice ruse, Valeriu Ciobanu scrie, în „Națiunea”, despre *Visarion Belinski (1811-1848)* (la „Pagina literară”). Sunt prezentate câteva dintre elementele metodei critice, de factură sociologică: stabilirea de „legături între opere și mediul social”, „raportul

dintre literatură, personalitate și societate”, „strânsă legătură cu etapele istorice ale unui popor”.

- Virgil Ierunca publică, în „România liberă”, un consistent articol despre **Vladimir Maiakovski**. Spre deosebire de numeroasele comentarii din epocă, accentuând caracterul revoluționar al creației poetului, acest text se reține prin încercarea de a analiza arta poetică a lui Maiakovski, pornind de la diferite articole ale acestuia. Demersul poetului, ușor supralicitat, ar fi mai complex: „În această disciplină de a orândui, Maiakovski amintește – fie chiar pentru a-l nega – pe bătrânul dirijor al cuvintelor, Stephane Mallarmé. Faptul nu aparține artificialului, ci numai voinței de a oferi unei poezii noi mijloace de expresie nouă. Poezia răspunde, după Maiakovski, unei noi necesități de sensibilitate și ea are nevoie pentru acest lucru de o verificată conștiință de expresie. De aici, nu numai poezia lui Maiakovski – cu rime, calambururi, dispoziții răsfrânte, expresii populare etc. – ci chiar un fel de artă poetică, pe care autorul nu s-a sfiit s-o întocmească”.

16 aprilie

- Ca răspuns indirect la insinuările făcute de Florica Șelmaru în articolul **Cultura este la stânga** (v. mai sus, „România liberă”, 14 aprilie), în **Dreptatea**, nr. 61, 16 aprilie, se dezambiguizează noțiunea de „stânga”: „Dar **stânga** nu înseamnă dictatură, sugrumarea libertăților de întrunire, de scris, de alegere, de credință” (**Termeni**, la rubrica „Note și comentarii”).

17 aprilie

- În „Dreptatea”, A.B. publică primul (din cele două) articol în mult discutata polemică a „trădării cărturarilor”. Publicistul redefinesc noțiunea de „intelectual”, dar și poziția lor față de partidul țărănist, în articolul **P.N.Ț. și cărturarii**: „Au fost și sunt cu P.N.Ț. intelectualii, cărturarii, fiindcă au detestat și detestă dictatura și teroarea. [...] Sunt cu P.N.Ț. cărturarii, fiindcă cultivă gustul libertăților – singurul climat în care poate prospera cultura, cartea. Cărturarii autentici nu înțeleg că cultura se poate limita și degrada la procesiuni cu lozinci în bețe, la propagandă exhibită prin radio-megafoane, publicitate luminoasă. Acei cărturari care au religia cărții, nu a propagandei, instrument al spiritului totalitar, sunt cu democrația partidului național țărănesc. Cum să nu fie cu noi cărturarii, când știu că cultura, cartea, instrumentul ei esențial, sunt de resortul individualismului creator, al acelui individualism care în timpuri nesigure rămâne geniul tutelar al societății umane! Acești cărturari au convingerea că, fără religia cărții și a libertăților, ne pregătim pentru o nouă barbarie, pentru acele mistere și satisfacții gregare care s-au soldat totdeauna în istorie cu lanțuri și cu sânge. Sunt cu P.N.Ț. toți cărturarii, fiindcă au vie conștiința că spiritul de sistem dogmatic este sufocant, strivește spontaneitățile, sleiește resursele individuale ale culturii”.

În a doua parte a intervenției sale, *Cărturarii și opresiunea* (19 aprilie), publicistul insistă asupra precarității condiției intelectualului într-un regim cultural aservit ideologicului: „intelectualii epocii noștri trăiesc o mistuitoare tragedie, în zilele în care agora cu lozincile ei, cu pancartele procesiunilor comandate, le invadează forum-ul intim, le desfigurează spontaneitățile, le lansează pe drama imperativului *Magister dixit*. În această atmosferă nu au, în majoritate, altceva de făcut decât să tacă și să înghită [...]”.

● În „România liberă”, Zaharia Stancu publică *P.N.Ț., scriitorii și cultura*, replică la intervenția lui C.C. din *Dreptatea* (v. mai sus, *A apărut „tovarășul” Zaharia*, 12 aprilie). Concluzia lui Stancu, argumentată prin referiri la Sadoveanu și Eftimiu, ar fi următoarea: „Peste ani, când trupurile noastre vor fi de mult țărână, când numele d-lui C.C. și al d-lui Iuliu Maniu și al autorului acestor rânduri vor fi acoperite de cenușa uitării, generațiile tinere vor întârzia [...] pe nenumăratele pagini de proză ale «trădătorului» Mihail Sadoveanu, vor aplauda îndelung versurile sonore ale lui Victor Eftimiu, iar în toate foile istoriei vor citi cu admirație numele celor care, cu jertfa vieții ori cu suferințele lor [...] au contribuit la făurirea României noi, puternice, independente și fericite”.

18 aprilie

● C.C. (Corneliu Coposu) reacționează prompt la articolul lui Stancu (v. mai sus, 17 aprilie) publicând în „Dreptatea” articolul *D. Stancu, scriitorii și cultura*: „D. Stancu știe că noi îl apreciem, nu pentru articolele pe care le scrie, la ordinele d-lui Preoteasa, ci pentru talentul lui de scriitor, care ne-a dat prilejul unor momente de sinceră desfătare spirituală. Așa cum apreciem și talentul d-lui Mihail Sadoveanu. Noi nu lovim în scriitor. Nu vrem să scoatem din literatură pe d. Sadoveanu [...] Dar nu e vina noastră dacă talentul sălășluiește în lut nenorocit, supus ispitelor, și dacă ferma de la Ciorogârla are, pentru scriitor, mai multă valoare decât onestitatea și demnitatea scrisului”. (pentru răspunsul lui Stancu, v. mai jos, 19 aprilie, „România liberă”). □ „Dreptatea” lansează și o diatribă și la adresa lui G. Călinescu (fără legătură cu vreun articol al acestuia); motivul ar fi acela că „intelectualul, savantul, omul de înaltă cultură și de «înaltă ținută morală» acceptă să fie directorul oficiosului unui partid-fantomă fabricat de Partidul Comunist pentru a «canaliza» în favoarea indirectă a acestui din urmă partid și în scopuri tactice adeziunea «micii burghezii», („Bronzurile”, „Note și comentarii”, nesemnat).

● La rândul său, în „Națiunea” din aceeași zi, G. Călinescu socotește că o *Libertate apăsătoare* ar explica „violența de limbaj de o rară trivialitate” la adresa propriei sale persoane: „Lămurirea e aceasta: Libertatea ce li s-a dat, de care mai mult decât uzează, abuzează, libertatea pe care o au deplină fiindcă nu numai își exprimă toate părerile în materie de politică internă sau

externă, dar le dau o formă agresivă, libertatea aceasta le-a devenit intolerabilă”.

- Intervenția lui Călinescu este ironizată prompt de „Liberalul” (18 aprilie), în articolul nesemnat *Oficiosul burgheziei comuniste*, publicat la rubrica „Fapte și note”. G. Călinescu ar dori să „solidarizeze întregul guvern împotriva unor atacuri inofensive împotriva geniălei domniei sale persoane”. Se mai precizează: „E momentul oare să amintim anumite peregrinări ale domniei sale pe urmele castelelor din Spania și în urma razelor de lună?”

- „Grai nou” intervine, prin I. Zviaghin, *În apărarea prietenilor Uniunii Sovietice*, socotind drept reacții antisovietice denigrările la adresa membrilor ARLUS (ca Sadoveanu sau Parhon): „***Dar de aici decurge că atitudinea față de ARLUS în România este, într-o anumită măsură, piatra de încercare a sincerității sentimentelor nutrite față de Uniunea Sovietică. Nu poți fi prieten al Uniunii Sovietice și în același timp să neglijezi ARLUS-ul, să-l disprețuiești. Aceste două lucruri nu sunt compatibile într-o singură conștiință. Iar lupta deschisă împotriva ARLUS-ului sub forma unor defăimări sistematice a lui și a unora din conducătorii și militanții lui nu poate fi judecată altfel decât ca o luptă împotriva apropierii României de Uniunea Sovietică, ca o luptă antisovietică. Din acest punct de vedere trebuie privită campania dusă împotriva ARLUS-ului de domnii de la ziarul Dreptatea***”. Sadoveanu este prezentat astfel: „Ei «au uitat» (sau poate, dimpotrivă, țin prea bine minte?) că Mihail Sadoveanu, împreună cu Sandu Aldea au introdus în literatura română pe primii țărani iobagi adevărați, asupriți și umiliți de regimurile liberalilor și țărăniștilor, pentru care lucru a fost prigonit și nu i s-a acordat «recunoașterea» de către critica oficială a pontifilor liberalo-țărăniști. Ei «au uitat» că lucrările lui Sadoveanu au fost arse în mod public de bandiții legionari după pilda pedagogilor lor din Berlin.” (Articolul lui I. Zviaghin va fi reprodus în „Scânteia” din 18 aprilie și în „Națiunea” din 19 aprilie).

19 aprilie

- În „România liberă”, în replică la articolul lui Corneliu Coposu (*D. Stancu, scriitorii și cultura*, v. mai sus, „Dreptatea, 18 aprilie), Zaharia Stancu revine asupra cazului Sadoveanu cu articolul *Or fi, dar nu se văd...*, luând apărarea scriitorului: „Nenumărate au fost notele și articolele din *Dreptatea* pe chestia aceasta. Mihail Sadoveanu într-o casă cu câțiva pomi împrejur? Nu se poate. PNT nu admite așa ceva. Conform tradiției orice scriitor român, fie el chiar de geniu, trebuie să trăiască în sărăcie, să-și poarte bătrânețea în azil și clipa din urmă se cuvine să-l găsească negreșit pe un pat de spital. D. C.C. de la *Dreptatea* oglindind ideal gândirea conducerii partidului național-țărănesc crede că privighetoarea nu poate cânta decât dacă i se scot ochii”. (Polemica Stancu-Coposu continuă, pe teme politice de

astă dată, în „România liberă”, respectiv *Dreptatea* din 28 aprilie, cel dintâi publicând *Ca pe câini*, al doilea *Răspunderile mâine*; se înregistrează unele ecouri și în luna mai. Se pare că Zaharia Stancu ar fi intrat în vizorul presei de dreapta tocmai datorită afinităților pe care le-ar fi avut înainte de 23 august 1944 față de politica țărănistă, pe care scriitorul și le va mărturisi de altfel în articolul *Cazul Carandino* publicat în „România liberă”, v. mai jos, 1 noiembrie).

- În „tableta” sa din „Adevărul vremii”, intitulată *Pauza rea*, Tudor Arghezi are o intervenție polemică la adresa precarității elementului literar, consecință a campaniei împotriva așa numitului „turn de fildeș”: „Producția literară, fie în manuscris, în foaie tipărită sau carte, de la o bucată de timp încoace a căzut sub un nivel general, oarecum înjghebat, iar scrutat în parte, dedesubtul e de asemenea și al nivelului personal. Aceleași flaute scot alte stridente și aceleași viori par strepezite. Uneltele nu sunt numai bătrâne, s-au ologit. Se impută scriitorului «turnul de ivory», o locuință ieftină pentru plasarea invectivei critice fără obiect. [...] ai sentimentul că suporti, în ceea ce privește valoarea, o pauză și un antract și la cei mai iubiți scriitori”.

20 aprilie

- În „Adevărul vremii”, în articolul *Paștele scriitorului* (la rubrica „Foiletonul Adevărului”), Șerban Cioculescu salută viitoarea lege a traducerilor, inițiată de Victor Eftimiu, prin care s-ar ameliora deplorabila condiție financiară a omului de litere: „Iată însă, că din îndemnul d-lui Victor Eftimiu, președintele Societății Scriitorilor Români, se prevede în noua lege că traducerile nu vor mai fi încredințate orîșicui, pe un preț de mizerie, ci ele vor fi făcute de scriitori calificați și vor fi retribuite, ca și operele originale, cu o cotă egală, de 20 la sută (scăzându-se, firește, drepturile autorului). Reglementarea traducerilor îngăduie speranța că scriitorul își va putea frînge cercul de blestem al categoriei, recăștigându-și libertatea și demnitatea.”

- „Scânteia” îl aduce pe Roger Garaudy ca avocat în privința implicării intelectualilor în viața politică (*Intelectualii și renașterea culturii. Fragmente dintr-o prelegere a lui Roger Garaudy, agregat universitar și membru al Partidului Comunist Francez*, în cadrul rubricii „Cultura și arta”). Garaudy se plasează pe o poziție contrară lui Benda în privința „trădării cărturarilor”; din contră, „falșii profeți” ar fi cei care nu recunosc rolul stimulatив al Partidului: „1. El ne face să simțim caracterul urgent al nevoilor națiunii precum și spiritul constructiv; 2. El ne dă simțul unității intelectuale, ne dă ceea ce s-ar putea numi simțul enciclopedic al materialismului dialectic, care pun ordine în gândirea ca și în acțiunea noastră, în știința ca și în morala noastră; 3. El ne dă simțul continuității naționale, al necesității de a continua și de a reînnoi tradiția raționalistă și materialistă a Revoluției Franceze care a creat unitatea Franței.”

● În „Veac nou”, nr. 20, Horia Deleanu îl prezintă pe **Alexandru Blok** în cadrul rubricii intitulată, după clișeul stalinist, „Inginerii de suflete”. Prezentarea este tipică pentru un poet neafiliat canonului realist socialist: „[...] el a făcut cu persoana și arta sa tranziția dintr-o clasă la alta, de la o lume la alta. E cazul tipic al intelectualului care pășește în revoluție, se cufundă în mijlocul maselor, se ridică pe baricade, fără a-și fi scos fracul și gulerul tare. E net că până în cele din urmă va renunța sau la haina de bal sau la poezia baricadei. Dacă o moarte prematură nu l-ar fi răpit la 7 august 1921, fără îndoială că el s-ar fi degajat de toate reticențele supărătoare ale trecutului și ar fi devenit încă un mare poet al epocii sovietice. Așa a rămas doar un mare poet al primelor două decenii ale secolului XX. Cel mai mare poet liric rus din aceste timpuri!”. □ Sunt publicate și *Cinci poeme de Ilya Ehrenburg* (traducere de Victor Kernbach) : *Front, Război, Naufragiu, Biruință, Alarmă nocturnă*.

21 aprilie

● În „Națiunea”, într-un scurt articol program intitulat **Artele**, G. Călinescu inaugurează pagina de duminică a publicației, intitulată „Litere și arte”. Deși se va insista cu precădere asupra literaturii, titulatura paginii ar trebui să sugereze că „a cultiva literatura separat, fără a o proiecta pe celelalte arte, este un lucru intolerabil”.

● În „Tinerețea”, Petre Iuga lansează un rechizitoriu vitriolant vizându-i pe **Detractorii lui Mihail Sadoveanu**: „Mănuitorii de ieri ai cuțitelor, profitorii regimului antonescian, oamenii C.N.R.-ului (d. C. Coposu), ai afacerilor de peste Nistru (N. Carandino), voluntarii războiului împotriva URSS-ului, slugoii bestiiilor naziste, sfătuitoarii automareșalului, burtoșii națiunii, bastarzii hermafrodiți ai saloanelor, homunculi politici, gânditorii cu creierul în pântec, căpoșii și căpușele eternelor beneficii scot urlete de furie ca niște șacali ai pustiurilor. Acești domni înrăiți în infamii seculare, mâncători de averi pe care nu le-au muncit niciodată, ciocoi parfumați sau valeți ai putredei protipendade degenerate mârâie împotriva lui Mihail Sadoveanu.” etc. □ În pagina a doua, Mihail Cosma publică un interesant articol despre **Ilarie Voronca**. Există și câteva inflexiuni datorate contextului epocii, Mihail Cosma urmărind evoluția spre „umanitarism” a poeziei celui pe care îl consideră „un cavaler al imaginii și un explorator al absurdului ezoteric”: „*Invitație la bal* și în special *Incantații* reprezintă arta poetică a lui Voronca. Toate procedeele posibile de eliminare a gramaticii, a gândirii cursive, a viziunii practice sunt neutralizate. O sumedenie de varietăți de versuri, unite pe linia frântă a unei ascensiuni și a unui sondagiu permanent în confuzia panestetică a lucrurilor, cu toate elementele de asemănare, de recidivă și de calambur metaforic dau acestei poezii atmosfera unui laborator de elixiruri și de esențe care îmbată. [...] *La clé des réalités*, însumare de experiență de viață și de experiență suprarealistă, este apropierea de

efluviile unei umanități calde. Poetul nu mai servește poemul ci este deservit de poem pentru a se alinia la sensurile eterne ale vieții: realizarea omului.”

25 aprilie

- Tudor Arghezi face, în „Adevărul vremii”, în „tableta” intitulată *De Paști*, o prezentare reală a stării momentului: „Laptele e ticăloșit, vinul o reminiscență, zahărul un praf de farmacie. Inflația și devalutarea degenerată în surogate dau și un om falsificat, pe omul-erzaț, cel mai ieftin articol din târg, fără căutare. Celofibră și umplutură.” etc.

26 aprilie

- În „Scânțea”, Gala Galaction are o intervenție sentimentală în cazul Mihail Sadoveanu, *Pornind de la portretul lui Lowendhal*: „Ochii lui Sadoveanu au în ei cer și oțel. Să avem încredere în ochii lui!”. Ar fi de consemnat și unele analogii biblice, Sadoveanu părăndu-i apărătorului său asemenea profetului Ieremia.

- Petru Comarnescu publică în „Timpul” articolul *Voga lui Jean-Paul Sartre*, în care viziunii de tip existențialist îi este opusă filosofia americană, care ar încuraja „dragostea, bunătatea, solidaritatea între oameni, credința în viață”. Concluzia ar fi următoarea: „Filosofiile, când nu sunt dincolo de ceea ce este trecător și aparent, devin oglinzile lumii înconjurătoare. Existențialismul lui Sartre este reflexul lumii ce a făcut pe Kirkegaard, teologul cu dramă interioară și fizică să sufere, pe intelectualul german din vremea lui Hitler să se închidă într-însul, pe el însuși, pe Sartre, să vadă în nobilele străduinți ale omului zădărnici și disperarea. Odată cu închegarea unei alte lumi, filosofiile existențiale se vor schimba ca viziune, tonalitate, năzuință. Tragismul nu poate dispărea, desigur, dar nu el va condiționa sensul existenței noastre, când lumea va fi mai luminoasă și mai bună, mai înțelegătoare și mai constructivă”.

27 aprilie

- În cronică sa despre *G. Călinescu*, „*Impresii asupra literaturii spaniole*” din „Adevărul vremii”, Șerban Cioculescu apreciază îndeosebi metoda critică „foarte originală și tot atât de eficace”: „În locul unei istorii literare de tip comun, concepută cronologic și compartimentată didactic, pe genuri sau pe curente, autorul, dublat de un filosof al culturii, a pus accentul pe coordonatele spiritului iberic, reprezentate prin opere tipice, sau, altminteri zicând, specifice, pe care apoi le-a interpretat când în felul cel mai strâns rezumativ, când în chipul cel mai larg, al asocierii comparatiste cu literaturile europene.”

28 aprilie

- Un „Cronicar” de la „Dreptatea”, salută revenirea lui Arghezi la publicistică, schițând prin rîcoșeu o comparație nefavorabilă cu Sadoveanu

(„*Chapeau bas!*”). Astfel, „primul [Arghezi, n.n.], de ani de zile, mușcă din zăbala pusă de cenzură, cu strășnicie, cu revoltă și poate cu scârbă de nenorocita condiție la care i-a fost adusă țara, în timp ce al doilea, cu totul placid, fatalist și în definitiv adaptabil, mestecă idealurile politice ale celor mai contrazicătoare dictaturi, dar cu răbdare, cu bunăvoință și poate și cu plăcere”. □ Asupra lui Sadoveanu se oprește și Andrei Georgescu, în articolul *Se caută un comunist român*: „Ajung la conu Mihail Sadoveanu, vorbitorul de acum trei ani la radio (*Rugăciunea mazărilor de la Orhei*). Când a adulmecat Ciorogârla infamului de burghez Pamfil Șeicaru, credeți c-a fost apucat de un acces subit de tolstoism? Să aplice acolo experimente de lume nouă? Să muncească de-a valma cu țărani? Pofțiți la Ciorogârla. Un om masiv coboară din conac să supravegheze munca altora, ca un boier rus de altădată, peste mujicii lui. Este domnul Mihail Sadoveanu, comunistul!”

● Într-un climat literaro-ideologic în care Eminescu ar fi riscat să fie contestat ca antisemit sau „conservator”, G. Călinescu încearcă, prin trei articole din „Națiunea” (*Eminescu la ordinea zilei*, nr. 31, și *Eminescu și clasele pozitive*, nr. 32, 29 aprilie, *Eminescu și „clasa de mijloc”*, nr. 33, 1 mai) să confecționeze un profil al poetului conform standardelor marxiste. Astfel, în primul articol, antisemitismul este justificat prin teoria phylocrațiilor și a lui Quesnay, care l-ar fi influențat pe poet. În a doua parte a serialului său, G. Călinescu încearcă să demonstreze că Eminescu în special, dar și Maiorescu ar fi, de fapt, „niște conservatori progresiști, niște «materialiști», admițând mișcarea reală, refuzând doar saltul verbal peste fapte”. În cea de-a treia parte a serialului, atitudinea „pozitivă” a lui Eminescu față de clasa proletară este sesizată punctual (*Împărat și proletar*), dar și generalizată asupra întregii opere a poetului: „un lucru rămâne clar din cercetarea lui Eminescu: pozitive sunt clasele care muncesc - țărănimea, proletariatul, meseriașii, industriașii mici, poeții care fac «lucrări literare» etc. Ei trebuie ocrotiți. [...] Într-un cuvânt simpatia lui merge necondiționată către oricine lucrează cu mâinile sale, iar antipatia spre cei care speculează. Și pentru asta Eminescu e la ordinea zilei”. Mai mult decât recitirea în grilă marxistă a operei poetului, interesează mai ales spiritul care a generat întreaga luare de poziție: „Toată lumea are la îndemână opera lui Eminescu, aceasta nu poate fi epurată. A nu pomeni numele poetului înseamnă a sublinia că au avut dreptate aceia care l-au pus în fruntea ideologiei lor, ar fi într-un chip a întări această ideologie, abandonându-l pe cel mai mare poet român. Zadarnic am strecura judecata că Eminescu nu e chiar un poet mare, nu ne va crede nimeni. Eu unul, de pildă, resping această eroare fiind convins că Eminescu e un poet universal”. (Încercarea lui Călinescu de „a-l înscrie pe Eminescu în f.n.d” este persiflată într-o notiță nesemnată din „Liberalul”; ca replică, „România liberă” reproduce, tot într-o notiță nesemnată, versul eminescian „Au de patrie, virtute nu vorbește liberalul...”).

29 aprilie

- În „Națiunea”, probabil Al. Marino reproduce *O scrisoare a lui Al. Macedonski* (nesemnat, la rubrica „Litere și arte”); este vorba de epistola trimisă de Macedonski în noiembrie 1918 lui Th. M. Stoenescu, unul dintre colaboratorii săi.

- Din consistentul număr de Păști al publicației „Lumea”, nr. 29, se rețin mai multe intervenții. Ion Biberi publică *Respectul valorilor*, un articol de răspuns indirect la contestarea lui Sadoveanu în presa de opoziție, pledând pentru toleranță în fața valorilor durabile: „După un război în care s-au ars biblioteci și s-au prăbușit muzee și catedrale, trebuie să amintim oamenilor de carte și ținători de condei respectul tuturor valorilor de cultură. Pentru noi, Mihail Sadoveanu reprezintă o atare valoare.” □ Alfred M. Sperber semnează unul dintre cele mai consistente articole despre literatura americană apărute până în 1947, când aceasta va fi interzisă: *Aspecte creatoare ale literaturii americane*. Sunt amintiți Poe (socotit, „deasupra lui Baudelaire, tatăl simbolismului european”), Nathanael Hawthorne, Melville, J.F. Cooper, Harriett Beecher-Stowe; dar și valul nou dominat de o „sexualitate exagerată și aproape sângeroasă” (Dos Passos, Hemingway, Thomas Wolfe, William Faulkner, Caldwell) sau poezii Masters, Ezra Pound, T.S. Eliot, E.E. Cummings. Eseistul insistă îndeosebi asupra lui Walt Whitman, pe care îl recomandă ca model al noii lirici (ceea ce nu se va mai întâmpla până la mijlocul deceniului V) și ca pionier al poeziei revoluționare: „Walt Whitman este creatorul unui stil nou, dar și acel al unei noi atitudini sufletești și morale în poezie. Fără exemplul său, poezia modernă politică și colectivă ar fi de neconceput: Verhaeren și Maiakovski stau pe umerii lui. El a descoperit și a cântat «curente electrice ale materiei», ale oamenilor din colectivitate. Chiar și noul patos social care nu mai cere milă, ci ridică revendicări în mod tumultuos, pornește de la el. [...] El este prima, covârșitoarea realizare a pornirilor creatoare ale unei națiuni tinere.” □ Din aceeași serie, este de menționat și articolul Mihnea Gheorghiu, *Teatrul imaginativ american*, ilustrat prin creația lui Thornton Wilder. □ Camil Baltazar publică *Amintiri despre Ilarie Voronca – începuturile lui*, dând unele informații în privința alegerii pseudonimului; este reprodusă și o scrisoare datată „Băile Sovata, Vila Simonfi, iulie 1922” și semnată Tudor Cazimir, care i-ar aparține lui Voronca. □ Eugen Jebeleanu evocă mai multe aspecte din activitatea de până la 1944 a grupului „Albatros”, într-un documentat articol de istorie literară intitulat *Din mica istorie a rezistenței scriitoricești*. Sunt menționate protestele lui „Ion Călimară” (Geo Dumitrescu) la adresa Rebeliunii, campania de apărare a *Istoriei* lui G. Călinescu, acuzată de filosemitism, în plină epocă antisemită; sunt inventariate și intervențiile lui Geo Dumitrescu, Caraion, Ierunca din diferite publicații ale epocii respective). □ În același nr. din „Lumea” nu este

ignorat nici modelul sovietic. Astfel, sunt reproduse fragmente din *Lăcustele* lui Leonid Leonov (trad. de Victor Kernbach), însoțite de o scurtă prezentare a scriitorului. Este publicat și poemul *Alb și negru* al lui Maiacovski (traducere de Geo Dumitrescu), iar Cicerone Teodorescu scrie un articol fără mari pretenții despre *Maiacovski și poezia armă politică*), a cărui concluzie ar fi: „el (Maiakovski, n.n.) a dovedit că poezia poate fi o strălucită armă poetică *fără a înceta să fie poezie*”. □ Sunt publicate următoarele poezii și traduceri: în cadrul rubricii „Scriitorii tineri” figurează Nina Cassian, *Lăcustă pietrificată*; Ion Sofia Manolescu, *Primăvară*; Dumitru Panaitescu, *Carlo Goldoni*; iar la p. 10: Serghei Esenin, *Mă-ntristez când mă uit la tine*, trad. de Zaharia Stancu; Dimitrie Stelaru, *Ochii*; Radu Boureanu, *Fantome de vânzare*; James Joyce, *Aud o armată*, Joseph Campbell, *Portret bătrân*, W.B. Yeats, *În grădinile de sare*, trad. de Ion Caraion; Miron R. Paraschivescu, *Ploaia*, Ion Pillat, *Transhumanță* (cu precizarea „din volumul inedit *Cumpăna dreaptă*”); Benjamin Fondane, *Aubadă*. (Lui Victor Brauner), trad. de George Dan; Louis Aragon, *Despre o copilă ucisă*, trad. de Liana Maxy. □ Sub pseudonimul Aristarc, G. Călinescu publică *Scurte reflecțiuni* („Cronica mizantropului”), fragment care va fi incorporat în *Bietul Ioanide*.

[APRILIE]

• În „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 4, se remarcă prezența Hortensiei Papadat-Bengescu cu proza *Mama*. □ Pompiliu Constantinescu începe serialul său despre Lovinescu, cu articolul *Debuturile lui E. Lovinescu*, la secțiunea „Comentarii critice”. Va continua cu *Concepte maioresciene în critica lui E. Lovinescu*, nr. 5 (mai), și *E. Lovinescu contra N. Iorga*, nr. 6 (iunie), la aceeași rubrică a revistei. În primul episod al serialului, debutul criticului (îndeosebi cel publicistic) este plasat în sîajul polemicii Maiorescu-Gherea, reflectând, parțial, ambele poziții. Mai târziu, cu primul volum, profilul criticului s-ar desena mai clar: „Anti-tainist parțial și anti-gherist integral, Lovinescu este un filo-maiorescian, deși va recunoaște, în aceeași *Pași*, limitele criticii realizate de cel dintâi critic estetic român”. În a doua parte, criticul revine, cu anumite completări, asupra unor idei consemnate în episodul anterior privind influențele lui Maiorescu asupra criticii lovinesciene. Astfel, deși ambii pledează pentru autonomia esteticului, ar înțelege în moduri diferite actul critic. În timp ce „Maiorescu a fost un cap speculativ și un spirit sistematic în problema estetică și dacă s-a mărginit la o acțiune critică propriu-zisă elementară”, „conceptul de relativism și impresionism pe care Lovinescu îl introduce în critica română dovedește o nouă orientare, o punere la curent cu evoluția criticii moderne și o încredere mai mare în valoarea intrinsecă a genului, socotit, în spiritul criticii franceze, ca un gen literar, cel din urmă ca dată istorică, cu problemele,

metoda și limitele lui de creație”. În a treia parte a serialului, diferențele de viziune asupra literaturii dintre Iorga și Lovinescu sunt interpretate astfel: „Adversitatea Lovinescu-Iorga, tâșnind atât de aprins și de timpuriu, prefigurează opoziția dintre maioreșcianism și culturalism, în a doua ei fază, după ce pusese mai întâi în opoziție «direcția veche» și «direcția nouă»... □ Tot în nr. 4, Șerban Cioculescu marchează *Un jubileu literar. 50 ani de la debutul d-lui Tudor Arghezi* („Comentarii critice”), prezentând colaborarea poetului la „Liga ortodoxă”, în 1896, ca și aprecierile lui Macedonski (*Poezie și poeți contemporani*), din nr. 4, 10 nov. 1896 al revistei. □ Vladimir Streinu publică *Imitațiuni strofice în secolul XIX*, ulterior reluat în *Versificația modernă* (1966). □ Sorana Gurian îi prezintă pe *Laureații premiului Stalin pentru literatură* („Cronici”). Este vorba de laureații din 1943 și 1944, scriitoarea insistând asupra lui Alexei Tolstoi cu *Ivan cel Groaznic* (ultima parte a trilogiei *Calvarul*), sau asupra unor poeți ca Alexei Surkov, Alexandru Prokofiev, Pavel Antokolski etc. □ O interpretare în cheie politică a piesei lui Sartre *Muștele* face N. Steinhardt în articolul intitulat *Electra contra Pétain*: „Dacă Egist e un fel de Pétain, dacă Electra simbolizează Franța și Orest pe de Gaulle, populația Argosului pe catolicii pocăiți care făceau jocul colaborării, personajul pedagogului reprezintă pe intelectualul gratuit și sceptic, gen André Gide, e tipul «culturalului» vid care a contribuit atât de mult la ruina Franței”. □ Adrian Marino reproduce câteva *Documente macedonskiene inedite* („Texte și documente”): actul de botez al poetului, un „certificat scolastic”, un „act de căsătorie”, un „act dotal” etc. □ Alice Voinescu scrie despre piesa montată de Ion Sava *Macbeth cu măști la Teatrul Național* (la rubrica „Lumea de azi”).

MAI

1 mai

● În „Scânteia”, Mihail Sadoveanu precizează, indirect și polemic, ceea ce socotește a fi rostul scriitorului (*Totul pentru cultura poporului*, sub genericul „România de mâine”: „Scriitorii care nu înțeleg postulatul timpului, care mai continuă să stăruiască fie în izolare, fie în vechile prejudecăți, fie în naționalismul agresiv și ura de rasă, care nu au în vedere necesitățile acestui moment teribil al istoriei umanității, să rămâie între două lumi ca într-un ostrov pustiu. Toate teoriile de artă încetează – până când datoria noastră nu va fi împlinită”. □ Sadoveanu semnează, în același număr al ziarului, și o descriere ditirambică a societății care ar reprezenta *Primăvara omului*: „Uniunea Sovietică dă omenirii pilda celei dintâi înfrățiri libere între popoare de rasă și stări de cultură diferite. Am văzut acolo cea dintâi primăvară a omului în devenire, într-o societate care are la

temelie munca și o democrație eliberată de scăderile și prejudecățile trecutului” etc.

- În „Tineretea”, în spațiul rubricii „Cronică literară”, Al. Piru semnează o recenzie despre **Lucrețiu Pătrășcanu**, „*Curente și tendințe în filosofia românească*”, în care este reprodus un lung citat din respectiva scriere, despre doctrina filosofică a materialismului dialectic.

2 mai

- Semnalăm începutul colaborării lui Constantin C. Nottara la cotidianul „Dreptatea nouă”, cu articolul **George Enescu**.

4 mai

- În „Națiunea” sunt anunțați cei care au devenit **Noi membri în Soc.[ietatea] Scriitorilor Români** (nesemnat, la rubrica „Viața culturală”), dintre care cei mai semnificativi sunt Marcel Breslașu, Sorana Gurian, Petre Pandrea, Lucrețiu Pătrășcanu, Eugen Schileru, M. Sevastos, Constant Tonegaru.

- În „Dreptatea nouă” este reprodus discursul de la radio al lui Victor Eftimiu cu ocazia zilei de 1 Mai: **Mesajul scriitorilor. Cuvântarea rostită la Radio, în dimineața de 1 Mai, de d. Victor Eftimiu, președintele Societății Scriitorilor Români**. Redăm un fragment: „Iată-ne liberi azi să strigăm «trăiască munca» și cel care o înfăptuiește, plugarul aplecat pe brazda lui, lucrătorul care prefăce cărbunele și fierul în foc și operă de artă, intelectualul care caută la masa lui de scris răspuns problemelor sufletești, animatorul forțelor spirituale – tot ceea ce este o credință, un entuziasm, o întrecere de sine, un adaos la patrimoniul milenar de creațiune și progres...”

- În „Veac nou”, nr. 22, sub titlul **Apărătorii prieteniei sovieto-române înfierează reacțiunea** („Săptămâna ARLUS”) sunt prezentate diverse telegrame primite din toate colțurile țării, în care ar fi respinse „cu indignare manevrele antinaționale și antidemocratice ale acelor inși care încearcă să submineze prietenia sovieto-română prin calomnii și insulte la adresa marilor reprezentanți ai literelor și științei românești”. □ De interes mai degrabă bibliografic este un reportaj-interviu cu John Steinbeck, reprodus după o sursă neprecizată : **De vorbă cu John Steinbeck. Despre Franța. Despre Uniunea Sovietică. John Steinbeck și Ambasadorul Umansky. John Steinbeck și lupta antifascistă. Un interview de Andrée Viollis**.

5 mai

- În „Dreptatea”, este denunțat cazul lui D.I. Suchianu, care ar fi scăpat procesului de epurare datorită funcției sale de „președinte al comisiei” de la Consiliul legislativ (**Epurare?**, nesemnat, la rubrica „Note și comentarii”).

6 mai

● Apare în „Națiunea” cronica lui Al. Piru *Alice Voinescu, „Eschil”*.

În avanpremieră la procesul Antonescu, Victor Eftimiu publică în „Dreptatea nouă”, un articol despre Mareșal (*Ion Antonescu*), cerând executarea acestuia: „Iar dacă-l miluiți cu plutonul de execuție, nu-l mântuiți până nu va fi încercat toate ingenuncherile pe care le-a impus atătora și-atătora, în revărsarea bestială a Atotputerniciei Sale!” (partea a doua a articolului, *Războiul fratricid*, va apărea în numărul din 8 mai).

● În această zi începe, la Tribunalul Poporului, judecata criminalilor de război, în conformitate cu legea 312/1945. Inculpații sunt: Ion Antonescu, Mihai Antonescu, Horia Sima, Constantin Pantazi, Constantin Z. Vasiliu, Titus Dragoș, Gheorghe Dobre, Ion Marinescu, Traian Brăileanu, Dumitru Popescu, Constantin Dănulescu, Constantin Bușilă, Nicolae Mareș, Petre Tomescu, Vasile Dimitriuc, Mihai Sturdza, Ion Protopopescu, Corneliu Georgescu, Constantin Papanace, Vasile Iașinski, Gh. Alexianu, Radu Lecca, Eugen Cristescu, Constantin Petrovicescu.

8 mai

● Ca „intelectual contemplativ”, G. Călinescu asistă la judecarea „primului lot al criminalilor de război”. Impresiile și le va publica, sub titlul general *Procesul a început...*, în câteva numere succesive din „Națiunea”: *Fostul Mareșal I și II*, în numerele din 8 și 9 mai; *Mihail Antonescu*, 10 mai; *Pantazi și ceilalți*, 11 mai. Se reține îndeosebi portretul Mareșalului: „Văzut de aproape, arată o anume oboesală fizică, datorită vârstei; de la distanță își păstrează efigia invariabilă. Impresia multora a fost că se menține într-o ținută insensibilă, ceea ce nu e adevărat. E un om cu sistem nervos placid și dur, fără complicații intelectuale deosebite, de formație militară: fața uniform roșcată îl ajută să-și ascundă reflexele. În aceste margini, ținuta sa trădează o imperceptibilă nervozitate și o copleșire a sufletului. Măinile, mișcările maxilare au o secretă tremurătură și un oftat intermitent este reprimat cu o țuguire a buzelor. [...] Dar când lumina electrică tâșnește pentru filmare, își ia deodată un profil autoritar și statuar păstrându-și-l energic pe toată durata operației. Prin urmare vrea să fie văzut într-un anume chip, are veleitatea de a vorbi în afară masca lui pietroasă”. (*I. Fostul Mareșal*) Sau: „E un om fără complicație intelectuală, care nu folosește niciun termen de idee mai subtilă, niciun cuvânt scăpând registrului locului comun. Am zis că el probabil nu are nicio filosofie, cu alte cuvinte că nu și-a motivat faptele printr-un sistem. Dar am greși dacă l-am socoti ca lipsit de inteligență. Fostul Mareșal e un empiric, cu câteva prejudecăți profesionale, cu destul de largă experiență de lucruri și de oameni, inocent și sincer în vorbă și, totdeodată, ca toate ființele instinctuale, nebănuit de disimulație. El este un mare vinovat, dar un vinovat cu personalitate (spre a fi drepti)” (*Fostul Mareșal*,

II). □ Prima parte a serialului este menționată ironic, dar nepartizan în „Dreptatea” din 9 mai, sub titlul *Exagerare*, apărut fără semnătură la rubrica „Note și comentarii”: „greșeala” lui G. Călinescu ar fi că nu face „un reportaj propriu-zis”, adică „singurul lucru *imediat* interesant”, ci o „introspecție ... extrospectivă”.

● În „Libertatea”, sunt publicate două articole despre Constantin Dobrogeanu Gherea: S. Emil, *Marx și Gherea*, și I. Felea, *În plin gherism. Cu prilejul împlinirii a douăzeci și șase de ani de la moartea lui Const. Dobrogeanu-Gherea*. Dacă cel de-al doilea reprezintă o exaltare ditirambică și generală la adresa actualității, al cărei spirit ar fi fost intuit de către Gherea, în primul articol, în spirit protocronist avant la lettre, criticul literar l-ar fi anticipat pe însuși Marx. Sunt comparate *Capitalul* și *Neoiobăgia*, *Manifestul comunist* și *Socialismul în țările înapoiate*, concluzia fiind următoarea: „Gherea a pus în urmă cu 60 de ani bazele socialismului în România. El este părintele mișcării muncitorești din țara noastră. La noi, dânsul cel dintâi a răspândit, a popularizat și aplicat, cu un talent fără de seamăn, ideile fundamentale ale socialismului marxist și a învățat proletariatul român cum trebuie să lupte pentru dezrobirea sa și a țărânimei de sub jugul capitalismului și pentru înfăptuirea idealului socialist”.

10 mai

● În „Dreptatea”, Ilie Păunescu, participant la proces, face o relatare despre *Pozițiile d-lor T. Arghezi și G. Brătianu în procesul marilor criminali de război. Au fost citați ca martori ai apărării și d-nii: Dr. Petru Groza, Gh. Tătăreanu, Lucrețiu Pătrășcanu, General Vasiliu Râșcanu, Constantinescu-Iași* (rubrica „Până la ora 12”). Arghezi participă ca martor al apărării, pentru generalul Popescu; acesta ar fi ordonat, se pare, punerea sa în libertate în urma arestării pentru pamfletul *Baroane*. Redăm un fragment din intervenția lui T. Arghezi, așa cum o consemnează autorul articolului: „D-na Arghezi a relatat apoi soțului său că pe când insista plângând pe lângă fostul ministru de interne pentru eliberarea maestrului, două lacrimi s-au ivit în ochii lui Dumitru Popescu. D. Arghezi a fost pus în libertate, în urma unui ordin telefonic, dat comandantului lagărului. [...] D-tru Popescu l-a îmbrățișat și l-a trimis acasă, recomandându-i să nu mai scrie. Din clipa aceea semnătura lui Tudor Arghezi a fost cenzurată în toate gazetele. S-a oprit chiar apariția unui articol intitulat *Generalul*, în care maestrul Arghezi făcea portretul lui D-tru Popescu, scriind probabil ceea ce a declarat în sedință: «Nu l-am cunoscut înainte de a fi arestat. Îl credeam foarte înalt și foarte mare, pentru că general combinat cu Popescu îmi dădea această impresie»,.. (Depoziția lui Arghezi este consemnată și în „Semnalul” din 11 mai, în articolul nesemnat *Sedința de dimineață a procesului Antoneștilor. Audierea d-lui George Brătianu*).

- Ziaristul trimis de „Scânteia” pentru a participa la proces este N. Moraru. Acesta va publica, în două numere consecutive ale publicației (10 și 11 mai), articolul *Canaliile*. Iată un fragment din prima parte a serialului: „«Câinele Roșu», criminalul nr. 1, își acoperă mutra de asasin; nu vrea să fie filmat. A uitat că dădea ordinul altădată ca până și manualele de școală să-i poarte fotografia. Ică, alături, cu ochii cenușii, cu zâmbetul mios de câine bătut gata să lingă mâna, tremurând din toate măduarele, e gata să cadă în genunchi. Orice gest parcă ar striga: nu eu, nu domnilor, n-am să mai fac! Firește! N-o să mai faci, canalie! Dar nu pentru că n-ai vrea, ci pentru că nu poți [...]”. Stilistica partizană se menține și în celelalte părți ale serialului.
- În „Liberalul”, la rubrica „Mișcarea culturală”, V.N. face un *Inventar ardelean*: printre viitoarele apariții editoriale este consemnată și piesa lui Lucian Blaga *Anton Pann*, la „Editura Scriitorilor Români din Ardeal” (scrierea va fi publicată, integral, de-abia în 1965, în nr. 4 al revistei „Teatrul”; un fragment apăruse și în „Luceafărul”, nr 23/1962).
- Moare, la București, Pompiliu Constantinescu. Întrucât necroloagele apărute au tangențe cu polemica (ne)implicării scriitorului în politică, le vom menționa pe cele mai semnificative în ordinea apariției lor.

11 mai

- Din nr. 23 al săptămânalului „Veac nou” se rețin îndeosebi cele câteva *Poeme* de Boris Pasternak, în traducerea lui Victor Kernbach: *Din nou primăvara, Se apropie iarna, Orașul, Sturzii* (p. 8, 9).
- Apariția articolului lui Arghezi despre procesul Antonescu ar fi fost cenzurată: „*Note de ședință: Procesul Antonescu*. 11 mai (sâmbătă). Refuzat” (însemnare dintr-un carnet intitulat „Tablete. Ziarul *Adevărul*. April 1946, decembrie 1947”, apud Tudor Arghezi, *Opere*, IX. *Publicistică (1941-1947)*, ediție îngrijită și note bibliografice de Mitzura Arghezi și Traian Radu, prefată de Eugen Simion, Fundația Națională pentru Știință și Artă și Univers Enciclopedic, București 2006, p. 1740).

12 mai

- În „Lumea”, G. Călinescu publică articolul *Dezumanizarea artei*, în care, pornind de la studiul omonim al lui Ortega Y Gasset, cere reconcilierea termenilor din binomul artă pentru artă/ artă cu tendință, supralicând semnificația celui de-al doilea: „Totul se reduce prin urmare la a determina pe artist să caligrafeze ideograme reale, descifrabile în planul secund al vieții sublimite de care am vorbit și pe cititor a nu se mulțumi cu fascismul naiv, ci a căuta viața prin semnele artei. Teoretic așadar arta poate deveni populară cu condiția ca artistul să vorbească sufletului de zonă inferioară și ca omul de toate zilele să învețe plăcerile caligrafiei”. (Într-o notiță exaltată care va apărea în „Tinerețea”, Al. Mirodan consideră că, în articolul

criticului, cei doi termeni antonimi, „artă pentru artă” și „artă cu tendință” își dau „o caldă strângere de mâini, prin schimbarea unghiului de privire al cititorului”). □ Claudia Millian, într-o evocare intitulată *Amintiri*, oferă detalii despre biografia lui Fondane (tinerețea la Iași și începutul etapei pariziene; lecturi; prietenia cu Ion Minulescu). □ Sorana Gurian scrie un articol cu titlul *Romanul sovietic: Vêra Panova – o debutantă...*, insistând în special asupra genezei scrierii prin documentare la fața locului (modalitate care va deveni o cerință a perioadei). □ Ovid S. Crohmălniceanu contestă, în articolul *Suprarealiștii și visul*, supremația autoproclamată de reprezentanții curentului în folosirea visului ca element literar, numindu-i ca predecesori pe Kafka sau Poe.

14 mai

- În „Națiunea”, într-o analiză de tip comparatist, Al. Marino inventariază analogiile și diferențele de prelucrare a motivului din nuvela *Belfagor* a lui Machiavelli și *Kir Ianulea* de Caragiale; concluzia criticului este că, pe teren balcanic, „ideea misogină gravă devine un pretext gras de anecdotă colorată.” (*Belfagor*, rubrica „Litere și arte”).

15 mai

- În „Națiunea”, G. Călinescu începe serialul *D. Maniu vorbește...*, punctul de plecare fiind prestația omului politic la procesul „criminalilor de război”, cu articolul *Concursul ... administrativ și călcarea cu armata*. Serialul continuă în următoarele zile cu articolele *D. Maniu și legionarii*, 16 mai, și *D. Maniu și armistițiul*, 17 mai. Portretul („gesturi de acoperire a gândurilor”, față de „o mișcare de neconceput ca o marmură roșcată”, însă cu un „râs ocult” în „fundul ochilor”), personalitatea și discursul lui Iuliu Maniu sunt puse sub semnul duplicității, omul politic uzând în general de „rezerva mentală spre a spune, fără a spune și a predica mai multe religii deodată”: „Tehnica răspunderilor e o fugă continuă de lumină, dar cu toate acestea martorul a spus în clar-obscur ceea ce a refuzat regimului clarității. Mărturisirea are două planuri: unul mental și unul oral. Dacă cele două versiuni sunt urmărite paralel, atunci ascultătorul își dă seama de pricina râsului interior al d-lui Maniu. El manifestă o vădită bucurie de a fi clar sie însuși apărând totuși ca un oracol.” (*Concursul... administrativ și călcarea cu armata*). □ Contrar uneia dintre regulile care stau la baza *Cronologiei* (aceea de a prezenta reacțiile de răspuns la data apariției lor), având în vedere că în acest caz este vorba de replici în lanț, alegem să le prezentăm în continuare. Inventariind *Presa despre procesul criminalilor de război*, „Scânteia”, din 16 mai va considera că „G. Călinescu trasează portretul moral al lui Iuliu Maniu așa cum reiese cu prisosință din depoziția făcută în fața Tribunalului Poporului”. Serialul va stârni comentarii vehemente în

„Dreptatea”, care va ataca în câteva numere atitudinea exprimată de Călinescu în aceste articole. Astfel, într-o notiță intitulată *Viziune* din 16 mai, se consideră că articolul lui Călinescu ar vehicula „observații de interes psihologic fără nicio semnificație politică, resturi de imagini sterite, o premeditare fenedistă și o teamă de a nu scăpa vârful de condei în cerneala vreunui periculos adevăr”. În numărul din 16 mai se reproduce un fragment din a doua parte a serialului ca mostră de *Rea credință*, iar în ediția din 18 mai Dr. Gh. Ohăbeanu demontează cu argumente de ordin istoric și politic afirmațiile criticului-publicist, în articolul intitulat *Penepică și armistițiul*. Sunt reluate și clișeele vehiculate pe seama lui Călinescu în întreaga perioadă 1944-1964: dacă „în timpuri normale un astfel de om obține premiul Nobel”, în „vremurile acestea turburi” se vede „nevoit” să producă „niște editoriale de trebuie musai să ai la îndemână trei logaritme și coduri de cifru pentru ca să le înțelegi”. □ O reacție întârziată are Osvald Popescu, care publică, în „Dreptatea” din 22 mai articolul *Ultima năzdrăvănie a d-lui Călinescu – din critică vestimentară, deducții politice!*. G. Călinescu, „general al F.N.D.-ului, strateg al politicii mistificată prin lexic academic” ar juca rolul de „comentator și traducător în jargon universitar al lozincilor”, iar misiunea sa ar fi aceea de a apărea „numai la răscruci, când se impune o schimbare de tactică generală”. De unde și tendențiozitatea „caricaturii” „grosolane”: „D. Maniu trebuie înfățișat macabru și cinic (râde în forme serioase), hermetic ca un ou (face tot timpul gesturi ca să-și acopere gândurile), în derută interioară (mănâncă bomboane ca să-și întârzie răspunsurile)”. □ În necrologul său despre *Pompiliu Constantinescu* (publicat la rubrica „Viața culturală”, „Națiunea”, 15 mai), Al. Piru îl prezintă ca pe un critic din școala Iovinesciană care „nu s-a înșelat prea des în aprecierile lui” și căruia „un contact mai mare cu literaturile străine și cu filosofia i-ar fi deschis [...] alte orizonturi”; este evocat favorabil studiul despre *Tudor Arghezi* (1940).

16 mai

● Un „Cronicar”, în necrologul său din „Dreptatea”, (*La moartea unui om liber*), insistă asupra profilului moral și a lipsei de implicare ideologică a lui Pompiliu Constantinescu: „Suntem bine informați că, în ultimul an, Pompiliu Constantinescu fusese ispitit cu tot felul de situații, care de care mai rentabilă, numai și numai să-și înstrăineze, prin semnarea unei adeziuni politice, libertatea de gândire. [...] Dar el era în primul rând un om liber, cum stă bine și priește omului de cultură și a preferat, așadar, să-și plătească independența cu o viață grea și poate chiar cu moartea.” □ N. Carandino consemnează, cu oarecare întârziere procesul „criminalilor de război”, *Procesul*, asupra căruia revine și în alte patru numere ale publicației).

- În „Adevărul vremii”, în cadrul rubricii „Cronica literară”, Șerban Cioculescu scrie despre *Magda Isanos*, „*Cântarea munților*”, *poeme*. Dezvoltată în jurul tandemului „sinceritate”/ „meșteșug” în artă, cronica este, tangențial, o polemică la prefața lui Beniuc, pentru care, în cazul Magdei Isanos, „darul firesc, talentul n-a mai avut nevoie de eforturile meșteșugului”, iar versul ar fi „nemeșteșugit”. Lui Șerban Cioculescu, dimpotrivă, Magda Isanos, a cărei lirică ar fi „cea mai pură expresie a inspirației sociale în poezia de după 23 August”, nu i se pare numai „o cântăreață primitivă, naturală, inspirată, ci ca o artistă înzestrată cu talentul de a-și ascunde meșteșugul, învederându-și numai «arderea»... atitudine ce ar marca „un întreg program poetic”.

- Petru Comarnescu publică în „Timpul”, la rubrica „Agora”, un necrolog *Pompiliu Constantinescu*, în care este subliniată libertatea de opinie și obiectivitatea criticului: „Fire independentă și discretă, nu a aparținut niciunui grup și nu și-a avut cenaclu, școală sau discipoli. Ca și ceilalți judecători de la tribunal, Pompiliu Constantinescu înțelegea critica drept un act de obiectivitate distantă și adesea el numea concluziile, după ce alți critici și esești se hazardau, se entuziasmau sau condamnau lucrările. El restabilea cumpăna, neriscând prin entuziasm, dar nici prin părtiniri deformante”.

- Apare primul număr al publicației bilunare „Studentul român” („revista studențimii democrat”, care „apare sub conducerea unui comitet”), reluându-se astfel seria sistată înainte de 1944. Programul publicației este prezentat într-un text nesemnat, pe prima pagină: „Revista trebuie să devină arma noastră principală pentru distrugerea rămășițelor spiritului retrograd. Efortul nostru nu se va îndrepta numai spre demascarea și doborârea vrăjmașilor libertății și inteligenței, ci și spre orientarea Universității românești către drumurile largi ale funcțiunii sale creatoare. Reforma învățământului superior, reforma care să ofere Universității posibilitățile de a răspunde splendeidei sale meniri sociale, ne va preocupa continuu.” □ În același număr, Al. Rosetti (în calitate de rector al Universității București) definește revista ca „tribună pentru dezbateri publice” și îi subliniază rolul democratic și antifascist (*Democrația în Universitate*) □ Asupra caracterului antifascist insistă și Gh. Brătescu (*Actualitatea demascării fascismului*). (Apariția revistei este salutăată de către L.S. în „România liberă” din 25 mai, într-un comentariu cu titlul *Studentul român*: plină de „articole judicioase, dezbătând cu egală competență problemele studențești, ca și problemele generale de cultură, ca și problemele de viață politică”, publicația ar deschide „în alte condiții tradiționala luptă studențească pentru demnitatea omului, pentru dreptul lui imprescriptibil și egal la cultură și bună stare”. Sunt consemnate și avaturile publicației – apariția de dinainte de 23 August, sub egida Frontului Studențesc Democrat)

18 mai

- „România liberă” publică un protest al Comitetului executiv al Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști din România, prin care se cere „exemplara pedepsire a călăilor fasciști” acuzați în procesul Antonescu (*Artiștii, scriitorii și ziariștii cer pedeapsa cu moartea pentru criminalii de război*)

- Tudor Teodorescu-Braniște, în necrologul publicat în „Jurnalul de dimineață”, remarcă neimplicarea lui Pompiliu Constantinescu (socotit „nu numai un mare critic ci și un mare caracter”) în disputele ideologice: „De aceea, pe Pompiliu Constantinescu nu-l vom găsi amestecat în zarva anilor din urmă. Despre el s-a vorbit puțin. Puțin, dar numai bine. Nimeni nu-l putea vorbi de rău: era un om drept”. (*Pompiliu Constantinescu*)

- Tudor Arghezi, în necrologul intitulat *Pompiliu*, publicat în „Adevărul vremii” la rubrica sa de „Tablete”, se referă la probitatea de caracter a criticului, dar și la monografia pe care acesta i-o dedicase: „În ceasul morții și după ce benedictinul comentator a pierit, sunt cu îndurare mângâiat să mă gândesc că, fără să fi știut și fără să ne vedem unul pe altul, am stat alături, în spirit și inefabil, multe nopți, de vorbă împreună, o parte din viața lui, atât de iute trecută, eu cu slovele mele, el cu scrutările lui...”.

18-28 mai

- Mircea Vulcănescu este închis la Arsenal, perioadă în care scrie *Jurnalul de la Arsenal* (publicat în „Caiete critice”, nr. 6-7, 1991). Redăm, după ultima sursă, un scurt fragment, în care este prezentat „Programul comemorării zilei a șaptea de libertate «îngrădită», întocmit de cei 3 mici către cei 30 mari” (împlinirea unei săptămâni de la arestare): „II Programul sportiv 1. Aruncarea cu piatra în grădina altuia (exercițiu colectiv de răspundere ministerială); 2. Echilibristică la bara dreptății, exercitată în văzul tuturor, de prof. I. Fițescu; 3. Salturi în profunzime, executate pe aceeași temă, de prof. I. Petrovici; 4. Exerciții de privire a lucrurilor de sus, executate sub conducerea d-lui Mircea Canciov, cu pedepsirea recalcitranților.” etc.

19 mai

- Problema crizei de hârtie revine. În „România liberă” se publică o intervenție nesemnată pe această temă intitulată *De ce nu este hârtie? În plin regim democrat la fabrica Letea, 40% din salariați primesc numai jumătate de salariu. 1400 muncitori trăiesc un regim de foamete. O susținută politică de sabotare*. Criza hârtiei este explicată, probabil în linie propagandistică, ca „politică de sabotare”, iar soluția propusă ar fi ca fabrica „să fie trecută sub controlul statului”.

- Șerban Cioculescu publică în „Adevărul vremii” necrologul intitulat *Pompiliu Constantinescu. Amintiri* („Foiletonul Adevărului”), oferind

detalii despre circumstanțele morții criticului și despre studenția sa. Reținem un pasaj despre relația cu E. Lovinescu: „Maestrul l-a avut colaborator, în ultima serie, a III-a, a *Surătorului* și l-a prețuit foarte mult. Îi plăceau, la tânărul critic, ponderea deosebită, gravitatea prematură a judecății, onestitatea intelectuală și înclinarea către ornamentația scrisului. A recunoscut într-însul astfel, din primul ceas, un continuator, ferit de dogmatism, devotat idealurilor literare pure și un adversar al sămănătorismului și al ortodoxiei gândiriste, care urmăreau subordonarea fenomenului literar unei politici de pernicioasă salubritate”. □ Tudor Arghezi atrage atenția asupra precarității condiției scriitorului în „tableta” intitulată *O profesie hilară*: „Pentru atâta lucru cât face el, nu i se recunoaște atâta merit eficace cât frizerului dumneavoastră, dar la o adică e băgat și-n pușcărie, ajunge vinovat concret din pricina unei fărâme de abstract, care irită omenirea de mii și mii de ani, când relativ la Dumnezeu și Mohamed, când fiindcă vântură ceea ce se cheamă o idee. Numai pentru atât, pentru absurd, pentru vânt. Mai poate să jure cineva că animalul, semenul lui, nu-i suflesc și mistic?”

- În „Lumea”, nr. 33, G. Călinescu publică necrologul *Pompiliu Constantinescu*. Personalitatea lui Pompiliu Constantinescu este prezentată prin analogie minimalizatoare cu cea a lui Lovinescu, pentru a surprinde profilul real al criticului: „E. Lovinescu avea talent literar, era un artist și ca atare un om cu imaginație și cadență lirică, aplicată la grațiosul mic și chiar în câmpul unui pathos senin, fără furtuni. Pompiliu Constantinescu scria doar corect, fără invenție verbală, din ce în ce mai sprinten, după lungi dibuiri și exerciții”. □ Camil Baltazar evocă, în articolul intitulat „*Sburătorul*”, atmosfera din cenaclul lui E. Lovinescu.

- În „Tinerețea”, V. M. (Vicu Mândra) publică un scurt articol intitulat *G Călinescu*, în care se raportează deocamdată pozitiv la personalitatea criticului, insistând asupra implicării acestuia în dezbaterile ideologice ale perioadei: „George Călinescu, academicul Aristarc s-a priceput să stabilească la noi perspectiva clasică de luare aminte a valorilor artei literare, fără a se retrace în solitudinea turnului de fildeș. Dincolo de zidurile cetății universitare profesorul arată însă cu degetul, spre luarea aminte a tuturor, pe cei care stau în calea pășirii către mai bine a cetății tuturor celor care muncesc”.

20 mai

- „Scânțea” publică *Platforma program a blocului partidelor democratice*. Redăm mențiunile din „secțiunea III, Cultura națională”, paragraful „3. Artă și literatură”: „Artă și literatură se vor bucura în Statul român democrat de o grijă și prețuire deosebită. Se vor încuraja în special manifestările care desăvârșesc arta populară inspirându-se din tradițiile și obiceiurile poporului

nostru. Arta nu va fi numai apanajul unei «elite». Ea se va adresa marilor mase populare, prin crearea de teatre, expoziții etc. pentru popor. Condiția materială a artiștilor și scriitorilor va fi garantată prin case de odihnă și recreație, cantine, pensii etc.” În privința învățământului, se vizează „accentuarea caracterului *realist* al învățământului secundar” și „reducerea spiritului exclusiv *umanist* și literar al acestui învățământ”. (Platforma program a BPD va fi reprodusă și în alte publicații: „Națiunea”, nr. 48, 20 mai; „România liberă”, nr. 543, 20 mai etc.) □ Ion Vitner comentează *Lucrețiu Pătrășcanu*, „*Curente și tendințe în filosofia românească*”, Editura Socec, 1946 (la rubrica intitulată „Cărți apărute”). Este remarcată încercarea de „pionierat” a lui Pătrășcanu de a orienta filosofia actuală pe linia materialismului dialectic, deși premisele asigurate de tradiția românească nu ar fi „îmbucurătoare” în acest sens: ar exista „o preponderență a idealismului filosofic, în formele sale cele mai retrograde, o teamă continuă de a privi realitatea în față și de a o cerceta într-un mod pe cât posibil obiectiv. Singurul nostru gânditor materialist rămâne Vasile Conta căruia autorul îi semnalează atât latura metafizică de care este străbătută filosofia sa, cât și reacționarismul său, pe plan politic”. □ În același număr din „Scânteia” este comunicată arestarea și întocmirea actelor de acuzare pentru „al doilea lot al criminalilor de război”, alcătuit din miniștrii și secretarii de stat din guvernul Antonescu, printre care și Ion Petrovici și Mircea Vulcănescu (*Tribunalul Poporului a dispus arestarea celorlalți membri ai guvernului Antonescu*, nesemnat). □ Pe de altă parte, în tangență cu imperativul „artei pentru mase”, este anunțat *Concursul OMEC pentru piese de teatru muncitorești*. Quantumul premiilor ar fi următorul: premiul I, 500.000 lei; premiul II, 300.000 lei; premiul III, 200.000 lei (pentru piesele în trei acte); premiul I, 200.000 lei, premiul II, 150.000 lei; premiul III, 100.000 lei (pentru piesele într-un act).

● În „Națiunea”, G. Călinescu transpune atacurile la adresa partidelor istorice într-un articol dialogat, *Convorbire cu un cetățean*: „Eu: Ai mari imobile în oraș pe care le dai cu chirie? Cet.: Ba eu stau cu chirie. Eu: Te întreține vreun mare bogătaș, ești legat de soarta vreunui capitalist? Cet.: Sunt funcționar la stat și trăiesc din leafă. Eu: Atunci dă-mi voie să te întreb: pentru ce citești *Liberalul*?”. (Pentru reacții, v. mai jos, 21 mai).

● Paul Georgescu colaborează la „România liberă”, cu reportajul intitulat *Maramureș, țara făgăduințelor* (serialul va continua în numerele din 22 și 25 mai).

● În „Dreptatea nouă”, Dan Petrașincu propune, în articolul *Strădanii și satisfacții literare* (la rubrica „Paranteze”) o radiografie sceptică a peisajului literar al epocii, marcat de confuzia criteriilor și de lipsa de entuziasm: „Cărțile care apar astăzi nu se bucură aproape de nicio atenție în presa noastră – literară ca și cea propriu-zisă. A se scrie și a tipări cărți în

momentul de față este o treabă ingrată și anonimă, deoarece lipsește atmosfera aceea de efervescentă spirituală, în care interesul pentru opera de simțire și de gândire să stimuleze și să dea autorilor recompensa pe care o merită. Criza prin care trecem se vădește, așadar, mult mai acută decât părea.”

21 mai

- La rubrica „Fapte și note”, fără semnătură, „Liberalul” îl apostrofează pe *Clientul nostru*, adică pe G. Călinescu și a sa „convorbire à la Sancho Panza” (v. mai sus, 20 mai): „Se înșeală însă (G. Călinescu, n.n.), fiindcă publicul respinge de obicei succedaneele. Aderenții extremismului citesc ziarele de extremă stângă, iar nu cele camuflate. Lupul în piele de oaie a fost totdeauna descoperit de mintea pătrunzătoare a poporului nostru. Cât despre «Liberalul», dacă d. Gheorghe Călinescu dorește să afle de la toți cititorii acestui ziar pentru ce-l citesc, și-a asumat o îndeletnicire pentru toată viața și care îi va impune o deplasare de la un capăt la celălalt al țării.”

- În „România liberă”, Zaharia Stancu publică, începând cu numărul din această zi, impresiile sale de la procesul Antonescu (*Note pe marginea procesului*, 21 mai; *Oamenii din boxă*, 22 mai; *D. Gheorghe Brătianu, martor...*, 24 mai; *D. Dinu Brătianu, martor*, 25 mai; *Depoziția d-lui Iuliu Maniu*, 27 mai; *Concluzii*, 30 mai; toate articolele au supratitlul *Pe marginea procesului*). Redăm un scurt fragment de prezentare generală a acuzaților, din prima parte a serialului: „Se aflau acolo, pe banca acuzaților, o mână de oameni care păreau câini închiși într-o cușcă, adulmecând printre gratii momentul în care ușa s-ar deschide și ei ar putea părăsi cușca și sala pe o potecă de-a lungul căreia nu i-ar opri și nu i-ar supăra nimeni”.

- Sorana Gurian își începe „Cronica sovietică” din „Adevărul vremii” cu reportajul *Cum se transformă lucrurile și oamenii în Ucraina și Urali*.

22 mai

- Este anunțată editarea de către Ministerul Artelor a volumului alcătuit de Ion Caraion și Virgil Ierunca, *Poezia liberă – antologie posibilă* (cf. „România liberă”, 22 mai, la rubrica „Obiectiv”). Cenzura interzice, în cele din urmă, apariția antologiei.

- În cazul Sadoveanu, *Dreptatea* adoptă, momentan, alte mijloace de persuadare a scriitorului în vederea delimitării acestuia de politica oficială. Traian Gheorghiu (vechi cunoscut al prozatorului) publică o *Scrisoare deschisă domnului Mihail Sadoveanu*, în care îl imploră să-și limiteze implicarea publică, amintindu-i, printre altele, că: „Politicește însă nu v-am luat niciodată în serios, pentru că afară de uriașa d-voastră putere de creație literară nu mai aveți nicio calitate spirituală. În politică sunteți un copil bătrân”.

23 mai

- În „Scânteia”, Ion Călugăru salută inițiativele pentru cultură și artă preconizate de Platforma BPD, într-un articol intitulat „**Grija și deosebita prețuire**” pentru artă și literatură („Cultura și Arta”): „Pentru întâiași dată se fixează rostul și rolul artei și al literaturii în viața socială ca instrumente de făurire, de limpezire a unei conștiințe umane libere, se folosește forța lor ce-și trage inspirația din popor”.

- În „Națiunea”, în articolul de răspuns **Intoleranța opoziției**, G. Călinescu inventariază acuzele pe care presa de opoziție i le aduce în privința implicării sale politic-ideologice: „1) Nu ne așteptam ca dumneata, intelectual, pe care te credeam așa și pe dincolo, ca tocmai dumneata, mă-nțelegi, să treci în partea unde te afli. Asta se cheamă trădare. 2) Intelectualul să-și vadă de cărțile lui”. Ultimul punct este „retradus” „în termenii lui oculți”: „[...] pe noi (opoziția, n. n.) nu ne supără că nu ești alături de noi, fiindcă noi n-avem de gând să încercăm concurența intelectualilor. Indiferența noastră pentru ei este desăvârșită. Pe noi ne supără că dumneata ai o atitudine și încă adversă. Vezi-ți de cartea dumatăle”.

- „Dreptatea” din aceeași zi, reacționează cu promptitudine la pledoaria lui Călinescu. În notița nesemnată **Firu-n patru** (la rubrica „Note și comentarii”) i se precizează tranșant: „Și dacă în ceea ce vă privește prea puțini exclamă «Asta se cheamă trădare», destui alții nu se sfiesc să spună «Asta se cheamă lichelism»,..

- În „Adevărul vremii”, T. Argehezi publică articolul **Note cu creionul**, la rubrica „Foiletonul Adevărului”), în care se referă la noua lege a scriitorilor, insistând asupra ideii drepturilor de autor: „Reforma raportului dintre scriitor și editor, din proiectul Ministerului Artelor, are contiguitate însă și cu proprietatea artistică. Ar fi de dorit să se suprimă din lege dreptul belferului cultural de a pune stăpânire pe opera literară, derivată în antologii pe seama lui, sub pretextul, poate, că el dă cu literatura altora copiată de el școlarilor mai mult gust artistic decât autorii direct. Dreptul antologiilor, desigur necesare pentru orientarea tuturor cititorilor, în școală și dincolo de școală, este să aparțină exclusiv autorilor și editorilor, fără samsar intercalat parazitar între ei”.

- În „Jurnalul de dimineață”, în articolul **Un an de la moartea lui Mihail Sebastian**, apărut la rubrica „Însemnări”, A. Dumbrăveanu comunică numeroase date în privința debutului și carierei jurnalistice a scriitorului (ca „reporter de fapte diverse”).

24 mai

- În „Națiunea”, G. Călinescu își expune, în articolul **Caracter și prudență**, opiniile în privința mult discutatei chestiuni a implicării intelectualului în viața politică, polemizând indirect cu presa de opoziție: „Gazetele de

opозиție mai acordă generos caracter intelectualilor, oamenilor de litere care au stat «rezervați», care nu s-au lăsat «ademeniți» de alte partide decât cel liberal, național-țărănesc și fracțiunea Titel Petrescu. Vasăzică de data aceasta caracter este sinonim cu rezervă, cu absența de la răspunderea civică. Bineînțeles că și interpretarea aceasta e fundamental falsă. Și întâi de toate pentru niște motive scoase din experiență. Acei intelectuali care stau în rezervă fac asta nu fiindcă au caracter, ci tocmai fiindcă N-AU caracter. Ei, de altfel, nici nu stau în rezervă, ci numai la pândă. Riscul îi sperie și de aceea fac pași mici și trec des de pe o margine pe alta, mergând sinuos ca să nu fie surprinși de evenimente.” Criticul conchide: „Caracter nu înseamnă a te retrage, caracter înseamnă a înfrunta”

- În articolul *Obsesie*, fără semnătură, „Dreptatea” persiflează motivele expuse de Călinescu în articolul de mai sus: „A te sustrage de la ce? De la riscuri sau de la plăcinte? A înfrunta ce? «Autoritatea» sau ghelirurile?”

- Polemica dintre critic și presa partidelor istorice reține și atenția lui Sergiu Dan, care, pornind de la articolul lui Călinescu *Intoleranța opoziției* (v. mai sus, 23 mai), analizează fenomenul de pe poziții neutre în „Adevărul vremii”, în articolul *Despre intoleranță. De la d. G. Călinescu la ziarul „Liberalul”*. Astfel, contrar celor afirmate de Călinescu, autorul susține că „intoleranța față de orice adversitate e departe de a fi apanajul exclusiv al opoziției, fiind mai degrabă o penibilă deformare spirituală și politică, datorită, negreșit, funestei influențe a «regimurilor totalitare», dar atât de răspândită că o regăsești aproape în toate manifestările publice”. Pe de altă parte, de aceeași tendință s-ar face vinovat și „Liberalul”, care „luneacă și el spre intoleranță și încă într-o formă orgolioasă, atenuată doar de puțină naivitate”.

- În „România liberă”, Florica Șelmaru comentează cu exaltare prevederile pentru cultură prevăzute de Platforma program a BPD, în care vede *Eliberarea culturii*: „e pentru prima dată că, în țara noastră, un program de guvernământ prevede măsuri și realizări menite să netezească drumul celor care slujesc știința și arta. Dincolo de caracterul lor de neobișnuit, textele acestea au o semnificație adâncă. Dărâmand barierele artificial ridicate între creator și mase, lărgind astfel raza de circulație a valorilor spirituale, inițiativa partidelor democratice urmărește să deschidă întregului popor noi și vaste orizonturi”.

- În „Semnalul” se anunță prelungirea activității Tribunalului Poporului și după 1 iunie, în scopul definitivării procesului de epurare; astfel, ar urma judecarea unui nou lot de scriitori și ziaști, în frunte cu Brătescu-Voinești (*Brătescu-Voinești și alți ziaști colaboraționiști la Tribunalul Poporului*, nesemnat).

- În „Națiunea”, într-un *Dialog despre critică (fragment)* publicat la rubrica „Litere și arte”, Adrian Marino își precizează poziția în privința criticii de

întâmpinare. Astfel, exceptând cazul în care e scrisă de un mare talent, aceasta ar reprezenta o „mare primejdie”: „Ea risipește energia, tocește sensibilitatea prin lectura neîncetată de opere ratate și minore, abate de la meditația strânsă și de la ideile generale”. □ Al. Piru comentează romanul lui Mihail Villara, „Frunzele nu mai sunt aceleași” (în spațiul rubricii „Cartea românească”): frapant ar fi „cosmopolitismul” formulei, cu modele în proza lui Huxley, Montherlant sau Thomas Mann; cu toate acestea, „romanul propriu-zis e inexistent”, deoarece scriitorul ar cădea „victimă lirismului cerebral și ecriturii, din cauza absenței de subiect”.

- În condițiile prelungirii procesului de epurare, presa istorică își reafirmă poziția în privința acestui fenomen. Deși, în principiu de acord cu acțiunea în sine, „Liberalul”, spre exemplu, prin „Criton”, se îndoiește în privința criteriilor, socotind că ***Epurația nu poate fi armă politică***: „Epurația trebuie să fie un act de dreptate și de curățenie socială, ea nu poate fi transformată în instrument de continuă amenințare politică de către un guvern care a renunțat de mult la primele două preocupări.”

- Și „Semnalul”, prin Camil Ring, redefinește ***Sensul actual al epurației***, aducând unele nuanțe în plus: „În acești doi ani tot ce a fost element vinovat a avut timp suficient să progreseze, să se încadreze sincer în ordinea democratică a țării și în tot cazul să dovedească, prin atitudine și fapte, că nu înțelege să persevereze pe o cale greșită. Cine nu a făcut-o, cine continuă să se manifeste așa cum o făcea înainte de 23 August, acela nu poate rămâne neepurat”.

25 mai

- În „Dreptatea nouă”, Dan Petrașincu semnalează, în articolul „***Scriitorul inadaptabil***” (rubrica „Paranteze”), pericolul schematizării actului literar prin impunerea abuzivă a unui decalog tematic: „nu e vorba de faimoasa izolare a geniului în turnul său de fildeș. [...] A cere scriitorului să-și înfrâneze avânturile imaginației la limita de experiență a contemporanilor săi – oricât de înalte ar fi idealurile care animă pe acești contemporani – este a risca să tai aripele unor creații posibile, care mâine ar putea domina veacul din înălțimea lor senină și originală.” Din „Veac nou”, nr. 25, se reține în special articolul lui H. Deleanu despre ***Poezia proletară rusă***, în care criticul se sprijină pe definiția ideologului rus Demșât, pentru care „poezie proletară poate fi numită numai aceea, care reflectând în imagini artistice contradicțiile de bază ale realității și slujind revoluției socialiste, e o parte constitutivă a luptei de clasă a muncitorimii”. În cadrul „poeziei proletare” s-ar înscrie atât „creația muncitorească”, cât și aceea a „artiști[lor] veniți din lagărul miciei burghezii revoluționare”.

27 mai

- Ziarul „Poporul” intervine în chestiunea epurărilor de la Academie, în articolul nesemnlat ***Academia Română are câteva fotolii inutile... Când***

începe epurația?: „De aceea intelectualitatea țării se întreabă, pe bună dreptate, cum se face că Academia Română nu a reușit să afle, într-un răstimp de doi ani, că au fost date la iveală nenumărate fărâdelegi de neînchipuit, că au fost prinși asasini sadici ce se socoteau că aparțin păturii intelectuale, că trădători de patrie s-au găsit sub chipul propovăduitorilor de la catedră și că între ei sunt și purtători ai mândrei haine academice? [...] Între cuvintele admise de Academie, cel mai actual pentru acest for este termenul de epurație. Pentru că departe de a pierde ceva, instituția va câștiga în prestigiu dacă, între altele, fotoliile ocupate de Nichifor Crainic și Al. Brătescu-Voinești vor rămâne libere”.

29 mai

- În Sala Fundației „Regele Carol I”, G. Călinescu susține conferința cu titlul *Presa democrată*, probabil o pledoarie pentru publicistica politică pe care el însuși o practica, în care stabilește, printre altele, „funcțiunile ziarului și ale ziaristului”. Iată-le reformulate de un publicist de la *Națiunea*: „Ziaristul adevărat îndeplinește o magistratură și nu satisfacția unei cariere. Ziarul adevărat, ziarul democrat nu se mărginește să dea informațiuni ci ia atitudini, nu se mărginește să descifreze ceea ce convine opiniei publice, ci o și îndrumă” (cf. „Națiunea”, nr. 55, *Conferința d-lui profesor Călinescu despre „Presa democrată”*).

30 mai

- În strânsă legătură cu procesul de epurare, „Națiunea”, prin G. Barbu, ia atitudine împotriva lui Brătescu-Voinești (*În lumea dreptății*): „Sunt Ion Alexandru Brătescu-Voinești – directorul Camerei Deputaților – membru al Academiei Române – și membru a numeroase comitete și comiții. La vârsta mea sunt gata să renunț la funcțiunile și la idealurile mele, dacă aş putea să păstrez numai prietenia d-rului Goebels și d-rului Ilie Rădulescu”.

- „Liberalul” revine în mai vechea chestiune a „trădării cărturarilor” (*Cultura și libertatea*), cu referiri indirecte la G. Călinescu sau Mihail Sadoveanu: „Am asistat cu strângere de inimă la unele fapte dureroase când convingerile unui dascăl au început să cântărească mai puțin decât un taler cu arginți sau un pachet cu acțiuni petrolifere; când sensibilitatea, inteligența și ideile umaniste ale altui dascăl au fost terfelite și puse în slujba unor polemici mediocre dintr-o gazetă satelită și imundă care i-a făcut și marele deserviciu de a-l așeza pe firmă ca director; când, în sfârșit, avatarul moral al unui mare scriitor l-a zvârlit în aceeași tabără, pentru nu știu ce plăcut huzur.”

- „România liberă” publică memoriul adresat de Victor Eftimiu, președintele SSR, lui Petru Groza, solicitându-i întocmirea unui decret-lege pentru efectuarea epurației la Academia Română (*Scriitorii și Academia*): „D. prof.

Dim. Gusti, președintele Academiei Române, ne-a comunicat, verbal, că regulamentul acestui for de cultură nu prevede eliminarea membrilor săi, așa că nemuritorii vinovați își vor trăi imortalitatea cu toate onorurile cuvenite, până la judecata din urmă. [...] Socotim, domnule ministru, că a sosit vremea să se purifice aerul și la această importantă instituție a neamului. Ne permitem a vă ruga să întocmiți un decret-lege prin care să se declare vacante locurile membrilor Academiei Române, vinovați de colaborare cu regimul dezastrului național, cei epurați din Societatea Scriitorilor Români și din învățământ, cei trimiși în judecata Tribunalului Poporului". (Comunicatul este reprodus în „Semnalul” din 30 mai, sub titlul *Scriitorii și Academia Română*, și în „Națiunea” din 31 mai, la rubrica „Știri și comentarii”).

- Într-un articol din „Adevărul vremii”, intitulat *Un an de la moartea lui Mihail Sebastian*, Ioan Massoff menționează existența unui jurnal, care ar fi „un adevărat document social”.

- Eugen Ionescu este judecat în absență de către Secția I a Curții Marțiale a C. II A., prezidată de colonelul Filip. Sentința ar fi următoarea: „5 ani închisoare corecțională pentru ofensa armatei; 6 ani închisoare națională pentru ofensa națiunii; 5 ani interdicție corecțională”. În plus, „Curtea a decis să facă demersuri pentru a se cere extrădarea condamnatului din Franța” (cf. „Semnalul” din 30 mai, *Eugen Ionescu condamnat în contumacie. Autorul articolului din „Viața românească” a fost judecat azi*; știrea revine și în alte publicații, în ziua următoare).

31 mai

- Și „Libertatea”, prin G. Spina, cere *Epurarea academicienilor colaboraționiști*. Nichifor Crainic și Al. Brătescu-Voinești sunt prezentați astfel: „Fostul director al huliganicului organ *Calendarul*, fostul conducător al subsecretariatului Propagandei din timpul guvernării antonesciene, vizitatorul asiduu al Berlinului unde se ducea să primească ordinele lui Goebbels, execută astăzi pedeapsa ce i-a fost dată de justiția populară pentru crimele comise împotriva țării. E posibil ca un ocaș să mai fie membru al Academiei?”; „Ion Al. Brătescu-Voinești, colaboratorul pasionat al fițiicii lui Ilie Lăptărie, autor al celebrului *interview* cu ex-mareșalul mai figurează printre membrii Academiei. E admisibil oare acest lucru?”

[MAI]

- Din nr. 5 al „Revistei Fundațiilor Regale” se rețin unele colaborări, cum ar fi cea a lui Tudor Arghezi cu poemele *Îmi pare rău, Două stepe, Stepele*. □ Sașa Pană publică un documentat articol de istorie literară despre *Tristan Tzara* (în cadrul rubricii „Cronici”): sunt furnizate detalii despre debutul poetului (*Simbolul, Noua revistă română, Chemarea*), despre receptarea

Primelor poeme, dar mai ales despre perioada Zurich și cabinetul Voltaire (seara deschiderii din 5 februarie 1916, participanții, rolul lui Tzara în cadrul cabaretului) etc. □ Șerban Cioculescu schițează, în necrologul despre **Ilarie Voronca** publicat la rubrica de „Comentarii critice”, o prezentare a liricii acestuia, insistând și asupra delimitărilor de viziunea suprarealistă: „În vederea realizărilor viitoare, poetul repudia intelectualismul, proclamă integrarea în natură și adeziunea la valorile progresului tehnic, îndeosebi ale forței motrice. Artistul era privit ca un seismograf și publicul, ca niște diafragme! Într-un articol dezvoltat, Voronca respingea suprarealismul, poate pentru că aplicarea doctrinelor lui Freud, într-un fel scandalos, jigneja sensibilitatea sa gingașe. [...] Ilarie Voronca năzuia așadar, prin mijloacele de tot felul ale spiritului, mai puțin subconștientul purtător de germeni patogeni, la o sinteză a eforturilor, în toate direcțiile culturii și civilizației; această sinteză avea să fie luminoasă, energetică, dinamică, constructivă, umanitară”. □ Din procesul „valorificării moștenirii culturale”, se reține articolul lui Felix Aderca despre Coșbuc, **Poetul țărănimii**. Pornind de la interpretarea propusă de Gherea, întreaga poezie coșbuciană este minimalizată în favoarea dilatării excesive a poemului *Noi vrem pământ*: „Coșbuc a exprimat revolta iobagului român – dar tensiunea lăuntrică a poemei, zvâcnitul încordat al fiecărui vers, al fiecărei strofe, creșterea vijelioasă a puhoiului până la izbucnirea finală au – pentru orice cititor, prevenit sau nu – valoarea unei expresii, a unei descărcări sufletești personale. [...] Că valoarea poemei *Noi vrem pământ* stă în realizarea ei artistică, ne-o arată înseși evenimentele sociale: iobagii au fost eliberați, împrăștiți de două ori, în 1920 și 1945, și deși problema pământului nu se mai pune, citim azi *Noi vrem pământ* cu aceeași emoție ca în ziua când a fost creată”. □ Virgil Ierunca scrie despre **Paul Eluard**, „*Poesie ininterrompue*” (*Gallimard*, 1946), („Cronici”), făcând și o prezentare sintetică a întregii creații a poetului francez.

• „Revista Fundațiilor Regale” publică un supliment intitulat *Caiet de poezie*. Tudor Arghezi, în cuvântul său înainte intitulat *O vorbă* (p. 3-5), face unele precizări în privința componenței volumului: „Poeții făcuți se vor întâlni aci cu poeții în metamorfoză, în camaraderie egală și cu cât orientarea lor va fi mai contradictorie și mai slobodă, cu atât cuvântul va fi mai variat în sensurile lui și limba mai bine slujită. Programul acestor *Caiete de poezie* rezultă clar: nicio școală literară, numai talente. Desigur, talentele de dimensiuni, variate și ele, așa cum le dă epoca, și sateliții”. Se rețin în special colaborările lui Tudor Arghezi (*Seceta mare*), Ion Caraion (*Ninge, Păduri de trupuri*), Mircea Popovici (*Telefoane, Isobare*), Iordan Chimet (*Shanghai, Cântecul peștelui*), Petru Dumitriu (*7 poeme*). Sunt prezenți și Demostene Botez, Sanda Movilă, C.T. Lituon, Mihail Crama, Alexandru Vona, Emil Manu etc.

• Din nr. 4-5 (aprilie-mai) al revistei „Viața românească” se rețin poemele Ninei Cassian, *Poem despre tânăra moarte; Întâlnire pe muntele lumii; Despre mica și marea aventură*. □ Al. Piru comentează scrierea lui G. Călinescu, „Impresii asupra literaturii spaniole”, *Fundația Regală pentru Literatură și Artă, București, 1946* (rubrica „Recenzii”). Criticul insistă îndeosebi asupra capitolului *Clasicism, romantism, baroc*, care i se pare „fundamental”: „În literatura noastră numai eseu *Creație și analiză* al lui G. Ibrăileanu mai conține atâta substanță ca introducerea *Clasicism, romantism, baroc*”.

• Nr. 8 (mai) al revistei *Orizont* este dedicat lui Ilarie Voronca. Apar următoarele articole: Aurel Baranga, *Calendar*; Ștefan Roll, *Îndrăgostitul de oameni*; Sașa Pană, *La moartea risipitorului de iubire și imagini*; Al. Șerban, *De la 5 aprilie 1946, universul poetic e mai sărac; Opera lui Ilarie Voronca*, (inventariere bibliografică). Sunt reproduse poeme și alte texte de Voronca: *Eram de-ai voștri* (din vol. *La poesie commune*, 1936, traducere de Sașa Pană); *Poemul tipografilor (Brățara nopților, 1929)*; *Lectură pe-o banchiză (Unu, III, 26, iunie 1930)*; *Despre ce este vorba? (La clé des réalités, 1945, trad. de Sașa Pană)*. Se reține în chip special evocarea lui Sașa Pană (*La moartea risipitorului de iubire și imagini*), insistând asupra rolului lui Voronca în avangarda românească; apar detalii și despre întâlnirile grupării etc. Reproducem un fragment în care Sașa Pană încearcă să surprindă profilul psihologic al poetului: „Temperament excesiv de impresionabil, un seismograf. Un cuvânt abia șoptit, o silabă sau o privire care echivala cu îndoiala, acolo unde el avea certitudine, îl rostogolea din culmea exuberanței într-o tristețe vecină cu nenorocirea. Era într-o permanentă tensiune psihică: când euforic (mai rar), când foarte trist. Niciodată mijlocia”.

IUNIE

1 iunie

• În „Studentul român”, R.C. Micu publică *Existențialismul sau adevărul în filosofia totalitară*, articol de contestare a curentului filosofic conform viitoarei grile a teoriei celor două culturi. Astfel, existențialismul este socotit o derivație a spiritului fascist, iar „explicațiile istorice, mecanismele sociale ale răsunetului” său sunt demontate în chip stereotip: „Denigrarea intelectului de către intelectualii atrași din interese de clasă sau motive sentimentale înspre concepții incompatibile cu propria lor rațiune; criza de conștiință a intelectualului ca oglindă a crizei sociale a clasei sale; autoflagelarea spirituală ca simptom al descompunerii unei anumite mentalități intelectualiste – acestea sunt explicațiile istorice, mecanismele sociale ale răsunetului de care încă astăzi se bucură filosofia existențialistă.”

În seria existențialiştilor este citat și Fondane, care era „atras de dadaismul filosofic al existențialiştilor ca de o atitudine revoluționară antiburgheză”.

● În „Veac nou”, nr. 26, Ion Călugăru salută entuziast prevederile culturale ale Platformei Program a BPD în articolul intitulat *Noile condiții ale literaturii și artei în statul român democrat*: „Arta și literatura se vor dezvolta de aci înainte în cu totul alte condiții decât cele de până acum. Se vor dezvolta deodată cu descreșterea neștiutorilor de carte, cu stimularea gustului pentru lectură, teatru, muzică, pictură și sculptură, printre masele de orășeni și țărani, cu creșterea neconținută, din ce în ce mai mare, a contingentelor de spectatori, amatori, cetitori. Arta și literatura trebuie să se organizeze deci ca să facă față acestor împrejurări, trebuie să iasă din faza patriarhală ca să intre în cea a dezvoltării moderne, populare.” □ H. Deleanu încearcă a preciza, într-un articol destul de general, *Tematica poeziei proletare*. În linii mari, aceasta ar constitui o sinteză de „romantism” revizuit ideologic și „realism”: „Sub acest raport, romantismul și realismul în poezia proletară, în literatura socialismului, desăvârșesc cohabitațiunea cea mai perfectă în limitele oricărei creații literare. Adăugând la aceste nuanțe tonul de luptă, apologia muncii și nota apelatoare, mobilizatoare, avem tabloul aproape fidel al schemei de construcție a poeziei proletare. Tematica acestei poezii, necircumscrie în niciun cadru rigid – cum voiam să arătăm de la început – prezintă o infinitate de nuanțe posibile ca preocupare și realizare.”

□ Din seria scriitorilor sovietici, este publicată o proză de Leonid Leonov, *Kurilov descoperă un mijloc de vindecare*, cu o prezentare de Victor Kernbach. □ Începând cu acest număr, se inițiază o pagină de „Poezie românească”, având ca scop probabil încurajarea creațiilor orientate ideologic, cerință formulată destul de mascat într-o notiță redacțională intitulată *Către cititorii acestei pagini* (semnată *Veac nou*): „Pagina de față va adăposti mai cu seamă poezia generațiilor tinere, deja cunoscute sau încă anonime. Principalul criteriu de admitere a versurilor primite va fi calitatea lor estetică deopotrivă cu aderența firească la sensul gândurilor noi.” Remanieri ale acestui program estetic destul de lax se vor înregistra într-o notiță din numărul următor, v. mai jos, 8 iunie. În numărul de față, rubrica include poemele *Seara din medalion* de Ion Caraion, *Inimile noastre de ciment* de Victor Torynopol, *Cântec de oraș* de Golub Aya Aghan, *Sculpturi în hematit* de Traian Coșovei, *Edelweis* de Petru Vintilă, *Bar* de Emil Manu, *Poem* de Petre Paleacu, *Cioplitorii de aur* de Alcom Ion Tudor, *Solstițiu* de Victor Kernbach.

● Hortensia Papadat-Bengescu primește premiul național de „proză literară”, în valoare de 3.000.000 lei. Comisia este alcătuită din Mihail Ralea (președinte), Mihail Sadoveanu, Victor Eftimiu, D. Panaitescu-Perpessicius, Mihail Codreanu și Gala Galaction. (cf. „Națiunea” din 5 iunie, *Decernarea Premiului Național de Proză Literară d-nei Hortensia Papadat-Bengescu*, nesemnat).

- La Jilava, orele 18, sunt executați Ion și Mihai Antonescu, Piki Vasiliu și Alexianu (cf. „Scânteia” din 3 iunie, *Ieri, la orele 18 la Jilava, Ion și Mihai Antonescu, Piki Vasiliu și Alexianu au fost executați*).

2 iunie

- În „Semnalul”, Adrian Ranta, într-un articol intitulat *Greșeala Academiei*, își arată indignarea față de lentoarea epurărilor din această instituție. Sunt vizați în special Crainic, calificat drept „balaoacheșul gurist de stihuri aproximative” și Brătescu-Voinești: „Cum? Niciunul dintre academicieni nu a încercat un sentiment de jenă, de penibil să se știe coleg mai departe, cu un Nichifor Crainic? [...] Cum nu i-a dat nimănui prin minte să folosească prilejul ca să curețe Academia de un nume care i-a mănjit cartea de aur? Dar cu Brătescu-Voinești? Știm, este un om bătrân, bătrân. Dar omul acesta bătrân, în loc să-și vadă de scatii, de mixandre sau de undițe, după sezon; în loc să zică de 24 ori bogdaproste într-un ceas că nu-i turbură nimeni lunga siestă impusă de digerarea onorariilor de la nu mai știm câte consilii de administrație și demnități plătite, a ieșit și el c-un stilou beteag la drum. Fioros nevoie mare. Păzea!”

- „Dreptatea” are o altă opinie în privința epurărilor de la Academie. George Păun publică în nr. 96 articolul *„Epurarea” academicienilor*, în care procesul este prezentat ca „jocul fenedeului”, iar Academia drept un for care și-ar păstra lipsa de implicare politică: „Talentul și eventual geniul cuiva poate fi contestat și pus la index din motive de neconcordanță politică? [...] Se pare că Academia Română a rămas singurul for cultural unde patima politică nu a putut pătrunde. De ce s-o infiltrăm și acolo?”

- În „Dreptatea nouă”, în cadrul rubricii „Cu ochii-n patru”, Oscar Lemnaru identifică unele cauze pentru *Criza cărții*: „prețul cărților”, faptul că „se tipărește prea mult” („hârtoage sub orice nivel de artă și de cultură, prostii, absurdități sau fleacuri”), „concurența cărților inferioare”, lipsa unei „selecțiuni” editoriale și mai ales critice riguroase.

- În „Lumea”, nr. 34, Perpessicius scrie despre *Ovidiu Constantinescu*, *„Oamenii știu să zâmbească”*, roman – Editura Fundația Regală pentru Literatură și Artă („Cronica literară”), făcând unele considerații în privința tipologiei romanului: „Căci dacă *Oamenii știu să zâmbească* este, așa cum am schițat, romanul Sulinei, pe care autorul nostru a integrat-o în topografia romanului românesc cu drepturi egale și cu identitate mai veridică poate decât aceea din atlasuri, el este, totodată, și romanul adolescenței, surprinsă în unul din vadurile lui (sic) critice, acela al pubertății.” □ Sub titlul *Mihail Sebastian în Franța*, Camil Baltazar oferă unele informații despre sejurul lui Sebastian în Franța, reproducând și două scrisori primite de la scriitor în această perioadă (1930). □ Paul Georgescu colaborează cu un articol

intitulat *Inflație*, în care sunt criticate în mod general unele stereotipii ale unor produse din epocă.

3 iunie

- În „Scânteia” este publicat *Rezultatul concursului de poezie al ziarului „Scânteia”* (nesemnat, în spațiul rubricii „Cultura și arta”). Astfel, juriul alcătuit din Mihail Sadoveanu (președinte), Al. Al. Philippide, Geo Bogza, Ion Călugăru, Dumitru Corbea și Nestor Ignat a decis să acorde 7 mențiuni în valoare de 50.000 lei: Andrei Băleanu, *Cum au împușcat jandarmii soarele, într-un amurg însângerat*; Ion Bănuță, *Cetatea Tăcerii*; Victor Nămlăru, *Pentru ziua aceasta*; Sim. Staicu, *Scrisoare lui Serghei Esenin*; Ioan Șereș, *Clopotul de argint*; Ioan Potopin, *Bună dimineața, oameni!*; Neculai Tăutu, *Prefață* (aceasta din urmă și reprodușă, tot la p. 2). (Concursul, socotit o ilustrare a imperativului platformei-program BPD de realizare a unui alt tip de literatură, prin inspirația din literatura populară, este consemnat și de Nestor Ignat într-un articol viitor, *Învățămintele unui concurs de poezie*, publicat în „Scânteia” din 17 iunie).

- În „Națiunea”, Al. Piru publică o cronică despre ediția lui Andrei Oțetea *Mihail Kogălniceanu, „Opere” I* („Cartea românească”, p. 2), salutând inițiativa de a edita opera istoricului și omului de litere pașoptist.

- Prevederile platformei program a BPD sunt salutate și într-un articol de fond din „Libertatea”, intitulat *Cultura națională și platforma program* (nesemnat): „Pornind de la convingerea că într-un stat democrat arta nu mai poate fi apanajul unei «elite», cei care au elaborat programul declară că pe viitor arta se va adresa marilor mase populare. Și în acest scop se va încuraja arta și literatura, ca și condiția materială a artiștilor și scriitorilor: teatre populare, expoziții pentru popor, difuzarea cărților prin biblioteci vor face ca manifestările atât de variate ale muncitorilor intelectuali să poată fi prețuite de masele populare” etc. □ În articolul *Pseudo-nemuritorii*, prof. N. Bărbulescu solicită, fără a face nominalizări, efectuarea epurării la Academia Română (apel care va fi reluat de mai multe ori în cursul acestei luni): „Democrația românească așteaptă de multă vreme ca Academia să se integreze spiritului nou care domnește în lume și să sprijine refacerea țării pe toate tărâmurile. [...] Dar, pentru aceasta, va trebui ca Academia să îndepărteze pe membrii cari, nedemni de rangul academic, au sprijinit efectiv dictatura antonesciană și au contribuit la dezastrul țării”.

- În „Fapta”, Valeriu Popovici publică articolul *18 umbre*, în care se referă la precaritatea condiției scriitorului, sesizabilă și în numărul și quantumul pensiilor: SSR ar acorda 18 pensii, cu o valoare între 15.000-40.000 (sumă destul de mică pentru acea vreme); spre exemplu, Bacovia ar avea 40.000 lei.

4 iunie

● Pornind de la recent apăruta broșură a lui Roger Garaudy, *Comuniștii și Renașterea franceză*, M.C. comentează în „Dreptatea” poziția partidului comunist român față de intelectuali, în articolul intitulat ***Comunismul român și intelectualii***: „Preocuparea de a studia principiile marxismului, de a le potrivi realităților românești și de a grupa în cadrele partidului un număr cât mai mare de intelectuali, de energii constructive, nu există. Neavând o tradiție, o existență națională, comunismul încearcă la noi să capteze pe toți oportuniștii doritori de o viață personală mai abundentă, fără ambiții de ordin spiritual și fără conștiința răspunderii. [...] Partidul comunist francez, prin glasul lui Roger Garaudy, în loc de a încerca să câștige membri nesinceri PRIN AMENINȚĂRI, astfel cum procedează grupările noastre de stânga, face apel la ENERGIIILE SALE CREATOARE, pentru a realiza acea atmosferă spirituală necesară pentru viața oricărui partid”. □ Ca răspuns unor notițe din *Scânteia*, M.C. va reveni pe aceeași temă cu articolul ***Salvatorii partidului comunist francez***, în „Dreptatea” din 12 iunie.

5 iunie

● În articolul nesemnat ***Huliganii „istorici” au trecut la asasinat și agresiuni***, publicat la rubrica „Politica la zi”, „Scânteia” o ia în vizor pe Alice Voinescu: „[...] un element de frunte al grupării maniste, d-na Alice Voinescu și-a îngăduit ieri dimineață în fața clasei la Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică să pronunțe cuvinte de preamărire a trădătorului Antonescu, jignind profund conștiința liberă și democratică a poporului român”. Sesizarea ar urma un obiectiv mai general: „Guvernul este dator să procedeze cu energie la sancționarea provocatorilor și asasinilor puși în slujba intereselor străine”.

● În „Semnalul” se revine asupra chestiunii epurărilor din Academie: ***Academia Română nu știe cum să procedeze!*** (nesemnat). Sunt menționați încă „neepurații” A.C. Cuza, I. Petrovici, Sextil Pușcariu, general Radu Rosetti, Nichifor Crainic, Brătescu-Voinești.

● În „România liberă”, Virgil Ierunca o prezintă astfel pe Hortensia Papadat-Bengescu, câștigătoarea ***Premiul[ui] național de proză 1946***: „[...] Hortensia Papadat-Bengescu rămâne în istoria literaturii ca o deschizătoare de drumuri. În momentele de falsă gloriolă autohtonă, când în numele «specificului românesc» literatura română era o colonie de mesagii retrograde, autoarea *Concertului de muzică din Bach* instaura prestigiul efortului intelectual, al inteligenței definitive”.

6 iunie

● Victor Eftimiu, președintele S.S.R., publică în „Dreptatea nouă” articolul ***Guvernul și cultura***, în care salută Platforma-program a BPD: „Întâia oară

într-un program de guvernământ, la noi, se vorbește cu atâta înțelegere și bunăvoință despre rostul culturii, despre protecția artelor și științelor și îmbunătățirea condițiilor de viață ale creatorului de frumos”.

- Un publicist de la „Liberalul” lansează unele ironii la adresa lui Mihail Ralea, într-o notiță intitulată ***Un cap care se pierde... de 2 ori*** (la rubrica „Fapte și note”, nesemnat). Ralea ar fi „progresat mereu, politicește, în ritmul vremurilor”: „Uneori, prin salturi – n-am spus tumbe – dar mereu în ritmul vremurilor, cu o elasticitate de adaptare care pornind de la mandatul de deputat țărănesc i-a permis cu un mic ocol pe la departamentul ferenist să ajungă ministru al artelor în democrația larg concentrată a d-lui dr. Groza”. („Adaptabilitatea” cazului Ralea fusese menționată și în nr. anterior, 93, 5 iunie, în notița nesemnată ***Atitudinea***; se va reveni în nr. 96, din 8 iunie, în ***Ministrul artelor progresa***, la rubrica „Figuri și comentarii”, semnat „Famulus”, în care este menționat ironic un discurs de la Iași).

- În „Națiunea”, Al. Piru publică prima parte a serialului dedicat lui Jean Paul Sartre (***Tezele lui J. P. Sartre***, la rubrica „Viața culturală”), în care realizează o trecere în revistă obiectivă a principalelor idei și concepte ale viziunii de tip existențialist. În schimb, în a doua parte a articolului său (***II. Estetica lui Sartre***, „Națiunea”, nr. 62, 7 iunie), criticul accentuează din punctul de vedere al ideologiei oficiale unele opinii ale lui Sartre, în special acelea privind „rolul civic, activ” al scriitorului și contribuția sa la „transformarea societății”. □ Încercarea lui Piru de a prezenta cu obiectivitate curentul existențialist (mai ales în prima parte a serialului) va fi ironizată de „Ulyse” în cadrul rubricii „Obiectiv”, din nr. 558 (8 iunie) al ***României libere***: „Am avea de adăugat că d. Al. Piru, care îl cunoaște pe Kirkegaard din «*maquis*» deține aceeași competență în materie de existențialism câtă i-a fost necesară d-lui Adrian Marino să treacă de la Macedonski la cățelușele Revoluției Franceze”.

- În cadrul unei ședințe speciale, se discută la Academia Română, ca urmare a sesizărilor din presă, „cazul” Nichifor Crainic și se hotărăște „epurarea” sa. Iată unele „precizări din sursă oficială”: „Pe bază de vot, și cu o majoritate absolută, membrii participanți la această adunare generală au declarat vacant locul lui Nichifor Crainic. Academia a procedat în acest caz din proprie inițiativă, sesizându-se de faptul concret al sentinței Tribunalului Poporului, care condamnă în contumacie pe Nichifor Crainic” (cf. „Semnalul”, ***Epurația la Academie – precizări din sursă oficială***; știrea „epurării” lui Nichifor Crainic apare și în „Adevărul vremii” din 13 iunie, sub titlul ***Academia Română declară vacante locurile celor condamnați ca vinovați de dezastrul țării***, nesemnat).

- La Ministerul Artelor, Mihail Ralea ține o conferință de presă, în care comunică principalele realizări ale instituției, din anul în curs: viitoarea lege a scriitorilor, al cărei scop este cel de a reglementa „raporturile între editori

și scriitori în ceea ce privește contractele de editură și traduceri”, mutarea administrativă a Casei de pensii a scriitorilor pe lângă Ministerul Artelor (de la Ministerul Muncii), crearea unor cămine de odihnă (la Sâmbăta de Jos, Predeal și Vălenii de Munte). (cf. „Națiunea”, nr. 62, 7 iunie, N. Saftu, *Realizările ministerului Artelor. Declarațiile d. prof. Mihail Ralea*).

7 iunie

- Nestor Ignat salută, în „Scânteia”, *Programul înfloririi culturii naționale*, prevăzut de Platforma BPD: „[...] Platforma-Program a Blocului Partidelor Democratice vorbește cu drept cuvânt de o «CULTURĂ NAȚIONALĂ» în opoziție cu pretinsa cultură a așa-ziselor «elite» sociale. O cultură națională se realizează în primul rând printr-o răspândire temeinică a științei, literaturii și artei în sânul maselor largi. [...] Cultura națională izvorâtă din descătușarea forțelor creatoare își va înfige astfel rădăcini adânci în viața poporului, unind în literatură și artă tradiția populară cu puterea de a plăsmui forme noi, mai desăvârșite.”

- În contrast, în „Dreptatea”, este din nou sancționată implicarea intelectualilor în politică, în notița *Mentalități* (fără semnătură, la rubrica „Note și comentarii”): „Faptul că în domeniul literar sau științific ai o activitate valabilă nu te scutește nici de obligațiile consecvenței morale, nici de imperativele onestității, nici de datoria elementară de a răspunde zilnic în calitate de fruntaș politic despre ceea ce crezi și despre ceea ce faci. [...] Noi știm că anumiți intelectuali și-au închipuit că sub democrație ca și sub dictatură viața publică le-ar putea oferi numai sinecure și gheliruri. De aceea am socotit util să-i trezim la timp și să le cerem actele așa cum procedăm cu oricare cetățean dornic să se afirme și să se reformeze”.

- În chestiunea epurărilor de la Academie, G. Millian adoptă, în articolul său *Academia Română* din „Semnalul”, o poziție oarecum diferită de cea oficială. Deși publicistul aprobă procesul, pornind de la criteriul moral („Să ne înțelegem: Academia nu te alege membru al ei numai pentru lucrările tale, ci pentru întreaga ta făptură morală și intelectuală. Poți să ai lucrări geniale, dar dacă te-ai manifestat pe față ca cel mai mare admirator al «metodelor» de la Dachau și Belsen [...] înseamnă că ai renegat cele mai simple, mai elementare atribute ale culturii, mai simplu, ale omeniei”), dezaprobă imixtiunea forurilor guvernamentale în reglementarea acțiunii: „N-ar mai rămâne atunci decât ca tot guvernul, prin decret-lege, să numească și pe noii membri în locurile vacante!”

- În „Fapta”, probabil Petru Dumitriu, ascuns sub pseudonimul „Satyricon”, accentuează, în notița *Omul... Bacovia* (la rubrica „Marginalii”), latura „socială” a creației poetului: „Necunoscut sau, în orice caz, foarte puțin apreciat ca poet social, este – totuși – cel mai mare cântăreț social din literatura română, fiind mare nu numai prin aceea că a surprins în accente

majore clocotul proletar al vieții, dar și pentru că a încercat să ridice poporul la un mai înălțat nivel senzitiv, nu să se coboare la puterea lui de înțelegere și recepție”.

- La Paris, se deschide Congresul românilor din străinătate, la care participă, printre alții, și Elena Văcărescu. (cf. „România liberă”, *Congresul românilor din străinătate s-a deschis la Paris*, nesemnat).

8 iunie

- „Liberalul” publică unele documente în privința cenzurii exercitate asupra publicației. Astfel, sunt reproduse *Notele Statelor Unite și Marii Britanii adresate guvernului român*, intervenție purtând semnătura lui Burton Y. Berry, reprezentantul Statelor Unite ale Americii în România, în care se menționează următoarele: „Deși o oarecare libertate de exprimare a fost acordată prin autorizarea Partidelor Național Țărănesc și Național Liberal să publice ziare, cenzura a împiedicat, în unele cazuri izbitoare, libera răspândire a unor anunțuri publice, și suspendarea și suprimarea de jurnale a restrâns libera exprimare a punctelor de vedere politice.” În replică, este reprodus și *Răspunsul guvernului român*, aparținând lui Gh. Tătărescu, vice-președintele Consiliului de miniștri și Ministru al Afacerilor Străine, în care este negată existența oricărei cenzuri care s-ar exercita asupra publicației: „Ele se bucură de o libertate completă nu numai în exprimarea opiniilor, dar și în exprimarea atacurilor împotriva Guvernului și a membrilor săi. Ele se bucură de o libertate completă nu numai în ceea ce privește fondul, ci și în ceea ce privește forma care înfățișează uneori condamnabile aspecte de violență și de trivialitate inadmisibile pentru o țară cu puternice tradiții de civilizație și cultură.”

- Opinia exprimată de Petru Comarnescu în „Timpul” despre literatura Hortensiei Papadat-Bengescu, recent premiată (*Hortensia Papadat-Bengescu*) reflectă poate și unele prejudecăți de receptare care încă mai caracterizau peisajul literar al epocii: „Grație ei, s-a constituit la noi romanul psihologic evoluat, depășindu-se povestirea naturistă, cultul pentru peisagiul romantic sau naivele idealizări semănătoriste. Că scriitoarea nu a mers tot drumul psihologiei orășenești, că adesea s-a rezumat la introspecții și analize ale vieții fiziologice, ale sensibilității trupesti, ale sexualității și boalelor, la probleme de dragoste carnală și relații de sânge – este adevărat. Dar aici ea a adus o sensibilizare unică a vieții fizice, a motivelor concrete, a realităților biologice, adâncind psihologia umană și exprimând tot felul de stări și obiective adevărate, cu un remarcabil curaj intelectual și cu un rafinament tipic feminin”.

- În „Veac nou”, nr. 27, le este adresat colaboratorilor de la pagina de „Poezie românească” un apel mai direct de a contribui „cu mai multă pasiune la mersul lumii noi, la cristalizarea acestui prezent proaspăt, limpede”: „în această pagină vrem o sinteză a simțămintelor lirice, o sinteză

de talent proaspăt, în care să intre și frământările societății noi, ca și gândurile pentru orânduirile viitorului” (*Către cititorii acestei pagini*). □ Totuși, și în acest număr apar creații fără adaos ideologic, precum *Krug* de Victor Torynopol, *Cântecul lumii* de Emil Manu, *Poem pentru cea de departe* de Petre Paleacu, *Poem pentru o dragoste în minus* de Petru Vintilă, *Tropic* de Victor Kernbach. □ La pagina 16 este reprodus *Un manifest al scriitorilor cehoslovaci*, prin care se cere eliberarea Spaniei franchiste.

9 iunie

- În „Națiunea”, G. Călinescu publică prima parte a serialului în care analizează *Manifestul Partidului Național Țărănist către Țară, Interpretări* (partea a doua, cu titlul *Alte interpretări*, apare în numărul din 10 iunie), demontându-i tendențios afirmațiile și angajamentele. Dăm un exemplu din prima parte: „Este cazul a întreba numaidecât: ce va să zică asta «neatârnare în afară»? Neatârnare față de cine? Față de Statele Unite? Față de Marea Britanie? De obicei ascendentul asupra unei țări mici se exercită de către o putere vecină. Prin urmare manifestul PNȚ își întemeiază propaganda sa electorală pe ideea că Uniunea Sovietică ar urmări să stânjenească neatârnarea României. Însă acest lucru nu este adevărat. Ni s-au dat încă înainte de încheierea armistițiului asigurări care au fost ținute, căci PNȚ n-ar putea să facă astfel de declarații riscate fără deplina noastră neatârnare”. (Pentru reacțiile stârnite în *Dreptatea*, v. mai jos, 14 iunie).

- În „Dreptatea” se redezbate problema implicării intelectualilor în politica oficială (*Intelectualii*, nesemnat, la rubrica „Note și comentarii”): „Oficioasele fenediste (cele atât de puține și atât de modeste dacă ar fi să credem pe d. Tătărescu) nu conțin să-și aroge titluri de intelectualitate pe baza unei liste de personalități culturale (științifice, literare, artistice sau numai academice) exhibate la cerere. În realitate în loc să se sporească prestigiul partidului comunist se ajunge astfel la compromiterea clasei noastre cărturărești. [...] Se confundă noțiunea de «intelectual» cu aceea de «amator de slujbe». Nu este același lucru”.

- La rândul ei, „Scânțeia”, prin Mihail Florescu redefinesc poziția intelectualilor, într-o replică la adresa ziarelor de opoziție, intitulată *Încotro merg cărturarii*: „Astăzi, când Blocul Partidelor Democratice a formulat și a pus în lucru un imens program de valorificare a tuturor resurselor materiale și spirituale ale țării, merit să ridice patria noastră pe o nouă treaptă de civilizație, comuniștii înțeleg să-și pună toată energia și entuziasmul lor în slujba acestei opere naționale. [...] Partidul Comunist cere intelectualilor săi să fie buni luptători pentru democrație și libertate, legați de patrie și popor prin lupta și creația lor, buni profesioniști în profesiunea lor, fiindcă astfel vor fi mai folositori prosperării economice și culturale a țării noastre”. Sunt dați ca exemplu, dintre scriitori, Sadoveanu și Călinescu.

9-11 iunie.

● Are loc Congresul Național al Studenților Democrați; manifestația, alături de Congresul Profesorilor Universitari și Secundari, care va avea loc în 16 ale lunii, sunt unele din principalele acțiuni de politizare a învățământului de până în 1948. Totodată, 1946 fiind an al alegerilor, semnificația lor este și una electorală. Scopul „antifascist” și „democratic” al Congresului este accentuat de dr. Petru Groza, în cuvântarea sa: „Întocmai cum am înfăptuit reforma agrară cu confiscarea moșiilor boierești (aplauze), întocmai așa vom înfăptui și reforma învățământului, și după cum țăranului care muncește i-am dat pământul care se cuvine, tot așa vom da toate instituțiunile noastre de educație a tineretului, cu aulele și băncile lor, acelora dintre tinerii acestei țări cărora li se cuvine, care vor carte și cultură (aplauze prelungite) și vom elimina până la ultima rămășiță din templul acestui învățământ pe toți care au mai rămas în slujba întunericului [...] pentru a face ca toate rămășițele unei educațiuni politice greșite sau criminale să dispară din această țară.” Este formulată și Rezoluția Congresului Național al Studenților Democrați, prin care principalele obiective universitare devin reforma învățământului și epurarea: „*Succesul definitiv al acțiunii noastre de democratizare a învățământului nu poate fi asigurat decât prin reforma sa structurală. Această reformă trebuie să orienteze învățământul spre nevoile reale ale țării, creând urgent cadre necesare ridicării poporului român și reconstrucției.* [...] CONGRESUL NAȚIONAL AL STUDENȚILOR DEMOCRAȚI CERE GUVERNULUI MĂSURI IMEDIEATE ȘI HOTĂRÂTE PENTRU GRĂBIREA OPEREI DE EPURAȚIE A UNIVERSITĂȚII.” (cf. „Studentul român”, 11 iunie, *Cuvântarea d-lui dr. Petru Groza și Rezoluția Congresului Național al Studenților Democrați*).

10 iunie

● Din declarațiile lui Ion Pas despre *Noul repertoriu al Teatrului Național*, („Scân-teia”, în cadrul rubricii „Cultura și arta”), reținem referirea la o piesă *Vera*, „bogată în elemente satirice”, al cărei autor ar fi fost Tudor Arghezi.

● Din nr. 65 al „Națiunii” se reține în special articolul lui Adrian Marino, *Lermontov nuvelist* (rubrica „Literă și artă”). Este remarcată nuvela *Vadim*, pentru „un anume aer gotic al povestirii, predilecția pentru mister și ideea de damnare, cultivarea eroului tenebros care ascunde o «taină», o anume ironie a stilului, scoasă dintr-o neprevăzută detașare de obiect și comentarea lui familiară”.

11 iunie

● Moare Sofia Nădejde. Unul dintre puținele necroloage este cel semnat în „Jurnalul de dimineață” de B. Brănișteanu, *La moartea Sofiei Nădejde*, în care este prezentată activitatea și personalitatea scriitoarei militante.

12 iunie

• „Dreptatea” îl include și pe Tudor Vianu în tabloul intelectualilor care au „trădat”. Posibilele sale motivații sunt persiflate în notița nesemnată **Intelectualii**: „prin tovărășia sa însă cu «progresiștii» fenediști ori se contrazice, ori a «progresat» atât de mult într-o doctrină prostănacă, încât își reneagă propriul său trecut, ori și-a pierdut mințile”.

13 iunie

• În „Liberalul”, Raul Deleanu revine asupra chestiunii „trădării cărturarilor” (**Răspunderea intelectualilor**, la rubrica „Mișcarea culturală”): „Neavând puțința să surpe cu artileria zidurile solide ale ansamblului social, acest fel de intelectual român și-a însușit, peste noapte, o serie de formule sonore («progres», «socializare», «repartiție justă», «luptă de clasă») prin care încearcă să strămute opinia generală și astfel să «ucidă» cu ajutorul științei (în toate aceste cazuri știință judecătorească) ordinea instituțiilor sociale și temelia trainică clădită din condiții obiective.”

14 iunie

• „Dreptatea” lansează un apel intelectualilor români (**Intelectuali români**, nesemnat): „Intelectuali români, **România trebuie reconstruită, dar nu pe bazele unei doctrine nefirești, care nu are niciun contact cu realitățile țării și care neagă valorile spirituale milenare. VĂ VA LIPSI OARE CONVINGEREA SAU IDEALUL?** [...] Intelectuali români, suntem într-o epocă de domnie a forței arbitrare. Cu cât cetățeanul este mai oprimat și nedreptățit, cu atât se dezvoltă sentimentul libertății și dreptății. **TEROAREA DE AZI PREGĂTEȘTE LIBERTATEA DE MÂINE. Cu cât sunt înfrânte normele de justiție prin forță, cu atât crește sentimentul justiției. DOMNIA ARBITRARULUI ANUNȚĂ EA ÎNSĂȘI PUTEREA DE MÂINE A DREPTULUI. Partidul Național Țărănesc vă cheamă la luptă**”. □ În același număr, „Profilo” publică articolul **Vulturul care prinde muște**, principala reacție polemică la articolul lui G. Călinescu *Interpretări* (v. mai sus, „Națiunea”, 9 iunie), în care criticul încerca să ghicească adevăratele resorturi ale programului de guvernare țărănist. În opinia lui „Profilo”, Călinescu ar profera „idei ciuruc”, „lipsite de logică” și că s-ar învărti asemenea unui „ucigaș pe lângă locul crimei” în jurul noțiunilor de „neatârnare, demnitate, onoare” din programul țărănist. Însă profilul criticului și al publicistului, prin analogiile de tip geografic, nu este făcut cu intenții injurioase: „L-aș compara cu un fluviu care, în matca sa, a primit variate afluențe fecunde, purtând la rândul său mărul gras prin care fecundează vaste domenii. D-sa este replica românească a Nilului care a dăruit istoriei Egiptul, așa cum d. Călinescu vrea, prin revărsările sale, să dăruiască țării noastre gândirea critică ...în toate domeniile pe care le

inundă”. Articolul lui Călinescu fusese ironizat și într-o notiță anterioară (*Chestiuni de caracter*, nr. 102, 9 iunie, fără semnătură).

● În „Dreptatea nouă”, Adrian Rogoz publică un amplu interviu cu Hortensia Papadat-Bengescu, prilejuit de recenta sa premiere: *Două ore „muzicale” cu d-na Hortensia Papadat-Bengescu, laureata premiului național de literatură. Despre sinceritate – Debutăm - N-am maestru - În arenă... – Indiscreții... – Preferințe – Proiecte – Final*. Redăm un fragment în care scriitoarea se declară „fără maestru” și neagă unele influențe care i s-au atribuit: „Niciodată n-am luat de la nimeni. N-am învățat nimic de la nimeni. Nu știu dacă e bine asta, nu știu dacă opera mea e reușită. Aceasta este însă mândria mea: tot, tot, absolut tot ceea ce am scris e al meu, e lumea mea, e *universul meu himeric*. În afară de primele cărți, în toate celelalte, totul este invenția mea, personajii, locuri și întâmplări. [...] *Se spune însă că sunteți influențată de Proust și de Virginia Woolf. Nu este adevărat?* – Nu este adevărat! Îmi răspunse, privindu-mă drept în față. De altfel Proust mi s-a părut că exagerează puțin, în luxurianța genului său. Când mi s-a spus că scriu proustian, încă nu-l cetisem, de aceea, pe atunci, trebuia să fiu mândră de comparație. N-am izvoare și nici puncte de vedere. N-am planuri și nu premeditez nimic. Nici nu mă gândesc că mă pot gândi! [...] Balzac este în mod de netăgăduit cel mai mare. La Proust însă mă supără, cu toată grandoarea viziunii sale, acel *scalpel* voit pe care îl simt prezent peste tot”. Există și unele referiri la romanul *Străina*, de 600 de pagini, care ar urma să apară în cursul acestui an și la o piesă de teatru în „13 tablouri”, *Medievală*, a cărei acțiune s-ar petrece în Florența.

● În „Fapta”, Emil Manu publică o recenzie despre *Dimitrie Stelaru: „Cetățile albe”, Întreprinderile de editură S.A.R.*. În opinia comentatorului, „Stelaru realizează în *Cetățile albe* un fantastic ca o nostalgie apocaliptică, cu o nuanță de poezie biblică”.

● În „Adevărul vremii”, Gala Galaction publică articolul intitulat *La jubileul poetului Tudor Arghezi. În iulie 1896*, oferind unele date despre debutul lui Ion Theo în „Liga ortodoxă”.

15 iunie

● În „România liberă”, Virgil Ierunca publică articolul *Reabilitarea entuziasmului*, o pledoarie pentru reanimarea climatului cultural al epocii, intervenție ce poate fi socotită un preludiv al polemicii despre „criza culturii”, v. mai jos, lunile septembrie și urm.: „Judecătorul obiectiv al faptului de cultură înregistrează – poate cu amărăciune, însă în orice caz cu siguranță – o inexplicabilă delăsare, un fel de «demobilizare» suspectă a intelectualilor, a celor ce muncesc în treburile spiritului. Am spus-o și altădată, fenomenul acesta apasă simțitor cultura, preocupările și oamenii. Plictisiți, sceptici și înapoiați în entuziasmele lor, responsabilii noștri de

cultură se complac în inerție și răspund greu nădejdlor pe care oamenii muncii din celelalte domenii și le pun în ei, în eforturile și în datoria lor de a fi prezenți. Starea aceasta de minus își trimite consecințele în toate categoriile de realizări. Literatura e lăsată pe seama gazetarului care improvizează știința, cultivă amatorismul, morala provizorie și ocazională”.

● În „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi ia în discuție, persiflând poziția oficială, cazul „epurărilor” în Academia Română (*Academia Română*, „Tablete”): „Trebuie, după opinia presei, eliminați din această anticameră a cimitirului, altă instanță de onoare nemaiaflându-se pe drumul dricarului, o serie de academicieni și înlocuiți cu alții mai la zi și cu nemurirea întârziată. Într-adevăr, unii confrăți, scriitori totuși de sezon, umblă cu limbile scoase după o imortalitate cu număr de ordine de telefon și de adresă în registrul imobilului din Calea Victoriei. [...] Dacă se proceda întotdeauna așa, fiecare guvern și-ar fi schimbat academicienii ca șefii de cabinet și în loc de patruzeci de nemuritori ar fi avut țara câteva mii, orice tambur-major putând să se mângâie că a fost un semestru egal cu piramidele și cu obeliscul”.

● Numărul 28 a publicației „Veac nou” este dedicat lui Maxim Gorki. Sunt reproduse studii sau articole de evocare aparținând lui K. S. Stanislavski („*La fund*”. Mărturii despre Gorki; oferind date despre montarea piesei lui Gorki *Pe fundul vieții*); Romain Rolland, *În memoria unui prieten* (evocare a întâlnirilor cu scriitorul), Louis Aragon, *Zilele lui Gorki*, I. Călugăru, *Gorki și literaturile naționale ale popoarelor sovietice* (intervenție circumstanțială, înăbușită de clișee dogmatice) și Eugen Schileru, *Eroi lui Gorki*. Din cel din urmă articol se reține încercarea de a analiza două pseudo-concepte, cel al literaturii „antipopuliste”, respectiv „antimizerabiliste”, concepte ulterior reunite sub termenul umbrelă al „naturalismului”. Reprezentative pentru „antipopulism” (asociat și cu „expresionismul”, „literatura de cazuri” sau cea a „problemelor sexuale”) ar fi două tipuri de roman, definite tematic: unul care are ca subiect „periferia, lume a unei faune speciale, plină de indivizi «ciudați», de «*hors la loi*», de indivizi marcați de tarele cele mai deosebite, plină de apași, de prostituate sau de purificări à la Dostoievski, de cele mai stranii perversități”, sau un altul care s-ar propune drept „frescă a vieții cenușii, fără bucurii și fără ascensiuni, a vieții măcinată de drame mărunte, meschine, a vieții care se resemnează, acceptând înfrângerile, umilințele, inițiind resemnarea, umilirea.” (În literatura română, genul „antipopulist” și-ar găsi ilustrarea în scrierile lui G.M. Zamfirescu). Celălalt pseudoconcept, „mizerabilismul”, ar caracteriza literatura în care „sărăcia, înfrângerile, resemnarea sunt cultivate cu un masochism *sui-generis*.” (exemplul român ar fi Brătescu-Voinești). Este publicat și poemul lui Gorki *Cântecul albatrosului*, în traducerea lui V. Kernbach, și un fragment din romanul *Mama*, în curs de apariție la „Cartea

Rusă”, trad. Vl. Camavali. □ H. Deleanu publică *Realismul socialist*, unul dintre cele mai importante articole de teoretizare a realismului socialist, de până în 1948. Pornind de la definiția lui Gorki, sunt depistate diferențele dintre „realismul critic” și „realismul socialist”, ultimul fiind caracterizat din punct de vedere tematic și tipologic. Astfel, spre deosebire de „realismul sadic sau masochist” al lui Dostoievski, diferența de atitudine ar consta în „poetizarea omului biruitor, eroul nou sovietic”, implicând accentuarea „laturilor pozitive din psihologia omenească, arătând că ele sunt susceptibile de a modifica lumea înconjurătoare”. Tipologia „omului nou” impune apariția unei „etici noi” (pornind de la teza „egalității sociale”), caracterizate de un aspect „combativ” și a unei „estetici noi”, presupunând îmbinarea realismului cu „romantismul” (în termenii lui Gorki, ar fi vorba de „romantism revoluționar”). Ca „tehnică”, de fapt ca modalitate de focalizare a personajului, se înlocuiește individualizarea cu viziunea colectivistă, care pune „individul în mișcare, în continua lui ciocnire cu semenii lui, în lupta claselor, grupurilor, unităților” (vezi **Anexa**)

16 iunie

● În „Lumea”, nr. 35, F. Aderca publică o *Scrisoare deschisă doamnei Hortensia Papadat Bengescu*, felicitând-o pentru premiul obținut. În cadrul rubricii „Antologia Lumii”, este publicată o scurtă proză intitulată, *Fragment*, făcând parte, după toate aparențele, din romanul *Străina*. □ Din articolul destul de general al lui Ion Caraion despre *Camil Petrescu*, se rețin în special semnalele de alarmă în privința precarității condiției scriitorului în genere, ca și despre impasibilitatea contemporanilor în această privință. Din această perspectivă, a ignorării și nerecunoașterii valorii, Camil Petrescu ar fi „o eroare” pentru România, ca și Urmuz, Brâncuși, Enescu. □ Virgil Ierunca face o cronică elogioasă romanului lui Mihail Villara, *Frunzele nu mai sunt aceleași (Un mare scriitor: Mihail Villara)*, în care vede întruparea multora dintre tendințele romanului modern: „Recunoaștem în autorul romanului *Frunzele nu mai sunt aceleași* un digerator furios al lui Huxley și Montherlant, un cunoscător al literaturilor moderne, care știe să-și apropie esențialul și să-și folosească întâlnirile cu marii scriitori și gânditori. Prestigiul imediat al tehnicii literare e pus și el sub egida unor modele valabile”. □ În articolul *Rânduri despre E. Lovinescu* (la rubrica „Insectar”), Ioana Postelnicu face o evocare a cenei, insistând și asupra relațiilor criticului cu membrii Cercului de la Sibiu (manifestul scris de aceștia, campania violentă ce i-a urmat, intenția criticului de a fixa într-un „nou volum importanța mișcării estetice pornite în Ardeal”). □ Acest ultim număr al revistei „Lumea” cuprinde și un cuvânt *Către cititorii „Lumii 1946”* (nesemnat), care rămâne nerespectat, publicația nemaiapărând ulterior: „Pe această cale ținem să informăm pe lectorii noștri că în tot timpul verii,

Lumea 1946 va apare bilunar. Asigurându-și colaborarea celor mai remarcabile condeie de scriitori și gazetari, continuând a promova talentele tinere și a le înlesni posibilitățile de afirmare, revista noastră nu va înceta niciun moment să abdice de la datoriile ei, de susținătoare a libertății și demnității scriitorului, de susținătoare a adevăratelor valori.”

16-20 iunie.

• Are loc Congresul Profesorilor Universitari și Secundari, care se desfășoară în Aula Mare a Academiei Comerciale din București. În „Scânteia” din 16 iunie, Chivu Stoica publică o dare de seamă (**Congresul profesorilor universitari și secundari**), în care scopul manifestației este prezentat ca fiind organizarea unei Uniuni a profesorilor universitari și secundari, care să militeze „atât pentru promovarea legitimelor revendicări ale profesorilor, cât și pentru ridicarea nivelului intelectual și social al maselor populare”. După alte surse, scopul Congresului ar fi fost unul mai belicos: „[s]-la cerut stărpirea neștiinței de carte, reorganizarea întregului învățământ pe baze noi realiste și îndepărtarea ultimei fărâme de fascism din rândurile școalei (învățăcei sau învățați) pentru a asigura astfel condițiile înfloririi de mâine a culturii românești”. (cf. *Studentul român*, nr. 4, 11 iulie, **Congresul profesorilor universitari și secundari**, nesemnat. Mai mult, într-un alt articol din același nr. al publicației menționate mai sus, se cere epurarea profesorilor care „au pactizat cu fascismul”, **Epurația**, la rubrica „Ecouri”, nesemnat). □ „Epurarea dușmanilor progresului”, adică a corpului didactic, dar și studentesc, pare a fi principalul obiectiv al Congresului, prezentat chiar de ministrul învățământului, Ștefan Voitec: „Dar, o sarcină urgentă mai incumbă organizației pe care o făuriți azi: acela de a ajuta ministerul pentru a desăvârși epurația profesorilor, dar și a elevilor și studenților, pentru ca înlăturând pe acei care sunt dușmanii progresului, ai înseși (sic) intereselor vitale ale patriei noastre, într-un moment de cotitură al istoriei ei, să asigurăm liniștea în școală, să înlăturăm odată oprobriul aruncat asupra-i, să putem munci cu însuflețire și rodnicie pentru cei de azi și pentru cei de mâine” (cf. „Libertatea”, 19 iunie, **Un moment istoric în lumea profesorilor secundari și universitari. Cel dintâi ministru al școalei democratice elogiază alăturarea profesorilor de organizațiile muncitorești. Dezbaterile Congresului profesorilor secundari și cuvântarea tov. Ștefan Voitec**). □ „Epurarea” corpului didactic este cerută și de G. Călinescu, în cuvântarea sa de la Congres: „Ideea de epurație printre profesori eu o văd într-un sens mai larg. Sunt în mijlocul nostru elemente insuficient pregătite din punct de vedere didactic și etic, pentru a îndeplini înalta funcțiune de profesor universitar. Cred că elementele epurabile din motive politice sunt de obicei epurabile și din motive didactice și etice.” (cf. „Scânteia” din 17 iunie, **Semnificația profesională și politică a Congresului**, în grupajul **Profesorii**

despre Congres). □ Epurarea, adică „ridicarea nivelului moral al corpului profesoral și democratizarea lui” și „supravegherea activității la catedră și posibilitatea de a revoca elementele care nu-și fac datoria”, este preconizată chiar de „reforma învățământului”, spre a cărei formulare și implementare Congresul ar constitui, astfel, un prim pas. Ea mai stipulează și reorientarea curriculei, astfel încât la toate secțiile și profilurile se impun câteva cerințe: „Noțiuni de istorie și sociologie. Cunoașterea instituțiilor economice și a evoluției societății românești. Cursuri asupra materialismului istoric”. (cf. „Națiunea”, nr. 72, *Congresul profesorilor universitari și secundari*, subcap. *Reforma învățământului superior*)

17 iunie

- În „Libertatea”, cu ocazia comemorării a 10 ani de la moartea lui Gorki, V. Ermilov publică un articol despre *Poporul rus în creația lui Gorki*, din care reținem un fragment: „Gorki este unul din acei scriitori profund naționali în a cărui creație trăsăturile fundamentale ale caracterului poporului rus, idealurile populare, întregul chip moral al omului rus sunt exprimate în modul cel mai cuprinzător, cu cea mai mare claritate artistică și pătrundere. [...] Gorki a exprimat în creația lui marea, inepuizabila vrednicie a poporului său, el a creat *poezia eroică a muncii*”.

- Tot despre *Maxim Gorki* scrie și Virgil Ierunca în „România liberă”, subliniind și unele diferențe de viziune a dostoevskiană: „Universul operei lui Maxim Gorki refuză ținuta «umiliților și obidiților» dostoevskieni și proclamă ca valabilă demnitatea de a spera și de a lupta pentru mai bine. Este în această inițiere și invitație la un «mai bine» pentru toți cei ce nu cunosc binele și pentru toți aceia care nu sunt lăsați să-l cunoască, o adevărată cheie de înțelegere a celui care a scris *Mama* și *Azilul de noapte*”.

18 iunie

- În carnetul de însemnări al lui Tudor Arghezi figurează: „Trimis la Casa Școalelor mss. 122, *Tablete din Dictatură*, în mâna doamnei Sanda Movilă – pentru un volum de aproape 300 de pagini. 18 iunie 1946” (Tudor Arghezi, *Opere*, IX. *Publicistică (1941-1947)*, ed. cit., p. 1745).

19 iunie

- Nr. 551 al „Scânteii” este dedicat lui Maxim Gorki. Sunt publicate următoarele articole și creații ale scriitorului: Ion Călugăru, [Se împlinesc zece ani de la moartea lui Maxim Gorki]; Vladimir Ermilov, *Gorki – lupta pentru Om și Democrație*; Maxim Gorki, *Despre cărți*. Fragmente dintr-o conferință ținută în ziua de 28 mai 1918 la Societatea „Kultura I. Svoboda”; *Cântecul albatrosului*, trad. V. Kernbach; sunt indicate și tirajele scrierilor

lui Gorki în URSS etc (toate în cadrul grupajului intitulat „10 ani de la moartea lui Maxim Gorki”).

- În „Liberalul” se fac unele supoziții ironice în privința politicii ziarului „Națiunea” (*Tot „Națiunea”, „Fapte și note”, nesemnat*), a cărei existență ar avea un „dublu pretext”: „Un pretext pentru P.C.R., «necesar creării diversiuilor», cum foarte bine se exprimă „Națiunea”, într-un exces de autoflagelare. Și un pretext pentru anumiți politicieni și pseudo-intelectuali târâți ca să se spele de colaboraționism și să-și păstreze sau recupereze posturile gras plătite, prin bună-voința guvernului de largă concentrare pretextată democratică dr. Petru Groza, guvern care el însuși este un pretext.”

- În „Adevărul vremii”, în articolul intitulat *Jubileul d-lui Tudor Arghezi* („Cronica literară”), Șerban Cioculescu solicită, printre altele, primirea poetului în Academia Română: „Academia Română și-ar câștiga un titlu de cinste chemând la sine pe marele făuritor de limbă, care va da de lucru și așa redactorilor dicționarului ei. Îl dorim însă printre nemuritori, ca să se verifice încă o dată cuvântul după care omul sfințește locul. Îl sfințește îndeosebi în împrejurarea aceasta prin concepția mistică a artei, prin sensul misionar pe care l-a încredințat totdeauna cuvântului scris, prin cucernicia cu care s-a așezat la masa de lucru de cincizeci de ani încoace pentru mai marea glorie a limbii și literaturii noastre naționale. D. Tudor Arghezi nu bate la ușile Academiei Române și nici nu se gândește să le forțeze prin presiuni politice. Cu atât mai mult, pentru că inițiativa nu-i poate aparține decât acesteia, ea e singura în măsură să reflecteze și să decidă”.

- Are loc, la sala ARO, conferința lui Mihail Sadoveanu despre Maxim Gorki, manifestație desfășurată sub auspiciile ARLUS, la care participă și oficialități ale vremii, ca Petru Groza, Gh. Gheorghiu-Dej (ministrul Comunicațiilor), Lucrețiu Pătrășcanu (ministrul Justiției), G. Călinescu, Victor Eftimiu etc. În conferința sa, Mihail Sadoveanu evocă „viața de suferință, de luptă și de izbândă a marelui scriitor rus”, pe care îl plasează în seria scriitorilor „pentru care viața n-a fost niciodată un joc. Ei adâncesc problemele și nu caută izolarea într-o artă pură și stearpă. Au suferit pentru libertate, unii au murit pentru libertate. „ (cf. „Scânteia”, 20 iunie, *10 ani de la moartea lui Maxim Gorki – Conferința d-lui Mihail Sadoveanu*, nesemnat; „Adevărul vremii”, 20 iunie, *Comemorarea lui Maxim Gorki*, nesemnat; „Fapta”, 20 iunie, *Comemorarea lui Maxim Gorki la sala Aro. Au asistat d-nii gen. Susaikov și d. dr. Petru Groza*, nesemnat etc).

20 iunie

- În „Națiunea”, G. Călinescu, în articolul *Nu urâm pe nimeni*, propune o caracterizare tendențioasă a politicii liberale, pornind de la poziția acesteia în privința reformei agrare: „Evident, Partidului Național Liberal nu-i convine să spună, cu totul pe față, așa: noi suntem un partid de câțiva mari moșieri,

voi ne-ați luat moșiile și le-ați dat la țărani, ați făcut reforma pe spinarea noastră, săriți deci, frați români proletari și mici burghezi, să ne scăpați să nu pierdem și ce mai avem. Desigur, milioane de români n-ar avea de ce să sară pentru câțiva mari ex-moșieri și capitaliști”. □ „Liberalul” reacționează, chiar în numărul din această zi prompt (*Nu urâm pe nimeni*, „Fapte și note”, nesemnat): „Este o aberație specifică grupărilor bazate pe înșelăciune și camuflaj să pretindă că partidul național liberal este un partid al latifundiarilor, atunci când el, atât prin doctrina, cât și prin realizările lui istorice, e un partid național și românesc al tuturor claselor sociale!” □ Se revine pe aceeași temă și într-o notiță din ziua următoare, *D. Gh. Călinescu*, „Liberalul” din 21 iunie, „Fapte și note”.

- Și „Ulyse” ironizează, la rubrica „Obiectiv” a „României libere”, încetineala cu care Academia Română a declarat vacant locul lui Nichifor Crainic („Trebuie să intervină SSR-ul, opinia publică, așa că de ce atâta grabă?”). Este menționat și încă „neepuratul” Brătescu-Voinești.

21 iunie

- În „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi se raportează cu ironie la propriul său jubileu (*Un jubileu*, „Tablete”): „O să primesc, desigur, cadourile mai interesante, odăjdii de catifea, cămăși de mătase, o lectică sub baldachin: cămile, izvoare, munți, vreo bucată de mare. Statul îmi va dăruia probabil o turmă de oi, un buciom și o strungă, poate că o mănăstire, poate că un spital, poate că un cimitir, tot ce-i mai scump, afară de ce-i gratuit. Dar nu mă voi lăsa de sculele din chilia mea. Încât jubileul e prea timpuriu. Încă n-am isprăvit. Îmi mai lipsesc vreo alți cincizeci de ani...”.

22 iunie

- Numărul 29 al săptămânalului „Veac nou” cuprinde un mini-dosar Leonid Leonov: este reprodus după Pravda, 9 mai 1946, articolul *În turn*, despre turnul Kremlinului, și un altul, nesemnat, *O vizită la Leonid Leonov*, preluat din „Literatura” - organ al VOKS, în care este evidențiată evoluția literaturii lui Leonov, modelată în siajul creației populare, de la *Bursucii* la *Sofi*. □ Consemnabil bibliografic este articolul destul de general al lui Al. Philippide despre *G. Ibrăileanu*.

- Are loc, la sediul SSR, sărbătorirea Hortensiei Papadat-Bengescu, cu prilejul premierii sale. Iau cuvântul Șerban Cioculescu și Cella Serghi (aceasta din urmă „în numele scriitoarelor”), iar Agespina Macri face o lectură din unele pagini ale sărbătoritei (cf. *Sărbătorirea doamnei H. Papadat-Bengescu*, „România liberă” din 23 iunie, „Obiectiv”).

23 iunie

- În „Scânteia”, Ion Călugăru publică un rechizitoriu la adresa lui Nichifor Crainic (*Despre un otrăvitor*), vizând epurarea acestuia din Academie;

„Prestigiul lui Crainic s-a cam făcut din ce s-a adunat de la alții. El n-a pus la bătaie decât uriașa lui lăcomie și vanitate. Fusese cândva declarat marele poet al generației sale de către Nicolae Iorga. Era o consacrare ce valora cât o diplomă, cât un cec cu acoperire aur (*sic!*), pe care Nichifor Crainic a știut să-l negocieze. Căci feciorul de clăcaș, răsărit din lumea trudei nerăsplătite, din lumea obișnuită cu foamea și biciuirea la tălpi, la scara boierului [...] a renunțat repede la funcția de prinț poetic al generației și a căutat scări de serviciu, pe unde să-și facă ușor ascensiunea. A uitat de «șesurile natale» cu boarea lor poetică și s-a dedicat pamfletului mistic, atacurilor directe, cum s-ar zice, la drumul mare [...]”.

● În „Fapta”, Traian Coșovei definește, în articolul *Poezia realului*, profilul liric al perioadei: „Poezia aceasta nu este propriu spus realistă. Ea există într-o densă atmosferă de nemulțumire. În poezia aceasta participăm la friguroase dezveliri ale unor realități brutale. În versul poezilor de azi vezi gestul îndurerat, sadic, de a dărâma cu dalta pojghița frumoasă așezată cândva deasupra unor trupuri scorburoase”.

26 iunie

● În „Națiunea”, cu articolul *Amenințări*, G. Călinescu revine pe tema epurației, plasându-se polemic atât la adresa ziarelor de opoziție (care socoteau procesul drept unul revanșard politic), cât și la adresa propriilor sale considerente din *Epurarea epurației* (v. mai sus, 4 aprilie): „M-a surprins o stare de spirit printre cei sancționați întreținută de partidele de opoziție. Unii epurați, încurajați de aceste partide, zic așa: Ne-ați scos afară din slujbe acum și ați pus pe alții. Răbdăm noi, cât om răbda. Dar să știți că mâine nu numai că ne vom întoarce în posturile pierdute, ci vom scoate afară pe toți cei numiți în locurile noastre, mai mult, vom anula toate numirile făcute de la 23 August încoace. [...] Partidele de opoziție amenință cu o nouă epurație din partea epuraților. E un punct acesta din programul Partidului N. Ț.”

● În „Dreptatea nouă”, Victor Eftimiu salută din nou preconizările Platformei BPD, binevenite în timpuri destul de paupere cultural (*Regimul și cultura*): „Scriitorii, artiștii, cărturarii au luat act cu deosebită satisfacție de vestea bună pe care o anunță partidele democratice în programul lor comun: promovarea artelor, întărirea culturii, prin participarea efectivă a statului la înflorirea lor. Era momentul ca autoritățile supreme – guvernul de azi și cel de mâine – să intervină, fiindcă niciodată scriitorii, artiștii, căntăreții noștri n-au trecut prin atâtea greutăți”.

● Începând cu nr. 538, este publicat în „Fapta” *Manifestul „Timpurilor moderne”* al lui J.P. Sartre, în traducerea lui Valeriu Popovici (*I. Pensionarii burgheziei*, p. 2; *II. Responsabilitatea scriitorului*, nr. 539, 27 iunie, 29 iunie, p. 2; *III. Literatura ireală*, nr. 540, 28 iunie, 30 iunie, p. 2; *IV. Rolul omului*, nr. 541, 29 iunie, 1 iulie, p. 2; *V. Falimentul analizei*, nr. 542, 30 iunie, p. 2;

27 iunie

● În „Dreptatea”, „Profilo” schițează un posibil profil al intelectualului „colaboraționist” (*Intelectualii și regimul B.P.D.*): „Advocatul din familia Cațavencu, ideolog politic, doctrinar economic, stâlp al moralei, lucrând cu «idei» și având păreri proprii este un intelectual de tip major, cu diplomă universitară. Diferența aparentă de instrucție și educație nu-i un criteriu discriminatoriu pentru politică: amândoi fierb în aceeași intelectu-oală. [...] Un asemenea tip de intelectual și-a găsit înaltul sprijin al guvernului. Alături de regim, intelectualul devenit complice, nu colaborator, se zvârcolește să creeze o morală valabilă și acolo unde trădarea se împacă cu credința, libertatea cu constrângerea, justiția cu abuzul, și mai ales buzunarul propriu cu bugetul public. În acest climat rațiunea, dând dureri de cap și menținând astfel un tip posac într-o lume veselă, este «andosată» și ea cu alte hârtoage și prejudecăți și pusă la arhivă. Intelectualul BPD știe una și bună: fiind destinat să vegheze asupra evoluției progresiste, el e cu guvernul”.

● În „Națiunea”, G. Călinescu, într-un articol de polemică la adresa presei de opoziție, intitulat *Metode puerile*, își exprimă indirect și în chip sofist adeziunea la Partidul Comunist: „Eu unul, nefiind comunist, nu am căderea a lua apărarea Partidului Comunist Român. Am însă, ca simplu cetățean cu interese de clasă, convingerea formată printr-o suficientă experiență că Partidul Comunist (ca să nu mai vorbim de celelalte) e perfect sincer în moderația lui și am demonstrat aceasta într-un articol trecut a cărui esență era aceasta că se moderează acel partid care-și dă seama că într-un moment dat și într-un punct dat progresul nu-i îngăduit fără compromis”.

28 iunie

● În „Națiunea”, în articolul *Politică și politică*, G. Călinescu își precizează încă o dată poziția în dezbaterile publicistică și ideologică a momentului cea despre implicarea intelectualului în politică. În opinia criticului, cei doi termeni nu se exclud reciproc: „Dacă acest intelectual nu se înjosește făcând politică și nici nu trece de nivelul pe care-l atinge în sfera sa, nu rezultă de aci că prin faptul de a fi un eminent intelectual poate fi un bun om politic, nici contrariul. Poți fi steril deopotrivă în lumea ficțiunii și a realității, și deopotrivă creator și într-o parte și în alta. Nu-i nicio îngrădire și nicio indicație fatală în privința aceasta și a interzice scriitorului să facă politică este cum ai împiedica pe cineva să fie mare poet fiindcă a fost ministru. În definitiv, politica nu înseamnă deloc pentru un intelectual a urmări un post sau o promovare socială. Este politică și politică. Să fiu deschis. Dacă cumva vreo ambiție ascunsă mă încântă cu relativa rezonanță a numelui, apoi numai

literatura dă adevăratele și durabilele satisfacții”. (Sofistica lui G. Călinescu este demontată de B. Brănișteanu într-un text plin de notații ambigue și aluzii, v. mai jos, „Adevărul vremii”, 5 iulie).

- În „Semnalul”, Vladimir Streinu inițiază rubrica sa de cronică literară cu o pledoarie pentru libertatea și toleranța actului critic – ale cărui principale criterii trebuie să fie „adevărul” și „bunul gust cultivat” - față de orice formulă de creație (*Cronica literară – prezentare*), de la cele „estetizante” la cele ale liricii revoluționare: „Ca să luăm preocupări mai actuale, unui timp îi e plăcută izolarea artistului, altuia –fraternizarea cu zumzetul mulțimilor. Care va fi atitudinea criticului? Respingând poeți ca Vigny, Rosetti sau Mallarmé, ca să prefere pe Withman, pe Henley, Verhaeren sau Maiakovski și invers, respingând pe populiști ca să prefere pe aristocrați, el comite o eroare tot atât de gravă: își îngustează zarea critică, adică nu privește poezia din punctul de vedere cel mai înalt și mai propriu, de unde amândouă formulele apar ca posibile”.

- În „Adevărul”, se anunță *Decorarea unor scriitori și artiști* (nesemnat). Astfel, ordinul „Meritul Cultural”, în grad de ofițer, se acordă lui Tudor Arghezi, Mihail Codreanu, Gala Galaction, Camil Petrescu, Perpessicius; iar în grad de cavaler cl. I lui Demostene Botez, Șerban Cioculescu, Victor Eftimiu. Petre Comarnescu, G. Călinescu, Eugen Jebeleanu, Ion Pas, Zaharia Stancu, Cicerone Theodorescu primesc medalia ordinului „Meritul cultural” cl. I.

29 iunie

- În „Dreptatea”, Lazăr Iliescu publică *Universitarii*, articol tangent cu polemica despre implicarea intelectualilor în politică, situație exemplificată prin „cazul Călinescu”. „Atitudinea politică obtuză pe care a îmbrățișat-o”, alături de „conflictul intim al gândirii sale” s-ar învedera într-o publicistică „slabă, lipsită de nerv, săracă în expresii și vulgară”, „lipsită de logică” sau, dimpotrivă, „cu o logică a ei, particulară”. Publicistul propune și unele analogii: „Voind să răstoarne realitatea dureroasă a vremii de astăzi, d-sa își pune apărătoare la ochi ca să nu vadă ce se întâmplă în lături. Și nechează la porunceală. Un nechezat strident, antipatic, de armăsar bolnav”. (În replică, „Scânteia” din 30 iunie, la rubrica „Note și comentarii”, nesemnat, îi sugerează lui Lazăr Iliescu „un alt gen de colaborări”, cum ar fi, spre exemplu, „cronica dramatică”). □ D. I. Suchianu devine, iarăși, ținta atacurilor cotidianului țărănist. Astfel, A. Bucur publică, în acest număr, pamfletul *D. I. Suchianu bătea mătânii în 1937 la programul și ideologia național țărănismului vitriolând comunismul!*, iar în numărul din 30 iunie, *D. I. Suchianu sânguincios audient și comentator zelos, în 1937, al discursurilor d-lor Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Virgil Madgearu etc.*

- „Națiunea” reproduce din presa franceză („Lettres françaises”, nr. 105) o evocare a circumstanțelor morții lui Fondane (*Cum a fost asasinat la*

Auschwitz B. Fondane. Declarațiile unui martor ocular, „Viața culturală”, nesemnăt).

● În „Veac nou”, nr. 30, Mihail Sadoveanu publică articolul **Gorki** (posibil textul conferinței ținute, în zilele precedente, la sala ARO), o prezentare a vieții și operei scriitorului rus (insistând asupra romanului *Mama*), ca și a contactului său formator cu creația acestuia. Unele caracterizări ale personajului mamei sunt rizibile: astfel, mama, pentru care „revoluția e o religie de înfrățire și bunătate care înlocuiește pe cea veche, aservită tiranilor”, „a adăpat și cu sângele ei generos grădina lumii noi, asupra căreia lucește soarele nădejdi, soarele adevărului.” □ V.(ictor) K.(embach) oferă câteva detalii despre structura antologiei lui Ion Caraion și Virgil Ierunca (**„Poezia liberă”**, „Note. Comentarii. Polemici”). Astfel, culegerea și-ar propune să prezinte „fenomenul poetic românesc de la început până astăzi” și „aporturile tuturor școlilor literare cărora au aparținut poezii”: „Fiecare autor e înfățișat cu un portret în linii și unul în fraze – ambele inedite; cartea are zece planșe în text, pe cromo, reprezentând autografe, texte inedite în facsimil, reproduceri după volumele epuizate”. □ Începând cu acest număr, este menționat comitetul de direcție al publicației, din care fac parte Mihail Sadoveanu, Gala Galaction, N. D. Cocea, Ion Pas, Octav Livezeanu, Horia Deleanu (redactor responsabil).

30 iunie

● Cu prilejul unui an de apariție, „Tinerețea” își redefinește, prin Petre Lupu, poziția în peisajul publicistic al vremii, în articolul intitulat **Un an**: „Ca cel mai bun și mai răspândit ziar de tineret, *Tinerețea* a avut rolul său important în lămurirea, mobilizarea și organizarea tineretului de toate categoriile în lupta pentru drepturile sale la o viață mai bună, pentru consolidarea regimului democrat din țara noastră, pentru demascarea în toată goliciunea a reacțiunii” etc.

[IUNIE]

● Nr. 6 al „Revistei Fundațiilor Regale” se reține prin unele colaborări. Astfel, sunt publicate două poeme ale lui Tudor Arghezi (*Tu taci și Târlă*) și câteva *Pagini postume din corespondența și jurnalul Corei Irineu*. □ Perpessicius începe serialul său despre poezii din **Pleiada de la „Forum” (I)** („Comentarii critice”), dintre care îi amintim pe Ion Frunzetti, Ion Caraion, Ben Corlaci, Mihail Cosma, Victor Tornyopol, Ion Cutova și Margareta Dorian. Partea a doua a acestui articol apare în numărul 7 al revistei, la rubrica „Mențiuni critice”, și cuprinde referiri critice la volumele *Pâinea pădurii* de Mihail Cosma, *Manifest liric* de Ben Corlaci, *Maree* de Ion Frunzetti, *Omul profilat pe cer* de Ion Caraion. În privința lui Ion Caraion, Perpessicius consideră că, deși lirica din *Omul profilat pe cer* „abundă în

imaginii, poezia e departe de a pătimi de pe urma acestui aflux de sevă proaspătă. Căci imaginile acestea multiple, stranii, incongruente chiar, nu sunt în fond decât tot atâtea măști, cu care poetul îndulcește asprimile vieții și mistifică chipul puțin surâzător al veacului” (p. 597). □ Tot Perpessicius face o evocare generală a lui Mihail Sebastian, în *Jurnal de lector – O creangă de salcâm, la Dunăre*. □ Șerban Cioculescu semnează o cronică despre Ovidiu Constantinescu, „Oamenii știu să zâmbească”, roman, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946, („Aspecte epice contemporane”). În opinia criticului, „reduc la sâmburele său intim”, romanul „nu e altceva decât un jurnal retrospectiv, al crizei de creștere, la vârsta de treisprezece ani, căruia autorul a ținut cu dinadinsul să-i înăbușe caracterul personal într-o prezentare epică obiectivă”. □ Petru Comarnescu colaborează cu un studiu despre Eugene O’Neill, *dramaturgul dragostei* („Comentarii critice”), în care analizează piese mai puțin cunoscute ale scriitorului american, precum *Doi într-o singură ființă* (1923), *Dragoste fără sfârșit* (1934). Tot din seria cultivării modelului american, Mihnea Gheorghiu publică un articol despre *Teatrul lui Thornton Wilder* („Cronici”). □ Dosarul „teoriei celor două culturi” este reprezentat, în acest număr, de articolul Soranei Gurian, *Paralele literare. Romanul occidental și romanul sovietic contemporan* („Cronici”). Astfel, conform grilei teoretice maniheiste, cele două tipuri de roman s-ar afla într-o „flagrantă opoziție ideologică și artistică”: „În timp ce în Uniunea Sovietică se plămădea o lume nouă, iar Ehrenburg scria *A doua zi a creației lumii*, Marietta Șahighian *Hidrocentrala*, Gladkov *Cimentul*, Ardeenko *Iubesc*, Ostrovski *Cum se căleşte oțelul*, intelectualii apuseni studiau cazul Theresei Desqueyroux, această Phedra modernă creată de Francois Mauriac, se lăsau învăluiți de farmecele stranii ale copiilor teribili și de poezia intensă, lucidă și chinuitoare a lui Cocteau, gustau delicioasele *Nourritures terrestres* ale lui Gide, se aplecau asupra pânzelor lui de Chirico și peisajelor spirituale lunare și rectilinii, de o logică fără cusur și de o loialitate fără umbră ale lui Valery...”. Sunt precizate, prin contrast, caracteristicile culturii sovietice: „caracterul optimist”, „totala negare a metafizicei”, „necesitatea luptei pentru libertate”, „încrederea personajelor într-un viitor mai bun”; iar „temele de bază” ar fi „vastitatea, generozitatea, dragostea”. □ Ion Caraion reconsideră, prin grila ideologică a modelului realist socialist, cazul „atipic” al lui *Serghei Esenin* („Cronici”). Astfel, deoarece „n-a cutezat să se înstrăineze de toate resorturile lui intime” în favoarea cauzei revoluționare, poetul ar face parte dintre „înșii ursiți să nu aparțină nimănui, personalitățile care vor crede pe jumătate, dar se vor îndoi în contul celeilalte jumătăți, oameni care, pășind cu un picior înainte, nu și-l vor mai putea smulge pe celălalt din trecut”. □ Alice Voinescu are o cronică dramatică despre *Unchiul Vania* („Lumea de azi”), iar Adrian Marino publică unele scrisori *Din*

corespondența lui Alexandru Macedonski, cu Ion și Maria Pillat („Texte și documente”). □ În necrologul redacțional despre Pompiliu Constantinescu, se subliniază profilul special al criticului în contextul epocii (**Pompiliu Constantinescu**, semnat RFR, „Note”): „El este, în acest timp neprielnic, unul dintre apărătorii libertății artistice, pe care intoleranța politicii o degradase până la indisponibilitatea fizică a scriitorului și este cu o voință fermă de luciditate, un profesor al ideilor clare, în general, și al individualismului creator, în particular”. □ F.(elix) Ad.(erca) oferă, într-o scurtă notă, unele informații despre un roman neterminat al lui Lovinescu (**Mălurenii**), ca și despre „jurnalul” ședințelor Sburătorul (**Jurnalul lui E. Lovinescu**, „Note”).

- Din nr. 9 (1 iunie) al revistei „Orizont” se reține în special comentariul bombastic pe care Sașa Pană îl face broșurii lui Roger Garaudy, **„Intellectualii și renașterea franceză”**: „Intellectualilor comuniști, autorul le cere să devină activiști și în viața de toate zilele, în munca lor profesională și astfel să servească partidul în calitatea lor de intelectuali nu numai de cetățeni: să fie buni medici, buni arhitecți, buni romancieri, buni învățători etc. [...] Se cere ca în viitor baionetele inteligenței să fie puse în slujba patriei”.

- Dosarul dedicat existențialismului continuă în „Écrits de France”, al cărui nr. 3 apare în această lună. Sunt reproduse, după presa franceză, următoarele texte: Dominique Aury, *Une entrevue avec Jean Paul Sartre* (extrait des Lettres Françaises, no. 83; Maurice Merleau-Ponty, *La querelle de l'existentialisme* (extrait des Temps Modernes, no. 2); Simone de Beauvoir, *L'existentialisme et la sagesse des nations*. În secțiunea „Les lettres” sunt reproduse fragmente din articolul lui Jean Paul Sartre, *La nationalisation de la littérature* (extrait des Temps modernes), în care scriitorul ia atitudine împotriva noii tendințe a mediului literar francez, aceea de a amesteca elemente de altă natură (patriotică, socială, ideologică) în judecata și raportarea la opera de artă (exemplul dat de Sartre este poezia Rezistenței franceze). Articolul înregistrează unele ecouri în presa românească, fiind comentat, printre alții, de Vladimir Streinu și Al. Piru, v. mai jos, iulie, respectiv august.

IULIE

1 iulie

- În „Scânțeia”, pornind de la scrierea lui Engels, *Anti-Dühring*, Nestor Ignat schițează un model pentru **Un nou tip de muncitor intelectual** („Cultura și arta”): pentru aceasta, „între teorie și practică există desăvârșită armonie”, iar „gândirea se îmbină cu realitatea”, discreditându-se astfel „legenda izolării obligatorii a intelectualului de problemele realității într-o

sterilă specializare”. □ Ion Călugăru comentează elogios volumul „*Flăcări pe culmi*” de A. Toma („Cronica literară”), în care vede un exemplu de „poezie virilă, limpede, simplă, de un conținut concentrat, cu toate că această poezie exprimă suferința, revolta, elanul, încrederea în viață nu numai a omului de aleasă cultură, ci și a masei cu sentimentul neprefăcut, cu nevoia ei de înălțare spre lumină”.

● În „Națiunea”, George Bacovia colaborează cu două poeme, *Nihil novi* și *Zgomote* („Versuri”, rubrica „Litere și arte”). □ T. Enescu publică un eseu subtil despre Baudelaire, *Poetul citadin* („Litere și arte”, p. 2), din care reținem un fragment: „el va avea în viața orașului aceeași atitudine pe care o are poetul romantic în viața pădurii, numai că arborii săi vor fi oameni închiși în vestminte și natura sa o pădure în mers”.

● Apare broșura cu titlul *Publicațiile scoase din circulație până la 1 iunie 1946*, editată sub auspiciile Ministerului Informațiilor, Comisia pentru aplicarea articolului 16 din Convenția de Armistițiu, [156 p.]. Broșura cuprinde peste 2000 de titluri interzise, aparținând lucrărilor unor oameni politici, dar (în număr mai limitat) și scriitori sau filosofi. Principalul criteriu de epurare este caracterul filogerman sau nazist al scrierilor sau al orientărilor politice ale autorilor. Prezentăm o listă a „publicațiilor scoase din circulație”, aparținând unor scriitori și filosofi (fiecare însoțită de numărul cu care este înregistrată în broșură); se regăsesc unele scrieri ale lui Brătescu-Voinești, Nichifor Crainic, Nae Ionescu (doar cursul de logică), unele conferințe ale lui Iorga în problema Basarabiei, unele dintre volumele de publicistică și de discursuri parlamentare ale lui Octavian Goga, romanele *Gorila* de Liviu Rebreanu și *Huliganii* de Mircea Eliade etc.

101. Brătescu-Voinești, Ioan Al., *Firimituri*, cu mențiunea „se elimină p. 59, 130, 131, 133”, din ediția 1943, București, Cartea Românească; 102. [același], *Germanofobie*, București, 1940, Ed. Cartea Românească; 103. [același], *Huliganism*, București, 1938, Ed. Universul; 104. [același], *Originea neamului românesc și a limbii noastre*, București, 1942, Ed. Cartea Românească, idem, București, 1943; 105. [același], *Strigăte de alarmă în chestia evreiască*, București, 1940, Institutul de Arte Grafice și Editură I.E. Toronțiu, Colecția „Convorbiri literare”; 174. Crainic, Nichifor, *Germania și Italia în scrisul meu de la 1932 încoace*, București, 1941, Ed. Cugetarea; 175. [același], *Puncte cardinale în haos*, București, [1936], Ed. Cugetarea; 176. [același], *Ortodoxie și etnocrație* (cu o anexă, „Programul statului etnocratic”), București, [1938], Ed. Cugetarea; 177. [același], *Nostalgia paradisului*, București, 1942, Ed. Cugetarea; 230. Eliade, Mircea, *Huliganii*, vol. I și II, București, toate edițiile, Ed. Cugetarea; 231. [același], *Salazar și revoluția în Portugalia*, București, 1942, Ed. Gorjan; 285. Goga, Octavian, *Afirmarea ideii național creștine. Discursuri rostite în ședințele camerei Deputaților de la 27 februarie la 13 martie*, București, 1936; 286. [același],

Discursuri, București, 1942, Tiparul Cartea Românească; 287. [același], *Fragmente autobiografice, mărturisiri literare*, București, [1934], Ed. Cartea Românească, Institutul de Istorie literară și folclor; 288. [același], *Mustul care fierbe*, București, 1927; 289. [același], *Poezii alese*, ediție îngrijită de Ion Pillat, București, 1943, Ed. Cartea Românească; 290. [același], *Precursorii* (cu un portret inedit de C. Ressu), București, 1930, Ed. Cultura Națională, cu precizarea „epurare parțială, p. 75-76, rândurile 3-7, 8-12”; 291. [același], *Primejdia străinilor din România. Dizolvarea Gărzii de Fier și arestările din Țară. Cuvântările rostite la Camera de ...*, București, 1943; 292. [același], *România a Românilor, Discurs rostit în Camera Deputaților în ședința din 5 și 9 decembrie 1935*, Sibiu, 1936, Biblioteca Partidului Național Creștin, Organizația Sibiu, Nr. 1; 312. Gyr, Radu – *Poeme de război* (gravuri de F. Micoș), 1942, Ed. Gorjan; 311. Gyr, Radu și N. Milcu, *Căciulița Roșie. O poveste în pădure cu pitici și cu o fetiță* (ilustrațiuni de pictorul Dem.), București, 1937, Ed. Cartea Românească, cu precizarea „epurare parțială: eliminarea numelui lui Radu Gyr”; 346. Ionescu, Nae – *Istoria logicei* – al doilea curs – 1929-1930, Ed. a II-a neschimbată, București, 1943, Comitetul pentru tipărirea operei lui Nae Ionescu, cu precizarea „Epurare parțială: prefața, idem, București, 1941”; 351. Iorga, Nicolae – *Omul care ni trebuie*, piesă în trei acte, Craiova, Ed. „Ramuri”; 352. [același], *Pentru Italia și ce ne leagă de Italia*, Cuv. d-lui prof. Nicolae Iorga rostite la Ateneul Român (17 noiembrie 1935), sub auspiciile „Ligii Culturale” și la inaugurarea cursurilor Institutului de Cultură Italiană, București, 1936, Ed. Ziarul Neamul Românesc; 353. [același], *Sfaturi pe întunerec. Conferințe la radio*, București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, vol. I (cu precizarea „Epurare parțială: Capitolul 59 în întregime”), Vol. II, 1936-1938, București, 1940, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II” (cu precizarea „Epurare parțială – Eliminarea Conferințelor: *Despre Basarabia* (78); *Elemente necreștine în viața poporului român*; *Solidaritatea națională*; *Propagandele care ne lipsesc*”); 359. Ispirescu, Petre, *Basmele românilor*, București, Imprimeria Centrală (Biblioteca Sentinela nr. 5), cu precizarea „Se va scoate coperta și foaia de titlu”; 399. Manolescu, Ion Sofia, *Întâlnirea cu focul*, poeme, București, 1938, Tiparul Universitar; 410. Maniu, Adrian, *Cartea țării*, București, 1934, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”; 435. Mihăescu, Gib I., *Rusoica. Bordeul de pe Nistru al locotenentului Ragaiac*, roman, București, toate edițiile; 486. Papilian, Victor, *Manechinul lui Igor și alte povestiri de iubire*, București, 1943, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, cu precizarea „epurare parțială: nuvelele *Manechinul lui Igor* și *Sânge străin*”; 505. Petrovici, Ion, *Rotocoale de lumină*, București, 1934, Ed. Casa Școalelor; 506. [același], *Viața și opera lui Kant*, Ediția a II-a, București, 1944, Ed. Casa Școalelor; 551. Rebreanu, Liviu, *Gorila*, vol. I

și II, toate edițiile, Ed. Socec; 552. [același], *Metropole, Berlin-Roma-Paris*; 659. Tudoran, Radu – *Germania, octombrie 1939. Aspecte din toamna războiului*, București, 1939, Ed. proprie; 660. [același], *Un port la răsărit*, Ed. I-VI, Ed. Socec, cu precizarea „Pentru detalii ce vor fi eliminate la edițiile următoare, care astfel, vor putea avea o circulație”; 665. Țincu, Bucur – *Apărarea civilizației*, București, 1938, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”

3 iulie

● În „Adevărul vremii”, Șerban Cioculescu scrie despre volumul de proză scurtă recent premiat de editura „Cultura Națională”: ***Cella Delavrancea: „Vraja”, nuvele*** („Cronica literară”). Formula epică ar fi una tipică pentru „o literatură de cunoaștere, prin explorarea lucidă și necruțătoare a zonelor obscure ale conștiinței”, „la interferență cu arta”. Este remarcată nuvela *Geamăna*, o proză care ar ține de „ținutul aerian al lirismului”.

4 iulie

● „Națiunea”, publică un interviu cu Victor Eftimiu („*Inginerii de suflete*”). „*Nu văd încă la noi scriitori care să trăiască din scris*”. Cu d. Victor Eftimiu, *președintele S.S.R.-ului, despre viața și problemele scriitorilor noștri*, semnat „Grinevici”), în care, pornind de la preconizata lege a scriitorilor (care va fi publicată în „Monitorul oficial” spre finalul lunii, v. mai jos, 24 iulie), președintele S.S.R. face unele observații sceptice în privința condiției omului de litere: „Nu văd încă, la noi, scriitori care să trăiască din scris. Unii reușesc să rezolve problema existenței, dar nu prin propria lor literatură, ci prin combinațiile extra-literare pe care sunt obligați să le realizeze în marginile acestei literaturi”; „LIPSA DE HÂRTIE, LIPSA DE CITITORI ȘI INDIFERENȚA STATULUI FAȚĂ DE CULTURĂ”; „Fără o directivă pornită de la guvern, nu putem cere nici scriitorilor, nici actorilor să joace, de unul singur (sic!), roluri culturale, să schimbe mentalitatea publicului, să vânture probleme noi. Scriitorilor li se cere mereu câte ceva și nu li se aduc decât speranțe amăgitoare”. (Intervenția lui Eftimiu va fi sancționată în „Dreptatea”, v. mai jos, 6 iulie). □ În același număr al „Națiunii”, comentariul lui Al. Piru despre articolul lui Sartre *La nationalisation de la littérature* („*Naționalizarea literaturii*”, „Viața culturală”) se poate citi și ca o reacție polemică față de imperativele ideologico-literare ale perioadei. Iată un exemplu: „Cât despre arta confecționată pe motive impuse, Sartre se pronunță: *«je n'ai jamais cru qu'on faisait de la bonne littérature avec de mauvais sentiments. Mais je pense que les bons sentiments ne sont jamais donné d'avance: il faut que chacun les invente à son tour»*. Ceea ce e în întregime just și folositor de aflat.”

5 iulie

- Invitată să colaboreze la „Națiunea”, la rubrica „Femeia”, Hortensia Papadat-Bengescu creditează prin semnătură platitudini despre tema maternității (*Femeia în actualitate*): „O ilustră mamă porunceă cândva fiului ei, voievodul țării: - Du-te la bătaie, pentru țară mori! E aici dovada influenței, a curajului civic și tot ce mai știm despre bunice și chiar străbunice ne dovedește prestigiul femeii”.

- În „Adevărul vremii”, B. Brănișteanu demontează, cu ironie fină, în articolul *Politică și politică*, argumentele expuse sofistic de G. Călinescu în privința implicării sale în publicistica militantă (v. mai sus, *Națiunea*, 28 iunie): „D-sa vrea să mânuiască floreta argumentărilor cu cavaleriească îndemănare și se vede în fața violentei riposte a suspiciunii, a îndoielii. Încă nu se dumirește că într-un trecut nu tocmai îndepărtat nu se obișnuia să se admită la noi că un om poate accepta să intre în lupta politică sau să treacă de la un partid la altul dintr-o convingere, rezultat al experienței sau al unor studii și cercetări. [...] Brutal exprimat, ei întreabă: ce i-a dat guvernul? Ce așteaptă să-i dea? Și această brutală punere a problemei nu este surprinzătoare, dat fiind că în vremea ficțiunii noastre constituționale trecerile de la un partid la altul se făceau, cu rare excepții, exclusiv pe asemenea motive. [...] D. Călinescu - și ce voi spune acum e departe de o diminuare pentru d-sa, ba dimpotrivă - manifestă o mare candoare când spune: «În definitiv politică nu înseamnă deloc, pentru un intelectual, a urmări un post și o promovare socială. Este politică și politică». Evident că politică nu însemnează - și nu numai pentru un intelectual - a urmări o căpătuială, cum se spunea altădată. Evident, este politică și politică”. □ Tudor Arghezi publică „tableta” *Un om sâcâit, Adevărul*, în care se referă, printre altele, și la lipsa libertății presei: „Mi se pare, îngăimam eu, că rolul politic al presei e și mai însemnat prin aceea că ea confruntă zi cu zi ineleganta abatere de la idealurile proclamate și contribuie la stabilirea moralității naționale. Contrastul dintre ce spui și ce faci, dintre sacrificiul propovăduit și opulența personală, dintre sărăcia plebei și belșugul jignitor al unei clase conducătoare nu trebuie ascuns fără primejdie colectivă.”

- La Academia Română are loc o ședință, la care participă, alături de membrii Consiliului Național de Cercetări Științifice, și personalități politice. Concluzia întâlnirii este următoarea: „cu sprijinul neprecupețit al guvernului dr. Petru Groza, elementele cele mai valoroase, sub conducerea Consiliului Național de Cercetări Științifice de pe lângă Academia Română își vor da întregul sprijin pentru refacerea și dezvoltarea țării”; scop în care instituția primește de la guvern suma de 1 miliard lei. (cf. „Scânțea”, 8 iulie, *Într-o ședință solemnă în incinta Academiei Române, savanții români au hotărât să activeze în cadrul operei de refacere a țării*, nesemnat).

6 iulie

- În „Liberalul”, Mihnea Marmeliuc publică articolul *Neomisionarii* („Mișcarea culturală”), în care condamnă ceea ce socotește a fi mimetism ideologic în creația unora dintre scriitorii din epocă, dând exemple surprinzătoare: „Aspectele pe care le oferă literatura noastră contemporană sunt de cu totul altă natură. Ele scot în relief lipsa de autenticitate a mobilurilor sufletești care au dus pe unii dintre scriitorii noștri la adoptarea fără preaviz a unor ideologii politice cu care, prin trecutul lor ca oameni și ca scriitori, nu aveau nimic comun. Oameni care nu s-au preocupat și nu au scris niciodată despre viața plugarului sau a muncitorului din fabrică, au sărit dincolo de cal, crezând că servesc arta și ... socialismul dacă scriu despre muncitori tuberculoși, despre femei cu bube pe corp și despre copii nou-născuți aruncați la latrină (a se consulta Caraion, actual Torynopol etc.)”. Prin unele considerații ale publicistului, articolul are tangențe și cu polemica despre „trădarea cărturarilor” prin implicarea în politică.

- Din nr. 31 al săptămânalului „Veac nou”, se rețin unele traduceri sau poeme: Maxim Gorki, *Povestea șoimului* (trad. Mihail Sadoveanu), poemele lui Constantin Simonov, *Copacii, Nostalgie, Vis marin, Lângă foc* (trad. Victor Kernbach). □ La rubrica de „Poezie” românească sunt publicate *Cartea nopții* de Ben Corlaci, *Eu nu-s poet* de Ion Sofia Manolescu, *Scrisoare pentru anul 2000* de Neculai Tăutu.

- Tonul sceptic al interviului acordat de Victor Eftimiu „Națiunii” (v. mai sus, 4 iulie) îi reține atenția lui „A.B.”, publicist la „Dreptatea”, care, în articolul *Intelectualii și PCR-ul*, publicat în numărul din 6 iulie, afirmă: „Știm ce li s-a cerut scriitorilor: să adere la fenedea. Unii au crezut în promisiuni. S-au ales, cum mărturisește d. Eftimiu, cu «speranțe amăgitoare». Au mai experimentat o dată respectivii la ce duce «trădarea clericilor»”.

- Are loc, la Paris, Congresul Uniunii Intelectualilor Francezi, amplu comentat în presa oficială („Scânteia”, nr. 568, *Intelectualii francezi sunt hotărâți să-și pună toată energia în serviciul păcii. Cum a decurs Congresul intelectualilor francezi? Discursul celebrului scriitor Louis Aragon. Hotărârile Congresului*, la rubrica „Din străinătate”, nesemnat). Miza principală a congresului ar fi aceea de „A SE PLASA MAREA FORȚĂ EDUCATIVĂ A ARTEI ÎN SERVICIUL DEMOCRAȚIEI”, implicând „LUPTA ÎN MOD ACTIV ÎMPOTRIVA FASCISMULUI, ORICARE AR FI MASCA CU CARE EL S-AR ACOPERI”. Sunt remarcate în chip special discursurile Elsei Triolet și al lui Louis Aragon. □ Dezbaterile Congresului vor fi comentate într-unul dintre numerele viitoare (570) ale ziarului de Ion Vitner, care va insista cu precădere asupra scopului antifascist al organizației (*Intelectualii Franței luptă împotriva*

fascismului, „Scânteia”, 11 iulie, „Cultură și artă): „În scopuri războinice, [Congresul] a denunțat pericolul pe care îl prezintă manevrele unor cercuri reacționare, ațâțătoare la un nou război, a demascat noile aspecte sub care fascismul caută să-și mențină pozițiile în lumea de astăzi”. La aceeași pagină (tot în numărul din 11 iulie), este oferită o selecție **Din declarațiile participanților la Congresul „Spiritul Franței în serviciul păcii”** (Langevin, Claude Morgan, Aragon).

7 iulie

• În „Dreptatea”, „Profilo” publică un pseudo-bestiar, **Fauna B.P.D. I. Comuniștii**, în care sunt incluși și „intelectualii”; articol tangent polemicii despre „trădarea cărturarilor”. Iată un fragment: „Unii sunt fosforescenți. Aceștia sunt intelectualii. Din cauza «strălucirii» lor, sunt folosiți la „Scânteia”, fosforescența fiindu-le socotită drept testimoniu al valorilor cerebrale. „Scânteia” fiind destinată să pătrundă în întuneric, mica luminozitate fosforescentă ... oricât, tot e ceva. În medii întunecoase izbutește să lumineze un cm. pătrat de gândire. De aceea în medii luminate se pierde. Lumina e foarte nocivă pentru aceste microorganisme politice: îi ucide în câteva minute. Soarele e dușmanul lor de moarte. Așa se și explică ura pe care o au împotriva lui Iuliu Maniu”. □ Dem. N. Teodoru-Galați inventariază, în articolul **Metodele peceriste și cultura**, principalele strategii propagandistice aplicate de ideologia oficială câmpului cultural: „Au mistificat fără nerușinare istoria și adevărul luptelor eroilor noștri naționali; au înregimentat în patrimoniul spiritual (sic!) fenedist momentele culminante ale vieții noastre naționale; au interpretat și interpretează în favoarea doctrinei marxiste opera și gândirea marilor noștri cugetători; au mistificat trecutul unor dictatori și naziști notorii, prezentându-ni-i drept autentice exemplare democrate. Astăzi, consecvenți în materie, deturmează misiunea culturii, corupând talentele și dirijând după normative creația [...]”. Se exemplifică prin așa-zisele concursuri de creație pe teme date, care „nu urmăresc decât nivelarea – de sus în jos – a gradului de cultură a diferiților indivizi, care formează comunitatea”.

• Vladimir Streinu publică în „Semnalul”, un interesant articol despre Hortensia Papadat-Bengescu, prilejuit de recenta premiere a scriitoarei (**Premiul Național 1946: Hortensia Papadat-Bengescu**, „Cronica literară”). Criticul insistă îndeosebi asupra tipologiei specifice, care ar conferi originalitate operei scriitoarei: „Cazuri curioase, poate nu atât de rare, dar oricum anormale, cazuri de urmărire, într-un personaj și de către el însuși, a efectelor unei injecții microbiene, efecte fiziologice și efecte morale, cazuri de existențe hipnotice, susținute prin undele psihiste ale unei ființe moarte, cazuri de fiziologie anormală, de androginism fizic și moral, cazuri de ereditate monstruoasă, cazuri strict sufletești de mitomanie erotică etc. etc.,

viziune în sfârșit clinică și rezultat global al unei infinități de observații interne în regiuni sufletești unde gândul, născându-se și retrăgându-se nemotivat ca un cornuț de melc, precede exprimarea și chiar se dispensează de ea ca să se comunice”.

8 iulie

● Pornind de la prevederile Platformei Program, dar și de la tendințele înregistrate în literatura sovietică, Ion Vitner pledează, în articolul său din „Scânteia”, ***Bogății necercetate îndeajuns – Arta și literatura poporului*** („Cultură și artă”), pentru inspirația din literatura populară (teme, motive, structură): „În lumina unei înțelegeri largi și obiective a artei populare și înarmați cu o metodă de lucru științifică, având la dispoziție mijloacele materiale pe care guvernul le pune la dispoziția secțiunii de folclor, din cadrul Institutului Național de Cercetări Științifice, vor putea fi scoase la îndemâna tuturor aceste bogății necercetate îndeajuns ale creației artistice populare. Poezia, proza, arta plastică, muzica și dansul popular vor servi slujitorilor artei, ca un material prețios, în care – ca în cutia de rezonanță a unui ghioc – vor putea găsi ecoul dezvoltării și transformărilor colectivității românești, vor găsi sensul unei arte noi care să poată străbate în masele largi ale poporului nostru”. □ Într-o notiță nesemnată („Note”, p. 2 „Cultura și artă”), este sancționat romanul lui Mihail Villara, *Frunzele nu mai sunt aceleași* ca fiind „o înșiruire nesfârșită de impresii și observații de alcov, întretăiate de citate din literatura universală”, în linia Paul Morand, Kessel sau Montherlant.

● În „Națiunea”, Tudor Opreș propune, în articolul intitulat ***Bacovia, poet social*** („Litere și arte”), o interpretare în spirit ideologic a creației scriitorului. Este selectat un profil dual al liricii bacoviene, urmărind, pe de o parte, „surprinderea degradării și animalității ființei umane”, iar pe de alta vestirea unei „primăveri a libertății, a descătușării din inima robiei, din înghețul nedreptății”. □ Al. Piru publică o cronică despre *Dimitrie Stelaru*, „*Cetățile albe*”, *poeme* („Cartea Românească”, „Litere și arte”), în care se fac următoarele observații despre formula lirică a scriitorului: „Ce să fie *Cetățile albe* despre care instruiesc primele versuri? Simbolurile sunt hermetice și sensul lor trebuie să rămână ascuns profanilor. În cifrul stelar în ele închipuie chiar poemele «numai bănuite», în care poetul e «într-una plecat», lumile posibile, încercuite de flăcările fanteziei lui. Însă d. Dimitrie Stelaru nu e un creator de universuri închise, mereu inaccesibile, ci un «profet» (cum se definește singur), exprimându-se într-un limbaj de esență evanghelică, contrafăcut cu artă, cercetător și solemn”. □ Într-o ***Invitație*** redacțională, G. Călinescu îi solicită pe „vechii colaboratori de la *Lumea* să continue a-i trimite mai departe manuscrisele care vor fi publicate în pagina

literară a ziarului *Națiunea*". Este menționată și „începerea unor noi ședințe redacționale”.

9 iulie

- În „*Liberalul*”, Dan A. Lăzărescu, în articolul *Guvernul și intelectualii*, face unele supoziții în privința procedurilor de propagandă ideologică: „Trebuie însă să ne întrebăm dacă actuala politică de pauperizare nu este practică cu bună știință de guvernul dr. Petru Groza, pentru a nimici și orice umbră de independență a intelectualității românești și-a o supune definitiv ordinelor venite din celulele extremiste [...] Salariile de mizerie care le sunt acordate astăzi își au tâlcul lor, acum în vederea alegerilor. Căci toată lumea știe că pseudo-intelectualii care consimt să se înscrie în F.N.D. capătă fel de fel de avantaje, de la provizii și până la posturi de miniștri plenipotențieri”.

10 iulie

- În „*Națiunea*”, G. Călinescu publică articolul *Guvern și parlament*, în care încearcă să demonstreze viitoarea reușită a B.P.D. în alegeri: „Nu am nici cea mai mică îndoială că B.P.D. va izbuti în alegeri. Dar să vedem pentru ce. [...] Țăranul are cap politic și vede lucrurile generic, spre deosebire de unii alegători occidentali, mai culti, dar mai egoiști, care privesc programele dintr-un unghi strict material și votează pe cine dă mai mult pentru categoria lui. Alegătorul român știe că dacă un guvern a venit la cârmă, când nu s-a instituit prin lovitură de stat, ci prin jocul mecanismului democratic, în care intră adesea și un element de politică externă, atunci acest guvern a venit în mod necesar și aceasta înseamnă că și partidul pe care îl exprimă are un cuvânt hotărâtor”. □ Presa de opoziție reacționează prompt la „demonstrația” călinesciană. În notița nesemnată *Distractivul profesor*, apărută în „*Liberalul*” din aceeași zi, se opinează că G. Călinescu ar fi adeptul „unui fel de freudism politic sau al fenomenelor de magie neagră în alegeri”, iar în „*Dreptatea*” din 10 iulie i se dă, în notița *Explicații*, următoarea replică: „Asta-i bună! Pentru ce?! Sofist, d. Călinescu evită astfel tema fundamentală și anume că B.P.D. NU va izbuti în alegeri. Cât despre *pentru ce*-ul acestei foarte probabile ipoteze, inutil să-l explicăm. Se rezumă în câteva cuvinte: Nu îi vrea țara!”. („*Dreptatea*” revine și în numărul din 11 iulie cu notița intitulată *În specialitate*, în care conchide: „În fond și d. G. Călinescu este un «șmecher» în misiune electorală bepedistă”).

- În „*Dreptatea*”, „*Profilo*” îl prinde în „*Insectarul*” său pe Mihail Ralea (*Fauna B.P.D.*); este ironizat statutul său de membru în Frontul Plugarilor: „Prototipul supra-plugarului petro-grozean, pentru cadre, rămâne însă conu Mișu Ralea. D-sa este un «self-made man» plugar, deoarece a parcurs toată ierarhia breaslei, de la zilier pâlmaș până la ideolog, mâncând pâinea amară

a iobagului exploatat de «ciocoiul manist»". Sunt descoperite cu ironie avatarurile lui Mihail Ralea ca exponente ale revoltelor țărănești, „la 1437, 1514, 1784, 1821 și 1907”.

- Pentru conturarea activității lui Șerban Cioculescu din această perioadă, menționăm cronica sa dramatică despre montarea scrierii *Sonata Kreutzer* de Tolstoi („Semnalul”, nr. 1264, *Teatrul Ateneului*: „*Sonata Kreutzer*” după L. Tolstoi, „Cronica dramatică”).

11 iulie

- În linia altor intervenții despre Bacovia (articolul lui Tudor Oprea din *Națiunea*, *Bacovia, poet social*, v. mai sus, 8 iulie; cuvântarea de la radio a lui Jebeleanu cu același subiect), „Scânteia” îngroașă, într-o notiță nesemnată, profilul militant al liricii poetului, reținând aspectele revoluționare: „Mai mult ca oricare altul dintre poeții noștri, Bacovia a știut să închidă în versul lui accentele de deznădejde ale unei societăți muribunde, închircindu-se desfigurată și agitată în agonia sa prelungă. Dar alături de atmosfera dezolată, reflex al dramei sociale, găsim în Bacovia o poezie tânără ca un mugure, «un cântec de alte primăveri» noi, mai bune, pline de optimism” (*Note*, „Cultură și artă”, nesemnat).

12 iulie

- În cronica sa din „Semnalul”, *Un „Fiu al soarelui”*, Vladimir Streinu plasează, tendențios, jurnalul lui Petre Pandrea, *Pomul vieții*, în linia *Manifestului Crinului Alb*: „Tocmai când puteam crede că misticismul a fost eliminat de împrejurări și de câțiva oameni tari dintre mobilele de acțiune și reflecție ale tineretului, d. Pandrea recomandă iarăși «pasiunea Neantului»”.

13 iulie

- „Aurora”, publică un interviu cu A. Toma, cu titlul „*M-aș vrea doinarul unui veac ferice...*”. *De vorbă cu A. Toma* (autorul rămâne neprecizat). Reținem declarațiile poetului despre programul și obiectivele Editurii de Stat, instituție pe care o conduce: „Editura de Stat are, după cum știi, un cadru special de activitate. Ea este o editură cu fața spre popor. Menirea ei este de a pune la dispoziția maselor largi publicațiuni de maximă ieftinătate, pentru grăbirea reconstrucției morale și culturale a poporului, din dezastrul moral al ultimilor ani, pentru dezintoxicarea lui de curentele obscurantiste și șovine și pentru dezvoltarea conștiinței sale democratice și progresiste. Editura de Stat urmărește în același timp ridicarea nivelului conștiințelor științifice și tehnice în mase și în tineret, mai ales, dezvoltarea gustului de citire în mijlocul muncitorilor și țăranilor etc.” Dintre scrierile apărute sau în curs de apariție sunt amintite: Mihail Sadoveanu, *Fantezii răsăritene*; Geo Bogza, *Țara de piatră*, *Turmele* de Eusebiu Camilar, *Un om așteaptă răsăritul* de Mihai Beniuc, *Poezii alese și 101 poeme* de Arghezi etc.

● În „Adevărul vremii”, în cronica *Tudor Arghezi: Manual de morală practică*, Șerban Cioculescu remarcă dualitatea profilului arghezian. Astfel, dacă poetul este „revoluționar prin neadaptabilitate, prin neconformism, precum și prin transfuzia duhului profetic din Vechea Scriptură, gânditorul nu ar putea fi situat pe o linie de avangardă”: „Am subliniat în mai multe rânduri antiintellectualismul arghezian, rezemat pe valorile vitaliste. În ordine socială, maestrul suspectează deplasările repezi de straturi, progresul în linie ascendentă, indefinit, confuziile dintre sexe, promiscuitatea familială, ireligiozitatea, laicismul”.

● În „Veac nou”, nr. 32, în articolul de fond *Cuvânt către cititorii noștri*, redactorul-șef H. Deleanu își face, în numele redacției și din motive care rămân obscure, auto-critica, solicitând participarea și opiniile „maselor”: „De aceea, cerem din partea cititorilor noștri ajutorul pe care ni-l pot și trebuie să ni-l dea. Le cerem să ne scrie, să vină pe la noi, să ne spună ce gândesc ei în raport cu revista lor, cum ar vrea-o mai bună, ce preocupări nouă socot că trebuiesc introduse, ce cred ei că e criticabil astăzi. Va trebui să organizăm întâlniri cu cititorii, întâlniri la care să discutăm în amănunt structura revistei noastre, lipsurile și calitățile ei.” □ Numărul cuprinde un mini-dosar Serghei Esenin, care cuprinde o evocare făcută de Maxim Gorki (*Esenin*) și două poeme, *Cățeaua* și *Spre casă*. Din evocarea lui Maxim Gorki reținem un fragment în care Esenin este surprins în timp ce își citea poemele: „În timpul lecturii, devenise atât de palid încât urechile lui păreau cenușii. Agita brațele fără să țină seama de cadența versurilor, dar era bine așa. Cadența versurilor era insesizabilă, cuvintele de o densitate egală. Părea că le aruncă pe unele la picioarele lui, pe altele, departe, pe altele în fața omului pe care îl ura. Și vocea lui surdă și sfâșietoare, gesturile lui nefirești, trupul lui care se legăna, ochii arzând de tristețe, totul era așa cum trebuia să fie”. □ La pagina 11, intitulată „Poezia”, înregistrăm, printre altele, colaborarea Ninei Cassian cu poemul *Prezentare la start*. □ Sub titlul *Scriitorii francezi în anii de război*, este reprodus „un articol scris de Elsa Triolet pentru revista sovietică *Novâi Mir*, nr. 1-2/1946”, în care sunt oferite amănunte despre activitatea lui Louis Aragon în anii ocupației.

14 iulie

● În „Dreptatea nouă”, Victor Eftimiu publică o evocare a lui *Peter Neagoe*, oferind și unele date bio-bibliografice.

15 iulie

● Apare, în „Națiunea”, un interesant articol de stilistică, aparținând lui Al. Philippide (*Stilul poetic francez*), în care clasicismul, ilustrat prin Racine, este depistat ca și curent eminent francez. □ Într-un articol teoretic despre *Critică și egotism. Dialog II* („Litere și arte”), Adrian Marino

analizează imixtiunea subiectivității în actul critic. Concluzia, previzibilă, ar fi că, deși „există temperamente înnăscute, stăpânite de un anumit destin, cu preocupări literare organice, de nestrămutat” (de tipul clasic/romantic), se poate vorbi totuși de obiectivitate în judecata critică, care este „în același timp subiectivă și pseudo-universală”.

- În „Frontul plugarilor” („organ de luptă al plugărimii din România”, directori Gh. Micle și Octav Livezeanu, an. II), Geo Dumitrescu publică *Teamă, protest și ipocrizie*, un rechizitoriu la adresa liderilor politici ai opoziției, pornind de la atitudinea acestora de neadeziune la legea electorală: „Și pentru ce anume ridică d-nii Maniu și Brătianu – cu toată vârsta lor improprie eforturilor - «proteste categorice» sau «hotărâte»? Pentru că legea este «antidemocratică», «dictatorială», «reaționară» (gluma aparține d-lui Maniu, d. Brătianu fiind mai econom și solidar cu epitetele care-l privesc). Și în ce constă caracterul acesta penibil și infernal al legii? În aceea că desființează Senatul, adică bariera senilă ciocoiască împotriva progresului și elanurilor de ameliorare. Pentru că aduce inovația creării de circumscripții în fabrici, șantiere, ateliere, în sate, la îndemâna muncitorimii și țărănimii, momită și altădată, purtată pe drumuri atâta timp de acești campioni ai protestului”.

17 iulie

- 14 iulie, ziua proclamării Republicii Franceze devine, pentru Arghezi, un pretext de a se referi, indirect aluziv, la continua încălcare a drepturilor omului (*14 Iulie*, „Adevărul vremii”, „Tablete”): „Doctrina Drepturilor Omului a supărat atunci, de când acestea au fost proclamate, toate stăpânirile cu tendințe de dictatură, proprii regimurilor care apucă să dureze. Câtă ironie de gazetărie mediocră și de searbădă elocință n-a luat peste picior, și la noi, principiile romantice franceze: Libertate, Egalitate, Fraternitate! Libertatea nu-i făcută pentru om, egalitatea e absurdă, înfrățirea e o demagogie... Adevărul era în asuprire și în metodele Bastiliei, dărmată nu numai la Paris, ci și în toată lumea.”

18 iulie

- Din „Adevărul vremii” se reține cronica ironică a lui Șerban Cioculescu despre volumul lui *Marcel Breslașu*, „*Niște fabule*” („Cronica literară”). Deși remarcă apetența de a versifica „în stare de euforie, jonglând cu imaginile, metaforele și rimele”, criticul consideră că, în conceperea acestor fabule „cu intenții social-politico-moralizatoare”, pe poet „îl inspiră mai puțin talentul decât dorința de a-și trage spuza roșie pe turtă”. Comentariul „fabulelor” lui Breslașu este persiflant: „Autorul atrage însă luarea aminte că curcubeul e mai de preț decât soarele, pentru că răsfrânge lumina prin milioane de stropi de ploaie, care va să zică printr-un efort colectiv. Muncă

obștească și anonimă unanim ar fi o valoare superioară individualității. După ce soarele își primește lecția în spiritul vremii, vine și rândul lunii, împăunată și luată în răs de către stele, care clipește șirete”. Uneori, intenția se poate dovedi contrară rezultatului final: „Fabula *Congresul cântăreților*, de aproape citită, e o subțire satiră a mulțimii orăcăitoare și apologia artistului singuratic, îndreptățit și el pe lume a-și rosti mesajul, fie chiar prohodnic, ca acela al lebedei”.

- În disputa prelungită despre implicarea intelectualilor în viața politică, ziarul „Liberalul”, prin „Suetonius”, îl propune ca exemplu contrar pe Lovinescu (*Libertatea de cugetare a lui Eugen Lovinescu*): „Dar în orice vreme trebuie elogiât curajul civic al intelectualului care spune ce crede și ce simte, fără frică și fără gândul foloaselor personale ... Progresul în orice direcție îl fac neconformiștii, care trăiesc cu propriile lor idei sincere”. Referiri la campaniile purtate de critic pentru apărarea criteriului estetic.

- În vederea viitoarelor alegeri, în „Dreptatea” este publicat *Discursul domnului Iuliu Maniu, președintele Partidului Național Țărănesc, rostit la Comitetul Central Executiv. Lupta contra dictaturilor. Pentru integritatea și independența țării. Problema legionarilor. Acțiunea comună cu Partidul Liberal. Cum s-a realizat lovitura de la 23 August. Guvernul Groza și acordul de la Moscova. Problema ungarilor din Ardeal. Omagiu pentru cei dispăruți. Opt ani de zbucium, în slujba democrației*, p. 1, 2 (continuare în numărul din 20 iulie).

- La Arenele Romane are loc o întâlnire în scop electoral, la care participă și țin discursuri Teohari Georgescu, Zaharia Stancu, Gheorghiuța Mănescu și Nic. Marinescu. În spirit propagandistic, Teohari Georgescu face unele precizări: „Nu poate fi vorba de călcarea libertății în aceste alegeri, ci dimpotrivă de afirmarea libertății, a libertății pentru muncitorime, care a purtat atâta vreme lanțurile unei opresiuni sălbatece, a libertății pentru intelectuali, funcționari și toate celelalte straturi ale poporului, a libertății pentru întreaga țară care nu poate fi cu adevărat liberă și cu adevărat independentă decât în condițiunile unui regim de democrație. Biruința în alegeri va fi deci biruința libertăților populare”. □ Prezența lui Stancu este menită să demonstreze afilierea scriitorilor la noua politică. Astfel, printre altele, pentru „Scânteia” din ziua următoare (19 iulie), întâlnirea de la Arenele Romane se transformă și într-un argument pro în chestiunea implicării intelectualilor în viața publică. Un jurnalist formulează, în notița nesemnată *Scriitorii [la Arenele Române]*, (ediția cit., „Note și comentarii”) ceea ce socotește a fi un truism: „conștiințele luminate nu ar fi putut decât să ia partea poporului împotriva asupritorilor, ceea ce dovedește astăzi din plin marele număr de frunțași ai culturii, luptători în rândurile Blocului Partidelor Democrat”. „Truismul” ar neliniști presa de opoziție: „Și aportul acestor intelectuali a fost din cele mai prețioase pentru biruința democrației. De

aceea «istorici» privesc cu groază cum în primele linii ale poporului român pășesc un Mihail Sadoveanu, un G. Călinescu, un Zaharia Stancu și atâția alții – marca majoritate a celor care reprezintă astăzi cultura românească și al căror nume va depăși desigur epoca noastră, așa cum în fruntea poporului francez s-au așezat Louis Aragon sau Paul Eluard”. Prezența lui Stancu la Arenele Române este consemnată într-un mod diametral opus în „Dreptatea”, nr. 129, „Fapte și note”, p. 4, **Și a mai vorbit tov. Stancu Zaharia**: „Desigur, mulți dintre intelectualii români sunt «fripturiști», așa cum i-a caracterizat odată regretatul N. Iorga. Unii se plimbă din partid în partid: tov. Stancu Zaharia a fost țărănist și acum e comunist. La anul, când nu va mai vorbi nimeni de P.C.R., tov. Stancu Zaharia se va face... cine știe ce. Așa e cu intelectualii progresiști. Merg din loc în loc, după partid și după leafă”.

19 iulie, 21 iulie

- Din „Fapta” se reține interviul luat de Valeriu Popovici lui C. I. Gulian despre curentul existențialist, **„Reproșez lui Sartre de a fi amestecat două probleme”. Răspunsul d-lui prof. Ionescu-Gulian** (la rubrica „Poziția intelectualilor”). Indirect, Gulian corectează și, implicit, contestă viziunea existențialistă din prisma celei marxiste: „Din punct de vedere filosofic îi reproșez lui Sartre două probleme distincte: problema ontologică (ce este existența?) și problema etică (ce atitudine trebuie să luăm față de existență, adică față de contradicțiile sociale, morale etc.) [...] Dacă existențialismul nu se va infunda în problemele pur interioare, subiective, ale omului solitar, dacă își va învinge tendințele negative și le va echilibra ca acțiune, cu fapte politice, atunci problemele ridicate vor putea marca o îmbogățire de teme, o lărgime și o nuanțare a culturii actuale, uneori amenințată de formule simpliste. [...] Dacă existențialismul va contribui la lărgirea orizontului «omului nou», dacă îl va ajuta să cunoască toate contradicțiile interioare și sociale și deci îi va stimula setea de cuprindere și realizare sintetică, atunci – dar numai atunci – existențialismul va marca o dată în istoria culturii crizei”. (O viziune contrară va formula, în numărul următor, din 20 iulie, Al. Mironescu, **„Însuși Kant este un existențialist”. Răspunsul d-lui Al. Mironescu**, la rubrica „Poziția intelectualilor”).

20 iulie

- Din „Semnalul” se reține studiul lui Vladimir Streinu, **Personalitate și creație (F. Aderca ... în „ediție definitivă”)**, o analiză a întregii opere a scriitorului, publicată în cadrul rubricii „Cronica literară”.
- În „Adevărul vremii”, I. Crețu inventariază **Pseudonimele lui G. Ibrăileanu**: Cezar Vraja la „Școala nouă”, I. Chilianu, Verax (ultimul la „Evenimentul literar”).

21 iulie

● În „Națiunea”, G. Călinescu publică *Pensionarii politici*, articol ironic la adresa reprezentanților PNL și PNȚ: „Când un funcționar de stat, oricât de merituos, împlinește o anumită vârstă, ce face statul? – Îl felicită și îl pensionează. – Prea bine. Și în politică oamenii prea bătrâni trebuiesc scoși la pensie”.

● În „Liberalul”, „Suetonius” intervine în polemica despre implicarea scriitorilor în viața civică, publicând articolul *Scriitorii în politică* (la rubrica intitulată „Culturale”). Între cele două noțiuni („scriitor” și „politică”) ar exista o antinomie de fond; sunt descoperite și unele motive ale „trădării cărturarilor”: „Principial, deci, poezii ori romancierii, structural formați pentru contemplație și ficțiune, pentru fantezie și evadare din realitate, sunt, prin definiție, apolitici; iar cât privește pe scriitorii de la noi, această carență se accentuează, prin faptul că noi având o viață publică mai mică de un veac, nu am căpătat, oarecum ancestral, o educație civică moștenită, un mediu politic care să permită tuturor a fi îndrumători și conducători ai opiniei publice [...], ceea ce îi mână pe unii dintre ei de a părăsi sculele ce le-au creat reputația meritată este dorința de bun trai, pe care literatura singură la noi, din nefericire, nu poate să-l procure, ca în alte țări, celor ce se îndeletnicesc cu ea. [...] Desigur, însă, că în această combinație, dacă un regim politic nu câștigă prea mult din adeziunile, făcute sub semnul utilitar, în orice caz reputațiile pe drept câștigate, în literatură au totul de pierdut”.

22 iulie

● „Scânteia” intervine prompt la articolul lui „Suetonius” (v. mai sus, 21 iulie) cu o notiță de răspuns, intitulată *Anticulturalii* (la „Note și comentarii”, nesemnat). Se recurge la unele stratageme propagandistice: se descoperă o tradiție a implicării scriitorilor în viața publică („În sufletele scriitorilor a răsunat cu putere chemarea Patriei primejdite în vremea invaziei hitleriste, așa cum răsună astăzi chemarea la opera de reconstrucție și de apărare a democrației”), se reamintesc binefacerile unei astfel de atitudini („făcând politica intereselor poporului, scriitorii sunt conștienți că-și îmbunătățesc propriile lor condiții de viață și creație”) etc. În plus, reacția ostilă a „istoricilor” este demontată tendențios: „Brătienii sunt furioși când văd masele populare interesându-se cu vigoare de trebile obștești, când descoperă în fruntea acestor mase conducători căliți în lupte grele pentru libertate și democrație și, printre ei, cu un avânt pe care nu l-a cunoscut niciodată trecutul, pe cei mai de seamă scriitori și intelectuali ai țării”.

● În „Națiunea”, Adrian Marino publică un *Fragment autobiografic macedonskian* („Litere și arte”). Este vorba de un fragment de jurnal, intitulat *Flori ce înviază*, care aduce „câteva mici precizii în legătură cu șederea în Dobrogea a poetului din anii 1878-1879, prilej de rară infatuare și

mulțumire a orgoliului său juvenil și funcționăresc” □ Al. Piru semnează o cronică despre *Magda Isanos*, „*Țara luminii*”, *versuri* („Cartea Românească”, „Litere și arte”), încercând să surprindă profilul liric al operei: „Două tendințe străbat sufletul poetei și cartea ei: pe de o parte bucuria naivă, nesăturată, de viață, de alta presimțirea morții. Aceste chemări succesive sau simultane sunt motivele lirice fundamentale. Și ele vor izbucni pe rând sau dintr-o dată, pe tonuri deosebite, fericite și negre, totdeauna sincere”.

● Are loc deschiderea, la Sala Parlamentului, a primului Congres general al învățătorilor din România (cf. „Scânteia”, 22 iulie, *Azi în sala Parlamentului se deschide Primul Congres general al învățătorilor din România*, semnat de Gh. T. Dumitrescu, „inspector g-ral școlar”). □ Congresul fusese salutat în avans de G. Călinescu printr-un articol și o conferință. Astfel, în „Națiunea” din 12 iulie și 13 iulie, G. Călinescu publicase articolul *Cuvinte către învățători*, în care lansează multe dintre apelurile ideologice propuse de propaganda oficială: „Partidele vechi n-au făcut nimic pentru ei, fiindcă ele satisfăceau pe «unii» învățători ca simpli partizani, dezinteresându-se de clasa lor. Acum învățătorii trebuie să vină în partidul în care ei înșiși vor hotărî propria lor soartă și să nu mai facă eroarea a-și închipui că se pot baza pe partidul condus de un învățător care a părăsit clasa muncitorească fără pământ spre a apăra interesele nemuncitorilor cu prea mult pământ”. G. Călinescu ținuse și o conferință pe această temă în data de 10 iulie, în cadrul Cercului de Studii al învățătorilor din Partidul Național Popular (cf. „Națiunea” 13 iulie, *Învățătorul este nu numai al copilului, ci și al satului și rostul lui este alături de cei care muncesc și simt ca el. Conferința d-lui prof. G. Călinescu*, semnat „Rep.” și „România liberă” din 11 iulie, „Conferințe”, nesemnat).

● În „Fapta”, Marin Sârbulescu publică prima parte dintr-un serial despre *Orizonturile poeziei tinere. I. Deruta conceptelor poetice*, în care remarcă precaritatea peisajului liric contemporan: „Avem azi poezie pesimistă, poezie patriotică, poezie-manifest, dar foarte puțin poezie-poezie. Chiar când a încercat să facă poezie socială, poetul s-a coborât la nivelul intelectual al poporului și nicidecum nu s-a străduit să-l ridice pe acesta la înălțimea lui. Operele create astfel se mențin pe plan artistic nesatisfăcătoare, iar pe plan social inoperante”. (Vor urma *II. Reacția poetului tânăr* în numărul din 24 iulie, 26 iulie, p. 2, *III. Spulberarea unei erori*, în 25 iulie, 27 iulie, toate în cadrul rubricii „Omul și ideea”).

23 iulie

● Pornind de la comunicatul lui Ștefan Voitec, ministrul învățământului, în privința adăugării unei noi probe la examenul de bacalaureat, prin care să fie testate „cunoștințele în domeniul politic”, Miron Volbură publică în

„Dreptatea” articolul *Comunizarea culturii*, în care prevederile oficiale sunt contestate: „Candidatul la capacitate este amenințat prin comunicatul d-lui Voitec cu căderea dacă nu răspunde la câteva chestiuni, acum formulate. Dintre care cităm: «Lupta muncitorilor pentru libertățile democratice. Lupenii, Grivița, Timișoara etc», «Gimnaziul unic», «Organizarea sindicală a corpului didactic», fără a mai pomeni de celelalte chestiuni de același calibru voitecian, cum ar fi de pildă «Rolul femeii în viața social-democrată» și altele”. □ Într-o notiță nesemnată, *Epurații și legea electorală*, sunt precizate unele interdicții în privința dreptului de vot: „Una dintre monstruozițiile juridice ale legii electorale este dispoziția prin care se ridică drepturile de cetate cetățenilor epurați. Iată modalitatea: Epuraților temporari li se interzice dreptul de vot, dreptul de a fi aleși și dreptul de a face propagandă în alegeri, pe timp de patru ani. Epuraților pe viață li se interzic aceleași drepturi pe timp de opt ani”.

- În „Liberalul”, N. Rădulescu furnizează unele date despre prețurile cărților: între 15.000 și 40.000 exemplarul (*Cartea – un lux. Prețurile astronomice ale cărților în curs de apariție*).

24 iulie

- În „Liberalul”, „Suetonius” publică articolul *Statul are grijă de scriitori*, în care se referă la adevăratul statut al pensionarilor: „Dar dărnicia statului – care merge până la a acorda celor mai distinși și reputați scriitori pensii ce se ridică chiar până la 60.000 lei lunar – este oarecum limitată. S-a socotit că nici generozitatea nu trebuie să se ridice prea sus peste nivelul cumpărării și decenței materiale, și de aceea s-a introdus condiția ca numai scriitorii care n-au fost decât numai scriitori (sic!) – numai aceștia se pot înfrupta din dărnicia pomenită, iar aceea cari, deși poeți, nuveliști ori romancieri au ocupat și vreo altă funcție la stat, care le dă drept la o pensie pentru care au cotizat la o altă casă de pensii, cu totul deosebită de aceea a scriitorilor, aceștia nu mai au dreptul la pensia de la scriitori”. Publicistul propune, ca soluție, cumulul celor două pensii. (Articolul va primi reacția lui Zaharia Stancu, v. mai jos, „România liberă” din 27 iulie).

- În „Națiunea”, G. Călinescu publică articolul *Mistinguett sau femeia istorică*, în care face analogii tendențioase între decrepitudinea actriței și „datarea” politicii de opoziție: „Mistinguett nu mai e o bătrână, ci un adevărat strigoi și rochiile ei par dezgropate din cimitir. În legătură cu plina de haz Mistinguett de altădată, am făcut niște observații mai generale, privind viața politică. Sunt acolo contemporani ai ei, oameni care, dacă au fost în floare odată, azi sunt depășiți de vreme și niște simple figuri «istorice» ale teatrului nostru politic. [...] Mediul lor, pe care îl reclamă mereu, este «istoria» și din acest mediu evadează fără tact ca niște strigoi”. (Pentru reacțiile din „Dreptatea”, v. mai jos, 25 iulie).

- În „Monitorul oficial” este publicată legea nr. 596 „pentru contractul de edițiune și dreptul de autor în materie literară. Decretul nr. 2329 din 22 iulie 1946”, lege elaborată de Ministerul Artelor. Reproducem câteva fragmente din art. 27, 39 și 43, vizând plata drepturilor de autor și efectuarea traducerilor: „Art. 27. Prețul convenit autorului nu poate fi stipulat decât sub forma unei participațiuni procentuale asupra prețului de vânzare la public a exemplarelor vândute, fără ca acest procent să poată fi stabilit sub 20 la sută. Pentru edițiile critice, prețul convenit comentatorului nu poate fi stabilit sub 10 la sută; de asemeni și pentru antologii”; „Art. 39. Traducerile operelor arătate în art. 1 nu pot fi făcute decât de membrii Societății Scriitorilor Români, cu excepția prevăzută la art. 43. Traducerile făcute de membrii Societății Scriitorilor Români vor fi vizate de Societatea Scriitorilor Români, înainte de a fi editate”; „Art. 43. Prin excepție de la art. 39, editorul poate angaja ca traducător și o persoană care nu face parte din Societatea Scriitorilor Români. Pentru fiecare lucrare, acest traducător va avea în prealabil autorizația Societății Scriitorilor Români”. (Legea este comentată în „România liberă” din 26 iulie, și în „Fapta” din 26 iulie).

25 iulie

- G. Călinescu publică în „Națiunea” articolul *Bătrâni de bani gata*, în care, printr-o paralelă între „tinerii de bani gata” și „bătrânii de bani gata”, se continuă contestarea politicii PNL și PNȚ: „D. Iuliu Maniu a plecat la Sibiu. D. Iuliu Maniu va veni la București în cursul săptămânii. D. Iuliu Maniu a renunțat a mai veni la București. [...] D. Dinu Brătianu a plecat la Florica. D. Dinu Brătianu s-a întors de la Florica. D. Dinu Brătianu nu s-a întors încă de la Florica. [...] Ce viață plăcută, ce viață patriarhală! Dar ce sunt acești bătrâni față de care destinele au fost așa de darnice? Vă spun eu ce. Sunt *bătrâni de bani gata*”. □ „Liberalul” și „Dreptatea” din aceeași zi (nr. 135, respectiv nr. 140) consideră articolul un „spiritual calambur” sau o „surpriză ... psihologică”.

- În „tableta” *Caracoștii Academiei* din „Adevărul vremii”, T. Arghezi protestează împotriva deciziei respectivei instituții de a pune în practică, sub presiunea forurilor politice, acțiunea de epurare a membrilor săi: „Intimidată de un atac politic, care a slujit de marcă râvnelor îmbătrânite, ahtiate după o imortalitate inserată în *Monitorul oficial*, Academia s-a supus injoncțiunilor venite din afara Paradisului interior, intrând pe calea strâmbă a compromisului și a concesiunilor și călcându-și caracteristicile de for închis și de cetate”. Concluzia ar fi că politica instituției ar fi rămas la fel de tarată ca în timpul conducerii lui D. Caracostea: „La Academie domnește, în lipsa ei de ținută, spiritul caracostic. Vulgaritate, lașitate și reticență”. Cel mai semnificativ răspuns la articolul lui G. Călinescu *Mistinguett sau femeia istorică* îi aparține lui „Profilo”, care publică în „Dreptatea” *G. Călinescu și*

... *Mistinguett*. După ce schițează un profil al publicistului militant („Tot ce a creat eruditul anulează gazetarul. Cazul ar atrage disprețul, dacă actele sale gazetărești n-ar fi acoperite de girul mării candori și al evidentei naivități”), „Profilo” se oprește asupra referirilor lui Călinescu, din finalul articolului, la «tineretul» orientat politic spre partidele «istorice»: „D. G. Călinescu uită, îi este necesar să uite, că acest tineret, în care viitorul este prezent sub forma perspicacității politice, s-a orientat singur spre «istorici», DEȘI NU I SE OFERĂ HUZURUL, BELȘUGUL ȘI DEZMĂȚUL, CI ARESTĂRILE, ÎNCHISOAREA, LUPTA, pentru fireasca sa dezvoltare sub zodie proprie. Tineretul nu este un *gigolo* bine întreținut, la dispoziția vreunei *Mistinguett* politice. [...] Tineretul refuză «progresismul» care ne duce înapoi în cavernele preistorice, obligându-ne să vedem orhidee în flora mucegaiului de pe pereți, pe care se proiectează lumina opaițului politic al d-lui G. Călinescu” □ Alte articole sau notițe de răspuns la textul lui Călinescu: *Mistinguett*, în „Liberalul” din 24 iulie 1946; *Comparații*, în „Dreptatea” din 24 iulie 1946).

26 iulie

● În „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi publică „tableta” *Copiii după război*, în care, „în stilul uscat al lui Prosper Mérimée” este denunțată o probabilă realitate cotidiană atroce: „Cel care furase copilul din poarta casei părintești era un individ cunoscut în cartierul lui că se îndeletnicește cu vânzarea clandestină de carne de vițel...[...] Până la o dezmințire oficială, care ar fi bine-venită, dar care ar putea să fie numai caritabil-liniștitoare, ceea ce e normal, publicul să ia bine seama la copii. E de ajuns că circulă numai zvonul pentru ca pericolul să existe. Pe aceste timpuri de indiferență la crimă și la alienație mintală provocată de mizerii diverse, se poate găsi un amator țicnit, cum a fost câte unul prin străinătăți, satisfăcut în comerțul lui că-și poate procura carne de vițel gratuită”.

27 iulie

● Ca reacție la articolul lui „Suetonius” (v. mai sus, „Liberalul” din 24 iulie), Zaharia Stancu publică în „România liberă” din 27 iulie „*Liberalul*” și *scriitorii*. Polemica uzează de unele stratageme tipice pentru ideologia oficială. Pentru început, se fac aceleași învinuiri și trecutei politici liberale: „Liberalii, de pildă, au avut decenii întregi conducerea acestei țări. N-au întreprins nicio acțiune care să arate că i-ar fi preocupat cultura, arta sau felul în care își duc viața creatorii de artă și cultură. Scriitorii, pictorii, muzicanții au trăit în mizerie, au creat în mizerie, au murit în mizerie”. După care se recurge la artificii retorice al speranței: „Problema pensiilor pentru scriitori și nu numai pentru scriitori rămâne să fie rezolvată. Și va fi. Guvernul actual e preocupat de înflorirea artelor și a culturii. E preocupat de

viața de toate zilele a creatorilor de artă și cultură. Nu i se poate cere însă de nimeni să împlinească toate minunile într-o zi sau într-un an. Statul românesc era la 6 martie ca un vas de preț, spart în cioburi. Trebuie timp. Nu avem local pentru Teatrul Național. Nu avem local pentru Operă. Nu avem o casă a scriitorilor. Nu avem biblioteci publice. Cartea e încă o marfă pe care prea puțini o caută. N-am avut nici măcar o lege care să protejeze munca atât de aspră a scriitorului român. Legea s-a alcătuit și a intrat în vigoare. [...] Avem încredere în ziua de mâine; și această încredere ne dă puterea să luptăm pentru ca marea schimbare să vină cât mai curând". În „Veac nou”, nr. 34, Ion Biberi publică articolul *Condiția scriitorului în statul democrat* (la rubrica „Actualitatea internă”), inventariind „o seamă de îmbunătățiri ale condiției de viață” a „muncitorului intelectual și a artistului” propuse de „programul de guvernământ” actual: „Declarația de principiu a fost urmată de realizări. Casa de pensii a jurnaliștilor a fost înființată. O lege pregătește statornicirea raporturilor dintre scriitori și editori. Alte măsuri sunt prevăzute. Nădăjduim că se va avea în vedere și dureroasa problemă a locuinței scriitorilor, care au dreptul de a munci în liniște.” □ La pagina de „Poezie” publică, printre alții, Sașa Pană, *Viața cea de toate zilele*, Ben. Corlaci, *Marea*, Nina Cassian, *Făt-Frumos miriapodul* etc. □ Publicația inițiasse și o rubrică intitulată „Legături ruso-române”, ilustrată în acest număr de articolul Rodică Ciocan, *Mitropolitul Dosoftei și Rusia*, în care sunt consemnate unele aspecte ale activității diplomatice a cărturarului la Moscova.

28 iulie

● În „Semnalul”, Vladimir Streinu publică articolul *Suprarealismul, școală neliterară* („Cronica literară”). Este contestat suprarealismul românesc (Paul Păun, Gellu Naum, Virgil Teodorescu, ultimului fiindu-i recunoscut într-o oarecare măsură talentul) ca tendință de sincronizare tardivă, epigonică și imitativă cu literatura occidentală, provocând criticului „sentimentul penibil, de două ori penibil, odată al dependenței neîntrerupte a culturii noastre și a doua oară al întârzierii spiritului literar românesc față de o Europă care, tot ținându-ne de mână, se putea crede că ne-a învățat până acum să mergem singuri și cel puțin în același pas cu ea.”: „D-nii Gellu Naum, Paul Păun și Virgil Teodorescu (e cazul să regretăm talentul acestuia) se complac într-un anacronism literar, care astăzi, când instantaneitatea legăturilor cu lumea întreagă ridică toate țările zise mărginașe la nivelul contemporan, a devenit de neconceput. [...] Când însă un grup de poeți adoptă în comun atitudinea inovatoare, cultivând însă nu modele, ci mode la care s-a renunțat de-a binelea în țara de origine, poezii aceștia sunt fără nicio îndoială voluntari ai servilismului literar”.

● În „Liberalul”, sunt comunicate *Premiile acordate de Academia Română* (nesemnate): secțiunea literară – Premiul Ion Heliade Rădulescu (50.000 lei):

N.I. Barbu, *Sintaxa limbii române după metoda istorico-stilistică*; Premiul Ioan C. Mihail (10.000 lei): Constantin Stelian, *Aur de întuneric*; Premiul G. Rădulescu Codin (3.000 lei): G. Pavelescu, *Mana în folklorul românesc. Contribuții pentru cunoașterea magicului*.

- În „Dreptatea”, „Profilo” semnează articolul *Între d. G. Călinescu și „Patrocle”*, în care îl anexează pe criticul-publicist unui bestiar canin: „În definitiv, și Patrocle și d. Călinescu poartă nume mari fără să fie înțelepți; și d. Călinescu și Patrocle mârâie când Penepica sau «tăticu» sunt înțepați de adversari; amândoi – d. Călinescu și Patrocle – mușcă-n vânt și fac sluj, profesorul primindu-și subvenția în «nervus rerum», iar cățelul în pișcoturi; și unul și celălalt sunt alinați, și unul și celălalt au protectori care le asigură un trai bun, la căldurică” etc.

- În „Frontul plugarilor”, Eugen Jebeleanu publică articolul intitulat *Strigoii terorismului*, articol de acuzare a reprezentanților opoziției: „Uluitoare nu este prezența, cot la cot, a legionarilor cu maniștii și dinu-brătienistii, ci, între altele, *momentul* pe care l-au ales pentru declanșarea războiului civil. Ei au ales acest moment tocmai în perioada în care România democratică luptă și muncește din răsputeri pentru reîncadrarea ei într-o lume pașnică și progresistă. [...] Strigoii terorismului încearcă să pună dinamită la temelia țării noi și cinstite, care se plămădește. Aerul curat al democrației, lumina vremurilor noi nu le prieste. Dar poporul veghează și are grijă și de strigoi: țărșul în inimă, ca să nu mai miște!”.

29 iulie, 30 iulie

- În „Națiunea”, G. Călinescu publică *Proteu*, fiziologie cu pretext mitologic, menită a surprinde inconsecvența politicii liberale și țărăniște. □ Adrian Marino își învinge scrupulul de a nu face cronică de întâmpinare, scriind despre *Manualul de morală practică* de Tudor Arghezi, pe care îl socotește „cel mai bun răspuns la teoria «adaptabilității» românului, căruia ar trebui să i se inculce o altă etică” (*Etica lui Tudor Arghezi*, „Litere și arte”).

[IULIE]

- În „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 7, G. Călinescu publică, cu un preambul explicativ și un epilog ludic, postmodern avant la lettre, un prim și unic fragment dintr-un roman „cu aspect polițienesc, dar cu aurării de *Vita nuova*”, care ar fi urmat să se intituleze *Fata răpită* și în care „senzaționalul ar fi evoluat spre mistic”. Fragmentul anticipează, pe alocuri, trama epică a viitorului roman *Bietul Ioanide*. □ Al. Rosetti face o mini-evocare lui Mihail Sebastian (*Pomenirea lui Mihail Sebastian*, la rubrica „Puncte de vedere”). □ Șerban Cioculescu publică, împreună cu un cuvânt introductiv, patru scrisori *Din corespondența inedită a lui Caragiale cu Mihail Dragomirescu* (rubrica „Texte și documente”), toate din anul 1907. □ C. Gr. (Corin Grosu)

semnează o recenzie despre *Lucrețiu Pătrășcanu: Curenți și tendințe în filosofia românească*, Ed. Socec, Buc., 1946 („Recenzii”), în care prezintă în chip sintetizat concluzia la care ajunge eseistul: „Această filosofie, care a culminat în misticismul treptat pregătit și, în cele din urmă, în «trăirismul legionar» (cu iz revoluționar – dar pentru... alții) este pentru d. L. P. consecința ineluctabilă a neputinței de a înțelege fenomenele realmente trăite (economic, social), neputință susținută și reflectată atât în înțeleștarea de forme de viață în declin, cât și în respingerea materialismului, lămuritor și propovăduitor al formelor noi de viață socială.” □ Profitând de pretextul aniversar, E.[ugen] J.[ebeleanu] publică *G. Bacovia, la 65 de ani* („Note”), un articol din seria „valorificării moștenirii literare”, presupunând și recitirea și contrafacerea ideologică forțată. Este punctat insistent, dar în mod general, „characterul de protest social” al liricii celui care trecea drept „poet cu exclusivitate al macabrului și al nevrozelor”: „.... Despre «ecourile de revoltă și de jale», de care sunt străbătute atâtea dintre versurile acestui adânc și mult mai complex, decât a fost arătat, poet, nu s-a scris aproape nimic. Nici despre cântărețul «palei lucrătoare», ce-aruncă, de la «geamul unei fabrici», «o privire în zarea de azur». Nici despre evocatorul lapidar, pe cât de puternic, al muncii care – într-o ciclopică încordare tragică - «trosnește din brațe, din piatră, din fier». După cum n-a fost revelat îndeajuns nici sarcasmul de care este crispat, ca de niște junghiuri ale foamei, versul «mulțimea anonimă se va avea-n vedere» - cruntă ironizare a rezoluției pusă de o societate nedreaptă pe hârtia care pecetluia soarta norodului...” □ Pornind de la un articol al lui Sartre din *Action* (probabil reluat apoi în *Ecrits de France*, nr. 1, 1946), Fl. N., în notița intitulată *Politica și filosofia existențialistă* („Note”, p. 712), condamnă „iraționalismul” filosofiei lui Heidegger și al „aberațiile politice” pe care le-a fundamentat. Articolul se înscrie în linia dogmatică a „teoriei celor două culturi”.

● Din ultimul număr (dublu) al vechii serii a revistei „Viața românească” (nr. 6-7, iunie-iulie), reținem o traducere a lui George Lesnea din, Alexandru Pușkin, *Povestea craiului Saltan, a fiului său vestitul și viteazul prinț Gvidon Saltanovici și a preafrumoasei domnițe lebăda*, și cronica lui Al. Piru, *Romanele d-lui Ovidiu Constantinescu*. Criticul găsește unele „cusururi” formulei epice a autorului romanului *Oamenii știu să zâmbească*: „Proustian, d. Ovidiu Constantinescu se complăce în explorarea dificilă a unor confuze coeziuni sufletești asupra cărora subtilizează prin cuvinte. E o psihologie a penumbrelor, a atitudinilor obscure, condusă cu anume dibăcie și menținută într-un vag intenționat”.

● Apare, probabil în această lună, nr. 2-3 al „Revistei româno-americane” (Organul Societății amicii Statelor Unite. Revistă pentru cunoașterea Statelor Unite în România și pentru dezvoltarea relațiilor româno-americane. Director: Dimitrie Gusti; Comitetul de redacție: Alf. Adania, Adina

Arsenescu-Iamandi, Ion Vasile Costin, Octav Doicescu, Dan Duțescu, Mihnea Gheorghiu, Anton Galopenția, Florian Nicolau, Ruxandra Oteteleşanu, Eduard Rădeanu, Guy Pauker, C. Popa, Margareta Sterian; [an. I]; următorul număr 4, care este și ultimul, are precizat pe copertă „iarna 1946-1947”). Iată câteva dintre rubricile publicației: „Instituții americane”, „Personalități americane”, „Economia americană”; „Literatură americană”; „Cronici” – „Cronica filosofică”, „Cronica socială”, „Cronica medicală”, „Cronica teatrală”, „Cronica muzicală”, „Cronica plastică” etc. □ Se reține în special rubrica de „Literatură americană”, bogat ilustrată în acest număr în special prin două mini-dosare, unul despre Edgar Lee Masters și un altul despre Edgar Allan Poe. Petru Comarnescu semnează articolul *Realismul poetic al lui Edgar Lee Masters*, în care face o prezentare a personalității și operei poetului, propus ca posibil model pentru poezia românească: „Pentru poezia română, Edgar Lee Masters poate fi un mare profesor, ca și Whitman. Prin ei se poate ajunge la o poezie mai aproape de humanism, mai legată de tot ce este viață, la un realism poetic atât de necesar, după firavul sămănătorism și după atâtea vagi proiecții lirice. Desigur, realismul poetic, cu măreția și trivialitatea lui, nu poate fi singura cale de expresie poetică, dar alături de poezia pură și de proiecțiile unei spiritualități ce vrea să se cunoască pe sine, avem nevoie de o poezie mai legată de realitățile imediate, nu pentru a le cânta, cât pentru a le cunoaște și a le pune în contrast cu marile valori ale existenței.” □ Sunt publicate și 17 poeme din „*Spoon River Anthology*”, în traducerea lui Ion Caraion. □ Celălalt mini-dosar, ceva mai amplu, despre Edgar Allan Poe, cuprinde două studii, al lui Ion Frunzetti despre *Poezia lui Edgar Allan Poe* și al lui Oscar Lemnaru despre *Nuvelele fantastice ale lui Edgar Poe*, la care se adaugă o serie de traduceri din poetul și prozatorul american: *Palatul bântuit*, *Annabel Lee* (trad. Ion Frunzetti); *Dedicație*, *Eldorado*, *Palatul blestemat* (trad. de Al. T. Stamatiad) și *Inima trădătoare*. *Nuvelă* (trad. de I.D. Leu). Reținem un fragment din studiul lui Frunzetti, în care criticul de artă descrie universul poetic al lui Poe: „O lume rarefiată, lipsită de specificitate materială, umbroasă, noptatecă, învăluită în tenebre dinainte de facerea lumii, o lume în care legile fizice și logice sunt abolite, asemeni universului viselor, o lume de leit-motive persuasive, insinuante, muzicale, o lume în care, printre aștrii însuflețiți și bezne materiale, se plimbă înmănușat, teatral, grotesc și galant, spectrul morții. O lume în care totul pare fantomatic, neverosimil, straniu, iată Weltanschauungul lui Poe. Dacă e permis să se facă tipologii, nimic mai puțin pictural decât poezia aceasta, nimic mai puțin vizual, și totuși nimic mai vizionar. Imaginile lipsesc din arta poetică a lui Poe. Sintezele lui nu utilizează elemente senzoriale, dezintegrate din concertul lor practic și integrate în forme noi, ca imaginile poetice în genere. Metaforele lui Poe sunt de ordin muzical, hipnotic, subconștient. Elementele lor nu vin din

lumea sensibilă, ci din adâncurile insondabile de dincolo de conștiință, din lumea în care sălășluiesc spaimele și tresăririle celei mai esențiale adâncimi psihice”. □ Dintre alte traduceri, le menționăm pe următoarele: Walt Whitman, *Cântec despre mine însumi* (*Song of myself*), traducere de Mihnea Gheorghiu; Carl Sandburg, *Omul cu degetele sfărâmate*, traducere de Mihnea Gheorghiu; T.S. Eliot, *Un nou început*, traducere de Margareta Sterian. De asemenea, este publicată și piesa într-un act a lui Eugene O’Neill, *Acolo unde este crucea* (trad. de Alf. Adania). □ Petru Comarnescu furnizează și unele date despre montările din dramaturgia americană pe scenele românești, în articolul *Teatrul american în România (stagiunea 1945-1946)*. „Din jale se întrupează *Electra*” – „*Mihail și Ana*” – „*Orașul nostru*” – „*Când se întâlnesc femeile*” – „*Încătușare*” – „*Celebrii Cavendish*” – „*Pottasch și Perlmutter*” – „*Acolo unde este crucea*” – „*Racheta spre Lună*” – „*O familie trăznită*” – „*Lungul prânz de Crăciun*” – „*Morții din Spoon River*” („Cronica teatrală”).

AUGUST

1 august

● În „*Națiunea*”, G. Călinescu publică ***I. Intelectualii în democrație***, prima parte a serialului despre rolul și misiunea intelectualilor într-o perioadă al cărei prim deziderat pare a fi „implicarea civică”; vor urma ***II. Ce sunt „păturile mijlocii”*** (2 august) și ***III. Intelectualizarea poporului*** (3 august). Deși consonantă ideologiei oficiale, din pledoarie nu lipsesc unele considerații tipic călinesciene. Astfel, în prima parte a serialului, se restabilește mai vechea analogie dintre „lucrătorul manual” și „lucrătorul intelectual” (v. mai sus, ***Lucrătorul***, „*Tribuna poporului*”, 27 septembrie 1944): „În realitate muncitorul cu brațul și muncitorul cu creierul sunt rude strânse. [...] Singura deosebire este că muncitorul cu brațul folosește ideea la minim, în vreme ce intelectualul se specializează în gândirea neaplicată”. În a doua parte (***II. Ce sunt „păturile mijlocii”***), analogia stabilită anterior devine pretext pentru o utopie cu iz renescentist: „Noi suntem partidul acelor cetățeni de la oraș ori de la țară care încearcă a diminua pretinsa barieră între intelectual și manual și a ajunge la un cetățean superior căruia creierul să nu-i mai fie stânjenire pentru munca fizică, nici munca fizică o interdicție pentru plăcerile cerebrale. De ce adică țăranul n-ar citi iarna după încetarea muncilor câmpenești pe Eminescu și de ce zidarul n-ar cânta seara la pianoforte?” În ultima parte a serialului (***Intelectualizarea poporului***), pledoaria pentru statutul militant al intelectualului se sprijină, tendențios, pe mijloace livrești; prototipul său ar fi Popa Tanda sau Robinson Crusoe, nu Niculăiță Minciună: „Popa Tanda e un spirit de colonialist și l-am comparat cu Robinson. Într-adevăr Robinson e «pătură mijlocie», fiindcă picat într-o

insulă nu se poartă, specializat, ca proletar pur, ori ca filosof contemplativ. El dă o ochire iute insulei, o supune unei observații sumare naturalistice, își construiește în minte o imagine posibilă de viață și trece apoi îndată la construcția ei”. (G. Călinescu ținuse și două conferințe cu tema „Încadrarea intelectualilor în democrație”, una la Sibiu, pe 14 iulie, alta la Brașov, spre sfârșitul aceleași luni). □ Pledoaria lui G. Călinescu despre rolul civic al intelectualului este ironizată în „Liberalul” din aceeași zi (1 august), în notița nesemnată **D. G. Călinescu**, la rubrica „Fapte și note”: „D. Călinescu își dă probabil seama că acei în slujba cărora este consideră pe intelectual ca pe a cincea roată la car și caută prin orice mijloace să le capteze bunăvoința, arătând că intelectualul asudă ca și muncitorul manual atunci când calculează”.

La sediul P.T.T., în cadrul Cercului de studii al ARLUS, are loc conferința lui Ion Potopin, intitulată *Noua literatură sovietică*. Vorbitorul s-ar fi referit la scrierile lui Maxim Gorki, Vladimir Maiacovski, Feodor Gladkov, Ilya Ehrenburg, Constantin Fedin, Isaac Babel, Alexei Tolstoi, Nikolai Tihonov, Konstantin Simonov, Iosif Utkin etc. (cf. „Scânteia”, 5 august, *Noua literatură sovietică. Conferința d-lui Ion Potopin în cadrul ARLUS la P.T.T.*, nesemnăt).

2 august

● Într-o conferință de presă, Mihail Ralea se referă la binefacerile noului regim în privința ameliorării condiției scriitorului. Astfel, „ciclul protecției scriitorului este închis prin: 1) casa de pensii înfăptuită mai demult, 2) prin apariția legii scriitorilor și 3) prin apariția caselor de odihnă”. Se fac propuneri și în privința constituirii unui „sindicat” al SSR care „să apere condiția scriitorului”: **„Societatea Scriitorilor Români va trebui să devină un fel de sindicat, care să apere condiția scriitorului. Pentru aceasta, poziția lui a fost mai solid stabilită, i s-au acordat anumite drepturi și venituri în plus. În ceea ce-i privește pe traducători, ei au fost asimilați cu scriitorii meșteșugari”** (cf. *Ce cuprinde noua lege a scriitorilor. Declarațiile d-lui ministru Mihail Ralea*, „România liberă”, 3 august, nesemnăt; idem, „Adevărul vremii”, 3 august, nesemnăt, și *Drepturile scriitorilor*, „Scânteia”, 4 august, „Note și comentarii”, nesemnăt).

3 august

● În cronică despre Constant Tonegaru, intitulată *Constant Tonegaru, poet al libertății („Plantații. Poesii”, 1945)*, publicată în „Semnalul”, Vladimir Streinu interpretează în cheie politică linia fantezistă a liricii scriitorului: „Legea ultimilor ani, cum se știe, era constrângerea de [către] stat a scriitorilor la un fel de unanimism politic prin exaltarea colectivului azi național, mâine social. Noul poet, deși în formație, opune epocii un

individualism sumbru, burlesc totodată și, se înțelege, fantezist. [...] Numai aparent, așadar, d. Tonegaru e un poet exotic; în realitate, el este poetul celui mai substanțial protest liric împotriva condiționării politice a vieții individuale, destul de prizonieră de la natură, în condiția ei originară”. □ În numărul din 14 august al aceleiași publicații, Vladimir Streinu semnează încă o cronică dedicată poetului, *Constantin Tonegaru, navigator și astrolog. „Plantații, poesii”* (1945).

● În „Veac nou”, nr. 35, la rubrica „Actualitatea internă”, Ion Biberi publică un articol intitulat *Între arta „elitelor” și cultura populară*, în care inventariază unele manifestări concrete ale imperativului „artei pentru mase” (concept stipulat și de recentul program al F.N.D.): înființarea Editurii de Stat și a celei intitulate „Cartea Rusă”, a căror politică mizează pe tiraje mari și prețuri mici; schimbarea de semn a esteticii moderniste de către poeții suprarealiști, care înlocuiesc publicul restrâns, elitist, cu „marile mase populare”. □ Th. Holban îl introduce și pe Antioh Cantemir, „unul dintre cei dintâi poeți ai Rusiei moderne” în seria „legăturilor ruso-române” (*Antioh Cantemir în literatura rusă*, „Legături ruso-române”). □ H. Deleanu recenzează *I.V. Stalin, „Opere”, vol. I, Editura „Gosudarstvennoe izdatelstvo politiceskoi literaturi”, Moscova 1946* (în spațiul rubricii „Cartea rusă”), referindu-se la articolele politice în linie leninistă publicate de Stalin în perioada 1901-1907.

● Începe, la palatul AGIR, conferința pe țară ARLUS, ale cărei principale puncte de discuție sunt: „1. Luarea unei poziții și înfierarea atacurilor reacționare îndreptate împotriva d-lui prof. C.I. Parhon și a maestrului Mihail Sadoveanu, pentru atitudinea lor democratică și de prietenie față de Uniunea Sovietică. 2. Apărarea regimului democrat din România, baza unei prietenii sincere cu Uniunea Sovietică. 3. Continuarea luptei pentru demascarea dușmanilor Uniunii Sovietice și pentru distrugerea lor”. Armand Popper, reprezentantul Editurii Cartea Rusă, expune, în luarea sa de cuvânt, principalele obiective ale instituției, respectiv „informarea publicului românesc asupra realităților din URSS; înfățișarea culturii popoarelor din Uniunea Sovietică; adâncirea raporturilor culturale între URSS și România”. Printre viitoarele apariții ale editurii se vor număra *Război și pace* în trad. lui Al. Philippide, *Povestiri vânătoarești* de Turgheniev în traducerea lui Sadoveanu, *Pe Donul liniștit și Pământ destelenit* de Șolohov, *Tânăra gardă* de Fadeev. Conferința se încheie la 5 august (cf. „Veac nou”, 10 august, *Conferința pe țară ARLUS*, semnat „Rep.”).

4 august

● Noua lege a scriitorilor este comentată, în „Adevărul vremii”, de Șerban Cioculescu (*O lege binevenită*, „Cronica literară”): „Proiectul cuprinde două mari principii inovatoare și anume: cedarea dreptului de autor pe ediție sau

pe stagiune pentru operele dramatice și controlul Societății Scriitorilor Români în executarea contractului de editură sau acela pentru reprezentarea operei dramatice, acest lucru constituind o garanție în plus pentru selecționarea traducerilor și împiedicarea eludării prescripțiilor legii, determinate de intenția de a se susține și proteja proprietatea literară”. În concluzie: „Prin această lege binevenită, ce pune capăt spoliierilor de care au suferit totdeauna scriitorii români, se va mai stârpi un rău: mendicatul sau, dacă voiți cuvântul neaoș, cerșetoria la care erau reduși confrății noștri, pe la osebitele autorități publice sau instituții private”.

6 august

- În tangență cu polemica despre „trădarea cărturarilor”, „Suetonius” revine, în „Liberalul”, asupra implicării scriitorului în viața civică, publicând articolul intitulat *Între politică și literatură. Lămurirea unui vechi litigiu*, în care subliniază antinomia profundă a celor doi termeni: „Această clară discriminare dintre activitățile politice și literare era susținută de o perfectă cunoaștere a realităților sufletești. Politica cere alte însușiri decât poezia, și cei care cred că pot face salturi de la una la alta, cu ușurință acrobatică, se conving ei înșiși – dacă sunt sinceri – că au făcut un lucru care sufletește este imposibil”.

9 august

- „Scânteia” inițiază, prin Miron R. Paraschivescu, o rubrică de direcționare ideologică a câmpului literar. Pe tot parcursul acestei luni (și continuând până la sfârșitul anului), poetul-publicist va îngroșa, în intervențiile sale, imperativele literare ale momentului: implicarea civică a scriitorului (v. mai jos, 16 august), direcționarea câmpului literar după un „sens unic”, „revoluționar” (v. mai jos, 17 august), folosirea poeziei populare ca sursă a „artei pentru mase”, dar și a „artei din sânul maselor” (v. mai jos, 23 august) și, mai cu seamă, imperativul literaturii „naționale” (o primă formă de contestare a unor curente estetice occidentale; v. mai jos, 28 august). □ În chip de introducere la rubrica sa, în „Scânteia” din 9 august, poetul publică un articol program intitulat *Câteva premise*, în care, după ce amintește diferitele tendințe ale peisajului literar (referindu-se, printre altele, și la „nașterea unei pletore de poeți, esești și gazetari tineri”), constată că principala „carență” ar fi lipsa criticii de autoritate, echivalată aici cu cea „care dă directive”: „Critica de autoritate, aceea care dă directive și a cărei datorie e să fie prezentă și atentă, lipsește. Ea se află într-o carență ce pare să probeze că inteligența și prevederea critică au fost depășite de realități. Căci, când nu se mărginește la considerații și judecați din ce în ce mai strâns încheiate pe vechile tipare, cercetătorul critic renunță pur și simplu să mai officieze, fără să se întrebe însă dacă nu cumva ceasul pe care-l trăiește astăzi cultura românească are nevoie de noi lumini și de o metodă nouă care să o

cerceteze, să o definească și s-o îndrume. Ne aflăm într-o epocă, într-o anumită măsură, lichidatorie și, în aceeași măsură, deschizătoare de căi noi. [...] În acest proces, singură, inteligența critică n-are voie să lipsească. Fiindcă ea este arma spirituală a maselor populare, în primul rând a muncitorimii, care fac astăzi cu brațele și sângele lor istoria de mâine a țării și culturii românești”. □ Articolele de direcție ale lui Miron R. Paraschivescu ar trebui citite în paralel cu cele ale lui „Suetonius” (din „Liberalul”), v. mai jos, 15, 16, 22 august etc., fiind opuse ca viziune și soluții propuse, de altfel, unele dintre acestea se încadrează explicit în seturi polemice.

● „Liberalul” revine în chestiunea implicării scriitorului în civismul militant și a politizării actului literar, cu articolul nesemnat *Concepția totalitară a artei*, una dintre cele mai semnificative intervenții din epocă pe această temă: „Protestăm împotriva tendinței inevitabile pe care o are orice regim politic dictatorial de a înregimenta pe scriitori și pe artiști în slujba unor idealuri unilaterale și efemere, de a face din acești eterni slujitori ai eternei frumuseți niște slujbași salariați în uniformă, care trebuie să renunțe la idealurile artistice spre care îi invită personalitatea lor, pentru a lăuda și a se extazia pe comandă, din ordinul aceluia care le dă de mâncare. Protestăm împotriva acestei subordonări a idealurilor generoase, eterne și universale, unor meschine calcule politicianiste. Protestăm împotriva acestei încercări disperate de-a extinde și în domeniul literelor și artelor nefasta concepție totalitară, care pretinde să subordoneze tot, ca odată, întreaga viață politică, economică și spirituală a unei societăți unor lozinci pe cât de imperative, pe atât de absurde și care nu pot fi discutate de nimeni”. □ Protestul este sancționat prompt de „Scânteia” (10 august), care, prin notița nesemnată *PNL și scriitorii* („Note și comentarii”), opune acuzelor exemplele poetilor Voronca și Fundoianu „care au fost cândva goniți din România, în timpul unor «binecuvântate» dictaturi brătieniste” sau pe cel contrar, al lui Brătescu-Voinești, „un scriitor membru de partid” (liberal).

● În „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi publică „tableta” *Pătura* (p. 1, 2), încadrabilă în polemica despre „trădarea cărturarilor”, în care subliniază în special lipsa de consecvență și de noțiune etică a intelectualului: „Lipsa de caracter a intelectualului s-a subțiat. Nu poate să trăiască fără argument, animată de o concepție și desigur de mai multe concepții succesive și alternative, intelectualitatea fiind unanimă și îmbrățișând orizonturi infinite. [...] O chestiune de conștiință se învâluie în straie de program. Ca să scape de muștrările privirii contemplative, el se îndoctrinează, ca uneori câte un evreu, trecut în creștinism și îndărăt la iudaism și iarăși la creștinism, cum a fost cazul unui nefericit de teolog.”

9 august

● Apare primul număr din cotidianul „Lupta Ardealului”, „organul regionalei Cluj a Partidului Comunist Român”; politica militantă a publicației (al cărei

rol pare a fi, într-o primă fază și pentru acest an, aceea de a garanta reușita alegerilor în Ardeal) este subliniată de Vasile Vaida, membru în CC al PCR, secretarul Regionalei Cluj a PCR, într-o notiță intitulată *La apariția „Luptei Ardealului”* (p. 1): „«*Lupta Ardealului*» vine să completeze mijloacele noastre de luptă. În timp ce elemente reacționare și moșierii expropriați sunt înarmați și atacă pe cetățenii democrați, în timp ce reacțiunea este disperată și se dedă la crime și jaf – cazurile de la Alba-Iulia și Șărmaș - Partidul nostru se înarmează politicește, pornind un ziar nou, mijloc de îndrumare și de răspândire a culturii. Astfel vom reuși să dăm lovituri de moarte în viitoarele alegeri reacțiunii cuibărite în jurul lui Maniu și Brătianu”.

10 august

- În „Fapta”, într-un articol intitulat în chip ironic *Cenzura care nu există* (la rubrica „Omul și ideea”), Valeriu Popovici se referă la consecințele dezastruoase ale procedurii asupra actului artistic: „Se poate ca, tot tăind lucrurile care nu merită să apară sau să fie rostite, la un moment dat, lipsiți de contraste, să pierdem gustul abstract pentru literatură; de vreme ce nu vom citi și nu vom auzi decât ceea ce vor considera ca fiind de calitate, cenzorii aceea care vor trebui să fie neapărat niște înțelepți, n-o să ne mai dăm seama de diferențele care stau barieră între prost și deștept, bun și rău, frumos și urât...”.

- În „România liberă”, Simion Alterescu atrage atenția asupra uneia dintre carențele peisajului cultural al epocii, anume absența unei publicații literare de direcție și directivă ideologică (*Lipsa presei literare*). Intervenția sa este consonantă cu cea a lui Miron R. Paraschivescu; în rubrica sa nou înființată din „Scânteia” (v. mai sus, 9 august și celelalte), poetul și publicistul va milita, întreaga lună, pentru „direcționarea” literaturii după „un sens unic”, ideologic. Din articolul lui Alterescu nu lipsesc nici unele precizări de tip ideologic: „Este un gol care trebuie împlinit. Și nu pentru cei estetizanți de profesie, care fac din această presă o tribună de intimități sau cancanuri mai mult sau mai puțin artistice. Publicațiile literar-artistice sunt necesare astăzi mai mult decât oricând, pentru acea masă de cititori sau spectatori care vin cu buna credință și întreaga disponibilitate, ce se cere doar îndrumată. [...] Pentru aceștia presa literar-artistică este singurul mijloc pentru a fi îndrumați spre valorile reale artistice”.

- Din nr. 36 al săptămânalului „Veac nou” se remarcă îndeosebi pagina dedicată lui Alexandru Blok, cu prilejul comemorării a 25 de ani de la moartea sa. Sunt publicate fragmente din poemul *Cei doisprezece*, în traducerea lui Vladimir Colin, însoțite de o scurtă prezentare a scriitorului, aparținând lui V.(ictor) K.(ernbach). □ La rubrica de „Poezie” colaborează, printre alții, Sașa Pană cu *Triplu salt mortal* și Nina Cassian cu *Poem*.

[11 august]

● În „Tineretea”, Mihail Cosma semnează articolul *Fadeev: scriitor al tinereții*, o prezentare a operei scriitorului rus (a cărei temă principală ar fi „descrierea și idealizarea omului sovietic”), de la romanul *Dezastru* (1926) și până la *Tânără gardă* (premiul Stalin), „grandioasă epopee a eroismului unor copii”. □ Într-un articol intitulat *Literatură pentru tineri*, Al. Piru propune ca posibilă temă epică „acea molimă de care a fost cuprinsă viața poporului român, îngenunchată de furia teutonică, cu tipicele cazuri de reversiune la ferocitate, cu jertfele pe altarul libertății, cu neliniștea, așteptarea, nădejdea unui luminiș”. (Notă: întrucât câteva numere consecutive ale publicației nu sunt date am redat data și numărul folosind semnul [] în manieră oarecum artificială, bizuindu-ne pe periodicitatea săptămânalului).

12 august

● În „Scânteia”, Ion Vitner publică o cronică entuziastă despre volumul „*Niște fabule*” (*mici și mari pentru mari și mici*) de *Marcel Breslașu*, Editura Cultura Națională, 1946 („Cronica literară”). Salutând schimbarea formulei lirice față de volumul de debut, *Cântarea Cântărilor*, și înlocuirea ei cu genul moralizator al fabulei, care ar reprezenta „o apropiere mai sensibilă de lumea din jurul său”, criticul descoperă, prin supralicitare, modelele lui Breslașu în fabula lui La Fontaine, „satira socială” a lui Heine și „pamfletul versificat” al lui Béranger. Sunt descifrate în cheie ideologică „moralele” unor fabule: „Apologia «cântecului lebedei», conflictul între mulțimea cântăreților minori și singuratica lebedă traduce o viziune a lumii, a faptului social și a semnificației operei de artă, în care se strecoară fantomele singuratice ale unei lumi pe care în tot restul volumului poetul o repudiază” (*Congresul cântărilor*); „«greierele și furnica», reactualizând vechea temă fabulistică, aduce o notă proaspătă de incisivă ironie simțită ca un protest împotriva desconsiderării muncii intelectuale, împotriva scoaterii «cântăreților» din circuitul vieții sociale” (*Greierele și furnicile*) etc. □ Într-o „notă” nesemnată este remarcat volumul lui Dumitru Corbea *Balade* (editura „Scânteia”), a cărui formulă ar fi inspirată de „materialul folclorului nostru”, „experiență” „ale cărei roade nu vor zăbovi să se arate în tânără noastră poezie”.

● În „Națiunea”, Al. Marino publică, sub genericul *Macedonski turist* („Litere și arte”) alte însemnări ale poetului despre călătoriile sale de tinerețe: un fragment inedit care constituie începutul unei bucăți apărute fragmentar în *Oltul* (mai-august 1874), cu titlul *Pompei și Sorenic*.

● În „Timpul”, Șt. Roll publică evocarea *Alexandru Sahia*, încheiată într-o notă triumfalist revoluționară: „Alexandru Sahia, azi, după nouă ani, îți dăm răspunsul: fascismul a fost înfrânt; lupta ta n-a fost zadarnică. Peste

mormântul tău flutură stindardul libertății; pământul, răscolit de palmele bătătorite ale tatălui și fraților tăi, nu mai este un pământ de robi: e pământul României noi”.

15 august

- În „Liberalul”, „Suetonius” publică articolul *Literatura comandată* („Culturale”), în care condamnă aservirea actului scriitoricesc prin impunerea unui rețetar tematic: „Nu judecăm aici valoarea sau temeinicia programului politic menit a fi popularizat prin literatură, pentru că în acest loc nu se face politică, dar principial și teoretic este inadmisibil ca să se siluiască un talent – dacă ne aflăm în fața unui talent – ca să nu mai fie ceea ce constituie esența lui intimă, pentru a deveni elector sau propagandist”.

16 august

- „Suetonius” revine în „Liberalul” cu un alt articol pe tema implicării intelectualului (scriitorului) în politică, intitulat *Gustul literar înăscut* („Culturale”), în care insistă asupra antinomiei dintre cei doi termeni: „Un artist este un rătăcit în politică și dacă e sincer, singur poate să se constate el singur (cf. cu orig.), afară numai dacă orientarea în politică este condusă de alte dorințe ceva mai realiste și mai apropiate de economie politică, decât de politica propriu-zisă. Iară oamenii politici care cred că le pot fi de folos literații ce se transformă în avocați ai unor anumite idei politice, fac un calcul greșit căci la zestrea de pretenții a literatului corespunde un minimum de pricepere politică, în care se cere cunoașterea vieții colective, conjuncturile de forțe populare, intuiția opiniei publice ori anticiparea evenimentelor în viitor și alte calități de acestea care nu sunt comune oricărui temperament [...]”. □ Cele două intervenții ale lui „Suetonius” (15, 16 august) vor fi amendate de Miron R. Paraschivescu în „Scânteia”, v. mai jos, 19 august.

17 august

- Imperativul direcționării câmpului literar după „un sens unic” începe să se impună. În „Scânteia”, Miron R. Paraschivescu deplânge absența unei reviste literare de directivă ideologică, al cărei scop ar fi acela de a indica *Sensul unic al culturii*, care nu poate fi altul decât cel „spre democrație”: „După părerea noastră, pentru momentul actual, o publicație literară ar trebui să-și propună o singură directivă generală, aceea pe care i-o dă de altfel chiar sensul culturii înseși: să fie ceea ce – pe alt plan și mai mult ca să folosim un termen de împrumut din domeniul politic – ar fi o *platformă*. Căci există astăzi în opinia publică și în aceea scriitoricească, un sens unic: spre democrație. Și acest sens, pe care vom arăta îndată că-l poartă și cultura însăși, o publicație literară poate să-l exprime prin orientarea ei mai mult și

mai spornic chiar decât prin lozinci și formule stereotipe. [...] Cultura, cum spune Lenin, face și ea politică. Ca și libertatea, ea face politica organismelor sănătoase. Rod al inteligenței universale, cultura nu slujește și nu-și dă adeziunea decât celor care se ridică și merg înainte, nu celor care decad sau vor să meargă înapoi. Acesta e sensul unic al culturii care, prin tot ce e trainic, dăinuior în ea, se contopește cu viitorul, cu viața în marș, cu progresul”.

• În „Veac nou”, Sașa Pană publică un articol bogat în informații biobibliografice despre *Alexandru Sahia*. Este prezentată activitatea publicistică a lui Sahia, de la înființarea de către scriitor a revistei „Veac nou” (din care au apărut doar 3 numere, în aprilie 1932) și până la intervențiile din „Bluze albastre” și „Era nouă”, din primăvara lui 1936.

17-23 august

• Are loc „Săptămâna Cărții Ruse”, prilej cu care vor fi scoase pe piață peste 100 de volume, cu scopul de a da „un nou impuls acestui interes pentru literatura marelui nostru vecin și s-o facă cunoscută în cercuri cât mai largi” (cf. „Națiunea” din 12 august, „*Săptămâna Cărții Ruse*”. Editura *ARLUS-ului anunță o săptămână a cărții ruse 17-23 august 1946*, nesemnat). □ În presă apar și câteva dări de seamă despre politica editorială a instituției. În cele 19 luni de existență a editurii, ar fi fost tipărite 120 lucrări, dintre care 105 traduceri din limba rusă (tiraj 1.100.000 volume), grupate în diferite colecții: „Literatură clasică”, „Literatură sovietică”, „Viața și imagini din URSS”, „Literatură pentru tineret”, „Literatură pentru copii”, „Literatura progresistă” (cf. „Semnalul” din 20 august, „*Cartea rusă*”, nesemnat; „România liberă” din 21 august, *Dare de seamă asupra activității Editurii „Cartea rusă”*, nesemnat).

19 august

• Cele două intervenții ale lui „Suetonius” (15, 16 august) vor fi amendate de Miron R. Paraschivescu în „Scânteia”, v. mai jos, 19 august, în articolul *Noua epocă eroică*. Retorica argumentării sale presupune doi pași: pe de o parte, revendicarea de la o tradiție a literaturii civice, în care scriitorii pașoptiști și Eminescu devin promotorii „epocii eroice a literaturii române”, „de înfrățire și unire a tuturor conștiințelor active și creatoare pentru ridicarea țării și propășirea ei pe căile unui viitor mai luminos”; pe de alta, atribuirea de motivații tendențioase intervenției din „Liberalul”. Întrebându-se „ce urmărește oare toată această campanie pentru independența artei și literaturii într-un ziar de partid și într-un ziar de polemică partizană”, poetul-publicist ajunge la concluzia că politica liberală ar viza, din motive de securitate, un anumit tip de scriitor, care să stea „la o cârciumă de periferie, cu picioarele ce-i scot de sub masă din niște nădragi soioși o pereche de

ghete căscate”. Lui „Suetonius” i se adresează, în final, o interogație retorică: „[...] crede poate d. Suetonius că talentul poetului și-ar pierde libertatea tocmai atunci când el e chemat să cânte imnul libertății poporului său, că visul poetului s-ar stinge tocmai atunci când el e chemat să făurească cel mai fierbinte și dogoritor vis, visul de străfunduri, de veacuri și decenii al celor «oropsiți de soarte», visul de înălțare și demnitate a omului și a neamului acestuia din sclavia și umilița în care a fost ținut și în care a ajuns din pricina ciocoilor și bogătașilor[...]” etc.

● În „Națiunea”, G. Călinescu publică articolul *Mâncăm foarte mult*, în care descifrează în cheie subiectivă angoasa colectivă provocată de secetă, drept consecință directă a apetitului pantagruelic al românilor: „Dar noi mâncăm teribil, mâncăm, vorba lui Caragiale, ceva de speriat. Binecuvântată țară, dacă vreți. Trecem prin timpuri slabe, a fost și ceva secetă, dar tot se găsește câte o halcă de porc, ori o ciosvârtă de miel, un sac de făină și un butoi de vin. Nu moare nimeni de foame în România, a spus cineva. [...] Și de aceea marea civilizație română pășește greu înainte. Nu ne zbatem îndeajuns, nu visăm. Bucătura ne stă în gât și sufocă ideea”. □ Adrian Marino, pornind de la un articol al lui Sainte-Beuve, propune o definiție a spiritului clasic în consonanță cu ideile criticului francez (*Sainte-Beuve și clasicismul*, „Litere și arte”): clasicul ar fi un autor care „a descoperit un adevăr moral cert sau o pasiune eternă, într-un suflet ce pare atât de cunoscut și explorat”, iar „noțiunea de clasicitate” „un produs al minții noastre, o «categorie» am zice, care devine operantă ori de câte ori ne aflăm în prezența unei opere care ne sugerează *«quelque chose qu'en suite et consistance, qui fait ensemble et tradition, qui se compose, se transmet et qui dure»*, indiferent de alte considerații. Este un punct de vedere «coagulant», o schemă mentală, cu care călătorim în timp și spațiu, un principiu de sinteză teoretică posibilă”. (Comentariile despre critica lui Sainte-Beuve vor continua în nr. 135, 2 septembrie, unde Marino publică articolul *Clasicism și romantism după Sainte-Beuve*). □ Al. Piru scrie o recenzie nu foarte entuziastă despre *Cella Delavrancea, „Vraja”, nuvele* (volum recent premiat de editura „Cultura Națională”), socotind nuvelele „simple compuneri de magazin, în obișnuita factură românească Lucia Demetrius”, elocvente mai cu seamă pentru „un suflet feminin, nu un talent”.

20 august

● În editorialul său din „Dreptatea”, intitulat *O scrisoare*, N. Carandino intervine în chestiunea lipsei de libertate a presei: „Cititorul respectiv nu cunoaște condițiile de astăzi ale scrisului și nefiind ziarist nu își dă seama în ce fel o publicație, mutilată de cenzură, își poate schimba de la o zi la alta (sau într-o anume zi) caracterul structural. Nu este ușor să scrii la „Dreptatea” în mijlocul atâtor dușmănie, al atâtor amenințări și sub tirul

zilnic al organizatei rele credințe. [...] Să se gândească de aceea lectorul grăbit să încalce pe Rossinanta marilor principii că nu scriem în condiții normale și că mai mult obosește scriitorul, și mai ușor renunță, decât purtătorii de foarfecă. Implacabilii și nemiloșii purtători de foarfecă”.

21 august

● În „Dreptatea”, L.O. Carp are una dintre cele mai semnificative intervenții în polemica despre „trădarea cărturarilor” (**Rezistența intelectualilor**): „Peste tot am văzut dispărând intelectualii, care s-au retras într-o izolare voită și fermă, oamenii care muncesc cu creierul au abandonat discret și succesiv tot ce leagă de pătura conducătoare care conduce azi destinele noastre politice, sociale și economice, fapt care a dus, în chip forțat, la o pronunțată devalorizare a operei de guvernare. În asemenea împrejurări, poporul a ajuns să nu fie condus de aristocrația de intelectuali, ci de «aristocrația de pumn», iar în locul intelectualului adevărat a apărut «intelectualul surogat». [...] Intelectualul veritabil nu poate însă trăi în atmosfera sufocantă a clopotului de sticlă, dincolo de pereții căruia se vede de-abia adevărul și realitatea; în schimb, pseudo-intelectualii, care au acceptat să vegheze acolo, despuiți de facultatea de a raționa asupra adevărului și a realităților, întruchipează definițiunea negativă a intelectualului”. L.O. Carp se referă și la intelectualii care au refuzat colaborarea: „Dar rezistența intelectualului român față de actualul regim nedemocrat are darul de a conserva, pe lângă eul spiritual al omului de carte, și valoarea unei elite gata să erupă din talentele și facultățile sale de îndată ce barierele de azi către o viață democratică vor fi înlăturate. Perseverând în rezistența lor, așa cum vedem că se întâmplă, intelectualii noștri luptă împotriva dictaturii, fie refuzându-i orice concurs, fie combătând-o cu argumente majore”. □ Principala reacție la articolul lui L. O. Carp îi aparține lui I. Scutașu-Comăneanu, v. mai jos, „Scânteia”, 1 septembrie.

● „Liberalul” revine în chestiunea lipsei de libertate a presei, cu articolul nesemnlat intitulat „**Libertatea cuvântului: libertatea scrisului**”: „Valul de teroare, caracteristic tuturor regimurilor de dictatură, abătut asupra noastră, face ca cuvântul să nu mai fie liber, decât pentru cei care vorbesc după lozincile guvernului împotriva «bandelor moșierești-manisto-brătieniste». «Libertatea» scrisului este tot așa la bunul plac al bepedeului. Noi nu mai putem scrie decât după normativele impuse de dictatorul de ieri și de azi, de la Min. Informațiilor, care suprimă chiar ceea ce toată lumea știe, fapte reprobabile, agresiuni și asasinate, despre care află din presa și de la posturile străine, pentru că noi n-avem voie măcar să le anunțăm, necum să le comentăm”.

● Până să se evidențieze ca unul dintre primii combatanți în campania de contestare a lui Călinescu din prima jumătate a anului 1948, Vicu Mândra

scria, printre altele, și reportaje la „Națiunea”, condusă chiar de criticul „înfierat” mai târziu. Astfel, în nr. 125, 21 august, tânărul student publică *Un reportaj cu Coresi, Anton Pann și ... urmașii lor – din viața meseriașilor tipografi*. (Un alt reportaj, *Pleacă trenul rămâne gara. Trei sferturi de ceas în așteptarea unei garnituri imaginare*, semnează Vicu Mândra în „Națiunea” din 28 august).

22 august

- În „Liberalul”, „Suetonius” revine, în articolul intitulat *Artă sau politică?*, în chestiunea lipsei de libertate a actului scriitoricesc, adresând, fără a-l numi, o întrebare probabil lui Miron Radu Paraschivescu: „Întrebăm însă, pe criticul ziarului „Scân-teia”, dacă un tânăr scriitor – vorba merge – care primește o comandă literară pentru a servi o propagandă politică are această libertate pe care o au marii artiști de a-și impune gustul lor, concepțiile lor proprii unei lucrări comandate? [...] Răspunsul este atât de limpede, încât se pare că nici nu mai este nevoie de a arăta câtă mare deosebire este între lucrarea literară ieșite din laboratorul personalității libere a cuiva și lucrarea ocazională făcută cu intențiunea de a răspândi anumite idei sociale sau politice”.

23 august

- În consonanță cu modelele poetice ale epocii, M.(iron) R. Paraschivescu inițiază în „Scân-teia”, printr-un articol intitulat *Sufletul popular*, o rubrică pentru manuscrisele primite la redacție, în care s-ar întrevedea „talentul spontan al omului ridicat din popor spre luminile cărții și ale poeziei”. În acest număr este publicată, spre exemplu, o „fabulă actuală”, intitulată *Lupii*, a unui D. Filicor, care ar urma „o tradiție inițiată de Alexandru Donici sau Grigore Alexandrescu”. În numărul din 28 august, va fi publicată *Doina recrutului 1946*, scrisă de un Dumitru Răceanu, „recrut, Petrești-Vlașca” etc.
- În „Dreptatea nouă”, Oscar Lemnaru publică articolul *Despre existențialismul zilelor noastre* (în cadrul rubricii „Cu ochii-n patru”), în care este contestată filosofia lui Jean-Paul Sartre: „Această «filosofie» a lui Jean-Paul Sartre este flecăreală și tocmai de aceea ea este convingătoare. De când lumea ideile comode au convins mai degrabă decât celelalte. Opiniile acestui spirit și confuz și mediocru constituie o primejdioasă invitație la ignoranță sau ceea ce e totuna, la viața telurică, cum o numeau cândva misticii de la noi.”

24 august

- În „România liberă” („număr special de 23 August”), Ion Caraion publică o ambiguă *Scrisoare deschisă poeților viitori*, articol care anticipează, într-un anumit sens, viitoarele sale intervenții în polemica despre „criza culturii”.

Adresată „poetilor viitorului”, „care încă nu vin din destrămarea, din insurecțiile și dezbinările noastre”, „scrisoarea” reprezintă un semnal de alarmă în privința deliricizării poeziei prin comanda socială și, în general, a lipsei de libertate a creației artistice. Oferim în continuare un fragment mai amplu: „Această nouă atribuție a poeziei (cea socială, n.n.) i-a redat virilitatea pierdută și, coborând-o între oameni, i-a înlesnit o circulație la care ea nu se așteptase și o direcție nouă. I-a înlesnit aspecte încărcate de inedit și conversații până atunci neabordate. Dar, în schimbul aluziunilor cu care ea, și-a umplut încăperile goale sau golite, a fost deposedată de alte vestigii. I s-au interzis astfel disponibilitățile, care nu sunt deloc cele mai indenzirabile condiții ale poeziei și ale generozității. Poezia și-a pierdut o mare parte din lirismul ei. A neglijat să-și cânte dragostea și neliniștile. Și-a ascuns, în declamări de felurită abilitate, singurătățile tot mai lăuntrice. Procesul de cerebralizare s-a pronunțat, a devenit manifest curent. Un soi de inteligență asociativă, pastșat suprealistă sau vulgar predicativă s-a ascuns în viața poeziei. S-a mizat pe retorism și proclamare, pe curiozități și mesianism ieftin, ceea ce a contribuit – nedrept până la urmă – la întărirea ideii despre facilitatea poeziei ultime. [...] Grav ar fi ca poezia adevărată să-și piardă din nou libertatea, aservindu-se unor principii streine de spiritul ei. Dar, dacă în momente dificile pentru România, a știut – poezia tânără în general – să trăiască și să-și apere nu numai integritatea, dar și viitorul ei; dacă într-o epocă penibilă o parte din tânăra poezie românească a rezistat și a înțeles să fie acolo unde trebuia să fie; dacă ea și-a trăit cu altitudine demnitatea, într-o perioadă de rușinoase absențe sau tranzacții ale întregii critice românești, înseamnă că poezia acesta a învățat, sub dogoarea și ororile războiului, să nu trădeze”. (Pentru reacții, v. mai jos, „Dreptatea”, 30 august).

- În „Veac nou” , nr. 38, apare o „mică antologie a poeziei progresiste românești” (pag. „Poezia”), în care figurează: un fragment din *Anul 1840* de Grigore Alexandrescu, un fragment din *Clăcașul* de Cezar Bolliac, poemele *Semănătorul* de Al. Vlahuță, *Muncitorilor* de Traian Demetrescu, *Spre primăvară* de G. Bacovia.

- Ca avanpremieră la viitoarea reformă a învățământului, în „Monitorul oficial” este publicată legea nr. 658 emisă de Ministerul Educației Naționale „pentru modificarea unor dispozițiuni din legea relativă la organizarea învățământului superior”. Legea include un articol 64 bis, prin care se lasă la latitudinea ministrului organizarea concursurilor după regula standard sau după cea specială prevăzută prin sus-menționatul articol, prin care ministrul poate respinge din varii motive un candidat deja acceptat de comisia de concurs: „Art. 64 bis. Ministrul hotărăște dacă ocuparea unei catedre sau unei conferințe vacante din învățământul superior se face cu procedura prevăzută la art. 63, 64 și 65 sau cu cea stabilită de prezentul articol. [...] e)

Ministrul decide după verificarea formelor asupra numirii candidatului, sau unuia dintre candidații propuși de comisie. Ministrul are dreptul să refuze numirea pentru motive de natură etică, sau de ordine publică, sau în cazul când constată abaterile de la dispozițiunile legii”. □ Caracterul discreționar, cu aluzii de natură „etică”, al legii, prin care s-ar viza politizarea învățământului românesc, este contestat în presa de opoziție sau în cea independentă (Paul Lăzărescu, *Asaltul universităților*, „Dreptatea” din 30 august; Miron Volbură, *Regimul ignoranței*, „Dreptatea” din 6 septembrie, *Ce înseamnă și cum s-a suprimat autonomia universităților. Articolul 64 bis din legea 658 pentru „valorile adevărate și elementele bine pregătite ale B.P.D – ului”*; G. Millian, *Autonomia universitară*, „Semnalul” din 6 septembrie). Redăm un fragment din articolul lui Paul Lăzărescu („Dreptatea”, 30 august): „Oameni plăți, autori de studii de 5 pagini, membrii marcanți în P.C., P.N.P. și celelalte, se vor îmbrăca peste noapte în toga unui doctorat derizoriu și apoi, ținându-se seama de fișa personală scrisă de celulă și de nota responsabilului, vor fi chemați să officieze doctrina peceristă și imnul grozist. [...] Introduși să facă poliția spiritului în universitate, noii unși vor ține prelegeri după un manual unic. Ei vor amesteca pe Homer și Dante cu furnalul Gheorghiu-Dej, vor așeza față în față pe reacționarii Platon și Aristotel cu realizările guvernului și castraveții d-lui dr. Groza”.

[25 august]

- Într-un articol pe tema „cultura pentru mase”, *Accesul la cultură* publicat în „Tineretea”, Al. Mirodan lansează și unele diatribe la adresa unor „delincvenți culturali” ca Eliade sau Cioran: „Cultivați la Kierkegaard și Heidegger, Eliade plus amicii îmbrăcau teoriile acestea în pantalonii colorați ai misticismului de circumstanță, pe care-l fluturau apoi la nasul proștilor și interesaților cu egal succes, proștii digerau bomboane foarte entuziasmați de aromele ei gustoase, produs al unei ingenioase combinații de naționalism exacerbat, «catapetesme» și smirnă, iar interesații (concret o sumă de studenți și liceeni foarte comozi) preferau șoseaua pavată a ignoranței urcușului dificil, personal, al cercetării lucide.”

26 august

- În „Jurnalul de dimineață”, Tudor Teodorescu-Braniște semnează editorialul intitulat *Tot despre democrație*, în care, ca posibil răspuns la vagile acuze care i se aduc cu oarecare frecvență în presa oficială, observă reluarea unor mai vechi contestații la adresa sa: „Dar mai ales, s-a spus că sunt vândut. În trecut, când guvernau partidele istorice, ziarele lor mă declarau vândut Moscovei, «jidaniilor» etc. Azi, alte ziare mă declară vândut partidelor istorice. Am răs atunci. Râd și acum. Și ceea ce este mai

interesant, rîd și cititorii...”. □ Intervenția este semnificativă pentru poziția destul de vulnerabilă a lui Teodorescu-Braniște, vulnerabilitate accentuată spre sfârșitul anului și începutul lui 1947, când „Jurnalul de dimineață” va găzdui dezbaterea despre „criza culturii” (de pe poziții contrare celor oficiale), unele dintre intervenții aparținând însuși directorului publicației. □ În același număr al „Jurnalului de dimineață”, în cronica sa despre *Cella Delavrancea*, „*Vraja*”, *nuvele (Cultura Națională)*, Perpessicius stabilește profilul epic al scriitoarei: „D-na Cella Delavrancea este și rămâne tot timpul o cerebrală. Predilecția d-sale pentru subiectele dificile, pentru situațiile psihologice amenințate în echilibrul lor, pentru ceea ce ar putea constitui anume «cazuri» sufletești, se confundă cu plăcerea artistică de a le domina, de a le descifra și transcrie hieroglifele, de a le transmite cetitorului, inalterat, mesagiul”.

27 august

● Polemica despre „trădarea cărturarilor” continuă. În „Liberalul” apare un articol nesemnlat intitulat *Asaltul culturalilor* (la rubrica „Mișcarea culturală”), în care se indică unele modalități de racolare a acestora de către partidul oficial: „Într-adevăr, partidele care constituie BPD-ul, lipsite de oameni de suprafață, au încercat cea mai formidabilă acțiune de corupție ca să-și atragă intelectuali cu conștiințe de vânzare. Consilii de administrație, posturi în diverse instituții, comitete și comisii retribuite princiar, toate au fost folosite ca să capteze suflete slabe dornice de mărire și de bani. Făgăduieli și amenințări, platitudini și lingușiri, în sfârșit o acțiune de corupție a caracterelor, cum nu s-a mai pomenit la noi, a fost desfășurată de agenții guvernului, ca să-și creeze «atmosferă bună» printre oamenii «de cultură» mai slabi de înger. [...] Îndeosebi amenințările au fost mijlocul cel mai utilizat împotriva unor oameni dezarmați în viață (*sic!*)”.

28 august

● În „Scânteia”, Miron R. Paraschivescu publică un articol intitulat *Întoarcerea acasă* („Viața culturală”), în care consideră că „punctul de vedere național, cu adevărat patriotic” (adică „întoarcerea noastră acasă, cu fața, cu gândul și inima la realitățile noastre locale, interne, populare”) ar reprezenta unul dintre principalele „jaloane” pentru „drumul nou al culturii, artei și literelor naționale”. Astfel, literatura ar trebui să fie „în sensul cel mai general, *patriotică și națională* - și numai așa! - fără să înțelegem prin aceasta că trebuie să întoarcem spatele și să ne astupăm urechile și ochii față de tot ce vine din afară”.

● Articolul *Criza culturii noastre*, publicat de Oscar Lemnaru în „Dreptatea nouă”, anticipează dezbaterea din lunile următoare. Cauzele lipsei de substanță a peisajului cultural românesc ar fi, în principiu, două: slaba

conștiință estetică („scrisul devine automatism”) și, mai cu seamă, o politică editorială deficitară – pe de o parte, „se tipărește mult”, pe de alta, „editorilor li se pare că își iau riscuri prea mari asupra lor tipărind o lucrare serioasă și au aprehensiunea că ea nu se va vinde și că zăcând în depozitul lor va diminua câștigurile mari, care încă sunt unicul scop la noi”. După Oscar Lemnaru, soluția ar consta în intervenția statului pentru a impune unii vectori de direcție: „Statul ar trebui să intervină într-un fel, poate la început prin edituri proprii, pentru a schimba această stare de lucruri. Nu facem, firește, aluzie la o cultură dirijată, ci la un impuls pe care forurile în drept l-ar putea da scrisului nostru”.

29 august

- În „Adevărul”, Șerban Cioculescu publică un comentariu critic despre *Alexandru Macedonski: Opere, IV* („Cronica literară”), socotind că prin această ediție realizată de Tudor Vianu s-ar repara o eroare de receptare în privința operei poetului: „La lumina textelor reeditate, fizionomia literară a emulului lui Eminescu se conturează cu precizie și își câștigă, în sfârșit, prestigiul prea multă vreme contestat. Adversarul Junimii și al *Convorbirilor literare* apare ca un poet și prozator de întâia dimensiune, pe o linie de avangardă, poate prea timpuriu trasată, dar perfect îndreptățită și susținută nu numai cu vehemențe verbale reprobabile, ci și cu ardoarea convingerii”. Criticul remarcă îndeosebi articole *Despre logica poeziei, Despre poemă, Poezia viitorului, Despre poezie, Simțurile în poezie* etc.

- În „Dreptatea nouă”, „Styx” se referă, într-o notiță din cadrul rubricii „Cu ochii-n patru”, la cazul dramatic al scriitorului Constantin Fântâneru: „Autorul său vagabondează în zdrențe pe străzile capitalei și de abia mai are curajul să oprească un coleg în ale scrisului. [...] Dar S.S.R. are, socotim, o îndatorire față de acest om care a cinstit scrisul românesc și care astăzi este lăsat în voia soartei. Este păcat și rușine ca un om care nu are nicio vină să se zbată numai pentru că este victima unui destin hain.” □ Asupra cazului lui Constantin Fântâneru va reveni și Oscar Lemnaru (*Despre Constantin Fântâneru*, „Dreptatea nouă” din 2 septembrie).

30 august

- În replică la *Scrisoare deschisă poezilor viitori* de Ion Caraion (v. mai sus, „România liberă”, 24 august), George Păun publică în „Dreptatea” articolul intitulat *Mea culpa pentru trădarea intelectualilor „comuniști”*, în care este salută, dar în același timp și dezavuată schimbarea de atitudine a „aventurierilor ultimelor decade politice”, încadrați „în armata de mercenari a P.C.R.-ului”, dintre care face parte și Ion Caraion: „Trecând în solda comuniștilor, Ion Caraion a trădat nu numai poezia – pentru că dincolo de migrațiunile sale politice, respectivul este un poet – dar și libertatea

culturală. A venit vremea să regrete. Să fie scârbit și să se destăinuie. [...] poetul bepedist admite că a fost victima unei erori, că este laș, că a trădat, vândut, iar astăzi trăiește decadența. [...] D. Ion Caraion face dovada unei sincerități mai presus de așteptările noastre”.

● În „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi publică „tableta” *Scriitorul român*, în care se referă la precaritatea condiției materiale a omului de litere, condiționat de diferiți factori în ocuparea unor posturi administrative. Unele analogii și exemple sunt tipic argheziene: „Dar ce leață, ce drept de avansare, ce drepturi la pensie (*sic!*) ar avea azi Eminescu dat afară dintr-un inspectorat școlar ca un servitor, ar avea Caragiale, ar avea Creangă, în epoca noastră? Niciunul! Fără să fie Eminești, sunt scriitori, numiți în slujbe mici și azi, căroră un bacalaureat, de pildă, le interzice înaintarea în funcțiuni mai sus de rangul minor al unui șef de birou”.

31 august

● În „Veac nou”, nr. 39, apare poemul *Cântece negre* de Ion Caraion. □ Se reține și notița lui V.(ictor) K.(ernbach) despre *G. Bacovia* („Note. Comentarii. Polemici”). Intervenția se înscrie în dosarul revizuirii bacoviene, ideea de bază fiind aceea că „Bacovia nu e numai poetul toamnelor. Bacovia a scris și poezie socială”.

[AUGUST]

● În „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 8, lui Pompiliu Constantinescu i se publică, postum, un studiu de mici dimensiuni despre *Poezia personajilor lui Caragiale* („Comentarii critice”, p. 781-784), a cărui idee de bază ar fi aceea că „poezia operei” „ilustrează cu o uimitoare invenție intuiția că viața este un scenariu; în comic, fantastic și tragic”, „scenariu” căruia personajele se supun ca unui fatum. □ Perpessicius colaborează cu studiul *C. Dobrogeanu-Gherea, critic literar* („Mențiuni critice”), un articol echilibrat de istorie literară, fără exagerările care vor supradimensiona mai târziu personalitatea criticului de la „Contemporanul”. Profilul, ideile directoare și receptarea lui Gherea sunt prezentate în paralel cu cele ale lui Titu Maiorescu (dacă Maiorescu este un reprezentant al criticii de tip cultural, Gherea ar fi inițiat pe teren românesc „o critică științifică, în speță socială și psihologică, ce se trudește să pătrundă în taina creațiilor artistice și pe alte căi, decât cele până atunci admise”). Concluzia la care ajunge ar fi aceea că adevăratul „părinte al criticii literare” ar fi Gherea, afirmație ilustrată prin exegezele acestuia despre Eminescu: „Poetizarea trecutului și exagerarea fantasticului sunt două teme cu sagacitate urmărite și care s-au impus tuturor studiilor eminesciene, de după Gherea. Inegalitățile și elementele confuze din *Mortua est* sunt semnalate cu un sigur ochi critic. Existența celui dualism sufletesc, celui război dintre pesimism și idealism, prezența celui

homo duplex, pe care toți marii lirici, cu Baudelaire în frunte, l-au promovat dintr-o fatală determinare, nu-i scapă lui Gherea. Observația după care, efect al idealizării trecutului, lupta de la Rovine din *Scrisoarea III* a lui Eminescu nu e defel sângeroasă și seamănă mai mult a trântă, nu e de disprețuit. Maiorescu aflase sfârșitul din *Venere și Madonă* prea «căutat». Gherea îl justifică și-l absolvă și dreptatea e de partea lui. [...] Finalul din *Luceafărul* («Ce-ți pasă ție chip de lut» etc.) i se pare de o mult mai mare complexitate de sentimente decât comentatorilor de până atunci, Maiorescu și Vlahuță». □ Studiul Soranei Gurian despre *Anton Cehov. Omul și opera în lumina actualității* („Cronici”) merită menționat prin abundența referirilor de tip comparatist, unele fanteziste, ținând și de o pledoarie *pro domo* a scriitoarei (sunt remarcate „similitudini sufletești” între Cehov și Molière, descoperite corespondențe ale operei acestuia cu cea a lui Maupassant, Stendhal, chiar Kafka, dar și cu „romantismul american contemporan” evident în proza anglo-saxonă a unui O'Neill, Hemingway, Caldwell, Sherwood Anderson, William Sarrayan etc.).

● În „Revista muncii” („publicație lunară editată de Oficiul Muncitoresc de Educație și Cultură”, director M. Levin; an. II), nr. 9-10, iulie – august, Șt. Voicu publică *Dobrogeanu-Gherea, critic literar*, articol încadrabil în dosarul contestării criticii estetice, în care rolul, teoriile și importanța „luptătorului social” de la „Contemporanul” sunt supradimensionate în linia ideologiei oficiale. Din scenariul critic standard face parte și paralela cu Titu Maiorescu, în care figurile celor doi sunt disproporționate în chip tendențios: „Până la Gherea, literatura românească cunoștea critica așa-zis judecătorească a cercului conservator «Junimea» care – cu Titu Maiorescu în frunte, ca exponentul cel mai reprezentativ, se pronunța asupra operelor de artă, judecându-le numai în virtutea principiilor estetice. [...] Această apreciere a lui Maiorescu reprezenta de fapt decadența ideologică a marilor latifundii conservatoare, incapacitatea istorică de a purta mai departe făclia dezvoltării literaturii românești. Și-au făcut însă apariția noi forțe sociale în plină creștere și au adus cu ele o nouă ideologie în câmpul vieții noastre artistice. Polemica Gherea-Maiorescu, polemica între critica literară științifică și critica judecătorească a «Junimii» conservatoare, a avut un răsunet imens și s-a situat în centrul evenimentelor cele mai de seamă ale epocii tocmai pentru că avea o semnificație care depășea cu mult cadrul unei polemici literare. Iar înfrângerea cunoscutului profesor și om politic de către reprezentantul noului curent a consacrat semnificația socială a polemicii. Critica literară a fost preluată de Gherea care i-a dat un nou conținut și o nouă strălucire, influențând puternic asupra evoluției întregii noastre vieți literare. Gherea s-a situat ca un punct de răscruce în istoria literaturii române, iar întreaga critică literară de după el poartă amprenta influenței

sale, chiar atunci când unii critici îi tăgăduie orice merit sau când trag înapoi de critica metafizico-judecătorească de pe timpul lui Maiorescu”.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

- În chip de reacție (întârziată) față de articolul lui L.O. Carp, **Rezistența intelectualilor** (v. mai sus, 21 august), I. Scutașu-Comăneanu publică în „Scânteia” **Ofensiva intelectualilor** (la rubrica „Viața culturală”), intervenție în care se regăsesc aproape toate clișeele ideologiei oficiale în polemica despre „trădarea cărturarilor”. Se fac referiri la o pretinsă „ofensivă democratică” a „adevăraților” intelectuali, „care și-au găsit sensul vieții lor numai alături de popor” (precum Sadoveanu, Călinescu, Ralea etc.), este salută platforma BPD, care preconizează impunerea artei pentru mase și a unui „sens unic, spre democrație” etc. În fine, acuzele formulate de presa de opoziție sunt interpretate tendențios: „«Istoricii» însă încearcă în ultimul timp să izoleze pe intelectuali de popor, de forțele democratice care-i ajută să-și schimbe soarta. Ziarul „Liberalul” îi consideră «rătăciți în politică», iar „Dreptatea” îi îndeamnă să rămână în «rezistență». Brătienii «au uitat istoria recentă a nației», epoca eroică a anului 1848, în care intelectualii au participat din plin, iar manșistii ignorează istoria prezentă, de la împlinirea căreia nu lipsesc cei mai de seamă intelectuali. Ei se completează în felul acesta pe linia negării hotărâtoarelor contribuții ale oamenilor luminați. Vorbește „Dreptatea” de «drama intelectualilor din ultimii doi ani». A văzut d. Carp «dispărând intelectuali» care s-au retras «într-o izolare voită și fermă». Și din această cauză intelectualul nostru, de rasă, constată o «devalorizare a operei de guvernare»”.

- În „Libertatea”, apare o listă de **Personalități românești decorate cu „Meritul cultural”**. Astfel, dintre scriitori sau filosofi, sunt decorați cu gradul de ofițer Lucrețiu Pătrășcanu („ministru, pentru școală”), Mihail Ralea („profesor universitar, ministru, pentru școală”), Tudor Vianu („ambasador, profesor universitar, pentru operă de cultură”).

- Cu prilejul a doi ani de la reparația publicației, în „Semnalul” apare editorialul redacțional **Doi ani de la reparație**, în care sunt oferite și unele date despre funcționarea ziarului în prima parte a deceniului 4.

2 septembrie

- Prezente în presă în perioada 1946-1947, semnalările crizei de hârtie au o semnificație specială în a doua jumătate a anului 1946, anticipând viitoarea polemică despre „criza culturii”. În „Jurnalul de dimineață” apare o notiță redacțională, **Pentru cititorii și prietenii noștri**, elocventă pentru situația dramatică a unora dintre publicațiile epocii: „Toate ziarele de opoziție și

întreaga presă independentă arată că în fiecare zi situația de inferioritate în care au fost puse din nou prin felul cum se face repartizarea hârtiei. Socotim, cum am mai spus și altădată, inutil orice protest”. (Pentru alte intervenții pe aceeași temă, v. mai jos, în special 18 septembrie).

- În pagina culturală a revistei „Tribuna nouă”, sub semnătura N.T., apare articolul *Trei ani de la moartea lui E. Lovinescu*. Autorul înregistrează meritele criticului, deplângând faptul că, în pofida evidenței acestora, Lovinescu a fost „doar profesor secundar”.

3 septembrie

- În „Semnalul”, Vladimir Streinu publică *Quantum mutatus...* („Cronica literară”), în care, deși ostil viziunii de tip existențialist (pe care o socotește „o reducere certă de orizont” a peisajului filosofic), comentează favorabil articolul lui Jean-Paul Sartre, *La nationalisation de la littérature*, în care scriitorul francez atrăgea atenția asupra sclerozării inevitabile a creației literare prin altoirea ei după un calapod civic. Datorită numeroaselor aluzii la peisajul literar românesc, amenințat de același pericol, dar și prestanței criticului, textul lui Streinu poate fi citit și ca una dintre cele mai percutante intervenții în chestiunea ideologizării creației artistice. Oferim un fragment: „E vorba în el [în articol, n. n.] despre «naționalizarea literaturii». Nevoia de a înlocui pe scriitorii compromiși prin colaboraționism sau refugiați și de aceea uitați face ca în literatură să fi apărut unele nume din «rezistență», cu mari merite civice și patriotice, dar fără vreo valoare literară deosebită. Exista tendința, observă d. Sartre, ca scriitorii să fie suplați de eroi. Împrejurarea, după intoleranța pe care o comportă, duce la transformarea scriitorului în funcționar public. Spiritul politic asuprește, cu alte cuvinte, și chiar interzice spiritul creator. Resursele spirituale sunt de altă natură decât resursele, să zicem, ale subsolului, cărora li se poate da oricând prin «naționalizare» o folosire obștească. Și d. Sartre protestează în numele libertății scriitorilor. Protestul e spre onoarea sa”.

4 septembrie

- În „Scânția”, sunt prezentate unele *Din măsurile preconizate de Federația Națională a Tineretului Democrat din România pentru ridicarea nivelului tineretului în următoarele domenii*. Le redăm pe cele mai semnificative de la secțiunea „cultură”: „Promovarea unei culturi în spirit democratic antișovin, progresist, preluând patrimoniul luminos al trecutului național și inspirându-se din tradițiile curate ale poporului nostru și patrimoniul cultural al omenirii. Sprijinirea campaniei de lichidare a analfabetismului. [...] Sprijin activ pentru culturalizarea marilor mase populare prin biblioteci, echipe artistice în mediul rural și urban, formații corale și orchestrale, cinematografe și radio. Generalizarea gimnaziului unic

pe întreg teritoriul țării și editarea de către stat a unor manuale unice, pe preț redus.”

5 septembrie

● În „tableta” intitulată *Literatură* din „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi ia atitudine în privința inflației de veleitari din câmpul literelor, inflație încurajată, printre altele, de imperativul „artei pentru mase” sau de răsplătirea serviciilor: „Acum vreo douăzeci și cinci de ani, scriau vreo două sute de inși. Azi, avem cel puțin zece mii de confrăți în versuri și proză, mulți dați pe față de publicațiile curente și cei mai mulți în manuscris. O atracție bolnăvicioasă îi scoate pe unii din meserie, pe alții din scutec, la o întrecere răzleață, care de-a bușile, care pe picioare, degeaba. Drumul e semănat cu petice și gogoloașe de hârtie, cu peizajul de munte, pe unde au trecut vandalii vilegiaturiști. Calitatea, atât la fetișcane, cât și la genul băiețași, lasă mult de dorit. Băiețoi cu fustă, fecioarele urâte, băbuțele tinerești n-au în cerneală și-n condeie nimic decât o patimă vanitoasă și o streche iritată pentru gloria găunoasă.”

6 septembrie

● Contestarea activității publicistice a lui G. Călinescu continuă în presa de opoziție; în „Dreptatea”, „Lucus” publică articolul **Politicianul**, în care expune persiflant motivația de ordin politic a criticului: „Odată precizat amănuntul că d. Călinescu face politică (vom vedea mai jos că e și ziarist), să vedem *ce* politică face, *cum* o face și *de ce* o face. În privința asta e nevoie de o singură lămurire: d. G. Călinescu este bepedist! Ceea ce lămurește tot. În consecință, d-sa a împrumutat și arsenalul de arme al bepedelei, arătând implicit și doza de fripturism de care a fost contaminat. Pentru că, să fim serioși, să nu ne spună d. Călinescu că e P.N.P-ist din convingere”.

● În „Liberalul”, Gh. Bărbulescu atrage atenția într-un articol intitulat *Aprecierea operei de artă. Artă pentru popor* („Mișcarea culturală”), asupra riscurilor implicate de conceptul hibrid al „artei pentru mase”: „Asistăm astăzi la încercarea de a monopoliza artiștii și activitatea lor la carul alegoric – care se vrea cât mai bogat – al partidului de la conducere. Las deoparte nivelul artistic care, din cauza constrângerilor de ordin politic, este întristător de scăzut și mă întreb dacă poporul, sau mai progresist exprimat, «masele populare» suportă cu plăcere și seninătate atâtea manifestări de artă pe care nu le dorește nimeni. [...] cred că ar fi mai nimerit să se spună: «*artă la îndemâna oricui*». În așa fel încât fiecare să-și ia cât îi trebuie și artistul să creeze ce vrea și cât îi place, fără nicio constrângere, nici pentru artă, nici pentru popor. Un artist nu este un om oarecare, nu este un lucrător cu ziua, nu lucrează după interesele patronului, nu dă socoteală decât sieși”.

7 septembrie

- În „Națiunea”, în articolul *Dizidență și unire*, G. Călinescu argumentează sofistic reușita B.P.D. în alegeri: „Făcând o constatare, cu totul științifică, atenția alegătorului va fi îndreptată în alegerile viitoare către cea mai puternică coordonare de forțe, adică spre Blocul Partidelor Democratice, iar când vreun cetățean va refuza adeziunea acestui Bloc, atunci cu siguranță că, împins de un sentiment de reacție, nu va arunca votul unui grup stingher. Dizidența e nepolitică, marile probleme de stat se rezolvă prin unire”.

- În „Veac nou”, A. Ganea popularizează figura criticului literar Dobroliubov (1836-1861), socotit precursor, prin unele dintre ideile sale despre opera de artă și rolul educativ al acesteia, al realismului socialist și chiar al „socialismului științific”. □ La rubrica „Relații ruso-române”, figurează articolul lui Th. Holban, *Spătarul Nicolae Milescu în Rusia*.

9 septembrie

- Alături de G. Călinescu, D. I. Suchianu, colaborator al „Națiunii”, intră în colimatorul presei de opoziție. Un articol al acestuia (*Între struț și Ludovic al XV-lea*) devine un pretext pentru „Auster” de a reaminti cititorilor „Dreptății” așa-zisul cameleonism politic al publicistului (*Între „Națiunea” și un kilogram de roșii*): „Faptul ne miră mai ales că pe vremuri când era «direktor» avea alte opinii, având în vedere politica d-sale hitleristă din acele vremuri, ceea ce ne face să ne cam îndoim de tardiva d-sale atitudine filoevreiască pe care o trâmbițază astăzi”.

10 septembrie

- În „tableta” *Hârtia* din „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi se referă, indirect, la existența cenzurii și la lipsa de libertate a actului artistic: „Pe cine supără litera, condeiul, gândul, credința și ridicarea cât mai sus a omului, cu aripi? Supără pe cineva? Întotdeauna a fost câte cineva supărat - și mai mulți câte cineva s-au strâns laolaltă și au poruncit să nu mai scrie pana, să nu mai cerceteze gândul, să nu mai înțeleagă mintea, sufletul să nu mai plutească și fiecare om să rămâie ceea ce nu mai este el de mai multe mii de ani, o rânză negânditoare. Impalpabil, precurat și efemer, dar permanent, sensibil și fremătat, fluturile de hârtie cu două litere pe fruntea lui, Alfa și Omega, începutul și sfârșitul, a biruit, delicat, feciorelnic, întotdeauna.”

- În „Semnalul”, Vladimir Streinu publică articolul *Mișcarea prozei* („Cronica literară”), în care sunt menționate pozitiv cazurile unor scriitori care, „într-o vreme de obnubilare a idealului literar”, când „substanța propriu-zisă de romancier” se vede înlocuită cu „materia brută de cronicar”, au făcut abstracție de imperativele ideologice ale vremii. Urmează și câteva exemple: „[...] încă tânărul Radu Tudoran (*Un port la răsărit, Anotimpuri și Flăcări*) prelua ficțiunea epică pură delăsată de confrății mai în vârstă,

întocmindu-și o solidă carieră de romancier, recunoscută ca atare și de critică și de publicul cititor; dacă n-am menționa remarcabilul efort și tot atât de remarcabilul rezultat obținut de criticul G. Călinescu (*Enigma Otiliei*); dacă, în sfârșit, n-am semnalat marea surpriză pe care o rezervase literaturii noastre epica lui Ion Marin Sadoveanu (*Sfârșit de veac în București*). □ Articolul lui Streinu va fi contestat vehement de Ion Călugăru în „Contemporanul”, nr. 2, v. mai jos, 27 septembrie.

12 septembrie

- B. Brănișteanu intervine în dezbaterile despre existența cenzurii reproducând, în editorialul său din „Adevărul vremii”, ***Ziaristul și libertatea presei. Pe marginea unei clauze din tratatul de pace***, textul articolului 3 din tratatul de pace cu România, care se referă, în general, la libertatea de opinie; îl redăm în continuare: „România va lua toate măsurile necesare pentru a asigura tuturor persoanelor de sub jurisdicția sa, fără deosebire de rasă, de sex, de limbă sau de religie, folosirea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv libertatea de exprimare, a presei și publicațiilor, libertatea cultelor, a opiniei și de întrunire”.

13 septembrie

- În „tableta” ***Considerații abreviate*** din „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi refuză, în nume personal, orice aservire a scrisului său și, implicit, orice fel de „colaborare” : „Ți-au cerut încă din tinerețe oamenii cu grijă de ei să te faci odaie de hotel, cu pat pentru ideile din răspântii. N-ai fost în stare, căci un om definit e, pentru etica utilitară, un imbecil. Condeii trebuie să consemneze spasmul de plăcere, și manuscrisul tău să servească plăcerea fiecărui amoroș cu uliță strâmtă. Ai refuzat întotdeauna să devii articol de toaletă, săpun și peșchir, pentru a fi util unui bideu de bălăceală a factorului esențial. N-ai vrut să fii niciodată marfă, băiete - și totuși tu știai că legăturile dintre oameni au în sinteză două singure operații și verbe: *a vinde* și *a cumpăra*.” În concluzie: „Sufăr și rabd, sunt obligat”.

14 septembrie

- În scop propagandistic, dar nu numai, Mihail Sadoveanu publică, în „Scânteia”, articolul ***Ajutor pentru ținuturile lovite de secetă***. Articolul va fi salutat de presa oficială, ca „România liberă” din 15 septembrie (***Ajutor pentru ținuturile lovite de secetă. Un judicios articol al d-lui Mihail Sadoveanu***), sau, dimpotrivă, ironizat în presa opoziției (***Tov. Mihail Sadoveanu, „Liberalul”*** din 14 septembrie, „Fapte și note”).

- Din nr. 41 al săptămânalului „Veac nou”, se reține în special articolul lui Ion Biberi, ***Turgheniev și problemele sociale***, o analiză de tip sociologic a creației scriitorului rus. „Rolul social” al operei lui Turgheniev ar fi probat

de unele nuvele în care „șerbii sunt priviți înțelegător și cu adevăr”, de romanul *Părinți și copii* (prin propunerea „termenul[ui] impropriu, de altminteri, de *nihilist*, care avea să definească o întreagă stare de spirit a revoluției rusești” și prin figura lui Bazavov) și mai ales de *Pământ desțelenit*, prin care scriitorul „își definește și mai clar poziția”.

15 septembrie

- În „Scânteia”, Miron Radu Paraschivescu începe publicarea reportajului *Iugoslavia. Citadelă a păcii în Balcani*. Următoarele părți ale reportajului vor fi publicate în numerele din 16, 19 și 23 septembrie.

- În „Națiunea”, este publicată o listă cu *Scriitori care nu pot fi alegători sau aleși*, întocmită de S.S.R. la cererea ministerului de justiție. Pe listă figurează: G. Acsinteanu, Ladmis Andreescu, Alex. Bădăuță, D.V. Barnovschi, I. Al. Brătescu-Voinești, I. A. Bran Lemeny, Virgil Carianopol, Nichifor Crainic, Romulus Dianu, N. Batzaria, I. Gregorian, Ion Fote, Radu Gyr, N.I. Herescu, Alex. Hodoș, Alex. Marcu, Vasile Militaru, , G.D. Mugur, D. Murărașu, Ion Petrovici, Grigore Popa, Sextil. Pușcariu, Const. Răuleț, Ion Marin Sadoveanu, Ion Sân-Georgiu, Romulus Șeișanu, Dem. Teodorescu, M. Toneghin, Pan M. Vizirescu, Nicolae Roșu.

- În „Adevărul vremii”, Șerban Cioculescu scrie o cronică despre antologia din lirica Rezistenței franceze, *Sang des poètes*, recent apărută la Editura de Stat (*Poezia franceză a rezistenței*, „Cronica literară”). Criticul insistă asupra lui Aragon, a cărui linie poetică ar reprezenta „stilizarea naivității, a emoției cu caracter poporan din cântecul francez vechi («la chanson française»”).

17 septembrie

- În „Lupta Ardealului”, N. F. ține o prelegere intelectualilor în privința comportamentului pe care ar trebui să-l aibă la așa-zisul scrutin electoral (*Alegerile și intelectualii*): „Intelectualul acesta luptă pentru libertate și și-o cucerește. El a cucerit adevărul și nimic nu-l poate învinge. El discernе, e liber, și alegând drumul progresului, tocmai pentru că este intelectual și are posibilitatea înțelegerii adânci a acelui complex în continuă mișcare pe care-l numim viață, viața socială creează, nu pentru un cerc restrâns ci pentru a îmbogăți cu sensuri noi, cu viziuni noi comoara tuturor, frumosul. Munca intelectuală ruptă de realitate e stearpă. Cu rădăcini adânci în viață, este imposibilă dezorientarea față de problemele majore ale vremii. Datoria intelectualului azi e să cunoască adevărul, să lupte pentru el cu toate mijloacele sale. Intelectualul luptă pentru victoria Blocului Partidelor Democratice în alegeri, pentru că victoria BPD-ului înseamnă victoria forțelor progresiste, înnoitoare asupra spiritului decadent, înseamnă victoria

libertăților, victoria luminei adevărului. Locul intelectualului este în primele rânduri”.

16 septembrie

• Unul dintre principalii poeți interbelici, a cărui lirică pare a se lăsa mai ușor decodată în cheie protestatar-revoluționară, este G. Bacovia. De altfel, Bacovia, „victimă a nedreptăților trecute”, este transformat în scriitorul prin care noul regim își poate demonstra, chiar în anul alegerilor electorale, politica „democratică” pentru îmbunătățirea condiției omului de litere. Va fi aniversat cu prilejul celor 65 de ani, va fi sărbătorit în cadru oficial la sfârșitul anului, va fi mutat într-un post mai profitabil financiar. Promovarea lui Bacovia presupune și reinterpretarea operei sale. În „Scânteia”, Ion Vitner publică *Universul poetic al lui G. Bacovia*, o prezentare în cheie ideologică a liricii bacoviene. Ideea de bază a studiului este aceea că Bacovia ar fi „un caz incomod” care, deși „un poet «*decadent*», atras de mirajul culorilor tari ale poeziei simboliste”, „a îndrăznit să meargă până la izvorul din adâncuri al deznădejii sale”. Astfel, din creația bacoviană, dominată de un „sentiment profund al deznădejii”, având aspectul unei „operații de lentă demoliție, de destrămare, de putrezire”, sunt scoase în evidență aspectele sociale din poezii ca *Amurg*, „ecourile de revoltă și de jale” (conform unui vers al poetului) din *Plumb de toamnă*, „disprețul suveran față de suferința maselor a decenii întregi de guvernare antipopulară” din *Poemă finală*, din *Serenada muncitorului*, a căror idee centrală ar fi „exploatarea omului de către om”: „El a străbătut dincolo de cercul larg al mizeriei citadine și, dând la o parte rețeaua de fire încâlcite ale decorului său sumbru, a indicat, cu aceeași ascutită sensibilitate și cu aceeași precizie cu care își arată compasiunea față de «acei învinși, pe veci pierduți ... în taverne, ori în mansarde» (*Vobiscum*), mecanismul intim al întunecatului său lirism, motivarea exactă a prezenței «plumbului», «negrului» și a neîncetatei și deznădăjduitei ploi din universul său poetic. [...] În plin simbolism dominat de atmosfera boemă, jovială și senină a poeziei minulesciene, Bacovia a înregistrat cu o mare sensibilitate și cu o viziune critică pătrunzătoare toate contrazicerile turburătoare ale timpului său, a redat în culori tari și întunecate nota dominantă a unei întregi epoci. Epoca lui 13 decembrie, a grevelor din 1929, a măcelului de la Lupeni. Epoca șomajului și a foametei pe de o parte, epoca marilor panamale, a politicianismului celui mai abject, a falsului patriotism și a huzurului fără margini. Înregistrând contrastele vii ale acestei epoci, prinzând în accentul de destrămare și descompunere al liricei sale însăși atmosfera înăbușitoare de sfârșit de epocă istorică, d. Bacovia s-a dovedit a fi un sensibil, inteligent și fidel participant al vieții sociale a timpului său. Dar alături de sensibilitate și talent singular, poetul s-a dovedit a fi posesorul unei conștiințe lucide, știind să desprindă din zgura

întunecatului său univers sâmburele de lumină al unor primăveri viitoare: muncitorimea.” Pe de altă parte, și receptarea creației poetului ar fi fost supusă unui proces ocult de mistificare a adevăratei ei semnificații: critica „a redus perspectiva poetică a d-lui Bacovia la această opacitate de ceață în care totul este suferință, mizerie, lentă și tăcută agonie, insistând asupra înclinărilor temperamentale și asupra unei filiații care începe cu Rollinat, Baudelaire și Poe”; mai mult, „din clipa în care poetul Bacovia a deschis ușa turnului său de fildeș și s-a amestecat în mulțimea agitată a orașului, critica literară a deschis canatul tuturor rezervelor posibile”.

● În „Jurnalul de dimineață”, Perpessicius publică o cronică despre **Mihail Sadoveanu**, „*Fantazii răsăritene*” și „*Caleidoscop*”, 2 volume (Editura de Stat) („Mențiuni critice”), insistând asupra formulei epice de inspirație orientală: „*Fantezii răsăritene* reprezintă în opera d-lui Mihail Sadoveanu un capitol din literatura sa de inspirație orientală. Ceva din spiritul, din grația, din naturalețea invenției, din genul anecdotic de intrigă și de povestire, propriu *Halimei*, din fuiorul căreia d. Mihail Sadoveanu a tors una din cărțile sale cele mai personale, *Divanul persian*, se întâlnește fie în schița *Vama de la Eyub*, cu care se deschide volumul, fie în nuvela cu care se încheie, *Roxelana*”.

18 septembrie

● „Semnalul” atenționează asupra lipsei hârtiei, din cauza căreia apariția revistelor și ziarelor întâmpină dificultăți (*Hârtia*, nesemnat). Astfel, „presa trăiește de azi pe mâine”, „gâfâie”, „se sufocă”; alte probleme din „ultimele șapte luni” - „sporuri de tot felul, impozite și obligațiuni mereu mai multe și mai mari”. □ „Jurnalul de dimineață” din aceeași zi semnalează problema, într-o notiță redacțională intitulată *Criza de hârtie*.

20 septembrie

● Reapare, „sub conducerea unui comitet”, revista „Contemporanul”, „săptămânal politic, social, cultural”. Într-un *Cuvânt înainte* se definește specificul și profilul publicației și, în special, atitudinea ei accentuat combativă în sensul impunerii ideologiei și politicii oficiale: „Ignoranța – împotriva căreia *Contemporanul* de acum 65 de ani considera că «trebuie să luptăm fără milă» - gândirea metafizică abstractă ruptă de realitate și misticismul întunecat, bolnav injectat de fascism mai otrăvesc încă unele ape ale vieții culturale românești. Vom duce împotriva lor o luptă fără de cruțare, folosind armele științei celei mai înaintate. Vom supune unei analize critice problemele și curentele ideologice, culturale, literare și artistice, începând cu revizuirea științifică a metodelor de studiu de până acum și cu revizuirea criticii însăși. Fără o critică a criticii nu vom avea o critică științifică la noi în țară. Vom relua și vom stimula opera de curățire a studiului istoriei naționale

de rețeaua densă de falsificări în care anumite interese șoviniste sau de clasă au învăluit-o”. □ Una dintre primele campanii ale publicației este contestarea criticii estetice, în care se evidențiază Ion Vitner care începe, din acest prim număr, serialul său consacrat reinterpretării și sancționării criticii românești, publicând *Critică subiectivă și critică obiectivă*, p. 2-3 (vezi Anexa); serialul lui Ion Vitner se va încheia provizoriu cu articolul *G.Ibrăileanu*, nr. 4, 1946, pentru a fi reluat în aceeași publicație, cu titlul „Confuzia valorilor în critica literară românească” începând cu nr. 1, 1 ianuarie 1948. Articolul este unul general, de redefinire a statutului și a conceptelor criticii din perspectivă sociologizantă; contestarea criticii estetice presupune, implicit, și contestarea în trecut a ideilor maioresciene: „Maiorescu fixează criteriile unei autonomii perfecte a creației artistice, opera de artă este pentru omul de cultură crescut sub influența filosofiei idealiste germane un lucru în sine, complet detașat de orice incidente exterioare, un ultim țel ideal pe care creatorul de artă trebuie să-l atingă. Pentru Maiorescu opera de artă nu constituie un instrument ci o bijuterie, iar artistul nu trebuie să urmărească decât un singur scop, cizelarea la maximum a nestematelor pe care le făurește. Noțiunea de «artă pentru artă», încetățenită la noi de Maiorescu, este legată de corolarul ei, izolarea artistului în «turnul de fildeș» al procesului de creație intelectual. [...] reprezentantul politic al conservatorismului, apărătorul marii noastre latifundii a fost de o extremă consecvență pe plan ideologic și cultural. Maiorescu ne arată mai categoric decât oricare altul că în ultimă instanță problema culturii este o problemă de partid (în înțelesul larg de interes de clasă). Cel care s-a ridicat împotriva oricărei tendințe în artă a fost fără îndoială practicantul nemărturisit al celui mai desăvârșit tendenționalism.” □ Textul lui Vitner, împreună cu cel al lui G.C. Nicolescu, *Fața nevăzută a Junimii* (v. mai sus, ianuarie; reprodus în Anexă), reprezintă principalele intervenții din perioada 1944-1948 împotriva personalității și operei mentorului Junimii, condamnat ca „practicantul nemărturisit al celui mai desăvârșit tendenționalism”. □ Contestarea ideilor lui Titu Maiorescu prilejuiește unele comentarii nefavorabile în presa vremii. Fiind vorba de mai multe reacții disparate, le prezentăm în continuare. Astfel, Miron R. Paraschivescu, în cadrul rubricii sale „Revista revistelor” („Scânțea” din 27 septembrie, rubrica „Viața culturală”), deși admite imperativul revizuirii „criticii literare românești”, deoarece „vechile criterii” „rămân în bună măsură inoperante”, formulează și unele obiecții: „Nu e mai puțin adevărat însă că sunt câteva cuceriri ale criticii maioresciene asupra cărora studiul confratelui Ion Vitner trece prea repede”. □ Și un publicist de la *Națiunea* (numărul din 30 septembrie, *Reviste*, nesemnat) socotește că „d. Ion Vitner merge prea departe cu suspiciunile”, menționând unele aspecte care ar pleda pozitiv pentru cazul criticului incriminat: „Cât privește «disprețul» pentru poezia patriotică, acesta era indicat de calitatea versurilor

patriotice de atunci. Când în 1906 au apărut poeziile revoluționare ale lui Goga, Maiorescu le-a recomandat Academiei Române spre premieră printr-un raport". □ Apariția noii serii a „Contemporanului” este salutăată în „Scânteia” din 23 septembrie, de „Națiunea” din 26 septembrie, de „Dreptatea nouă” din 25 și 27 septembrie etc. În toate se insistă asupra rolului propagandistic ideologic al publicației; iată, spre exemplu, comentariul din „Scânteia”: „noul *Contemporanul* apare cu o atitudine puternic combativă. În fața noilor preocupări sociale, culturale, politice, revista se înfățișează cu un program de luptă împotriva ignoranței, de revizuire științifică a criticei, a istoriei naționale, de analiză a fenomenelor economice, sociale etc”.

21 septembrie

- Cu prilejul a doi ani de apariție a ziarului, în „Scânteia” (*Doi ani de apariție legală a „Scânteii”*), se reafirmă, în scop electoral, politica publicației: „Aniversarea de astăzi ne găsește în plină bătălie electorală. Armă puternică în mâna poporului, „Scânteia” își încordează toate forțele pentru biruința democrației românești. Victoria în alegeri, deschizătoare de orizont nou acestei țări, va confirma încă o dată justițea luptei Partidului Comunist Român, justițea campaniilor organului său central”.

- În „Semnalul”, Vladimir Streinu publică articolul *T. Arghezi, „Manual de morală practică” („Pygmalion”-Iași)* („Cronica literară”). Socotind volumul „un îndreptar de idealitate, o călăuză în lumină orbitoare”, criticul consideră că „dimensiunea cosmică a poeziei argheziene se află tocmai în aceste poeme în proză și nu atât în poeziile propriu-zise, de care adeseori au fost despărțite”. Este subliniată favorabil inaderența lui Arghezi la imixtiunea ideologicului în creația artistică, tendința a literaturii epocii.

- Poetul G. Bacovia este sărbătorit în „Veac nou”. Eugen Jebeleanu publică articolul *Un cântăreț al poporului: Bacovia*, în care, în consonanță cu ideologia epocii, semnificația liricii bacoviene este răstălmăcită încât să constituie „o reacțiune ideologică foarte interesantă și un fenomen revelator în literatură”. Prin supralicitare a anumitor aspecte ale creației bacoviene, poetul e prezentat ca și „cântărețul muncii, al muncii nesocotite până mai ieri” și profet al noii orânduiri sociale: „Destrămat ieri sub greutatea de plumb a unei societăți care nu prețuia nici munca, nici poezia, dar le specula sălbatec pe amândouă – George Bacovia poate să vadă astăzi mijind la orizont vremurile noi, pentru care a luptat, a suferit și a oftat: «O vis... o libertate...»,”. □ La p. 8, 9, sub titlul general *G. Bacovia la 65 de ani*, tot Eugen Jebeleanu publică un interviu cu G. Bacovia, *Cu poetul despre viață și despre altele*, al cărui scop este tot acela de a sublinia îngroșat „rolul social” al creației scriitorului. Redăm două fragmente: „— Crezi, maestre,

(întreb) *că tonul poeziilor d-tale «represive» ar fi fost același dacă apăsarea societății ar fi fost mai puțin aspră, mai puțin nedreaptă?*

— Sigur că un alt mediu ar fi dat rezultate de alte inspirații. Așa cum a fost, mediul burghez m-a presat.

— *Credeți că poetul trebuie să fie, în același timp, un combatant social?*

— Desigur.

— *Multe dintre poeziile d-voastră relevă aspecte sociale. Ați avut contact cu proletariatul și cu preocupările sale?*

— M-au interesat totdeauna năzuințele și luptele lor. De altfel, nu-i așa, și noi poeții suntem până la urmă niște proletari și am fost supuși, ca și ei, acelorași legi de aramă.”; „— *Ce-ați vrut să înțelegeți (întreb) prin versul «Mulțimea anonimă se va avea-n vedere» din poezia Note de toamnă?*

— Versul acela (răspunde Bacovia) a fost scris într-una din zilele când căutam și nu puteam obține o slujbă. Era prin 1916. Mi se scria pe petiții: «se va avea în vedere» - și rămâneam cu atâta. Cât despre versul: «Tot ce-mi trebuie să am, pot să cer», din aceeași poezie, asta înseamnă că putem să cer, dar nu mi se va da - sau mai bine zis: la Sfântul Așteaptă! Seismele sociale nu m-au lăsat niciodată indiferent. Numai cei care n-au voit n-au găsit urma lăsată de aceste seisme în poeziile mele. *Amurg* din volumul *Cu voi*, de pildă, a fost scris prin 1915, când se decretase mobilizarea. Era o epocă de mari agitații. Atunci, am notat: «Greve, sânge, nebunie, foame, plânset mondial...». «Filosoful proletar» din poezie eu eram”. □ Sunt publicate și câteva poeme ale lui G. Bacovia: *Serenada muncitorului*, *Plumb de toamnă*, *Vobiscum*, *Plumb de iarnă*, poemul inedit *De ultimă oră*. □ La p. 8-9, se reproduce, ca însemnare olografă, o redefinire a statutului poeziei: „Poezia nouă, în aceste împrejurări de schimbări sociale, nu mai poate fi lăsată numai la discuțiunile de cafenea de prin orașe; menirea ei este de a fi cunoscută cât mai mult de toate clasele sociale de cititori, de unde apoi ar putea evolua spre acel viitor promis pe care îl așteptăm. Gh. V. Bacovia. 4 sept. 1946”. □ Ion Călugăru publică articolul **B. Fundoianu** (cu o schiță a lui Brâncuși), în care realizează un comentariu al publicisticii și operei de tinerețe a poetului. De altfel, B. Fundoianu era unul dintre subiectele predilecte ale perioadei, în calitatea sa de „victimă a nazismului” (dar nu din cauza sfârșitului său, ci pentru exilul său în Franța, unde ar fi fugit „de antisemitismul cuzist și codrenist în germene, ascuns în poleială istorică”).

22 septembrie

● În revista „Bis”, nr. 170, Viorica Răileanu publică un interviu cu Hortensia Papadat-Bengescu (*Cu laureata Premiului Național de Literatură, Hortensia Papadat-Bengescu*), în care, printre altele, scriitoarea se referă la viitorul său roman *Străina*, care ar fi urmat să apară în acest an la Editura Fundațiilor Regale (inedit): „*Străina*, romanul cu care mă grăbește Editura Fundațiilor

Regale, e povestea unei fete din lumea toată, Ina, o orfană care poartă cu ea o ciudată moștenire maternală. Ina e o fată plină de viață, băiețoasă, cu picioarele pe pământ. Alături de ea, Lucian, un om întreprinzător, care știe să se descurce. Acțiunea? Mor, trăiesc, înving și sunt învinși – oglindă a vieții”.

24 septembrie

- Are loc, la sediul P.N.P., o reuniune a profesorilor secundari, la care participă și G. Călinescu (cf. „Națiunea” din 27 septembrie, **„Să fim alături de popor ca să arătăm că trăim!”**. *Importanta reuniune a profesorilor secundari din Partidul Național Popular*). Redăm un fragment din cuvântarea criticului, în care este caricaturizat în chip tendențios mai vechiul profil al profesorului, pentru care ar pleda presa de opoziție: „Ne-am obișnuit să vedem profesorul secundar cu umbrelă și pelerină, târându-și picioarele băgate în galoși pe ulițele murdare ale târgurilor de provincie, trăind cu capul în nori, departe de prefacerile vieții, închis în așa-zisul «turn de fildeș». Un astfel de om era ținut departe de politică, în înțelesul nobil al cuvântului, fiind considerat inapt. [...] Eu vă dau îndemnul să luați parte la viața politică în sensul nobil. Fiți alături de popor și căutați să-i înțelegeți suferințele lui și să-i apărați drepturile”.

25 septembrie

- În „Adevărul vremii”, în tableta **„Omule”**, Tudor Arghezi ironizează așa-zisele pretenții „umanitare” ale politicii regimului: „Pentru tine, din lipsă de altă gramatică mai rapidă, ei au născocit și viitorul în care trăiești, iubitele, permanent. Omule, tu nu-ți dai seama că ei lucrează azi pentru ziua ta de mâine și pentru omul nou, adică prea fericit. Păzește-te însă din drumul lor pe șosea, că s-ar putea să te calce, fără să te fi claxonat. Dar numai ei te pot face fericit, nu alții și nici dumneata singur. Ei țin cu atâta râvnă să fie ei autorii exclusivi ai fericirii tale, încât, dacă pun mâna pe putere, sunt în stare de orice numai să nu scape mijlocul direct de a te face fericit.”

27 septembrie

- În „Semnalul”, Sergiu Copelman publică un interviu cu directorul Institutului Francez de Înalte Studii din România, în care sunt prezentate obiectivele și politica instituției în vederea unei „apropieri spirituale” între cele două culturi (***Reluarea legăturilor intelectuale între Franța și România. De vorbă cu dl. Rebeyrol, directorul Institutului Francez de Înalte Studii din România***). Printre acțiunile culturale preconizate: preluarea și patronajul centrelor din Ardeal, inițierea schimburilor de studenți și a unor cicluri de conferințe (un posibil invitat ar fi Jean Cassou), difuzarea și aprovizionarea cu cărți a bibliotecilor.

• În „Contemporanul”, nr. 2, Ion Vitner continuă serialul său de reinterpretare ideologică a criticii românești, publicând articolul **C. Dobrogeanu-Gherea** (vezi Anexa), în care realizează o supradimensionare tendențioasă a personalității și a acțiunii critice a mentorului de la „Contemporanul”. Intervenția se înscrie în procesul contestării criticii estetice (minimalizarea și contestarea lui Titu Maiorescu prin opoziție cu Gherea, a cărui activitate ar depăși „toate elementele extrem de valabile, dar nedesăvârșite ale înaintașilor săi, dăruindu-le o forță nouă de dezvoltare cu ajutorul învățăturilor de bază ale marxismului”) și în seria „revalorificării moștenirii literare”: „Gherea, înarmat cu cel mai modern aparat științific de cultură al timpului său, materialismul dialectic și istoric, începe să pună în evidență rețeaua delicată de legături imperceptibile pentru gânditorul neavizat între opera de cultură și lupta socială și economică. Pentru prima dată în cultura românească este exprimată necesitatea unei situații a spiritului critic pe planul sigur al științei, pentru prima dată este exprimată certitudinea că opera de artă nu este un fenomen întâmplător, ci rezultanta unui întreg proces care își are origina în viața socială și pe care critica literară trebuie să-și asume sarcina de a-l pune în evidență”. □ La rubrica „Teatrul”, în consonanță cu imperativul „artei pentru popor”, Traian Șelmaru, în articolul **Ce vrem? Și pentru cine?**, pledează pentru crearea unei dramaturgii „actuale”, dar și a unei „noi școli teatrale tocmai prin contactul cu aceste mase” (cum urmează a se constitui la Teatrul Giulești, recent înființat). □ N. Popescu-Doreanu publică **Nicolae Bălcescu și problema națională**, articol încadrabil în seria „revalorificării moștenirii culturale”, în care deformează prin scoatere din context și prin răstălmăcire în consonanță cu grila marxistă unele idei ale istoricului. Revoluția de la 1848 ar fi „revoluția «democratică și socială»” (ca și cea din 23 August 1944), „libertatea naționalităților” („constituirea unor relațiuni frățești între maghiari, români și jugoslavi bazate pe libertatea individuală și națională”) capătă și valențele „unui internaționalism *avant la lettre*”, preconizat și de politica sovietică. □ Într-o intervenție intitulată **Înșelăciunea „actualității” și literatura** (rubrica „Corectări la o cronică literară”), Ion Călugăru contestă vehement observațiile și judecata estetică formulate de Vladimir Streinu în articolul **Mișcare prozei** (v. mai sus, 10 septembrie). Considerațiile criticului potrivit cărora „primatul actualității” ca subiect și temă literară nu poate duce decât la scleroză artistică, ar „demasca”, în opinia lui Ion Călugăru o cugetare și o tendință de orientare potrivnică democraticei libertăți a artei”: „A declara actualitatea înșelăciune este un punct de vedere deosebit de retrograd măcar și pentru acei care gustă și degustă toate zorzoanele de stil. Actualitatea este înșelăciune doar pentru acei predispuși să se înșele și să înșele pe alții. [...] tendința lor de a oglindi, de a lămuri și defini actualitatea poate fi caracterizată «înșelăciunea actualității» de oameni care nu au știut să apere libertatea de a gândi și a

scrie și nu știu a se folosi de libertatea democrației, al cărei nume îl iau totuși în deșert”.

28 septembrie

• Cu prilejul respingerii înscrierii lui Ion Mihalache pe listele electorale, G. Călinescu publică în „Națiunea” un articol intitulat *Păcatul lui Ion Mihalache*, în care face unele supoziții în acest sens: „Dacă a vorbit așa, este limpede pentru orice cap chibzuit că un om politic care a aderat la ideea războiului devine inoportun azi și ne primejduiește bunele noastre relații de prietenie cu marele nostru vecin. Ceea ce se întâmplă d-lui Mihalache nu e o «mârșavie», ci o sentință, istoricește, justă. D. I. Mihalache îmi pare un om cu deliberația incertă, răsucindu-și căciula în mână, victimă a stilului sibilic al d-lui Maniu. Însă d. Maniu e subtil și din fericire nemobilizabil. Vrea să știe d. Zaharia Boilă, exact, care e «păcatul lui Ion Mihalache»? De a fi voit să stea cu cămașa în două luni”. □ Prezentăm în continuare reacțiile în lanț stârnite de intervenția lui G. Călinescu. Articolul plin de „claritate și logică” al criticului-publicist este menționat în „Scânțea” din 29 septembrie (nesemnat, la „Note și comentarii”). □ Pe de altă parte, în „Dreptatea”, editorialul stârnește așteptatele reacții polemice: „Directorul *Națiunii*” discută «fenedeste», fără să cunoască dosarul și mai ales fără să cunoască legile militare”, se menționează în numărul din 28 septembrie, sub titlul *Călinisme* (text nesemnat); în numărul din 29 septembrie, în articolul *Ei, dacă...*, se precizează, ironic, în ce ar consta „păcatul lui Ion Mihalache”: „Nu s-a vândut Anei Pauker! Ca Guță [Gh. Tătărescu], Lothar [Rădăceanu], Mișu Ralea...”

• Merită semnalat articolul lui Mihai Carp „*Viața românească*” și *Ibrăileanu* („Jurnalul de dimineață”), în care sunt oferite date despre întemeierea, avatarurile și cronologia publicației. În „Veac nou”, nr. 43, V.(ictor) K.(ernbach) realizează un interviu cu Mihail Sadoveanu („Ne vorbesc scriitorii români”). Printre subiectele abordate se află cultura și literatura sovietică, relațiile literare româno-ruse (seria de traduceri inițiată, printre care și despre traducerea lui Sadoveanu din Turgheniev), „poziția scriitorului în noua conjunctură socială” etc. În ceea ce privește ultima chestiune, scriitorul nu ezită să-și exprime opiniile: „Încep să se schimbe însă preocupările scriitorului, începe să se schimbe atitudinea acestuia. Și când spun «atitudine», înțeleg ceea ce înțelegea și Ibrăileanu: poziția scriitorului atât față de viață, cât și față de propriile lui creații. De pildă, și Sandu-Aldea, și Ion Mironescu, și Creangă, și eu, și Slavici, și atâția alții ne-am preocupat de țărani, dar fiecare cu propria lui optică. Acum e momentul de deschidere a drumului nou. Subiectele care interesează o lume specială și frivolă trebuie să lase loc problemelor mai grave, care interesează viața socială”. □ Trimiterea „unui teasc de tipografie” de către cărturarii din Rusia

pentru publicarea *Psaltirii* în versuri reprezintă un motiv suficient ca Th. Holban să scrie despre *Mitropolitul Dosoftei și Rusia* în cadrul rubricii „Relații ruso-române”.

30 septembrie

- În „Națiunea”, A.(drian) M.(arino) publică alte două scrisori *Din corespondența lui Al. Macedonski* („Litere și arte”): una adresată de scriitor mamei sale (Paris, dată neprecizată), cealaltă lui Banu (din 5 decembrie 1914).

- În „România liberă”, apare articolul *Există o criză a culturii românești*, de Virgil Ierunca (vezi *Anexa*), care marchează începutul unei ample dezbatere (prelungită până la jumătatea lunii februarie a anului următor), o ultimă polemică veritabilă (până la cea din anii 1956-1957 despre „modernism”, din care nu lipsesc însă trunchierile ideologice) despre posibilitățile actului creator într-un climat obstruat de imperative de ordin politic. □ Dezbaterea despre „criza culturii”, cu unele precedente în polemica pe același subiect inițiată în 1944-1945 și prefigurată de discuțiile pro și contra despre implicarea intelectualului în politică din anul de față (v. mai sus, martie-august 1946), va atinge apogeul în perioada 1946-1947, fiind accentuată, probabil, de intensificarea propagandei culturale, dar și de miza electorală și de noile încadrări politice stipulate. □ De pe pozițiile unui adept al stângii deziluzionat, Virgil Ierunca echivalează noțiunea de „criză a culturii” cu existența unui peisaj literar inautentic, minat latent de lipsa de entuziasm și implicare superior civică a creatorilor, dar și de invazia unor producții mediocre ale „artei angajate”, fapt prin care s-ar „fura culturii valențele ei autentic revoluționare” „Cultura noastră aparține bătrânilor, aparține apoi tinerilor fără tinerețe. Locul maturilor e liber și e liber pentru că ocuparea lui presupune un angajament de reală valoare, de care nu oricine se poate apropia. Maturitatea în cultură presupune respect pentru adevăr, inițiativă pentru acte, sinceritate în acte, violență revoluționară în modalitatea de a exista sincer. Maturitatea în cultură aparține drumului între esență și existență, în timp ce retragerea noastră strategică dincolo de miezul valabil de care pomeneam nu înseamnă decât refuz de a crea, de a exista prin cultură. Invitația la maturitate e singura modalitate de salvare a culturii românești – în plină și reală criză.” □ Echivalarea „crizei culturii” cu lipsa patosului revoluționar, singulară între intervențiile din epocă, are drept consecință contestarea vehementă a articolului, de pe poziții și cu argumente complet diferite. Conform opticii oficiale, reprezentate pentru început de N. Moraru (v. mai jos, *Criza culturii românești?!*, „Contemporanul”, nr. 4, 11 octombrie, articol precedat de intervențiile lui Miron R. Paraschivescu și Eugen Schileru, v. mai jos, 4 octombrie), Ierunca ar da dovadă de o greșeală de perspectivă și de raportare, „criza culturii” nefiind decât o „criză de

creștere”, provocată de repunerea actului literar pe fundamente noi, revoluționare. □ Dintr-un punct de vedere contrar, reprezentat de Ion Caraion (v. mai jos, *Criza culturii românești*, „Jurnalul de dimineață”, nr. 567, 17 octombrie), Ierunca ar face o eroare de echivalare, fenomenul nefiind provocat nicidecum de lipsa de amploare revoluționară a produsului artistic, ci chiar de intruziunea elementelor extra-literare în actul de creație. □ Prin aceste intervenții, se conturează existența a două tabere distincte: cea a adeptilor crizei (poziția Caraion) și cea oficială, de contestare a existenței unei crize a culturii (poziția oficială). Primii o echivalează cu însuși climatul ideologic obtuz al epocii, impunând imixtiunea politicului în produsele spirituale și blocând libertatea de creație, ceilalți fie îi diminuează, într-o primă fază, semnificația, aproximând-o ca și „criză de creștere”, fie, ulterior, o neagă cu totul, reducând-o, „optimist”, la imperativul semnalării „problemelor actuale ale culturii românești”. □ Pentru prima poziție, a adeptilor crizei, semnificative sunt, în special, debaterile din cadrul rubricii „Discuții” a „Jurnalului de dimineață” (începând cu intervenția lui Ion Caraion din nr. 567, 17 octombrie), două intervenții ale lui Tudor Arghezi din „Adevărul vremii” și cele publicate în „Dreptatea” în primele două luni ale anului 1947. □ Tonul dezbaterilor îl va da, așa cum precizam anterior, Ion Caraion, care va condamna cenzurarea libertății individuale a creatorului prin impunerea șablonului ideologico-politic, pentru a echivala, într-un articol ulterior, criza culturii cu însăși „criza omului” (v. mai jos, articolul omonim, „Jurnalul de dimineață”, 19 decembrie). □ Celelalte intervenții din „Jurnalul de dimineață” (cu excepția celei a lui Petru Vintilă, „*Criza culturii românești*”, v. mai jos, 17 noiembrie și, probabil, a celei a lui Alexandru Talex, asemănătoare în concluzii cu articolul lui Virgil Ierunca, v. mai jos, *Există, oare, o criză a culturii românești?*, nr. 612, 8 decembrie), vin în completarea tezelor expuse de Ion Caraion, referindu-se și la alte realități ale epocii și peisajului literar concludente pentru existența unei crize a culturii. Este vorba de articolele semnate de Călin Popovici (*Între confuziune și cultură*, nr. 579, 31 octombrie) și Mircea Alexandru Petrescu (*Criza culturii românești*, nr. 591, 14 noiembrie). Un statut special are intervenția directorului publicației, Tudor Teodorescu-Braniște („*Când vorbești cu mine, să taci din gură!*”, 11 ianuarie 1947), o reacție la articolul lui Miron R. Paraschivescu, care contestase întregul dosar al „crizei” din paginile „Jurnalului de dimineață” (*Plânsul maimuțelor, sau unde e criza*, „Contemporanul”, nr. 15, 31 decembrie). □ În polemica despre „criza culturii” va interveni însuși Tudor Arghezi: într-o primă „tabletă”, *Artă pentru* („Adevărul vremii”, 27 octombrie), poetul condamnă șablonizarea creației literare prin impunerea oficială de directive; într-o alta, *Duminică: în criză de cultură* („Adevărul vremii”, 15 decembrie), se raliază direct la poziția lui Ion Caraion, întărindu-i afirmațiile. □ Ulterior, după polemica

dintre Tudor Teodorescu-Braniște și Miron R. Paraschivescu („Contemporanul”, nr. 15, 31 decembrie; sancționarea directă, de pe poziții oficiale, a dezbaterilor din „Jurnalul de dimineață” a constituit, probabil, motivul real al suspendării publicației începând cu 18 iulie 1947), dezbaterile se mută în paginile „Dreptății”, reținându-se în special intervențiile lui Șerban Cioculescu (*Cronica ideilor*, nr. 275, 6 februarie 1947 și *Stânga și dreapta*, nr. 278, 9 februarie 1947) și Constant Tonegaru (*Poezia și libertatea*, nr. 281, 13 februarie 1947). □ Dacă intervențiile adepților crizei (numiți în epocă, peiorativ, și „criziști”) se desfășoară după câteva direcții principale (semnalarea lipsei libertății de creație și a existenței cenzurii, contestarea „sensului unic în cultură” etc.), manifestările, acțiunile și reacțiile propagandei oficiale, programate sau nu, apar, retrospectiv, orientate după mai multe planuri. În primul rând, discuțiile despre criză vor căpăta accente suplimentare prin suprapunerea lor cu alte evenimente (prima Conferință pe țară a Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, 4-6 octombrie) și prin plasarea lor într-o perioadă de supradimensionare bombastică a propagandei culturale în scop electoral (implicând și candidatura unor scriitori, sau premiarea oficială a altora, precum G. Bacovia, în 31 octombrie, sau Tudor Arghezi, în 29 decembrie). □ Direcțiile principale ale poziției oficiale vor fi trasate, în momente diferite ale polemicii, de doi ideologi, în cadrul unor întruniri publice (discursurile integrale fiind ulterior publicate în „Contemporanul”). Astfel, în cuvântarea sa din cea de a doua zi a Conferinței scriitorilor, în replică față de articolul lui Ierunca, N. Moraru predică sporirea „calității” actului literar, reducând „criza culturii” la o efemeră „criză de creștere”, provocată, într-o manieră așa-zis previzibilă, de însăși reconfigurarea câmpului literar și nicidecum de lipsa de patos revoluționar a creatorilor (v. mai jos, 4-6 octombrie și *Criza culturii românești?!*, „Contemporanul”, nr. 4, 11 octombrie). □ Măsurile luate de propaganda culturală pentru a stopa și redirectiona pe alte coordonate discuțiile despre criză culminează cu o intervenție publică a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej însuși, făcută în cadrul unei conferințe de la sala Savoy din 13 noiembrie (publicată ulterior în „Contemporanul”, nr. 10, cu titlul *Problemele intelectualității românești*, v. mai jos, 23 noiembrie). Dintr-o perspectivă îndatorată grilei materialismului dialectic, sunt comentate suprastructura politică și socială și reflectarea ei literară, fiind trasate o serie de imperative (prin altele, cel al „valorificării moștenirii literare”), unele, tangente cu polemica despre „criza culturii”, mascând anatimizări - semnalarea ca absurdă a echivalării noțiunii de „intelectual” cu cea de „reacțiune”. □ Altor ideologi le revine rolul de a contracara anumite efecte sau consecințe, unele destul de îndepărtate, ale discuțiilor despre criza culturii. Concepute ca reacții mai mult sau mai puțin directe ale dezbaterii, ambele intervenții sunt orientate, *avant la lettre*, după „teoria a celor două

culturi” lansată de Kemenov. Astfel, Traian Șelmaru („*Decât mici francezi mai bine mari români!*”, v. mai jos, „Scânteia”, 28 octombrie) contestă existența unei crize a culturii și, pornind de la surse sovietice de a doua mână (ideologul sovietic Anasimov, prezent în România cu ocazia unei conferințe), semnalează pretinsul pericol al luării ca model a culturii și literaturii occidentale (referire în special la curentele extrem moderniste). □ O serie de concluzii și anateme la dezbaterile despre „criza culturii”, alături de semnalarea „decrepitudinii” existențialismului, va formula și Ion Vitner (în *Dreptul la sinucidere*, „Contemporanul”, nr. 14, 22 decembrie). □ O altă direcție lansată de reprezentanții poziției oficiale este cea a lansării, în contrareplică, a unor dezbateri de semn contrar celor propuse de tabăra „crizistilor”. Astfel, în paralel cu intervențiile din cadrul rubricii „Discuții” a „Jurnalului de dimineață”, „Contemporanul” inițiază, începând cu nr. 6 (v. mai jos, 25 octombrie), o „mare anchetă despre problemele actuale ale culturii române”, lansând, totodată, prin terminologia propusă, și o modalitate de camuflare și diminuare a problemei „crizei culturii”. Dacă intervențiile ideologilor, semnalate mai sus, sunt destul de unitare stilistic și ca structură, cele din cadrul anchetei, deși respectând canonul oficial, sunt destul de diversificate valoric. Cea mai semnificativă rămâne cea a lui G. Călinescu (v. mai jos, „Contemporanul”, nr. 6, 25 octombrie), în care criticul propune indirect, într-un stil din care nu lipsesc edulcorările limbajului ideologic, o reconstrucție integrală și utopică a culturii române (pentru intervenții similare ale criticului, v. mai jos, 18 octombrie, 15 decembrie). □ Alături de intervenția lui G. Călinescu, vor figura, însă, și pledoaria hilară a lui A. Toma pentru inspirația din literatura populară (v. mai jos, „Contemporanul”, nr. 7, 1 noiembrie) sau recapitularea entuziastă a realizărilor culturale din epocă, făcută de Octav Livezeanu, ministrul Artelor („Contemporanul”, nr. 9, 15 noiembrie). □ În plus, dezbaterile din *Jurnalul de dimineață* vor fi contestate direct de Miron R. Paraschivescu într-un articol intitulat *Plânsul maimuțelor, - sau unde e criza* (menționat anterior), în care, printre altele, „criza culturii române” este negată prin plasarea ei într-un alt cadru istoric, cel al dictaturii legionare. □ O reflectare palidă și cuminte a poziției oficiale o reprezintă ancheta inițiată de „Rampa” (în nr. 54, 23 decembrie), la care răspund Victor Eftimiu, Tudor Teodorescu-Braniște, I. Valjan, Cezar Petrescu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Gala Galaction. □ O a treia direcție a dezbaterilor despre criza culturii, mai puțin semnificativă decât primele două, este cea a semnalării cauzelor și efectelor vizibile ale degradării peisajului literar, precum și a unor soluții posibile pentru remedierea acestora. În acest sens, se remarcă îndeosebi articolele lui Al. Bogdan, din „Semnalul” (*Între mizerie și cultură*, nr. 1389, 4 decembrie; *Pentru o politică a cărții*, nr. 1391, 6 decembrie; *Criza editurilor*, nr. 1394, 10 decembrie; *Bibliotecile de împrumut*, nr. 1395, 11

decembrie). □ Alte intervenții similare: Badea Marinescu, *Pâine și cultură*, „Timpul”, nr. 3291, 18 noiembrie; Mircea Damian, *Dar cultura?!*, „Fapta”, nr. 671, 30 noiembrie; Ștefan Rădulescu, *Criza cărții*, „Fapta”, nr. 690, 22 decembrie.

[SEPTEMBRIE]

● Din nr. 9 al „Revistei Fundațiilor Regale” se rețin, la secțiunea proză, colaborările Henriettei Yvonne Stahl cu *Fântâna adâncului (fragment)* și a lui Jacques G. Costin, cu *Plăcerile câmpului*. □ Vladimir Streinu scrie despre *Colaborarea Hogaș-Ibrăileanu (Mică poveste istorico-literară)* (textul va deveni prefața la volumul al II-lea, C. Hogaș, *Pe drumuri de munte, II. Răzlețe și diverse*, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1947): criticul insistă asupra a două aspecte: unul privind schimbarea atitudinii criticii în privința prozei acestuia (dacă Ibrăileanu sau Lovinescu insistau asupra laturii ei „primitive”, „sălbatică”, Vianu, Călinescu, Cioculescu pledează pentru caracterul ei livresc, clasic academizant), celălalt implicând observații de variantologie (referire la primele două ediții din *Pe drumuri de munte*, ambele distruse, sublinierea caracterului special al revizuirilor de „lung proces de împlinire și maturizare scriitoricească, întrerupt de atâtea ori”).

● Din nr. 13, 14 al revistei „Orizont” semnalăm articolul lui Ștefan Popescu, *Premiul Editurii „Cultura Națională”*, în care romanul lui Mihail Villara, *Frunzele nu mai sunt aceleași*, este contestat ca „apolitic” și tributar concepției „artă pentru artă”: „Dar teribilele isprăvi ale acestui presupus roman, scris desigur de dragul *artei pentru artă* și doar pentru un cerc intim, nădăjduim restrâns, al autorului, format din personaje *apolitice*, la fel ca și proaspătul scriitor, această carte ridică probleme care trebuiesc judecate neîntârziat și arătate, în toate amănuntele, opiniei publice, bunului ei simț verificat”.

OCTOMBRIE

2 octombrie

● Constant Tonegaru semnează câteva cronici de artă în „Fapta” (*Sculptorul Ion Vlad*, 2 octombrie; *Pictorul Șerfi*, 10 octombrie); în cea dintâi se referă și la bustul lui Dimitrie Stelaru realizat de artist.

3 octombrie

● În „România liberă”, este publicată lista artiștilor decorați cu distincția „Meritul cultural” (*Decorarea unui însemnat lot de artiști, scriitori, pictori și ziariști*, neșemnat). Îi menționăm în continuare doar pe scriitori, publiciști și ideologi: Tudor Arghezi, în gradul de comandor; N.D. Cocea, Victor

Eftimiu, Camil Petrescu, în gradul de ofițer; Mihai Beniuc, Scarlat Calimachi, G. Călinescu, Iosif Chișinevski, Mihail Cruceanu, Ion Pas, Peter Neagoe, T. (probabil A.) Toma, în gradul de Cavaler I; Ion Călugăru, D. Corbea, Mihnea Gheorghiu, Alexandru Jar, Sașa Pană, I. Popescu-Puțuri, N. Popescu-Doreanu, în gradul de Cavaler II.

● Diferite publicații o sărbătorească pe Elena Văcărescu. Astfel, în *Semnalul* (4 octombrie), în articolul intitulat *Elena Văcărescu, octogenară*, Barbu Brezianu se referă mai ales la prietenii literare ale scriitoarei □ „Națiunea” (5 octombrie) publică un elogiu al Elenei Văcărescu la adresa țăranilor români (*Văcăreștii*, datat „Paris, 6 septembrie”) și o prezentare a biografiei și activității acesteia, făcută de C. Borănescu-Lahovary (*Elena Văcărescu, crainicul simfiriei românești*). □ Câteva zile mai târziu (10 octombrie), Elena Văcărescu va fi decorată, la Paris, cu ordinul „Coroana României” în grad de Mare Cruce, „cu prilejul împlinirii a 50 de ani în slujba propagandei românești în Franța” (cf. „Națiunea” din 12 octombrie, *D-ra Elena Văcărescu decorată de Guvernul Român*, nesemnat).

3-9 octombrie

● La Tribunalul Poporului (președinte al completului de judecată este Damian Ștefănescu), începe judecarea „celui de-al doilea lot al criminalilor de război”, constituit din 17 miniștri și angajați ministeriali antonescieni, printre care se află și Mircea Vulcănescu, subsecretar la Ministerul de Finanțe (în perioada 27 ianuarie 1941 - 23 August 1944). Mircea Vulcănescu (în detenție la Arsenal din 30 august) este acuzat, alături de Gheron Netta (și acesta subsecretar la același minister), de a fi sprijinit „finanțarea și acțiunile de jaf ale nemților”. □ Un alt inculpat este Alex. Marcu, „agitator furios al propagandei anti-sovietice” (cf. „Scânteia”, nr. 642, 4 octombrie, *Judecarea lotului de miniștri antonescieni*, nesemnat). □ Într-una dintre zilele procesului, avocatul Crăciun Șerbănescu ar fi depus o contestație în numele tuturor acuzaților, „privitoare la felul cum e constituită instanța de judecată”, iar avocatul Em. Ottulescu ar fi pledat pentru Mircea Cancicov și Mircea Vulcănescu, declarând, despre ultimul, că „era numai un tehnician care și-a făcut datoria în împrejurări deosebit de grele”. Trei dintre martorii care au pledat în favoarea lui Mircea Vulcănescu sunt H. Stahl, Paul Sterian și Radu Cioculescu. □ Pe 9 octombrie, Curtea de Apel, secția a VIII-a, comunică, prin Deciziunea nr. 160, sentințele (cu drept de recurs); Mircea Vulcănescu este condamnat la „8 ani temniță grea, 3 ani detențiune riguroasă și 8 ani degradare civică” (cf. „Adevărul vremii”, nr. 16687; celelalte periodice indică doar „8 ani temniță grea”). □ Dintre acuzați, Mircea Vulcănescu își reeditează apărarea (cele două pledoarii ale sale, din 1946 și 1948, vor fi publicate în *Ethos*, IV, 1983, p. 11-104, fără a fi datate însă). □ Redăm un fragment din *Planul apărării* (text pe care îl socotim rostit în 1946), în care acuzatul se disculpă, invocând realități de bun simț: „[...] nu

eu am permis și nici nu am ajutat, în niciun fel unei armate streine să intre pe teritoriul Țării mele. [...] Și nici nu am hotărât eu în vreun fel declararea sau continuarea războiului și nici n-am participat la luarea acestor hotărâri pe care le-a purtat pe umerii lui, singur, Mihail Antonescu [...]”. □ (Dintre numeroasele știri despre proces din presa anului 1946, le menționăm pe cele din „Scân-teia”, nr. 642, 4 octombrie, p. 1, 3; idem. nr. 644, 6 octombrie; idem., nr. 645, 7 octombrie; „Națiunea”, nr. 166, 9 octombrie; „Adevărul vremii”, nr. 16686, 10 octombrie; idem., nr. 16687, 11 octombrie, p. 3).

4 octombrie

● Două dintre publicațiile oficiale, „Scân-teia” și „Contemporanul”, nu întârzie să reacționeze la articolul lui Virgil Ierunca despre „criza culturii” (v. mai sus, 30 septembrie). Astfel, în numerele lor din această zi, 642, respectiv 3, Miron R. Paraschivescu și Eugen Schileru publică articolele *Drumul până la capătul lumii* („Viața culturală”, p. 2) și *Criza culturii. Imaginea însăși a crizei. În lumina acestui exemplu. În umbra lui Maiorescu* („Marginalii”, p. 4-5). □ În această fază de început a campaniei, noțiunea de „criză” este escamotată sub cupola „parcurgerii unei etape de tranziție” (ulterior, în ancheta lansată de „Contemporanul”, în 25 octombrie, va fi diminuată propagandistic și aproximată eufemistic în termenii „problemele actuale ale culturii române”, pentru a fi aproape complet ocultată în cuvântarea lui Gheorghiu-Dej de la Sala „Savoy” din 13 noiembrie). □ Astfel, în opinia lui Miron Radu Paraschivescu, „criza” nu ar fi una reală, ci „una de creștere”, o consecință a unei etape de tranziție, de repunere a acțiunii culturale pe alte baze ideologice: „Dar cine nu a înțeles caracterul vizionar al oricărei existențe, cine nu are destulă putere de a visa cu ochii deschiși și de a arunca până și în cea mai ștearsă din acțiunile lui cotidiene o rază din lumina tainică a visului său, acela nu va înțelege că această criză de care vorbește Virgil Ierunca e doar una de creștere, pe care tineretul românesc o adâncește conștient, tocmai pentru ca să poată îmbrățișa și a răspunde cât mai complex întrebării: ce este și cum este lumea și omul?”. □ Schileru reia în altă formă aceleași argumente: „[...] imprecățiile d-lui V.I. se arată azi nu numai inutile, dar chiar dăunătoare. Pentru că invecțiva nu rezolvă nimic. Numai indicarea unui fir conducător în acest încălcit ghem de incertitudini, în care mulți dintre intelectualii noștri se zbat, poate fi util și lor și culturii românești. Ceva s-a schimbat în țara noastră. O schimbare profundă care hotărăște mersul înainte și drumul de viitor al unui popor întreg”. În plus, articolul lui Ierunca s-ar resimți de „viciul unei elegante stilistice care are de multe ori efectele nedorite ale veșmintelor de tip malagamba”.

4, 5 și 6 octombrie

● Are loc, în fostul local al Senatului din b-dul Elisabeta, prima Conferință pe țară a Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști. Desfășurată într-o

perioadă în care discuțiile despre „criza culturii” izbucniseră (v. și mai sus, 30 septembrie), scopul evenimentului este și acela de a contrabalansa polemic disputa începută, prin îngroșarea directivelor oficiale (direcționarea unică a câmpului literar sau cultural, imperativul „artei pentru mase” etc). □ Manifestația este prezidată de Mihail Sadoveanu (președintele Uniunii), asistat de Ion Pas și Niki Atanasiu (vice-președinți), în prezența a câtorva dintre oficialitățile vremii: Petre Constantinescu-Iași (ministru Informațiilor), Octav Livezeanu (ministru Artelor), C. Parhon, G. Macovescu. În mod specific manifestațiilor de gen, la întrunire participă și trei reprezentanți ai C.C. al P.C.R., Gh. Vasilichi, Gheorghe Apostol și Iosif Chișinevschi. Dintre scriitori și ideologi, în sală s-ar afla Zaharia Stancu, Ioana Postelnicu, Cella Serghi, Ury Benador, L. Răutu, Sorin Toma, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Eusebiu Camilar, Margareta Sterian etc. □ Obiectivele întrunirii fuseseră comunicate, în avanpremieră, de N. Moraru (*Ziariștii, scriitorii și artiștii își țin conferința sindicală*, în „Scânteia”, nr. 641, 3 octombrie): dacă miza principală a conferinței din 1945 va fi fost dezbaterea conceptelor de „artă pentru mase” și a „tumului de fildeș”, cea ale prezentei ediții ar fi aceea de a pleda pentru „calitatea” faptului cultural („Nu e numai o datorie ce ne-o dictează analiza propriilor realizări, ci este tocmai ceea ce ne cer masele, ce ne cere poporul”). □ Din prima zi a manifestației, se rețin cuvântările lui Mihail Sadoveanu și Gh. Vasilichi. Cel dintâi insistă asupra imperativului „stărpirii analfabetismului”, referindu-se și la „misiunea democratică a artei și a scriitorului”; redăm două fragmente din cuvântare: **„trebuie să facem astăzi, în fața poporului și a noastră înșine, legământul de a desfășura toate puterile noastre sprijinind politica de ridicare culturală a poporului și să ne propunem ca plan de acțiune, ca în primăvara anului 1950, adică în patru ani de zile, să facem așa ca să nu mai existe niciun analfabet în țara românească!”**; „Spiritul acesta care a domnit la noi, spiritul antipopular și antiprogresist, care nu ține seama de interesele și nevoile vitale ale marii mase a poporului, trebuie distrus din rădăcină. D-voastră, purtătorilor de condei și de lumină a cărții, vă revine azi înalta misiune de a promova cultura sănătoasă și rodnică în rândul maselor populare. Guvernul de astăzi al d-rului Petru Groza, guvernul poporului și al adevăratei democrații, vă stă alături în această muncă”. □ Gh. Vasilichi și Gheorghe Apostol au transmis un mesaj electoral, cerând **„sindicaliștilor să sprijine B.P.D. în alegeri, victoria lor constituind cheazăia ridicării nivelului economic și cultural al clasei muncitoare”**. □ Sunt prezentate și rapoartele de activitate ale Uniunii, în care se insistă asupra activității sindicale: astfel, ar exista 55 de „sindicate mixte de artiști, scriitori și ziariști”, cu un total de 13.000 de membri. □ În ziua a II-a a Conferinței, N. Moraru, secretarul general al Sindicatului ziariștilor din București, în cuvântarea sa despre realizările

culturale ale noului regim, atinge, printre altele, și una dintre cele mai dezbătute chestiuni ale perioadei, cea a „crizei culturii”, a cărei existență este contestată: „Curente greșite, curente străine și de diversiune fac să se creadă că s-ar fi produs o criză a culturii românești. În realitate este vorba de zorile unei lumi noi ale cărei frământări spre desăvârșire trebuiesc înțelese și transmutate în operele de cultură. Problema artei pentru popor este cantitativ rezolvată. Chestiunea care se pune este aceea a calității acestei arte oferită poporului și atenția Uniunii trebuie să se îndrepte îndeosebi în aceasta”. (Existența crizei fusese contestată, de altfel, și în intervenția din „Scânteia”, menționată anterior, în care ideologul afirma: „Departate de a ne găsi în cadrul unei «crize a culturii românești», noi ne aflăm dimpotrivă în zorii trecerii culturii noastre într-o fază nouă, superioară. Ea își caută drumurile. Și într-o țară al cărei proces de devenire este limpede oricui, oamenii artei au de făcut bilanțul eforturilor lor și să traseze liniile de urmat.”) □ În cea de-a treia zi a manifestației, se comunică și rezoluția întrunirii: pe plan politic, „Uniunea își propune să contribuie la luptă pentru democratizarea țării, prin susținerea guvernului Petru Groza pe tărâm social și cultural, precum și ajutorarea lui în alegeri, în cadrul BPD”, iar pe plan profesional, este urmărită „întărirea raporturilor cu CGM și a sindicatelor respective ale membrilor componenți”, cu un imperativ al epurării – „Elementele șovine și reacționare trebuiesc demascate și înlăturate din posturile de conducere” etc. Principala hotărâre, pe plan economic-profesional, ar fi „rezolvarea problemei pensiilor artiștilor”. □ Obiectivele de ordin propagandistic ale manifestației nu întârzie să fie subliniate și de ideologii epocii. Astfel, pornind de la cuvântarea lui Sadoveanu din prima zi a Conferinței („un angajament de onoare, un angajament național”), Nestor Ignat oferă mai multe detalii în privința campaniei de lichidare a „analfabetismului”, prevăzută de Platforma program: tipărirea de broșuri, înființarea a circa 420 de școli și chiar a unui „birou special pentru lichidarea analfabetismului” în armată. (**În 1950 – niciun analfabet!**; „Scânteia”, nr. 645, 7 octombrie). □ Comentarii entuziaste fac și reprezentanții presei așa-zis independente; astfel, B. Brănișteanu (*Cultura și progresul moral. În marginea unui congres*, „Adevărul vremii”, nr. 16685, 9 octombrie), plasează cuvântarea lui Sadoveanu (care nu ar cuprinde „niciuna dintre frazele demagogice”) în „linia Condorcet”, subliniind rolul scriitorului de „luminător al poporului” și „iubitor al țărânimii, al maselor muncitoare”. □ Din contră, „Empiricus” de la „Dreptatea” are o opinie diferită asupra intenționalității cuvântării, expusă în articolul *D. Mihail Sadoveanu falsifică istoria și face servicii B.P.D.* (nr. 206, 16 octombrie). □ Nota lui „Empiricus” va fi imediat sancționată în „Scânteia” (nr. 653, 17 octombrie, *Joc vechi*, nesemnat, „Note și comentarii”, p. 3); sunt evocate, în replică, „timpurile când operele lui Sadoveanu erau arse în piețe publice, iar cenușa expedită în plic

scriitorului” etc. □ Întreaga manifestare este ironizată în „Liberalul”, nr. 201, 11 octombrie, în notița nesemnată **Culturalizarea maselor** („Fapte și note”), subliniindu-se rolul ei politic și propagandistic: „[...] bietele bălbâieli culturale ale guvernanților de azi – care au lăsat de doi ani în paragină toate instituțiile de cultură, neîngrijindu-se decât de plasarea câtorva partizani la școalele superioare, sunt caracteristice pentru întreaga capacitate de înfăptuire a noilor înjghebări politice. Tocmai politica culturii practică acum dă măsura exactă a ceea ce guvernul actual este capabil să înfăptuiască în toate domeniile”. (Comentarii de sens contrar apar în *Contemporanul*, nr. 4, 11 octombrie, **Pentru o politică a culturii, Formarea conștiințelor, Congresul creatorilor de valori artistice, Presa democrată**, toate cuprinse la rubrica „Marginalii”). □ Discuțiile și dezbaterile Conferinței sunt prezentate și analizate în majoritatea publicațiilor; redăm principalele surse: „Națiunea”, nr. 153, 5 oct. **Conferința Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști**; „Scânteia”, nr. 644, 6 octombrie, **Deschiderea Conferinței Uniunii Sindicatelor de scriitori, artiști și ziariști. „În primăvara anului 1950 să nu mai existe niciun analfabet în țara noastră!” a spus în cuvântarea sa Mihai Sadoveanu, iar tov. Gh. Vasilichi, vorbind în numele Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a declarat: „Aveți datoria să dați acestui popor tot ce e bun și valoros în munca d-voastră de purtători ai luminii și culturii”**, nesemnat p. 1, 2; *Adevărul vremii*, nr. 16683, 6 octombrie, **Conferința Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști**, nesemnat, p. 3; Zaharia Stancu, „România liberă”, nr. 663, 6 octombrie; „Dreptatea nouă”, nr. 387, 9 octombrie, **Conferința pe țară a Uniunii Sindicatelor de Ziariști, Artiști și Scriitori. Ziua a II-a**, nesemnat; „Națiunea”, nr. 166, 9 octombrie, **Conferința Uniunii Sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști. Ziua 3-a. Rezoluția votată**.

● În strânsă legătură cu prima Conferință pe țară a Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, se inaugurează, începând cu 6 octombrie, în Saloanele Cercului Militar, o altă manifestație, denumită „Săptămâna culturii”, incluzând „o expoziție a cărții, o retrospectivă a picturii, o expoziție a presei și a afișului”; sunt expuse și o serie de manuscrise sau însemnări autografe, aparținând lui Urmuz, Tzara, Fondane, Arghezi, Bacovia, Lovinescu (cf. „Scânteia”, nr. 642, 4 octombrie, **Săptămâna culturii**, nesemnat; idem., nr. 646, 9 octombrie, **La cercul Militar în cadrul „Săptămânii Culturii”. S-a deschis expoziția cărții, a plastice și publicistice românești**, nesemnat; „România liberă”, nr. 668, 12 octombrie, George Dan, **Scurtă vizită la expoziția culturii**).

● Comentariile divergente asupra „Săptămânii culturii” sintetizează disputele anului, în privința „artei pentru mase” și a „artistului angajat”. În opinia lui Zaharia Stancu (**Săptămâna culturii**, „România liberă”, nr. 662, 5 octombrie), manifestarea ar fi un garant al noii direcționări a câmpului literar

și cultural: „Formula «artă pentru artă» a căzut. [...] Cultura nu mai este beneficiul unei minorități. S-au dat spectacole și concerte pentru mase. [...] Artiștii au pogorât în mijlocul poporului pe care nu-l vor mai părăsi. Scriitorii au înțeles, în sfârșit, că locul lor dintotdeauna era lângă mase” etc.

□ În replică, Petre Pascu, în articolul său *Săptămâna culturii*, din „Dreptatea”, nr. 198, 6 octombrie, observă că tocmai promotorii conceptului „artei pentru mase” – Stancu, G. Călinescu, E. Jebeleanu - nu se grăbesc a și-l însuși în creațiile lor: „D. Zaharia Stancu n-a scris un vers care să poată fi gustat de mulțime. Nici în *Pomul de aur*, nici în *Albe* nu s-a arătat dispus la mari concesii în favoarea maselor. [...] Opera literară a d-lui G. Călinescu se adresează exclusiv «rafinajilor» și nu lucrătorilor din fabrici sau plugarului. Ce să mai zicem de d. Eugen Jebeleanu, autorul *Inimilor sub săbii*, hermetic de esență cea mai aleasă?”. □ Evenimentul va fi consemnat și de Miron R. Paraschivescu în paginile „Contemporanului”, (nr. 3, 4 octombrie, *Săptămâna culturii*), prilej pentru a-i releva caracterul propagandistic; în aceste condiții, artistul ar trebui „să-și pună bărbătește și răspicat întrebarea: *pentru cine?* Și să-și răspundă: *pentru omul de jos*” și să se motiveze pentru a lichida „resturile unei false culturi cu care anii fascismului și ai războiului au minat spiritul public”.

5 octombrie

● În „Veac nou”, nr. 44, Mihail Cosma publică un interviu cu Camil Petrescu („Ne vorbesc scriitorii români”, p. 7, 12, cu o litografie de Loewendal). Scriitorul se referă în special la piesele sale de teatru care urmează a fi reeditate, mărturisindu-și afinitatea pentru *Jocul ielelor*, revizuită de mai multe ori de-a lungul vremii. □ La p. 7 se reproduce și o însemnare olografă: „A ignora ce se întâmplă în Uniunea Sovietică este a te pedepsi singur. Lipsa de informație e, din punct de vedere noocratic, o crimă. Camil Petrescu, 30 septembrie 1946”.

● Într-o posibilă consonanță cu cea dintâi Conferință a artiștilor, scriitorilor și ziariștilor (v. mai sus, 4-6 octombrie), dar și cu recenta dezbatere despre „criza culturii” (v. mai sus, 30 septembrie), oficialitățile politice încep să susțină candidaturile „intelectualilor” pe listele B.P.D. □ În acest sens, în jurul datei de 5 octombrie are loc la sediul B.P.D. o conferință de presă în care Miron Constantinescu adresează un mesaj de felicitare acestor „intelectuali”, oferind și unele detalii cu iz propagandistic despre componența viitorului parlament: „De data aceasta, parlamentul va avea o componență mult mai largă. Vor fi reprezentate toate clasele sociale și alături de muncitorii de la strung și plugarii de la coasă, se vor afla și personalități din lumea juridică, științifică și literară, care fără să facă parte din vreun partid, vor candida pe listele electorale ale Blocului. Se înțelege că e vorba de intelectuali cu activitate notorie democratică” (cf. „Dreptatea nouă”, nr.

385, *Savanți, literați, artiști și ale personalități proeminente aparținând sau nu partidelor politice, vor candida pe listele B.P.D. Conferința de presă de la Comitetul Central al Blocului Partidelor Democrate. Fixarea candidaturilor. 95 la sută din alegători s-au înscris în listele electorale*, semnat „A.C.”; în 9 octombrie, tot în „Dreptatea nouă” este salutată în numele redacției, într-un editorial, „candidatura intelectualilor”). □ Din a doua jumătate a lunii, încep să fie publicate și listele electorale. Astfel, Sadoveanu candidează pe lista B.P.D. București (poziția 6), G. Călinescu (P.N.P) pentru județul Botoșani, Mihail Ralea (Frontul Plugarilor) pentru Fălciu, Gala Galaction pentru județul Vâlcea (Liste cu candidaturile intelectualilor apar în „Scânteia”, nr. 654, 18 octombrie; „Națiunea”, nr. 174, 18 octombrie; idem., nr. 175, 19 octombrie.) □ Intens contestată de către presa de opoziție va fi candidatura lui Sadoveanu: „Balivernele *Universului* care îngăimează pe toate vocile că prin candidatura castelanului de la Ciorogârla, «muncitorii intelectuali și manuali se găsesc azi înfrățiți» sunt bune numai pentru pancarte” sau „Pe scriitorul Mihail Sadoveanu îl cunoaște o țară întreagă. Pe omul politic la fel, numai că invers proporțional cu scriitorul în ceea ce privește aprecierile și stima opiniei publice” („*Liberalul*”, nr. 229, 13 noiembrie, *Marele povestitor*, nesemnat, „Fapte și note”, p. 4). □ Merită reținută și pledoaria pentru candidatura intelectualilor pe care o face Adrian Marino în articolul intitulat *Scriitor și Parlament* („*Națiunea*”, nr. 201, 18 noiembrie, „*Litere și arte*”; vizat este probabil Călinescu, a cărui fotografie este reprodușă): „De ce, în definitiv, un ipochimen oarecare, cu instrucție rudimentară sau chiar inexistentă, ar avea acest drept și un scriitor cu renume, autor al multor volume intrate în istoria literaturii, un artist mare, un savant consacrat, un istoric emerit, ar fi lăsat disprețuitor la o parte? Sub cupolă diferitele clase sociale își trimit în mod liber reprezentanții lor; ca exponent al clasei sale de intelectuali, scriitorul are dreptul să pătrundă cu aceeași ferveare și gravitate”.

6 octombrie

● În „*Jurnalul de dimineață*”, în editorialul său *Viața poetului*, Tudor Teodorescu-Braniște se plasează oarecum în răspăr față de elanul festivist care înconjoară personalitatea lui G. Bacovia (sărbătorit și premiat de oficialități la sfârșitul lunii, v. infra, 31 octombrie), oferind unele date din care rezultă precaritatea condiției materiale a acestuia: „Mine, petrol – ar fi de închipuit că poetul are o leafă omenească. Nu. Are 130.000 de lei pe lună. Citiți bine: o sută treizeci de mii de lei pe lună. Adică: patru mii și câțiva lei pe zi. D. G. Bacovia mai este pensionar al Casei Scriitorilor Români. De aci, primește 50.000 – cincizeci de mii! – de lei pe lună. În total, d. Bacovia primește deci 180.000 de lei lunar. Ceea ce înseamnă: 6000 de lei pe zi... [...]

Faptul în sine e de-o elocvență atât de brutală, încât nu mai are nevoie de niciun comentariu, de nicio subliniere”.

● Cu prilejul împlinirii a 50 de ani de la debutul publicistic, Gala Galaction este sărbătorit de câteva publicații, intenția, acceptată și de scriitor (cum se va întâmpla, probabil din inerție, și cu G. Bacovia), fiind aceea a reinterpretării operei sale pentru a se cala tiparului „democratic” sau „social”. □ Astfel, „Contemporanul”, nr. 3, 4 octombrie, publicase un articol al lui George Ivașcu, *Un jubileu*, și un interviu cu Gala Galaction (*Gala Galaction, Despre 50 ani de activitate literară*, nesemnat), în care aniversatul pledează cu citate din Evanghelie pentru rolul democratic al scriitorului (misiunea acestuia ar fi aceea de a-și „lăsa inima și pașii la conducerea și pilda marelui apostol Pavel, cel ce propovăduia Sfânta Evanghelie pe lângă sculele lui de țesător”). □ Acest „popă socialist”, „fostul discipol al profeților biblici și al lui C. Dobrogeanu-Gherea” este prezentat ditirambic și de M. R. Paraschivescu (*Gala Galaction*, „Scânțea”, nr. 645, 7 octombrie). Excepție de la acest tip de evocare aniversară face „Adevărul vremii”, nr. 16683 (6 octombrie): B. Brănișteanu publică *O aniversare*, în care se referă la împrejurările debutului publicistic al lui Gala Galaction, reproducând și proza *Pe terasă*, cu care scriitorul debutase în „Adevărul ilustrat”, la 6 octombrie 1896), iar Șerban Cioculescu, pornind de la volumul de memorialistică *La răspântie de veacuri*, fixează profilul sufletesc schizoid al scriitorului, „prin temperament” „un păgân, un dionisiac”, care „se pune însă în serviciul idealului moral și religios, canalizând energiile sălbatice în direcția binelui” (*Gala Galaction*, „Foiletonul Adevărului”).

7 octombrie

● În contextul inaugurării unei Conferințe pe țară a scriitorilor, artiștilor și ziariștilor (v. mai sus, 4-6 octombrie), G. Călinescu publică în „Națiunea”, nr. 165, articolul *Rostul scriitorului*, în care problema „artei pentru mase” este rezolvată în spiritul utopiei renaștentiste: „Aici este altă chestiune în joc: dacă este realmente, cu excepția unor zone dificile, o incompatibilitate între arta mare și mulțime și dacă de pildă face să construiești o sală de concert de cinci mii de locuri spre a cânta pe Mozart” sau „Nu am nici cea mai mică îndoială că dacă Hamlet s-ar reprezenta față de toată populația muncitorească a Capitalei, ar găsi o înțelegere deplină”. Există însă și unele observații contextuale: „[...] eu participasem la acea reuniune [Conferința pe țară] tocmai fiindcă avea caracter politic, iar acelui cineva i-am vorbit astfel: Nu văd nicio vină în faptul că o formație politică cheamă un corp, productiv în câmpul spiritului, spre a demonstra interesul pe care i-l poartă și a dovedi mulțimii că acel corp se devotază cauzei lui. O astfel de manifestare e cel mai înalt omagiu ce se poate aduce unui artist. Când oare unui partid vechi i-a trecut vreodată prin cap să cheme scriitorii, să le ceară concursul și să le

promită protecția?”. □ Într-o notă intitulată *Rosturi și rosturi*, „Dreptatea”, nr. 199, 8 octombrie, e de părere că, prin articolul său, G. Călinescu „izbutește să stingă vechea dispută dintre «Artă pentru artă» și «Artă cu tendință», decretând «Arta exploatarei tendințelor». De aceea titlul articolului trebuie citit: ROSTUIREA SCRITORULUI”.

9 octombrie, 11 octombrie

● În cadrul rubricii sale „Cu ochii-n patru”, Oscar Lemnaru face, în „Dreptatea nouă”, nr. 388, un rechizitoriu filosofiei blagiene, acuzată de prețiozitate stilistică: „În «opera» acestuia există cea mai mare harababură de termeni întâlniți vreodată în istoria culturii românești. [...] În fond autorul *Cunoașterii luciferice*, al *Eonului dogmatic*, al *Cenzurei transcendente*, al *Spațiului mioritic* spune lucruri fără sens sau cu un sens de doi bani, dar acoperit de vorbe nemaipomenite. Opera acestui – să-i zicem – cugetător trebuie să fie considerată o farsă de prost gust”.

10 octombrie

● În contextul amplelor manifestări culturale din această perioadă (Conferința scriitorilor, „Săptămâna culturii”), în „Scânteia”, nr. 647, sunt trecute încă o dată în revistă realizările și perspectivele noului regim în acest sens (*O politică a culturii*, nesemnat): construirea noului local al Operei române, reconstrucția Teatrului Național; înființarea, din inițiativa lui Oscar Livezeanu, de unor „premii pentru încurajarea literaturii naționale, în valoare de 4.500.000 lei”; „sporirea pensiilor scriitorilor cu 100.000 lei lunar”; inițiativa de a promova „în masele largi a luminilor cărții și a spiritului de creație popular”.

11 octombrie

● În „Contemporanul”, continuă dezbaterea în jurul „crizismului” (și, implicit, contestarea indirectă a articolului lui Virgil Ierunca). În nr. 4 este publicată una dintre cele mai semnificative intervenții, cea a lui N. Moraru, *Criza culturii românești?!*, (vezi *Anexa*). În continuarea discursului pe care îl ținuse la Conferința pe țară a scriitorilor etc. (v. mai sus, 4-6 octombrie), „criza” este justificată prin invocarea unei „perioade de tranziție” (ale cărei caracteristici ar fi „durerile facerii”, „căutările de drum”), intenția ideologului fiind aceea de a trasa imperativele momentului: „problema calității operei de artă” și elanul combativ („Trebuie să lovim cu putere în curente de reacționare în artă, în cultură, să demascăm tendința de a izola artistul și creația lui de realitate”). Întrucât articolul este reprodus în *Anexa*, redăm în continuare doar un pasaj: „Ei și, care-i concluzia? Că avem o «criză»? Nu. Dimpotrivă. Sunt durerile facerii. Sunt căutările de drum. Sunt frământările inerente vremurilor când însăși structura societății trăiește zguduirii, ondulații și prăbușiri pentru clipa așezării temeinice. [...] Sarcina

noastră e de a da bătaia. Pentru ridicarea nivelului operei de artă. Pentru calitate. Și așa vom grăbi ziua plină a noii trepte pe care se ridică cultura noastră, în zorii căreia ne aflăm astăzi” (V. și mai sus, Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimiterile). □ Tangent debaterilor din dosarul „crizei culturii” este și articolul conjunctural al lui G. Bacovia, *Artistul nu poate rămâne departe de om*, în care poetul se auto-proclamă drept „scriitor al maselor”: „Arta și artistul nu pot rămâne până la urmă departe de om. Am experimentat eu însumi aceasta. Căci, iată, oamenii m-au descoperit. Cred că aceasta se datorește faptului că în poezia mea găsisem și eu drumul spre oameni, pornind – se înțelege – tot de la om, ca și faptului că lumea a intrat acum într-o zodie în care arta, ca și celelalte bunuri, se îndreaptă spre drumul care duce la dreptul tuturor de a se împărtăși de ele. [...] Sătul de arta de salon, artistul combină acum freamătul din el însuși cu ecourile maselor populare și le contopește”. □ Tot în seria propagandei culturale se înscrie și o solicitare pe care publicația o adresează guvernului, pentru ameliorarea condiției materiale a artiștilor - *O propunere* (semnat „Contemporanul”): „*Condiții prielnice creației artistice și asigurarea zilei de mâine celor care deși au creat prețioase valori artistice, sunt nevoiți astăzi să ducă o viață plină de lipsuri – acesta este dezideratul ce se ridică acum cu o putere imperativă, solicitând grija guvernului țării*”). □ Continuându-și serialul dedicat reinterpretării ideologice a criticii românești, Ion Vitner publică articolul *G. Ibrăileanu*. În cazul de față, este „corectată” poziția lui Ibrăileanu, ca reprezentant al criticii sociologice, din perspectiva noilor direcții marxist-leniniste. Sunt contestate în special adeziunea criticului la curentul poporanist, aplicarea flexibilă a criticii sociologice și teza despre „specificul național”. Astfel, deși inclus în noul patrimoniu literar („Ibrăileanu rămâne, alături de Gherea, ultimul mare critic român care a încercat să dăruiască criticii literare suportul sigur al spiritului științific”) este subliniată, într-o manieră tipică analizelor din dosarul „revalorificării moștenirii literare”, „marea răscruce” la care s-ar afla opera lui Ibrăileanu: „Prima parte a operei sale de critică a culturii românești îl arată ca pe un strălucit continuator al lui Dobrogeanu-Gherea. Dar contrazicerea dintre atitudinea critică justă (în linii mari plină de înțelegere a culturii marxiste) și atitudinea politică falsă (poporanistă, strâmtă și eronată ca viziune socială a unei țărâni considerată ca avangardă a luptei sociale) arată lămurit că Ibrăileanu se găsea la o mare răscruce. [...] După această «teorie a selecțiunii literare» în care marxismul este abandonat pentru naive aplicații darwiniste la obiectul literaturii, raporturile cauzale dintre opera literară și mediul social, cărora Dobrogeanu-Gherea se străduise să le descopere multiplele aspecte, sunt înlocuite cu un paralelism steril, lipsit de perspective. La aceasta se adaugă cu încetul (*sic!*) o predilecție exagerată pentru specificul național, înțeles sub aspectul unui strâmt regionalism [...] mergând până la

naufragierea într-un psihologism proustian". □ Articolul provoacă o polemică prelungită între Al. Piru și redacția „Contemporanului”, pe care o prezentăm în continuare. Astfel, într-un prim articol, *Cu privire la G. Ibrăileanu*, publicat chiar în „Contemporanul” (rubrica „Tribuna liberă”, nr. 7, 1 noiembrie; apărut împreună cu următoarea notație redacțională: „N.R. Publicăm rândurile trimise de d. Al. Piru, fără a fi însă de acord cu conținutul lor. Ne rezervăm răspunsul pentru numărul viitor.”), Al. Piru se oprește asupra tuturor obiecțiilor ridicate de Ion Vitner (poporanismul lui Ibrăileanu, influența lui Gherea, teza despre specificul național etc.), restabilindu-le, prin contextualizare istorică și în raport cu sistemul criticului, adevăratele semnificații. Observațiile lui Piru, care ar oferi „o exemplificare strălucită a modului greșit și îngust în care sunt privite în mod obișnuit problemele culturii noastre”, sunt contestate într-o notiță nesemnată, intitulată *Cultul înaintașilor* (nr. 8, 7 noiembrie): tânărul critic de la „Națiunea” se vede taxat el însuși drept „poporanist”, întrucât ar împrumuta pentru analiza operei lui Ibrăileanu „însăși (*sic!*) ochelarii uzați de vreme ai lui G. Ibrăileanu”. Prilej pentru *Contemporanul* de a preciza încă o dată modul de „valorificare a moștenirii literare”: „Sunt, atât la Gherea cât și la Ibrăileanu, deficiențe organice, care sunt deficiențele unei epoci. A indica aceste lipsuri și a lămuri în mod obiectiv natura lor nu este un act de impietate, ci dimpotrivă un act de restaurare critică, din care cultura noastră nu are decât de câștigat”. □ La rândul său, A. (I) P.(iru) replică în „Națiunea” (*În jurul lui Ibrăileanu*, nr. 195, 11 noiembrie, „Litere și arte”): „Faptul că eu am înțeles poporanismul în adevăratele sale limite i se pare d-lui Ion Vitner un act de adeziune din partea mea la acest curent. Răspund numai atât: dacă d. Ion Vitner ar fi cunoscut în întregime evoluția poporanismului (care după război a fost abandonat ca ideologie de Ibrăileanu însuși), d-sa ar fi renunțat la o ironie gratuită. Spun acest lucru pentru a se verifica încă o dată că «optica înaintașilor» noștri nu e chiar atât de ușor de lichidat, cum își închipuie expeditivul nostru preopinent”. □ În același număr 4 din „Contemporanul”, Al. I. Ștefănescu publică *Scrisoare deschisă d-lui Tudor Arghezi*, în care este criticată lipsa de atitudine civică „pozitivă” a publicisticii argheziene. Pornind de la un anumit pretext biografic, poetului i se adresează „vechea și ignorata întrebare”: „«Dacă sunt atâtea lucruri strâmbe în țara asta, n-ar trebui ca în locul unor critici ieftine și de mult banalizate, să revelați părțile bune, să indicați soluții realiste și să puneți umărul dumneavoastră atât de vânjos la opera de reconstrucție morală și materială a acestui popor?»”.

12 octombrie

● În „Semnalul”, Vladimir Streinu publică articolul *Cu Pegas printre Caii-Putere (Mircea Popovici: „Izobare”)*, în cadrul rubricii „Cronica literară”; în opinia criticului, volumul, aflat sub semnul lui „Physis”, ar frapa prin

„aspectul de poezie științifică, extrasă din rezultatele de civilizație ale științelor pozitive”, sugerând „o lume exactă, de histerie mecanică, pacificată periodic de scurte repausuri semnalizate prin sirene, o lume de furnale, de plăci imprimate, de tacheți care «bat în timpan», de tramvaie ce «foșnesc ca gândacii de mătase» printre block-hausuri, pe străzi «liniare», lume de supape și retorte, de ateliere și laboratoare, de calcule și formule, poezie în sfârșit a forței motrice și a energiei electrice”, în fine, „o monstruoasă realitate planetară”, „în care oamenii nu mai mor, războaiele sunt duse de roboți, iar ideile funcționează și ele «la priză»... □ Cum cei doi poeți (Constant Tonegaru și Mircea Popovici) despre care Vladimir Streinu publicase cronici elogioase, salutând mai mult sau mai puțin direct neînscirarea lor în canonul „liricii sociale”, vor fi premiați în cursul acestei luni, „Contemporanul” intervine pentru a semna îndepărtarea tematică de linia oficială. Astfel, George Ivașcu, în articolul său *Doi poeți premiați* (nr. 5, 18 octombrie, „Cronica literară”), contestă noua tendință a „lirism[ului] pur cerebral”, „de inspirație livrescă”; mai mult, „seva bolnăvicioasă” al volumului *Plantații* ar reprezenta „cel mult unul din aspectele dezolante ale unei poezii îmbătrânite înainte de vreme, din cauza lipsei de idei, din cauza uscăciunii sentimentelor”. □ Este menționat negativ și Vladimir Streinu (cărui îi sunt dedicate volumele) ca „militant în presa cotidiană” al acestui tip de lirism. Intervenția lui Ivașcu este considerată, de către „Națiunea” (nr. 178, 23 octombrie, la rubrica „Alb”, nesemnat), „justă în general, mai ales cu privire la Vladimir Streinu, îndrumătorul celor doi tineri”, însă „puțin cam tardivă”.

• Din seria valorificării moștenirii literare rusești, în numărul 45 din „Veac nou” este omagiat, cu prilejul împlinirii a 125 de ani de la naștere, Necrasov, a cărei lirică de inspirație socială ar reprezenta „pasul cel dintâi spre poezia lui Maiakovski”. Victor Kernbach publică un studiu de critică sociologică despre „poetul cetățean”, sondând diferite configurări biografice pentru a descoperi „geneza conținutului democrat” al operei; din creația scriitorului, este reprodus, în traducerea aceluiași Kernbach, *Început de poem*. □ Semnalăm și interviul cu N.D. Cocea realizat de același V.(ictor) K.(ernbach) („Ne vorbesc scriitorii români”).

13 octombrie

• Pe prima pagină a cotidianului „Tribuna nouă” apare un articol de omagiere a Elenei Văcărescu, prilejuit de „distingerea ei cu Cordonul «Coroana României» în gradul de Mare Cruce, care i-a fost atribuit zilele acestea la Paris, în cadrul unei solemnități intime de la Legația Română”, care „a venit să încoroneze o dezinteresată și eroică activitate pentru România de o jumătate de veac”. [...] În scriitoarea Elena Văcărescu spiritul românesc a triumfat prin ceea ce are el mai bun: sensibilitatea poetică și

dragostea de neam care nu s-au dezmințit nici după ani îndelungați de înstrăinare”.

14 octombrie

• Din seria politicianilor țărăniști prinși în insectarul lui G. Călinescu face parte și Corneliu Coposu (*Neo-legionarii*, [I] și II, „Națiunea”, nr. 171, 14 octombrie, și nr. 172, 16 octombrie). Pretextul acuzației de afiliere la doctrina extremei drepte fusese o conferință ținută de Corneliu Coposu, cu titlul *Naționalismul reflectat în programul P.N.Ț.* □ Adrian Marino publică un interesant articol de istorie literară, intitulat *Lipsa literaturii fantastice* (la rubrica, „Litere și arte”), în care, pornind de la tipologia stabilită de Charles Nodier, este remarcată inapetența psihologică a poporului român pentru genul în cauză. Principala „carență” în privința absenței calibrării realității după grila fantastică ar fi caragialismul structural al viziunii românești asupra existenței: „Mitică nu este însă niciun visător, sentimental, nocturn, ca Obermann și Rene. Construcția sa sufletească nu este nebuloasă, fantastă, romantică. El este diurn, «clasic», «deștept» în toată puterea cuvântului. Existența lui nu cunoaște fascinația, extaticul. El este lucid fără întrerupere, de-a lungul celor 24 de ore. Nu are gustul solitudinii selenare, la marginea oceanului, ci se simte bine de predilecție la cafea, la bodegă, printre «amici»: «băiete ... un vermut... vinee» (ca în Caragiale)”.

17 octombrie

• În „Liberalul”, într-o posibilă tangență cu dezbaterile despre „criza culturii” (v. mai sus, 30 septembrie), „Suetonius” trage încă un semnal de alarmă în privința lipsei libertății individuale, realitate a oricărui regim totalitar (*Robia conștiințelor*): „[...] reflectam la dezastrele morale ce le-a produs în lume concepția că mintea trebuie să fie discreția unei dictaturi omnipotente, omnisciente și semidivine, gândind și hotărând pentru toți [...] Experiența ce am făcut-o cu dictaturile recente este prea dureroasă pentru a nu fi convingi până în adâncul conștiinței noastre de valoarea libertății conștiinței; în orice timp, dar mai ales în acela în care urmărim cu toții progresul social. Și această libertate este și mai utilă în compartimentul creației culturale”.

• „Jurnalul de dimineață” se lansează în polemica despre „criza culturii”, dezbaterile, fie pro, fie contra fiind publicate în cadrul unei rubrici special create, „Discuții”. Prima intervenție (și una dintre cele mai importante din dosarul polemicii) este cea a lui Ion Caraion, intitulată *Criza culturii românești* (vezi Anexa), care apare în nr. 567, din această dată. Articolul cuprinde, *in nuce*, aproape toate argumentele expuse de adepții „crizei” (numiți, în epocă, peiorativ, și „criziști”), de la prezentarea peisajului cultural al epocii fără eufemismele oficiale și până la echivalarea „crizei culturii” cu

însăși „criza libertății individuale”: „Criza culturii e criza libertății individuale. A libertății pe care colegul nostru nu îndrăznește să și-o ia întregă. A libertății poetului de a fi poet. A libertății criticului de a fi critic. A libertății ziaristului de a vorbi în numele mulțimilor care, nedeslușindu-se asupra multor probleme, sunt și-așa și-așa și care sunt ale tuturor felurilor de nevoi [...] A libertății de a lupta împotriva imposturii. A libertății de a nu mai vedea elementele incapabile stabilite în posturi ce depășesc facultățile lor etc.” (V. și 19 decembrie, dată la care Ion Caraion va avea o altă intervenție pe aceeași temă, *Criza omului*, tot în „Jurnalul de dimineață”). □ Articolul lui Ion Caraion a stârnit reacții în lanț. Unul dintre puținii publiciști care salută (primul) articolul lui Caraion este „Satyricon” (Petru Dumitriu?), care consideră că: „D. Ion Caraion a știut să fie întotdeauna convingător și unde să mai punem că în cazul de față are cumplită dreptate [...] D. Ion Caraion are onestitatea de a spune lucrurilor pe nume, de a le delimita la surse și consecințe, propunând soluția libertății reale” („Fapta”, nr. 635, 18 octombrie, la rubrica „Marginalii”). □ Articolul și avatarurile literare ale lui Ion Caraion sunt contestate punct cu punct în „Națiunea”, nr. 177, din 21 octombrie („Note”, nesemnat, la pagina de „Litere și arte”): „2. D. Caraion (pe numele său adevărat Stelian Diaconescu) a intrat în cultură (vorba vine!) prin politică dedicând în revista *Zaratustra* versuri «Căpitanului» Corneliu Codreanu. Ori legionarismul și cultura sunt două lucruri – dacă nu ne înșelăm – deosebite și cine le încurcă ... încurcă mai mult decât atât. [...] 4. [...] Producțiile bune nu trebuiesc așteptate cu ceasul în mână și «criza» este mai degrabă starea normală a unei literaturi, iar operele de artă adevărată fenomene neprevăzute, excepții. [...] 6. Nu credem în constrângerile cenzurii, de vreme ce d. Ion Caraion, conștient, a fost lăsat să doboare pe patru sferturi de coloană în *Jurnalul* toată cultura românească actuală”. V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimerile. Pentru celelalte intervenții din „Jurnalul de dimineață”, v. mai jos, 31 octombrie (Călin Popovici), 14, 17 noiembrie (Mircea Alexandru Petrescu, Petru Vintilă), 8 decembrie (Alexandru Talex), 11 ianuarie 1947 (Tudor Teodorescu-Braniște).

18 octombrie

● În relativă legătură cu discuțiile despre „criza culturii”, G. Călinescu publică în „Contemporanul”, nr. 5, articolul *Artistul și timpul său*, pledoarie tipic călinesciană, amestecând registrele și exemplele, în favoarea tezei „artei pentru mase” și a semnificației superior civice a creației artistice: „Dacă Michelangelo picta Judecata de Apoi pe un perete întreg și Rafael o liturghie papală, așijderi, azi se poate zugrăvi o scenă de fabrică ori o manifestație populară. Rembrandt nu ocolise o scenă de disecție, nu văd de ce azi pictorul ar fugi de amfiteatrele medicale. În realitate inspirația artiștilor din ultimele

decenii este îngrozitor de săracă, redusă la subiecte de sufragerie. Pereții, plafoanele, pânzele mari, blocurile imense de piatră stau neatinse.” □ Din aceeași serie de articole face parte și răspunsul lui Călinescu la ancheta inițiată de „Contemporanul” (al cărei scop este contestarea existenței unei etape de criză), v. mai jos, 25 octombrie. □ În același număr al „Contemporanului” Marcel Breslașu publică poemul *Grivița*, p. 3, 7 (datat „febr. 45”); tema „Griviței roșii” (revolta muncitorească din 1933) este una dintre cele mai frecvente în această primă etapă de implantare a „realismului socialist”.

19 octombrie

- În „Adevărul vremii” este publicată o documentată dare de seamă despre *Literatura originală și traduceri în Uniunea Sovietică. 46.000.000 cărți într-un an* („Foiletonul Adevărului”, nesemnăt). Interesează mai cu seamă subcapitolul „Literatura străină în URSS”, pentru lista scriitorilor acceptați de grila realismului socialist: Jules Verne, Victor Hugo, Guy de Maupassant, Emile Zola, Henri Barbusse, Romain Rolland, Paul Lafargue, Anatole France, Honore de Balzac, Prosper Merimee, Gustave Flaubert; americani: Jack London, Mark Twain, Sinclair, Disney, Seton Thomson, Roberts Charles, O’Henry, John Steinbeck, Fenimore Cooper, Edgar Allan Poe; englezi: Wells, Kipling, Dickens, Swift, Shakespeare, Galsworthy, Defoe, Jerome K. Jerome, Walter Scott, Joseph Conrad, Stevenson etc.

- În „Jurnalul de dimineață”, Tudor Teodorescu-Braniște publică un articol de evocare a lui *N.D. Cocea*, în care oferă date semnificative de ordin bibliografic.

20 octombrie

- Este sărbătorită „Ziua prieteniei româno-sovietice”. În cinstea ei, Mihail Sadoveanu ține o cuvântare „în numele general de conducere a ARLUS”, în care momentul aniversar este evocat ditirambic: „Sunt doi ani de când s-a produs la noi mișcarea de simpatie și prietenie pentru popoarele Uniunii Sovietice. Inițiată de elemente ale progresiștilor, ea a înmănușat curând mare parte din lumea de la noi care cugetă și care a putut deci să se lepede pe de o parte de prejudecăți, pe de alta de propaganda dezmățată a fascismului. Toate categoriile sociale și breslele au lucrat în Asociația pentru strângerea legăturilor cu Uniunea Sovietică, găsind neconținut aliment și prilej de cunoaștere a stărilor de lucruri din marea țară vecină.” (comunicat publicat în „Veac nou”, nr. 45, 12 octombrie, *Cuvântul maestrului Mihail Sadoveanu, în numele consiliului general de conducere ARLUS pentru ziua prieteniei româno-sovietice*, „Ziua prieteniei româno-sovietice”; reluat apoi în multe dintre publicațiile vremii). □ Cu acest prilej aniversar, ar urma să se inaugureze un Institut de cultură româno-sovietic și o publicație cu

titlul „Analele româno-sovietice”. Din programul evenimentului, sunt preconizate o serie de conferințe publice despre relațiile româno-ruse (susținute, printre alții, de Traian Săvulescu, N.D. Cocea), deschiderea unei expoziții despre „Prietenia Româno-Sovietică” și diferite alte „manifestări populare cu program artistic-cultural” (știri despre eveniment în „Jurnalul de dimineață”, nr. 565, 14 octombrie; „Națiunea”, nr. 176, 20 octombrie, p. 1; „Scânteia”, nr. 657, 21 octombrie; un program al diferitelor acțiuni în „Jurnalul de dimineață”, nr. 570, 20 octombrie, etc.) □ Cu prilejul evenimentului, și N. Moraru ține un discurs la Radio România liberă (reprodus în articolul *Sărbătorirea prieteniei româno-sovietice*, „Semnalul”, nr. 1352, 22 octombrie, nesemnat), în care, printre altele, îngroașă propagandistic semnificația istorică a relațiilor dintre cele două țări: „Pentru poporul și țara noastră, prietenia cu Uniunea Sovietică a însemnat Ardealul de Nord redat patriei mame, participarea noastră la lupta contra nazismului, refacerea internă, realizarea unei poziții internaționale care ar fi putut să fie de plâns altfel, ajutorul imens în lupta împotriva urmărilor secetei. Prietenia cu Uniunea Sovietică înseamnă posibilitatea de adăpare la nesecatele izvoare de artă și cultură ale civilizației sovietice” etc. □ În avans, un întreg număr al săptămânalului „Veac nou” (nr. 46, 19 octombrie) fusese dedicat „zilei prieteniei româno-sovietice”. Astfel, printre altele, sunt inventariate o serie de „Legături româno-ruse pe plan literar”, adică diferite fragmente de proză sau intervenții critice cu oarecare legătură cu realitatea rusă: unele fragmente din scrisoarea VII din *Negru pe alb* de Negruzzi, pasaje din *O samă de cuvinte* de Neculce, din articolul *Taras Șevcenکو* (1894) al lui Gherea, sau din studiul lui Ștefan Petică *Arta națională*. □ La p. 13, sub genericul „Prietenia româno-sovietică pe plan literar”, se inventariază contactele cu scriitorii sovietici: astfel, Ion Biberi publică *Ilya Ehrenburg în România*, Ion Călugăru, *Boris Gorbatoव* iar Eugen Jebeleanu, *Întâlnirea cu Iosif Utkin*. □ Atipic pentru comentariile din presa vremii, în viziunea călinesciană, *Prietenia româno-sovietică* („Națiunea”, nr. 177, 21 octombrie) are substraturi livești: „Nu pot vorbi, dintr-o anume conștiință profesională, despre o literatură citită în altă limbă decât cea originală și fără a avea la îndemână știri directe. Mi-am dat îndată socoteală de lipsurile mele și m-am pregătit a învăța l. rusă. Cu toate că alte ocupații intelectuale mi se pun la cale nu voi slăbi stăruința înainte de a putea citi pe clasicii ruși. Colegul meu d. Iorgu Iordan a avut bunăvoința a-mi trimite câteva volume de *Istoria literaturii ruse* editată de Academia SSSR, pe care o silabisesc acum. Așadar, cu prilejul sărbătoririi prieteniei româno-sovietice, trimit și eu modestul meu salut dintre un text și un dicționar rusesc. E felul meu de a înțelege prietenia”.

21 octombrie

- În „Națiunea”, Adrian Marino publică un articol intitulat *Ideii despre biografie* („Litere și arte”), în care așază empatia la baza criticii biografice: „Ne pare indiscutabil că în semnificația reală, interioară, a unei existențe nu

putem pătrunde decât printr-o intuiție fundamentală, operație creatoare prin excelență, de ordinul invenției și nicidecum «științifică». Fruct al intuiției fulgurante, biografia este așadar o reprezentare a noastră, apriorică, valabilă în sine, ridicată pe temeiul unei vizionări de sus a întregului material documentar”.

● În „Tribuna nouă”, la „Pagina culturală”, V. Felea semnează articolul *Relațiile culturale româno-sovietice*. După ce enumeră câteva exemple de scriitori influențați în trecut de literatura rusă (Antioh Cantemir, C. Negruzzi, B.P. Hașdeu, C. Stere), autorul laudă realizările literaturii sovietice și, mai ales, traducerea realizată în timpul recent din Gorki, Șolohov, Maiakovski, Alexei Tolstoi, Ehrenburg, Tihonov etc. □ În spațiul aceleiași pagini, apar un interviu cu Emil Isac („*Maica cea tânără*” pe scena Teatrului Național din Cluj) și câteva informații despre sărbătorirea „Zilei prieteniei româno-sovietice”.

25 octombrie

● „Contemporanul” inițiază una dintre cele mai semnificative campanii de contestare a „crizei culturii”, prin realizarea unei anchete despre „problemele actuale ale culturii românești”. Astfel, începând cu nr. 6, este publicată *O mare anchetă. Problemele actuale ale culturii românești. Prezentate de d-nii: G. Călinescu, V. Maximilian și Camil Ressu*. Ancheta este însoțită de următoarea prezentare a redacției: „Din numărul acesta, începem o anchetă despre problemele actuale ale culturii noastre. Ne-am adresat reprezentanților cei mai autorizați ai literaturii și artei românești, cărora le deschidem paginile revistei noastre pentru a dezbate în toată libertatea aspectele variate ale acestor probleme. La închiderea anchetei, redacția „Contemporanului” își va spune cuvântul, sintetizând răspunsurile și trăgând concluziile cele mai juste ce se vor degaja din ele”. □ În intervenția sa (vezi *Anexa*), G. Călinescu identifică patru probleme sau fenomene ale culturii epocii sale: „lipsa de participare a mulțimii la diferitele aspecte ale culturii”, „apatia intelectuală a păturii culte” (evidentă, spre exemplu, în lipsa de entuziasm a dezbaterilor despre „arta pentru mase” și „turnul de fildeș”), mai vechea obsesie călinesciană a „lips[ei] noțiunii de construcție” și lipsa „necesității estetice”. Soluția acestor probleme ar sta, în opinia criticului, într-o „propagandă stăruitoare”. (Celelalte două răspunsuri interesează mai puțin sfera literară. V. Maximilian insistă asupra problemelor concrete ale teatrului, iar Camil Ressu asupra artei plastice și a condiției materiale precare a artiștilor.) □ În același număr din „Contemporanul”, Leonte Răutu comentează recentul *Raport asupra revistelor „Zvezda” și „Leningrad”* al lui A. Jdanov (apărut în nr. 7-8, iulie–august, al revistei *Zvezda*; tradus în românește și publicat la Editura Partidului Comunist Român în 1947), în care sunt anatimizate creațiile Annei Ahmatova și ale lui M. Zoscenco, ambii reprezentanți ai grupării „Frații Serapion”; raportul inițiază, oficial, campania de

contestare a modernismului. În comentariul său, printre numeroase observații encomiastice la adresa literaturii sovietice, Răutu rezumă și conținutul Raportului (*Discuții asupra artei în Uniunea Sovietică*): „Ahmatova – complet necunoscută la noi – este o poetă de salon, ce și-a făcut intrarea în viața literară cu poezii mistico-erotice în perioada de descompunere morală și descurajare ce a cuprins unele cercuri intelectuale ruse în urma înfrângerii revoluției din 1905. Un estetism aristocratic și un pesimism decadent caracterizează poeziile Ahmatovei, publicate în unele reviste sovietice. Zoșcenko a cunoscut mai ales în ultimii ani un declin complet de fond și de formă, dovedindu-se total incapabil de a ține pasul transformărilor sociale, culturale și morale petrecute în URSS. Cartea sa *Înainte de răsăritul soarelui*, scrisă în plin război, este un amestec de naturalism abject și de introspecție freudiană. [...] Aceste gusturi literare și artistice împotriva cărora luptă tot ce este progresist în artă, Jdanov le opune arta și literatura sovietică conștiente de misiunea lor de educatoare, de modelatoare ale sufletelor omenesti, de deschizătoare de drumuri.” □ Raportul lui Jdanov suscită și alte comentarii în presa epocii. Astfel, într-un „articol exclusiv pentru *Contemporanul* de Vsevolod Vișnevski, directorul revistei sovietice *Znamea*” (*Idealele scriitorilor sovietici*, „*Contemporanul*”, nr. 15, 31 decembrie), principalul merit al raportului „de o importanță istorică” ar fi fost semnalarea „tendințel[or] dăunătoare, regresive care au putut să deruteze pe unii dintre scriitori”.

26 octombrie

- În „Fapta” Camil Petrescu publică o prezentare a actorului și dramaturgului **Mircea Balaban**, interpretul prințului Bazil Șerban în *Suflete tari*.
- În „Veac nou”, nr. 47, este publicată lista conferințelor A.R.L.U.S. despre „Literatura rusă în sec. XIX”, programate pentru sfârșitul anului 1946 și începutul lui 1947 („Note. Comentarii. Polemici”): „31. X. 1946, 1. I.D. Suchianu: *Însemnătatea mondială a literaturii ruse*; 14.XI.1946, 2. Victor Eftimiu: *Pușkin*; 21.XI.1946, 3. A. Oțetea: *Dezvoltarea gândirii sociale progresiste ruse în secolul XIX-lea*; 28.XI.1946, 4. Mihail Sadoveanu: *Gogol*; 5.XII.1946, 5. G. Călinescu, *Belinski*; 12.XII.1946, 6. Elena Eftimiu: *Lermontov*; 19. XII. 1946, 7. L. Răutu: *Concepția estetică și critică a lui Cernășevski și Dobroliubov*; 9.I. 1947, 8. Mihail Sadoveanu: *Turgheniev*; 16.I.1947, 9. Gala Galaction: *Caracterul progresist al literaturii ruse din sec. XIX*; 23.I.1947, 10. I. Biberi: *Tolstoi*; 30.I.1947, 11. Camil Petrescu: *Dostoievski*; 7.II.1947, 12. Al. Philippide: *Cehov*”. Ar urma, probabil în 1947, un al doilea ciclu de conferințe, consacrat literaturii ruse a secolului XX.

27 octombrie

- În „Adevărul vremii”, nr. 16701, în contextul dezbaterilor despre criza culturii și lipsa libertății de creație, Tudor Arghezi publică celebra „tabletă”

Artă pentru, una dintre cele mai semnificative intervenții de contestare a artei angajate social sau politic din publicistica anilor 1944-1947: „Nici artă pentru artă, cu excluderea omului dintr-însa, nici artă cu tendință, eludând puterea inconștientului, singurul regizor acceptabil din toată arta. Arta nu e niciodată pentru cineva sau pentru ceva, ea e fără *pentru*. Publicul e socotit mai prost decât este, pe când toată inteligența și toată sensibilitatea sunt ale lui. Problema nu e să deschizi fabrică de literatură cu anumite tipare și etichete, ci să scrii frumos, ceea ce-i mai greu decât să exploatezi maximele și locurile comune date. Mie unuia, ori de câte ori în lunga mea durată profesională mi s-a sugerat o idee, o temă, am fost incapabil să o execut. Dacă mobilul unei pagini scrise nu vine de la sine, pagina iese proastă”. (V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimiterile. Pentru alte intervenții ale lui Arghezi despre „criza culturii”, v. mai jos, 15 decembrie).

□ B. Brănișteanu publică articolul *Atitudinea „Adevărului”*, în care redefinește politica publicației; se simt și unele inflexiuni aluzive la climatul neprielnic al epocii: „«Adevărul» a susținut partidele care au vroit o democrație sinceră, onestă și a fost obligat să condamne, să combată guvernele care, în regulă generală uitau principiile și angajamentele lor din opoziție și se dedau vechilor practici abuzive. În același timp «Adevărul» a propagat și susținut ideile socialiste și cauza muncitorească”.

● În „Liberalul”, și „Suetonius” intervine în discuția despre „criza culturii”, în articolul intitulat *Regres cultural la noi* („Culturale”). Ca și „criziștii” (cei care subliniază existența unei crize reale a peisajului artistic și literar autohton), publicistul remarcă precaritatea mediului cultural al epocii, pe care o consideră însă una provizorie (precum anticriziștii, reprezentanți ai ideologiei oficiale): „Trăim, astăzi, într-un mediu cultural de calitate inferioară și într-o epocă în care nu numai *ersatz*-urile înlocuiesc alimentele adevărate, dar și surrogatele culturale pretind să ție locul adevăratelor producții [...] *ersatz*-urile culturale, care alterează gustul și obișnuiesc publicul cu imitația și cu superficialul. Socotim însă, fără a fi purtați pe aripile unui optimism exagerat, că vom putea trece prin această criză sau eclipsă a creației spontane în literatură sau artă, ridicându-ne astfel la ceea ce este permanent și valoros”.

● În „Scânteia”, se publică o dare de seamă despre *Noi legi elaborate de Ministerul Artelor. Ce cuprinde legea teatrelor* (nesemnat). Legea teatrelor ar viza, printre altele, „instituirea unui Consiliu Superior al literaturii dramatice care va examina repertoriile teatrelor”.

Câștigătorul premiului „E. Lovinescu” (președintele juriului, Perpessicius; cuantum – 500.000 lei) este Monica Dan, pentru nuvela *Au fost anotimpuri ciudate*. (cf. „România liberă”, nr. 681, 27 octombrie).

● Petru Groza participă la Cluj la o întâlnire electorală cu reprezentanții intelectualității (cf. „Lupta Ardealului” din 30 octombrie *Primul ministru*

între intelectualii clujeni. „Intelectuali, încadrați-vă în munca de reconstrucție, cu tot talentul și cunoștințele de care dispuneți”. *Consfătuirea de la Teatrul Național*). După ce evocă situația specială a Ardealului, Petru Groza face propagandă electorală în favoarea B.P.D.-ului. Redăm un fragment, în transcriere reportericească: „După ce arată că B.P.D. reprezintă alături de masele largi populare și intelectualii cinstiți, oamenii de artă și știință, dintre care cei mai reprezentativi candidează pe listele BPD chiar dacă nu aparțin niciunui partid politic, d-sa continuă: «Propaganda reacționară caută să vă îndepărteze de noi. [...] Veniți la noi cu un ceas mai înainte, ajutați munca țăranilor și muncitorilor. Există o vie muncă de reconstrucție, încadrați-vă în această muncă cu tot talentul și cunoștințele d-voastră. Încadrându-se în munca colectivă intelectualul își va găsi locul mai cinstit și va avea satisfacția să afirme în viitor că a contribuit la construcția patriei»,,,

28 octombrie

• În „Scânțea”, nr. 663, Traian Șelmaru publică articolul „*Decât mici francezi mai bine mari români!*”, una dintre intervențiile semnificative în polemica despre „criza culturii” (vezi *Anexa*). Interesează mai puțin deja obișnuita contestare a ideii de criză („NU POATE FI VORBA DE O CRIZĂ A CULTURII, CI DE URMĂRILE UNEI CRIZE DIN CARE TREBUIE SĂ IEȘIM”), cât trasarea unor directive în domeniul literar, receptate de Șelmaru, probabil, printr-o sursă sovietică de a doua mână (ideologul sovietic Anisimov, citat abundant în articol, care avusese întruniri cu omologii români în cursul acestei lumi). Directivele se înscriu în linia raportului lui Jdanov, dar și a revalorizării moștenirii literare: cultivarea unei literaturi și culturi „naționale”, „reînnodarea tradiției ținând seama de nevoile ACTUALE ale poporului român”, părăsirea „imitațiilor[or] și băjbâielilor[or]” occidentale (curente ca suprarealism, futurism etc.). V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimiterile.

• *Definiția actualității* pe care o propune Adrian Marino într-un articol cu același titlu din „Națiunea” („Litere și arte”, p. 2), se poate citi, în chip aluziv, ca reacție polemică la imperativele literare ale epocii: „ACTUALITATE, s.f., noțiune incompatibilă cu adevărata cultură, semn de superficialitate și cabotinism jurnalistic, de largă circulație redacțională. Pâinea «culturalilor» și a compilerilor de gazete literare străine (*id est* „*Nouvelles litteraires*” etc.)” □ Al. Piru publică o cronică despre Mihai Beniuc, „*Un om așteaptă răsăritul*” („Cartea românească”, „Litere și arte”), formulând o concluzie premonitoare: „Modesta noastră părere este că Mihai Beniuc nu e lipsit de suflu epopeic și că prin urmare izbutește și în asemenea eforturi. Cât de mult, se va înțelege mai bine mai târziu”.

- Din „Jurnalul de dimineață”, merită semnalat bibliografic articolul de evocare al lui Gala Galaction, *Icoana lui G. Ibrăileanu*.

29 octombrie

- Indiferent la elanul festivist care înconjură personalitatea poetului, „Liberalul”, restabilește, prin „Suetonius”, adevăratele dimensiuni ale apropiatei sărbătoriri și premieri oficiale a lui Bacovia („*Cazul Bacovia*”, „Culturale”, p. 1): „Pentru că publiciștii autorizați au difuzat în presa cotidiană faptul că un poet, de un necontestat talent, ca Bacovia, a primit o mică slujbă retribuită cu un salariu pe care l-ar fi primit cu greutate un servitor, credem că putem să calificăm drept «un caz», adică un mic scandal, ce înconjoară o numire atât de neînsemnată pentru un atât de bine miruit de providență cu harul poetic”. Pentru ameliorarea condiției mizere a scriitorilor, este propusă soluția acordării de rente prin Academie.

30 octombrie

- În „Semnalul”, Vladimir Streinu publică articolul intitulat *Ideea de tradiție* („Cronica literară”), în care binomul tradiție/ inovație este redefinit prin reconsiderarea celui dintâi termen ca vector al modernității (tradiția ca valoare „dinamică”, nu „mecanică”, neechivalentă cu „conformismul etnicist”, „forță a actualității”, constituită „din trecut ca și din viitor, sub ochii noștri izvorând deopotrivă”): „Acești termeni sunt la noi atât de conexi, că nici nu pot fi gândiți separat decât în abstract. În concret, chiar tradiția tradiției a fost comandată, ca să se realizeze, de spiritul inovator: *noutatea* literaturii naționale, față de masa eteroclită a traducerilor era factorul hotărâtor în programul «Daciei literare», după cum tot *noutatea* valorilor estetice, față de valul cotropitor al literaturii politice, va fi preocuparea de căpetenie a *Convorbirilor literare*. Pentru a resimți valoarea de viață a tradiției, trebuie așadar să-i analizăm însuși procesul de naștere, adică momentul când tradiționaliștii erau niște revoluționari sau în orice caz reformiști foarte agitați. Spiritul tradițional și spiritul de înnoire, nebănuind că vor deveni antitetici, colaborau atunci în deplină cordialitate”.

- În „Liberalul”, este publicat *Manifestul Program al Partidului Național Liberal. Cuvântul d-lui C.I.C. Brătianu către țară. „Nimeni nu poate fi biruitor împotriva adevărului și voinței națiunii”* („Politica culturală”). În paragraful intitulat „NICIUN SAT FĂRĂ ȘCOALĂ, NICIUN COPIL FĂRĂ ÎNVĂȚĂTURĂ” este prezentată politica PNL în privința învățământului (nu există mențiuni referitoare la cultură): „Școala trebuie să fie un focar de lumină, iar nicidecum un mijloc de propagandă pentru vreun partid sau pentru vreun regim. O deosebită grijă Partidul Național-Liberal înțelege să poarte învățământului tehnic și muncitoresc, care să-și formeze elementele chemate a valorifica și însușirile oamenilor și bogăția pământului nostru”.

31 octombrie

● Dezbaterea despre criza culturii continuă în „Jurnalul de dimineață”, cu intervenția lui Călin Popovici, intitulată *Între confuziune și cultură* („Discuții”). Cu argumente similare celor expuse de Ion Caraion (v. mai sus, 17 octombrie), autorul articolului identifică drept principală cauză a colapsului cultural al epocii, direcționarea ideologică a elementului artistic prin impunerea unui „sens unic” de realizare și manifestare a acestuia: „Cu norme nu se poate avea un stil și o mișcare culturală. Planificarea se lovește în lumea spiritului de imponderabile, le sfârșește mai repede sau mai târziu, în manieră și șablon. Sensul unic în cultură este o aberație, stilul este o unitate în diversitate care se înfiripă nesilit, spontan, ca expresie a unei epoci de originalitate creatoare, trăgându-și seva din realitățile adânci ale locului. Nimic mai străin de spiritul culturii decât imprimarea unor directive de către persoane în afara activității de creațiune. Tonul general, dacă poate exista unul, este dat de modelele care se impun prin faptul reușitei lor incontestabile și prin prestigiul pe care și-l capătă. Megafonul ca simbol al epocii are reversul lui: largii difuziuni se suprapune gălăgia, tărăboiul devine sinonim cu activitatea culturală. Aservirea culturii la propagandă îi este fatală și pornește de la ideea greșită că o singură valoare trebuie să domine viața societății”. (V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimerile. Pentru celelalte dezbateri din „Jurnalul de dimineață”, v. mai sus, 17 octombrie, Ion Caraion, și mai jos, 14, 17 noiembrie, Mircea Alexandru Petrescu, Petru Vintilă, 8 decembrie, Alexandru Talex, 11 ianuarie, Tudor Teodorescu-Braniște).

● La Ministerul Artelor, la ora 18, are loc sărbătorirea lui G. Bacovia pentru activitatea sa literară. Participă și iau cuvântul Oscar Livezeanu (ministrul Artelor), Victor Eftimiu (președinte S.S.R.), Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu (ambii din partea PEN-Clubului), Marcel Breslașu (din partea Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști), Ion Biberi (din partea Asociației Criticilor) și George Silviu (secretar general la Ministerul Afacerilor Interne); Agespina Macri-Eftimiu a citit din opera poetului. Printre cei prezenți se numără și Camil Petrescu, Ion Pas, Miron Radu Paraschivescu, Adrian Maniu, Eusebiu Camilar, Maria Banuș, Mihnea Gheorghiu, George Ivașcu etc. Cu acest prilej se comunică acordarea unui premiu de 4 milioane lei și transferarea poetului din postul de bibliotecar la Ministerul Minelor și Petrolului în cel de consilier la Ministerul Artelor. □ Evenimentul va fi prezentat tendențios în „Scânteia”, 2 noiembrie (*Ieri la Ministerul Artelor a avut loc sărbătorirea poetului G. Bacovia*, nesemnat): astfel, prin premierea poetului de către „guvernul democratic al României” s-ar repara o gravă nedreptate făcută celui care reprezintă un caz aparte, „cel mai strigător, al ignoranței și nepăsării în care fuseseră aruncați marii scriitori ai țării de către regimurile trecute”. □ Faptul fusese subliniat și de

Livezeanu în discursul său: „repararea uneia din injustițiile moștenite de pe urma trecutelor regimuri” prin acordarea „un[ui] modest sprijin bănesc de patru milioane lei și elogiul oficialității românești pentru opera sa remarcabilă de o viață întreagă”; la acestea se adaugă și transferul pomenit mai înainte. Poetul însuși, parafrizat de jurnalistul de la „Scânteia”, ar vedea în propria sărbătorire „aurora și drumul nou ce se deschide artelor și scrisului românesc în România democratică de azi”. □ Sărbătorirea lui G. Bacovia, adeverind „aderența” operei sale „la un climat de actualitate” este salutăată și de Virgil Ierunca („România liberă”, 3 noiembrie, **Bacovia sărbătorit**). □ Evenimentul este văzut într-o manieră diferită de „Satyricon” (Petru Dumitriu?), care oferă detalii și despre înfățișarea poetului („Fapta”, 3 noiembrie, **Am asistat** [la sărbătorirea poetului G. Bacovia], „Marginalii”): „Poetul arată stins, galben, torturat de mizerie și ingraturitudine. Zâmbește greu și complezent, dar un zâmbet obosit, circumspect, încolțit. I s-a decernat un premiu și a fost numit într-o funcțiune!...Târzie satisfacție pentru viața aceea distrusă și ajunsă la capătul puterilor!” □ Implicarea oficialităților în sărbătorirea lui Bacovia este privită cu scepticism și de presa de opoziție. Astfel, „Suetonius” (**Poetul deznădejdiei**, „Liberalul”, 7 noiembrie, „Culturale”) face considerații de genul: „Credem că serbările acestea ce se fac în timpul vieții unui artist trebuie să poarte pecetea unei inițiative venite din partea publicului și admiratorilor, oficialitatea fiind numai martora satisfăcută la o consacrare, asemănându-se cu rolul corului din vechile tragedii antice, care punctau sentimentul general ce se desprindea dintr-o acțiune sau din faptele unui om”. (Evenimentul este consemnat și în „Orizont”, an. III, nr. 1, 1 noiembrie, „Semne la Orizont”, nesemnat; „Națiunea”, 2 noiembrie, **Sărbătorirea poetului G. Bacovia**, nesemnat; „Jurnalul de dimineață”, 2 noiembrie, **Sărbătorirea poetului G. Bacovia**, nesemnat, p. 1; „Timpul”, 2 noiembrie, „**Ne găsim într-un moment revoluționar pentru cultură**”, a declarat d. ministru Octav Livezeanu. **Sărbătorirea poetului G. Bacovia**, nesemnat).

[OCTOMBRIE]

● Din nr. 10 al „Revistei Fundațiilor Regale” se rețin colaborările lui Ticu Archip cu *Dragoste* (*Trei scene dintr-un roman*) (p. 28-41) și a lui Vladimir Streinu cu articolul „**Alexandrinul**” românesc („Comentarii critice”, p. 96-100; reluat în studiul *Versificația modernă*, 1966). □ Mihnea Gheorghiu face o prezentare cu iz tendențios a personalității lui Bălcescu și a gândirii sale politice; scriitorul ar fi înțeles „aspectul istoric al răscoalei sub perspectiva general europeană a întregirii proletariului în drepturile ce i-au fost răpitate prin forță[...]” (*Un romantic al pâlmașilor*, p. 122-127). □ În articolul **Franz Kafka** („Cronici”, p. 133-136), Ovidiu S. Crohmălniceanu propune o recitare contextuală a operei scriitorului, prin referire la ecourile subversive

ale acesteia în presa Rezistenței franceze: „[...] era, pe lângă toate acestea, și o subțire ironie: Kafka era unul dintre produsele cele mai perfecte ale expresionismului german. Opera lui e, poate, expresia cea mai desăvârșită a spiritului care, rătăcind pe planuri foarte pure și abstracte, născuse prin caricatură capetele rasei aceleia monstruoase de năvălitori. Iată forma cea mai înaltă, arhetipul, la care putea să tindă mizeria și nemăsurata lor ambiție cotidiană”.

● Cu prilejul a doi ani de apariție, „Orizont” (nr. 15, octombrie), comunică unele dintre obiectivele sale viitoare: (*Semne la Orizont*, semnat „Orizont”, p. 15): „Pe lângă numerele obișnuite, vom face să apară caiete consacrate feluritelor probleme actuale și permanente, de artă și de literatură, la care vor colabora echipe largi de scriitori”. □ Sașa Pană publică articolul *Premise la o nouă condiție a scriitorului român*. Nu repetarea convenționalelor slogane despre „arta pentru mase”, „scriitorul alături de popor, din mijlocul poporului, pentru popor” sau vehicularea informațiilor despre realizările regimului pe tărâm cultural reține atenția, ci organizarea (și prin așezarea în pagină – textul este încadrat de două chenare) textului „rechizitoriu” la adresa trecutului, în care drama scriitorului avea multiple fețe („morți de mizerie, de boli sociale al căror tratament e costisitor, sinucideri consecutive, uciși de legionari, naziști”). Se oferă și o listă a acestor „Victime”: N. Bălcescu, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Cârlova, Traian Demetrescu, Eminescu, B. Fundoianu, N. Iorga, D. Th. Neculuță, Ștefan Petică, Alexandru Sahia, G. Topârceanu, Urmuz, G. M. Zamfirescu etc.; Guillaume Apollinaire, Robert Desnos, Federico Garcia Lorca, Max Jacob, Alfred Jarry, Lautreamont, Gerard de Nerval, Verlaine, Francois Villon, Oscar Wilde etc. □ Sașa Pană evocă unele dintre întâlnirile grupului avangardist într-un necrolog, intitulat *Cu inima cernită* (moartea soției lui M.H. Maxy). □ M. Roșca publică *Pericol: existențialism!*, un articol de contestare a existențialismului, în linia viitoarei teze a lui Kemenov despre „cele două culturi” (sunt vizate în special „iraționalismul” și o presupusă miză fascistă a curentului): „Calculul era într-adevăr abil: «existențialismul, ca filosofie a învinșilor, era bun pentru noi atâta vreme cât nu putem spera în reocuparea în lume a pozițiilor noastre antebelice: trezirea la imperialism face însă anacronică o asemenea doctrină, ea trebuie să se dovedească totuși excelentă la anestezierea durerilor Franței, definitiv descinsă de pe pedestalul de mare putere și devenită posesie germană». Goebbels viza just. Societatea cu răspundere limitată a pétainiştilor cumpăra pe névé toate surogatele. Pentru capetele debile, nedepinse cu rigorile gândirii logice, pentru mințile tulburi, nelimpazite prin sita carteziană, ersatzul de Kirkegaard oferea o amăgire de moment, o beție ieftină. Un romancier acrit, o domnișoară refulată și câțiva juni «zazou» înspăimântați de propria lor inteligență au confecționat rapid unul sau mai multe sisteme de celofibră metafizică; afacerea era bună, pentru

că Vichy-ul plătea prime de import pentru toate deșeurile hitleriste [...]”. □ Reținem și colaborarea lui Radu Petrescu, cu un poem intitulat *Al doilea cântec al domnului Erasmus despre inima lui*; numele scriitorului, debutant în „Orizont”, fusese menționat ca viitoare certitudine literară, și în editorialul aniversar din acest număr.

● În cursul acestei luni are loc, la Căminul Artei, „expoziția suprarealistă”, la care expun D. Trost, Gherasim Luca, Paul Păun și Gellu Naum. Expoziția va fi aproape unanim contestată în presă (de orice afiliere ar fi aceasta) pentru mimetismul formulei, anacronism în raport cu tendințele occidentale și lipsă de coerență. Iată, spre exemplu, un pasaj din prima parte a comentariului ironic al lui Adrian Rogoz („Dreptatea nouă”, nr. 388, 9, 11 octombrie, „Căminul Artei”: *O expoziție trăsniță*; nr. 391, 12 octombrie, *Concluzii pe marginea unei expoziții suprarealiste*): „No. 5, o diabolică încatenare de zale și cioburi de sticlă (botezată suav *La o lungime de undă de spuma gestului*), care (*sic*) în realitate este numai o probă din propria lor cămașă de forță. O cocoloșire de pene și fulgi (No.8) numită expresiv *Pe lângă mătase, genunea*, trădează chipul în care se împăunează acești cavaleri ai Infra-Negrului. Niște lațe împletite bizar (No. 10) sunt numite eufemistic, semnificația fiind trasă de păr, *Singurătatea, taina*. No. 12, *Umbra teoretică a limbii*, este o înfloritură de seamă inconsistentă ca și talentul lor”. □ În notița sa din nr. 10 al „Revistei Fundațiilor Regale” (*Expoziția suprarealistă*, „Note”), I. Car.(aion) sesizează discrepanța între „ceea ce face Breton în America” și „ceea ce fac d-nii Paul Păun, Gherasim Luca și D. Trost la București”, formulând și o obiecție conjuncturală: „Expresia acestor tablouri e deprimantă nu prin temele ei, ci prin impulsivitatea cu care te face să regreți din cuprinsul ei lipsa însăși a spiritului revoluționar”. (Alte cronică nefavorabile fac și Marin Dima în *Națiunea* din 13 octombrie, *Suprarealismul întârziat* („Cronica plastică”) sau R.C., în „Liberalul” din 17 octombrie, *Expoziția suprarealistă de la Căminul Artei*).

NOIEMBRIE

1 noiembrie

● Ancheta despre „problemele actuale ale culturii românești” continuă în „Contemporanul”, nr. 7, cu răspunsurile lui A. Toma și Ligia Macovei. În intervenția sa, în acord cu imperativele epocii, A. Toma propune ca principală direcție de resuscitare a culturii naționale inspirarea din „fondul propriu național”: „Să ne desfacem deci de orice decepționism și defetism, să ne întoarcem la popor cu fața și cu inima, la acest popor creator de civilizație, ca și noi, prin înfăptuirile lui practice în uzine și ogoare cât și prin cele sufletești: Miorița, basmele lui uluitoare de fantezie, proverbele lui

lapidare, doinele zise cu foc, izvoadele fără număr ce-i înfloresc cusăturile și creștăturile – precum și prin însuși instrumentul de creație al nostru, al poezilor: limba, la care el a meșterit MII de ani.” Unele comparații sunt hilare, îndeosebi cele referitoare la Eminescu sau Caragiale, care, neelucidați din punct de vedere ideologic, „stăteau ca niște Herculi cu *bâta* la răspânteie de drumuri, nedumeriți încotro, dar gata să se lupte cu hidra”. (V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimiterile. Pentru celelalte răspunsuri la ancheta „Contemporanului”, v. 25 octombrie, 15 noiembrie). □ Tot în nr. 7 din „Contemporanul”, Traian Șelmaru prezintă o serie de criterii de remaniere ale genului dramatic în articolul *Spre un nou conținut al dramei istorice*. Specia vizată ar trebui revizuită din „punctul de vedere al clasei conducătoare și al culturii promovate de ea” pentru a înfățișa „un întreg capitol de istorie, consumat la tensiunea cea mai înaltă, în starea de spirit a celei mai conștiente dăruiri de sine, a supremelor sacrificii pentru cauza umanității”.

- În „România liberă” Zaharia Stancu publică articolul, *Cazul N. Carandino*, unul dintre principalele repere ale polemicii dintre scriitor și „Dreptatea”, începută în prima jumătate a anului. Este evocată prietenia, înainte de 1944, cu N. Carandino, frecventarea grupului țărănist și a lui Maniu; în plus, sunt oferite unele explicații ale diferendelor cu „Dreptatea”.

2 noiembrie

- În replică la articolul lui Zaharia Stancu menționat mai sus, N. Carandino publică în „Dreptatea” din 2 noiembrie, editorialul *Un caz și mai multe necazuri*, în care face și unele precizări în privința campaniilor publicației: „Noi conducem prin foc și sabie marea bătălie a *Dreptății*. Dacă lui Zaharia Stancu scrisul nostru de revoltă, de îndârjită rezistență, de aspru și patetic examen, îi displace, regretăm ... pentru dumnealui. [...] Solidari cu tradiția lui Ștefan cel Mare, a lui Mihai Viteazul, a Mavrocordaților, a lui Bărnăuș, a lui Kogălniceanu, să ne fie iertat dacă mărunte considerente de carieră personală n-au izbutit să ne îndemne nici la frică, nici la trădare”.

- În „Adevărul vremii”, S.R. Mios publică un interviu cu H. Sanielevici (*Pe un pat de spital scriitorul H. Sanielevici ne dezvăluie amintirile sale. Debutul în critica literară. Pasiunea pentru biologie. Și ceva despre existența grea ce o duce*, „Foiletonul «Adevărului»,”), formulându-se și un apel pentru ameliorarea condițiilor de viață ale savantului. (În același sens, în nr. 16716, 14 noiembrie, Comandor N. Ionescu-Johnson va publica articolul *O eroare și o uitare care trebuiesc reparate: H. Sanielevici*, „Foiletonul «Adevărului»,”).

3 noiembrie

- Pornind de la un pretext aniversar (dezvelirea plăcii cu masca de bronz realizată de Becker, din B-dul Elisabeta nr. 95, unde a trăit Lovinescu în ultimii ani), Șerban Cioculescu publică în „Adevărul vremii”, un interesant

și documentat articol de istorie literară intitulat *În Amintirea lui E. Lovinescu* („Cronica literară”). Sunt oferite detalii semnificative despre funcționarea cenaclului și a revistei; se subliniază rolul personalității criticului în cadrul literaturii interbelice etc. Din acest ultim punct de vedere, Cioculescu insistă asupra campaniei de apărare a autonomiei literaturii, fapt care l-ar transforma pe E. Lovinescu în „continuatorul cel mai strălucit al criticei maioresciene”: „E. Lovinescu nu a gravitat în jurul fostului său profesor, dar s-a situat pe linia lui, adică pe aceea a autonomiei frumosului. față de orientările pragmatice, naționale sau sociale. Când intoleranța împotriva literelor frumoase a luat caracterul prigoanei oficiale, mergând până la intervenția brațului secular, cu arestarea unor scriitori talentați, sub învinuirea «pornografiei», E. Lovinescu a înțeles să-și revendice în atitudinea sa continuitatea acțiunii maioresciene”. Aderarea, în chip simbolic și nu numai, la prototipul critic și estetic maiorescian ar fi sesizabilă și în seria de monografii dedicate criticului.

- O întrunire a Camerei engleze devine, pentru B. Brănișteanu, un pretext de a analiza *Libertatea presei moderne* („Jurnalul de dimineață”). În mod aluziv, autorul contestă atitudinea abuzivă a regimului politic românesc în privința libertății de exprimare: „Evident că împiedecarea forței capitaliste de a constrânge liberul arbitru al ziaristului onest este o obligație pentru un regim democratic sincer. [...] Dacă totuși, pentru a garanta corectitudinea presei, independența ei, s-ar căuta anume mijloace de control – aceasta ar trebui făcut cu cea mai mare băgare de seamă. Amestecul guvernului în controlarea presei e întotdeauna periculos. Și dacă, pentru libertatea presei, este necesar ceva – apoi aceasta este înlăturarea amestecului puterii executive în ruajul ei. Mai mult ca orice astfel de întreprinderi, cele de presă trebuie să fie individualiste. Altfel presa e condamnată să devie, dintr-un organ de control, un organ controlat, ceea ce i-ar distruge complet libertatea” □ În articolul de evocare a lui Lovinescu (*E. Lovinescu*), Tudor Teodorescu-Braniște se referă, în chip aluziv, la opiniile criticului în privința libertății individuale a creatorului și a artei direcționate: „În opera lui, ca și în viața lui, era convins că scriitorul trebuie să rămână liber. A avut pentru literatura socială o destul de largă înțelegere. Dar a făcut totdeauna o distincție precisă între literatura socială și arta cu tendință, arta pusă în slujba unui anumit scop.”

- În „Semnalul”, este publicată o știre despre Geo Dumitrescu; poetul ar fi fost delegat director al Teatrului Național din Craiova (renunțând, în urma acestui fapt, la postul său de inspector în Direcția Generală a Teatrelor).

5 noiembrie

- În „tableta” sa intitulată *Cultură* din „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi se referă la lipsa de libertate a actului literar: „«Cultură = rotativă. Stop. Rotativă = cenzură»,..

7 noiembrie

● În „Contemporanul”, nr. 8, Ion Vitner publică *Pasiunea lui Pavel Corceaghin* (vezi Anexa), un articol notoriu (dar și ingenios, ca scenariu critic) de propagandă ideologică, încadrabil în dosarul „celor două culturi”: contestarea artei occidentale se face prin exaltarea ditirambică a celei sovietice. Vitner selectează două tipuri umane reprezentative, Lafcadio (Gide) și Pavel Corceaghin (Ostrovski), pentru a marca discrepanța dintre două moduri fundamental diferite de a se plasa în lume, cel occidental și cel sovietic. În timp ce primul ar fi „tipul individului perfect separat de lumea înconjurătoare”, cel de al doilea se prezintă ca „eroul timpului de astăzi și pionierul unei lumi noi, care se naște în chinuri grele”, „erou al lumii socialiste”. Aplicată la spațiul literar, prin această grilă comparativă asimetrică este condamnat modernismul, plasat sub semnul lui Lafcadio: „În Italia futurismul inaugura o literatură care afirma ruptura cu elementele tradiționale ale culturii, o literatură a cuvintelor în libertate, a ideilor care căpătau o dinamică curioasă într-un ansamblu lipsit de coerență, de ordine. În Elveția și apoi în Franța, dadaismul nu numai că lupta împotriva culturii, dar ducea lupta și împotriva literaturii însăși. Dadaistii afirmă o nouă estetică rezultată din asociații de cuvinte alăturate printr-un pur hazard. Suprarealismul, venit ceva mai la urmă, va adânci acest haos prin suprapunerea – peste toate aceste elemente – a visului și a subconștientului ca element hotărâtor în afirmarea unei reale existențe a omului. Din toate aceste manifestări ale timpului, privește zâmbitor Lafcadio! Observatorul, care și-ar fi oprit privirile asupra acestor manifestări de gândire, ar fi avut impresia stranie că se află într-o cameră obscură de aparat fotografic, în care imaginile nu se pot vedea altfel decât răsturnate.”

● Se sărbătorește, la Moscova, al 29-lea an de la Revoluția din Octombrie, manifestație la care participă și o serie de oficialități și publiciști români, ca invitați ai VOKS și ai ziarului *Trud*. Dintre aceștia fac parte Ion Pas (directorul Teatrului Național), Gheorghe Macovescu (secretar general al Ministerului Informațiilor), G. Călinescu (director „Națiunea”), Cezar Petrescu, Sebastian Șerbescu (director „Semnalul”), M. Sevastos (din comitetul de direcție al „Universului”); Tudor Teodorescu-Braniște (director „Jurnalul de dimineață”), G. Graur (redactor „Adevărul”), Gheorghe Dinu (prim-redactor „Timpul”), Miron Radu Paraschivescu și Pavel Chirtoacă (redactori „Scântea”), Andrei Tudor (redactor „România Liberă”), Gh. Matei (redactor „Frontul plugarilor”), Vasile Bârcă (redactor „Drapelul”) (cf. „Națiunea”, 4 noiembrie, **Delegația de scriitori și ziariști a plecat ieri la Moscova**, nesemnat). □ Câteva dintre participanți vor publica, la revenirea în țară (sejurul în URSS durase aproximativ trei săptămâni) însemnări de călătorie, cele mai semnificative fiind cele ale lui G. Călinescu, *Kiev, Moscova, Leningrad* (publicate în câteva numere succesive din „Națiunea”,

29 noiembrie – 15 decembrie). Mai publică reportaje de călătorie și Miron Radu Paraschivescu (*Impresii dintr-o călătorie în URSS*, „Scânteia”, nr. 687, 688, 692, 701 și „Studentul român”, an. II, nr. 2, serie nouă, 10 decembrie), Tudor Teodorescu Braniște („Jurnalul de dimineață”, nr. 592, 601, 603, 608), Cezar Petrescu (*URSS în 1946*, „Jurnalul de dimineață”, nr. 606, 607, 609, 612, 614, 617, 618).

● În „Lupta Ardealului”, la rubrica „Arta-Literatura” sunt publicate (fără a se indica sursa) două articole de Nicolai Tihonov, președintele Asociației Scriitorilor Sovietici: *Scriitorii marelui popor* (despre Alexei Tolstoi) și *Arta și literatura sovietică*. Cel de-al doilea articol explică teza realismului socialist, insistând în special asupra unora dintre sursele sale teoretice: „Teza lui Cernâșevski, după care arta este expresie a frumosului dacă oglindește viața în toată realitatea ei implica premiza artei ca fiind o formă a conștiinței sociale, o metodă precisă de cunoaștere, de a însuși lumea. Reflectând realitatea obiectivă, procesul natural al dezvoltării acesteia, ea nu rămâne însă indiferentă față de viața politică și economică a societății. Artistul retras în turnul de fildeș al «artei pentru artă» nu poate juca decât un rol negativ în procesul dezvoltării naturale a omenirii, ca și acela, care oglinzind realitatea, o denaturează cu scopul bine precizat de a ascunde starea adevărată a lucrurilor, de a menține această stare și deci de a face jocul forțelor întunecate ale trecutului. Arta prerevoluționară se refugiază într-un estetism gol sau în ascetismul care duce la pesimism. Aceeași reacțiune dirijată de burghezie și în justițiile sociale produc în artă trecerea nefirească de la realism la naturalism sau formalism. [...] Lunaciarski aduce descoperirea elementelor pozitive în actualitate, arătând generației sale – cu obiectivitate – de unde se poate extrage seria de viață a realismului, popularizând estetica materialistă a lui Lessing și Cernâșevski. În 1945 ea apare pentru prima oară în URSS într-un volum aparte, *Raporturile estetice despre dintre artă și realitate*. În ea Lunaciarski combate teoria lui Hegel, care vede «minunățiile ca o manifestare a ideii de absolut». Tot Lunaciarski în *Despre artă* combate teoria «sociologiei vulgare» a lui Bogdanov, care considera clasa dominantă – în speță cea burgheză atunci – ca aceea care trebuie să fie purtătoarea progresului în toate aspectele vieții. Nelăsându-se influențat de clasa dominantă de atunci el vede societatea istoric, în procesul de dezvoltare, judecând din punctul de vedere al clasei proletariatului care se ridică. Estetica sa este o știință care răsfrânge în domeniul artelor realități economice și sociale”.

8 noiembrie

● În „Scânteia” este publicată prima parte a *Raportul[ului] lui Andrei Jdanov cu prilejul aniversării Marelui Revoluții Socialiste din Octombrie* (a doua parte, cu titlul *Uniunea Sovietică luptă pentru o pace trainică*, în

numărul din 9 noiembrie). Interesează cu precădere paragraful în care sunt expuse strategiile pentru „ridicarea neconținută a nivelului cultural și ideologic”, vizând în special contestarea și tabuizarea curentelor artistice occidentale: „Resturile capitalismului ce se mai găsesc în conștiința oamenilor trebuie îndepărtate și extirpate. Ultimele hotărâri ale Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietelor pentru problemele de muncă ideologică și politică au drept scop întărirea intransigenței bolșevice față de toate felurile de deformări ideologice și ridicarea la un nivel superior a tuturor mijloacelor culturii noastre socialiste: presa, propaganda, știința, literatura și arta. [...] Regimul sovietic nu poate tolera educarea tineretului într-un spirit de carență ideologică, într-un spirit de indiferență politică. Trebuie să apărăm tineretul împotriva influențelor străine răufăcătoare, să-i organizăm educația și instrucția în spiritul ideologiei bolșevice”. (Un fragment din raportul lui Andrei Jdanov este reprodus și în „Jurnalul de dimineață”, 8 noiembrie, la rubrica „Ultima oră”).

9 noiembrie

- Pornind de la un pretext aniversar eminescian, Șerban Cioculescu publică în „Adevărul vremii”, articolul *Onomastica poetului* („Cronica literară”), în care atrage atenția, printre altele, asupra publicisticii poetului: „Întinderea de orizont a gazetarului este larg deschisă circular, iar soluțiile recomandate dezvăluie o gândire de cugetător politic format la școala istorică organizată. Eminescu dă dezvoltare, corp și suflet doctrinei politice junimiste, prin care se atacă progresismul liberal nesprijinit pe tradițiile locale. Pamfletarul este la înălțimea doctinarului. Nimeni n-a mânuit până la el biciul de foc al profeților și dacă, după dânsul proza pamfletărească și-a cucerit o expresie nouă, mai materializată, cu voluptăți stercotare (*sic*), Eminescu rămâne cel mai impunător condei gazetăresc [...]”.

14 noiembrie

- În continuarea dezbaterii lansate de „Jurnalul de dimineață”, Mircea Alexandru Petrescu (romancier minor) publică articolul intitulat *Criza culturii românești* („Discuții”). Într-o intervenție în care preponderent par a fi accentele humorale (sunt denunțate spiritul de clan al unor instituții literare sau chiar al criticii, lipsa de încurajare a scriitorilor tineri etc.), scriitorul echivalează criza cu însăși dirijarea actului literar prin impunerea imperativelor ideologice și tematice: „Creatorul [...] este obligat a adopta numai anumite teme și a le trata în anumite formule de la care, dacă se abate, este pus la stâlpul infamiei. Este adevărat, se dă artistului o mare atenție. El este invitat mai ales să coboare în mulțime, să participe la frământările ei, pe care apoi să le exprime și cărora să le dea soluții. Dar însăși această invitație

este sinceră. Pentru că, în realitate, artistul nu este chemat să dea nicio soluție – soluțiile sunt dinainte cunoscute și ele sunt de ordin politic, iar participarea lui se reduce la repetarea unor tipare date. Trăim, incontestabil, o epocă a lozincilor. Există o criză a culturii, pentru că creatorul este solicitat, dar nu cu uneltele sale, ci cu acelea ale omului politic, și confuzia de planuri dă rezultate lamentabile. Există o criză a culturii pentru că nu se înțelege că creația nu este posibilă la ordin [...]”. □ Articolul lui Mircea Alexandru Petrescu primește o replică dură în „Națiunea”, v. mai jos, 18 noiembrie.

15 noiembrie

● În cadrul anchetei „Contemporanului” despre „problemele actuale ale culturii românești”, în nr. 9 sunt prezentate *Răspunsul d-lui Octav Livezeanu, ministrul Artelor. Răspunsul d-lui profesor Mircea Bârsan*. În intervenția sa, Octav Livezeanu reia argumentele oficiale (imperativul redirectionării culturii în conformitate cu noile realități politice), atrăgând atenția, în consonanță cu imperativele ideologice recente, asupra „pericolului” imitării curentelor străine și recomandând ca necesară creația artistică „pentru mase”: „Problemele actuale ale culturii românești sunt acelea care derivă din noua organizare democratică a Statului nostru. Principiile, în cadrul cărora se va mișca noua orientare culturală, sunt pe de o parte o mai mare autenticitate a acestei culturi, ferită de influențele nefaste care au dus-o adesea până la imitare, iar pe de altă parte împărtășirea din binefacerile acestei culturi, a maselor mari populare. [...] Culegerea operei culturale din realitatea socială, prelucrarea apoi în diferitele feluri de manifestare artistică și literară și întoarcerea acestui material spre masele pregătite a-l primi și înțelege, iată definit caracterul problemelor actuale ale culturii românești”. □ Tot în nr. 9 al „Contemporanului”, în cadrul rubricii „Poșta redacției”, este menționat numele lui Costache Olăreanu, care ar fi trimis niște poeme „pline de reminiscențe din poezia noastră de avangardă”. □ Avangarda, într-o perioadă de relansare a suprarealismului, este prezentată astfel: „Este adevărat că a deschis în poezie drum tuturor îndrăzelnilor, a înnoit într-o măsură oarecare limbajul, a dat bici sintaxei, dar numai atât. Astăzi nu este decât o experiență poetică de care se ocupă istoria literară. Reactualizarea ei este lipsită de interes.”

● În „Dreptatea”, sub pseudonimul „Epicadus”, George Leon Proca publică un pamflet la adresa lui Gh. Gheorghiu-Dej, intitulat *Butucul și inginerii...*, motiv pentru care publicația este dată în judecată de către liderul politic pentru „calomnie”, iar câțiva dintre publiciști („Epicadus”, N. Carandino, girantul responsabil dr. Ioan Filip) sunt chemați în instanță (cf. „Scânteia” și „România liberă” din 17 noiembrie). Procesul va avea loc la începutul lunii decembrie (probabil în ziua de 2), N. Carandino declarând lipsa de

orchestrare a „calomniei” și completa sa neimplicare în publicarea pamfletului (afirmații menținute și în opera sa memorialistică); □ Dezbaterile procesului vor fi publicate în „Scânteia” din 4 decembrie, sub semnătura lui Gh. Florescu, ***În fața instanței judecătorești, N. Carandino s-a demascat drept calomniator recunoscând acum că „nu s-a îndoit niciodată și nu se îndoiește de onestitatea în viața publică și privată” a tov. Gh. Gheorghiu-Dej.*** Ședința de judecată va fi reportată pentru 21 decembrie. □ Într-un număr viitor al „Dreptății” (din 4 decembrie), N. Carandino publică articolul ***În conflict cu D. Gheorghe Gheorghiu-Dej***, făcând unele observații critice pe marginea procesului, dar solicitând și supleanța liderului politic: „Pe vremuri când nu era încă prins de vârtejul amețitor al măririlor, când condițiile vieții de vedetă nu izbutiseră să-i tocească sensibilitatea, d. Gheorghiu-Dej va fi avut desigur mai multă răbdare față de reacțiile opiniei publice. Și e păcat că n-a rămas așa cum a fost, așa cum se cuvine să rămâie orice om de ispravă, tare pe dreptul lui, neclintit în convingeri și tolerant față de părerile altora chiar când ele ar părea nedrepte sau rostite cu rea credință. În împrejurările politice destul de aspre pe care le înfruntăm, n-ar strica să apelăm mai des la resorturile omeniei, să nu facem altuia ceea ce nouă nu ne place și să considerăm critica adversarului drept un omagiu indirect și nu totdeauna meritat”.

● Dintre numeroasele mesaje electorale care apar în „Lupta Ardealului”, unele îi vizează direct și pe intelectuali. Astfel, în nr. 81, din această zi, apare un articol intitulat astfel: ***„Intelectuali, „să acordăm încrederea și votul nostru Blocului Partidelor Democrat”.*** ***Apelul rectorului, decanilor, profesorilor, conferențiarilor și al personalului științific al Universității „Reg. Ferdinand I” din Cluj către intelectualii Ardealului.***

16 noiembrie

● În „Semnalul”, Mircea Scripcă publică un interviu cu Mihail Sadoveanu (***Rolul intelectualului în politică – Interview cu d. Mihail Sadoveanu***), în care scriitorul expune, printre altele, obiectivele candidaturii sale pe listele B.P.D: „Mă voi strădui, acum și mai mult, pentru ridicarea țărânimii din punct de vedere economic, la nivelul țărânimii din țările înaintate, cu o cultură a pământului intensivă, rațională, mecanizată și cu un standard de viață superior, astfel încât ea să poată participa, realmente, la viața modernă a Europei. Grabnica răsturnare a procentului de analfabeți, din pătura noastră rurală, realizarea școlii gratuite a poporului (local, învățător și rechizite școlare), precum și crearea de biblioteci bune, vor realiza, în jurul căminelor culturale, acea stare de conștiință care este singura mare putere nelimitată a unui popor”.

17 noiembrie

● Dosarul „Jurnalului de dimineață” despre criza culturii continuă, cu intervenția lui Petru Vintilă, intitulată ***„Criza culturii românești”***

(„Discuții”). Cu argumente oarecum similare celor ale pledoariei oficiale, autorul diminuează semnificația crizei echivalând-o cu tendința mimetică și epigonică a culturii române în general (caracterizată de „un constant și foarte dezvoltat curent de imitare a rețetelor străine și în același timp de o greșită îndrumare și cultivare a publicului”). La fel, în privința chestiunii lipsei libertății de exprimare, Petru Vintilă invocă drept contra-argument însăși dezbaterea despre criza culturii: „Câțiva cărturari din cea mai tânără generație au ieșit în stradă și au dat semnalul de alarmă. Unul a ridicat la cer steagul libertății, steag din care susține că nu i-a mai rămas decât prăjina și amintirea faldurilor zdrențuite. Faptul că a putut, el și ceilalți, să aștearnă pe o pagină de ziar, nesupărați de nimeni, rânduri de revoltă pentru prezent, dovedește indiscutabil prezența luminoasă a democraticei libertăți de opinie. În ciuda personalităților politice care, cu ani în urmă, au căutat explicații problemelor sociale și astăzi le aștern pe hârtie, el și oricare altul, e liber să facă filosofie și să înlăture falimentul pe care îl sokoate de acum un fapt consumat și împlinit. Și poezie poate să scrie, și roman, și teatru.” □ V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimerile. Pentru dezbaterea din „Jurnalul de dimineață”, v. 17 și 31 octombrie (Ion Caraion și Călin Popovici), 14 noiembrie (Mircea Alexandru Petrescu), 8 decembrie (Alexandru Talex), 11 ianuarie 1947 (Tudor Teodorescu-Braniște).

● În „Adevărul vremii”, Șerban Cioculescu publică un articol intitulat **C. Stere și G. Ibrăileanu** („Cronica literară”), în care cele două profiluri sunt analizate în paralel, de la implicarea lor în publicistică și până la variantele lor livești (directe sau implicite) din romanul autobiografic al lui Stere, *În preajma revoluției*. □ Într-un comunicat despre **Premiile Academiei Române** (nesemnate), este anunțat și quantumul premiilor pentru sesiunea mai 1947. Astfel: Premii generale – Premiul Năsturel, de 400.000 lei și Premiul Ioan I. Dalles, de 300.000; Premiile secțiunii literare: Marele Premiu C. Hamangiu de 100.000 lei, pentru lucrări dramatice sau volum de poezii și Premiul Statului Eliade Rădulescu, de 50.000 lei; Premii pentru lucrări cu subiecte date – Premiile Secțiunii Literare: Premiul Soc. „Cartea Românească” de 250.000 lei; Premiul T.D. Speranția, de 10.000 lei; Premiul Statului Eliade Rădulescu, de 50.000 lei; Premiul V. Adamachi, de 50.000 lei.

● Reapare noua serie a publicației „Studentul român” (an. II, nr. 1), cu subtitlul „săptămânal de cultură”. Într-un editorial intitulat *În aurora toamnei* (semnat „Redacția”, p. 1), în conformitate cu noul statut de „săptămânal de cultură”, este redefinit rolul revistei de „cenaclu deschis” către „orice sugestie, orice opinie și producție literară, artistică sau critică venită din rândurile marelui public” și „orice preocupări de artă și cultură”. □ Probabil în vederea acestui scop i se încredințează lui Miron R. Paraschivescu o rubrică de „Correspondență”, al cărei rol, probabil de direcționare propagandistică a creației, este deghizat de însuși poetul-publicist într-un

preambul (*În loc de corespondență*). Astfel, rubrica se propune drept „un seminar de poezie și literatură, în care sub-scriitorul rândurilor de față va sta de vorbă cu autorii manuscriselor primite, despre meșteșugul artei poetice, împărtășindu-le odată cu toate dibuirile și căutările lui, câte unele din puținele rezultate la care va fi simțind că a ajuns.” □ Se inițiază o anchetă despre rolul studențimii, la care este invitat să răspundă, în acest prim număr, Dan Barbilian (*Studențimea după război. Răspunsul d-lui prof. D. Barbilian la ancheta noastră*). Printre multe observații de circumstanță, poetul – matematician face și unele analogii în privința resurecției științei, fizicii și filosofiei științifice din epocă: „E un fel de revenire la ardoarea căutătoare și întrecerea care au însemnat anii dintre Revoluția Franceză și Restauratie, emulația fără seamăn, din seminariile lui Poincot și Monge, de care pomenesc mărturiile vremii”.

18 noiembrie

- În „Jurnalul de dimineață”, Perpessicius publică o cronică despre Tudor Arghezi, „Manual de morală practică” (*Pygmalion, Iași*). („Mențiuni critice”), stabilind fizionomia scrierii: „În fond, *Manualul de morală practică* e opera unui spirit prin excelență critic, căruia nimic din curiozitățile și diformitățile lumii acesteia nu numai că nu-i sunt indiferente, dar le și proiectează pe un ecran de continuă șarjă. Dacă ar fi să-i aflăm un corespondent, el ar trebui căutat tot în opera d-lui Tudor Arghezi și anume în acele *Tablete din Țara de Kutu*, în care fantezia și grotescul domină tot timpul satira”.

- O lichidare destul de concretă a chestiunii crizei culturii propune Badea Marinescu, în articolul său *Pâine și cultură* din „Timpul”, nr. 3291. În opinia publicistului, ar fi vorba de o temă „absurdă, inoportună”, „câci este imoral să revendici sau să aperi cărți, principii, teorii, atunci când alții n-au puterea să ceară nici de mâncare”; „criza de cultură este de fapt o criză de cartofi, de porumb, de untură”. V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimiterile. Pentru intervenții similare celei a lui Badea Marinescu, v. și Al. Bogdan, 4, 6, 10, 11 decembrie.

- Un jurnalist de la „Națiunea” decriptează acuzele făcute de Mircea Alexandru Petrescu în articolul său din „Jurnalul de dimineață” (v. mai sus, 14 noiembrie), prin prisma slabei percutanțe estetice a scrierilor acestuia (*Prosto-loghicon*, nesemnat): „Nu, domnule Mircea Alexandru Quijote Petrescu, criza nu se va rezolva prin primirea d-tale în SSR. Nimeni nu te-a împiedicat să-ți lași inspirația liberă în *Vară* pe 559 pagini. Nimeni nu te-a obligat să adopți anumite teme, nimeni nu te-a pus la stâlpul infamiei că nu le-ai adoptat. [...] Nu mai bate câmpii cu criza culturii. Criza culturii vine de acolo că cei care vorbesc de ea sunt ei înșiși niște incuți”.

19 noiembrie

● Au loc alegerile parlamentare. Într-un comunicat oficial din 22 noiembrie, este anunțat rezultatul definitiv, marcând victoria B.P.D., cu 347 mandate (din 414). Dintre grupările opoziției, Partidul Național Țărănesc ar fi obținut 33 de mandate, iar Partidul Național Liberal 3 mandate. În realitate, majoritatea voturilor ar fi fost câștigate de către forțele de opoziție (Partidul Național Țărănesc), drept pentru care autoritățile oficiale ar fi măsluit rezultatele. □ Liderii politici ai partidelor de opoziție vor reacționa neîntârziat. Astfel, în 27 noiembrie, este dat un Comunicat comun al P.N.Ț., P.N.L., P.S.D.I., prin care alegerile sunt declarate nule. În 29 noiembrie, Comitetul Central executiv al Partidului Național Țărănesc s-a întrunit într-o ședință extraordinară, votându-se o Rezoluțiune în privința invalidității alegerilor (publicată în „Dreptatea”, 5 decembrie, cu titlul *Atitudinea Partidului Național Țărănesc față de alegerile de la 19 noiembrie și de Parlament. Rezoluția Comitetului Central executiv*). □ Numeroase date despre adevăratul proces al alegerilor vor fi publicate în special în „Dreptatea”, începând cu nr. 235, din 19 noiembrie. Unul dintre puținii publiciști care se va referi, fără pseudonim, la eveniment, denunțând intensă propagandă a B.P.D., va fi N. Carandino; astfel, în „Dreptatea” (19 noiembrie), acesta publică un editorial intitulat *Alegeri totalitare*, din care reproducem un fragment: „Toți pereții sunt plini de afișele guvernului; posturile de radio nu conțin decât să preamărească «soarele» și oamenii lui. Iar presa oficială sau semioficială, cu mare lux de hârtie, răspândește până în cele mai depărtate colțuri vestea «popularității» impopularilor. Metoda nu este oare cea nazistă?”

20 noiembrie

● În „Semnalul”, în articolul *Confuzie 1938*, („Cronica literară”), Vladimir Streinu semnalează încă o dată pericolul intruziunii elementului politic în actul literar. Aceasta ar fi „confuzia 1946”, așa cum „confuzia 1938” consta în confundarea elementului moral, etic, cu acela estetic. Sunt descoperite în istoria literaturii române și rădăcinile „confuziei”: „Cum tot politica ține să dea directive literare, ne aflăm încă în 1938 și mai înainte în 1930, când acțiunea unei reviste de ortodoxism literar amesteca măsurile de judecată, ne aflăm încă pe la 1925, când se cerea scriitorului «specific național», pe la 1908-1910, când se teroriza în numele inspirației rurale, la 1893 când se formula mai consistent și mai insistent necesitatea unei literaturi socialiste, ne aflăm la 1867 și mai înainte, când, politica sufocând literatura, a trebuit să apară spiritul disociativ al lui Titu Maiorescu”.

● În „Adevărul vremii”, se comunică înființarea, în cadrul SSR, a unui „serviciu al drepturilor de autor, condus de d. avocat Dinu Bondi”; de asemenea, ar fi fost întocmite și „tablourile de membri SSR-ului verificatori

literari” (în cazul în care traducerea ar fi fost realizată de persoane care nu făceau parte din instituție) (*SSR-ul a înființat un serviciu al drepturilor de autor*, nesemnăat).

22 noiembrie

● În „Fapta”, într-un articol destul de prolix, intitulat *Criza stupidă a culturii românești*, Al. Mironescu pledează pentru libertatea actului artistic: „Aici, în cufundarea cât mai adâncă în substanța personală stă secretul suprem, al oricărei actualități și nu în actul artificial, deliberativ, de a sluji ceea ce socotim noi a fi de domeniul actualității. Procesul de creație – cum s-a observat și s-a confirmat de mii de ori – implică o libertate interioară fundamentală: și am adăuga absolută. Orice stânjenire a acestei libertăți creatoare funciare – fie ea chiar de natură subconștientă – lovește lucrul omului de un soi de gravă infirmitate”. (V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimerile).

23 noiembrie

● Poziția oficială în privința dezbaterii despre criza culturii este precizată tranșant într-un articol intitulat *Problemele intelectualității românești*, semnat de însuși Gh. Gheorghiu-Dej și apărut în „Contemporanul” (vezi *Anexa*). Contrar „proorocilor de nenorociri”, Dej trasează o serie de imperative privind orientarea ideologic-revoluționară a culturii, din care două se rețin cu precădere: revalorizarea moștenirii culturale („*salvarea de la naufragiu a celor mai autentice valori etice, culturale și politice, înseamnă o revalorizare a tuturor valorilor reale ale trecutului.*”) și redimensionarea rolului intelectualului prin imperativul implicării în politică (lansarea binomului tendențios „intelectualul progresist”/ „intelectualul reacționar”, din care este favorizat primul termen: „Nu este însă mai puțin adevărat că simpla alăturare a cuvintelor «intelectual» și «reacționar» este un paradox, o contradicție. Căci conceptul de știință implică pe cel de progres, libertate și democrație”). Articolul reprezintă textul unei conferințe (cu titlul *Problemele intelectualității românești și viitorul ei*) ținute de Gh. Gheorghiu-Dej pe 13 noiembrie, la sala Savoy, într-o ședință prezidată de Al. Rosetti, Mihail Sadoveanu, Lucia Sturdza-Bulandra, Camil Ressu etc. □ Au mai luat cuvântul, în cadrul reuniunii, Lucrețiu Pătrășcanu (care l-a prezentat pe Dej, insistând asupra experienței de detenție a acestuia), Al. Rosetti și Ion Biberi. (cf. anunț „Scânteia”, 14 noiembrie, p. 1; *idem*, 15 noiembrie, V.R. *Ieri la „Savoy”, în fața unei săli arhipline, tov. Gh. Gheorghiu-Dej a vorbit cărturarilor români: „Cu ajutorul intelectualilor vom crea o Românie nouă, în care omul va fi respectat pentru munca sa”, a declarat Secretarul General al Partidului Comunist Român. Au mai luat cuvântul tov. Lucrețiu Pătrășcanu, prof. Al. Rosetti și d. Ion Biberi*; „Națiunea”, 15 noiembrie,

„Dorim ridicarea culturii la un nivel cu totul superior”. Conferința d-lui ministru Gh. Gheorghiu-Dej, de la Savoy, p. 1, nesemnat; „România liberă”, 15 noiembrie, *Democrația asigură continuitatea tradițiilor culturale ale umanității. O importantă conferință rostită de d. ministru Gh. Gheorghiu-Dej*, nesemnat). □ Dintre comentariile din presa epocii despre discursul lui Dej, reține atenția îndeosebi cel al lui N.(estor) I.(gnat), *Meșteșugari ai destinului de măreție al României, Scânteia*, 17 noiembrie („Viața culturală”), pentru că este unul dintre puținele care sesizează miza camuflată a discursului, și anume faptul că prezintă poziția oficialităților politice în privința chestiunii „crizei culturii”, sancționând indirect dezbaterea. Dăm un fragment: „Această chemare nu vestește «începutul», ci sfârșitul crizei culturii. Formulelor deznădăjduite ale «crizei culturii» și ale «elitelor» sterpe, care mai sunt vânturate încă prin unele cercuri, tov. Gheorghiu-Dej - și prin glasul lui cea mai mare parte a intelectualilor români - le răspunde, cu entuziasmul celor care cred în creație, care deschid o epocă nouă, de înflorire a culturii naționale: suntem «MEȘTEȘUGARI AI DESTINULUI DE MĂREȚIE, DE DEMOCRAȚIE, LIBERTATE ȘI PACE PE CARE ȚARA NOASTRĂ TREBUIE SĂ-L CUCEREASCĂ»,.. Pentru semnificația intervenției lui Gh. Gheorghiu-Dej în cadrul dezbaterilor despre criza culturii, v. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimiterile.

24 noiembrie

● Și Dan Petrașincu intervine, în „Națiunea”, în chestiunea „crizei culturii” (*Criza culturii*), cu argumente apropiate de cele ale ideologiei oficiale. Fenomenul de „criză” nu ar fi numai o realitate culturală românească, ci una europeană, provocată de factori istorici sau sociali; în aceste condiții, importantă devine optarea fiecărui artist pentru „implicarea” sau, dimpotrivă, abținerea de la comandamentele perioadei (favorizată este prima situație): „Încă o dată: criza de la noi, dacă este, nu poate fi despărțită de întregul fenomen al crizei de mentalitate și de conștiință, din întreaga omenire. Se desemnează însă, la orizont, două categorii de artiști: unii care trec de partea formelor și formulelor trecutului, visând în van la modalități care nu se vor mai întoarce niciodată (fiindcă și-au împlinit rostul, așa cum le era dat) și alții care fiind actuali în prezent, privesc în viitor, înspre noile forme de cultură posibile”. (V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimiterile).

25 noiembrie

● Probabil în legătură cu recente discuții despre criza culturii, dar și cu mai vechea dezbateră despre „trădarea cărturarilor”, „Liberalul” face, încă o dată, o cinică prezentare a intelectualului „angajat” (*Definiția intelectualului*, „Glose”, nesemnat): acesta „[...] a luat în antrepriză și noțiunile cele mai

limpezi în conținutul lor și mai inofensive politicește, pe care le-a supus unor modificări de substanță, cu scopul de a le transforma în sloganuri, «arme nobile» de incitare la ură și violență. Noțiunea de intelectual a suferit și ea o lentă și vizibilă deformare de sens, până la a ajunge să însemne pe alocuri «partizan titrat». Iar în versiune recentă autohtonă «bepedist absolvent al cursurilor serale», sau, mai simplu: contrariul de la analfabet”.

● În „Națiunea”, G. Călinescu publică un encomion (cu unele inserții ambigue) la adresa lui Petru Groza (**Dr. P. Groza**), din care reproducem un fragment: „Primului ministru îi place a se declara dac. Nu greșește. Capul angulos, umerii lați, pieptul umflat, toate par scoase de pe Columna [lui] Traian. E un Decebal imberb. [...] În vremurile cele mai grele din istoria țării noastre era nevoie de un român, și încă și mai mult, de un dac, reprezentând Ardealul pe care îl pierdusem, care să nu declare prudent a suferi în genunchi, ci să stea zdravăn și răzător în furtună, până la ivirea păcii. Meritul cel mai mare al d-lui Groza este de a-și fi pus în slujba țării profilul său statuar și zâmbetul lui sănătos”. Ambiguitatea unora dintre formulări va fi evidențiată și de un publicist de la „Dreptatea” (**Portret**, 26 noiembrie, „Note și comentarii”, nesemnat). □ În același număr, Al. Piru publică o cronică despre *Ticu Archip*, „*Soarele negru*”, („Cartea românească”, „Litere și arte”), în care scrierea este caracterizată drept „roman de tipologie feminină, cu câteva începuturi de creație comparabile cu acelea ale d-nei Hortensia Papadat-Bengescu (de natură deosebită însă), cam prețios în stil”.

● Fundația „Regele Mihai I” ar fi luat inițiativa (nefinalizată) de a publica un volum de nuvele al lui Marin Preda, cu titlul *Fântâna albă* (cf. „România liberă”, 25 noiembrie, Ulyse, rubrica „Obiectiv”).

27 noiembrie

● În jurul acestei date are loc vizita în România a lui Tristan Tzara (care va dura până la începutul lunii următoare – aproximativ 8 decembrie). Poetul se afla într-un turneu de conferințe, susținute (cf. precizărilor din presa românească) în țări ca Anglia, Italia, Austria, Cehoslovacia, Iugoslavia, România și Ungaria. □ Pe 27 noiembrie, Tzara este sărbătorit la sediul SSR, în prezența lui Gala Galaction și Felix Aderca; actorii Margaritta Romano și F. Eterle fac lecturi din opera poetului (cf., printre altele, „Semnalul”, 29 noiembrie). □ În 3, 4, 5 decembrie, în sala Studio a Teatrului Național, Tzara va susține două conferințe, intitulate *Izvoarele revoluționare ale poeziei contemporane (în Franța) și Avangarda literară și Rezistența* („Scânteia”, 30 noiembrie; o prezentare a acestora face și „Flori” în „Studentul român”, nr. 3, 25 decembrie). □ Textul unei a treia conferințe, despre *Dialectica poeziei*, este reprodus în „Orizont”, nr. 2, decembrie (cu titlul *Ce înseamnă poezie*); este vorba de o pledoarie pentru rolul social al poeziei: „Noi am lipsit poezia de iluzii. Ea nu mai este despărțită de restul vieții, poetul supraterestru nu mai există, poetul este un om viu iar poezia

este în viață, este plămădită din elementele acestei vieți, este una cu viața. Și, totdeauna, faimosul tum de fildes în care poetul se retrăgea, suveran, pentru a-și pregăti, în singurătatea lui, cine știe ce rețete magice, s-a prăbușit ca un castel de cărți de joc. Aici trebuie căutată, cred, revoluția poetică săvârșită acum trei decenii de o mână de poeți îndrăzneți pe care nimic nu i-a împiedicat să ducă la bun sfârșit acest edificiu măreț și nou al poeziei moderne”. (Tot în nr. 2 al revistei „Orizont”, Sașa Pană publică un articol intitulat **Importanța prezenței lui Tristan Tzara în România**, menționabil datorită numeroaselor informații de istorie literară; nu lipsesc însă unele nuanțe ideologice). □ O altă pledoarie pentru „rolul social” al artei face Tzara și în „articol[ul] scris special pentru *Scântea*”, *Câte ceva despre cultură* (nr. 695, 5 decembrie). Intervenția, bogată în clișee ideologice, este inesențială. □ Cu prilejul vizitei, apar numeroase interviuri cu poetul în presa epocii; le amintim pe cele mai semnificative: Mihail Dinu, *Un român, scriitor francez și luptător în „maquis”. De vorbă cu Tristan Tzara, despre rolul social al scriitorului de azi și despre luptele eroice împotriva trupelor naziste* („Națiunea”, 27 noiembrie, p. 1, 3); Liana Maxy, *Tristan Tzara, poet în slujba libertății, vorbește ziarului nostru. Cum a început și cum s-a desfășurat rezistența franceză* („România liberă”, 27 noiembrie, p. 1, 6), Ștefan Roll, *Un scriitor al Rezistenței. Tristan Tzara ne vorbește despre lupta intelectualilor francezi alături de popor pentru apărarea păcii și a unității naționale* (*Timpu*, 27 noiembrie, p. 1, 4), Florica Șelmaru, *Colaboraționiști și maquisarzi. Tristan Tzara ne vorbește despre situația politică din Franța, despre cultură și România* („Contemporanul”, nr. 11, 29 noiembrie, p. 1, 3). Așa cum arată și titlurile, în majoritatea interviurilor poetul se referă la activitatea sa din cadrul Rezistenței franceze. Redăm un fragment din interviul (incluzând și o amplă evocare a personalității poetului) realizat de Ștefan Roll: „Aici (în orașelul francez Sanary, n.n.) am organizat rezistența împreună cu Henri Lefevre, Léon Brunschvich și alți scriitori francezi, tipărind tratate (tracte orig.), broșuri, ziare. În noiembrie 1941 germanii au ocupat localitatea. Am fost anunțat că voi fi arestat. Cu alte hărți false am fugit la Toulouse, ascunzându-mă într-un sat la o depărtare de 3 km, unde, bineînțeles, am făcut un nou centru de rezistență care s-a transformat apoi într-o viguroasă mișcare de *maquis*. Odată Toulouse eliberat, am ocupat postul de director al Radiodifuziunii apoi acel de șef al propagandei, fiind în 1945 ales ca reprezentant al Statelor generale. La sfârșitul anului 1945 am părăsit posturile politice, dedicându-mă exclusiv scrisului, fără să-mi părăsesc convingerile revoluționare și politice”.

28 noiembrie

● În „Adevărul vremii” Tudor Arghezi publică „tableta” **Bunul sfătuitor**, în care evocă, printre altele, o întâlnire cu I.L. Caragiale.

30 noiembrie

• Și Mircea Damian intervine, în „Fapta”, în chestiunea „crizei culturii” (*Dar cultura?!),* referindu-se la unele aspecte concrete ale problemei (asemenea lui Badea Marinescu, v. 18 noiembrie sau Al. Bogdan, v. 4, 6, 10, 11 decembrie). Astfel, sunt invocate „criza de hârtie” și scumpețea cărții (40.000 volumul), lipsa revistelor literare, neimplicarea S.S.R.-ului: „Am mai spus și cu alt prilej că la noi nu există o mișcare literară. Cauza principală trebuie căutată nu în faptul că n-ar exista suficientă libertate de gândire și manifestare cum susțin unii, ci în lipsa acută de hârtie, care, după ce că e puțină și scumpă, prin bursa neagră se obține la un preț și mai ridicat și se folosește cele mai adeseori la tipărirea de cărți polițiste [...] Ar fi interesant de știut dacă Societatea Scriitorilor s-a sesizat de absența fenomenului cultural, și ce a întreprins în mod practic pentru rezolvarea crizei?”

• În „Provincia”, nr. 39, Dinu Alexandrescu scrie despre *Criza culturii românești*: „D-l Caraion se agață de ideea de libertate cu disperarea unui naufragiat, crezând că libertatea este passe-partout-ul care deschide toate sertarele culturii. [...] Ei bine, nu este chiar așa. Dacă libertatea – pe care numai robii și iloții nu îndrăznesc să și-o ia întreagă când li se oferă – ar fi singură temeiul determinant al culturii, atunci cum se explică recrudescența culturală în țările cu regim absolutist [...]?” □ La rubrica „La ce lucrează scriitorii” sunt date următoarele anunțuri: „Dl. Ioanichie Olteanu va apare la Fundațiile Regale cu volumul intitulat *Ceasul plantelor amare*, iar F. Păcuraru, unul dintre cei mai talentați poeți ardeleni, face ultimele rotunjiri traducerilor complete pe care le-a făcut din Fr. Villon. [...] D-l Radu Enescu tânărul de mari posibilități literare de la Cercul literar din Cluj, ne va oferi o interesantă monografie a curentelor care agită platoul filosofiei contemporane. [...] Nuvela ardeleană suferă în schimb. Nu știm care să fie cauzele ce au dus-o la acest declin. Dintre cei tineri doar Ion D. Sârbu și I. Cârja-Făgădaru o mai abordaseră cândva. Nu înțelegem de ce și aceștia nu mai dau nici o veste bună.”

[NOIEMBRIE]

• Din nr. 11 al „Revistei Fundațiilor Regale”, dintre creațiile literare, se rețin în special traducerile lui Tudor Arghezi din Charles Baudelaire (*Versuri din Charles Baudelaire*): *Dușmanul*, *Muză bolnavă*, *Binecuvântare*. Dimitrie Stelaru publică poemele *Nu-mi amintesc*, *Fugă* și *București*, iar Geo Bogza reportajul *Introducere la oamenii din Valea Jiului* (p. 27-38). □ Camil Petrescu comentează și sancționează punct cu punct obiecțiile ridicate de editori în privința legii drepturilor de autor (*În jurul legii drepturilor de autor*). Scriitorul este entuziasmat de promulgarea legii, pe care o salută într-un stil din care nu lipsesc observațiile conjuncturale: „Legea în sine nu are

nevoie să fie expusă. Utilitatea ei se va vedea și, în privința aceasta, actul energic al regimului dovedește și dragostea pentru fenomenul cultural și luciditate în hotărâre. Fără sprijinul acestui regim, scriitorii timorați și de atâtea ori echivoci în demersurile lor nu au putut să se înfățișeze cu demnitate civilă în raporturile cu dârzenia surâzătoare, dar de fier, a capitalismului. Va fi o lege de folos obștească, dar semnificația ei depășește cu mult orizontul ei practic, fiindcă reprezintă un moment revoluționar față de cultura occidentală, chiar”. □ Șerban Cioculescu publică o cronică intitulată *Constant Tonegaru, „Plantații”, Poezii, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1945, operă premiată de Comitetul pentru premiarea scriitorilor tineri* („Aspecte lirice contemporane”, p. 94-100). Viziunea poetului s-ar manifesta în funcție de două coordonate, „mediul cosmic familiar, cu percepțiile faptului cotidian, precum și cu proiecțiile amintirilor, dar mai ales marele cosmos al imaginației, prin care vagabondează cu o notă ascuțită de luciditate”. □ N. Steinhardt publică un amplu comentariu despre scrierea lui Julien Benda, *La France byzantine (Benda, Franța și Bizanțul)*. Deși formulează și unele obiecții la adresa opiniilor exprimate de Benda (contrare celor din *La trahison des clercs*), prin care eseistul așază la baza cataclismelor politice ale celui de-al doilea război mondial și retragerea „bizantină” a intelectualilor în „turnul de fildeș”, Steinhardt își exprimă adevărată aderență la acestea: „Oricât am fi de convinși partizani ai primatului estetic, oricât ne-ar fi de dragă autonomia artei, oricât am considera ca un bun suprem libertatea spirituală absolută, dacă suntem cu adevărat sinceri și cinstiți cu noi înșine nu putem rămâne nepăsători în fața rezultatelor obținute în 1940 de o anumită tendință culturală și nu putem spune, dând din umeri, ce-are a face! Dacă faza finală a unor curente filosofice și literare a fost surparea însăși a regimului de civilizație care îngăduie ființarea artei și întronarea tiraniei sufletești celei mai cumplite ce a cunoscut istoria (sau ce a putut închipui mintea omenească) e clar că ceva era greșit, profund greșit. Căci una e libertatea artistică și alta e bizantinismul. Libertatea artistică e un lucru serios, bizantinismul e un caraghioslăc cu consecințe tragice”. Unele observații strecoară aluzii fine la realitatea românească: „Rămâne, pentru noi, problema așa: găsi-vom oare în sufletele noastre destulă tărie, în mințile noastre destulă luciditate, în purtările noastre destulă consecvență, pe buzele noastre destulă puțință de a surâde, în memoria noastră destulă gravitate și în echilibrul nostru destulă perfecțiune pentru a ști să nu cădem în bizantinism fără a fi nevoie de un organ tutelar care să ne învețe civismul?” □ Menționăm și articolul *Amintiri despre E. Lovinescu* al lui Eugen Jebeleanu, o evocare a personalității și activității criticului, precum și a ședințelor din cenaclul „Sburătorul” etc.

● În noua serie a revistei „Orizont” (an. III, nr. 1, noiembrie 1946) se inițiază o anchetă despre „condiția materială a artistului” (*Ancheta noastră*).

Condiția materială a artistului), cu următoarele întrebări: „1) Cu ce opere ai câștigat mai mulți bani?; 2) Ce-ai făcut cu banii?; 3) Cu ce operă credeți că ar fi trebuit să câștigați mai mult?; 4) Ce credeți că place publicului, actualmente?; 5) Publicul, editorul, directorul de teatru etc. v-au influențat?”. Răspund Arghezi, Tanți Cocea, Beate Fredanov, Galaction, Kimon Loghi, Ștefan Pănescu, Mircea Ștefănescu; concluzii de Eugen Marian. Interesează în special unele dintre răspunsurile lui Arghezi: „1) Am câștigat mai mult cu *Versuri* din care s-au tras 15 ediții, ceea ce arată că versurile erau probabil slabe. Dar cred că, proporțional, am câștigat cel mai mult când mi s-a acordat Premiul Național de Literatură, la care nu mă gândisem, pentru care nu muncisem și care se acordă la noi de obicei nu ca o încununare, ci ca un fel de pensie pentru infirmitate literară”; sau „5) Desigur că n-am fost niciodată influențat și cred că niciunui artist conștient nu i se poate întâmpla asta. Dacă aș fi mers în întâmpinarea gustului public, știu eu ce poezii ar fi trebuit să scriu”. □ Într-un articol intitulat **Hărți și constelații**, Nina Cassian plasează lirica viitorului apropiat sub semnul „neoromantismului”, care să „corespundă nevoilor insistente ale actualității: substanță, suflu generos, patetism” cu un „corectiv de nuanțe: familiaritatea, spiritul critic, umorul”.

DECEMBRIE

1 decembrie

● În „Semnalul”, nr. 1387, Vladimir Streinu publică o cronică despre poezia lui Cicerone Theodorescu, intitulată **Documente lirice** („Cronica literară”). Remarcând funcția „documentară” a noului val liric, criticul se referă cu oarecare scepticism la schimbarea de formulă din creația lui Cicerone Theodorescu (de la volumul *Cleștar*, 1934 cu „aplecări ermetiste” la poezia socială din *Cântece de galeră* și *Focul din amnar*, ambele din 1946), socotind-o inautentică: „De la această poezie condamnată la izolarea în sine, cum este inițialmente ca și în cele din urmă în întregime adevărata poezie, cu oricâtă iluzie de claritate ne-ar înșela, d. Cicerone Theodorescu a făcut un salt liric de necrezut la poezia socială. Spunem salt de necrezut fiindcă poetul a renunțat în modul cel mai conștient și mai revoluționar, dacă e să vorbim etimologicște, la materia îndelung rafinată, căreia i se aplica în faza singularizării, dar necrezut și pentru că noua sa orientare se producea nu la lumina zilei, așa cum ar fi fost normal în împrejurări normale, ci în ascuns de cititori, în clandestinismul «rezistenței», la care îl constrânsese opresiunea hitleristă din 1942-44”. Oricum, în opinia criticului, poetul ar înfățișa realitatea de până la 1944 în „imagini documentar lirice, la care se va reveni întotdeauna de câte ori se va simți nevoia să se evoce adevăratul chip al epocii”.

- În „Adevărul vremii”, Tudor Arghezi publică „tableta” *„Talentul meu”*, care poate fi socotită o artă poetică: „Nu am talent, am o turbare. Cuvântul îmi vine greu în condei. Îl șterg de zece ori și tot nu l-am găsit. Mă sângeră fraza, mă doare. Sunt bolnav de ceva, bolnav de nedeslușit și dorm neîntrerupt. Un lucru le cer oamenilor care mă iubesc, să mă lase singur, să nu mă ceară, să nu mă cheme. Că dacă sunt în stare să fac ceva, nu pot izbui în vuiet, în ropot și alarmă: îmi trebuie liniștea de la început, aceea în care plutea peste ape cuvântul.”

2 decembrie

- În „Scânteia”, Traian Șelmaru publică articolul intitulat *Se caută o nouă „elită”*, în care reia sintetizat argumentele și acuzele oficiale la adresa presei de opoziție în polemica despre implicarea intelectualului în politică: *„Campania pentru așa-zisa apărare a culturii, pentru salvarea «elitelor» nu e de fapt decât campania de apărare a pozițiilor reacționare împotriva maselor, e stavila pusă în drumul acestora către conducerea Statului. Căci prezența în determinarea politicii interne și externe a unor intelectuali ieșiți din popor și permanent legați de el înseamnă sfârșitul politicii de clică în acea țară.”*

- În primele zile ale lunii (probabil 2 decembrie) Ion Pas este numit ministru al Artelor. Obiectivele sale, la ocuparea funcției, ar fi „răspândirea artei în sânul poporului” și „îmbunătățirea condițiilor de viață a slujitorilor artei”. (cf. „România liberă”, 4 decembrie, *Instalarea noilor miniștri*, nesemnat).

4 decembrie

- O altă direcție a polemicilor despre criza culturii, sesizabilă îndeosebi în intervențiile lui Al. Bogdan din „Semnalul” (dar și în cele ale lui Badea Marinescu sau Mircea Damian, v. 18, 30 noiembrie), este cea a semnalării cauzelor concrete, pragmatice de manifestare a acesteia. Astfel, acesta publică în nr. 1389 (4 decembrie) al publicației articolul intitulat *Între mizerie și cultură*, în care degradarea factorului literar primește explicații destul de ignare: *„Cultura este astăzi în primejdie – acesta este adevărul – dacă mai putem vorbi azi de cultură. Toată lumea este ocupată de politică, de nevoile materiale ale vieții, de lemne, varză și cartofi[...]”*. O altă cauză, mai tangentă procesului, ar fi prețul cărților (un roman ar costa între 15-22.000 lei), la care publicistul se va referi în intervențiile sale viitoare. (V. și Al. Bogdan, 6, 10, 11 decembrie; de asemenea, 30 septembrie, Virgil Ierunca, împreună cu trimiterile).

5 decembrie

- Pornind probabil de la articolul lui Al. Bogdan (v. mai sus, 4 decembrie), în nr. 1390 din „Semnalul” este publicat articolul *Promovarea culturii*

(nesemnăt), în care sunt propuse câteva soluții în acest sens, citându-se modelul sovietic: „Promovarea culturii cere cărți, reviste și ziare ieftine. În Uniunea Sovietică, volumul broșat sau legat este vândut la un preț foarte redus. Statul pune la dispoziția celor dornici de a se instrui imense biblioteci cu sute de mii și chiar milioane de volume de cultură generală ca și de specialitate, adăpostite în palate confortabile și frumoase”

- În consonanță cu unele inițiative ale „Scânteii” în privința punerii în practică a conceptului „artei pentru mase” (v. rubrica lui Miron R. Paraschivescu, „Sufletul popular”), „Tineretea” inițiază, începând cu nr. 70 (5 decembrie), o rubrică intitulată „Poezia este a tuturor”, al cărei deținător este S. (avin) Br.(atu). Se alege o poezie celebră, care urmează a fi explicată „tinerilor muncitori”. În acest număr, este reprodus poemul *Testament* de Tudor Arghezi, însoțit de un rezumat ingrat, din care selectăm un scurt pasaj: „Poetul, fiul poporului muncitor, primește rodul muncii strămoșilor de la coarnele plugului și caută să-l lase mai departe urmașilor.” (Într-un număr viitor, din 19 decembrie, în cadrul aceleiași rubrici va fi reprodus și comentat și poemul *Glasul morilor* de Ion Minulescu).

- În jurul acestei date, cu prilejul unei ședințe a Adunării Deputaților, Mihail Sadoveanu este ales președinte al Camerei. În discursul său de mulțumire, scriitorul salută entuziasmat noul Parlament: „Un Parlament care răspunde voinței poporului, un Parlament care lucrând pentru popor, pentru patria noastră își va fi făcut datoria cu dragostea și cu sinceritatea pe care suntem chemați s-o aducem (*aplauze*). SALUT CEL DINTÂI PARLAMENT CHEMAT SĂ REALIZEZE ROMÂNIA DEMOCRATICĂ. (*aplauze*)” (cf. „Scânteia”, 7 decembrie, *În ședința de ieri după amiază a Adunării Deputaților s-a procedat la alegerea biroului Camerei. Maestrul Mihail Sadoveanu, președinte al Camerei*, nesemnăt). □ Alți publiciști fac și unele speculații psihologice despre sentimentele prozatorului în privința numirii sale: „Cu aerul său sincer, marele povestitor a mărturisit Camerei că nu se simte pregătit pentru o atare însărcinare. Lipsa de experiență va căuta însă să o suplinească prin marea dragoste de țară care îi călăuzește activitatea” (referiri și la „anii din urmă când cărțile sale erau arse, când Fălticenii săi natali îi dădeau jos numele de pe tablele străzii Mihai (sic) Sadoveanu și când ferocele Stelian Popescu cerea excluderea sa dintre membrii Academiei, pentru vina de a fi activat în spirit democrat” („Semnalul”, 7 decembrie, *Parlamentul lucrează. Ce știa ministrul de interne. Vorba unui deputat moldovean. Mihail Sadoveanu pe fotoliul președinția*, la rubrica „Viața politică”, semnat „Ric”). □ Evenimentul este consemnat și în „Națiunea”, 7 dec., „România liberă”, 7 dec. etc.). □ Alegerea lui Sadoveanu va fi persiflată de către presa din opoziție (îndeosebi de „Liberalul”). Reținem o singură prezentare sarcastică a scriitorului (în nr. 250, 8 decembrie, *Cu tot doliul care o copleșește*, nesemnăt, „Fapte și note”): „Dar

știm cu toții că tov. Sadoveanu, de la începutul carierei sale, a îmbrățișat partidul profitorilor! Și în tot cursul acestei laborioase cariere, tov. Sadoveanu a fost un vajnic apărător al regimurilor de la putere și un mare profitor al neamului și al tuturor bugetelor, fie că era guvern reacționar, fie că era guvern de tehnicieni, fie că era guvern comunist. [...] Întocmai ca în piesele lui Pirandello, avem de a face cu un caz tipic de dedublare a personalității. Întocmai ca anumiți gentlemen care ziua sunt spărgători, iar noaptea oameni de lume, tot astfel și tov. Sadoveanu este și bepedist și mare povestitor al neamului! Să-i fie de bine!”.

6 decembrie

- În „Semnalul”, Al. Bogdan continuă serialul său despre soluționarea crizei culturii, publicând articolul intitulat *Pentru o politică a cărții*. Iată câteva observații și idei în acest sens: „Editorii, față de această situațiune, au cerut ca statul să aleagă dintre toate cărțile scoase de fiecare editură, un număr de lucrări pe care le socotește de o deosebită valoare științifică, literară, de popularizare sau de propagandă, și din acestea să cumpere pentru cele 500 de biblioteci ce ar urma să se înființeze. De asemeni, aceleași cărți recomandate, să fie obligate și bibliotecile de împrumut să le cumpere. Aceste biblioteci vor fi însă libere, bineînțeles, să aibă și alte cărți, în afară de cele recomandate.” (V. și 4, 10, 11 decembrie, v. și 30 septembrie, Virgil Ierunca, împreună cu trimiterile).

- În „Contemporanul”, nr. 12, sunt publicate „trei poeme” de Tudor Arghezi (cu mențiunea „din volumul 101 poeme care va apare în Editura de Stat”): *Bivolul de jar, Omule, Într-un județ*. □ Pornind de la cazul Bacovia, recent sărbătorit, se reia pledoaria pentru implicarea forurilor guvernamentale în privința ameliorării stării materiale a scriitorilor (*Condiția umană a artistului*, semnat „Contemporanul”): „Zeci de scriitori și artiști privesc către incinta parlamentară ca spre singurul loc posibil de unde poate înmuguri, nu numai o nouă speranță, dar certitudinea unei mai bune condiții umane”.

- „Tribuna nouă” publică pe prima pagină, fără semnătură, un articol despre *Tristan Tzara*, care „a fost un propagator îndrăzneț al ideii de libertate, călătorind neîntrerupt în țările Europei ca să ia contact cu toți intelectualii în vederea unei colaborări care avea menirea să răstoarne odioasele dictaturi ce întunecau viața popoarelor”. Articolul este prilejuit de conferința pe care poetul urma să o susțină în aceeași zi: „Conferința, care va avea loc la ora 17 în sala «Pârvan», de la Universitatea Regele Ferdinand I, e intitulată «Les sources révolutionnaires de la poésie française d’aujourd’hui»,

7 decembrie

- În „Veac nou” (an. III), nr. 1, este reprodus, cu titlul *Filosofia neîncrederii și a indifferenței*. *Jean Paul Sartre și individualismul burghez*

contemporan, articolul publicat de I. Frid în „Literaturnaia gazeta” din 19 octombrie 1946 (trad. neprecizată). Într-un comentariu amplu, sunt analizate principalele idei ale curentului existențialist, socotit un „sistem plin de contradicții și perfect reacționar”, în care „scepticismul și agnosticismul – meschine, cinice, veninoase, sunt completate de un relativism de tip machist”, iar „viața e o scârboasă vegetare pe care o nu știu ce soartă irațională și severă o leagă de oameni”. Principala carență a existențialismului ar fi însă neaderența la doctrina marxistă, drept pentru care miza curentului este socotită una ocultă, îndemnând la „anarhism”: „Funcția socială a celor create de Sartre nu poate fi decât rolul sui-generis de cal troian, aruncat de reacțiune în lagărul forțelor progresiste. Reacțiunea are nevoie neapărată de o «filosofie» perfidă, sofistă, care ar ajuta-o să molipsească mai mulți oameni din aceea care se gândesc la dreptate, la o viață mai bună, inoculându-le neîncrederea în propriile puteri, indiferența față de ideile avantgardiste, lipsa de încredere într-un partid de avantgardă, îndoiala asupra fertilității eforturilor colective ale muncitorilor și a întregii omeniri progresiste, dispoziția spre capitulări și absurditatea că e posibilă o acțiune numai de aventură, dinainte condamnată la insucces”.

8 decembrie

● În „Jurnalul de dimineată”, dezbaterea despre „criza culturii” continuă cu intervenția destul de ambiguă a lui Alexandru Talex. Într-un articol cu un titlu sceptic și retoric, *Există, oare, o criză a culturii românești?* („Discuții”), publicistul reia și susține multe dintre argumentele expuse de Ion Caraion în prima sa intervenție, însă concluziile amintesc de resemnarea lui Virgil Ierunca (v. mai sus, 30 septembrie), iar soluțiile în privința „*criz[ei] spiritual[e]*” (relansarea creației artistice prin mobilizarea entuziastă a scriitorilor) par asemănătoare cu cele propuse de direcția oficială: „Mai cred scriitorii noștri de azi în ceva? Sunt ei pregătiți să fie oglinda în care să se răsfrângă epoca ce o trăim? Răspunsul pe care ni-l dăm este șovăielnic. Mai întâi, cei mai mulți dintre scriitorii noștri au trăit departe de viața socială. Sunt plăsmuitorii unei opere isvorâtă mai mult din imaginație decât din realitate. Retrași într-un turn de fildeș, depărtat de durerea și aspirația mulțimii, și-au închiriat deseori strunele sufletului celor care împărtășeau tainul de grăunțe și le asigurau confortul. Nu despre ei ne vom ocupa în cele de față, pentru că aceștia, fără nicio identitate reală în trecut, astăzi și-au închiriat una, care nu ne interesează. Avem însă creatori de frumos, intelectuali care au trăit, au luptat și au văzut în artă un mijloc social și poate unul dintre cele mai puternice în stare să descotorosească umanitatea de Urât, ajutând-o la consolidarea domniei Binelui, Frumosului și Adevărului. Tăcerea lor actuală, oboseala și lipsa lor de entuziasm și prezență pe șantierul social ne îndurerează”. (V. mai sus, 30 septembrie,

Virgil Ierunca, împreună cu trimiterile. Pentru dezbaterea din „Jurnalul de dimineață”, v. 17, 31 octombrie, Ion Caraion, Călin Popovici; 14, 17 noiembrie, Mircea Alexandru Petrescu, Petru Vintilă; 8 decembrie, Alexandru Talex; 11 ianuarie 1947, Tudor Teodorescu-Braniște.

• Zaharia Stancu este instalat director la Teatrul Național. „Scânteia”, nr. 698, descrie pe larg evenimentul și discursul ținut de scriitor cu prilejul numirii sale: *În ceasul greu prin care a trecut Teatrul Național, noi n-am părăsit prima noastră scenă! „Voi fi în fruntea dv. la muncă, dar voi fi în fruntea dv. și în străduința și în lupta care trebuie dusă pentru ca toate revendicările dv. de ordin material, moral și artistic să fie împlinite sută la sută!”- Cuvântarea rostită de tov. Zaharia Stancu la instalarea sa ca director al Teatrului Național.* (știri despre eveniment și în „România liberă”, 8 decembrie).

9 decembrie

• În „Scânteia”, A. L. publică o cronică negativă despre romanul „*Soarele negru*” de Ticu Arhip (*Fundația Regală*) („Cronica literară”). Este subliniată insistent lipsa mesajului social al scrierii: „nimic din frământările sociale sau politice românești din perioada dintre cele două războaie nu răzbate nicăieri în *Soarele negru*”; „Ce rezultă din asta pentru noi, pentru cititori, pentru oamenii care au trăit și au muncit, care trăiesc și muncesc în România?” etc.

10 decembrie

• În continuarea articolelor precedente (v. mai sus, 4 și 6 decembrie), Al. Bogdan revine în chestiunea politicii defectuoase a editurilor, remarcând invazia traducerilor mediocre și oferind și unele date statistice în acest sens (*Criza editurilor*, „Semnalul”): „În 1944 s-au tipărit 2536 cărți, dintre care 1902 în Muntenia, 404 în Ardeal. În Moldova s-au tipărit numai 0, 5 la sută din totalul tipăriturilor. Capitala a monopolizat aproape toate tipăriturile, cu 1843 de cărți. Din totalul cărților tipărite, de-abia 104, respectiv 4,1% sunt scoase în edituri de stat, iar de tipografii numai 589, respectiv 23,1% sunt scoase la imprimerii de stat. După natura lucrării, cărți originale, traduse și prelucrate, în cursul anului 1944, cele din grupa «științelor sociale» ocupă primul loc cu un număr de 577, respectiv 22,7% și din această categorie cele care tratează subiecte de istorie, arheologie, drept, legislație formează majoritatea (54,59%). Vin în ordine descrescândă cele de literatură cu 467 (18,5%) și din această categorie cele ce aparțin genului epic dă numărul cel mai mare (258).” Sunt prezentate și unele soluții pentru redresarea pieței editoriale: „Ca să trasăm o schemă pentru viitoarea politică a cărții românești, va trebui să înscriem în primul rând îndatorirea Statului de a deschide biblioteci, de a cumpăra cărți, de a tipări anumite cărți bune sau a ajuta la editarea lor; de a încuraja (prin concursuri serioase și premii) pe

începătorii de talent de a soluționa problema hârtiei, problema traducerilor etc. etc.”

- În nr. 2 din noua serie a „Studentului român”, Marin Preda publică fragmentul de proză *Nepotul (fragment)*, care prin personajul central (Stan Tudose) dă idee de posibile alte proiecte anterioare ciclului *Moromeților*.

11 decembrie

- În „Adevărul vremii”, în „tableta” *Onorate domnule corector*, Tudor Arghezi lansează un protest la adresa existenței cenzurii: „Eu pricep că preferințele dumneavoastră merg la cuvintele mai uzuale: Trăiască! Admirabil! Ce bine e! – dar nu toți modeștii dumneavoastră colegi de breaslă ziaristică sunt ca să zic așa redactori normali. Se mai găsesc între ei și unii care s-au născut înainte de termen. Fiți buni, aveți față de ei o naturală compătimire.”

- Într-un alt articol din serialul său, intitulat *Bibliotecile de împrumut* și publicat în „Semnalul”, Al. Bogdan remarcă lipsa instituțiilor de gen („Chestiunea înființării unei mari biblioteci de stat, pentru a împrumuta cărți muncitorilor, funcționarilor, studenților trebuie pusă în studiu”) sau precaritatea condițiilor oferite de cele deja existente. □ Într-un număr viitor din „Semnalul” (1398, 14 decembrie), Al. Bogdan va publica, din aceeași serie, articolul *Între sport și cultură*, remarcând supremația primului termen față de cel de-al doilea. (V. și 4, 6, 10 decembrie. V. mai sus, 30 septembrie, Virgil Ierunca, împreună cu trimiterile).

13 decembrie

- În „Contemporanul”, nr. 13, este publicat eseu cu inserții memorialistice *Anteu* al lui Roger Garaudy (cu o prezentare de Veronica Porumbacu). Interesează cu precădere cele câteva notații privind literatura sau redirectionarea culturii în spiritul „umanismului democratic”. Astfel, este contestat modernismul occidental ca direcție de orientare artistică („snobismul monden de la Proust la Bourget, refulările morbide de la Salavin la Duhamel sau freneziile fără scop ale lui Gide, stupefiantele poetice ale lui Verlaine, Mallarmé sau ale suprarealiștilor”), căruia i se propune, în replică, „renașterea umanismului” sub influența directă a clasei muncitoare, al cărei prototip devine personajul mitologic Anteu: „Am străbătut o etapă hotărâtoare atunci când am înțeles că această decadență a culturii era legată de decadența unei clase sociale, care acaparase monopolul spiritului și care vroia să imobilizeze omenirea, să oprească cu alcoolurile ei contrafăcute creșterea omului. În clipa aceea, problema culturii s-a schimbat pentru mine: nu mai era vorba de a visa la umanismul Renașterii, ci de a munci pentru renașterea umanismului. Întrebarea se punea de-a dreptul: cine vrea să schimbe lumea? [...] Clasa muncitoare singură ducea această luptă.

Concluzia se impunea: revoluția muncitorească e condiția renașterii noastre intelectuale.” □ Într-o notiță intitulată *Despre libertate*, S.(imion) Al.(terescu) aduce aceleași argumente oficiale la acuza formulată de „criziști” (în special de Ion Caraion, v. mai sus, 17 octombrie) în privința lipsei de libertate și a existenței cenzurii, invocând însăși posibilitatea prezentei dezbateri: „Acuzația este și interesantă și semnificativă. Interesantă, pentru că în acești doi ani de zile de când masele populare își conduc destinul lor propriu, au ieșit de sub teascurile tiparului cele mai variate forme de creație culturală, de la iraționalul suprarealism și până la cea mai inteligibilă pornografie. Nimeni nu exercitat o cenzură în acest domeniu al literaturii și poeziei au putut după voie să exalte sentimentul unei existențe noi sau să impuie această realitate. Singura cenzură exercitată a fost aceea asupra manifestărilor de nuanță cert fascistă sau fascizantă.” □ În același număr, Geo Bogza publică reportajul *Valea Jiului*.

15 decembrie

● În „Adevărul vremii”, nr. 16 743, Tudor Arghezi are o altă intervenție în dezbaterile despre „criza culturii”, publicând celebra tabletă intitulată chiar *Duminică: În criză de cultură* (vezi *Anexa*). Poetul se raliază la opiniile lui Ion Caraion (v. mai sus, 17 octombrie), echivalând criza culturii cu existența cenzurii și lipsa libertății de creație; alte cauze ale degradării mediului literar ar fi criza hârtiei sau desființarea unor edituri: „Ei [adeptii crizei, n. n.] ar spune cam așa: «Nu putem scrie ce ne vine să scriem din pricina cenzurii și așteptăm abolirea acestei închiiziții a singurei culturi onorabile, a sincerității. Dacă ați fi mai inteligenți și mai identificați cu tradițiile culturii, ați desființa definitiv cenzura și ne-ați lăsa să lucrăm după cum ne taie capul». Tăiatul capului e unicul criteriu de cultură, dacă suntem nevoiți să adaptăm cuvântul pentru întregul și definitivul complex.” □ Din cauza acestui articol, Tudor Arghezi se vede comparat, indirect, cu „Mitică al lui Caragiale”, v. mai jos, 23 decembrie. V. și 30 septembrie, Virgil Ierunca, împreună cu trimiterele, 17 octombrie, Ion Caraion. Pentru alte intervenții similare ale poetului, v. 27 octombrie).

● În „Națiunea” (cu continuare în numărul din 16 decembrie) este publicat, cu titlul general *Dezvoltarea culturii naționale și reorganizarea școlii*, discursul ținut de G. Călinescu, ca reprezentant al Partidului Național Popular în cadrul discuțiilor la Mesajul Tronului (discurs ținut, probabil, în 13 decembrie). Este vorba de una dintre cele mai semnificative pledoarii, tipic călinesciene, pentru o amplă reconstrucție culturală după tipar renașcentist, camuflată într-un text cu inserții politice ironice (repetiția sintagmei justificatorii „eu, în numele Partidului Național Popular, firește”). Ridicarea „tensiunii culturale necesare producției economice a unei țări” (presupunând implicarea „producătorilor intelectuali”), „împroprietărirea

scriitorilor, artiștilor, ziariștilor”, crearea „unui minister al Bibliotecilor Academiei Române”, „numărul deschis la Universitate”, crearea unui „radio și ziar pentru țărani”, „cărți și teatru gratuit pentru funcționari și intelectuali” sunt câteva puncte din programul de reconstrucție culturală propus de G. Călinescu. Iată câteva fragmente din discursul criticului: „Deci, trebuie să pornești de la o tensiune culturală și aș zice, în termeni medicali, ca să știi ce economie are un popor, trebuie să-i iei tensiunea culturală. Sunt popoare, cum este al nostru, care, din nefericire, suferă de apatie. A suferit odată și sunt încredințat că n-are să mai sufere. Rostul Partidului Național Popular, care este un partid intelectual, conținând, desigur, și alte clase, în fond tot de intelectuali, este tocmai acesta, de a ridica tensiunea culturală necesară producției economice a unei țări”; „Intelectualii, savanții și scriitorii unei nații ocupă un adevărat minister, de cele mai multe ori, mult mai durabil decât ministerele seculare. Și Mihail Sadoveanu – de voiește ori nu voiește – este un prim-ministru al patriei noastre în ordine spirituală. (*Vii aplauze*). Ludovic al XIV-lea n-a rămas în istorie prin miniștrii lui de finanțe sau de economie; el a rămas în istorie fiindcă a protejat pe Racine, pe Molière și Boileau și fiindcă a comandat lucrări lui Perault și Mansart. Ceea ce atunci părea o risipă, acum sunt bunuri economice înscrise într-un buget, sunt bunuri care atârnă mult mai greu decât toate lingourile de aur. Lumea n-ar vizita Franța fără prestigiul Luvrului și a Comediei Franceze. Nu puneți prea mare temei în recoltă. O recoltă bună nu prețuiește cât o «recoltă» de Bruegheli”; „[...] este o nedreptate pentru această tagmă eminentemente progresistă [artiștii, n. n.] să nu aibă un petec de pământ la mare, să zicem, unde să viseze în folosul economiei. (*Aplauze*.) Poate se va găsi vreun poet care cultivând cartofii să scrie, ca și Virgil, niște noi *Georgice* care mai târziu vor avea valoare economică, pentru că se vor vinde în librării.”; „[...] când sunt bani pentru Ministerul Propagandei sau Informațiilor, atunci îmi zic că ușor s-ar putea găsi bani și pentru un minister al bibliotecilor”. □ Conferința are ecouri în presa epocii, pe care le prezentăm în continuare: reține atenția unui publicist de la „Fapta” (*Bloc-notes*, 17 decembrie, nesemnat), dar și a lui Al. Bogdan (*Academia Română*, „Semnalul”, 22 decembrie), care își vede întărită, printre altele, pledoaria sa pentru politica administrativă a bibliotecilor. □ Discursul este parodiat în presa de opoziție (*Discurs rostit de profesorul Călinescu în prima adunătură liberă*, „Liberalul”, 18 decembrie, „Figuri și comemorări”, semnat „Ariel”): „Vă salut pe toți și salut guvernul pentru ideea care-a avut-o, de-a băga pe-aici și muncitori intelectuali, e adevărat, în proporție de unul la sută. Cum spun adversarii noștri înzestrați cu spirit hipercritic, în conglomeratul bepedist personalitățile culturale și producătorii intelectuali în genere ar fi niște simple detalii de decor, ar fi un fel de statui ornamentale așezate aici în incinta Camerei pe bănci și menite a rămâne mereu mute și nemișcate.” etc.

19 decembrie

● În „Jurnalul de dimineață”, la rubrica „Discuții”, Ion Caraion își reiterează și își amplifică argumentația din *Criza culturii românești* (v. mai sus, 17 octombrie) într-un alt articol, intitulat *Criza omului* (vezi *Anexa*). Sunt inventariate și ecurile stârnite de prima sa intervenție, ca și dezbaterile care avuseseră loc între timp: „Nu trăiește cultura acolo unde libertatea a murit. Pentru că omul acolo există ca mai puțin decât un om. [...] Omenirea trăiește o criză. Caligula e printre oameni. Falsul Caligula, depozat de înțelepciunea nebună a celui antic, se face din zi în zi mai rău. Omenirea trebuie salvată de Caligula”.

20 decembrie

● Într-o intervenție tangentă polemicii despre „criza culturii”, Mihnea Marmeliuc consideră, în „Liberalul”, că o cauză sau o consecință a acesteia ar fi explozia prețurilor pe piața de carte (*Prețul valorilor spirituale*, la rubrica „Mișcarea culturală”): „Se pune problema câtă lume simte necesitatea literaturii ca pe o nevoie stringentă și de neînlocuit, la ce grad se situează această nevoie în ierarhia intensității trebuințelor pentru omul mijlociu și de aici ce sacrificii este dispus să facă acesta pentru a-și procura o carte”.

● Pe prima pagină a cotidianului „Tribuna nouă” apare articolul *Pământ pentru scriitori, artiști și gazetari*, pornind de la discursul rostit în Parlament de George Călinescu, deputat de Botoșani, prin care criticul „a cerut, într-un larg expozeu asupra realităților noastre spirituale, bibliotecă, ziare pentru sate, școli și ÎMPROPRIETĂRIREA SCRITORILOR, ARTIȘTILOR ȘI GAZETARILOR, ca o datorie peste care statul nu poate să treacă”. Articolul este semnat de Iosif Moruțan.

22 decembrie

● În consonanță cu intervențiile lui Al. Bogdan (v. 4, 6, 10 și 11 decembrie), Șt. Rădulescu publică în „Fapta”, articolul *Criza cărții* („Fapta în teatru, literatură și cinema”), în care este acuzată asociația editorilor de o administrare deficitară a câmpului literar: „Există o asociație a editorilor. Ce-a făcut pentru răspândirea cărții? Unde sunt librăriile pe care le-a deschis? care sunt scriitorii pe care i-a lansat? Ce concursuri a inițiat pentru descoperirea noilor talente? Ce reviste săptămânale, bilunare sau lunare a tipărit, unde să se afirme noii scriitori și prin mijlocul cărora să se răspândească interesul pentru literatură? [...] S-a spus că o carte românească e prea ieftină în comparație cu cartea franceză, dar s-a uitat că-n timp ce cartea franceză s-a scumpit – în franci – numai de 10-15 ori, cartea românească s-a scumpit de 300-400-500 de ori”. Posibile soluții ar fi

„ieftinirea cărților” și reducerea traducerilor. (Articolul va fi publicat și în „Semnalul”, 25 decembrie).

- Tudor Arghezi se plasează în răspăr față de poziția oficială (și nu numai) în privința epurării lui Brătescu-Voinești (*I. Brătescu-Voinești. I*, „Adevărul vremii”, 22 decembrie; *II*, idem, 31 decembrie, la rubrica „Tablete”). Deși își mărturisește disprețul pentru opera scriitorului, Arghezi protestează împotriva măsurilor implicate de procesul epurării (nu numai interzicerea operei, ci și privarea de libertate a autorului). Redarea convorbirii telefonice cu Brătescu-Voinești este antologabilă: „La întrebarea insistentă: Cine vorbește?, vocea răspunse după mai multe pauze și codeli: «E omul pe care l-ai batjocorit și amărât o viață întreagă». [...] Am răspuns: «Am uitat. Vă rog precizați» - și am auzit: «Brătescu-Voinești, arestat la domiciliu»,».

- În „Contemporanul”, nr. 14, C. Ionescu-Gulian publică un articol intitulat *Erori idealiste în concepția culturii* („Cronica ideilor”), denunțând indirect fundamentele autonomiei esteticului, socotite false conform doctrinei marxiste: „Concepția «contemplativă» sau «puristă» a culturii este una din manifestările idealismului, care a stăruit și mai stăruie să separe sfera culturii de sfera vieții sociale. «Indiferența» sau separația pe care o decretează idealiiști între sfera culturii și viața socială este, în principiu, dictată de motive și interese sociale de clasă: când ideologul dorește ca ideologia, cultura să nu dezvăluie, ci să ascundă problemele, faptele și contradicțiile sociale și politice”. □ Ion Vitner reia și relansează după alte coordonate dezbateră despre „criza culturii”, într-o intervenție semnificativă pentru imperativele dogmatice ale epocii, intitulată *Dreptul la sinucidere* (vezi *Anexa*). Dacă în privința negării parcurgerii unei etape de criză argumentele sunt cele previzibile (de altfel, în întreaga dezbateră, ideologul vede „o inteligentă campanie propagandistică menită să demonstreze că trăim într-un climat lipsit de cele mai modeste libertăți”), inedită, printre intervențiile din epocă, se dovedește semnalarea unui corolar neașteptat al întregului proces, și anume „transplantarea în cultura românească, atât de primitoare, a ultimelor mânărtărci crescute pe solul descompunerii fascismului”, adică a producțiilor existențialiste. □ În același număr, Tudor Arghezi publică poemul *Flautul descântat*.

23 decembrie

- „Rampa”, „ziar de teatru, muzică, litere și cinema” (an. XXXV, seria a IV-a), nr. 54, intervine în principală dezbateră a perioadei, inițiind, prin C. Panaitescu, o anchetă intitulată *Criza culturii românești. Răspunsurile d-lor: Victor Eftimiu, Tudor Teodorescu-Braniște, I. Valjan, Cezar Petrescu, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu și Păr. Gala Galaction*. Chestionarul este următorul: „1. Există o criză a culturii românești? 2) Regimurile politice pot suprima libertatea de exprimare și de manifestare a

culturii?”. La prima întrebare, aproape fără excepții, intervievații fie neagă cu totul existența crizei, fie o încadrează într-un proces mai amplu al realității sociale; la cea de-a doua unele dintre răspunsuri (cel al lui Teodorescu-Braniște sau al lui Cezar Petrescu, ultimul având premoniții surprinzătoare) conțin unele aluzii la actualitate. Redăm în continuare câteva fragmente din cele mai semnificative răspunsuri: V. Eftimiu: „1) Când apar atâtea cărți în vitrine, când se fac atâtea expoziții, când joacă peste douăzeci de teatre în București, cum s-ar putea vorbi de o criză a culturii? NOI STRĂBATEM O CRIZĂ A GOSPODĂRIEI, dar asta e altă poveste. 2) [...] ACTIVITATEA CREATOARE SUGRUMATĂ DE CENZURĂ ESTE O LEGENDĂ. [...]”; Tudor Teodorescu Braniște: „1) Cred că există o criză a culturii mondiale, în care – firește – se încadrează și criza culturii românești. Cultura înseamnă *cultul valorilor spirituale*. Războiul, prin brutalitatea lui, duce totdeauna la deprecierea acestor valori. [...] 2) Niciun regim politic nu are dreptul să suprimе libertatea. Nu numai fiindcă libertatea este înscrisă în legi, ci mai ales pentru că ea este înrădăcinată în sufletul omului. UN OM NU ESTE OM DECÂT DACĂ ESTE LIBER. [...]”; Cicerone Theodorescu: „1) [...] Există însă, în timpul de față, era să zic o molimă – nu scrie așa, nu e atât de grav – există în orice caz o *modă* a crizelor. Crizele sunt din nou *en vogue*. Crizele *se poartă*. Ba m-aș prinde să demonstrez că aceste crize [...] ei bine, *aceste crize se și lansează...*; 2) [...] Se întâmplă ca anumiți șmecheri cu (urmează un cuv. indescifrabil) îndeamnă pe anumiți naivi cu talent să facă *tărăboi într-o parte a grădinii*, ca ei să poată șterpeli pepenii – fără supărare și după obicei – *prin partea cealaltă!*[...]”; Cezar Petrescu: „1) Criză? Ce fel de criză? Poate o criză de creștere?... [...] Aceasta nu e criză. Ceva trecător. E drama permanentă a culturii românești. Totul se petrece între o mână de oameni, pentru o mână de oameni. Dincolo de barierele orașelor, unde se întinde țara, țara reală, întunericul stăruie ca pe vremea lui Burebista. [...] 2) Hotărât nu! Nu cred că libertatea de cugetare și de exprimare poate fi serios amenințată de restricții fătice ori deghizate. [...] Iar din punct de vedere scriitoricesc, gazetăresc ori artistic cred dimpotrivă că orice opresiune dă rezultate contrarii celor urmărite de strangulatorii libertății de cugetare și exprimare. Dezvoltă o subtilitate și o acuitate – o atenție mărită! – la care publicul devine de îndată părtaș. Aș spune complice [...]”; Eugen Jebeleanu: „1) [...] Criza culturii românești nu datează nici de astăzi, nici de ieri. Ea este o veche și tristă realitate, provocate de politica, întru totul condamnată, a celor care au ținut masele, cu dinadinsul, în întunericul analfabetismului, disprețuind cultura în atributele ei majore și nefăcând-o accesibilă decât unei minorități prezumțioase. [...] 2) [...] au fost uciși oameni de cultură, însă cultura, Cultura rezistă și înfrânge vrăjmășia tuturor tancurilor, tuturor hitlerilor, tuturor mussolinilor [...]”. □ Deși ancheta este lăsată deschisă, nu se vor înregistra, probabil, răspunsuri viitoare. (Într-

un număr anterior, nr. 53 din 22 decembrie, când fusese anunțată ancheta, erau menționați, alături de cei prezenți, și Mihail Sadoveanu, G. Călinescu, Al. Rosetti, N.D. Cocea, Camil Petrescu, Ionel Teodoreanu, Perpessicius). V. și Virgil Ierunca, 30 septembrie, împreună cu trimiterile.

- O analiză în cunoștință de cauză a concepțiilor estetice ale marxismului face Vladimir Streinu în cronica sa despre scrierea lui Mihail Rălea *Explicarea omului (Marxism și creație artistică, „Semnalul”)*, salutând aplicarea nuanțată a dialecticii în privința fenomenului estetic de către criticul și sociologul român. În același timp, Streinu condamnă însă aplicarea nenuanțată, partizană a grilei marxiste în privința actului artistic: „Să revoluționăm deci structura economico-socială și am scăpat de această artă-propagandă, înlocuind-o cu arta și propaganda *noastră*. Artiștii sunt un fel de mașini miraculoase, care prefac în poezie orice material de societate li se dă. Mă rog, nimic de zis. Libertatea, căreia cu toții ne închinăm, este o zeiță cu ereditatea cam tulbure: ea naște din când în când câte un monstru care, ajuns la maturitate, se năpustește mai întâi asupra propriei sale mame, ca s-o înăbușe”. (Articolul va fi contestat de Ion Vitner, într-o intervenție intitulată *Abilul cal troian*, v. mai jos, „Contemporanul”, 9 ianuarie 1947).

- Din cauza articolului *Duminică: În criză de cultură* (v. mai sus, 15 decembrie), Tudor Arghezi se vede comparat, într-o „Notă” (pagina „Litere și arte”) din „Națiunea, cu Mitică al lui Caragiale: „Nu știm ce și câte articole ale d-lui Tudor Arghezi au fost cenzurate. D-sa este nu numai un mare talent, dar și un scriitor de curaj. Ne-a dovedit-o când a fost cazul. Oare indispoziția sa în fața vigilențelor de astăzi nu e un truc? Mulți încearcă să intimideze cu insinuația că au ceva extraordinar de spus, pentru ca să se plângă că nu li-i îngăduit. Mitică al lui Caragiale e prezent și sub această formă. Spuneți, domnilor, ce aveți de spus! Nu mai fiți mefistofelici și timorați!”.

25 decembrie

- Din nr. 3 al noii serii a publicației „Studentul român” se reține dosarul dedicat lui Constantin Stere, care cuprinde două articole: Paul Cornea, *Const. Stere și Don Quijote-ismul politic* și Gh. Brătescu, *C. Stere și romanul său* (ambele la p. 5). Într-o intervenție care se află departe de inflexibilitatea ideologică cu care Ion Vitner sancționa adeziunea lui Ibrăileanu la poporanism (v. mai sus, 11 octombrie), Paul Cornea descoperă, prin aplicarea aceleiași grile marxiste, unele manifestări ale „don quijote-ismului” politic al lui Stere: faptul că „niciodată acest spirit constant și inflexibil nu a observat în juru-i și alte forțe politice cărora să le asume misiunea politică de a asigura democratizarea României”, crezând astfel că „poate demonstra imposibilitatea unui proletariat în România”.

• „Provincia”, nr. 40, publică un *Fragment* din anunțatul roman *Bogdanus infidelis notorius* de Victor Papilian. □ N. D. Cocea acordă un interviu: „- Care sunt problemele ce frământă cultura românească? – Ca să fiu sincer am vai! impresia că unica problemă ce frământă azi cultura românească e aceea a burței și-a căpătuiei cu orice preț. – Există într-adevăr o criză a culturii? – Dacă există? Și încă cum! Tot felul de crize. Criză de scriitori. Se scrie oribil de prost. Criză de cititori. Nimeni nu-și mai pierde vremea cu cititul. Criză de ideal. Criză de convingeri. Criză de bani. Crize de tot ce vreți și ce nu vreți. [...] – Cărui fapt se datorește această criză? – În primul rând dureroasei epoci de tranziție prin care trecem. Arareori epocile de tranziție au fost prielnice literelor și artelor. În al doilea rând analfabetismul nostru național. Cum vreți să nu fie criză culturală într-o țară cu 80% analfabeți și cu restul de 20% ca și analfabeți? Fiindcă nu putem socoti ca exemplare «culturale» pe comisarii cu patru clase liceale, pe ziaristul cu diploma de bacalaureat în buzunar, pe licențiatul medic, inginer, arhitect, profesor etc. care în afară de cunoștințele speciale meseriei lor, și încă!... nu mai au nici un fel de alt contact cu cultura universală și care vegetează în posturile lor prost sau bine retribuite fără să se împărtășească cu nimic din tot ceea ce face gloria veacurilor și mândria că ești om. – Cum poate fi ea remediată? – Cu răbdare deocamdată, și-apoi, pentru mai târziu, cu speranța că într-o bună zi se va stârpi și la noi analfabetismul. Iar, până atunci, cu o largă politică de stat de ieftinire a cărții, de încurajare a universităților și bibliotecilor populare, de izgonire a mediocrităților și-a mediocrilor de oriunde s-ar afla și oricât de sus ar fi cocoțați. [...] – Ce aveți de spus despre generațiile tinere de scriitori și artiști? Cum se manifestă ele? Sunt receptive la frământările sociale de azi? – Le aștept. Nu le văd încă. Dar ar fi să deznădăjduim din viitorul țării noastre dacă n-ar apare și dacă nu s-ar inspira din epopeea pe care o trăim, din cea mai grandioasă epopee pe care au cunoscut-o vreodată analele umanității.” □ Rubrica „La ce lucrează scriitorii” anunță: „D-l Mihail Drumeș, autorul romanelor *Cazul Magheru* și *Elevul Dima dintr-a șaptea*, lucrează la două noi romane, *Dina Ionașcu* și *Vânt de nebunie*, a căror apariție n-a fost încă fixată. [...] Poetul și scriitorul George Păun, a cărui activitate este cunoscută și din colaborarea la revista noastră, lucrează intens la romanul *Viața merge înainte*. D-sa face ultimele retușuri manuscrisului de nuvele *Concert Schubert* și piesei în 3 acte *Oameni în două exemplare*. Iar sub tipar, la editura Boema, d-sa are un volum de versuri intitulat *Cântece de pirat*. D. Missir, autorul mult discutatului volum de poeme *Macabre*, apărut cu ani în urmă la ed. Bucovina, are gata de tipar o nouă culegere de versuri *Ave Maria*. Laurențiu Fulga, unui dintre cei mai valoroși prozatori tineri, va pune curând punct romanului *Zile negre*.” □ Este anunțat un concurs de nuvele: „În dorința de a reînvia nuvela – gen literar în dispariție – precum și de a stimula și încuraja talentele literare tinere, deschidem un concurs literar

pentru cea mai bună nuvelă. Lucrările să nu fi fost publicate nicăieri, nici în total, nici în parte; să fie scrise citeț și ortografic pe o singură parte a hârtiei. Ele vor fi publicate în paginile revistei noastre. Comisia pentru cercetarea manuscriselor este compusă din d-nii: Prof. univ. Victor Papilian, scriitor; Pompiliu Băbeanu; Prof. Const. D. Ionescu; Prof. univ. Al. Dima și Constant Răutu.” (*Concursul nostru literar*). □ Sunt publicate poeme de George Păun (*La primul bal*), Emil Manu (*Trenul zăpezilor*) ș.a.

29 decembrie

- Sărbătorirea oficială a unor scriitori (una dintre stratagemile propagandistice prevăzute de politica oficială în domeniul culturii) continuă. Astfel, pe 29 decembrie, cu pretextul împlinirii a cincizeci de ani de activitate literară, sunt omagiați la Ministerul Artelor Tudor Arghezi și Gala Galaction. Au rostit discursuri Ion Pas, noul ministru al Artelor, Petre Mirescu (secretar general al Ministerului Educației Naționale), Eugen Jebeleanu (din partea Uniunea Scriitorilor) și Marcel Breslașu (Uniunea Artiștilor și Ziariștilor); actorii George Vraca și Fory Eterle au făcut lecturi din creația celor doi. □ În aceeași zi s-a organizat, la Ateneul Român, o seară omagială Tudor Arghezi. Au vorbit Gala Galaction, evocând debutul poetului, criticii Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu. (cf. „Semnalul”, 29 decembrie, *Sărbătorirea domnilor Arghezi și Gala Galaction*, nesemnat, p. 3; „Contemporanul”, nr. 15, 31 decembrie, *O sărbătorire*, nesemnat etc.). (Cuvântarea poetului, rostită cu prilejul sărbătorii, va fi publicată în „Rampa”, v. mai jos, 1 ianuarie 1947; Arghezi însuși va rememora evenimentul în „tableta” sa *Impresii* din „Adevărul”, v. mai jos, 10 ianuarie 1947).

31 decembrie

- În „Adevărul vremii”, Șerban Cioculescu publică o sinteză a *Anul[ui] literar*. Criticul remarcă resurecția romanului, domeniu în care „scriitoarele dețin de altfel primatul producției epice”: sunt menționate *Soarele negru*, „un roman monumental ca arhitectură, o grandioasă frescă a vieții provinciale”, care o plasează pe autoare „printre maeștrii genului epic”, dar și volumele de proză scurtă ale Cellei Delavrancea (*Vraja*) sau ale Letiției Papu (*Cercul alb*). Criticul se referă și la romanul lui M. Villara, *Frunzele nu mai sunt aceleași* (câștigătorul premiului „Cultura națională”), un „jurnal intelectualizat al unor experiențe conduse pe dublul plan al vieții cerebrale și al erotismului lucid”, la „interesantul volum de debut al d-lui Oscar Lemnaru, *Omul și umbra*” și la „romanul de pătrunzătoare analiză a psihologiei prepuberale” al lui Ovidiu Constantinescu, *Oamenii știu să zâmbească*.

• O demonstrație de tip parabolic a inexistenței unei „crize a culturii” face Miron R. Paraschivescu, în intervenția sa din „Contemporanul”, nr. 15, intitulată *Plânsul maimuțelor, sau unde e criza* (vezi Anexa). Poetul publicist reia câteva dintre argumentele oficiale prin care este contestat fenomenul „crizismului”: însăși posibilitatea dezbaterii pe această temă, prezența marilor scriitori în peisajul epocii (G. Călinescu sau Mihail Sadoveanu), plasarea procesului în anii fascismului etc.: Întrucât articolul este reprodus în Anexă, redăm în continuare doar pasajul inițial, în care criza este pusă în termeni parabolici, fapt din care derivă și originalitatea intervenției: „O veche poveste sud-americană spune că în fiecare seară maimuțele din pădurile Amazonului adorm cu nădejdea că a doua zi le va fi dat harul să vorbească-n graiul oamenilor. Iar dimineața, când se trezesc, pădurile răsună de plânsul și țipetele lor, fiindcă s-au văzut din nou dezamăgite. La fel de bine, maimuțele ar putea țipa că nu sunt lăsate să zboare. Numai că vina nu-i a nimănui dacă ele nu pot decât să țopăie prin crengi. [...] Un lucru nu fără legătură cu această fabulă se petrece de câțeva vreme nu în jungla virgină a Amazonului, ci în aceea forfecată și destul de spelbă a literelor noastre, unde o mică [...] ceată de publiciști își plânge niște dezamăgiri proprii, ținând însă răspunzător pentru ele, nici mai mult, nici mai puțin decât guvernul democratic al României.” □ Pornind de la acest articol, se lansează o amplă polemică între Miron R. Paraschivescu și Tudor Teodorescu-Braniște. Astfel, în chip de răspuns, ultimul publică, în „Jurnalul de dimineață” din 11 ianuarie 1947, articolul „*Când vorbești cu mine, să taci din gură!*” (v. mai jos), în care criza este identificată cu lipsa unei minime libertăți de opinie. Schimbul polemic continuă cu răspunsul lui Miron R. Paraschivescu, „*Când vorbești cu lumea, să spui drept!*” (publicat în „Jurnalul de dimineață” din 31 ianuarie 1947). □ În același număr, „Contemporanul” inițiază și o anchetă, cu titlul „Ce proiecte aveți pentru anul 1947?”, la care răspund, printre alții, Tudor Arghezi, Maria Banuș, Hortensia Papadat-Bengescu, Ion Călugăru, Eusebiu Camilar, Ovidiu Constantinescu, Lucia Demetrius, Gala Galaction, N. Moraru, Dan Petrașincu, Cicerone Theodorescu etc. Arghezi se referă la o serie de proiecte, unele rămase probabil nefinalizate: piesa de teatru *Siringa*; *Țara piticilor* („Socec”) („lucrată în colaborare cu d-șoara Mitzura Arghezi”), *Note din lagăr* („Ulyse”). Reținem și precizările Hortensiei Papadat-Bengescu în privința noului său roman *Străina*, urmărind aspecte ale „vieții provinciale”, rămas deocamdată inedit: „*Străina* va continua ciclul început cu *Concert din muzică de Bach*. Va fi același climat, cu personaje noi, amestecate cu vechi figuri ale romanelor mele de până acum, situate pe plan secundar”. □ Mihail Roller publică articolul intitulat *Periodizarea istoriei României*, în care este propusă, în linii generale, o recitare a istoriei naționale după grila dialecticii teoretizată de I.V. Stalin în lucrarea

Materialismul dialectic și istoric, conform căreia „cheia cu ajutorul căreia putem studia legile istoriei societății trebuie căutată în modul de producție practicat de societate în fiecare perioadă istorică dată în economia societății”. Ar exista, astfel, „cinci tipuri diferite de orânduirii sociale, determinate de cinci diferite moduri de producție: societatea primitivă, cea sclavagistă, cea feudală, cea capitalistă și în U.R.S.S – cea socialistă”. Aplicate istoriei naționale, perioadele echivalente acestor stadii ar fi: până la epoca lui Burebista-Decebal (societatea primitivă), epoca Burebista-Decebal (sclavagistă), întemeierea principatelor și căderea lor „sub jugul Imperiului otoman” (epoca feudală), epoca revoluțiilor (de la 1821 până la 1848) ar fi perioada capitalistă, iar după 23 August 1944, cea socialistă. M. Roller insistase asupra necesității trasării unei „periodizări istorice a României” și într-un articol precedent, intitulat *Principii actuale în istoria României* („Contemporanul”, nr. 1, 20 septembrie). □ Într-o notiță nesemnată, intitulată *RFR*, este semnalată negativ „o detașare” a revistei „de problemele multiple ale culturii românești actuale”, fapt care ar „răpi” publicației „misiunea de îndrumătoare pe care ar fi trebuit să o aibă”.

[DECEMBRIE]

• Nr. 12 al „Revistei Fundațiilor Regale” publică o altă serie de „Versuri din Charles Baudelaire”, în traducerea lui Tudor Arghezi: *Mi-aduc aminte timpul...*, *Pornire-n sus*, *Răspunsuri*, *O mortăciune*. În posibilă consonanță cu intervențiile sale despre criza culturii, și versurile lui Ion Caraion, publicate în această revistă, capătă accente contestatare: *Profil de aubadă*, (dedicată „Marelui sceptic”), *Cântec de secetă* („Eternei injustiții sociale”), *Erau seri de toamnă* („Statuii libertății”). □ Din seria articolelor de literatură universală, G. Călinescu publică *Petrarca și petrarchismul*. □ Vladimir Streinu semnează o cronică despre romanul Soranei Gurian, *Zilele nu se întorc niciodată*, remarcând influența lui Huxley în structura narativă a scrierii (*Un roman de tip anglo-saxon. Sorana Gurian, „Zilele nu se întorc niciodată”, roman, Ed. Forum, Buc., 1945*): „Ca și la Huxley, romanul scriitoarei noastre mișună de amănuntul observației obiective și al celei autoscopice totodată, compunerea generală ieșind din concursul formulei clasice și al celei moderne; situațiile nu se înșiră numai pe firul povestirii, ci rezultă dintr-un paralelism de fire pe care evenimentele se țin încetul cu încetul, solidarizându-le în aceeași trambă de viață ca impresie finală; considerându-le în parte, fiecare situație crește dintr-un fel de convergență a punctelor de vedere din care poate fi privită [...]; din această alergătură concentrică provine adesea, dar provizoriu, numai până ce partea se integrează în construcția romanului, o impresie de discontinuitate, de «contrapunct» huxleyan[...]”. Și alte analogii sunt elogioase: „Prin ascuțimea observației psihologice, d-ra Sorana Gurian este urmașa cea mai de aproape

și mai bogată a d-nei Hortensia Papadat-Bengescu”. □ Într-o altă cronică despre romanul *Soarele negru* (Ticu Archip, „Soarele negru”, I. Oamenii, București, Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1946, „Aspecte epice contemporane”), Șerban Cioculescu remarcă formula clasică, „dorică” a scrierii: „O anumită sobrietate austeră cheamă raportarea la stilul doric. Cu o mână oarecum virilă, romanciera compune spațial, în linii largi și ferme, planuri care se adâncesc în volume, din care se exclud curbele, volutele și meandrele. Lirismul se strecoară într-un dozaj minim, niciodată în dialog, pentru că eroii trăiesc și nu fac literatură, iar arareori în percepții interioare, care nu ajung să se exteriorizeze verbal, pentru că țin de domeniul inefabil al durerii. Sunt presimțirile parcă, ale unui *fatum* neîndurător, care abia ating cu aripa lor ușoară pe eroii încă plini de vigoare și de energie, sub zodia solară luminoasă”. Sunt remarcate și analogiile sau diferențele în raport cu scrierile lui Rebreanu, Radu Tudoran, Ion Marin Sadoveanu, Gib Mihăescu. □ Într-o prezentare intitulată *Cicerone Theodorescu – poet pur și poet social*, Camil Baltazar face un comentariu al întregii opere a poetului, de la debutul în stil modernist la poezia revoluționară (încă din 1938). Interesează îndeosebi referirile la prima etapă de creație, mai puțin cunoscute.

1946 ANEXA

Vladimir Ermilov, *Realismul socialist*, „Lumea”, 6 ianuarie 1946

În ce constă asemănarea și deosebirea dintre arta realismului socialist și arta realistă care i-a precedat? Oare stilul realismului socialist, ce caracterizează țării sovietice, este o școală de artă închisă, ce nu admite procedee romantice, simboliste, alegorice și alte procedee de zugrăvire a vieții în artă? Și dacă arta realismului socialist cuprinde și elementul romantic și simbolistic, de ce totuși această artă se numește artă realistă?

Acestea sunt întrebările care se pun deseori de prietenii din străinătate ai artei sovietice, care doresc să afle mai precis premisele teoretice sub semnul cărora înțeleg munca lor scriitorii țării sovietice.

Arta realismului socialist este pătrunsă de patetismul adevărului, - în aceasta, înainte de toate, constă apropierea ei de arta realistă premergătoare.

Adevărul, numai adevărul! - aceasta a fost lozinca întregii, marii literaturi clasice ruse a secolului al XIX-lea. Literaturii ruse i-a fost întotdeauna străin orice fel de înfrumusețare a realității. Ea demasca toate genurile minciunii sociale și formele împilării omului și a demnității umane; tradițiile ei erau tradițiile democrației și ale umanismului.

Artă sovietică, pe o bază nouă, continuă își dezvoltă cele mai bune tradiții ale literaturii, picturii, muzicii clasice. Artă sovietică tinde la zugrăvirea maximal - exactă a realității contemporane, a întregii vieți a societății sovietice, a psihologiei omului sovietic.

Dar arta realismului socialist nu este numai tradițională, ci și novatoare. În ce constă, oare, elementul ei principal nou, spre deosebire de artă premergătoare?

Fondatorul noii literaturi, a literaturii realismului socialist este marele scriitor rus Gorki. În creația lui, în toată înfățișarea lui s-a evidențiat extrem de clar acea îmbinare a tradiționalului cu inovațiunea, care este atât de caracteristică pentru întreaga artă sovietică.

Cum definea, oare, însuși Gorki deosebirea literaturii noi de cea trecută? Gorki a definit arta realistă rusă și mondială din trecut ca artă a realismului critic, spre deosebire de arta realismului socialist.

Aceasta însemna că arta realistă a secolelor trecute se ocupa, în primul rând cu critica, cu negarea societății contemporane, cu demascarea răului social și moral al acestei societăți. Sarcinile afirmării pozitive ale diferitelor aspecte ale vieții și ale idealurilor viitorului, - aceste probleme ale artei nu puteau să se ridice pe deplin în fața artei trecutului. Reprezentanții artei din trecut nu puteau avea nici cea claritate a concepției asupra lumii, nici cea cunoaștere a legilor obiective de dezvoltare a realității, care este necesară pentru afirmarea deplină, consecventă a vieții și formularea unui ideal socialist clar, în opoziție față de cea realitate pe care ei o criticau și o repudiau.

Domeniul vieții sociale, economice de stat apărea – în literatura secolului al XIX-lea, ca fiind un domeniu dușmănos pentru poezie. Societatea și statul erau înfățișate ca elemente care înăbușă individualitatea umană și frumusețea vieții. Contradicția dintre individ și societate, dintre individ și stat, individ și munca de rob, ducea la contrazicerea dintre individual și social: sfera vieții personale, individuale era recunoscută ca poetică, ea era „viață adevărată”, iar tot imensul domeniu al vieții sociale, politice, chiar al vieții științifice apărea în literatură ca proză grosieră, moartă, ori pur și simplu se trecea cu vederea de către reprezentanții artei.

Conflictul reprezentantului artei cu arta contemporană lui – acesta este conținutul principal al artei realismului critic.

Artă realismului socialist înglobează în sfera poeziei toată viața socială, politică, de stat, – cu alte cuvinte – toată viața istorică, căci această artă a ajuns să cunoască legile obiective ale acestei vieți, știe tendințele și perspectivele dezvoltării ei, nu numai presimte, ci și prevede, triumful adevărului, rațiunii, libertății, frumosului. Așa a fost creația lui Gorki, care se rezema pe forțele sociale progresiste ale epocii: pe forța democrației ruse, în frunte cu clasa muncitoare, pe energiile creatoare, făuritoare ale poporului rus muncitor. Aceasta îi dădea lui Gorki posibilitatea de a privi cu încredere în viitor și, în perioadele grele de depresiune socială și de triumf al reacțiunii, să prezică fericirea iminentă a Patriei. Așa, de pildă, romanul său „Mama”, apărut în 1907, când reacțiunea sărbătorea victoria ei vremelnică asupra revoluției ruse din 1905 – 1907, Gorki, prin gura unuia dintre eroii romanului, a rostit cuvintele profetice: „Rusia va fi cea mai strălucitoare democrație pe pământ!” După un deceniu istoria a confirmat această previziune a marelui scriitor rus – fondatorul realismului socialist.

Scriitorul care stă pe pozițiile realismului socialist, și mai profund decât scriitorul realismului critic, descoperă, critică, demască toate plăgile sociale, tot răul și nedreptatea lumii – fiindcă este inspirat de un ideal social și moral pozitiv, de pe culmile căruia el vede mai limpede nu numai răul, ci și cauzele lui.

Chiar în cele mai grele și dificile perioade ale vieții sociale, el este în stare să vadă în contemporaneitatea lui asemenea forțe sociale, asemenea fenomene, care deschid în fața sa perspectivele unui viitor luminos.

Pentru scriitorii țării sovietice, toate domeniile vieții politice, sociale, de stat, științifice constituie izvoare vii de poezie și frumusețe. Societatea sovietică nu cunoaște conflictele între individ și stat, între individ și societate, între individ și muncă, - care formau baza marilor opere ale artei din trecut. Statul sovietic, cu constituția lui, cea mai democratică din lume, statul care a lichidat exploatarea omului de către om, deschide în fața fiecărui om toate posibilitățile pentru creație în orice domeniu al vieții sociale, creează toate condițiile pentru creșterea și dezvoltarea armonioasă, pentru manifestarea deplină a inițiativei creatoare libere, cutezătoare. Și arta sovietică capătă putința de a înfățișa noile raporturi sociale, în care interesele statului și interesele individuale se contopesc. Este clar că arta sovietică afirmă prin poezie aceste raporturi sociale.

Cel mai bun, cel mai talentat poet al epocii sovietice – Vladimir Maiakovski – a exprimat în poezia sa bucuria milioanei de oameni care pentru prima oară au simțit în stat nu o forță străină, glacial-indiferentă ori înăbușitoare – ci o forță care este în slujba fericirii fiecărui om al muncii. Totul a devenit al meu în țară! – acesta este subiectul unuia din poemele lui Maiakovski, care purta titlul sugestiv de „Bine!”. Acest poem a fost consacrat celei de a X-a aniversări a puterii sovietice.

Oamenii sovietici s-au deprins cu conștiința că cel mai cutezător, cel mai frumos gând poetic poate fi realizat în țara lor.

Toate acestea tocmai conferă realismului socialist nu numai o forță critică, ci și o forță neasemuită de afirmare.

Din aceste deosebiri ale artei realismului socialist de arta realismului critic nu urmează deloc faptul că arta în trecut nu făcea decât să critice, decât să respingă realitatea ce-i era contemporană. Desigur că nu! Chiar în negare însăși era și afirmarea idealului opus, al vieții raționale, drepte, curate. Dar această afirmare nu se putea rezema pe forțe reale clar înțelese, pe legile obiective ale istoriei, și de aceea ea apărea numai ca un gând poetic, confuz...

Arta realismului socialist știe să privească deschis în fața viitorului. Atitudinea ei față de viitor nu este ca față de „ceva” enigmatic, neclar, confuz, ci ca față de acela ce se creează, se formează de voința conștientă, rațională a omului, - inclusiv voința omului de artă. De aceea, omul de artă care stă pe pozițiile realismului socialist știe să vadă în ziua de azi, ziua de mâine, să privească prezentul cu ochii viitorului.

Astfel vedem că și asemănările și deosebirile dintre arta realismului socialist și arta realismului critic se definesc nu numai pe planul unor

categorii formale, înguste, ci, înainte de toate, pe planul atitudinii artei față de realitate.

Tocmai de aceea arta realismului socialist nu este o școală de artă închisă. Realismul socialist nu respinge deloc nici elementul simbolic, nici alegoriile, nici formele romantice. Realismul socialist oferă diferiților reprezentanți ai artei toate posibilitățile pentru manifestarea particularităților individuale, distinctive. Întrecerea diferitelor curente creatoare, discuțiile dintre ele, dezbaterile dintre ele – aceasta este una din principalele particularități ale întregii vieți a artei sovietice. Realismul socialist prin însăși ființa lui este profund advers spiritului doctrinar de orice fel, mărginirii ori pedantismului. El repune pe oamenii artei pe baza unei juste redări a vieții în aspectul ei prezent și în acele tendințe ale ei care sunt îndreptate spre ziua de mâine. Cât privește forma de înfățișare justă a vieții – aceasta este determinată de talentul individual al fiecărui om de artă. Cuvintele lui Maiakovski: „Cât de mulți poeți buni și diferiți!” – au devenit lozinca artei sovietice. Cât mai multe forme diferite, metode de artă diferite, numai ca ele să slujească adevărului! Tocmai de aceea, arta sovietică se numește realistă, pentru că ea slujește adevărului – numai adevărului!

Nestor I. Ignat, *Cazul Blaga*, „Viața românească”, an. XXXVIII, nr. 1, ianuarie 1946

Filosofia occidentală din veacul al XX-lea trădează o „conștiință tragică”. Gânditorii, cu foarte rare excepții, pomenesc într-un fel sau altul de „criza” științei și sunt în căutarea unui refugiu într-o zonă metafizică, într-un plan imaginar, transcendent sau immanent conștiinței. Bergson face critica justă a mecanismului și se salvează în... intuiție, Husserl proclamă fenomenologia, adică știința descriptivă a concretului, dar descrie de fapt „esențele” ficțiuni metafizice; matematicienii și logicienii se zbat într-un formalism dus la ultimele-i limite, Heidegger și Jaspers fac școală actualizând tragismul kierkegaardian într-o filosofie „existențială”, Klages urmărește lupta dintre „Geist” și „Seele”, dintre „Spirit” și „Viață”, visând la frumoasa epocă „pelasgică”, în care „viața” își avea drepturile sale depline. Pe alocuri se încearcă meditații scolastice (neo-tomismul maritainean), Berdiaev prevestește un nou ev-mediu, iar Oswald Spengler aruncă tunător, asupra acestei lumi în descompunere, formula: „Der Untergang des Abendlandes”.

S-a scris enorm despre „criza” științei, înțelegându-se ajungerea la punctul mort, falimentul teoretic, care trebuia să-l sugereze pe cel practic.

Nu mai puțin însă s-a dezbătut tema renașterii Metafizice, desfășurată în toată plenitudinea, după epoca mult hulită a filosofiei scientiste. Nu intenționăm prezentarea unui tablou al cugetării contemporane și al „neliniștii” sale plină de prețiozitate, dar spațiul nu ne îngăduie amănuntele descriptive sau explicative. Am încercat doar să notăm atmosfera filosofică în care se ivește „cazul Blaga”. Izvoarele gândirii d-lui Blaga ne sunt indiferente și nu-i vom aduce acuzația lipsei de originalitate. Fără îndoială că d. Blaga, așezat în fața oricăruia dintre gânditorii citați ar lua o atitudine critică, demonstrând superioritatea punctului d-sale de vedere. Adevărul este însă că gândirea d-lui Blaga se încadrează cu desăvârșire în această atmosferă și se explică, în general, prin aceleași cauze. Dacă pentru cea de a doua afirmație nu nădăjdum să cădem de acord cu autorul „Eonului dogmatic”, în privința celei dintâi credem că nu poate fi neînțelegere. Cultura occidentală mai prezintă însă o seamă de aspecte pe care chiar d. Blaga le subliniază, s-ar zice: cu entuziasm, aspecte care o înrudesce cu epoca elenistă. Nu ne ispitesc în niciun fel analogiile în materie de știință, dar nu putem să nu-i acordăm d-lui Blaga justețea observării unor asemănări între sfârșituri de epocă.

„Aspirația spre sinteze — scrie d. Blaga — s-a întetit impresionant și e un semn al vremii. Abundența extraordinară a doctrinelor făgăduind un leac universal crizei spirituale de care suferă timpul, e astăzi aceeași ca și în perioada elenistă. Niciodată de când există o memorie istorică, gândul asiatic și gândul european nu s-au ciocnit și nu s-au amestecat tinzând spre o lămurire reciprocă sau spre un amalgam superior, cu aceeaș vibrantă convingere ca astăzi și ca în timpul imperiului spiritual al Alexandriei... Trăim într-o atmosferă ciudată, de semne ce trebuiesc tâlcuite și de analogii care duc gândul mai departe. Cât de semnificativă e numai aducerea din nou în circulație, cu misterioasă priză asupra actualității a unor idei sau moduri care aparțin elenismului, după ce au zăcut în uitare două mii de ani.”¹⁾

Aici d. Blaga înșiră antroposofia lui Rudolf Steiner, „stufosul spiritualism” al contelui Keyserling, cultivarea „analogiei” gnostice în psihanaliza modernă, „contaminarea” abstracțiunii moderne de „mit”, ideea de „configurație”, care a intrat „triumfal” în știință și-l îndreptățește pe d. Blaga să nu se mai mire ca „pe temeiul unei filosofii a configurației și a corespondențelor să vedem astrologia reluându-și rolul oficial” (d-sa dă chestiunea ca atare, dar nu se pronunță asupra „îndreptățirii” astrologiei!), renașterea ocultismului etc. O altă asemănare justă o găsește d. Blaga în dominantele filosofice: „scepticismul domina atunci, pragmatismul și ficționalismul în zilele noastre. Intellectul dezabuzat nu are de unde să scoată puterea de a crea de cât în obiectivitatea plăsmuirilor sale...”²⁾

¹ Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic) p. 137-138.

² Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic) p. 140.

La acestea se adaugă sentimentul istoriei („Un accent, amar pentru unii, de nădejde cerească pentru alții se pune pe fatalitatea istoriei¹).

În sfârșit toate acestea se sintetizează într-un „sentiment escatologic de sfârșit de lume” și într-un „sentiment eonic de început de lume”. L-am lăsat înadins pe d. Blaga să întregească tabloul confuz al epocii contemporane, întâi pentru că d-sa are o mare experiență în materie de sinteze culturale, apoi pentru că am socotit mai nimerit să-și descrie singur locul în care va fi așezat.

Un aspect al epocilor elenistice pe care d-sa nu l-a subliniat însă de ajuns și direct este *mistificarea*. Se găsesc, firește, în asemenea vremuri și oameni care se iau în serios și care trăiesc tragedia până la capăt, dar nota caracteristică este alta: sub diverse măști filosofice și mai puțin filosofice, se agită tot felul de idei, fără să se accepte în fond niciuna, agnosticismul cel mai absurd poate fi mascat prin „creație”, obscurantismul poate fi privit ca o „fatalitate” istorică, obiectivitatea teoretică devine mijloc de cultivare a confuziei și a diversiunii etc. Să ne întoarcem însă la „sentimentul escatologic” și la „sentimentul eonic”. Dacă „sentimentul escatologic” l-au, avut fără îndoială o seamă de gânditori, ca Spengler, Keiserling, Berdiaev, în schimb acești eminentei profeți ai sfârșitului nu au avut, în aceeaș măsură, un adevărat „sentiment eonic”, așa cum îl înțelege d. Blaga.

Ce este „eonul” blagian? „Eon înseamnă pentru noi o nouă lume spirituală de lungă durată” ⁽²⁾ „Perioadele eonice se caracterizează printr-o creștere enormă a conștiinței, ele sunt mai degajate de mediul crono-spațial. Centrul lor generator ține de stratosfera spirituală. Ele au tendința de a depăși orice orizont” ⁽³⁾. Asemenea perioade „eonice” au fost „budismul” sau „eclesia creștină”. Elenismul reprezintă „o criză de trecere într-o epocă de culturi locale și o eră de accentuată monumentală spiritualitate”. ⁽⁴⁾

Pentru d. Blaga ca să vie un „eon” spiritual, în care se va reabilita „dogma” (ca mod de cunoaștere), se vor folosi „intelectul ecstatic” (intelectul „evadat” din sine).

Evident anticipările unui Keyserling sau Berdiaev sunt palide pe lângă o asemenea viziune... eonică. Ca să încheiem portretul „eonului”, care — afirmă d. Blaga — va semăna numai ca stil cu „eonul” creștin, având un conținut nou — trebuie să mai amintim că metafizica „eonică” va fi o metafizică dogmatică neindividualistă, dacă nu chiar „anti”, că s-ar putea să avem o reeditare a dogmaticii eonice în sens de constrângere, desigur, nu definitivă, fiindcă d. Blaga amintește mereu că nimic nu e definitiv, dar — dar așa — cam pentru vreo mie de ani (atâta a durat „eonul” creștin), totul agreementat nu numai cu concepte abstracte, ci și cu „plăsmuiri” ale unei noi gândiri *mitice*.

¹ Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic) p. 140.

² Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic) p. 140.

³ Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic) p. 141.

⁴ Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic) p. 141.

Recitând paginile „Eonului dogmatic” ca și ale întregii opere filosofice a d-lui Blaga, ne gândeam — cu regret pentru autor, dar și pentru noi — ce păcat că nu au fost traduse într-o limbă europeană, că nu au avut o circulație mai largă. Am spus „cu regret pentru d. Blaga” fiindcă în acest fel și-ar fi putut valorifica o concepție care traduce — cu toate subtilurile, abstracțiunile și neprecizările — acea „neue ordnung” eonică a fascismului.

Am mai spus: „cu regret și pentru noi”, fiindcă o explicitare la timp a poziției, așezarea cărților pe față, ar fi lămurit cu un ceas mai devreme acest caz confuz.

Într-adevăr „cazul Blaga” este un caz confuz. Filosofii l-au primit întotdeauna pe d. Blaga cu ridicări din umeri, dacă nu cu zâmbete ironice, fiind dispuși să-l accepte ca... poet sau autor dramatic. Popularizat de cercurile de dreapta, numele lui Blaga a avut oarecare circulație în rândurile unui anume tineret. Niciodată însă autorul „cenzurii transcendente” nu a reușit să devie, și poate că s-a ferit chiar, un agitator ideologic. În acest domeniu locurile erau ocupate de personaje mai abile în mascarada ideilor, un Nichifor Crainic sau un Nae Ionescu.

S-ar părea că d. Blaga nu a râvnit o carieră terestră și că vocația sa este cu totul transcendentă. În realitate d-sa a făcut din plin experiența lumească, fie cea diplomatică, academică, didactică sau de alt soi. Însingurarea d-lui Blaga este un corolar al destinului său creator, dar se explică, poate, și prin unele nemulțumiri de ordin mai puțin înalt și — apoi — printr-o prudență dacă nu glorioasă, în orice caz salutară.

La urma urmelor ce-l poate împiedica pe d. Blaga să-și ducă la bun sfârșit „visul cu multiple cupole” și să împodobească cu noi trilogii filosofia românească și cea universală? Așa va fi gândind filosoful și aceea care-și găsesc hrana zilnică în confuzie.

Îngrijorați de gândirea diletantistă și de maniera metaforică blagiană, ce se întindea ca o lepră printre tineri — unii au rostit cuvinte critice. Critica nu a avut însă tărie și s-a făcut de pe poziții oarecare. I-a fost ușor d-lui Blaga să ironizeze „impotența” din punctul d-sale de vedere „creator”.

Iată însă că d. Blaga este desmințit, dacă nu în sentimentul său „escatologic”, dar cu siguranță în acela „eonic”, de însăși experiență. Nu mai este vorba acum de cutare sau cutare gânditor, gelos pe puterea creatoare a autorului „Eonului dogmatic”, ci chiar de „Istorie”, de o istorie foarte puțin transcendentă, care-și îngăduie să-l cenzureze și, la urma urmelor, să-l îngroape pe d. Blaga, fără remușcări.

„Sub unghiul experienței putem judeca o viziune metafizică numai cu un „nu”, dar niciodată cu categoric „da”¹).

¹ Trilogia Cunoașterii (Censura transcendentă) ed. cit. p. 319.

Întru totul de acord cu autorul acestui criteriu, opunem Metafizicei d-lui. Blaga, în numele experienței istorice, un categoric *nu!*

În locul „eonului” spulberat în ruinele Berlinului se ivește, într-adevăr, o lume nouă, pe care d. Blaga nu a putut, sau nu a vrut să o gândească, de vreme ce „istoria” sa se reduce la unele analogii vagi, la câteva „determinante stilistice”, sau la misterioasa acțiune în „eonul” visat, a lui „nisis dogmaticus”¹⁾

Lumea aceasta nouă este rezultatul unui enorm proces dialectic în care omul știe — cum spune Marcel Prenant — că nu este decât „un élément d'un devenir immense qui, parti de l'amibe ou de moins encore, échappera définitivement à l'animalité avec la société sans classes, et s'acheminera peu à peu vers une puissance illimitée”²⁾.

Lumea nouă știe cum se rezolvă contradicțiile realului cu real, așa că „intellectul ecstater”, „minus cunoașterea” și „dogmaticul” d-lui Blaga sunt sortite să rămână ce-au fost din totdeauna: simple cuvinte.

Lumea nouă crede în progres și în puterile rațiunii umane cunoscătoare, nu metafizice, iar credința ei este verificată în *practică*.

În fața agnosticismului său... creator, d. Blaga vede ridicându-se edificiul uriaș al științei creatoare și transformatoare.

Într-un punct, s-ar părea, că nu s-a înșelat d. Blaga. D-sa vorbește despre un declin al individualismului, în virtutea unui „ritm istoric” și visează o metafizică dogmatică... colectivă.

Numai că, odată cu metafizica, s-a sfârșit în țândările „eonului” și „colectivul” d-lui Blaga, „elita” visată de „gândirea” fascistă și fascizantă. Nu ne îndoim că toate împrejurările de mai sus l-au supărat nespun pe „Marele Anonim” care-și va fi aducând, în siguranța-i ecstater, aspre învinuiri că n-a creat, la timp, o îndeajuns de strictă „cenzură transcendentă”.

Cazul Blaga trebuie privit cu toată seriozitatea, și prin seriozitate nu înțelegem aici numai obiectivitate științifică. Peste un număr oarecare de ani d. Blaga, în măsura în care va mai prezenta interes, va fi clasat și explicat.

Astăzi, când ruinele și rănile războiului ne sunt prezente, când a început să se facă judecata criminalilor mari și mărunți, astăzi datoria noastră este să *denunțăm*, să spulberăm confuzia, să rupem măștile — oricât de bine ticluite — să aruncăm rază de lumină în bezna din care a colcăit fascismul.

¹ De ce a învins tendința dogmatică în creștinism? (Eonul dogmatic, ed. cit., p. 21, 22).

D. Blaga răspunde prin „nisis dogmaticus”! În realitate cauza este de ordin economic și politic. Forțele economice și politice care stăteau în spatele Bisericii pe cale de organizare susțineau o politică religioasă antidemocratică, care în suprastructura ideologică se traduce, conștient sau inconștient, prin „dogmă”. Absurdul, neînțelesul, apărau în acest sector autoritatea Bisericii. Toate ereziile au caracter „logic” și popular. Ele sunt înfrânte fiindcă forța economică și politică era de partea cealaltă, de partea „dogmei”.

² M. Prenant: „Marxisme et Biologie”, E.S.I., p. 215.

Trebuie să stărpim răul din rădăcină, să-l smulgem din cotloanele spiritului. De aceea am deschis „cazul Blaga”: ca să știe toți aceia care au visat viitorul într-un anume fel, eonic sau mai puțin eonic, în speranța că „deocamdată putem visa mult și nepedepsiți”¹) că pedeapsa totuși sosește și că în fața judecății nimicitoare a istoriei nu are scăpare nimeni și nimic.

Opera filosofică a d-lui Blaga este alcătuită din „trilogii”: Trilogia Cunoașterii, Trilogia Culturii, Trilogia Valorilor etc.

Mania aceasta filosofică tripartită a stărnit, firește, nedumeriri și explicații extravagante. S-a spus că d. Blaga gândește „muzical”, că meditația d-sale, ca orice cugetare „vie”, are un ritm propriu ș. a.

Însuși autorul lasă să se înțeleagă că motivele sale filosofice se împletesc ca într-o fugă de Bach, atunci când nu preferă metafora „visului cu multiple cupole”. Este adevărat că filosoful a căutat să-și scrie operele ca fragmente de sine stătătoare, citibile independent. Dar de ce trei opere de problemă și nu patru sau niciuna, aceasta rămâne un mister.

Dacă ne reamintim însă că d. Blaga, ca fidel admirator al manierei filosofice germanice este un mare iubitor de scheme, grafice, tabele, un soi de geometrie kabbalistică, cu puțin iz științific, cu oarecare aer ocult, ne putem explica mai ușor și mania trilogistică. Dar dacă am pornit pe drumul asociațiilor ne duce gândul mai degrabă la două concepții diletantiste românești: „filosofia integralistă” tripartită a repaosatului critic Mihalache Dragomirescu și „Sistemul celular al luminilor” (Simplex, duplex, triplex) al unui oarecare căpitan Christescu, răătăcit printre astre — decât la Tabela categoriilor din Critica Rațiunii Pure.

Este aici sau o mare naivitate, o concepție simplistă a lumii, o atracție de diletant pentru scheme și formule, sau — pur și simplu — mistificare, mai mult sau mai puțin pretențioasă. Nu-l vom acuza pe d. Blaga de una sau de alta fiindcă îl socotim îndeajuns de încăpător pentru toate. Gânditor diletant și pentru diletanți d. Blaga a avut un deosebit succes în cercurile snobe, pentru care filosofia este o modă, printre semi-docții doritori de lustru filosofic, printre ratații încântați să găsească o atât de înaltă justificare a „creației” permanente și printre potențații bucuroși să descopere cenzurii pământene o atât de viguroasă corespondență în transcendent. Au fost, firește, și nemulțumiți: câțiva concurenți întru scamatoria filosofică, unii „inițiați” oficiali sau neoficiali, înspăimântați de absoluta interdicție ce le-o opunea cenzura transcendentă, mai puțin tolerantă decât cenzura sublunară, îndeobște îngăduitoare cu asemenea inofensive exemplare.

I s-a aruncat d-lui Blaga epitetul de „mistic”. Greșeală! D. Blaga nu crede în niciun fel de revelații; pentru d-sa „mistica” nu e cu puțință, decât ca mistificare, dar o mistificare „creatoare”. S-a mai spus că d. Blaga este un

¹ Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic), ed. cit., p. 144.

agnostic. Fals! D-sa este cel mai vajnic apărător al cunoașterii, asigurând fiecăruia, în vecii vecilor, cea mai desăvârșită libertate în acest domeniu. Decât, „cunoașterea” la d. Blaga este tot un fel de mistificare, o mistificare „creatoare”. S-a mai vorbit de anti-raționalismul blagaian sau de anti-intelectualism. Improprrie exprimare! Dar tocmai d. Blaga este cel care deschide, în „Eonul dogmatic” și aiurea, largi posibilități intelectului. Numai că intelectul d-lui Blaga este... „ecstatic”, „evadat din sine”, un fel de fantomă, adică tot mistificare creatoare. Iată deci că d. Blaga a făcut într-adevăr o mare, foarte mare descoperire. De pe poziția d-sale filosofică se poate distruge totul și se poate totdeodată salva orice. L-au botezat unii pe Kant, „a-toate-distrușătorul”, iar alții „a-toate-salvatorul”. Formulele însă, ni se pare, se potrivesc de minune și amândouă deodată d-lui Blaga. Cunoașterea? Nu e cu puțință fiindcă „misterul” nu poate fi cunoscut. Doar, tocmai astfel se asigură posibilitatea unei cunoașteri indefinite. Mistica? Nici vorbă; fiindcă „misterul” nu poate fi relevat în niciun chip. Însă, mistica este o posibilitate creatoare și încă una dintre cele mai nobile. Concluzia totuși nu este aceea a Ecclesiastului. Filosofia d-lui Blaga, un adevărat târg al deșertăciunilor, devine un bâlci al tuturor mistificărilor. Întrebarea : ce distruge și *cum* salvează d. Blaga? Un comentator idealist apropia filosofia d-lui Blaga de concepția lui Kant. În special filosofia culturii era prezentată ca o filosofie transcendentă. Cu toate că între Kant și d. Blaga nu făcea nicio apropiere de ordinul valorii și cu toate că nu socotim gândirea d-sale o filosofie transcendentă, o anumită prezentare paralelă nu poate fi decât utilă. Kant credea în știință; pentru el problema științei era însă pur teoretică. Toată epistemologia Kantiană nu are alt rost decât explicarea posibilității teoretice a științei.

O cunoaștere a „lucrului în sine” ar fi însemnat, pentru Kant, o cunoaștere empirică și deci ar fi fost lipsită de „necesitate și universitate”. „Existența” propozițiilor „necesare și universale” dovedește că știința nu este simpla „empirie” și, deci, cunoașterea noastră nu privește lucrurile „în sine”, ci fenomenele, ca produse „duale”, în care „necesar și universal” este tocmai ceea ce a pus în ele spontaneitatea „conștiinței în genere”. „Salvând” știința Kant distrugea (posibilitatea teoretică a Metafizicei. Agnosticismul Kantian este un agnosticism metafizic.)

Să vedem acum procedeul d-lui Blaga. Tema centrală epistemologică și ontologică a filosofiei blagiene este „misterul”. Acesta, ca mister firește, nu poate fi nicicum și nicicând cunoscut sau relevat, ci doar „atenuat”, „permanentizat” sau „potențat”. Ce distruge o asemenea concepție? Tocmai ceea ce voia să salveze Kant: Știința, ca teorie „universală și necesară”.

Ce „salvează” d. Blaga? „Creația”, adică tot ce doriți... Este o mare distanță de la Kant, la d. Blaga, măsurabilă nu numai prin calitatea filosofilor, ci și prin schimbările petrecute în sânul clasei sociale pe care o

reflectă filosofic amândoi. Pentru Kant, reprezentant al burgheziei germane de la întretăierea veacurilor al XVIII-lea și al XIX-lea, filosofia trebuia să aducă o certitudine subiectivă, trebuia să înfăptuiască o revoluție în ...conștiință, surrogat al revoluției reale. Cât de mult l-a impresionat pe Kant vestea izbucnirii Revoluției Franceze! Atât de mult încât... a uitat să-și facă plimbarea zilnică, de o precizare astronomică, până atunci. Filosofia burgheziei franceze revoluționare din secolul al XVIII-lea era materialistă.

Știința își păstra acolo întreaga valoare practică. Kant își întrerupe plimbarea cotidiană dar... preferă soluția idealistă. Și pentru el știința este, desigur, bunul cel mai prețios, dar ca teorie „universală și necesară”. Kant avea nevoie de certitudini și pentru că nu putea, din cauza poziției clasei sale, să găsească certitudinea obiectivă, pe care o dă acțiunea practică, căuta certitudinea subiectivă a propozițiilor sintetice „necesare și universale”.

Idealismul d-lui Blaga servește cu totul alte scopuri. Kant se găsea la întretăierea a două epoci în existența unei clase sociale, sinteza sa filosofică oscilează între feudalism și liberalism și de aceea, departe de a fi o revoluție copernicană, cum au pretins unii, este o revoluție idealistă, în spirit.

D. Blaga se găsește însă la întretăierea a două lumi iar clasa socială pe care filosofia sa o reprezintă suprastructural a căpătat un pronunțat „sentiment escatologic”. Fiindcă nimeni nu-și acceptă cu seninătate sfârșitul, filosofi ca d. Blaga se reped să construiască un nou „eon”. Ce ar fi fost în realitate acest „eon” ne-a arătat-o deplin agresiunea fascistă. Rămâne să vedem cum se reflectă „eonul” în mintea d-lui Blaga.

În primul rând trebuia găsită o modalitate nouă, o ficțiune care să îndepărteze neplăcuta realitate. Și, d. Blaga a găsit-o.

Cunoașterea este „paradisică” sau „luciferică”. Existența umană va fi „întru confort și securitate” sau „întru mister și revelare”. Ce înseamnă aceasta? Un mic artificiu Ce-l supăra pe d. Blaga? Cunoașterea pozitivă și eficientă, știința care-i dovedea inutilitatea, sfârșitul lumii sale, existența umană în transformare, în progres, cucerind libertatea prin lupta împotriva necesității. *Aici* era primejdia și *aceste* modalități trebuiau minimalizate, coborâte, arătate ca „nedemne” de ontologia umană. D. Blaga le-a botezat, cu marea sa inventivitate în materie de... cuvinte: „cunoaștere paradisică” și „existență întru confort și securitate” și le-a dat pur și simplu cu piciorul. Trebuie notat aici că în aceste modalități intră cam tot ceea ce a realizat filosofia și știința până acum, așa că d. Blaga a făcut un mare și real serviciu celor măcinați de sinistre „sentimente escatologice”: i-a scăpat pe deplin de tot ceea ce le vestea sfârșitul. După cum vedem, „zădărnicia” nu putea fi proclamată pe acest plan. Un asemenea scepticism nu mai putea prinde astăzi. „Zădărnicia” aparține unui alt plan, la care se ajunge printr-o „mutație” ontologică, planul „misterului deschis”, al existenței „întru mister și revelare”, în care făptura umană „împletită plin de sens optic” capătă o

demnitate proprie singulară. Fiindcă „misterul” nu poate fi cunoscut sau revelat în mod adecvat, ca orice „mister” care se respectă, rămâne omului posibilitatea nelimitată a cunoașterii și revelării inadecvate.

Iată cum conștiința tragică a „zădărniceii” („zădărnicia” este o temă pe care nicio speculație nu o mai poate înlătura pentru o anumită categorie de oameni) este dublată de o conștiință „creatoare”. Într-adevăr suntem „creatori” — își vor fi spus discipolii d-lui Blaga. Și când te gândești că erau cât p-aci să creadă că au scăpat din mâini frânele lumii!

De altfel „creația”, în urma descoperirii d-lui Blaga nici nu mai poate să aibă alt sens. „Zădărnicia” garantează „creația” veșnică, adică veșnicia modalității existențiale umane a d-lui Blaga și a semenilor săi. D. Blaga are chiar grijă — pentru a potoli unele temeri — să adauge că „mutația” în chestie este ultima. Filosofia aceasta a „misterului” servește d-lui Blaga să-și definească teoretic câteva teze scumpe: „minus-cunoașterea” în Epistemologie, „categoriile-abisale” în filosofia culturii, știința văzută ca o creație determinată „stilistic”, în filosofia valorilor, lumea concepută ca „Poveste infinit mutilată”, în Cosmologic și, pătrunzând prin toate acestea, teza metafizic-mitică a „Marelui Anonim”, cu „cenzura” și „frânele” lui transcendente.

„Minus-cunoașterea”, dogmatismul ca metodă, acestea sunt modurile de cunoaștere pe care le prevede d. Blaga dominante în „viitorul eon”. Nu vom intra acum în amănuntele epistemologiei blagaiene. Este de ajuns să spunem că „minus-cunoașterea” înseamnă „radicalizare”, „potentare” a misterului. De pildă, dogma creștină a trinității este o potentare a misterului, un caz de „minus-cunoaștere”, o „antinomie-transfigurată”, care cuprinde „prin înșiși termenii ce-i întrebuițează” (o ființă în trei persoane, termenul „ființă” fiind „scindat” de acela de „persoană”, cu care în mod logic este solidar) „și o indicație precisă că logicul trebuie depășit și că antinomia e presupusă ca soluționată împotriva posibilităților noastre de înțelegere”¹).

„Minus-cunoașterea” — spune d. Blaga — „nu trebuie privită ca o „lipsă” de cunoaștere, ci ca o cunoaștere realizată *în altă direcție*, decât se face de obicei, ca un mod de cunoaștere solicitat de existența unor „mistere” de o potență superioară”²). „Prin operațiile, implicate de o formulă de minus-cunoaștere, cripticul” — („partea ascunsă” a unui mister, în opoziție cu „falsul”, ceea ce se arată, n. n.) — „unui mister deschis devine și mai criptic, iar misterul deschis se întetește, se potențează, se radicalizează”³). Nu numai atât însă, ci „minus-cunoașterea” este „capabilă de progres și spor imprevizibil în același sens. (Formulele minus-cunoașterii evoluează de la un minimum de incomprehensibilitate spre un maximum de incomprehen-

¹ Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic), ed. cit. p. 39.

² Trilogia Cunoașterii (Cunoașterea luciferică), ed. cit. p. 258.

³ Trilogia Cunoașterii (Cunoașterea luciferică), ed. cit. p. 258.

bilitate. O formulă dogmatică este susceptibilă de dezvoltare, de precizare, devine tot mai neinteligibilă, înregistrând un spor de carate dogmatice)¹⁾.

D. Blaga este un abil epistemolog. D-sa scornește metoda dogmatică de cunoaștere analizând formal dogmatica creștină, dar nu procedează deloc „dogmatic” (în celălalt înțeles al cuvântului). „Minus-cunoașterea” se aplică și în știință! D. Blaga aduce chiar unele exemple în această privință: concepția corpusculară-ondulatorie a luminii, simbolul alef al lui Cantor în matematica transfinitului etc., și afirmă: „De asemenea dogmaticul, circumscriind o întreagă metodică virtuală, nu exclude controlul științific, nici chiar cel experimental²⁾”. Iar în altă parte: „De sigur că înainte de a trece la revelarea „minus” a unui mister descris, adică la *radicalizarea* lui, se impune ca măsură de precauție epuizarea tuturor căilor de plus-cunoaștere³⁾”. „Minus-cunoașterea” este deci un caz limită și-i servește d-lui Blaga, nici mai mult, nici mai puțin decât pentru a înlătura pretinsa „criză” științifică. Este laudabil că d. Blaga vrea să „salveze” știința „îmbogățind”-o cu o nouă metodă — sau subliniind o metodă în uzul științei — însă nu ne putem entuziasma în fața unor perspective de „progres” științific „de la un minimum de incomprehensibilitate spre un maximum de incomprehensibilitate”. Dacă d. Blaga nu ar fi construit o soluție idealistă și ar fi recunoscut teza pe care i-o impune însăși știința pe care vrea să o salveze, anume teza contradicției realului, atunci nu ar fi fost nevoie să caute metode „noi” și „salvatoare” tocmai la Philon sau la dogmaticii Bisericii creștine. În repetate rânduri d. Blaga caută să-și ferească „minus-cunoașterea” de o eventuală confundare cu dialectica. „O teză antinomică nu se poate susține decât dacă se postulează o sinteză. Cum însă în cadrul minus-cunoașterii o sinteză de termeni antinomici e astfel constituită că nu e nici inteligibilă, nici nu poate fi cuprinsă cu intuiția, ea își poate avea justificarea numai *ca expresie a unui mister potențial*”⁴⁾.

Ne rezervăm o amănunțire a concepției blagiene într-un studiu următor. Deocamdată subliniem: În ce scop (de „temei” nu mai întrebăm) mută d. Blaga un asemenea procedeu în știință? De ce d. Blaga ia în considerație numai dialectica hegeliană? Răspunsul este simplu. Contradicția ca esență a realității nu mai poate fi negată. Pentru a nu accepta toate consecințele, neplăcute pentru o anume categorie, ale acestui adevăr, d. Blaga a găsit o subtilă soluție: „minus-cunoașterea”, „progresul” științei în... incomprehensibilitate, „potențarea” misterului. Și asta se cheamă a „salva” știința din criză! Să ni se ierte apropierea, dar cam așa vroiau fasciștii să „salveze” propriile lor popoare din criză. Diversionismul seamănă pe toate

¹ Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic) ed. cit. p. 129.

² Trilogia Cunoașterii (Eonul dogmatic) ed. cit. p. 129.

³ Trilogia Cunoașterii (Cunoașterea luciferică), ed. cit. p. 258.

⁴ Trilogia Cunoașterii (Cunoașterea luciferică), ed. cit. p. 258.

planurile. D. Blaga este însă și un filosof al culturii, mai ales un filosof al culturii. Iată, într-adevăr, un domeniu în care se pot spune lucruri interesante! Aici se pot găsi corespondențe „abisale” bătrânelor categorii kantiene, aici se pot pune bariere serioase în fața „misterului”. Rezultatul: cultura este în funcție de o anumită „matrice stilistică”, de o rețea de categorii ale înconștientului care o determină stilistic. Pornit pe acest drum și desfășurând o mare râvnă în „portretizarea” și „schematizarea” culturilor, d. Blaga „salvează” de data aceasta „creația”, așezând-o în cadrul unor „tipuri” determinate din adâncurile spiritului.

Gândirea d-lui Blaga se întinde pe spații vaste. Cercetând, pe rând, cunoașterea, cultura, valorile, cosmosul, istoria, d-sa a produs — după câte știm — trei... trilogii complete (trilogii care uneori sunt... tetralogii; vezi: Trilogia valorilor, cu voluminosul supliment: „Despre gândirea magică”) și încă o operă, dintr-o a patra trilogie. Cum spuneam, prin aceste trilogii plutește duhul „Marelui Anonim”.

„Marele Anonim, totalitate de supremă complexitate” — afirmă d. Blaga — „se găsește în virtutea plenitudinii sale, necurmat în situația de a se reproduce pe sine însuși, aidoma, și la nesfârșit. Interesul de a se asigura rânduiala centralistă a existenței, constrânge însă pe Marele Anonim la o atitudine circumspectă, uneori adversă, și întotdeauna restrictivă, față de propriile sale posibilități reproductive”¹).

De aici urmează: „Lumea este poveste infinit mutilată”, „cenzura transcendentă”, „categoriile abisale” și celelalte. Într-adevăr, „Marele Anonim” din „înalte rațiuni centraliste”, se apără cu strășnicie. Metafizica d-lui Blaga este foarte originală...

Trecem peste „Marele Anonim”, care ne reamintește — ne gândim la termen — o anume literatură polițistă sau nu mai știm ce farse de prost gust și ne oprim la formidabila armătură de „cenzuri”. S-ar putea crede — și în filosofia d-lui Blaga asemenea ispite sunt pretutindeni — că mitul blagaian și-a luat ca model figurile sinistre și „centrale” care terorizau popoarele, apărați de mit și de cenzură, până nu de multă vreme.

Ne-am propus în această primă parte a studiului nostru să „deschidem” un „mister”: filosofia d-lui Blaga. Desigur, concepția blagaiană e vastă și atinge foarte multe domenii. Pentru a o pune în adevărată lumină se cuvine, în partea următoare, să procedăm sistematic: măturoidul istoriei va curăți mai ușor pulberea decât bolovanii. Deocamdată ne-am mulțumit să deschidem „cazul Blaga”. Arsenalul fascist pe care l-am descoperit, de la „minus-cunoaștere” până la „înalte rațiuni centraliste ale Marelui Anonim”, va fi — socotim — nu numai o justificare a cercetării viitoare, ci și o obligație de a duce munca până la capăt. Nu pentru că am nădăjdui să-l

¹ Diferențialele divine, 1940, p. 147.

lămurim pe d. Blaga, ci pentru că — destul de mulți — au nevoie de puțin ajutor ca să-și dea seama în ce „eon” trăiesc.

G. C. Nicolescu, *Adevărata față a Junimii*, „Viața românească”, an. XXXVIII, nr. 1, ianuarie 1946

S-a socotit totdeauna și încă se socotește ca un act de mare perspicacitate critică a lui Maiorescu faptul că a recunoscut un adevărat poet în Eminescu numai după citirea câtorva poezii, la 1872. Cine continuă să susțină acest lucru însă nu cunoaște nivelul adevărat al poeziei lirice din vremea aceea. În realitate, versurile lui Eminescu, față de producția poeților vremii: Heliade, Bolintineanu, Aricescu, Mihail Zamfirescu, Nicoleanu, Granda, Nicolae Pruncu, N. Georgescu și chiar Alecsandri, nu puteau să nu izbească imediat pe un om cât de puțin familiarizat cu valorile literare, un om oare astfel era în stare să-și dea seama de dezastruoasa stare a liricei românești și să tresară când s-a auzit pentru prima oară sunetul adevăratei poezii.

S-a perpetuat însă prestigiul lui Maiorescu, în care un însemnat sprijin l-a constituit tocmai recunoașterea rapidă a unui adevărat poet în Eminescu, datorită faptului că până astăzi lipsește o justă proiectare a operei acestuia din urmă față de a înaintașilor imediați și a contemporanilor.

Nicio mirare de altfel, căci perioada 1850—1880 este una din cele mai ignorate din literatura noastră. Kogălniceanu și Bălcescu atrăgeau atenția cu vigoare, către sfârșitul primei jumătăți al secolului XIX, istoricilor noștri că o nouă concepție își făcea loc în domeniul lor care, ascultând de tendințele vremii, se democratiza și înceta de a mai fi înfățișarea faptelor Domnului, a „personalităților”, pentru a zugrăvi viața întregii societăți, cu toate instituțiile, cu toate aspectele acestei colectivități. În istoria literară română nimeni n-a făcut acest lucru.

Viața colectivă, factorul social și întrepătrunderea lor cu fenomenul cultural și literar au rămas mai departe numai incidental atinse, deci bună parte necunoscute. Predominată deci până azi de vechi concepții, era firesc ca istoria noastră literară să nu surprindă însemnătatea capitală de barieră între două evuri a datei 1848—1850 pentru gândirea românească. Până în acest moment, literatura, istoria, ideologia noastră, sunt dacă nu exclusiv, în orice caz dominant reprezentate de figuri ale clasei boierești: Văcăreștii, Conachi, Kogălniceanu, Alecsandri, Negruzzi, Ion Ghica, A. Russo, C. Negri, chiar Grigore Alexandrescu și N. Bălcescu, cei care ilustrează prima jumătate a secolului trecut, sunt produse ale marii sau micii boierimi. În

afară de ei, cu excepția lui Heliade și a lui Bolintineanu, foarte puține nume și neînsemnate lucruri intră și rămân în literatura noastră. Este explicabil deci de ce, pentru înfățișarea mișcării literare din prima jumătate a veacului XIX, sistemul studierii fiecărei personalități în parte duce la epuizarea aproape completă a materialului. Chiar când nu lucrau izolați, când fenomenele luau un caracter ceva mai larg, cercul în care ele se frământau și se conturau nu cuprindea în această vreme, mai niciodată alte nume decât cele amintite, chiar dacă era vorba de lucruri ce se petreceau deosebit în cele două Principate, pe atunci despărțite la Focșani. *Dacia literară*, *Propășirea*, mișcarea de la 1848 se dezbat și se pregătesc cam de către aceiași oameni, astfel că se putea surprinde și atmosfera generală a vremii numai prin aceste reduse monografii individuale, cum sunt în general capitolele oricărei istorii a literaturii noastre. Este ușor de înțeles atunci de ce istoricii noștri literari au socotit satisfăcătoare concepția aceasta de a cerceta și înfățișa literatura, aplicând-o apoi în mod mecanic mai departe, pentru epocile ce au urmat.

Ei însă au scăpat din vedere însemnătatea cu totul deosebită a momentului 1848. După această dată începe în mod vizibil ceea ce s-a numit democratizarea literaturii române. Protagonistii perioadei ce începe acum, dacă mai sunt tot reprezentanți ai aristocrației, în orice caz nu sunt aceeași din perioada anterioară. Toți însă sunt democrați de principiu cel puțin; singurul oare rămâne pe o poziție conservatoare, C. Negruzzi, își încheie de fapt cariera odată cu revoluția lângă care nu s-a aflat. Dar ei sunt departe de a mai monopoliza întreaga mișcare literară. Datorită revoluției de la 1848 și ideilor sale, datorită contactului direct a unei bune părți din revoluționari cu Franța, cu ideile de acolo, mai accentuate ca oricând în perioada aceea de mare tensiune europeană pe care o concentra Parisul, datorită, de asemenea, unei firești evoluții a societății, se ridică în spatele și în jurul figurilor de prim plan din mișcarea noastră culturală și literară o serie întreagă, numeroasă și diversă, de figuri mai mărunte a căror origine socială este cu deosebire în mica burghezie și chiar în pătura țărănească. Nu este o întâmplare că figurile cele mai mari de după 1850 din literatura noastră: Eminescu, Creangă, Maiorescu, Slavici, Caragiale, sunt de proveniență mic-burgheză. Dar aceștia nu mai sunt niște culmi singuratice, minuni ale naturii la prima vedere, ci o parte dintr-un ansamblu organic. Înainte de ei, în jurul lor, în literatura noastră abundă un mare număr de scriitori, foarte numeroși din ei de valoare redusă, care prin originea lor se pot identifica mai bine cu ideile revoluției de la 1848 și cu năzuințele maselor largi. Cum și în Franța, cu care ei iau strâns contact în această vreme direct sau indirect, ajunsese după 1830 să înțeleagă paralelismul și legătura între revoluția politică și cea literară, scriitorii aceștia, pe care revoluția îndeosebi și schimbările de mentalități pe care ea le implică îi împing dacă nu pe primul plan în orice caz

la lumină, pot în parte și din cauza lipsei unor tradiții și deci a unor prejudecăți artistice, mai ușor contamina politicul cu literarul. Așa se face că, după 1850 în deosebi, care marchează începutul revenirii în țară a exilaților de la 1848, fizionomia literaturii noastre se schimbă fundamental. Ea încetează definitiv să mai fie o simplă galerie de tablouri care, chiar când fac parte din aceeași generație și aceeași „școală”, rămân bine individualizate, cu un caracter propriu ușor de remarcat și incontestabil. Literatura, acum, capătă un aspect mai dinamic, de viață colectivă, caractere mai generale, creând o atmosferă, curenți și unități de preocupări cu urmări și asupra tuturor scriitorilor și asupra societății, care dau nota dominantă a vremii.

Iată de ce toate prezentările acestei epoci sunt insuficiente tocmai pentru că, nesesizând însemnătatea deosebită pe care o are în evoluția literaturii noastre momentul 1848 și schimbările fundamentale care se petrec de la această dată, continuă să folosească metoda studierii individualităților, care, dacă pentru perioada anterioară mai putea da încă rezultate, acum lăsa ignorate lucruri extrem de interesante, în deosebi configurația adevărată a mișcării literare în întregul ei.

Evident, lucrul nu este nici simplu, nici ușor de făcut, mai ales că din punct de vedere strict literar e greu de vorbit în această vreme de un precis curent.

Este poate cea mai amorfă perioadă din câte cunoaște literatura noastră, în care se amestecă și stau alături producțiile cele mai deosebite ca mentalitate, ideologie, structură și formă literară. Fenomenul este foarte explicabil de altfel. Romanticismul românesc în literatură de fapt nu există până la această dată. Cele câteva motive ce pot fi aflate și invocate sunt dovada unui contact fugitiv al câtorva scriitori români cu acest curent, sub forma în care îl cunoștea literatura și sensibilitatea franceză fără ca el să fi cucerit conștiințele și să creeze o modă la noi. Clasicismul, firește, în realitate, existase și mai puțin.

Când, în preajma revoluției de la 1848, un public ceva mai numeros se interesează mai de aproape de Franța, urmărește ce se petrece acolo, se ia cu adevărat contact cu romantismul și se ajunge la difuzarea lui pe o scară mai largă. Existența unei complete și metodice bibliografii a literaturii române, întemeiată și pe întreg materialul din periodice, ar îngădui urmărirea traducerilor, a imitațiilor, a influențelor înainte și după momentul 1848 și în felul acesta ar da o mai mare temeinicie unor constatări prin forța lucrurilor fragmentare și aproximative. Confirmarea generală însă cam aceasta pare să fie. Dar, în vremea când literatura noastră ia contact mai îndeaproape cu motivele lirice caracteristice poeziei unui Lamartine sau Musset, aceștia trăiau din punct de vedere literar numai pe baza vechiului prestigiu. Romanticismul sub formele lui eterate de la 1820—1830, încetase să mai fie pe gustul publicului.

Toate formele literare evoluează acum dincolo de romantism. Ultimele manifestări ale acestuia sunt puternic colorate de ideile saint-simoniene și fourieriste asupra funcțiunii artei. Aceasta face să se întoarcă privirea mai des și spre clasele de jos și poezia capătă un ton de luptă pentru ele uneori.

Romanul romantic, în veșnică alergare după necunoscut și culoare locală, obosit de a mai inventa, începe să abandoneze regiunile geografic sau istoric îndepărtate, pentru a frapa curiozitatea publicului, doritor veșnic de lucruri noi și neașteptate, prin înfățișarea vieții, tot așa de ignorate ca cea din evul mediu sau dintr-o țară depărtată a lumii nevoiașе. Elementele de culoare locală, pitorești rămâneau astfel; ele însă deveneau din ce în ce mai realiste, prin înfățișarea unor situații adevărate. Câteodată, în asemenea romane își fac loc elemente socialiste, iar dacă gustul pentru romanele istorice în geniul lui Walter Scott se păstrează și se cultivă, din zugrăvirea trecutului se face un mijloc de a exprima aspirațiile pentru viitor, de a critica scăderile prezentului mai mult decât ale trecutului, cum se vede și în literatura noastră, chiar în *Ciocoii vechi și noi* al lui Filimon, unde *Dedicația* împreună cu *Prologul* spun destul de limpede aceasta. Bineînțeles romantismul de vechiul tip nu murise cu totul. Ca totdeauna și pretutindeni mai erau întârziați aici. Nici un curent nu moare brusc, exact în momentul când ia naștere cel ce-i urmează, după cum nici unul nu ia ființă deodată cu forța, cucerind publicul din prima clipă. Chiar când există asemenea impresii, sunt datorite numai cercetării de suprafață. În adâncul lucrurilor, în intimitatea fenomenelor există fără excepție pentru fiecare apariție o lentă pregătire, manifestări prealabile timide care, în mod firesc, sunt, pe de altă parte paralele cu ecourile din ce în ce mai slabe, mai lipsite de convingere și de răsunet ale modei pe cale să dispară, care se prelungește încă mult departe dincolo de acceptarea generală a curentului ce urmează.

O asemenea perioadă de interferență între două chipuri de a concepe arta, viața și lumea — căci paralel cu noile tendințe literare și înaintea lor chiar întreaga gândire contemporană își schimbase chipul de a privi toate fenomenele, pășind spre pozitivism — este în Franța atunci când Românii iau contact mai strâns, mai direct și mai amplu cu literatura și ideile ei. Tocmai în momentul acesta apare în literatura noastră o conștiință democratică mai largă și scriitori noi, proveniți din clasele de mijloc și de jos.

Lipsa unei mai temeinice pregătiri și a unei tradiții fac însă pe aceștia să recepteze fără deosebire cele mai contrastante elemente ce le ieșeau înainte, astfel că la un moment dat, între 1850—1880, nu numai că la noi se suprapun, cu toate nuanțele, exagerările și deformările, clasicism — cât putea fi la noi — romantism și realism fără ca măcar la această dată romantismul să se bucure totuși de o totală adeziune¹), dar toate elementele acestea

¹ cf. V.A. Ureche: *De clasicism, romantism și realism*, în *Opere complete*, seria B, Tomul I, București, 1878, p. 42.

sunt de aflat în opera unui singur scriitor amestecate fără nici un discernământ și fără conștiință literară sigură. Astfel se ajunge la literatura care domină această perioadă, în care întâlnim deopotrivă demonism și disperare, obsesia morții și îndemn la a trăi viața din plin, imnuri iubirii și elemente naționale sau sociale, tipuri șablonizate de damnați sau de indignați foarte gratuit împotriva soartei și figuri caracteristice din societatea noastră, preferințe pentru macabru și tenebros alături de tot atât de convenționale idealizări. Neavând, pe de altă parte, în această vreme nicio personalitate literară critică mai puternică, literatura oamenilor noi se rătăcea din ce în ce mai mult. Nelămurită între imperativele generale ale artei, romantism, realism și imperativele sociale, generația aceasta de scriitori devine dominantă în operele ce le dă de manierism și melodramatism, folosind șablonul vechi ca teme, mijloace comune ca expresie, dând o literatură superficială, fără oameni vii, fără sentimente puternice, fără concepții adânci, fără concentrare și chibzuială în construcție, foarte adesea arbitrară ca logică a desfășurării și vulgară nu atât din lipsa selectării materialului, cât din aceea a transfigurării în adevărată artă.

Literatura aceasta, cu toate realele ei scăderi, există însă. Dovada că se generalizează și devenea stăpânitoare personalități din vechea generație ca Bolintineanu, intrau în orbita ei. Ceea ce este mai interesant este că acum, prin apariția în mișcarea literară a numeroși scriitori din clasele de jos, interesate la o cât mai reală și rapidă realizare a democrației, mai ales după ce contactul permanent cu Franța arată și acolo o împerechere a literaturii cu politica, în care se avântase un Lamartine și un Victor Hugo, lupta pentru libertăți, simpla dar elocventa înfățișare a mizeriei claselor de jos, chiar dacă era făcută cu mijloace ieftine, pentru a impresiona prin melodramatism, idealul unei societăți mai drept organizate, toate acestea își fac un loc din ce în ce mai mare în literatura, modestă ca valoare literară, de după 1850. Dacă pe de altă parte mai adăugăm că din momentul 1848 își face apariția un categoric interes în marele public, în cercurile largi ale societății pentru literatură, după cum o dovedesc traducerile, din ce în ce mai frecvente de la această dată înainte înțelegem că asistăm la un proces de reală democratizare a vieții noastre literare, că literatura română încetase să mai fie apanajul claselor de sus nu numai ca producție, dar și în ce privește consumul. Cum scriitorii trebuiau să țină seama de preferințele noului public, de aspirațiile și uneori de interesele sale — lucru cu atât mai ușor cu cât acestea erau comune acum la autor și cititor — iată că în sfârșit avem și la noi o reală influență reciprocă între societate și literatură și pentru prima oară prilejul ca aceasta să devină; intenționat sau nu, o puternică armă în lupta pentru democrație de data asta însă ținută în mână de reprezentanții celor pe care această formă politică îi avantaja. Că, în mod firesc la început, aceste manifestări erau fără o deosebită valoare artistică nu avea mare însemnătate.

Cu timpul avea să câștige și această rafinare din punctul de vedere al realizării, răpind astfel până la urmă din mâna claselor de sus unul din cele mai bune mijloace de a falsifica realitatea și de a împiedica răspândirea ideilor generoase.

Bineînțeles că reprezentanții claselor superioare nu puteau lăsa să se desăvârșească acest fenomen, nu atât pentru că amenința să le răpească dictatura literară din mână, cât mai ales, pe de o parte, pentru că le amenința poziția politic socială, iar pe de alta pentru că pierdeau un însemnat instrument de a manevra, de a consola și de a minți publicul, convingându-l astfel că aceea în care trăiau era situația socială normală, că mai bine nu se poate sau dacă se poate, se poate foarte încet, cu alte cuvinte un însemnat instrument menit să le apere și să le conserve situația preponderentă. Este simptomatic totuși că nicio reacțiune puțin mai serioasă nu se produce împotriva acestei orientări, democratice din toate punctele de vedere, a literaturii noastre câtă vreme domnia lui Cuza ocrotea democratizarea în toate domeniile. Firește, reacțiunea se organiza, dar nu literatura era cea cu care trebuia să înceapă. Oamenii se pricepeau să facă politică și să-și apere interesele. Se produce așadar, în primul rând, detronarea lui Cuza. Acțiunea împotriva lui, care strânsese laolaltă pe conservatori și liberali, în așa numita „monstruoasă coalitie”, avea de scop, după cum s-a dovedit limpede să împiedice realizarea reformei agrare care dădea pământ țăranilor și votarea unei legi electorale, prin care s-ar fi îngăduit preponderența, în aparatul de guvernare, a marilor proprietari funciari, negustori, industriași și liber profesioniști înstăriți¹). Detronarea lui urmărea să facă a înceta procesul de democratizare și firește lucrul trebuia apoi continuat cu chibzuială pe toate laturile, pentru a reentra în vechiul fâgaș.

Însemnătatea literaturii pentru a crea și întreține o atmosferă democratică, idealul de libertate, egalitate și demnitate umană, revendicării materiale și un sentiment de compătimire și încurajare pentru cei nedreptățiți nu putea scăpa conducătorilor conservatori, mai rafinați în chestiunile spirituale decât liberalii. Lupta trebuia de aceea pornită și împotriva acestei literaturi; democratizarea trebuia împiedicată, vâlul opac al înșelăciunii aruncat cât mai grabnic asupra ei și imperialismul literar al clasei de sus refăcut. În fruntea acestei mișcări s-a așezat nou constituita mișcare junimistă. Caracterul ei politic a mai fost subliniat și este destul de ușor de observat din activitatea celor mai însemnați din membrii ei din obiectivele pe tărâm așa zis strict literar al *Convorbirilor Literare*. Este departe de a fi o întâmplare că încă din primul număr Maiorescu publică studiul său *Despre poezia română*, devenit mai târziu *O cercetare critică asupra poeziei române de la 1867*.

¹ cf. Lucrețiu Pătrășcanu: *Un veac de frământări sociale*, Buc, 1945, p. 205.

Firește, șeful Junimii era un mare tactician, după cum s-a dovedit în atâtea ocazii. El înțelege că lupta împotriva curentului ce se desena din ce în ce mai puternic în literatura noastră, nu trebuia dusă nici frontal, nici fâțiș. Ar fi fost lipsit de elementară abilitate și de eficacitate să se ceară pe față o literatură în care sunt aprobate atitudinile conservatoare și să se combată cea în care își făceau loc ideile democratice. Trebuia găsită altă cale și Maiorescu o află. Mai întâi, el își dă seama care este punctul cel mai vulnerabil în această literatură și se hotărăște să lovească în primul rând în lipsa ei de valoare artistică. Sub pretextul că face un fel de îndrumător pentru lămurirea tuturor în probleme literare, cu o ironie mușcătoare, uneori cu o batjocură violentă, izbutește prin exemplele ce le dă să acopere de ridicol literatura vremii aceleia. Și după ce examinează — firește cu ajutorul lui Vischer, după cum s-a semnalat, din care împrumută fără să-i pomenească numele și metoda și chiar câteva exemple — cauzele de ordin strict literar care duceau la slăbiciunile constatate: personificările, comparațiile etc., poate trece și la vinovăția politicii. Pentru a da un caracter de perfectă obiectivitate atitudinii sale, criticul, cu foarte mult tact, nu se ridică, așa cum am precizat mai înainte împotriva elementelor democratice amestecate în operele literare, ci împotriva tuturor manifestărilor politice. „Este probabil — zice el, că politica nu a surpat mica temelie artistică ce o pusese în țara noastră poeții adevărați, Alecsandri, Bolintineanu, Gr. Alexandrescu. Atât, cel puțin, este sigur, că cele mai rele aberațiuni, cele mai decăzute produceri între poeziile noastre, de la un timp încoace, sunt cele ce au primit în cuprinsul lor elemente politice”. Asta nu-l împiedică însă ca din cele patru exemple ce le dă pentru a devaloriza poezia în care se află elemente politice, unul să fie cu subiect istoric, iar celelalte trei să conțină aluzii din care reiese o poziție favorabilă democrației. Intenția de a le bagateliza tocmai pe acestea este astfel vizibilă mai ales dacă adăugăm și o mărturisire mai limpede făcută cu un an mai târziu: „Politica, declamările în contra absolutismului... silesc pe cetitor a recădea din înălțimea impresiei poetice în mijlocul preocupărilor de toate zilele”.¹).

Politica trebuie deci izgonită cu severitate din literatură. Argumentul că în Corneille, Racine, Shakespeare, Goethe nu se află „niciun vers de politică” firește este invocat de Maiorescu, care, până la urmă, arată destul de limpede că studiul său n-are în fond numai scopul de a alunga politica din literatură, dar și de a înlătura anumite idei noi, socotite de el irealizabile „fantezii poetice”, din politică... când se introduc reflecții politice în poezie, se introduc și fantezii poetice în politică — două confuzii, între care e greu de hotărât, care este mai primejdioasă²). Care erau „fanteziile poetice” în

¹ Titu Maiorescu: *Critice*, I București, Socec 1931, p. 76.

² Idem, p. 69.

politică — decât ideile democratice de libertate, de egalitate și fraternitate, dorința unor reforme cât mai adânci după modelul celor din apus? În contra acestora se deschide lupta și pe alt teren, de asemenea nu fără abilitate. Cine dorește independență națională, trebuie să-și asigure pe cea spirituală, spunea la 1871 A.D. Xenopol¹); să înceteze deci imitațiunile, cele pe tărâm politic și social cu deosebire fiind în conștiința junimiștilor. De aceea, deși împotriva literaturii patriotarde, ei încep o exaltare a datinelor strămoșești, a legăturilor care trebuiesc păstrate cu acest trecut, dincolo de care nu se pot face sărituri. În acest scop, în Junimea la loc de cinste sunt ținute, firește în aparență pentru respectul obiectivității, teoriile istorice ale lui Buckle, după care legile sunt efectul nu determinantul progresului social, că ele nu sunt în stare să înlăture scăderile sociale pledând cu alte cuvinte contra unei legislații de reforme și îmbunătățiri sociale, ea fiind inoperantă, indicând așadar lăsarea lucrurilor să se facă de la sine, printr-o firească evoluție pe care bineînțeles ei aveau grijă s-o amâne cât mai mult, dacă nu s-o împiedice. Căci dacă nu era ascultat acest comandament, se ajungea la „forme fără fond” — temă pe care Junimea a folosit-o așa de intens — și să mărturisim: nu fără succes! — împotriva reformelor democratice de la noi.

Care era deci poziția lui Maiorescu, în calitate de reprezentant autorizat al junimismului politic, în aceste chestiuni care, legate de literatură, erau menite să aibă o așa de puternică înrăurire asupra opiniei publice, asupra conștiinței ei și asupra evoluției sociale și politice românești? Foarte limpede: luptă necruțătoare împotriva literaturii curente, cu incontestabile scăderi artistice, în fond însă nu în primul rând din cauza acestor scăderi, ci din cauza idealurilor ce le cuprindea. Și pentru că nu era abil să se ceară pe față să nu se mai facă literatură cu substrat democratic, el se mulțumește să impună abandonarea politicei sub orice formă. „Arta pentru artă” și „înălțarea impersonală” sunt argumentele hotărâtoare și „obiective” sub care este zdrobit orice adversar. În schimb își ia asupra sa sarcina de a descoperi forma și încuraja scriitorii care cu aparentul sau realul respect al formulelor estetice lansate, să promoveze totuși cu abilitate idealurile conservatoare.

Cine poate afirma că este întâmplătoare apariția scriitorilor din prima generație îndeosebi a *Convorbirilor Literare* și chiar a celor de mai târziu? Creangă înfățișează o viață rurală și niște țărani fără revendicări sociale și aproape fericiți spre deosebire de unele aspecte din romanele lui Bolintineanu de pildă. Eminescu este prozatorul dominat de preocupări metafizice, nu sociale; ziaristul pentru care trecutul este idealul suprem, poetul care în *Împărat și Proletar*, lucrare privită ca moment reprezentativ eminescian, renunță la poezia net favorabilă proletarului, pe care o aflăm în

¹ cf. *O privire retrospectivă asupra „Convorbirilor literare”*, *Convorbiri literare*, nr. 1-5. 1937, p. 73.

variantele anterioare formei definitive, pentru a ajunge la concluzia dezarmantă, că totul e zadarnic și orice ai face, lumea nu poate fi schimbată. Este semnificativ că până în 1872, când ia contact direct cu Junimea și corifeii ei, în scrisul lui Eminescu se găsesc numeroase note care indicau o conștiință limpezită asupra menirii sociale a artistului și înțelegere pentru bruscările revoluționare. *Epigonii*, *Proletarul*, *Geniul Pustiului* sunt numai cele mai însemnate din pildele ce se pot da. Mai târziu, apare la *Convorbiri Literare* nuvelistul Ion Slavici, cu o lume țărănească tot fără revendicări sociale și aproape mulțumită, în orice caz având cheia fericirii în mâna sa, cum este în *Popa Tanda*. Nu mult după aceea apare I. L. Caragiale, care, deși ca om displăcea profund lui Maiorescu, după cum o mărturisește în numeroase ocazii, este copilul răsfățat al Junimii, nu numai pentru că pentru marele pontif opera prima asupra omului, dar pentru că opera aceasta era tocmai cea mai formidabilă armă de luptă împotriva tendințelor ce-și făceau loc în societatea românească din ce în ce mai insistent. Iar când dramaturgul este acuzat de imoralitate din tabăra acelor care se simțeau vizați politicește de satira lui și nu îndrăzneau să se apere, dintr-o ciudată pudoare pe care ideile Junimii reușiseră să o impună cu privire la imperativul artei deasupra preocupărilor de fiecare zi, — atunci Maiorescu însuși coboară în arenă pentru a-i lua apărarea.

Ar fi nedrept să contestăm șefului Junimii un rol folositor pentru literatură. El era fără îndoială nu numai un îndemânatic om politic dar și un echilibrat cu gustul destul de format, ca să recunoască, să prețuiască și să impună lucrurile de reală valoare ce-i veneau dinainte, așa că rolul său în evoluția literaturii noastre nu poate fi trecut cu vederea. Ar fi însă exagerat să ne imaginăm că lui singur i se datorește întreaga îndreptare a literaturii române spre culmile pe care avea să le atingă — chiar în cadrul *Convorbirilor literare* — abia în preajma lui 1880 și mai ales după aceea. Chiar faptul că trece atâta vreme de la necruțătoarea critică a îndrumărilor lui prime, din 1867, și acelor ce le-au urmat, dovedește că nu el a creat o viață nouă în literatura noastră, ci că ea apărea printr-o evoluție firească, lui Maiorescu rămânându-i incontestabilul merit de a fi priceput acest lucru încă dinainte, de a fi știut că producții de seamă vor urma și de a fi putut să deosebească din vreme pe cei ce vor fi în stare să le dea.

G. Călinescu, *Sensul clasicismului*, Lecție de deschidere ținută la Facultatea de Litere din București la 16 ianuarie 1946. Text publicat în „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 2, februarie 1946

De multe ori s-au ridicat voci pentru o îndrumare clasicistă a literaturii noastre, iar în ultimii ani năzuința a fost exprimată din nou. Eu

însumi, la Facultatea de Litere din Iași, făceam o încheiere de curs în acest sens, iar după aceea, cu totul independent de mine, s-au făcut și se fac profesii de credință clasică. Prin urmare, ideea plutește în aer. Unii înțeleg totuși clasicizarea literaturii în alt spirit decât acela care rezultă din examinarea în plan strict estetic a fenomenelor literare. Înțeleg clasicismul nu ca un stil, în opoziție de pildă cu romantismul, ci ca un mod de a crea durabil și esențial, la îndemâna claselor. Acest sens nu-i de altfel în totul deosebit de acela stilistic, fiindcă marea literatură este în fond aceea de stil clasic, iar ce este măreț în romantism, baroc aparține tot ținutei clasice. Problema se reduce deci la a ști cum trebuie să privim materia spre a obține, artistică, un unghi de vedere adânc. [...]

Luând ca punct de plecare proza și mai în special romanul, vom observa că scriitorul român are o mistică excesivă a evenimentului. Un eveniment este ceea ce s-a întâmplat odată, ceea ce vrea să zică este fixat între un moment antecedent și un moment consecutiv, însă nu în raport de necesitate, ci de accidentalitate. Evenimentul e particularul pur, faptul ca dată, efemerul, istoricul. Romancierul român are spirit cronografic și-și închipuie că este real ceea ce se poate determina spațial și temporal. De aceea el arată tendința de a se ține în curent cu faptele și cu mișcările de opinie. Unghiul său de vedere este prea adesea jurnalistic, în înțelesul cel mai etimologic, și eroii nu rareori sunt niște modele aproape neelaborate, „redare”, cum se zice cu un termen semidict, cu nume ușor grimate. Prozatorul român are deci despre realitate o noțiune sinonimă cu contingența.

Mulți vor obiecta că acest lucru nu e rău, fiindcă scriitorul trebuie să țină un contact strâns cu viața imediată și să ridice particularul la valoarea universalului, că așadar punctul lui de plecare se cade să fie socialul. Însă nu tăgăduiește nimeni că scriitorul ridică construcțiile lui abstrase de realitate de pe un punct al realității, după cum toți vedem o lună aproximativ identică de pe felurite puncte longitudinale și latitudinale ale emisferei. Scriitorul e un individ istoric nu metafizic, și orice literatură își ia ca loc de plecare lumea fenomenelor. Și în alte literaturi vom constata că scriitorul se hrănește din epoca lui, alegându-și eroii din plină stradă. Ba chiar în literatura franceză, al cărei tip este eminent clasic, cronisticul s-ar părea a fi modul obișnuit. Romanul francez din sec. XIX continuă memorialistica secolului XVIII. Cu toate astea, diferența de atitudine este radicală. Dacă nu se poate nega că universalul se naște din particular, atunci vom spune că un clasic francez ia ca pretext sau ca mijloc de reprezentare istoricul spre a formula universalul, care îi este apriori cunoscut, în vreme ce scriitorul român încearcă a desprinde din observația momentului o schemă universală, pe care în momentul începerii romanului n-o are clară în minte. Adevăratul clasic nu se ridică de la particular la universal, făcând eforturi inutile de a da semnificație

evenimentului, el exemplifică doar universalul, când acesta apare întâmplător, aproape formulat într-un eveniment.

Orice literatură mare, așadar clasică, este o literatură de cunoaștere, iar cunoaștere înseamnă reprezentare rațională a vieții, spre deosebire de reprezentarea empirică, documentară. Raționalitatea cunoașterii clasice nu vrea bineînțeles să însemne că artistul se exprimă în termeni discursivi, ci doar aceea că imaginile concrete vorbesc direct minții, fiind și plastice și inteligibile. [...]

Întorcându-ne la ideea de cunoaștere, trebuie să subliniem caracterul raportului între fenomenal și ideal în clasicism. Clasicul nu observă, căci asta ar implica o efortare disproporționată și o primejdie de a se rătăci printre evenimente. El vine cu observația făcută. Un mare scriitor se naște cu observația și, poate e mai bine zis, moștenește această observație. El începe vizionarea fenomenalului printr-o ordine morală prestabilită, el este edificat asupra categoriilor morale ale umanității. Toată plăcerea unui spirit clasic e de a nu întâlni niciodată ineditul, de a rămâne mereu în tipic. Dar, firește, lumea particularului aduce foarte adesea aparențe noi. Spiritul clasic suferă în fața lor un sentiment de contradicție, apoi în mijlocul superficial-insolitelui descoperă tipicitatea și el se liniștește, însă profită de falsa accidentalitate, stingând cu forme impresionistice geometria morală și dând exactității o undulație de evanescență.

Dispoziția sufletească a clasicului față de evenimente este indiferența. Firește, nu-i vorba de a fugi de eveniment, de a-l disprețui; avem de-a face cu o deferență indiferență, care nu se manifestă decât în mijlocul evenimentelor. Vrem a spune doar că un clasic nu e absorbit de evenimente, nu e surprins de ele și în momentul chiar când le trăiește, le contemplă cu un ochi străin, cu un „calm” propriu clasicului. [...]

În tumultul fenomenelor romanticul minor e amețit de particularități și caută a le reține descriptiv, în vreme ce clasicul trece de-a dreptul la definiție și, în consecință, la caracterizare. El introduce faptul în categorii.

Cu greu scriitorul poate deveni clasic în mod spontan. El are nevoie de o educație și aceasta se capătă într-o societate clasică. A existat în felurite momente o astfel de societate. Nota ei distinctivă este de a se izola în mijlocul celei mai furtunoase vieți, însă ca între pereți de sticlă. Clasicul e un academic care se plimbă cu câțiva prieteni de conformația sa spirituală printre evenimente și le contemplă cu „indiferență” de care am pomenit, căutând a le raporta pe loc la universal. Clasicul e un sociabil (însă distant) cu oameni la fel de capabili a se abstrage și forma lui de sociabilitate găsește expresie în dialog. De la Platon încôace, toți adevărații clasici au dialogat, demonstrând prin asta că sufletul individual e o pură aparență, o irealitate și că adevarul începe cu viața morală, adică cu socialul. [...]

Educația clasică s-a vădit în Revoluția Franceză, atât printre aristocrați cât și printre revoluționari. Cei dintâi nu părură a fi surprinși de revoluție, căci ei discutară îndelung asupra eternului uman, în tot cazul nu fură în stare să se agite, să ia poze patetice. În închisori, în fața ghilotinei, ei conversau, obișnuiți a delibera. Asta a putut să pară ușurință. Cât despre revoluționarii înșiși, surprinde la fel tăria lor în fața morții, luciditatea în mijlocul tumultului. Secretul îl găsim în jurnalistică, în oratoria lor. Nutriți cu lecturi clasice, edificați prin urmare asupra universalului, ei nu trăiau direct revoluția pe care o făceau. Ei aveau o satisfacție într-un fel livrescă de a repeta momente antice. Propriu-zis ei simțeau mai intens revoluția, fiindcă aceasta nu era haosul fenomenal, ci un tip dinainte cunoscut de proces social. Revoluționarii, putem spune, nu se exprimau cu vorbe proprii, ei plagiau texte latine.

Dar cu asta atingem o altă, latură a spiritului clasic, Tendința clasicului fiind de a formula propoziții universale, expresia lui este obișnuit apoftegmatică. Aci nu adevărul trebuie inventat, ci propoziția. Într-o infinitate de enunțări, una este mai justă, aceea care pare mai lapidară, mai impersonală. Principiul obiectiv al justeței se aplică și la procedee mai complexe, ca portret, caracterologie. Natural, impersonalitatea e o iluzie, sau în fine personalitatea se sublimează de orice moment confesional și se resoarbe în obiect. Obiectivitatea este un moment foarte greu de atins. Omul curent este violent personal și descriptiv și arhitectul rău clădește pitoresc și încărcat. Dimpotrivă, ce puțin are a inventa arhitectul templului doric! Canonul nu-i lasă decât puțința de a realiza un echilibru practic cu ajutorul unui ochi ager. Izbânzile sunt de domeniul inefabilului. Dintre artele plastice, arhitectura este cea mai aforistică.[...]

Clasicismul adevărat se recunoaște prin tendința de abolire a geniului, de reducere a biograficului, a jurnalului interior. Clasicul produce o operă fără geniu, o operă aparent anonimă și uneori cu adevărat anonimă, care trăiește de la sine, ca un obiect natural.[...]

Pe de altă parte, clasicul are în vedere individul și respinge sociologia, omul în gloată. Bineînțeles, omul nu-i izolat, un solitar — căci atunci e un geniu în sensul cel mai poetic, geniu al solitudinii, al pădurii etc., un duh antropomorf — ci membru al unei societăți, al unei pluralități. Numai raportat la alții, omul e un individ moral. Însă unul între zece reprezintă doar o varietate. Clasicul definește genul și *speța* și gândește prin compararea continuă a acestor doi termeni. Unghiul lui de vedere e geometric.[...]

Concluziile noastre se pot deci formula succint astfel:

1. Va trebui să moderăm lirismul și să învățăm a fi imperturbabili în toiuł însuși al evenimentelor, verificatori academici ai universalului.

2. E necesar să diminuăm, pe cât e legitim, subiectul și să reducem prestigiul genialității, ca proiecție a eului.
3. Literatura noastră face prea multă sociologie și istorie, este cazul de a o îndrepta spre psihologie caracterologică și spre umanitatea canonică.

Fiecare nație de pe lume e îndreptățită să spere că va fi sortită să exprime de la locul ei terestru adevărurile universale.

Noi suntem, geografic și spiritual, mai aproape decât mulți alții de străvechea Eladă.[...]

O întrebare aparent foarte rezonabilă pe care și-au pus-o amicii mei este dacă, având în vedere „spontaneitatea deplină” și imprevizibilitatea cu care se produc operele de artă, e posibil să obținem, prin precepte, capodopere clasice. De fapt eu n-am dat nici un precept, nici o regulă tehnică, ci am definit numai opera de artă ca esență revelată prin invenție. Expresiile „va trebui”, „e necesar” etc. sunt simple chipuri fatale de a vorbi, înțelesul normal fiind: „e de sperat că”... sau „vom avea literatură clasică atunci când”... Cu toate acestea eliminarea oricărui conduitism nu-i legitimă. Se poate interveni cu voința în cursul creației? Într-un înțeles larg, evident că da. Cu asta am deschis problema însăși a criticii.

Ce este critica? Un simplu diletantism inoperant, o temniță în care se zbate criticul? Fără presupunerea unui efect asupra cititorului, critica e un gen absurd. Căci fără puțința de a ne educa simțul critic prin opere critice, n-am putea gusta nici măcar operele critice. [...] Educația clasică, prin critică, se-nțelege, formează „gustul”. Dar creatorul e și el pasibil, ca și cititorul simplu, de modificarea viziunii sale prin critică. Ideea spontaneității pure e o erezie proprie civilizației noastre în care domină prestigiul magicului. Este posibil, cum credea unul din preopinienții mei, ca Molière, La Rochefoucauld etc. să nu fi avut conștiința clasicității lor, scriind într-o „spontaneitate deplină”? Dar nota esențială a clasicismului și a marelui art în general este apariția conștiinței artistice. [...] Unul din preopinienții mei se temea însă că fugind de originalitate să nu cădem în academism și încă și mai rău în poncif. Ceea ce e cu neputință și în afara spiritului prelegerii mele. Cade în poncif cine adoptă reguli tehnice. Clasicismul nu e fuga de originalitate, ci căutarea originalității, pe drumul cel mai scurt: al esenței. Soarele, luna, poncife? Atunci iubirea e poncif, moartea poncif, și orice mișcare artistică un academism. Marele creator nu umblă inutil după poncife de epocă, decorații, ci cântă fără pudoare luna, astrul fatal al nopților terestre. Prin faptul că acest moment esențial este cântat de un mare artist, opera devine originală. Căci orice estetică admite că originalitatea operei constă în particularitatea simbolizării universului. [...]

Prin urmare cui vorbim noi? Artistului de mare talent, care sub înrâurirea discriminațiilor noastre poate să aibă o intuiție subită a drumului

de urmat. E greu de crezut că un Caragiale, citind estetică, ar fi devenit poncifial. Geniul este incurabil. Presupunând că ideologia nu înrăurește asupra indivizilor, ea formează totuși un climat în care va avea să se dezvolte arta ulterioară.

Eugen Ionescu, *SCRISORI DIN FRANȚA. Fragmente dintr-un jurnal intim*, „Viața românească”, an. XXXVIII, nr. 3, martie 1946, reluat în *Război cu toată lumea*)

Paris, 19 martie 1945. – Societatea ideală va trebui să vadă definitiv înlăturată nu numai preeminența statului asupra omului, dar și orice fel de supremație politică. În viitorul visat, politicul va fi înlocuit cu o modestă bucătărie administrativă. Știu însă foarte bine că, deocamdată, numai prin acțiunea politică revoluționară se poate înlătura răul politicului.

E absolut necesar ca în România să se desființeze, din rădăcini, ideea naționalistă. România a fost și este încă bolnavă de naționalism. Naționalismul a otrăvit toată cultura și tot sufletul românesc. E cel mai teribil cancer moral și nu poate fi extirpat decât prin intervenția chirurgului. Ca orice cancer însă, el poate să reapară când nu te mai aștepți, în cine știe ce altă parte a organismului moral. Și sub cine știe ce formă.

Din pricina naționalismului – care e, de fapt, un fel de refulare și de impotență intelectuală – cultura românească nu a putut pătrunde în lumea valorilor universale și a rămas o bolnavă cultură locală. Problema „specificului etnic”, pentru care s-a vărsat atâta cerneală timp de atâtea zeci de ani, a fost pentru România o nenorocire tot așa de mare ca un cutremur de pământ permanent, ca alianța militară cu Germania: a paralizat orice avânt, a împiedicat orice deschidere, orice ieșire, orice detașare, orice libertate, orice viață a spiritului.

Tineretul românesc, învățat de profesori hidoși, înguști sau răi, de adevărați satrapi, a fost ros până la măduvă de boala necruțătoare a naționalismului românesc care ajunsese, pe plan cultural, să fie o organizare a refuzului și a disprețului față de cele mai nobile înnoiri – era, în realitate, un reflux burghez de apărare împotriva ideilor sociale înaintate, generoase ce veneau ori puteau veni din străinătate.

Nu e de mirare că naționalismul cultural românesc era infectat de o morală burgheză stupidă și se vădea a fi o pură emanație a ceea ce România a dat mai sordid: armata, poliția, magistratura, popimea hapsână și atee. Poetul țăran Tudor Arghezi, cel mai român dintre poeții români, era considerat „modernist”, „decadent”, „neromânesc” de reprezentanții, în România, ai spiritului burghez internațional, dar naționalist, pentru că Tudor

Arghezi spărgea cadrele limbii și ale expresiei artistice burgheze, ale moralei burgheze, ale autorității burgheze. Literați mediocri, creștini neautentici pentru că burghezii (burghezii și naționaliștii sunt cei mai mari dușmani ai creștinismului, dar l-au și neutralizat, făcându-l burghez, încadrându-l cu popii politici) și alți jalnici crainici burtoși, au propus în schimb, sau făcut o literatură românească, artificială și fadă după modelul literar „naționalist” și „tradiționalist” internațional. Căci adevărul este următorul: nimic nu a fost mai neromânesc, mai nețărănesc, decât dulceaga literatură „tradiționalistă”. Dacă naționalismul nu este însă românesc (el nu e nimic altceva decât refuz, negație, sterilitate) nu însemnează că nu a invadat și viciat fundamental spiritul românesc, așa după cum o boală gravă străină de organism se înrădăcinează în organism, îi deviază funcțiunile, îl distruge.

Desființată, „ideea” naționalistă trebuie înlocuită cu cea de patrie, idee mai bogată, mai caldă, umană, rodnică. Românii trebuie să redevină din naționaliști, patrioți.

Patria însăși ar trebui să nu mai fie țara tatălui, ci țara mamei. În felul acesta, poate trece, de pe planul politic, pe un plan liric. Numai așa, putem ajunge la dispariția spiritului politic.

În România este urgent necesar să se desființeze radical ofițerimea burgheză, magistratura burgheză, casta diplomatică (ultima e periculoasă nu prin puterea ei, ci prin cretinismul ei, fără a vorbi, se înțelege, de financerii și industriașii pe care răul politic s-a sprijinit și încă se sprijină. Niciun tip uman nu mi s-a părut, vreodată, a fi mai rușinos pentru umanitate, mai subom, decât ofițerul român sau decât un comisar român sau decât un procuror român. De altfel, ofițerul nu a reprezentat niciodată „virilitatea” neamului, el nefiind, dimpotrivă, decât un fel de mahalagioaică urâtă, nebună, proastă și rea.

Răul vine de acolo că orice autoritate tinde să devină abuzivă. Cum să faci ca autoritatea să nu fie ispitită să abuzeze? E o voință de stăpânire, un orgoliu imbecil care trebuie neapărat stârpit. Elită este omul nemuncit de voința autorității. Cum să stârpești acest lucru în țara lui „știi cine sunt eu”?

Sunt poate nedrept cu odioșii căpitani, maiori și colonei români când spun că ei sunt produsul cel mai josnic al spiritului mitocan și burghez român. Nu aș fi avut nimic contra lor dacă i-ar fi caracterizat o bestialitate simplă, primară. Adevărul este că îi anima o bestialitate complexă: ei nu urau decât valoarea și spiritul. Invidiau tot ce era, cât de cât, superior. La un regiment de infanterie din București, „șarpele cu ochelari” a descoperit, printre lucrurile unui teterist, o carte de Dostoievski. I-a dat o săptămână de carceră pentru că: „ja nu mai face pe nebunu’! Mă iei pe mine cu de-astea?”.

„Șarpele cu ochelari” era de fapt un soi de Smerdiakov. Ofițerimea a jucat de nenumărate ori rolul lui Smerdiakov al burgheziei românești.

Totuși, printre ei erau nenumărați băieți de ispravă; și nu se poate uita că armata a știut a se descotorosi neașteptat de repede de nenumărate prejudecăți reacționare. S-au dezumflat fără prea multă dificultate (cu toate că îmi aduc aminte încă de vorba unuia din căpitanii mei care ne făcea „instrucție teoretică” și ne spunea: „comuniștii sunt toți niște bolșevici” și, deci, „mama lor de bolșevici”). Și, pentru cauze juste sau injuste, s-au dus să moară. Iată de ce li se pot ierta multe – dar nu și procurorilor a căror meserie a fost să ceară moartea sau pedepse grave pentru orice am adus în fața lor. Ca să fii procuror trebuia să ai vocație de criminal (călăii sunt mult mai puțin dezgustători decât procurorii), ca să fii magistrat trebuia să fii mai rău decât criminalul (acesta, adesea, nu e decât un bolnav), trebuia să nu ai niciun fel de preocupare interioară, trebuia să încarnezi burghezia. Îmi amintesc de unul, N., care avea falsa reputație că e „subțire”. L-am cunoscut într-un „salon” (așa se spune) în timpul procesului literar al lui Geo Bogza. Magistratul avea, zice-se, înclinații spre literatură. Era considerat ca un fel de copil minune al magistraturii pentru că citise pe André Gide. M-am apropiat de el și, printre altele, i-am exprimat în două vorbe indignarea privitoare la arestarea lui Bogza. De unde, până atunci, magistratul păstrase, lipit pe față, un politicos și unsuros rânjet de bună societate – l-am văzut, dintr-o dată, recăpătându-și adevărata înfățișare: i s-a lungit botul, urechile îi crescură, ochii îi străluciră, își arătă colții, deveni o hienă și-mi suflă în figură toată împușita ură burgheză împotriva libertății. Gura îi mirosea așa de rău încât mi s-a făcut greață și am vărsat toată noaptea.

Însă nici procurorul civil, nici ofițerul nu se apropiau, cât de departe, de capodopera umană a comisarului regal, sublima sinteză națională de magistrat și ofițer. Am cunoscut pe unul dintre ei, Costică, și pe altul, un fonf, Ionel.

Eu am dat peste ofițeri cumsecade care, în timpul serviciului militar mi-au oferit toate înlesnirile ca să chiulesc; și nu am avut niciodată de-a face cu niciun procuror, afară de relațiile amicale cu Luca, procuror în provincie, care s-a repezit să palmuiască un birjar insuficient de slugarnic, strigându-i: „nu știi că eu sunt procurorul orașului?”, și nici cu vreun comisar, așa încât nu vreau să se creadă – dacă aceste rânduri vor fi vreodată tipărite – că exprim aici unele resentimente și necazuri personale. Deloc: cele de mai sus nu sunt decât considerente obiective și reci, constatări cu totul lipsite de orice pasiune.

În definitiv, când vorbesc despre exemplarele românești de umanitate monstruoasă, produse ale vechii societăți, nu mă pot opri la cele enumerate pân-aici: trebuie amintit neapărat avocatul javră; popa hirsut, pântecos, hipocrit, ignorant, egoist (eram profesor la Seminar, acum câțiva ani, când,

în clasa opta, am întrebat elevii „de ce vor să devină preoți?”, am avut răspunsuri puțin variate: „ca să iau parohia tatii când o ieși la pensie”; iar alții, mai spirituali: „pentru că am în vedere o preoteasă”; „dar în Dumnezeu credeți?”, i-am întrebat. Mi-au răspuns că nu știau, „nu-și pusese întrebarea!”); mai este plutonierul de jandarmi; sau norocoasa curvă, madam Eleonora, căre, când își umfla burta de sarmale, zicea: „dragă, am mâncat la nemurire!”; furase bărbatul unei mame nefericite, a cărei moarte o are pe suflet, și avea principii, „toate slugile sunt bolșevice, nu e niciuna mai brează”; sluga devenea însă „servanta mea”, în vorbirea ceremonioasă; fată a unui acar de treabă și-a denaturat originile, s-a curvit, „a pus mâna pe un fraier” și învățase să facă pe „cucoana”. Era cea mai feroce „naționalistă” din câte am văzut: „jidanii, dragă, au să ne mănânce; ei sug sudoarea românului”. Hrănită cu asemenea principii și cu sarmale de porc nu putea deveni decât legionară. Împreună cu Lucreția, organizase un cuib de femei ... un cuib de scroafe, pentru apărarea ideilor naționaliste.

Dar și Eleonora și plutonierul și comisarul regal și ofițerul și magistratul și ciocoiul (pe care nu îl pot descrie, acesta fiind prea șters și gol) sunt figuri îngerești ale naționalismului român când îi compari cu studentul cuzist de odinioară, cimpanzeul cuzist. Iar cimpanzeul cuzist el însuși o figură îngerească față de legionar, de polițistul legionar. Acesta sintetiza toată „spiritualitatea” burgheză: bestialitatea ofițerului, prostia magistratului, egoismul și stupiditatea Eleonorei, îngâmfarea ciocoiască, verva avocatului-javvă, întunecul animalic al cuzistului, ignoranța intolerantă și mincinoasa mistică popească. Și toate astea, încarnate în legionar, erau exprimate într-o formulă: naționalismul românesc.

De gât cu un polițist legionar îngrozitor de urât și negru umbla Emil Botta, pe stradă, într-o zi. Pe strada mea, într-un noiembrie aspru și sumbru, cete de legionari, încarnând toată bestialitatea și întreaga nelimitată prostie a omenirii și a cosmosului – treceau cântând nu știu ce „cântec” (un fel de răget) de fier, cu vorbe de fiere și fier, scuipând fiere și fier, figuri de fiare înlănțuite și înfierate. Când te uitai la figurile lor care semănau așa de tare între ele încât aveai certitudinea că toți sunt același, același chip multiplicat pe care citeai ofițerime, poliție, magistratură, Eleonora, burghezie, naționalism, stupiditate, când te uitai la ei aveai impresia gravă că România este pierdută pentru umanitate. Pe măsură ce înaintau, noaptea iadului cobora peste străzile orașului.

Căpătai însă certitudinea, în același timp, că acolo unde nu sunt ei se află lumina, dar ei se răspândiseră peste tot. I-am regăsit și în Franța, sub uniformele milițienilor lui Darnand. Milițienii le semănau la chip. Același tip uman. Aceleași „ritualuri”. Când hitleristul francez Philippe Henriot a fost executat de o mână de tineri patrioți, milițienii au organizat la Lyon, la „casa mișcării” – adevărată casă legionară – un bizar ceremonial în fața unui imens

portret al trădătorului: îngenunchieri, uniforme și centuri, sentinele cu figura sumbră, purtând bine întipărite semnele că sunt stăpânite de o mistică degradată, și, în jurul lor, aceeași atmosferă insuportabilă, un aer greu, ambianța instinctelor inferioare descătușate.

Am făcut tot posibilul să plec din țară: orice s-ar fi putut întâmpla. Să mor; să fiu contaminat; să devin un câine, și eu; să fiu locuit de diavolul legionarilor. Când am ieșit din țară am avut impresia că am scăpat de la un foc, de la un cutremur, din valurile oceanului, din vârtej. Când am ajuns la graniță și am văzut steagul unguresc și pe vameșii unguri mi-a venit să strig „trăiască Ungaria” și să sărut vameșii. Parcă nu mai văzusem oameni de nu știu când. Mă trezeam din coșmar; scăpam din infern; de plutonieri, de Eleonora, de Căpitanul, de strigoiul Căpitanului. Unde nu e patria naționalistă, numai acolo este bine.

România naționalistă se spulberă. România redevine o patrie, o țară luminoasă. Tenebrele se risipesc. Lucrul acesta mi-l spune rațiunea. Dar inconștientul mi-e încă plin de coșmaruri; oroarea sfântă de iad și strigoi nu m-a părăsit încă. Cum să mă întorc în România când și astăzi, noaptea, când visez că sunt acolo, urlu în somn; în România legionară, burgheză, naționalistă am văzut chipul Demonului sadismului și prostiei încăpățănate.

Ion Vitner, *Critica subiectivă și critica obiectivă*, „Contemporanul”, 20 septembrie 1946, (reluat, cu unele modificări de ordin stilistic și ideologic, în studiul intitulat *Critica criticii*, București, [1948], p. 5-11; îl reproducem după periodic).

După mai bine de un secol de practică intensă și continuă a criticii literare nimeni nu mai poate pune la îndoială necesitatea acestei ramuri de activitate literară, după cum nimeni nu ar fi în stare astăzi să minimalizeze specializarea creatorului de valori culturale în acest domeniu al literaturii, care capătă din ce în ce mai mult aspectele unei adevărate discipline.

Dacă scriem aceste rânduri, o facem numai pentru a aminti că la începutul dezvoltării sale, un critic literar și un om de cultură care continuă încă să influențeze mersul culturii noastre, Titu Maiorescu, anunța cu obișnuitul său ton aforistic, închizând sentințe lipsite de recurs, că: „În proporția creșterii acestei mișcări (literare și științifice, N.R.) scade trebuința unei critice generale.

Din momentul în care se face mai bine, acest fapt însuși este sprijinul cel mai puternic al direcției adevărate. Sinteza generală, în atac, izbirea unui

întreg curent periculos o credem acum ştearsă de la ordinea zilei pentru părţile esenţiale în literatura proprie şi în ştiinţa teoretică”. (Critice, v. II, p. 204).

Cu toate acestea, critica literară a continuat să trăiască şi astăzi ea impune literaturii şi istoriei literare un capitol special, a cărei (sic!) însemnătate nu se poate scăpa, tocmai în momentele de faţă.

Faptul că veacul al XIX-lea este acela care adăposteşte începuturile dificile ale criticii literare constituie un fenomen general al culturii continentale. Fenomenul este legat de Albert Thibaudet, ultimul critic francez de mare prestigiu, de trei izvoare care ar alimenta critica literară şi i-ar determina valenţele, sau, cum se exprimă dânsul, de „trei rădăcini”. O rădăcină „*corporativă*” (aparitiia autonomă a „*corporaţiei*” profesorilor şi jurnaliştilor, profesând, cei dintâi, o critică de catedră, doctă şi documentată, cuprinzând aspectele trecutului şi, ceilalţi, o critică a faptului prezent). O rădăcină „*istorică*” (dezvoltarea cu o neobişnuită vigoare a gustului pentru inventar, dezvoltare legată de diversitatea mare a imaginilor prezentate de lumea acestui secol). Şi o rădăcină „*liberală*” (pluralitatea fenomenului cultural, coexistenţa, în sânul unei culturi, a mai multor direcţii care necesită un instrument de discernământ).

Lăsând la o parte primele două componente ale fenomenului critic, care ni se par cu totul secundare, rămâne ca o constatare plină de semnificaţie, pluralitatea culturii moderne. În decurs de un secol şi jumătate s-au perindat pe tabla de valori la inventarului cultural mai multe curente şi atitudini decât în câteva veacuri anterioare. Începând cu agonia clasicismului şi reuşita zgomotoasă a curentului romantic de la începutul veacului al XIX-lea, găsim prezente simultan sau succesiv o atitudine parnasiană, naturalistă, simbolistă, realistă, expresionistă, cubistă, suprarealistă ş.a. cu manifestări secundare din cele mai variate. Pentru Thibaudet, fenomenul se datoreşte „*liberalismului*” culturii contemporane şi unui entuziasm deosebit faţă de investigaţia culturală.

Observaţia aceasta cuprinde un adevăr care pluteşte la suprafaţa realităţii, fără a pătrunde în miezul însuşi al afirmaţiei făcute.

Dar dacă raportăm pluralitatea culturii la coexistenţa şi lupta profund tulburătoare pe plan social, dintre lumea feudală (întreţinându-şi ultimele pâlpâiri într-o lungă agonie) şi lumea burgheză într-o continuă ridicare pe scara valorilor sociale, dar şi într-o continuă fărâmiţare între un mănunchi de mari reprezentanţi şi profitori ai ascensiunii sale nemăsurate şi între o masă de modeşti exploatatori ai muncii altora, şi în fine coexistenţa maselor de muncitori crescuţi în umbra burgheziei, dar depăşindu-i din ce în ce mai mult puterile de dominare şi afirmându-şi cu energie prezenţa în lumea socială, dacă realizăm legătura logică şi obiectivă între toate aceste elemente care se intrigă, se contrazic şi îşi opun forţe proprii într-o vastă şi complicată agitaţie

antagonică, adevărul exprimat de criticul francez capătă o clară vizibilitate în adâncul său.

Pluralitatea culturii nu mai rămâne astfel ca un semn fericit al liberalismului, ci ca rezultanta firească a unei uriașe ciocniri de interese sociale, izvorâte din forțe structurale, economice, care își clădesc în mersul lor implacabil și în vigoarea cu care lovesc unele în altele o întreagă carcasă suprastructurală alcătuită din politic, juridic, filosofic, artistic ș.a.m.d.

Fiecare din acestea constituiesc nu numai o simplă modalitate de exprimare, ci și o modalitate de luptă. Este o luptă continuă, înverșunată, cu mari perioade de liniște aparentă, întretăiată de epoci critice animate de puternice străfulgerări.

Instrumentul critic, în lumina acestor considerente, nu mai este un simplu altimetru măsurând diferite înălțimi ale perfecțiunii artistice, ci devine un fir al Ariadnei, călăuzitor într-un labirint de complicate manifestări ale culturii moderne, se transformă într-un instrument de orientare căruia trebuie să ne ostenim a-i desăvârși limitele puterii de investigație și de precizie.

Descoperind resorturile ascunse ale pluralismului cultural, înțelegem de asemenea de ce nu posedăm o singură critică, ci mai multe critici, și urmărind această cale dezvăluitoare de multiple corelații și raportări, putem surprinde momentul în care începe dificultatea criticului în a-și alege cel mai bun instrument pentru exercitarea misiunii sale discriminative. Critica literară am putea spune că se află într-un continuu impas, se zbate în mijlocul unor dificultăți cărora trebuie să le găsim, în clipa de față, o soluție nimerită. În studiul său *Asupra criticei*, publicat la sfârșitul veacului XIX, Gherea scria: „*E mare sectă în literatura noastră, dar mai mare încă în critică. Critica la noi nici n-are o viață neatârnată, ea trăiește pe lângă literatura artistică, din viața acestei literaturi și nu pentru a-i da vreun ajutor, ci mai degrabă pentru a o încurca*” (*Critice*, vol. I, p. 7-8).

Seceta de care vorbea Gherea și care se situa imediat după lovitura grea pe care Maiorescu încercase să i-o aplice, nu mai există astăzi, fără îndoială. Dar din abundența de critici și de sisteme critice apărute de atunci, este tot atât de adevărat că nu a rezultat pentru critica literară o creștere, în aceeași măsură, a eficienței sale în ceea ce privește menirea sa de unealtă investigatorie.

Denunțarea deficiențelor sale nu vine numai din rândurile criticilor profesioniști, dar în ultima vreme chiar din partea făuritorilor de artă, dornici de a găsi în critica literară un aparat de justă valorificare a efortului lor creator.

Constatarea acestor lipsuri, fără a le putea defini cu precizie natura, vine în egală măsură și de la criticii de mare autoritate de peste hotare. În 1927, în *Propos sur la critique*, Thibaudet scria: „Evident că vor exista

critici literari atâta timp cât vor fi cărți, jurnale și radiofonia, adică în mod indefinit. Dar criticii literari nu sunt încă. Critica, această putere care a luat cunoștință de ea însăși în secolul al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea, între tratatul de la Viena și Versailles, și care încearcă astăzi oarecari dificultăți în a-și reînnoi contractul de închiriere pentru un nou secol..." (Din *Reflections sur la critique*, p. 211).

Și, în același studiu, Thibaudet transcrie o sentință care ni se pare de cea mai mare actualitate: „*Nu poate exista o critică fără o critică a criticii*".

Este, în aforismul criticului francez, o indicație a ceea ce trebuie să facem pentru a scoate critica românească din torpoarea ei actuală, pentru a-i dăruia o nouă vigoare, care să poată satisface și orientarea justă a maselor din ce în ce mai mari de cititori și dorința unei drepte valorificări, exprimată de făuritorii artei literare românești.

O primă operație cât se poate de utilă, în acest sens, ar fi urmărirea traiectoriei lăsate în evoluția de un secol a spiritului critic.

Începutul îl găsim - integrat în cadrul unei întregi viziuni a socialului - în momentul când masele populare românești încep să capete conștiința importanței pe care o dețin în circuitul vieții sociale și își afirmă voința de a participa efectiv la pregătirea destinului lor social.

În momentul Bălcescu și Kogălniceanu, în anii pregătitori ai Revoluției de la 1848 și cei care îi urmează, găsim prima manifestare organizată a unei concepții despre cultură în general și literatură în special.

Începuturile formării burgheziei românești, ușurarea momentană a situației țărănimii după tratatul de la Adrianopole, contactul din ce în ce mai strâns cu civilizația apuseană și cu cultura ei înaintată, care urmează relațiilor economice din ce în ce mai intense cu această parte a Europei, sunt elemente care influențează puternic evoluția culturii românești. Cu Bălcescu, Kogălniceanu și A. Russo începe spiritul critic, depășind semnificația de instrument pasiv de pură observație de până atunci și devenind dintr-o dată un mijloc eficace de orientare, o armă de luptă.

Operația de îndrumare a fenomenului de asimilare a culturii apusene, cizelarea limbii literare, punerea în lumină pentru prima dată a comorilor ascunse până atunci, ale culturii populare, ale folclorului, dau acestui început al criticii românești un aspect constructiv, o caracteristică precisă: intenția de a plasa fenomenul cultural în strânsă legătură cu cel social. Cultura românească este văzută ca o expresie a întregului efort creator al poporului român și ca o modalitate de a ridica pragul de înțelegere al maselor populare.

Dar o clasă în disoluție nu părăsește atât de ușor privilegiile sale, nu depune armele pe care le are la îndemână. Noile raporturi sociale impuse de legăturile noi dintre oameni în procesul de producere a bunurilor materiale (intensificarea producției agricole pentru câștigarea piețelor străine, schimbul de mărfuri mai activ cu lumea apuseană și cea balcanică, apariția

finanțarilor, a micilor industriși, pe lângă cea a negustorilor) lovesc adânc nu numai în forța absolută a feudalității românești, dar și în patriarhalele puncte de vedere etice, juridice, politice, culturale ale marelui noastre boierimi. Împotriva acestei acțiuni de demolitie a noilor elemente sociale în ascensiune, boierimea nu utilizează numai lupta economică și politică, dar și lupta pe plan cultural.

Momentul unei afirmări culturale a puterii încă nesfârșită a marelui nostru latifundii îl constituie epoca lui Maiorescu. Nu este lipsit de semnificație faptul că Maiorescu se ridică și împotriva criticii, al cărei rol îl consideră terminat, și împotriva legăturilor posibile între opera de artă și fenomenul social. Maiorescu fixează criteriile unei autonomii perfecte a creației artistice, opera de artă este, pentru omul de cultură crescut sub influența filosofiei idealiste germane, un lucru în sine, complet detașat de orice incidențe exterioare, un ultim țel ideal pe care creatorul de artă trebuie să-l atingă. Pentru Maiorescu opera de artă nu constituie un instrument, ci o bijuterie, iar artistul nu trebuie să urmărească decât un singur scop, cizelarea la maximum a nestematelor pe care le făurește. Noțiunea de „*artă pentru artă*”, încetățenită la noi de Maiorescu, este legată de corolarul ei, izolarea artistului în „*turnul de fildeș*” al procesului de creație intelectual.

Lupta sa împotriva neologismelor traduce teama unei pătrunderi și familiarizări în cultura noastră a tendințelor revoluționare ale burgheziei apusene, după cum disprețul său pentru poezia patriotică nu ascunde decât încercarea de a împiedica pătrunderea în conștiința maselor a identității dintre noțiunile de *patrie* și *popor* (în sensul cel mai larg al cuvântului).

Reprezentantul politic al conservatorismului, apărătorul marelui nostru latifundii, a fost de o extremă consecvență pe plan ideologic și cultural.

Maiorescu ne arată, mai categoric decât oricare altul, că în ultimă instanță problema culturii este o problemă de partid (în înțelesul larg, de interes de clasă).

Cel care s-a ridicat împotriva oricărei tendințe în artă a fost fără îndoială practicantul nemărturisit al celui mai desăvârșit tendenționism.

Momentul în care Maiorescu își încheie activitatea lui de critic al culturii românești este marcat de un nou fenomen social: apariția proletariatului ca o clasă din ce în ce mai conturată și închegarea unei conștiințe proletariene; afirmarea tendințelor muncitorimii de a se situa în fruntea tuturor elementelor societății, în lupta pentru dăruirea unui sens concret cuvântelor de „*progres social*” și „*democrație*”.

Este momentul care corespunde, în critica literară, apariției lui Dobrogeanu-Gherea.

Ion Vitner, *C. Dobrogeanu-Gherea*, „Contemporanul”, 27 septembrie, 1946, „Critica subiectivă - Critica obiectivă”, (reluat cu unele mici modificări de ordin stilistic și ideologic în vol. *Critica criticii*, ed. cit., p. 13-16).

Istoria literară obișnuiește să stabilească o perceptibilă distincție între Bălcescu, Kogălniceanu, pe de o parte, și Gherea pe de altă parte. Credem, dimpotrivă, că în ordinea unei filiații firești, Gherea este continuatorul atât al atitudinii politice, cât și al spiritului critic al celor doi deschizători de drumuri ai democrației românești. Situat pe un plan înaintat al evoluției societății noastre, Gherea integrează în sistemul său critic toate elementele extrem de valabile, dar nedesăvârșite ale înaintașilor săi, dăruindu-le o forță nouă de dezvoltare cu ajutorul învățăturilor de bază ale marxismului. Gherea este primul care plasează critica literară pe terenul sigur și de prestigiu al științei, care face din critica literară o unealtă admirabilă de discernământ, un instrument de ridicare a nivelului cultural al maselor de cititori, un instrument de împrăștiere a culturii în masele largi ale poporului, un îndrumar lipsit de șovăială pentru lectorul nepregătit și neavertizat.

Adâncind perspectiva conexiunilor dintre opera de cultură și fenomenul social, pe care Kogălniceanu și Bălcescu o văzuseră cu claritate, dar fără a putea, în condițiunile date de epoca lor, să-i definească profunzimea, Gherea, înarmat, cu cel mai modern aparat științific de cultură al timpului său, materialismul dialectic și istoric, începe să pună în evidență rețeaua delicată de legături, imperceptibile pentru gânditorul neavizat, între opera de cultură și lupta socială și economică. Pentru prima dată în cultura românească este exprimată necesitatea unei situații a spiritului critic pe planul sigur al științei, pentru prima dată este exprimată certitudinea că opera de artă nu este un fenomen întâmplător, ci rezultanta unui întreg proces care își are originea în viața socială și pe care critica literară trebuie să-și asume sarcina de a-l pune în evidență. „Critica, spune Gherea, trebuie să răspundă, după opinia noastră: de unde vine creația artistică, ce influență va avea ea, cât de sigură și vastă va fi acea influență și în sfârșit prin ce mijloace această creațiune artistică lucrează asupra noastră... Apucând drumul criticei contemporane științifice, vom face cel puțin ceva, pe când urmând drumul vechi, ori nu vom face nimic, ori ceea ce e și mai rău, vom face ceva anapoda” (din *Asupra criticei; Critice*, v. I, p. 40).

În aceste rânduri care nu vor decât să reconstituie și să continue, în condițiunile de azi, un fir evolutiv al criticei literare românești, nu putem să accentuăm îndeajuns atât lipsurile existente cât și însemnătatea aportului criticei lui Gherea. În general istoria și critica noastră literară au privit munca sa analitică cu o părtinitoare ură. Nu i se putea ierta, acestui deschizător de drumuri, fermitatea cu care a înlăturat izolarea stabilită până la dânsul, în jurul operei de artă.” Introducerea operei de artă într-o vastă și precisă con-

cepție asupra lumii, elucidarea, cel puțin în parte, a misterului genezei artistice și definirea rolului precis pe care îl are de *jucat* în viața socială, au nemulțumit desigur viziunea estetizantă a criticelor noștri literari. S-a răspândit, timp de decenii întregi, imaginea unui Gherea absolutist, mânuind, ca un paloș, tăișul neîndurător al criticei sale științifice.

Nimic nu poate fi mai fals în imaginea acestui om, posedând atributul cel mai de seamă al insului de adevărată cultură : modestia. Conștient de faptul că modalitatea critică a unui Taine, de exemplu, se apropie de adevăr, fără însă a-l atinge, că în Sainte-Beuve se găsește un material util, că Brandes și mai ales Guyau se află ceva mai departe de drumul pe care Taine se oprișe, Gherea afirmă – în fața greutăților inerente unei construcții noi – cu toată sinceritatea: „critica literară tinde a ajunge cu totul exactă și științifică, dar e încă departe, foarte departe de acest ideal” (*Asupra criticei*, p. 41).

Iar pentru cei care confundă posibilitățile criticii științifice cu elementul mecanic și rigid al unei unelte oarecare, Gherea nu uită să adauge: „Când zicem critică științifică, suntem departe de a crede că critica a ajuns o știință pozitivă. Nu; suntem departe de a fi de părerea lui Zola care, vorbindu-ne de critica modernă, ne vorbește de legi fixe, de teoreme geometrice. În critica literară nu putem avea încă legi nestrămutate, teoreme tot așa de lămurite ca în geometrie.”

Viziunea lui Gherea este suplă, lipsită de orice nuanță dogmatică, înțelegătoare până la exces și uneori până la greșeală. Această lipsă a nuanțelor mecaniciste în gândirea sa critică i-a permis să vadă primul, în literatura noastră, nu numai însemnătatea mediului social asupra creatorului de artă, nu numai să indice cu destulă precizie ceea ce înțelege prin mediu social, dar să vadă și rolul însemnat pe care opera de artă, o dată făurită, îl poate juca în viața oamenilor, în evoluția societății și în transformarea ei.

Aceeași supleță și înțelegere, dacă nu a tuturor factorilor care intră în geneza operei de artă, dar a multora dintre ei, l-a făcut să indice pentru întâia oară în literatura noastră importanța cercetării psihologice, a nuanțelor sufletești ale eroilor, dezvăluitoare de multiple raportări la mediul social.

Gherea este primul care, în cultura noastră modernă, introduce utilizarea materialismului dialectic în studiul suprastructurilor și primul care formulează că, „prin această teorie, se constată un adevăr sociologic important, că structura economică a societății hotărăște în primul rând toate celelalte manifestări sociale ale ei, cum e organizația politică, religiunea, credința morală, producțiile artistice” (*Studii critice*, v. IV) - subliniind faptul că aceasta se produce „în primul rând”, dar nu exclusiv.

Gherea nu a făcut desigur tot ce se putea face în această aplicare a materialismului dialectic. Cauzele care au determinat insuficiențele operei lui depășesc limitele acestor rânduri, necesitând un studiu special. Dar

pentru epoca sa, pentru câmpul, încă limitat, de investigații, de aplicări și de verificări pe care le-a avut la îndemână, Gherea a făcut un lucru deosebit de însemnat: ne-a oferit indicații folositoare cu ajutorul cărora putem să mergem astăzi mai în adâncime și cu mai multă eficiență, de cum a făcut-o dânsul, în acest domeniu al criticii literare marxiste, al criticii științifice și obiective.

Virgil Ierunca, *Există o criză a culturii românești*, „România liberă”, 30 septembrie 1946

În virtutea dreptului de a critica - drept necesar și creator într-o societate democratică - vrem să însemnăm aici și astăzi câteva din nedumeririle, din golurile și neîmplinirile care traversează - în criză - cultura și existența ei.

Poate că multora dintre scepticii profesioniști interpelarea noastră le va părea, ca de obicei, un fals strigăt de alarmă, o revoltă circumstanțială aranjată sau dirijată de cine știe ce normativ sau învoială mărunță. Poate că altora - și aici e vorba de prietenii noștri buni, de bunii noștri prieteni care uită adesea de ceea ce trebuie să reprezinte ei aici, în cultura aceasta românească și progresistă - inițiativa noastră de deparazitare a conștiinței le va apărea poate drept diversiune intelectualistă, incitație la super-obiectivitate, îndoială, defetism sau pură gratuitate.

Și totuși lucrurile nu stau așa. Simplifică și unii, și alții, pentru că și pentru unii, și pentru alții cultura pare a fi devenit accident sau parte neglijabilă, în ciuda rețetelor eufonice care organizează și pun cultura în slujba ideii de progres și prosperare a datelor umane. O spunem sus și tare, astăzi și acum, pentru cine voiește să înțeleagă, să audă și introducă dreptul conștiinței, în locul inerției, al falsei acțiuni, a[l] falselor angajamente: cultura românească e în criză!

Cine traversează cu obiectivitate peisajul actual al literaturii noastre - și luăm literatura ca exemplu concludent, ca artă mai apropiată de nervii valabili ai mulțimilor - observă, din păcate, cu mare ușurință, că această literatură începe să nu existe. Ea trăiește din gloria fantomelor de ieri, a fosilelor de alaltăieri, a virtualităților de mâine, care întârzie să se realizeze. Un violent și necruțător univers al minciunii, al repaosului și al dezabuzării premature continuă în toate sectoarele literaturii. Bătrânii nu scriu pentru că nu pot să scrie. Ei nu mai înțeleg și nu se mai înțeleg. Pe lângă ei trece viața furioasă și nouă, trece ALTFEL. Pentru neputințele lor, ei îngână o scuză, o ipocrită și neadevărată scuză: lipsa de libertate. Ei aud pe toți văicărindu-se

ca niște fecioare, aproximativ înșelate că n-au libertate, că li s-a luat libertatea. În fond, ei încearcă o explicație care nu-i convinge nici chiar pe cei mai înzestrați întru libertate dintre dâșii. Nu li s-a luat nimic, pentru că dimensiunile regăsite ale vieții nu implică în niciun fel dreptul sau refuzul libertății lor. Vremea nouă n-are ce face cu libertatea unor oameni sfârșiți, pentru că acum trebuie să începem viața de la început. Libertatea sau non-libertatea lor este expresia ultimă a tot ceea ce complexe lor minore mai pot exprima. Aceasta vorbind pe plan absolut, pentru că, în realitate, fiecare dintre bătrânii aceștia, care se văicăresc dintr-o proastă perfidie, poate astăzi să se exprime fără nicio cenzură, fără nicio opreliște severă. (Întotdeauna, când se pune în discuție libertatea vulgară și inutilă a acestor fantome, vocația, ni se recomandă dialectic indulgență.)

Așadar, bătrânii aceștia trăiesc liberi în cultură, tocmai pentru a fura culturii valențele ei autentic revoluționare. Dar ceea ce e grav este faptul că ei nu sunt singuri. Lângă ei, lângă extrema lor ființă, se alătură paralela aceea fragedă, necoaptă și gravă a tinerilor.

O spunem tot atât de direct și poate tot atât de tare: criza culturii noastre este, în fond, și criza unui tineret și a unui stil al tineretii în cultură. Tinerii despre care vorbim nu sunt decât exemplarele bătrâne de care am pomenit, introduse anticipativ în timp. Tinerii aceștia au, ca și bătrânii lor de pe cealaltă paralelă, o vină imensă în viața și semnificația culturii actuale: ei au libertate, într-adevăr, și nu se plâng de aceasta; însă ei au cumplita libertate de a nu exista. Bătrânii își construiesc o falsă lipsă de libertate, tinerii refuză libertatea, pentru că au despre libertate o concepție sportivă. Urmăriți-i de aproape: sunt instalați - cu severe ceremonii - în literatură, în artă. Sunt niște impostori importanți, care mimează definitiv conștiința și cunoștința. Ei știu întotdeauna ce vor, nu-i tulbură nimic, nicio intervenție umană, în rosturile lor precise. Sunt olimpici ca însăși ignoranța, ignoră cu sistem și fac din refuzul devenirii sau înțelegerii o curioasă aristocrație a certitudinii. Tinerii de care ne ocupăm n-au tinerețe, n-au viață. Existența lor e în afara umanului, pentru că ei n-au avut și nu au vreme să înțeleagă ce este și cum este lumea, ce sunt și cum sunt oamenii. Ei pretind mai degrabă că știu ce vor deveni decât ceea ce sunt. Tinerii noștri sunt ediția primă, ediția specială a fantomelor care sfârșesc astăzi la modul oarecare. Istoria se repetă și n-ar trebui.

Iată criza culturii, iată criza omului și a oamenilor.

Cultura noastră este expresia paralelelor finite, a acelor paralele care refuză distanța dintre ele, miezul valabil. Cultura noastră aparține bătrânilor, aparține apoi tinerilor fără tinerețe. Locul maturilor e liber și e liber pentru că ocuparea lui presupune un angajament de reală valoare, de care nu oricine se poate apropia. Maturitatea în cultură presupune respect pentru adevăr, inițiativă pentru acte, sinceritate în acte, violență revoluționară în

modalitatea de a exista sincer. Maturitatea în cultură aparține drumului dintre esență și existență, în timp ce retragerea noastră strategică, dincolo de miezul valabil de care pomeneam, nu înseamnă decât refuz de a crea, de a exista prin cultură.

Invitația la maturitate e singura modalitate de salvare a culturii românești - în plină și reală criză.

N. Moraru, *Criza culturii românești?!*, „Contemporanul”, 11 octombrie 1946

Acum două săptămâni apărea în coloanele ziarului „România liberă” un articol intitulat „Există-o criză a culturii românești”. Autorul nu a încercat măcar să pună un semn de întrebare; pentru dânsul problema fiind clară și nemaicomportând discuții.

Cu toate că articolul în chestiune are o parte pozitivă, aceea de a provoca o discuție și lămurire, trebuie să declarăm din capul locului că teza este greșită. Această afirmație o întemeiem pe următorul adevăr, îndeosebi știut: cultura, suma realizărilor științifice și artistice a unei societăți la o anumită treaptă a dezvoltării este o manifestare suprastructurală, corespunzând relațiilor de forțe, procesului de dezvoltare economică și politică în ceea ce constituie temelia ei, structura propriu-zisă.

Cultura e deci o oglindire a structurii societății, evoluția ei ține de dezvoltarea forțelor antagonice, care împing omenirea pe trepte superioare.

Cert, cultura nu este o simplă oglindire. Ea este un rezultat al marilor deveniri și, în aceeași vreme, în diferitele ei manifestări, îndrumătorul popoarelor pe căile noi, luminându-le drumul cu ajutorul științei, operei de artă și creației.

Am trăit o sumă de reforme de o însemnătate covârșitoare pentru structura țării noastre. Ar fi suficient să ne gândim la reforma agrară. Am trăit un război uriaș.

Poporul nostru, rupând cu trecutul, a mers conștient pe drumul intereselor lui. În ciuda enormelor greutatea refacem țara ale cărei răni materiale și morale sângerează încă. Trăim vremuri care în istorie vor intra ca pietre de hotar și străfulgerări epocale. Ce fac oamenii artei și științei actualmente?

Verificați – și răspunsul vine de la sine. Majoritatea covârșitoare a cărturarilor români a optat: pentru democrație, pentru progres. Și s-a angajat activ în bătălie. Cu mintea, cu talentul, cu experiențe. Alături de masele largi, alături de popor.

Rușinos pentru omul artei este de afugi din realitate. În fond, aceasta înseamnă a pactiza cu inamicii progresului, ai omenirii. Dar oamenii artei din România au optat. Încă din anul trecut. Și au materializat această promisiune. Presa noastră democrată pătrunde adânc nu numai pentru că oamenii vor să citească, ci pentru că ei se ocupă de ceea ce frământă masele largi, capătă din ce în ce (mai ales cea consecventă) caracterul de mobilizator, organizator al maselor în avânt. Actorii joacă pentru popor, în toate orașele, la sate, peste tot. Muzicanții cântă pentru cei mulți. Scriitorii scriu.

Dacă astăzi se poate pune deci o problemă, apoi nu este aceea a crizei culturii, ci aceea a felului în care se scrie, se joacă, se cântă. Prin urmare e vorba de calitate. Pe acest teren trebuie plasată discuția și pe care o vom analiza. Da, se scrie mult. Dar nu totdeauna bine, ba adesea prost. Nici forma nu e cea mai fericită, nici scrierile de talent, izvorâte dintr-un fond sănătos, din filtrarea realității înconjurătoare, tumultuoase prin simțirea fină a artiștilor, nu sunt cizelate, limpezite, precise. Chiar ideile sunt adesea confuze. Se scrie la repezeală, aproape așa cum se trăiește, cum sunt vremurile. Concertele adesea nu sunt lucrate destul, nu sunt studiate. Piese nu sunt bine alese, rolurile nu sunt studiate. De acord, este destulă „producție” care ar putea să lipsească. Nu numai atât! Priviți revistele teatrale, unele publicații de prost gust, sumedenia de obscenități ce le au numeroasele teatre de revistă și veți constata aceasta. Nu există încă o critică sănătoasă, formată, de linie. O critică care [sic!] ar îndruma și pe artiști, și opinia publică.

Ei și, care-i concluzia? Că avem o „criză”? Nu. Dimpotrivă. Sunt durerile facerii. Sunt căutările de drum. Sunt frământările inerente vremurilor când însăși structura societății trăiește zguduirii, ondulații și prăbușiri pentru clipa așezării temeinice. Cultura în ansamblul ei nu o poate lua înainte. Element suprastructural, ea tresare și se frământă cu mii de scrieri și străfulgerări în procesul acestei așezări când își va găsi tiparele precise.

Sunt doi ani de la 23 August. Și nerăbdătorii ar vrea să vadă, așa, bătând din palme, cel puțin o renaștere ca aceea de acum câteva veacuri.

E naiv și neriesos.

În loc de a ne lamenta cu privire la pretinsa criză a culturii românești ar fi mai bine să vedem ce este de făcut pentru a corespunde cerințelor poporului. Căci, departe de unele opinii care afirmă că oamenii vor ceva „ușor, drăguț, distractiv și neapărat străin”, noi știm că opera de calitate cucerește, îndrumază și rămâne pentru veci nu numai în istoria culturii, dar și în inimile oamenilor.

Bătălia trebuie dată pe terenul ideii. Nu ne trebuie preținse opere de artă lipsite de conținut, urmărind un succes ieftin. N-avem nevoie de perorație salonardă, înșiruire de rime și versuri țipătoare care ascund un gol înspăimântător, după cum n-avem nevoie de lamentări de singurătate și

misticism când viața pulsează și cheamă omul de artă s-o ia, s-o frământa în mâini, s-o imortalizeze.

Poporul așteaptă ca oamenii artei să pătrundă vremurile, uriașa experiență dobândită de noroade. El vrea ca artistul să concentreze, să prelucraze, să cristalizeze și să redea această experiență. Gândiți-vă: am făcut războiul, am trăit zguduitoare întâmplări, poporul a intrat pe scena istoriei. Ce așteptați? Opera de artă nu poate fi doar fotografia faptelor zilei. Opera de artă, pătrunzând realitatea, trebuie să sesizeze elementele devenirilor noi și să arate poporului *calea spre ziua de mâine*.

Problema calității operei de artă este astăzi problema centrală. Nu e vorba să dăm șabloane în materie de formă. Dar fondului serios social al creației trebuie să-i dăm formele corespunzătoare. Și avem cine s-o facă. Bătrâni și tineri. Nu acel balast care a rămas în urmă cu vremurile. Ci tot ce e continuu nou și viu: Sadoveanu, Enescu, Bacovia, Cezar Petrescu, Gala Galaction, ca să numim numai câțiva maeștri; pleiada celor tineri, și imensul rezervor al poporului care în răstimp scurt ne-a putut da un ansamblu ca cel de la Timișoara sau orchestra „Barbu Lăutaru”. A-i sesiza, a-i îndruma, a-i învăța pe cei tineri, a alege tot ce e bun din ceea ce s-a creat până acum, a folosi arma puternică și constructivă a criticii obiective dar necruțătoare – iată datoria.

Și a munci, a munci, a munci.

E greșită afirmația că publicul vrea ceva inferior, cinic, demoralizat. Marele public vrea altceva. Vrea viață redată pe înțelesul lui, conformă năzuințelor lui. Nu castele în Spania. Ci realitatea de azi, cu perspectiva zilei de mâine. Oamenii știu că ce e azi n-a fost ieri, iar mâine va fi ce nu este astăzi. Artă trebuie să ridice colțul perdelei ce ascunde ziua de mâine. Artă nu numai că nu trebuie să meargă doar în cadență cu nivelul cerinței; trebuie să dezvoltăm gusturile, să mărim cererile prin educarea și ridicarea nivelului maselor, să-l îmbogățim cu experiențe și idei noi, să ducem poporul înainte pe calea progresului.

Creația artistică trebuie trecută prin filtrul unei critici severe, constructive, principiale. Trebuie să lovim cu putere în curențele reacționare în artă, în cultură, să demascăm tendințele de a izola artistul și creația lui de realitate. Nu, azi nu e vorba de criză. Și unul din exemplele imediate îl constituie expoziția organizată de Uniunea sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști.

Sarcina noastră e de a da bătaia. Pentru ridicarea nivelului operei de artă. Pentru calitate. Și așa vom grăbi ziua plină a noii trepte pe care se ridică cultura noastră, în zorii căreia ne aflăm astăzi.

Sub un titlu asemănător, „România liberă” din 30 septembrie crt. a publicat pe două coloane un articol cu indignări, declarații și preveniri, gândit și semnat de dl. Virgil Ierunca.

Rândurile sale au avut darul să nedumerească și să surprindă câțiva oameni obișnuiți să-și aibă o ținută, să creadă într-o libertate. Dar rândurile acelea au mai avut darul să nedumerească și să provoace și niște răspunsuri neașteptate, rostite până și în discursurile ce s-au ținut în cadrul Uniunii Sindicatelor Ziariștilor, Scriitorilor și Artiștilor. Răspunsuri simptomatice, care, pe deasupra, cu toate lungimea lor, au fost progresiv nelămurite și au fost de natură nu spirituală, ci politică.

Nu suntem de părerea tezelor larg auto-interzise ale d-lui Virgil Ierunca, deși avem explicații logice pentru ele. Nu suntem însă nici pe departe de părerea tezelor cu care i s-a răspuns într-un alt cotidian de dimineață și, de două ori, într-un săptămânal redactat de aproape aceleași condeie. Pentru că problema, tratată confuz și dezlănat în „România liberă”, ocolită cu fraze multe, uneori bufe, în celelalte articole, această problemă, această criză a culturii românești există. *Continuă să existe*. Esențialul e acesta. Nu de un an, nu de doi, ci de mai mulți ani, accentuându-se când peste o generație, când peste mai multe. Dacă nu răspunzi direct la ea, nu înseamnă că ea a dispărut. Crizele dispar altcum, dispar prin altfel de mijloace.

Am vrea să cităm toate revistele literare cu directori independenți și nu putem, fiindcă nu este niciuna. (În România, ca să ai un ziar sau o revistă, trebuie să înființezi un partid politic...)

Am vrea să exultăm pentru repertoriul Teatrului Național și nu putem, deoarece căderile s-au succedat rușinos, în serie.

Am vrea să uităm că trăim epoca jurnalelor intime și-a adevărilor clandestine, dar nu putem, fiindcă o trăim.

Am vrea să vorbim de rolul presei conștiente și nu putem, pentru că (în spate) conștiința aceasta își are și astăzi cenzura.

Am vrea să pomenim de plastica românească și ne amintim că elementele cele mai tinere au trebuit să se retragă într-o expoziție a lor.

Am vrea să spunem că filosofia românească își trăiește un faliment nemeritat, dar sunt personalități politice care scriu filosofie.

Am vrea să relatăm că se află profesori ai Universității care nu citesc tezele studenților, dar studenții au plecat la manifestație sau la contra-manifestație și n-avem cui relata.

Am vrea să se priceapă că n-are ce să caute în cultură acela care n-a plecat de la ea întâi, pentru a trece apoi în viața politică. Fiindcă aceste două

lucruri sunt două lucruri deosebite. Și cine le încurcă, încurcă mai mult decât atât.

Un popor nu e reductibil, fără urmări, la o singură dimensiune și nu se educă numai politicește, pentru că nici nu poate trăi numai politicește.

Am citit în articolul d-lui Virgil Ierunca pasagii care ne-au întristat. De exemplu, despre tăcerile scriitorilor bătrâni ni se spune cu un ton care încețază de a mai fi personal: „Vremea nouă n-are ce face cu libertatea unor oameni sfârșiți, pentru că, acum, trebuie să începem viața de la început.”

Se cuveneau aici lămuriri. Se desprind mai multe sensuri, pentru că vizează mai multe adevăruri.

Principial discutând, însă, noi considerăm că un stat cu astfel de concepții este - tot *de la început* - putred. Un atare stat subzistă bolnav și se dezagregă, pentru că el n-a utilizat toate energiile.

Să nu prelungim. Să nu căutăm formule. E zadarnic. E târziu. Situațiile apar simple. Sunt simple. Le complică numai cine fuge de ele.

Criza culturii e criza libertății individuale. A libertății pe care colegul nostru nu îndrăznește să și-o ia întreagă. A libertății poetului de a fi poet. A libertății criticului de a fi critic. A libertății ziaristului de a vorbi în numele mulțimilor care, nedeslușindu-se asupra multor probleme, sunt și-așa și-așa și care sunt ale tuturor felurilor de nevoi. A libertății profesorilor de a se ocupa de școală. A studenților și elevilor de a-și vedea de carte. A libertății de a lupta împotriva imposturii. A libertății de a nu mai vedea elemente incapabile stabilite în posturi ce depășesc facultățile lor etc.

Remedii se găsesc. S-au găsit întotdeauna, dar nu le-a dat nimeni nicio atenție, ca unor plante medicinale necunoscute.

Acest actual sistem economic românesc, care, deocamdată, este o sumă a tuturor lipsurilor de sisteme economice străine, contribuie negreșit într-o măsură considerabilă la lipsa însăși a condițiilor culturale de moment, așa după cum anumite ambiții de a face cultura politică și de a nu o lăsa să fie ceea ce trebuie să fie - contribuie în cealaltă măsură la criza despre care e vorba.

Dar, repetăm, remedii se găsesc.

Pentru a fi salvată astăzi cultura, trebuie să invitați oamenii culturii să lucreze, să li se dea - necondiționat - posibilitatea acestui lucru, să se aibă încredere în toți.

Iar pentru a fi salvați oamenii culturii, trebuie salvată libertatea lor.

Așa-zisele și așa de multele trădări ale oamenilor de cultură n-au existat, până când n-au început să existe delimitări ale libertății lor, infiltrări de natură politică în munca lor, deziderate pentru degradarea specialității lor prin apariția unor elemente și a unor factori alogeni acelei specialități.

Când cutare stilou imită la exemplul tinerilor, aparținând diferitelor nuanțe și extreme politice, dar care umplu pereții cu bidineaua, acel stilou nu

se mai află în mâna unui intelectual, nu indică de nicăieri un om de cultură. Pentru că omul de cultură trăiește și moare pentru ea, nu se precipită pentru fiecare aparență și imitație, pentru fiecare mimare a ei. Aparențele, imitațiile, mimările demască pe impostori. Demască pe urmașii celor care au dus la criza culturii și care se tem astăzi să-i recunoască realitatea acestei crize, pentru că se tem de propriile lor imposibilități de a depăși realitatea.

Când cutare naiv, pomenit - printr-o ironie istorică - printre marile întrebări, subtilități și semne, concede că există numai o criză de nivel cultural (hm...) și nu de cultură, sau vorbește despre înlocuirea (ca la rechiziție) a artei fără conținut (!) printr-o artă cu conținut, ne aflăm în fața unui nevinovat fabricant de pleonasme conceptuale, străine de conținutul noțiunilor și pentru care indulgențele se reclamă cu toată tristețea, starea de grație se invocă singură, iar discuția își închide vocalele definitiv.

Câte pagini de ziar trebuiesc cheltuite pentru ca să se epuizeze acest bilanț scris pe hârtie? Cine vrea să-l continue? Nimeni! Și, totuși, are de unde...

Situațiile sunt limpezi: cel ce, cu demnitate, își ia răspunderea să cicatrizeze rănila mai are de aspirat la reabilitări. Dar cine deține integral posibilitatea s-o facă și refuză, aceea ia asupra-și întreaga responsabilitate a acestei crize culturale românești.

Încheiem, dar nu înainte de a formula o întrebare și de a pretinde consumatorilor ei un răspuns: dacă nu există o criză a culturii, așa cum afirmă câteva voci, aparținând unor formațiuni politice, și dacă există, în schimb, o libertate de exprimare, pentru ce ziarul care și-a luat angajamentul să publice articolul-discordie al d-lui Virgil Ierunca nu-și ia mai departe angajamentul moral de a susține prin același colaborator sau prin alții punctul de vedere cu care a pactizat? Se vorbea de dreptul la critică, dacă nu ne înșelăm! Unde e? Pozițiile trebuiesc apărate. Presupunem că e loial și democrat acest adevăr, ca, de altfel, toate adevărurile. Altminteri, inaugurăm fabula în care, vorbind oricine singur, oricine are dreptate. Să se discute, deci. Să se discute în aceleași gazete. Se tace doar de câțiva ani în această Românie! Sau, public, să se afirme că, de o parte cel puțin, nu se mai poate răspunde. Și atunci vom înțelege. Va fi clar. Așa cum e clar că libertatea de a avea îngăduința să spui că nu ești liber înseamnă altceva decât *libertate*.

G. Călinescu, *Probleme actuale ale culturii românești*, „Contemporanul”, 25 octombrie 1946 (cuprins în G. Călinescu, *Publicistică, VI (1946-1947)*, ediție coordonată de Nicolae Mecu, București 2008, de unde îl reproducem)

Care sunt problemele actuale ale culturii românești? Aceste probleme sunt actuale numai întrucât se pun și azi cu aceeași putere. Însă ele sunt ceva mai vechi. N-aș afirma că pot să le definesc pe toate, în tot cazul cred că putem pune degetul cu aproximație pe locul acut al chestiunii.

1. În primul rând este lipsa de participare a mulțimii la feluritele aspecte ale culturii, în trepte deosebite, care încep cu analfabetismul și sfârșesc cu dezinteresarea intelectualului de formele înalte de literatură. Nu putem pretinde ca un lucrător să citească pe Mallarmé ori ca un țăran să se pasioneze de pictura lui Gauguin. Ba nu e chiar cazul a pretinde ca un profesor să citească absolut tot ce se scrie. Așadar, nu vorbesc de o criză a cărții, fiindcă admit că pretutindenți unele manifestări culturale sunt numai la îndemâna unor cercuri restrânse. Nici în Franța, de pildă, ediția poeziilor lui Paul Valéry nu se smulge. Cu toate acestea, în țările cu mare dezvoltare culturală, unde unele cărți se vând și mai puțin decât la noi, punctele luminoase ale culturii au o radiație lungă, pe căi indirecte. Puțini citesc cărțile, mai mulți citesc reviste, imens de mulți citesc ziare. Aceste ziare sunt foarte bine scrise și colaborează la ele tot ce e mai de seamă în culturile respective. Cu chipul acesta oricine atinge un nivel cultural minimal. La noi cărțile se citesc satisfăcător, dar jurnalele și revistele au o răspândire cu mult prea mică și tirajele cele mai mari nu corespund proporției firești de știutori de carte dintr-o țară înaintată. Să nu se spună că gazetele noastre sunt rău scrise și de aceea nu se citesc (faptul nici nu-i adevărat). Dacă s-ar citi, în orice caz ar fi mai bine scrise și ar colabora la ele cele mai însemnate pene, luând astfel contact cu mulțimea. Țăranul nu citește ziare, orășeanul prea puțin. În felul acesta cultura la noi nu e un fenomen popular, ci o manifestare de cerc închis.

2. O a doua problemă este, după mine, aceea a apatiei intelectuale a păturii culte. Războiul și „ideologiile“ din ultimele decenii, care de fapt combăteau procesul ideologic, au făcut să se nască o generație fără efervescență intelectuală. Războiul s-a terminat, apar reviste și cărți, se vede într-adevăr o anume dorință de informare, însă în general intelectualul nu e posedat de demonul gândirii. Dacă în publicistica franceză s-a iscat o discuție, cum a fost cazul cu poziția lui Sartre, s-a încercat și la noi un oarecare reportaj. Cultura noastră are însă a răspunde la atâtea și atâtea probleme, avem materie pentru a delibera un mileniu. Nimeni nu se mișcă și publicațiile noastre sunt de o inerție exasperantă. Se pune de câțeva vreme la noi problema coborârii artistului din „turnul de fildeș“, problemă veche și eternă, căci nimic nu e nou sub soare. Totul însă se înnoiește. Admit ca unii să fie contra turnului și alții pentru turn. Aș vrea totuși să văd curgând valuri de cerneală, să văd cheltuindu-se erudiție și spirit în discutarea temei. Dimpotrivă, nu. Unii combat turnul cu apatie și alții stau în el adormiți. N-avem patos intelectual.

3. O altă lipsă a vieții noastre culturale, în strânsă legătură cu apatia intelectuală, este lipsa noțiunii de construcție. Cetățeanul român îndeobște e un individualist excesiv, interesat numai de confortul lui personal. Creația, dimpotrivă, e o funcție socială, civică. Nu poți visa cetăți grandioase, mari monumente, piețe publice, fântâni fără un simț al colectivului. Românul crede că dacă și-a dres gardul și și-a pus lemne în pivniță, misiunea lui s-a terminat. N-am văzut români care să se laude cu monumentele țării, am întâlnit însă mulți care fac elogiile alimentației din România. Nu pricepem sensul mândriei rușilor de a avea un metropolitan la Moscova. De câte ori deschid gura spre a proiecta cu imaginație opere de uz obștesc, care să depășească folosința individuală, a fiecăruia în parte, întâmpin o răceală obstinată și ironică. Am scris multe articole cu conținut constructivist și nu mă voi mai repeta. Hotărât, câtă vreme nu vom avea aspirația marilor construcții, vom fi într-un stadiu de cultură inferior.

4. a. În fine, o a patra lipsă este aceea a necesității estetice. Nevoia frumosului în cele mai practice aspecte ale vieții obsedează alte națiuni, iar Franța, bunăoară, e pasionată de stil, și acolo cratițele înseși de bucătărie sunt așa de frumoase, încât bucătăria cu vesela ei mulțumește ochiul. Educația cea mai nimerită, în direcția fineții, a poporului se face tocmai pe calea înfrumusețării obiectelor uzuale. Preocuparea aceasta e minimă la noi. Absența instinctului de frumos se observă în alegerea spectacolelor. Să nu exagerăm. Nici în alte țări publicul nu se duce la teatru sever, ci, dimpotrivă, caută spectacolul ușuratic. Totuși, în acel spectacol superficial se cheltuiesc acolo foarte multe mijloace mari. La noi, petrecerea teatrelor a devenit în ultimii ani o adevărată trivialitate și publicul nu are vădit discernământul a ceea ce înseamnă un mare actor, a valorilor artistice înalte.

b. Care este originea acestor probleme? E greu de răspuns. Îmi vine greu să admit, de exemplu, că românul n-are instinct artistic, când, dimpotrivă, știm toți că țaranul are ochiul pentru cromatica fină. Nu pot, de asemenea, să cred că țara care a dat pe Maiorescu, pe Caragiale, Eminescu, Gherea etc. e inaptă pentru speculație. Încât totul se explică prin tinerețea noastră și printr-o slăbire a efortului educativ.

c. Cum vedem soluționarea lor?

Printr-o propagandă stăruitoare. În unele sectoare rolul e al școlii. Spiritul constructiv, emulația intelectuală, viziunea estetică, astea le poate da universitatea și chiar școlile secundare. Cu profesorii universitari care dorm pe catedră nu vom pretinde să facem din studenți niște Aristoteli.

Teatrul este pentru mine un mijloc excelent de a stimula gândirea și simțul pentru marile valori și fiindcă pe când eram școlar și student am avut prilejul să frecventez asiduu teatrul, am rămas cu o mare capacitate de recepție la drama severă și cu un dezinteres total pentru spectacolul ieftin, care mă plictisește pur și simplu. Avem deci nevoie de multe săli de

spectacole în care să se reprezinte teatru bun, uman, la înțelegerea cetățeanului laborios și unde să pășească un mare număr de tineri. Printr-o anume combinație s-ar putea face ca orice-școlar, student, profesor, funcționar etc. să capete un abonament pentru spectacole.

Avem nevoie de biblioteci populare și, în fine, de o gazetă, fie și săptămânală, de comentariu obiectiv, care cu orice sacrificii să se răspândească în casele tuturor țăranilor români, pentru ca aceștia să se obișnuiască a citi. Știți proverbul francez: *Pauvre paysan – pauvre roi*. Eu zic: țăran analfabet – orășean incult. Răul trebuie vindecat de jos.

Traian Șelmaru, *Decât mici francezi, mai bine mari români!*, „Scânteia”, 28 octombrie 1946

Câțiva reprezentanți de frunte ai culturii sovietice ne-au vizitat tocmai în momentul când în presa bucureșteană se discută cu aprindere problemele culturii românești. Faptul este de o deosebită însemnătate pentru că prietenii veniți de dincolo de hotar nu s-au mulțumit numai cu o protocolară strângere de mână, ci ne-au înlesnit, prin expunerile lor pline de experiența câștigată în ani grei de luptă pentru promovarea valorilor progresului și civilizației, să pătrundem mai adânc în miezul unor chestiuni din cele mai arzătoare care ne frământă deopotrivă.

Cu toate că pe alte premize, în lumea intelectuală Uniunea Sovietică se duce de asemenea în momentul de față o vie discuție asupra creațiunii artistice. Se caută căi, se deschid perspective, se critică și se înlătură confuzii care ar întuneca aceste perspective, precum și tot ceea ce ar constitui o piedică în drumul firesc al procesului culturii.

Pentru noi, popor tânăr cu o cultură, care abia acum – după eliberarea politică a maselor largi populare – cată a deveni cu adevărat națională, experiența Uniunii Sovietice este plină de învățăminte.

Și deosebit de interesante sunt și impresiile oaspeților noștri sovietici despre evoluția culturii românești.

„Astăzi s-au schimbat multe în România. Poporul dvs. (e vorba de întreg poporul, N. R.) începe să se ridice la un proces de creație istorică. E o cale nouă ce se deschide culturii și artei românești, căci o țară de tip nou, democratic, va rezolva într-un chip nou problemele ei de cultură” a declarat profesorul Anisimov, – titularul catedrei de istoria literaturii universale de la Universitatea din Moscova și președintele comitetului de literatură și artă de pe lângă Președinția Consiliului de Miniștri din U.R.S.S., – în conferința sa din sala „Dalles”.

Aceste cuvinte au fost rostite numai la câteva săptămâni după ce în coloanele unor ziare bucureștene s-a vânturat ideea „crizei culturii” în România.

Susțin unii că azi, la noi în țară, regimul democrat ar fi „provocat” o criză a culturii. Acest punct de vedere este susținut în cea mai mare măsură și cu cea mai mare violență de opoziția declarată a regimului POLITIC de la noi. Alții, mai puțin colorați de interese politice, susțin că regimul democrat nu a provocat criza, dar că o întreține pentru că încearcă o orientare a culturii.

În sfârșit, realitatea – aproape statistică am putea spune – dovedește că niciodată România nu a cunoscut o atât de mare sete de cultură, niciodată fenomenul cultural nu a cuprins masse atât de largi, proaspăt intrate pe acest făgaș, niciodată nu a existat un elan creator de noi instituții de cultură, ca azi.

Că a existat o criză a culturii, asta e clar. O lungă și veche criză a culturii românești. Ea s-a născut demult, ca o urmare firească a politicii de stat antipopulare a guvernărilor din ultimele decenii, s-a accentuat pe măsură ce se accentua criza politică, economică și morală și a culminat cu consecințele directe ale acestei crize, dictatura fascistă și războiul. Lozinca lui Goering, purtată ca un steag și de fasciștii români: „Când aud de cultură, îmi vine să scot pistolul și să trag!”, imensele ruguri pe care se ardeau cărțile în sunetele tam-tam-ului hitlerist, în ritmul cizmelor S.S., nu ar fi putut exista dacă terenul nu ar fi fost dinainte minat. Azi, Goering a ispășit. Mulți dintre complicii lui au avut prilejul să-și verifice recent, de la înălțimea spânzurătorii, concepțiile: întregul lor arsenal de minciună, ticăloșie și jaf s-a prăbușit.

Dar cu asta noi nu am ieșit complet din criză. Urmările ei au rămas. Și tocmai aici stă miezul problemei. NU POATE FI VORBA AZI DE O CRIZĂ A CULTURII, CI DE URMĂRILE UNEI CRIZE DIN CARE TREBUIE SĂ IEȘIM. Cum vom ieși este un alt aspect al problemei, de care mulți, chiar din cei ce văd și apreciază eforturile stângii în acest domeniu, nu-și dau seama cu destulă limpezime.

Ori, tocmai aici, convorbirea cu prietenii veniți din Uniunea Sovietică ne e de un real folos, pentru că problemele noastre au fost la un moment dat și ale lor, iar ei le-au depășit cu succes. Spunem convorbirea avută pentru că în conferințele lor, atât Anisimov, cât și sculptora de renume mondial Vera Muhina n-au venit să se laude, să-și facă reclamă, nici să îndemne: „imitați-ne!”, ci dimpotrivă, ca niște adevărați și mari oameni de cultură, care cercetează și caută mereu în adâncul lucrurilor, au stat de vorbă cu intelectualii români, dăruindu-le rodul muncii lor, învățătura trasă din marea lor experiență. Ascultându-i, ne-a apărut clar tuturor una din adâncile rădăcini ale crizei culturii românești, ale cărei urmări le trăim azi:

„Am impresia – a spus Anisimov – că între poporul dvs. și cultura românească a fost până acum o prăpastie”.

Vera Muhina face, pe de altă parte următoarea mărturisire: „Vizitând muzeele din București, am văzut multe opere minunate. Pânzele lui Andreescu și ale lui Grigorescu pot sta pe primul plan al artei. Dar acesta e secolul al XIX-lea. Când privesc aceste capodopere, sunt entuziasmată. Dar, în același timp, îmi pare rău: cu cât ne apropiem mai mult de epoca noastră, cu atât e mai puțin România. Încetul cu încetul mă simt ca la Paris. Pe de o parte este foarte bine, pe de alta, este rău: e o civilizație mare, dar e o civilizație străină. Poți să-i prețuiești foarte mult pe Maillol sau pe Bourdelle, dar de ce să-i imiți într-atât încât să-ți pierzi propria ta înfățișare?”

Vera Muhina are dreptate. Zeci și zeci de ani am fost la remorca unor culturi străine. Și ceea ce e mai grav e faptul că, mergând pe calea aceasta a imitației, am ajuns să copiem formele, conținutul și, adesea, lipsa de conținut a unei arte străine, corespunzătoare altei dezvoltări istorice, ba mai mult decât atât, ne-am lăsat influențați mai ales de unele zvârcoliri ale acestei arte în momentul declinului ei, corespunzător descompunerii politice și economice a păturilor sociale pe care le reprezenta.

Și cum putea fi altfel, când poporul nostru tânăr, cu uriașe perspective de progres, era condus de clicile de mari bancheri și moșieri, ruși de el și de interesele lui, pentru care patria era acolo unde dictau interesele tocmai ale acestor pături sociale străine, interesele marilor trusturi internaționale?

Să fim bine înțeleși. Nu vrem să spunem prin aceasta că artiștii români nu au fost niciodată legați de popor. Sau că influențele venite de peste hotare au avut totdeauna un caracter dăunător. Atâta vreme cât influențele pozitive venite din străinătate se transformau într-un ferment de fertilizare a culturii noastre, ele au devenit un bun național. Ce exemplu mai elocvent decât renașterea culturală de la 1848 se poate da în susținerea acestei teze?

Mai târziu, când în răsărit, valul revoluționar care avea să culmineze cu victoria sovietelor creștea, valorile pașoptismului s-au legat de cele ale poporanismului și ale tuturor curentelor ce au străbătut până la noi prin pana lui Gherea, Stere, Ibrăileanu ș.a.

În acest timp, evoluția ascendentă a țării noastre era frânată tot mai mult de un regim oligarhic, din ce în ce mai înfeudat intereselor străine, un regim care-și întorcea fața de la popor, privind spre acea parte din lumea apusului, care – mai ales în perioada dintre cele două războaie mondiale – reprezenta nu forțe în plină creștere, ci elementele de descompunere ale unei societăți și ale unei culturi, elemente ce au dus la fascism și la marea criză – războiul. Cât despre cărturarii și artiștii români, ei s-au văzut târați în marea lor majoritate de gusturile publicului din ce în ce mai restrâns, pe care li-l oferea acest regim, să devină niște imitatori ai apusului decadent pentru satisfacerea capriciilor tuturor snobilor.

Și iată criza. Azi trăim consecințele ei. Problema care se pune nu este deci dacă există sau nu o criză a culturii românești, ci cum ieșim din urmările acesteia.

Anisimov răspunde: „În arta și literatura dv. nu trebuie să semănați cu nimeni! Dv., Românii, căutați să fiți cât mai mult voi înșivă!”

Iar Vera Mühina se întreabă: „De ce vor Românii să fie niște mici francezi în loc să fie niște mari români?”

Ce însemnează asta? Asta însemnează să părăsim imitațiile și bâlbâielile, suprarealismul, futurismul, existențialismul și alte experiențe străine, istoric depășite chiar și în străinătate, și să reluăm firul tradiției culturii naționale. Să legăm cultura noastră de azi cu rădăcinile ei reale, folclorul național cu momentul ascendent din arta noastră cultă, în momentul când ea nu se rupsesse încă de aceste rădăcini, când răspundea încă într-o anumită măsură nevoilor poporului și nu unei cliici de snobi.

Dar ar fi o mare greșeală dacă am încerca să legăm acest fir, cu fața spre trecut, mecanic, fără a ține seama de procesul de dezvoltare istorică străbătut de poporul român. Noi trebuie să reînnodăm tradiția ținând seama de nevoile ACTUALE ale poporului român, care, în frunte cu clasa muncitoare, pășește azi eliberat politicește spre cucerirea tuturor drepturilor sale; într-un cuvânt – să ținem seama de tot progresul realizat de el.

Pe drumul refacerii continuității culturii românești nu mai poate fi vorba de o „ruptură între generații”. Bătrâni creatori, purtători ai glorioaselor tradiții de cultură și artă, se întâlnesc aici cu elanul celor tineri.

Uniți în aceeași credință, creatorii de cultură trebuie să fie alături de popor și în fruntea lui. Cărturarii, artiștii să vadă, să înțeleagă că poporul român, masele largi muncitoare și-au cucerit prin luptă un loc pe care nu l-au avut, să vadă și să înțeleagă că alte legături se creează azi între oameni, între clasele sociale, că o nouă viață și o nouă morală se nasc azi în România.

Aceasta este soluția. Aceasta este ieșirea din criză. Calea e grea. Dar e singura sănătoasă. Cei care afirmă că ar exista o criză a culturii în România să se uite ce s-a realizat în doi ani numai. Un guvern care este expresia însăși a forțelor populare a reușit, chiar în vremurile acestea grele din punct de vedere economic, când țara luptă eroic să iasă din criză pe toate tărâmurile, când, într-un elan nestăvilit, marea majoritate a poporului reconstruiește și SE RECONSTRUIEȘTE, să acorde culturii un sprijin pe care, zeci și zeci de ani, cârmuitorii de ieri ai României nu l-au atins nici pe sfert. El creează mii de școli de analfabeți, biblioteci, atenee populare, teatre conservatoare muncitorești, edituri etc.

Suntem la început. Dar drumul ales e bun. Cu toate greutatele începutului, e drumul cel mai sigur, iar criza ni se pare că e mai mult în cei ce o proclamă drept „criză a culturii” și care sunt încă plini de rămășițele aceluia trecut când a fi mic francez era mai mult decât a fi mare român.

A FI MARE ROMÂN! Iată singura tendință pe care vrem s-o imprimăm culturii naționale.

Ion Vitner, *Pasiunea lui Pavel Corceaghin*, „Contemporanul”, 7 noiembrie 1946 (reluat cu modificări de ordin ideologic în volumul cu același titlu, București, 1949, p. 245-254; am reprodus versiunea din periodic)

Imaginați-vă un tren care gonește cu viteză maximă în noapte. Trenul merge către Capua. În toate compartimentele s-a stins lumina și întunericul lor este egal cu întunericul nopții. Într-un compartiment sunt doi călători. Unul mai în vârstă, cu aspect de modest funcționar provincial, cu guler tare împodobit cu nodul gata făcut al unei regate, cu haine îngrijite, dar roase de timp și lucioase, cu fața chinuită de o continuă și intensă preocupare.

Celălalt călător este un tânăr îmbrăcat corect (căciula elegantă de castor, din cuier, arată o atentă preocupare față de aspectul exterior vestimentar), cu înfățișarea degajată, îndrăzneată, a omului care știe să se descurce în viață.

Odată cu căderea nopții, becurile s-au aprins în tavan. Bătrânul cu un gest grijuliu a stins luminile mari și a lăsat numai becurile albastre, pentru a nu turbura somnolența tovarășului său de drum. Acest gest plin de atențiune l-a infuriat și mai mult pe tânărul pornit pe panta antipatiei pure, nemotivate. La un moment dat, gulerul tare al bătrânului se desface.

Tânărului, care nu dormea, îi răsare în mod brusc un gând: ce ar fi să-l arunce pe antipaticul său vecin, prin ușa vagonului (?) Omul stă aplecat, căutând în oglinda imperfectă a geamului să-și aranjeze gulerul. O simplă apăsare pe mânerul ușii și un ghiont dat omului. Nimic mai mult. Tânărul se ridică brusc în picioare. Gesturile sunt executate întocmai cum au fost gândite. Cu o zvârcolire de pasăre rănită, omul dispare în noapte. Tânărul închide ușa, se așează pe canapeaua compartimentului și își aprinde o țigară.

S-ar crede că rândurile de mai sus redau un episod dintr-un palpitant roman polițist. Nicidecum. Este vorba de un moment din romanul *Les caves du Vatican* (*Pivnițele Vaticanului*) al romancierului André Gide, moment care, detașat din contextul romanului, a stârnit o vâlvă literară puțin obișnuită.

Eroul acestei aventuri, tânărul Lafcadio, a devenit idolul unei bune părți a creatorilor de valori culturale, din epoca anterioară celuialt război mondial și perioadei ce i-a urmat, iar gestul său - crima spontană, lipsită de calcul sau premeditare, „actul gratuit” - a fost socotit ca simbolul unei

desăvârșite libertăți individuale, ca explozia uriașă a unei mari dorințe de autonomie individuală.

Lafcadio și actul său gratuit au făcut înconjurul pământului. În atmosfera literară a timpului, figura lui Lafcadio se încadra într-un mod perfect. În Italia futurismul inaugura o literatură, care afirma ruptura cu elementele tradiționale ale culturii, o literatură a cuvintelor în libertate, a ideilor care căpătau o dinamică curioasă într-un ansamblu lipsit de coerență, de ordine. În Elveția și apoi în Franța, dadaismul, nu numai că lupta împotriva culturii, dar ducea lupta și împotriva literaturii însăși.

Dadaistii prezentau o nouă estetică rezultată din asociații de cuvinte alăturate printr-un pur hazard. Suprarealismul, venit ceva mai la urmă, va adânci acest haos, prin suprapunerea - peste toate aceste elemente - a visului și a subconștientului ca element hotărâtor în afirmarea unei reale existențe a omului.

Din toate aceste manifestări ale timpului, privește zâmbitor Lafcadio!

Observatorul, care și-ar fi oprit privirile numai asupra acestor manifestări artistice, ar fi avut impresia stranie că se află într-o cameră obscură de aparat fotografic, în care imaginile nu se pot vedea altfel decât răsturnate.

În timp ce, în Apus, Lafcadio continua să violenteze și să semene groază în sufletele nevinovate ale fecioarelor provinciale, răscolind într-un iureș entuziast boema marilor capitale ale lumii, în Răsărit un nou tip de om pătrundea în literatură.

Simplu, fără zgomot și fără pretenție, acest nou erou de roman a bătut modest la ușa literaturii europene. Prezența sa nu a fost salutăată cu entuziasm decât de oamenii țării lui; în restul lumii, bătaia modestă în această ușă a literaturii nu a avut răsunet decât în urechea încordată a acelor care duceau o luptă istovitoare pentru dărâmarea unui întreg edificiu de nedreptate socială.

Restul lumii nu a auzit nimic; nu a înregistrat nimic. Dar astăzi, această apariție atât de modestă acum aproape două decenii, a devenit imaginea familiară a unei întregi umanități și numele eroului este rostit de sute de milioane de buze.

Acest erou este Pavel Corceaghin, personagiul principal al cărții *Așa s-a călit oțelul* de N. Ostrovski.

Ce aduce nou acest erou de roman?

În primul rând, o imagină clară, lucidă, a existenței noastre și nu o imagină de cameră obscură. Pavel Corceaghin ne învață ce înseamnă proprietate este faptul de a te ține solid cu picioarele înfipite în tăria pământului, în loc de a sta cu capul în jos și cu picioarele tremurânde în bătaia vântului.

Pavel Corceaghin trăiește tălăzuirea uriașă a anilor Marei Revoluții Socialiste. El simte boarea plină de promisiuni a valului revoluționar și se înrolează în batalioanele muncitorești care aveau să formeze mai târziu Armata Roșie a muncitorilor și a țăranilor. Luptă pe toate fronturile Rusiei, atât împotriva dușmanului din interior, cât și împotriva intervenționiștilor.

În aceste lupte, el este greu rănit și mult timp se află între viață și moarte. Războiul civil se termină. Armatele contrarevoluționare, ca și cele intervenționiste, sunt înfrânte. Pavel Corceaghin, refăcut după urma rănilor războiului, se întoarce la postul său de luptător, de astădată pentru construcția dificilă a lumii socialiste.

La Comisariatul Poporului pentru Aprovizionare s-au făcut planurile pentru alimentarea întregului raion Harcov, cu lemne. Planul prevede tăierea unei păduri de-a lungul liniei ferate. Singurul mijloc, pentru a combate marea primejdie care amenință un ținut întreg, este construirea unei noi linii ferate secundare, până la locul de tăiere a lemnului.

Brigada de șoc a tineretului comunist începe munca voluntară. Dar iarna începe și dânsa. Tinerii comuniști luptă în condițiuni îngrozitoare cu terenul neprielnic, cu vremea rea și cu bandele contrarevoluționare, care caută să le stânjenească munca.

Sfârșiți de privațiuni și oboseală, decimați de boli, ei reușesc să ducă lupta până la capăt. Linia ferată este construită în timp util. Pavel Corceaghin care se află în fruntea acestui detașament de șoc, se îmbolnăvește greu și se află din nou la doi pași de moarte.

Dar aceasta nu este ultima încercare grea pe care i-o oferă viața. O rană căpătată în timpul războiului civil își face efectul tardiv. Pavel Corceaghin paralizează și apoi orbește. Transformat într-o masă inertă de carne, care totuși continuă să gândească și să se zbată. Pavel, departe de a se socoti învins, continuă lupta. Procedeu pe care îl folosește pentru a fi și mai departe în contact cu tovarășii lui de muncă, pentru a fi - în ciuda bolii - activ și viu, este dur și emoționant. Luptând cu dificultăți greu de imaginat, Pavel Corceaghin își scrie romanul vieții lui. Cartea aceasta, care este epopeea măreață a unei lumi noi, a unei lumi în care exploatarea omului de către om a dispărut pentru totdeauna, a unei lumi în care zeci de milioane de oameni se ridică înspre aspectele multiple ale unei vieți noi, este *Așa s-a călit oțelul*, iar Pavel Corceaghin este însuși Nicolae Ostrovski.

Lectura cărții scriitorului sovietic, după aceea a romancierului francez, răscolește o serie de întrebări legitime. De ce Lafcadio își rezolvă aceste mărunte turburări de laborator intim, personal, printr-o cedare totală a întregii lui personalități în fața primului gând care îi străbate mintea, în fața primei dorințe care îl animă, în fața absurdului — de care poate fi animată o dorință sau un gând care ne străfulgeră mintea?

De ce Pavel Corceaghin muncește și luptă pentru a se dăruia oamenilor din jurul său, pentru a-i antrena într-un vast efort colectiv de redresare materială și morală, de reconstrucție a unei noi umanități din ruinele unei lumi vechi, dărâmate?

De unde provine disprețul profund pe care Lafcadio îl are pentru oameni și de unde țâșnește izvorul acestei pasiuni nestăvilite, pe care Corceaghin o are pentru om? Care sunt resorturile ascunse, care provoacă la doi oameni construiți din aceeași substanță materială, reacțiuni atât de diferite în fața unei probleme comune: viața?

Aceste întrebări născute din șocul puternic pe care îl dăruiește contrastul, contrazicerea ascund în ele și răspunsul nimerit.

Lafcadio și Pavel Corceaghin sunt reprezentanții tipici a două lumi cu totul deosebite, a două mentalități care se înfruntă de câteva secole încoace.

„Actul gratuit” (sau crima fără premeditare) săvârșit de Lafcadio, care în mintea scriitorului francez voia să traducă o mare libertate de acțiune, posibilitatea de a săvârși în mod spontan tot ceea ce complexitatea acestui for interior, individual, îi porunea, traduce de fapt cu totul altceva.

Lafcadio este reprezentantul unei societăți al cărei fir conducător – pe plan economic – îl formează libera concurență, rivalitatea uriașă dintre trusturi, viața în această împrejurare nu are înfățișarea unui tot organizat, în cadrul căruia să poată fi luat în considerație până și ultimul dintre indivizi. Viața are în asemenea condițiuni – aspectul unor compartimente izolate, agitate de o frământare lăuntrică și în continuă rivalitate între ele.

Libera concurență transformă viața socială într-o serie nesfârșită de vârtejuri, de mari contraziceri, care nu pot fi depășite. Lafcadio este tipul individului perfect separat de lumea înconjurătoare, a individului ducând o existență proprie și conducându-se după legi cu totul personale, având la bază întâmplarea, hazardul.

Marx considera ca prototip ideal - pe plan literar - al lumii capitaliste pe Robinson Crusoe. Acest erou al copilăriei noastre reprezintă într-adevăr personajul unei aventuri tipice pentru lumea bazată pe liberă concurență și anume: *aventura în singurării*. Dar Robinson Crusoe reprezintă individul din epoca de început a mașinii cu aburi și a primelor aventuri maritime.

Lafcadio reprezintă individul izolat din epoca drumului de fier, a electricității și a marilor trusturi monopolizatoare.

Antagonismele născute din faptul liberei concurențe s-au ascuțit. Blandul cuceritor al unei insule pustii s-a transformat în criminalul înfățișându-și crima sub titulatura fermecătoare a „actului gratuit”, după cum vechiul artizan transformat în conducător de trusturi ascunde realitatea unui nou sclavaj, dăruind robilor titlul elegant de salariați.

Este o problemă de evoluție a structurii sociale, a moravurilor și a limbajului.

Dar mai este o problemă pe care paralela dintre cei doi eroi de roman o ridică în mod insistent. O problemă care a frământat și agită încă mintea oamenilor: libertatea individuală.

În intenția lui André Gide, Lafcadio trebuia să fie insul în continuă goană după libertatea sa. Lafcadio vrea să-și dovedească, în orice chip, că el este un individ cu desăvârșire liber. Comite o serie de acte prin care această autonomie individuală să fie mai bine sesizată, mai bine prinsă. Tot ceea ce face, ca și tot ceea ce gândește, îi provoacă totuși o vagă nemulțumire, își dă seama că dincolo de el, dincolo de labirintul său interior în continuă agitație, se află un zid puternic și ostil acestei atitudini de închistare, de separare totală, de autonomie pe care și-o impune. Dincolo de el, dincolo de autonomia lui perfectă, se ridică ostil zidul împrejmuitor, restul umanității. Oamenii din jurul său încep să se miște. Unul din ei a murit, în urma faptului că un alt om a vrut să-și dovedească deplina libertate. Lui Lafcadio îi este teamă. Dacă cadavrul va fi descoperit? Dacă se vor face cercetări? Ce se va întâmpla? Toate aceste întrebări, miile de ochi care îl caută, miile de oameni care îi pândesc gesturile îl turbură profund. Este clipa în care își dă seama că deplina lui autonomie, perfectă lui libertate este o iluzie. Își dă seama că individualitatea lui este în funcție de zeci de mii, de sute de mii de alte individualități.

Cazul lui Lafcadio este o ilustrare admirabilă a unei întregi mentalități și, dincolo de aceasta, a unei structuri sociale tipice.

Liberalismul - așa cum a fost înțeles în societatea bazată economic pe libera concurență - dă iluzia unei mari libertăți. Fiecare individ este liber de a se comporta așa cum dorește. Unii devin - prin această libertate - stăpâni ai uneltelor de fabricat bunuri materiale. Condiția lor umană saltă brusc la înălțimi amețitoare. Este condiția umană care șterge ca pe o pată de sânge grija zilei de mâine, condiția umană care comportă o existență ușoară, în care fără efort deosebit poți obține satisfacerea unui număr foarte mare de gânduri și dorințe.

În cadrul aceluiași regim social, dătător de asemenea libertăți, alți oameni - și aceștia formează majoritatea - își găsesc condiția lor umană legată de munca zilnică, încordată, de lipsuri fără număr, de spaima zilei care trebuie să vină. Ei uită de dorințe. Visurile sunt înlocuite de coșmaruri. Gândul este îndreptat către o singură țintă: utilizarea până la istov a brațelor, pentru a avea asigurată locuința modestă, îmbrăcămintea ponosită, hrana insuficientă.

Sutele de mii și milioanele de forțe individuale nu se însumează pentru o rezultată unică, ci urmează un destin personal, un drum întâmplător. Majoritatea covârșitoare a acestor forțe individuale se tocesc în inutilitate, se iroiesc, se pierd. Libertatea individuală, în asemenea condiții, ucide individualitatea. Distruge ființa umană. Este o libertate aparentă.

Față de Lafcadio, Pavel Corceaghin reprezintă insul tuturor libertăților, minus una: aceea de a putea exploata pe semenul său.

Lipsa acestei singure libertăți creează o adevărată prăpastie între Lafcadio și Pavel Corceaghin. Prin această limitare a noțiunii de libertate ia naștere un tip de om nou.

Lipsa unei libertăți înseamnă în limbaj comun adăugarea unui lanț. Iată însă că acest lanț, pe care Pavel Corceaghin îl acceptă de bună voie, îi creează, în mod paradoxal, o libertate cu mult mai mare.

El luptă ca soldat revoluționar pentru a înlătura exploatarea omului de către om, pentru a împiedica utilizarea libertății împotriva libertății însăși a zeci de milioane de oameni. El știe că în lumea socialistă, pentru a cărei realizare se dăruiește fără rezerve, nimeni nu îi va mai putea exploata vloga brațelor, entuziasmul și inteligența gândurilor. În locul necesității cenușii, istovitoare, bazată pe pură întâmplare, el aduce *Libertatea*. Nu este altceva decât tot o necesitate, dar de astă dată *necesitatea conștientă*, utilizată pentru îmbogățirea individualității lui, liberată de coșmarul zilei de mâine, o necesitate armonizată cu aceea a zeci de milioane de oameni. Lafcadio și Pavel Corceaghin stau față în față, ca două forțe ale aceleiași lumi în continuă transformare. În fața indiferenței reci a lui Lafcadio, în fața supunerii lui față de căile ciudate ale singuratecului hazard, care-i promite satisfacerea spontană a unei porniri de moment, în dauna vieții unui alt ins, stă pasiunea fierbinte, vibrantă a lui Corceaghin, erou al lumii socialiste. El luptă pentru înlăturarea nedreptei lui condițiuni umane, dar este conștient de faptul că trebuie în același timp să-și coordoneze afirmarea libertății sale individuale, în cadrul unei colectivități de oameni care doresc libertatea la fel ca și dânsul și vor să o cucerească prin muncă și jertfe. El luptă pe front împotriva armatelor dușmane muncitorilor și țăranilor, el luptă pe câmpul reconstrucției țării sale, el luptă apoi împotriva morții, fluturând mai departe acest steag roșu al speranței în fața a două sute de milioane de oameni. Sentimentul comuniunii cu o întreagă colectivitate îi dăruiește o forță sufletească unică. Pavel Corceaghin este eroul timpului de astăzi și pionierul unei lumi noi, care se naște în chinuri grele.

I-am întâlnit pe Lafcadio și Corceaghin, înfruntându-se în războiul îngrozitor prin care am trecut cu toții. Lafcadio, insul actului gratuit, l-am regăsit multiplicat în zeci de mii de exemplare, în această odioasă armată a fascismului, care, cu o indiferență rece, a nimicit milioane de oameni.

În această încrucișare de uriașe focuri, Pavel Corceaghin a biruit. El a salvat soarta omenirii întregi și, astăzi, pasiunea lui revărsată în sute de milioane de suflete, pe întreg pământul, va ști, printr-o luptă necruțătoare, dusă împotriva tuturor împotrivirilor josnice ale lumii individuale, să ridice vastele construcții ale lumii comuniste de mâine.

Forțele și organizațiile democratice se bucură ori de câte ori au prilejul să ia contact cu intelectualii țării. Bucurie firească, fiindcă democrația este legată în mod organic de știință, de cultură.

În anii premergători războiului și în cursul lui, oficiile de propagandă ale fascismului au cântat pe toate tonurile antagonismul dintre democrație și cultură. S-a căutat să se creeze în chip artificial o barieră între intelectuali și masa poporului muncitor. Cultura a fost decretată apanajul și opera exclusivă a unei „elite” rupte de popor și ostile poporului.

Se afirma că instaurarea democrației echivalează cu un proces de veștejire și în cele din urmă de dispariție a culturii.

Sub pretextul apărării culturii, „teoreticienii” reacțiunii au dezlănțuit campanii susținute împotriva democrației. Toate relele organizației sociale și culturale în ființă au fost atribuite excesului de democrație, *când în realitate ele izvorau dintr-o insuficiență de democrație*.

Criza prin care a trecut cultura, știința, ca și arta, începând de la sfârșitul secolului XIX, a fost considerată ca rezultat al accesului maselor populare la viața publică. Unii au proclamat culpabilitatea democrației în presupusa degenerare a gândirii europene. Alții au chemat la cruciada antibolșevică, sub motivul „Apărării Occidentului” amenințat de „otrava” democrată și comunistă. În fața voinței populare de libertate și democrație după primul război imperialist mondial, un filosof vestea sumbru „Declinul Occidentului”.

Acești prooroci de nenorociri reprezentau, în fapt, interesele și punctul de vedere al păturilor reacționare, care tremurau la gândul că și-ar putea pierde definitiv privilegiile și care, în consecință, pregăteau dictatura teroristă a fascismului.

Acești „ideologi” ai claselor exploatoare se legau, fătîș sau mascat, de cele mai întunecoase și obscurantiste tradiții ale Evului Mediu. Ei prezentau pe teoreticienii democrației ca pe niște întrerupători ai progresului, ca pe niște barbari care au erupt în sfera civilizației și au viciat cele mai nobile tradiții culturale ale omenirii.

Faptele sunt însă încăpățănate și faptele au dovedit că concepția democratică și muncitorească asupra vieții nu este câtuși de puțin o brutală ruptură cu tot ceea ce a fost valabil în viața și cultura trecutului. Democrația și concepția care o călăuzește înseamnă tocmai *salvarea de la naufragiu a celor mai autentice valori etice, culturale și politice, înseamnă o revalorizare a tuturor valorilor reale ale trecutului. Concepția democratică este tocmai o punte între ceea ce istoricește a fost valabil ieri și ceea ce va fi*

valabil mâine. Ea asigură continuitatea reală a tradiției culturale a umanității.

Democrația propune omenirii, pe lângă învățătura sa politică, o tablă de valori morale și ideologice. Nu este însă o dogmă, ci un îndreptar susceptibil de îmbogățire și dezvoltare.

Partidul Comunist în special a fost ținta atacurilor celor mai înverșunate și mai calomnioase ale reacțiunii. Dar întemeietorii și continuatorii socialismului științific au fost nu numai oameni de știință politică, ci și oameni de știință pur și simplu.

Crescută la școala acestor mari savanți, crescută la școala autorilor *Capitalului* și ai unor opere filosofice ca *Anti-Duhring*, *Materialism și empiriocriticism* sau *Problemele leninismului*, este firesc ca mișcarea muncitorească să nu fie dușmană a culturii și intelectualilor, ci numai a unei anumite și presupuse „culturi”, a unor anumiți și falși intelectuali. Este firesc, dimpotrivă, ca mișcarea muncitorească să dea o atenție excepțională științei și intelectualilor creatori de cultură.

În lumina celor de mai sus, nu poate apărea întâmplătoare prezența celor mai distinși gânditori, savanți și artiști în rândurile mișcării muncitorești de pretutindeni.

Astfel, pentru a ne referi la țara pe care intelectualii noștri o cunosc mai îndeaproape, în rândurile mișcării comuniste franceze se găsesc oameni ca marele fizician Langevin, Jolliot-Curie, biologul Prenant, psihologul Wallon, poetul Aragon, pictorul Picasso. Cu drept cuvânt exclamă Maurice Thorez: „*Câți profesori, ingineri, scriitori, artiști, care sunt gloria țării și pe care am avut bucuria să-i primim în partidul nostru comunist, devenit expresia Franței care gândește și care muncește*” (*Une politique de grandeur française*, pag. 357, 1945).

Creatorii de valori culturale se îndreaptă spre mișcarea democrată și muncitorească, fiindcă atitudinea noastră față de cultură nu este una de conjunctură, ci decurge în mod necesar și logic din însăși structura democrației adevărate și a mișcării muncitorești.

Vorbeam mai sus de intelectualii progresiști. Nu ignorăm că s-au găsit și se găsesc intelectuali care nu se așează pe linia progresului social, ci îi stau împotrivă. Nu ignorăm că acești intelectuali reacționari pot fi adesea de mare valoare.

Nu este însă mai puțin adevărat că simpla alăturare a cuvintelor „intelectual” și „reacționar” este un paradox, o contradicție. Căci conceptul de știință implică pe cel de progres, libertate și democrație.

Cercetând origina științei, constatăm că știința nu s-a putut naște, dezvolta și organiza ca atare în statele autocrate ale antichității. Știința nu s-a putut naște în aceste mari state, fiindcă îi lipseau condițiile social-politice specifice: libertatea și democrația. În schimb, trecerea calitativă de la

observația empirică la știință s-a făcut în liberele și democraticele cetăți grecești din insulele sau de pe coastele Asiei Mici. Această trecere s-a produs fiindcă aici exista o anumită democrație politică, ce permitea discuția publică a problemelor de guvernământ, precum și a oricăror alte probleme.

La origina științei găsim împletite noțiunea de democrație și cea de știință. Or, pentru a înțelege esența unui fenomen, este potrivit să-i studiem în procesul său de apariție. Așadar, conceptul de știință nu se poate situa în afara celui de libertate și democrație.

Rezultă de aici, cu necesitate, că un intelectual care nu aderă la marile idealuri democratice ale poporului, contravine însăși exigențelor științifice.

Intelectualul trădează știința atunci când se înregistrează în rândurile reacțiunii sau chiar atunci când se izolează în turnul lui de fildeș, pentru că astfel nu ajută la păstrarea purității gândirii, ci o sterilizează, o rupe de rădăcinile vii ale vieții și adevărului.

Vă amintiți teza susținută, înaintea celui de al Doilea Război Mondial, de un filosof francez care vorbea atunci despre „trădarea cărturarilor” ce iau parte la treburile politice, în loc să facă numai știință pentru știință sau artă pentru artă. El nu își dădea seama că, plecând de la acest punct de vedere, ar trebui să declare trădători pe unii dintre cei mai de seamă intelectuali, dintre care ne mărginim a cita pe Giordano Bruno, Galileu, Victor Hugo, Tolstoi, Anatole France, Maxim Gorki, Romain Rolland, Thomas Mann, Maiacovski.

Este interesant că același filosof francez, Julian Benda, s-a simțit dator să sprijine mișcarea franceză de rezistență, dovedind astfel, prin fapte, zădărnicia tezei sale izolaționiste.

Spre intelectualii progresiști dragostea poporului și a muncitorilor se îndreaptă arzătoare. Muncitorii sunt cei din urmă care ar putea subprețui munca intelectualilor. Ei verifică, la fiecare, în fabrică și uzine, importanța enormă a aportului științific al intelectualilor. Ei știu să aprecieze valoarea științei ca factor de îmbunătățire și înfrumusețare a vieții materiale și morale.

Setea de cultură este foarte mare în sânul clasei muncitoare. Rareori veți găsi auditorii mai atenți decât în rândurile muncitorilor, care după munca lor grea, sunt fericiți când în mijlocul lor vine un intelectual să le lărgească orizontul. În închisorile Doftana și Caransebeș era frecvent cazul muncitorilor care în condiții din cele mai grele făceau eforturi pentru a-și însuși cunoștințe științifice și limbi străine. Nu numai pentru o bucată de pâine mai bună luptă muncitorul, ci și pentru ridicarea sa intelectuală.

Fascismul și reacțiunea s-au trudit să ridice o barieră între muncitori și intelectuali. S-a făcut o infamă propagandă, în special împotriva Partidului Comunist. Am fost înfățișați ca „oameni cu cuțitul în dinți”, ca cei mai recentii barbari ai istoriei, arzând de pofta de a dinamita muzeele și bibliotecile, de a suprima floarea intelectualității.

Cine făcea această calomniatoare propagandă? Hitler și adepții săi. Adică cei ce au degradat cultura au umplut lagărele și închisorile cu intelectuali progresiști, au aservit știința scopurilor lor politice retrograde, au făcut imense auto-dafe-uri din cărțile lui Voltaire, Rousseau, Marx, Romain Rolland.

Aceste minciuni le scorneau cei care afirmau împreună cu Hitler, că: „Statul rasist nu va socoti că misiunea sa educatoare constă mai întâi în a satura creierele cu știință, ci de a obține, printr-o creștere potrivită, trupuri cu totul sănătoase. Cultura facultăților intelectuale nu va veni decât în rândul al doilea... Instrucția științifică nu va veni decât în ultimul loc. (Hitler în „Mein Kampf”).

Iată ce gândesc despre cultură și intelectualii, cei care ne prezentau pe noi, comuniștii, ca pe distrugătorii culturii.

Propaganda fascistă nu a putut ascunde încă până la sfârșit adevărul. Și adevărul este să prețuim și iubim știința și arta. Iubim și respectăm pe intelectualii care își înțeleg menirea și recunoaștem meritele chiar ale intelectualilor care nu sunt înregimentați în mișcarea democratică și progresistă.

Așa se explică, de ce intelectualii vin pretutindeni spre mișcarea muncitorească, care este principalul campion pentru apărarea culturii amenințate de fascism și care vrea să creeze științei condiții de ridicare a ei la un nivel superior.

Aceasta e atitudinea organică, nu conjuncturală, a democrației, a mișcării muncitorești față de cultură. Aceasta explică de ce se simt atât de bine în rândurile noastre savanți și artiști ca Langevin sau Bernard Shaw, de ce în rândurile democrației românești s-au încadrat învățați sau literați dintre cei mai remarcabili, ca Parhon sau Sadoveanu.

Zidul minciunilor anticomuniste, legenda comunismului dușman al culturii s-a prăbușit.

T. Arghezi, *Duminică: În criză de cultură*, „Adevărul vremii”, 15 decembrie 1946, „Tablete” (reluat în Tudor Arghezi, *Opere, IX. Publicistică (1941-1947)*, ediție îngrijită și note bibliografice de Mitzura Arghezi și Traian Radu, București, 2006, îl reproducem după periodic)

Sunt momente în care se ivește câte o chestiune. Ea nu vine de la sine, cum nici strigoiul și fantoma nu se arată fără spiritul de controversă. Revistele și ziarele trebuind să apară după calendar, ele nascocesc ori pun în evidență o împrejurare mai mult sau mai puțin existentă: când „chestia

interzisă” de acum vreo douăzeci de ani, când un joc de contra-sentimente, când o vorbă goală cu sensul reminiscent.

De vreo câteva ori, în ultimii vreo 15 ani, s-a vorbit de „datoria scriitorilor” din punctul de vedere al câte unui regim. Datoria scriitorilor trebuia să se conformeze regimului anumit. Fără pudoare, chiar unii scriitori, și nu dintre cei calificați, uneori, preocupați să scape de o rigoare, de un serviciu militar de front, de pildă, și protejați în mădulare de o îndeletnicire sedentară, luau de scurt pe scriitori, obligați după vederile de circumstanță, ale câte unui ratat sau ale unui înjghebat, să reflecte musai teoria și situația oportună. Realitatea este că cei care s-au propus procurori și au denunțat erau corciturile dintre literatură și o concepție adoptată cu atât la sută mai rea sau mai bună-credință, și niciodată scriitori propriu-zis. Partitura e veche și toți câți s-au repezit să o cânte cu gura căscată au executat-o fals, oricare fi fost regimul unui moment.

De astă dată cheștiunea ia formă de problemă: criza culturii.

Trebuie să definim două noțiuni: ce e o criză și ce-i o cultură? Cu cât s-a definit ori s-a nedefinit mai mult, cu atât ne-am înțeles mai puțin.

E cultură școala primară, e liceul, e universitatea? Acestea toate au fost supuse periodic unor practici neverificate la noi, fiind vorba de noi și nu de alții, pur și simplu copiați și plagiați. În acest caz, contrarietatea dintre două metode, una experimentală și alta încercată la ordin, dă inevitabil naștere la o criză, care consistă în dificultatea de a se trece de la o metodă la alta și de la profesori fără determinări voite la profesori improvizați.

Sau e cultură producția de librărie și editură? Adică în criză lipsesc poezii, prozatorii și criticii ale căror manuscrise par susceptibile de a da un bilanț de cultură?

Aci e de văzut, întâi, dacă avem sau nu talente. Deocamdată, actualitatea stă pe temelia personalităților, care au trăit toată cultura activă din trecut și au făcut-o, și mai trăiesc pe formula lor naturală fără să se adapteze unei alteia, propusă de amatorii de scripcă și scriptură, dar nu de scriitori autentici. Talente noi nu s-au dovedit răspicat în ultimii 15 ani. E regretabil, dar nu s-au ivit. Vasăzică, ar fi un adaos de criză de cultură, venit de la fatalități. Orice recriminare e sterilă. Fără valoare nu se pot negocia valori.

N-au fost însă întrebate niciodată autoritățile. Unele din ele, continuându-și formula îndătinată sub aspectul unui spațiu de văz, primenit numai superficial, un afiș lipit peste alt afiș n-au dat momentului de ridicare a problemei niciun randament conform. Văzul lor e prin urmare de circumstanță, iarăși și: ori din circumstanțe nu se face cultură, se fac cel mult articole de ziar și declarații discursive la început de ședință și de șezătoare. Celelalte autorități, și așa cuteză să numesc autorități scriitorii cu un nume făcut și cu o viață consacrată acestei mizerii, care s-a numit cultură, nu se țin

de declarații. Măsura le-a fost recunoscută într-alte epoci de indiferență, când însă nu li s-au cerut aptitudini de adaptare. Aș fi înclinat să cred că, întrebați fără ipocrizie și răspunzând cu sinceritate, scriitorii ar spune că vizibil și invizibil, condeiul lor se simte stânjenit și, ca să nu mintă față de conștiință - trebuie să admitem pe lângă salariu și o conștiință - ei scriu prin derivație și tangență, destul de străini de timpul lor, care-i stăvilește, lipsiți de o atitudine comandată sau în cel mai bun caz recomandată. Felurile de a fi din timpul tău sunt mai multe, nu reduse la felul tip.

Ei ar spune cam așa: „Nu putem scrie ce ne vine să scriem din pricina cenzurii și așteptăm abolirea acestei inchiziții a singurei culturi onorabile, a sincerității. Dacă ați fi mai inteligenți și mai identificați cu tradițiile culturii, ați desființa definitiv cenzura și ne-ați lăsa să lucrăm după cum ne taie capul.” Tăiatul capului e unicul criteriu de cultură, dacă suntem nevoiți să adaptăm cuvântul pentru întregul și definitivul complex.

Socot așadar că pana care știe ce spune și știe exact, față de diversele fățarnicii și timidități sinuoase intervenite în discuție, a fost a domnului Ion Caraion. Acest scriitor tânăr și cinstit, căci e un scriitor și nu un chibiț de aproximații, a dat răspunsul lapidar: lipsa de libertate. Înțelesul sofisticatului cuvânt, interpretat după profesie și apartenență, e mai sensibil pentru scriitor decât pentru orice altă specialitate de intelect, scriitorul lucrând cu mai mult imponderabil și nedeslușit decât trecătorii opriți în dreptul vitrinei lui, lipiți cu nasul de sticlă.

Dar mai e de știut ceva: dacă este într-adevăr sau nu este ceea ce se cheamă criză, și dacă numita criză de cultură nu-i o criză de hârtie și editură, acum când editorii și-au suspendat activitatea și se gândesc să-și instaleze, în locul rafturilor de cărți și al mașinilor de tipar, războaie de țesut.

Ion Caraion, *Criza omului*, „Jurnalul de dimineață”, 19 decembrie 1946, „Discuții”

Au trecut, de la publicarea întâiului nostru articol despre criza culturii românești, câteva săptămâni. În ziarul acesta, singura tribună de altfel unde rândurile de atunci au reușit să apară fără amputări, s-au continuat discuțiile. Unele - elegant, cu un nivel academic, altele (de ce să nu recunoaștem?) părăsind problema propriu-zisă pentru a lua - câtorva factori, presupuși de răspundere - o apărare târzie, dar neconvingătoare. Sau, pentru a sfârși în explicații cu caracter personal, îndepărtate de subiect. Doi miniștri s-au angajat singuri să dezmință dezechilibrul resimțit unanim. Dar nu tot în aceste pagini. Pe urmă, opinia unui confrate anonim de la un oficios

guvernamental (prin tehnicieni) a interzis în general, dar și cu aplicații, accesul principal al nostru și al altora la deziluziile recoltate din amestecul în cultură al politicii. Pe urmă, o revistă săptămânală, vizată în treacăt, s-a exprimat (tot anonim) că altădată apăram cu mai puțină impetuozitate libertatea poezilor. (Cine ne-a urmărit regulat a putut citi nenumărate articole de ale noastre, scrise în ultimii cinci ani, despre libertate și poezie. A fost anunțată chiar o carte de atare cuprins.) Pe urmă, s-au citat niște cuvinte și s-a propus, cu o amabilitate străvezie: *decât mici francezi, mai bine mari români*. Înțelepciunea era și ea bună, dar comporta același viciu cu obiectul de combătut: venea împrumutată... Pe urmă, s-au mai întâmplat câteva lucruri, care ne privesc atât de personal încât n-o să le conjugăm aici... Apoi, scrisori. Apoi, telefoane. Apoi, alte întâmplări. Apoi, alt aspect. Apoi, exemple, anchete, interviuri, conferințe, ca să infirmăm esența în sine a tezei. Și bucăți de problemă - când neesențiale, când denaturate - au trecut curând la alte gazete, până atunci cu atitudinea zidită între tăceri. În sfârșit, însă, de la o nu lipsită de justificări teamă colectivă, se discută acum peste tot. În toate felurile. Nu ne facem nicio iluzie că - decât înfruntările acestea, repede potolite - mai urmează ceva. Scepticism? Dar atașamentul celorlalți față de problema noastră e unul de ocazie! Majoritatea scriu, fiindcă trebuie să scrie la gazetă. Majoritatea reduc, divid, confundă. Majoritatea ignoră.

Nu trăiește cultura, acolo unde libertatea a murit. Pentru că omul, acolo, există mai puțin decât un om.

Cultura nu e numai cartea pe care nu ai cu ce s-o cumperi, dar o poți împrumuta. Nu e numai teatrul - unde nu ai ce vedea. Nici numai universitatea, unde taxele sunt enorme, cursurile costisitoare, căminele puține, cantinele -magazii de umilință. Nici presa care, controlată în câteva feluri și din câteva părți, a încetat să mai judece cu creierul ei. Nici numai revistele literare, despre care noi mai auzim că ar fi apărând prin străinătăți. (Sunt, în schimb, opt de humor!) Nici numai conferințele cu subiecte recomandate. Nici numai simpozioanele aranjate sub nesfârșite dirigenții. Nici numai concertele și expozițiile cu săli scumpe. Cultura sunt toate acestea la un loc și cultura e, mai ales, altceva, subzistând în libertatea de a fi lăsată să fie.

Desigur, asta s-a întâmplat întotdeauna: ca slăbiciunile unor personalități (curiozitate și, simultan, curentă insuficiență umană...) să prefere pe incapabilii docili; ca snobii să-și dorească lingușitorii; ca proștii să se întoarcă spre mai proști, cu afecțiune. Boileau nu descoperea, cu afirmația lui, nimic nou în *Ars poetica* sa: „*Tout le sot trouve toujours un plus sot qui l'admire*”.

Dar, ceea ce nu s-a întâmplat întotdeauna este coalizarea acestor reliefuri și a acestor însumate lipse de relief, pentru a nega, în numele

creației, pentru a oprima, în numele libertății, pentru a minți, în numele adevărului, pentru a urî, în numele dragostei.

Ceea ce nu s-a întâmplat întotdeauna este disperarea cu care se confundă noțiunile contradictorii, agonia cu care se duce lupta de înlăturare a valorilor, a inteligenței.

Din vechime până azi, cei ce au interzis altora libertatea, cei ce au acuzat libertățile individului, civilizației i-au interzis progresul și au acuzat civilizației rațiunea de a fi. Și toți cei ce i-au acuzat civilizației rațiunea de a fi, toți aceia au murit. Desigur, urmașii lor de totdeauna vor avea, oriunde, aceeași soartă.

Sunt oameni făcuți și ca să servească scopurile istoriei, dar sunt oameni creați pentru a învinge istoriei limitele ei.

Sunt oameni făcuți ca să lupte pentru libertatea de a lipsi într-o zi pe alții de libertate, utilizând de amnezii străinii, dar sunt și oameni creați pentru efortul de a se reda tuturor libertatea, care e una și singură și care culminează în grandoarea metafizică de a ți-o refuza tu însuși, însă numai tu.

Teamă-se oricine de libertatea altora, iar pentru acest motiv constrânge-o: și noi nu vom accepta să-l credem. Acela nu numai de libertatea altora se teme, ci și de propria lui posibilitate de a fi liber. Și, de aceea, el este mai puțin decât un om. Și, de aceea, el confundă noțiunile contradictorii cu o banală încăpățănare (periculoasă umanității, însă) și acționează violent, trivialitatea deliberărilor sale jignind permanent eleganța nuanțelor. Și, de aceea, viața lui nervoasă e neevoluată și reacțiunile lui reduse, mai depărtate de ultima formă a progresului decât de prima formă a primitivității.

Noi ne feriserăm de la început să limităm problema și să-i dăm tonuri subiective. Că, dintre confrății care s-au decis s-o agite, o parte n-au înțeles ca atare lucrurile, regretăm. O facem alături de colegul Alexandru Talex, care, săptămânile trecute, observa tot în această pagină un lucru dureros: criza culturii e criza omului modern, a omului care nu mai crede.

Căci, oare ce garanție mai prezintă acei oameni gata să alerge în istorie pentru a găsi exemple de întunericuri similare, sau gata să citeze nume grandioase care au strălucit în diverse epoci negre, pentru a dovedi ce? - că nu anularea libertății e cauza esențială a crizei omului!... Ce-i deosebește pe aceștia de înșiși anulatorii libertăților? Un indice de pregătire intelectuală în plus? Da, poate. Dar, când echivalezi cultură cu burtă, creieri cu cartofi - indicele dispare. Dispare sigur. Pentru că, trăind simultan cu galeriile Bastiliei pe care am văzut-o dărâmându-se, dar între pietrele căreia stătu închis, Voltaire n-a echivalat cele două noțiuni.

Dacă e adevărat că oamenii au mai cunoscut și alte dați alte soiuri de teroare, că ei au mai răbdat de milioane de ori de foame - nu-i tot așa de adevărat? Aceste lucruri, însă, dovedesc prin ele însele ceva? Dovedesc ele,

În orice caz, că e mai bine ca oamenii să rabde de foame din nou, sau că e mai bine să dispară, lipsiți de sensul spiritual al condiției lor umane, din nou? Niciodată. Exemplele nu scuză nimic. Se pot da și exemple contrarii, o sumedenie. Mai concludente. Ele nu vor aduce nicio consolare. Faptul că, totuși, de pildă, un Castello există la Geneva odată cu Calvin este întâmplător și nu face calitatea celui din urmă. Calvin rămâne mai departe dictatorul Genevei. Nu e din vina Inchiziției că Giordano Bruno depășește prin ideile sale epoca sa, dar e din *generozitatea* Inchiziției că Giordano Bruno își plătește prin viața lui ideile lui. Exemplele nu motivează. Evul Mediu va rămâne la fel de negru. Nu subtilitatea celui ars pe rug face trăsătura sa caracteristică, ci obișnuința de a fi arși pe rug oamenii cu idei libere îl caracterizează.

Să ne gândim: prin niște măsuri țariste, la începutul veacului de azi, un mare povestitor al lumii, Maxim Gorki, a fost trimis în temniță. Scriitori din toate țările au intervenit vehement și un protest semnat de nenumărate personalități, printre care aceea a lui Romain Rolland, a condus la eliberarea talentatului vagabond rus. Poate era prin 1904-1905.

Credeți, oare, cei care înțelegeți libertatea cu câte un „însă” alături, sau cei câți negați criza culturii, criza conștiinței moderne, că s-ar mai găsi astăzi scriitori care să-l elibereze pe virtualul Maxim Gorki? Nu. Voi știți bine că nu. Din aceeași patrie a lui Romain Rolland, după patruzeci de ani, glasul lui Aragon pledează pentru condamnarea lui Gorki, ca și când spiritul poate fi condamnat. Iar compatrioții lui Aragon surdă cu un anume dispreț galic: *Monsieur le poète de la patrie...* și se uită să vadă, din trecutul său, cât a mai rămas.

Voi știți bine că nu.

Doar cu câteva săptămâni în urmă, un după aceea avansat profesor universitar plin adresa prin cea mai veche gazetă din România cele mai strașnice anateme unui Occident care-l crescuse mare intelectualicește și cu gândurile căruia venea acum împotriva Occidentului. Profesorul era consternat de decadentismul, de descompunerea, de convulsiile individului de acolo. Individ care există cu adevărat, nu cantitativ. Care universalizează acționând. Cu opinii, nu planificat. Cu neliniști, nu cu marșuri. Cu tăceri interogative, nu cu uniformă. El era consternat de o civilizație bătrână, dar superioară, care - având procese - implica o morală, o conștiință, o căutare și, pe hârtie, profesorul căuta s-o înlocuiască prin alt gen de civilizație, fără procese. Adică senină. Adică ieșită din certitudini și nu din îndoială. Adică statică și nu în cicluri evolutive. Adică dogmatică și nu dialectică.

Însă dogmele au limite, pe când spiritul - care le conține, dar le depășește - n-are. Spiritul e respirație, dogmele sunt ceea ce împiedecă respirația. Din spirit rămâne flacăra, din dogme rămâne cenușa. O cenușe din care nu s-au îngrășat niciodată ogoarele. O cenușe stearpă, care și-a eliminat

din atomii ei definitiv principiul fecundăției. O cenușe care nu va dura în nicio mitologie și pe care au respins-o toate logicile. O cenușe peste care n-au să calce încrezători decât impiegații administrativi ori contabilii puterilor executive, dar niciodată eroii și niciodată profeții. O cenușe în care au murit toate enigmaticele, pentru totdeauna.

La Paris, două valori mondiale - Jean Paul Sartre și André Malraux - dezbat criza omului.

Există o problemă care se înfățișează întregii umanități cu gravitate egală. Conștiința acestei probleme trebuie să ne-o punem. Salvarea omului trebuie să ne preocupe.

Dacă nu poate fi înlăturată moartea noastră, înseamnă că interesează mai puțin pentru ce mori? Dar cauza morții unuia nu e la fel de indiferentă destinului celuilalt, pe cât se pare; după cum cauza vieții unuia nu e la fel de indiferentă! Rezidă o osmoză și un proces de transmitere în misterele acestea, care ne trec de la o generație la alta și care ne conțin cu sau împotriva rațiunilor noastre.

Albert Camus, autorul aceluia covârșitor roman *L'Etranger*, descrie în Caligula figura unui împărat roman nebun, care pretindea că e cel mai liber om din imperiu. Într-adevăr, el era așa de liber încât toți ceilalți încetaseră de a mai cunoaște libertatea. Până la urmă, împăratul va dispărea, dar adversarul său principal observă: „Fără îndoială, aceasta nu e prima dată, la noi, când un om dispune de o putere fără limite, dar este prima dată când el se servește fără limite de această putere, până la negarea omului și a existenței. „

Că istoria își creează singură eroii, victimele și lașii ei, știm. Dar că noi continuăm să rămânem martori inactivi la acest film, asta trebuie să învățăm să n-o mai știm.

Omenirea trăiește o criză. Caligula e printre oameni. Falsul Caligula, depozat de înțelepciunea nebună a celui antic, se face din zi în zi mai rău. Omenirea trebuie salvată de Caligula.

Ion Vitner, *Dreptul la sinucidere*, „Contemporanul”, 22 decembrie 1946

Confuzia valorilor este specifică epocilor de tranziții. Oamenii stau la răscruce. Unii văd cu claritate drumul pe care trebuie să-l apuce. Alții stau nedumeriți, incerti în damnarea tentațiilor. Alții se împotrivesc unui drum nou, pe marginile căruia vor trebui să piară obiceiuri și avantaje la care nu înțeleg să renunțe. Este firesc astfel, ca lumea să se împartă în oameni cu năzuinți, iluminați de certitudinea unui climat de viață nou și mai prielnic, și în frânari utilizând cu abilitate orice argument și orice împrejurare care ar

putea să surpe în majoritatea certitudinilor o prăpastie de îndoieli. Frânarii nu sunt numeroși. E suficient un singur mânuitor abil pentru a opri din drum zeci și sute de oameni. Fiecare oprire se soldează cu un spor de câștig. Operația devine astfel de două ori avantajoasă. În perspectiva istorică, frânarul amână clipa când certitudinile mulțimilor se vor transforma în roade concrete, și în acest timp avantajele celor interesați cunosc un spor consistent.

Schema este vizibilă în discuțiile aprige care se duc în ultimul timp la noi în jurul existenței sau nu a unei crize a culturii. Discuția nu este caracteristică numai pentru noi. Este o vastă controversă împrăștiată pe toate meridianele și care adaugă la frământările adânci ale clipei prezente încă un aspect inedit.

Oamenii își pun pretutindeni probleme și faptul că aceleași probleme se pun și la noi este o dovadă că suntem capabili de a fi un ecou al acestei uriașe dispute care agită umanitatea în momentul de față.

Din acest punct de vedere, discuția în jurul problemelor culturii nici nu se putea să fie mai binevenită. Faptul că ea a cuprins coloanele ziarelor este o dovadă în plus că subiectul interesează un public din ce în ce mai numeros și nespecializat. Aceasta ar putea să constituie pentru timpul nostru un real orgoliu. Dar există un punct, în toată această discuție, care descoperă o mască și lasă să apară intenții precise. Discuția a alunecat de pe planul culturii pe cel al politicii. Nici nu se putea altfel, pentru că amândouă traduc realități și mecanisme comune.

Cei ce proclamă existența unei crize a culturii românești s-au grăbit să indice și cauza: nu există libertate! S-a format în această privință un adevărat cor al frânarilor. În momentul în care milioane de oameni au intrat în posesia unor drepturi cetățenești elementare, de care până acum au fost privați, în clipa în care inerția maselor noastre a fost înlăturată și mulțimi impresionante au căpătat o conștiință politică, o conștiință civică și un sens al omului optând pentru drumuri noi și transformări structurale, corul frânarilor intonează un cântec detractor.

Variațiunile pe această temă nu lipsesc. Se conturează din ce în ce mai clar un plan de inteligentă campanie propagandistică menită să demonstreze că trăim într-un climat lipsit de cele mai modeste libertăți. Nu vom insista asupra acestei atitudini și nu vom aduce contra-argumente politice. Ne gândim însă că sunt numai doi ani de zile de când cei care denunțau adevărata, reala lipsă de libertate o făceau în ziare ascunse și cu un tiraj limitat de clandestinitate, fiecare acuzare fiind plătită cu stropi de sânge, cu veacuri de temniță. Să faci cor nestingherit pe tema lipsei de libertate, să poți opri pe cetățean în colț de stradă și să-i spui în auzul tuturor: omule, nu ești liber! – rămâne totuși dovada cea mai autentică a unei depline libertăți.

Discuția a mers mai departe. La criza culturii și a libertății, detractorii au adăugat una nouă: criza omului. Apologetii lipsei de libertate constată că stofa umană s-a uzat, descoperă că individul nu mai este capabil de elanuri și inteligență, scot în evidență oboseli și depresii, caută să descopere îndoieli și neliniști, scot din această nefericită cutie umană un adevărat bazar de obiecte prăfuite, roase de timp și de carii. De ce toată această întrecere plină de zel de a demonstra umanității calitatea proastă a componentei sale individuale?

Și aceasta numai la doi ani de zile de când Omul a tradus în fapte concrete uriașul său potențial de acțiune, de inteligență și de dăruire, în lupta împotriva fascismului, care căuta să readucă individul la atitudini, manifestări și existență caracteristice insului preistoric. În cinci ani de război, omul a parcurs din nou istoria sa îndelungată ... a revenit la insul modern. Din caverne, a ieșit în câmpie. Pentru asta au murit milioane de oameni, au fost torturați și asasinați zeci și sute de mii, păstrând în fața instrumentelor de tortură și a zidului de execuție, intactă, această mândrie de a se ști reprezentantul unei noi umanități.

*

Câteva sirene moderne caută să împiedice călătoria lui Ulysse: Heidegger și Jean Paul Sartre, Camus și Malraux, Kafka, Faulkner, Miller și alții.

Detractorii noștri, ridicați împotriva culturii, a libertății, a omului, recomandă cu căldură cântecul sirenelor, dar se feresc a face prea mare publicitate în jurul adevăratei formule a acestei „noi culturi”. Sartre, după exemplul lui Heidegger, este un filozof al Neantului, un modern alchimist al ideilor care, din non-existență caută să fundeze o nouă existență a individului. O idee centrează această filosofie: angoasa, neliniștea permanentă a insului izolat în fața societății și a naturii. I se reproșează literaturii sartriene, după expresia însăși a lui Sartre, că „subliniază ignominia umană, că arată pretutindeni sordidul, îndoielnicul, vâscosul și neglijează un anumit număr de frumuseți surâzătoare, latura luminoasă a naturii umane”. Reproșul nu este nefondat. Pentru Sartre, omul este „o pasiune inutilă”, Miller caută să scape din frământările umanului căutând un refugiu în obsesia sexuală. Malraux, din reprezentant al unei umanități în luptă pentru o existență nouă, a devenit un mandatar cultural și politic al generalului De Gaulle, retrăgându-se în frumusețile artificiale ale inchietații mistice. Camus a fost citat recent în sprijinul tezei detractorilor culturii, a libertății și noului ins de la noi. Cei care nu-l cunosc pe Camus nu știu desigur că scriitorul francez este reprezentantul unei noi filosofii „a absurdului”. Între neant și absurd distanța nu este mare, după cum nu este mare distanța dintre Sartre și Camus.

„Le mythe de Sisyphe”, care cuprinde învățătura filosofului începe astfel: „Nu mai există decât o singură problemă cu adevărat serioasă: aceea a sinuciderii”.

Și filosoful urmează: „A muri în mod voluntar presupune că ai recunoscut absența oricărei rațiuni profunde de a trăi... Într-un univers lipsit în mod brusc de iluzii și de lumini, omul se simte un străin. Acest exil este fără recurs pentru că este lipsit de amintirile unei patrii pierdute sau a speranței unui pământ făgăduit. Acest divorț dintre om și viața sa, dintre actor și decor constituie sentimentul absurdității”.

*

Transplantarea în cultura românească, atât de primitoare, a ultimelor mânărtci crescute pe solul descompunerii fascismului este o operație tactică. Lupta împotriva metodelor de persuasiune colectivă și împotriva practicilor sinuciderii nu va înceta o singură clipă de către conștiințele ferme și lucide ale democrației românești. Pentru că nu este vorba aci de o sinucidere și un final al individului, ci de predica unei sinucideri în masă, a unei sinucideri politice și sociale. Poporul român a mai fost pe pragul sinuciderii între 941 și 944. Păstrează prea mult gustul morții și rănilor deschise îl dor încă suficient pentru a nu mai răspunde invitațiilor care i se fac.

*

Dar Camus mai spune un lucru pe care cei care-l citează vor să-l releve: „Această coincidență în câteva spirite a unei filosofii a negației și a unei morale pozitive formează de fapt marea problemă care zguduie în mod dureros întreaga noastră epocă, răul care ne macină este acela al unei întregi epoci de care noi nu vrem să ne separăm. Noi vrem să gândim și să trăim în propria noastră istorie. Nu, totul nu se rezumă la negație sau la absurditate. Noi o știm prea bine. Dar trebuie să punem în frunte negația și absurditatea pentru că sunt elemente pe care generația noastră le-a întâlnit, și cu ele trebuie să ne socotim mai întâi”.

Sinceritatea scriitorului francez nu o au detractorii libertății, ai culturii și elanului noului om de pe meleagurile noastre. Ei utilizează tactica ascunderii voluminosului contur al adevăratelor intenții după subțirimea dezvăluitoare a degetelor. Ceea ce de fapt îi îndurerează pe neașteptații apărători ai culturii și libertății românești este această desprindere de o întreagă epocă de negări și absurdități, de oprimări și încătușări, ai căror reprezentanți continuă să fie. Ei vor să persiste a trăi o istorie care i-a depășit și care îmbracă veșminte mult mai largi și mai încăpătoare. Da, după cum totul nu se rezumă la negație și absurd, este la fel de adevărat că totul nu se rezumă la lipsa de libertate proclamată de câțiva. Mai este libertatea adăpostită în milioane de suflete, de minți și de case. Adevărata libertate.

*

Răspunsul la această dispută nu l-a dat niciun poet, niciun filosof sau romancier. L-a dat un reporter, care în peregrinările sale a descoperit cum sute și mii de oameni dibuie pe oglinda hârtiei imaginile timpului lor. În orele libere, cei care până acum nu au cunoscut deliciile alfabetului, învață, cu proștețimea și entuziasmul descoperitorului de continente, să descifreze sensul epocii lor. Pentru ei, nimic nu este absurd. Negația este o noțiune care nu există decât în lupta pe care o duc pentru a o învinge. Pentru ei criza culturii nu există. Ei încep abia să descopere frumusețile textului tipărit. În același timp, pretutindeni în țară, oameni care până de curând fuseseră nu numai la periferia culturii, dar chiar și a vieții, înjghebează trupe de teatru, coruri, orchestre. Pulsează un nou circuit de viață artistică. Nu este încă perfect, aspectele sale nu au încă o mare variație și bogăție, sensul fenomenelor nu este pătruns încă cu suficientă ascuțime. Dar au la schimb această calitate a entuziasmului, a tinereții, a disponibilității pentru toate formele frumosului, a participării intense la fenomenul cultural. Sunt oameni care nu pot mânca întotdeauna pe măsura poftei lor, care nu se pot îmbrăca cum ar dori. Dar au o poftă de viață capabilă să învingă asperitățile, piedicile, rezistențele. Alături de ei, corul detractorilor invocă o criză a omului. Le mai rămâne speranța în recrearea absurdului și dreptul necontestat la sinucidere. În ce ne privește, le acordăm acest drept. Dar numai lor.

Miron R. Paraschivescu, *Plânsul maimuțelor - sau unde e criza*, „Contemporanul”, 31 decembrie 1946

O veche poveste sud-americană spune că-n fiecare seara maimuțele din pădurile Amazonului adorm cu nădejdea că a doua zi le va fi dat harul să vorbească-n graiul oamenilor. Iar dimineața, când se trezesc, pădurile răsună de plânsul și țipetele lor, fiindcă s-au văzut din nou dezamăgite.

La fel de bine, maimuțele ar putea țipa că nu sunt lăsate să zboare. Numai că vina nu-i a nimănui dacă ele nu pot decât să țopăie prin crengi. Cine poate fi făcut răspunzător că maimuțele n-au aripi? Cel mult ele însele.

Un lucru nu fără legătură cu această fabulă se petrece de câțiva vreme, nu în jungla virgină a Amazonului, ci în aceea forfecată și destul de spelbă a literelor noastre, unde o mică – și de altfel neglijabilă din multe puncte de vedere – ceată de publiciști își plânge niște dezamăgiri proprii, ținând însă răspunzător pentru ele, nici mai mult, nici mai puțin decât guvernul democratic al României. Prin valoarea și autoritatea lor, numele acestor publiciști n-au mare însemnătate: nicio operă remarcabilă, nicio viață a cărei rectitudine să gireze o atitudine.

Le cităm totuși, ca măcar pe această cale să le știe mai multă lume: e vorba de d-nii Alexandru Talex, Călin Popovici, Ion Caraion etc.. care în ultimele trei-patru luni au clamat în cor și prin diverse gazete că scrisul și arta românească de ultimă oră ar trece printr-o criză de cultură și – precizau unii dintr-înșii – printr-o eclipsă de libertate. Domniile lor s-au plâns că ceea ce le-ar lipsi scriitorilor noștri în clipa de față ar fi libertatea de a scrie cum vor și cum gândesc ei, libertatea de a scrie „cum îi taie capul”, de care pretind cu toții, și-n cor, că sunt lipsiți.

Mai întâi, că asemenea afirmații sunt în întregime inexacte. Și dacă-n sufletul și cugetul acestor nemulțumiți a rămas un dram de bună credință, atunci își pot răspunde singuri. Simplul fapt că articolele d-niilor-lor, ținând și trâmbițând „criza culturii” în câteva cotidiane de mare răspândire, au apărut în serie de-a lungul câtorva luni fără să întâmpine nicio cenzură este de ajuns de lămuritor în ce privește pretinsa lipsă de libertate pe care ei o invocă cu un zel demn de o cauză mai bună – ca și băcanul nostru de peste drum care e, de asemenea, îngrijorat de lipsa libertății care domnește-n țară și citește de aceea cu pasiunea bunului speculant „Liberalul” și „Dreptatea”.

Publiciștii noștri vor să scrie „cum îi taie capul”? Foarte bine! Și cine nu-i lasă? Cine-i împiedică? Presa, odioasa presă a acestui regim de oprimare, cum se plâng domniile-lor, care le publică întruna, pe pagini întregi, producția mai mult sau mai puțin literară și care le editează operele în întreprinderile lui de stat? Cine le împiedică așadar libertatea de a scrie ce vor și cum vor? De ce s-or fi legând ei la cap fără să-i doară?

Căci, până la 23 august 1944, libertatea de a scrie cum îi taie capul nu le-a fost, dacă știm bine, cenzurată d-lor Alexandru Talex, Călin Popovici, Ion Caraion etc. decât de cenzura nemțească.

Dar după 23 august? Ce rând le-a fost cenzurat, ce manuscript interzis? Unde și când nu li s-a îngăduit să scrie „cum îi taie capul” – și ne gândim bineînțeles la aceea dintre ei care au un cap într-adevăr, deși deseori nu l-au tăiat nici pe acesta gândurile nici intuițiile cele mai fericite.

Și atunci? Nu cumva toată această lamentație pe seama unei iluzorii crize a culturii, îngrădiri a libertății scrisului și terori a cenzurii este cel puțin inexactă, dacă nu de-a dreptul dușmănoasă sau, ceea ce ar fi foarte regretabil, interesată chiar?

*

Dar să privim azi în jurul nostru și să-ncercăm să ne aducem aminte câteva lucruri dintr-un trecut apropiat. Fiecare din cei care clamează „criza culturii” pot lua în mână foile imunde ce se găsesc de vânzare la toate răspântiile – „Dreptatea” și „Liberalul” – unde injuriile și reaua credință cu privire la guvernul democrat al României nu mai prididesc. Și i-am întreba șoptit pe unii dintr-înșii – presupunând că urechea lor mai păstrează finețea de auz ca să poată lămuri această șoaptă – dacă au încercat vreodată, înainte de 23 august 1944, nu să cumpere de la chioșc, dar să citească un singur

exemplar, și nu un exemplar, dar o pagină, și nu o pagină, dar o coloană, și nu o coloană, dar un rând din „Scânteia” sau „România liberă”, să zicem?

Ne temem că nu, fiindcă niciuna din aceste foi nu se desfăcea la chioșcuri sau la colțurile străzilor, fiindcă nu numai tipografi și redactorii lor erau pândiți cu moartea, dar până și ultimul cititor al ultimului rând din aceste publicații ar fi riscat cel puțin câțiva ani de pușcărie.

Și atunci, încă o dată, unde și când e lipsa de libertate, când și unde s-a exercitat în România teroarea cenzurii, poliția cugetului, când și unde scriitorii n-au fost lăsați să scrie nu cum îi taie capul, dar așa cum nația lor aștepta și dorea?

Iată o primă și simplă întrebare la care am fi foarte mulțumiți dacă numeroșii preopinenți s-ar osteni să ne răspundă la fel: precis, simplu și clar. Fără abateri de la subiect și - dacă s-ar putea - fără tremurături, fără teoretizări semidocte pe marginea existențialismului și fără cotituri de propoziții.

*

Dar mai e ceva, și asupra acestui lucru știm bine că nu trebuie să așteptăm vreun răspuns din partea acestor zeloși apărători de ultimă oră ai libertății scrisului, din partea bolnavilor închipuiți de criza culturii românești.

Alți scriitori, ceva mai puțin iluștri, dar mai ancorați în viața și cugetul românesc, ca d-nii Mihail Sadoveanu, Cezar Petrescu, N. D. Cocea, Gala Galaction, A. Toma, F. Aderca, G. Călinescu, G. Bacovia, Zaharia Stancu, Alexandru Kirițescu, Petru Comarnescu, ca să nu-i amintim în fuga articolului decât pe aceștia, n-au pomenit nimic de toată această „criză a culturii”. Să n-o fi simțit oare și domniile lor ?

N-o să arătăm că, dimpotrivă, acești scriitori au afirmat răspicat că libertatea – și e vorba de o libertate foarte reală și concretă, de libertatea lor profesională ca și de aceea a poporului întreg – este astăzi deplină în țara noastră. N-o să repetăm acest lucru, fiindcă-l știe toată lumea, și în primul rând cei care țipă contrariul la toate răspântiile – cei pe care-i sperie, într-adevăr, tocmai această libertate de critică și control a poporului.

Și cum te pomenesci că toate numele citate mai sus, care sunt tot atâtea conștiințe, s-au lăsat pur și simplu cumpărate – cum s-au lăsat atâtea altele pe vremurile trecute – de generosul portofel al d-lui Dr. Petru Groza și al miniștrilor săi? De o fi cumva așa, atunci tot e bine că ne-au rămas măcar, fie și-n opoziție, caracterele de oțel ale domnilor care să reprezinte... Dar ce să reprezinte, pentru numele lui Dumnezeu ? Libertatea de protest a unor scriitori aspiranți și a unui premiant în numele libertății de a se da cu capul de pereți și ca să semnaleze o criză de cultură pe care nici nu știu, nici nu pot s-o definească pentru bunul motiv că nu există ?

Bietul Caragiale! Dacă se vorbește în Franța de existențialism și de criza culturii, să n-avem și noi faliții noștri?!...

Să încercăm să fim serioși, domnilor – cum se spune în Alexandre Dumas-tatăl – măcar o singură dată în viața noastră și să tragem cu onestitate și cu toată bărbăția de care suntem atât de geloși, dacă nu și capabili, singura învățătură adevărată! Criza culturii nu există azi în România, cenzura libertății scriitorului, nu, nici ea. Criză o fi, nu-i vorbă! Dar ea nu e în cultura României democratice. Ea nu e nici în lipsa libertății scriitorilor de a scrie și gândi cum îi taie capul, – fiindcă știți prea bine că fiecare poate scrie ce vrea, cum vrea, cât vrea și unde vrea.

Ba, mai mult: editorii – care-și închid dugheana fiindcă o lege proaspăt făcută de scriitori ca să-și apere niște drepturi destul de modeste, nu-i mai lasă să hoțească – sunt de pe acum înlocuiți de câteva întreprinderi de editură, populare și oneste, care nu refuză niciun manuscris redactat în limitele unei necesare cuviințe literare.

*

O criză a existat în România, – nu însă în România democratică, ci în aceea fascistă. Pe atunci, da, era cu puțință ca poeți și scriitori de talent să înalte osanale puternicilor politici ai zilei, să se ploconească în stihuri și laude răbdurii în fața tuturor pontifilor banului. Și scriitorul trebuia să-și roage stăpânul să-i rabde laudele, că altfel răbda el de foame. Sperăm că nu aceasta va fi fiind, în mintea celor ce țipă azi de dorul libertății, libertatea de a scrie „cum îi taie capul”; că asta era de fapt libertatea de a scrie cum îi taie rânza, libertatea de a se vinde cui dă mai mult. Această libertate, da, e pe cale să piară din România noastră democratică, – și ea era singura libertate concretă a scriitorului pe vremea celor trei dictaturi.

Pe atunci, gândul și litera scriitorilor trebuiau să facă frumos ca să nu fie arse pe străzi ori confiscate din librării. Iar d-nii Mihail Sadoveanu și G. Călinescu sunt numai doi din frunzașii literaturii române care pot sta oricând mărturie.

Dar s-a vorbit și de lipsa, în ultimii 15 ani, a oricărei valori în câmpul literaturii noastre. Dar acești ultimi 15 ani sunt tocmai aceea de-a lungul căroră s-a infiltrat și a biruit fascismul în România, sunt anii de război și pregătire a războiului fascist, când tinerele talente, valorile incipiente de atunci piereau în cohorte de morții conduse de Codreanu, Moța, Marin. Iar ceilalți, câți mai rămăneau să li se împotrivescă, aveau prea puțin răgaz ca s-o adâncească, dar și prea multă răspundere ca să lase nespuse libertatea culturii și a scrisului românesc, sacrificându-și pentru asta, nu numai ceasurile de studiu, dar propria lor libertate și viață deseori. Când nu se întâmplă fenomenul celălalt, nu mai puțin trist, al decăderii, al morții premature, al dezabuzării și confuziei în care-i zvârlea aceeași tulburare a vremii de dictatură și închiziție. Căci nume ca ale lui Alexandru Sahia, Stoian Gh. Tudor, Magda Isanos sau Ghiță Ionescu, Mircea Streinul, și câți alții, erau tot atâtea făgăduieli ce n-au putut fi ținute, după care altele, ca Mihail Sebastian, Geo Bogza, Ion Călugăru, Mihai Beniuc, Eugen

Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Aurel Baranga, Eusebiu Camilar – cu toate piedicile ridicate în drumul lor de dictaturile poliției, legiunii și nemților – au dovedit o valoare literară ceva mai înfiripată decât firicelul de talent al nemulțumiților de azi, existent de altminteri, dar gătit prin toate meandrele obscurantismului de până acum doi ani și petrecut cu toate tribulațiile cugetului și inimii, de la Garda de fier și diferite cruciate, până la democrația lor nebuloasă și cu izbucniri depresiv-nervoase și anti-democratice de ultimă oră.

Iar afirmația că ultimii 15 ani n-au consacrat ridicarea niciunei valori este și obiectiv, pe linia informației de istorie literară, inexactă – fiindcă două figuri de prim-plan, una în poezie, alta în proză și critică, și-au aflat, dacă nu începuturile, dar consacrarea și recunoașterea publică exact în cuprinsul ultimilor 15 ani: Tudor Arghezi și G. Călinescu. Și știm cu toții că nu data nașterii unei valori este faptul de cultură, ci aceea a ridicării, momentul când conștiința publică o recunoaște și o înscrie printre valorile ei perene. Ori, și cu T. Arghezi și cu G. Călinescu, acest lucru s-a petrecut nu acum 15 ani, ci astăzi, când cel dintâi a primit încununarea de poet național pe care toate celelalte regimuri i-o refuzaseră, iar celălalt, mandatul de reprezentant al voinței naționale în Parlamentul țării.

*

Că acele trecute vremi, de pușcărie și abuz oficial exercitat împotriva inteligenței ca și a poporului muncitor, au lăsat urme, nu încape îndoială. Una din aceste urme e și neputința gravă a unor tineri scriitori, ca și a altora, care se vor mereu tineri, de a citi deslușit în realitățile încă tulburi din jurul lor și, ceea ce e mai grav pentru ei, de a citi chiar în ei înșiși.

Aici este singura, profunda și reala cauză care însă n-are nimic de-a face cu biata cultură a României noastre de astăzi, abia trezită la libertățile reale și concrete ale vieții publice – aici este criza adevărată, care se adâncește și roade adânc în mintea și inima câtorva scriitori nedeprinși nici cu exercițiul și rigorile, nici cu libertatea interioară a unei conștiințe clare, oneste și stăpânite, care – spre a putea să se afirme temeinic în afară – trebuie să fi exercitat în primul rând ea însăși un control și o cenzură riguroasă – cu atât mai riguroasă cu cât era mai liberă – înlăuntrul celui care vrea să iasă în public.

Aici e criza – în lipsa de *droiture*, de rectitudine, de onestitate față cu ei înșiși, de echilibru între cugetul și simțirea acestor aspiranți sau seniori în ale scrisului, care, în lipsa unei discipline interioare, proclamă azi, bățăioși și întristați de hilari, „criza culturii și a libertății scriitorului”.

Fiindcă paginile de istorie pe care mai bine de doi ani le face țara românească întreagă nu sunt nici ușoare, nici lipsite de o însemnătate hotărâtoare. O adâncă și uriașă transformare colectivă clatină din temelii un edificiu putred – și poporul românesc, acest popor atât de des înșelat, mințit,

istovit, bătut de viscole, de arșițe, de boli și lăcuste, simte și știe unde se află răul și unde cauzele tămăduirii lui. În conștiința cea mai străfundă a cestui neam se dă astăzi cea mai grea și cea mai hotărâtoare dintre luptele pe care le-a cunoscut vreodată România, iar intelectualul care nu a pătruns înțelesul acestei radicale pedagogii care e politica democrată a României de astăzi nu s-a înțeles deplin nici pe el însuși și – ce e mai trist – nu și-a înțeles nici meseria, nici menirea.

Fiindcă lupta și transformarea aceasta nu se dă numai cu dușmanii din afară, ci – cu atât mai hotărât – cu acela dinlăuntrul fiecăruia din noi, care este lenea, reaua credință, zeflemeaua, ușurința de gândire, nesinceritatea față cu sine însuși, prejudecățile și spaimile obscure, atâtea vicii străvechi și adânci, care-au ros la rădăcina omului ca și la aceea a țării românești. Și nu poate fi mai tragică eroare într-un om, ca și într-un popor, decât aceea de a ignora tot ce e mai bun și perfectibil în el, ceea ce este apt de a comunica cu toți oamenii împreună, desăvârșindu-se și crescând tocmai prin această comuniune. Eliberându-ne, adică, de spaimile singurătății, ca și de slăbiciunea fugii de răspundere. Nelăsându-ne, adică, să facem „cum ne taie capul”, fiindcă acest cap, odată tăiat, nu e doar paguba noastră, ci a unei părți din neamul nostru.

*

În această luptă nimeni nu e singur, și în asta constă eroismul și măreția ei. Adâncă și tainică, manifestă și întinsă, ea se duce în toată țara și în fiecare dintre oamenii acestei țări românești. În această măreață strădanie de ridicare a României, în pragul acestei epoci care se deschide cu opinteli, cu stăruințe, cu cazne ale trupului și ale sufletului, cu sacrificiul ușurințelor, cu sudori și sânge, la această luptă ia parte vrând- nevrând toată lumea, – și articolele pe care le discutăm, oricât de greșite, oricât de întristătoare în îngustimea lor, fac parte din același efort colectiv și unanim al fiecăruia din noi și al tuturor laolaltă de a ne desluși pe noi înșine, lămurind prin cețurile groase încă chipul de mâine al României.

De aceea, când amabiliii noștri detractori țipă că trecem printr-o criză a culturii, ei vor să spună de fapt că acest efort de ridicare a țării îi depășește pentru moment. Că în fața lui, ei se simt slabi. Slabi față de cugetul, de pregătirea, de talentul, de puterile lor. Dar cine ar putea, sub acest cuvânt, să ridice piatra împotriva-le, așa cum din prea multă grabă ei au făcut-o împotriva noastră ?

*

Nu cumva – și aici ne e teamă că întrebarea noastră va rămâne fără de răspuns din parte-le, dacă nu chiar tăcerea va fi cel mai dramatic și elocvent dintre răspunsuri – nu cumva acești apărători din oficiu ai unei libertăți pe care nu le-o fură nimeni, acești Don Quijoți luptând împotriva unei crize a culturii care nu există, au simțit în taina și izolarea pe care ei o exaltă atâta în

public, când și-au pipăit umerii, că pe ei nu pot crește vârfurile „hăripilor de cocoare” care să-i poarte spre primăvara României, care să-i ridice odată cu o nație întreagă de muncitori, țărani și cărturari spre o zare mai albastră și mai luminoasă?

*

Nu cumva, întrebându-se dacă vor găsi într-înșii tăria de a rezista la marea întâlnire cu nația, de a vorbi pe limba dorurilor, eforturilor și nădejdelor ei – și-au dat singuri răspunsul că nu vor fi în stare? Sau poate că trufia talentului lor nici n-a ajuns să atingă această profundă umilință a confruntării cu sine, cine știe?

Și atunci, ne întoarcem la întrebarea din fruntea acestui articol. Cine poate fi ținut vinovat că maimuțele nu pot zbura fiindcă n-au aripi, nu pot vorbi fiindcă n-au graiul omenesc?

Deși bărbosul Darwin ne-a învățat că le-ar fi de ajuns să coboare din pomi, unde nu zboară, ci doar se anină de crengi; și, coborând pe pământ, maimuțele au devenit cu timpul oameni care, vorbind multe limbi, se înțeleg totuși între ei și au scornit, cu toții împreună, și o mașină de zburat.

1947

IANUARIE

1 ianuarie

● „Jurnalul de dimineață” publică o relatare despre *Sărbătorirea scriitorilor Tudor Arghezi și Gala Galaction*, la Ministerul Artelor, „cu prilejul împlinirii a 50 de ani de strălucită activitate literară”. Au participat: Ion Pas, ministrul Artelor; Ștefan Tita, secretar general al Departamentului; Zaharia Stancu, director al Teatrului Național.

● *Cuvântarea domnului Tudor Arghezi*, rostită cu prilejul sărbătoririi celor cincizeci de ani de activitate literară, este publicată în „Rampa”. Dincolo de formulările amabilităților protocolare, Arghezi crede că intuiește momentul prielnic în aprecierea operei sale. De aceea, se victimizează, își clamează independența de atitudine, se inserează cu un clișeu romantic în descendența scriitorilor cuprinși de sărăcie, dintr-o societate burgheză incapabilă să le înțeleagă munca. „[...] două sărbători într-o singură zi pentru unul singur ar fi fost prea mult și, cum am trăit șaizeci și șase de ani fără nici una, aș fi putut să mă tem că trecerea de la postul negru la ospete să nu pricinuiască indigestia și îngreunarea personalității. N-aș zice că dacă m-aș fi vârat n-aș fi fost primit la banchetele oficiale prezidate de domnii Dictatori ai literaturii: cred că aș fi fost admis chiar cu precădere, printre purtătorii paharelor pe tăvi. Nu m-am vârat... A te vâri însemnează să te bagi și a te băga însemnează a intra la stăpân. Dar pesemne că s-a schimbat ceva și la noi... Că s-a schimbat într-adevăr ceva iau martori câțiva predecesori: pe Antim Ivireanul, asasinat, pe Anton Pann, psalt în strană, pe Nicolae Bălcescu, mort în mizerie în exil, pe Mihai Eminescu, fără calificare, pe Creangă, pe Caragiale, pe Macedonski – și întreaga gloată a cântăreților și povestitorilor; unii cu nume mai obscure dar toți cu o vâpaie în suflet, egală cu a tuturor uciși de indiferența oligarhiei intelectuale – flămânzii, prizonierii din trecut și tuberculoșii epocii noastre de cultură și petrol”.

4 ianuarie

● În „Veac nou”, Eugen Jebeleanu semnează articolul *Tudor Arghezi, Gala Galaction și contemporaneitatea*, ocazionat de sărbătorirea celor doi scriitori „luptători”, de către Ministerul Artelor. Este subliniată condiția creatorului într-o societate mai bună, deloc întâmplător cea a prezentului, în care îi este respectată demnitatea: „[...] trebuie consemnată și aplaudată ruperea unei tradiții, condamnable și rușinoasă întru totul. O tradiție făcând

parte din tradițiile de ignominie, iezuitism și speculație la sânge, ale societății trecute. E vorba, adică, de tradiția care cerea ca scriitorul și artistul să se apropie de clanța ușii ministeriale, cu fruntea plecată, cu ochii încremeniți de o groază secretă – și cu toate eventualitățile de a se afla de-odată nu în fața marțialității Excelenței Sale, ci înaintea semi-doctismului ironic al șefilor de cabinet. [...] Și Galaction și Arghezi și frațele lor întru idealuri N.D. Cocea, ca și toți scriitorii înaripați de elanurile acelorași viziuni și însuflețiri, toți, de la generația noastră și până la cea mai fragedă dintre promoții, au și *luptat*. Arghezi, Galaction și Cocea au fost stindardele noastre. După exemplul lor, și urmându-l, am știut să preferăm totdeauna o fâșie de steag smulsă din inimă și înfiptă într-un băț zdravăn, unei flamuri noi de catifea trândavă, poleită cu trandafiri”.

5 ianuarie

● Într-o *Scrisoare deschisă d-lui Arghezi*, publicată în „Liberalul”, Ion Pogan îi reproșează poetului înregimentarea în rândurile conformiștilor regimului, prin recenta acceptare de către acesta a titlului de „poet național”, conferit de noua putere pentru a-i tempera elanul rebarbativ la adresa sa: „Nu, toate acestea pentru că ai devenit, la cerere, oficial și pentru că, este verificat și de domnia ta, adevărul nu a fost niciodată practicat de oficianții puterii publice, ci de către neamicii ei, acei indivizi singuratici care și-au asumat sarcina să îndrepte lumea după normele și chiar după greșelile spiritului lor.” Comparația cu Bacovia, rămas insensibil la chemările puterii, era, desigur, cea mai la îndemână: „Ești sigur, domnule Arghezi, că mai ești atât de puternic pe cât este marele, apaticul Bacovia, să poți rămâne surd la solicitările celuilalt mare lucid care este oficialitatea răsplătitoare (de azi și de oricând) și că opacitatea domniei tale este îndestulătoare să respingă luminile adevărului comandate și interesate?... Nu ți se pare groaznic să știi că ai îngroșat cu numele domniei tale numărul celor care abjură, a celor care-și trădează mesajul destinat posterității pentru un prezent bine hrănit?”

6 ianuarie

● La rubrica „Mențiuni critice” a „Jurnalului de dimineață”, Perpessicius scrie despre romanul lui Ticu Arhip, *Soarele negru*, I. Oameni, „Fundatia regală pentru literatură și artă”. □ Este anunțată întâlnirea dintre Mihail Ralea, ministrul României la Washington, și „d. Byrnes, secretarul departamentului de stat”: „d. Ralea a declarat ziariștilor că întrevederea a avut esențial caracterul unei vizite protocolare, dar că d-sa a exprimat d-lui Byrnes dorința sa personală, ca și a guvernului român, ca să se stabilească o apropiere economică și culturală între cele două națiuni”.

9 ianuarie

● Ion Vitner publică în „Contemporanul” articolul *Abilul cal troian*, în care insinuează, apoi sancționează cu o vehemență amplificată progresiv, pe

măsura identificării așa-ziselor *deficiențe de înțelegere*, strategiile de eschivare și, în final, lipsa de cultură marxist-leninistă a lui Vladimir Streinu: „În fața zidurilor inexpugnabile ale Troiei, Grecii, în disperare de cauză, au suplinat deficiența potențialului războinic, cu trucul calului Troian. În fabula lui La Fontaine, vulpea reușește să șteargă distanța care o separă de corbul posesor al unei învidiate gustări, laudându-i aptitudinile vocale și invitându-l să cânte. Trucurile istoriei și ale imaginativului literar sunt multiple și binecunoscute. Amabilitatea prefăcută și tolba cuvintelor laudative au fost de multe ori mai eficace decât metodele brutale ale războiului deschis. Nu ne-ar fi venit în minte aceste apropieri, dacă nu am fi fost surprinși de faptul că un scriitor de talia d-lui Vladimir Streinu, posedând o vie inteligență, nu este capabil de a adăuga la acest învechit și arhicunoscut arsenal de trucuri ale istoriei și fabulei, elemente care să aibe darul, dacă nu al ineditului, cel puțin al unei variante, mai puțin străvezii”. Atacul survine ca reacție de restabilire a conformității doctrinare, la articolul *Marxism și creație literară*, publicat de Streinu în „Semnalul” din 23 decembrie 1946. Pentru Vitner, „marxismul este unul și indivizibil”, nicidecum dublu scindat în „ortodox, veritabil” și „partizan”, după cum îl caracterizase cu realism Vladimir Streinu. Acuzele ideologului la adresa criticului ținesc compromiterea în societate, prin semnalarea oportunismului („În fața impunătorului aparat informativ și demonstrativ pe care d. Vladimir Streinu îl desfășoară în *Marxism și creație literară*, în fața frazei atente și laudative, desigur că unii dintre foștii admiratori vor fi oftat cu amară dezamăgire, gândind la scurgerea timpului care creează oportunități și transformă dioptrii. Alții vor fi gândind cu sinceră naivitate că acela, care abia cu câteva luni în urmă își ridicase pana ca o armă împotriva elementelor sociale ale artei, a trebuit să recunoască, până la urmă, strălucitoarea evidență a unor adevăruri irefutabile.”), și în lumea intelectuală, prin relativizarea capacității de asimilare corectă a unor lecturi din Hegel, Marx și Engels, Plekhanov („Ne permitem să dezbrăcăm trucul d-lui Streinu de haina-i de misterioasă erudiție”). Verdictul echivoc dovedește precauție, ceea ce îl transformă într-un atac personal, într-o formă de concurență pe nuanțele orientării politice de stânga: „Nu știm dacă d. Vladimir Streinu a încercat să utilizeze în articolul dumisale șiretenia fiului lui Laerte, sau a fost victimă propriei sale neputințe de a pătrunde subtilitățile, atât de precise, totuși, ale marxismului”. □ În același număr, Camil Petrescu semnează *Cuvânt către un tânăr confrate* – profesiune de credință, a cărei concluzie sună pesimist: „scrisul nu-i decât zădărnici”. □ La rubrica „Marginalii”, Ov[idiu]. S. Crohm[ălniceanu], în notița intitulată *Feriți, „Câine rău”*, îl vizează cu maliție pe Ion Pogan, care în ziarul „Liberalul” îndrăznise să ia în discuție critică sărbătorirea lui Arghezi: „D-l Ion Pogan a fost plătit să joace rolul lui Matamore, însă intrând pe scenă s’a împiedicat în frânghii, a căzut în nas și în cădere i-au

crăpat pantalonii”. □ Colaborează cu versuri: Emil Dorian, *De vorbă, cu copacul care nu poate dormi...*; Vladimir Colin, *Legende pentru ilustrația unui veac*; Nina Cassian, *În Anul secetos*. □ O traducere din Romain Rolland, *Fragmente de jurnal*, apare însoțită de studiul lui Ion Călugăru, *Romain Rolland, cântărețul eroilor*.

10 ianuarie

● „Jurnalul de dimineată” anunță **Majorarea pensiilor scriitorilor**: „D. dr. Lotar Rădăceanu, ministrul muncii, asistenței și asigurărilor sociale, a aprobat hotărârea consiliului de administrație al Casei scriitorilor, care a decis să acorde pensionarilor acestei case o indemnizație de scumpete egală cu actuala pensie, începând de la 1 Decembrie 1946. Pensiile astfel majorate, prin adăugirea indemnizației, reprezintă după cum urmează: cl. I-a lei 260000; cl. II-a lei 276000; cl. III-a lei 292000; cl. IV-a lei 308000; cl. V-a lei 320000”.

● În „Adevărul”, Arghezi notează câteva **Impresii** de la sărbătorirea care avusese loc la Ateneu: „Multă lume a fost silită să stea cu pălărie și căciulă. Aburul respirației se putea vedea, ca în staulul din Betleem, și spectacolul nu a durat mai puțin de trei ore și jumătate. Spectacolul cel mai ingrat cu puțință: studii, aprecieri, recitări, lecturi, agrementate dispers cu muzică și dans. Interesat ca niciodată, publicul a urmărit evoluția seratei cu o atenție concentrată, un public, trebuie să spun, care nu-i al teatrului curent, al balurilor și al sălilor de cinematograf. Au vorbit pe larg, în lung și în lat, domnii Vladimir Streinu și Șerban Cioculescu. [...] Domnul Streinu în coturni, domnul Cioculescu în pantofi muți de Conclav. Conferința domnului Streinu, pe care l-am auzit întâia dată, a fost de un frumos echilibru. Vorbitorul a improvizat cu o luciditate lentă, muncită într-un stil de mistică eleganță, o lecție de vocație și de sensibilitate. Un critic de catedră nu putea să aibă nici același reflux, nici aceleași diafane intuiții”. Raportată la contextul polemic al „crizei”, manifestația aceasta dovedește contrariul: „Dacă această situație indică o „criză de cultură”, cum s-a putut afla din câteva voci aflate în criză de subiect literar valabil, e locul și timpul să fim prea mulțumiți”.

11 ianuarie

● Tudor Teodorescu-Braniște publică în „Jurnalul de dimineată” articolul „**Când vorbești cu mine, să taci din gură**” – editorial de opinie, în dezacord cu părerea contestatarilor „crizei omului, crizei culturii, crizei libertății” (mai exact, reacție la articolul lui Miron Radu Paraschivescu, *Plânsul maimuțelor, - sau unde e criza?*, din „Contemporanul”, 31 decembrie 1946), totodată un apel la schimb democratic de argumente: „De ce tendința aceasta, specific bucureșteană, de-a înlocui – într-o dezbatere de idei – argumentul, cu facile

efecte polemice? De ce această spaimă de discuția liberă și adevărată? De ce repulsia pentru tonului civilizat? De ce groaza, pe care o provoacă simpla rostire a cuvintelor: om, omenie, libertate? [...] Ne-au lovit pe toți, în trecut, aceleași umilințe, aceleași opresiuni. Am stat împreună împotriva lor. [...] Acum, discutăm care e drumul cel mai bun. De ce această ură împotriva cui nu ascultă comanda, nu se încolonează și nu se aliniază fără murmur, bătând pasul cu cadență? De unde această poftă de-a comanda și această frică de-a discuta? De unde această pretenție absurdă de-a asculta cu toții, orbește, ceea ce spui d-ta? De pe care munte ai coborât și ce zeitate necunoscută mie ți-a dictat aceste noi Table ale Legii? Cine te-a investit cu puterea de a-mi impune credința d-tale, peste împotrivirile conștiinței mele? [...] Nimic nu-mi îngăduie să cred că stai de vorbă, prin nu știu ce magie, cu forțe ascunse care îți strecoară în miez de noapte, în creierul d-tale – și numai pentru uzul d-tale – scânteia adevărului unic. Nimic nu-mi îngăduie să cred că ești posesorul acestui unic tezaur.” (Miron Radu Paraschivescu va răspunde acestui articol în „Jurnalul de dimineață” din 31 ianuarie, cu articolul „*Când vorbești cu lumea, să spui drept*”).

• În „Veac nou”, Gheorghe Dinu se referă la *Cunoașterea Uniunii Sovietice*, într-un articol de promovare insistentă a modelului sovietic, rezultatul scontat al unei călătorii documentare la față locului, „oferită” unui grup de jurnaliști din presa centrală: „O sete de a cunoaște ce se întâmplă în Uniunea Sovietică se arată peste tot. Au existat și oameni care au vizitat U.R.S.S. și care n-au înțeles tot ce se petrece acolo. Sunt oameni care și-au pus de acasă ochelarii cu lentile deformate și care n-au înțeles să le scoată. Ei au trecut pe lângă o mare realitate a epocii lor, fără s-o vadă, fără s-o priceapă. Ei s-au dus să vadă lucruri supranaturale, fabuloase, lucruri îmbrăcate în *hallo*-ul legendei și n-au putut să vadă lucrurile mari care se întâmplau lângă ei. Nu și-au dat seama că oamenii erau alții decât cum erau înainte, că acești oameni prin munca lor, prin elanul lor, prin sufletul lor nou, erau creatorii lucrurilor mari, unei lumi noi. Că ei – totuși – au realizat miracolul unei industrializări pe plan mare, miracolul planurilor cincinale, miracolul unei victorii epocale. Acest lucru se poate vedea în Uniunea Sovietică la orice pas, oriunde, în oamenii de pe stradă, în fabrici, în tramvaie și trenuri, în sate, în muzee, în teatre, în școli, - pretutindeni. A-i vedea, a-i pricepe și a le recunoaște măreția ține și de o superioritate a ta, de lipsa acelei infirmități care este miopia socială. Acești oameni care fac istorie nu numai în viața lor, ci în viața întregii omeniri n-au de ce să se sinchisească. Ei sunt animați de acea profundă încredere în ei cu care au înfăptuit lucrurile mari și cu care merg cu hotărâre pe drumul unui destin măreț. Acest lucru l-am desprins în recenta mea călătorie prin Uniunea Sovietică. El m-a întâmpinat din primul moment și m-a învățat să-l văd. Pe mine și pe ceilalți tovarăși de drum ai mei.”.

• „Scânteia” publică articolul *Două probleme ale creației artistice*, în care A. Toma schițează direcția oficială în care urmează să evolueze poezia. Aspectul întregii teoretizări se înscrie în consecința unei revelații, în legătură cu importanța deschiderii literaturii către nivelul de înțelegere al maselor. Cele două „principii călăuzitoare” sunt găsirea surselor de inspirație printre „luminile poporului” și adoptarea unei „democratizări a formei”. „Noi, artiștii creatori, noi, îndărătnicii, individualiști și reflexiviști de până ieri, trebuie neapărat la școala maselor. Noi nu ne putem lipsi de luminile poporului. Căci acestea sunt cele mari, adevărate și veșnice ale vieții și ale muncii, ale suferinței și bucuriei, ale eroismului și ale jertfei, și ale societății omenești. Dacă noua structură a culturii românești trebuie să împlinească un circuit, adică să pornească de la fondul propriu național al poporului și să meargă iarăși la popor, atunci firește că ea nu poate exclude *tradiția* (nu tradiționalismul). În tradiție se cuprinde folklorul, cu undele lui mereu întineritoare, și literatura noastră cultă în tot ce a făcut ea mai bun, adică în acea parte a ei pe care oligarhia nu a reușit s-o sterilizeze, s-o pervertească și s-o remorcheze intereselor și gusturilor ei îndoielnice și înstrăinate. Dar viața modernă trăiește din *actual* și din *măine*. Arta de azi, ca și viața trebuie să cuprindă aspecte extraordinar de complexe, pentru ea individul trebuie să fie *omul viu*, care nu poate fi desprins din imensa frământare a forțelor sociale și nu poate înceta de a fi, la rândul-i factor activ de transformare a societății; și invers, artistul, îndreptându-și privirile spre societatea în neconținut sbucium și veșnică înnoire, găsește o mai adâncă înțelegere a palpitantei probleme a sufletului individual, cu toate pasiunile lui, cu tot ce-l înalță și cu tot ce-l poate duce la cădere. Artistul democrației trebuie să știe să îndeplinească în opera lui individualul cu socialul, - care nu se exclude, între care nu există contradicție, - *unul crește pe celălalt*. [...] Azi par să se înfrunte, în ceea ce privește forma, două curente, două școli, și - câteodată - două generații. Deoparte tendințele de înnoire, care adesea sunt aducătoare de adevărate revelații, dar care din păcate, de multe ori, se reduc la căutări pur *exterioare*, la bâjbări după „noul pentru nou”, după *noutatea în formă* fără nici un corespondent în conținut. Fugind după „ultima modă” artistică a capitalelor apusene, *unii* dintre confrății noștri tineri nu prind decât ermetismul, prețiozitatea găunoasă, incoherentă și antidemocratică a unor manifestări decadente. Străduințelor generației tinere de a găsi forme noi, li se opune, pe de altă parte, *un simplism dus uneori până la absurd*, iar în anumite cazuri *un tradiționalism ostil oricărei înnoiri*. Nici pe o cale, nici pe cealaltă, nu se poate ajunge la opere de seamă. [...] Ne aflăm aici în fața unei adevărate *unități dialectice a contradicțiilor*; bine înțeleasă, realizată în creația artistică, ea duce la o *sinteză* care se află pe un plan mai înalt decât fiecare din aceste două extreme și care este comparabilă cu transformarea cărbunelui în diamant. Încercări de valoare în această direcție, creațiuni care

încep să poarte pecetea acestei sinteze, au loc. Dar privesc în mod sectar, exclusivist, *din unul* din cei doi poli pomeniți mai sus ele riscă să fie depreciate și nesesizate la timp. Riscă să aibă soarta scânteii care putea deveni flacăra, dacă ar fi fost întărită, sau se poate stinge, întârziind astfel – poate numai pentru un moment, dar întârziind totuși – procesul de cristalizare a noii culturi. Nerăbdătorii, necredincioșii sau dușmănoșii vremurilor noi bombănesc că nu-i văd încă floarea și rodul. Ei pretind: „Pune viță și bea vin”. Noi însă urmărim cu evlavie și emoție mijirea noilor colți și muguri și avem credință în razele primăverii noastre și în sevele bogate ale pământului nostru românesc”.

- În „România liberă” se anunță *Majorarea pensiilor plătite de Casa Scriitorilor*: „D. dr. Lotar Rădăceanu, ministrul Muncii, Asistenței și Asigurărilor Sociale a aprobat hotărârea Consiliului de Administrație al Casei Scriitorilor care a decis să acorde pensionarilor acestei Case o indemnizație de scumpete egală cu actuala pensie, începând de la 1 Decembrie 1946. Pensiile astfel majorate prin adăugirea indemnizației reprezintă: pensia cl. I lei 260.000; cl. II lei 276.000; cl. III lei 292.000; cl. IV lei 308.000; cl. V lei 320.000”.

12 ianuarie

- Într-o traducere semnată cu inițialele f.p., „Lupta Ardealului” publică un text al lui Pierre Herve, cu titlul „*Prin bogăția și plenitudinea firii sale*”, în care, pomind de la o afirmație a lui Baudelaire despre Hugo, scriitorul francez dezvoltă tezele lui Lenin și Jdanov (la care se referă și pe care îl citează deseori) privitoare la arta comunistă.

13 ianuarie

- O notă intitulată *Avant et après*, publicată la secțiunea „Cadran” a „Jurnalului de dimineață”, cuprinde relatarea ironică a evenimentului omagial de la Ministerul Artelor, ținta șarjei fiind în special Tudor Arghezi: „Serbarea poetului Arghezi s-a desfășurat conform programului, cu o precipitare de «ultimă oră», cum spune chiar victima ceremoniilor. Oficialitatea s-a repezit într-adevăr dis de dimineață și a suflat întâietatea inițiativei acelui tineresc Cerc liber de studii, care abia după amiază, într-o atmosferă polară, a dezlănțuit festivalul timp de trei ore și jumătate [...] Aburul respirației se putea vedea ca în staulul din Betleem, iar căciula pianistei Cella Delavrancea a făcut senzație în «cel mai ingrat cu putință» spectacol (citațiile sunt luate dintr-o Tabletă de impresii a d-lui Tudor Arghezi) și în care tot ce nu era în legătură măcar indirectă cu personalitatea scriitorului ar fi putut avantajos lipsi... Presa în genere a comemorat anemic cincantenarul aniversării, «Rampa» a dat stenograma discursurilor oficiale și un interesant interviu. Am aflat astfel că, la vârsta de 17 ani, maestrul era

laborant și chimist la Fabrica de zahăr din Chitila!! după ce predicase de pe amvonul Mitropoliei Ungro-Vlahiei...”. Nota este semnată cu inițialele b.b.b.

15 ianuarie

• În „Adevărul”, Tudor Arghezi publică tableta *Diversiune*, în replică la atacul din „Liberalul”, prin care i se reproșă „oficializarea”. După ce își rememorează activitatea plină mai degrabă de obstrucționări decât de aprecieri, scriitorul mărturisește patetic: „[...]Vai de mine! Nu vreau să întârziez pe nimeni și nu mi-s învățați pantalonii pe fotoliu. Fie jilțurile în perpetuitate ale lor, de vreme ce nici unul dintre dascălii mei, nici Anton Pann, nici Poetul, nici Bălcescu, nici Caragiale, nici autorul Mioriței, nici unul nu s-au răscrăcat pe ele. Sunt mulțumit cu scăunelul meu de acasă, pe care toarce pisica și cu Academia câinilor mei analfabeți”, și încheie printr-o *sua culpa*, bogată în considerații idealiste: „Cât privește cele câteva sume, derizorii, încasate într-un răgaz, când subvențiile deghizate, șperțurile și bacșișurile de garderobă morală nu cleatină etica și ambiguitățile de caracter ale celor ce au nerușinarea să-mi dea lecții de ținută – mie! – este clar evident că un scriitor se cade să renunțe. El trebuie să salveze, prin paralelism, impudoria și nulitatea fătarnică a celor îmbogățiți din prestigiul și dezinteresul penei chinuite. Un lucru m-a uimit întotdeauna. Cum se prosteste, când nu e murdar la conștiință și lingău, intelectualul de profesie, amestecând politica și literatura în București”.

16 ianuarie

• Traian Șelmaru publică în „Scânteia” articolul *DREPTATEA nu vine orișicum*, în care blamează vechea societate, deturnând în zona diatribei politice o constatare cu valoare morală făcută de Tudor Arghezi în una dintre „tabletele” sale: „[...] trebuie să nu uite câteva mici amănunte, și anume: pentru ca această dreptate să vină, au zăcut la fund de temniță, zeci de ani, cei ce astăzi se străduiesc să scoată poporul din prăpastia în care l-au aruncat „forțele obscure” [...]. Pentru ca această dreptate să vină au murit mari poeți și artiști în mizerie și surghiun, iar în trecutul cel mai apropiat au sfârșit în lagărele naziste poeți ca Robert Desnos, Benjamin Fondane (Fundoiu al nostru) și atâția alții. Pentru ca această dreptate să vină, au luptat în pădurile Savoiei și și-au riscat viața poeți ca Paul Langevin, Joliot Curie. Pentru ca această dreptate să vină, Ilya Ehrenburg a fost în primele rânduri ale acelei armate unice în lume din care milioane și milioane au căzut pe câmpurile de luptă. Și recunoscând odată cu noi, că dreptatea unui intelectual nu poate veni decât odată cu dreptatea întregului popor din care face parte, că ea nu vine oricum ci prin lupta dârză de ceas cu ceas, împotriva așaziselor elite, a tuturor curentelor izolaționiste, și prin aceasta împotriva a tot ce stă în spatele acestor curente, scriitorul român, trăgând toate concluziile din

dureroasă experiență a trecutului, din zvârcolirile de azi ale tiranilor de ieri, nu va mai permite nimănui să-i smulgă acest adevăr fundamental că el «nu e de prisos și străin» în țara sa, adevăr care constituie însăși esența patriotismului”.

● În seria conferințelor despre „Literatura rusă din secolul XIX”, desfășurate sub egida ARLUS, Mihail Sadoveanu ține o comunicare despre opera lui Ivan Turgheniev. Prozatorul ar fi făcut „o amplă expunere asupra operelor principale ale marelui scriitor rus, arătând evoluția lui firească spre progres, dragostea pentru omul sărac și puternicul lui maturism”, ca și „larga adeziune a acestuia la ideile revoluționare ale timpului”, de unde concluzia că „Turgheniev «a fost cel mai european dintre scriitorii ruși»”. (cf. „Dreptatea nouă”, nr. 465, 19, 21 ianuarie, *Conferința maestrului Mihail Sadoveanu despre Ivan Turgheniev*, nesemnat, p. 2).

17 ianuarie

● Ion Biberi publică în „Contemporanul” articolul *Scrisul, act de credință*, în care reacționează de pe poziții umaniste la articolul lui Camil Petrescu, *Cuvânt către un tânăr confrate*, publicat în numărul anterior al aceleiași publicații, considerând declarația „scrisul nu-i decât zădărniciu” efectul „unei fluctuații de moment”, a unei „inconsecvențe” explicabile psihologic. Biberi pune în evidență valoarea utilitară, etică a actului scrierii, rolul cuvântului în cizelarea morală: „Alături de credința în eficiența artei, în valoarea absolută, de comunicare cu lucrurile a cuvântului pe care o vădesc puriștii esteți, va trebui să stăruim asupra valorii morale a operei acestor scriitori de luptă, cât și asupra oportunității operei și spiritului lor pentru epoca de față. Dacă primii scriitori experimentează estetic și năzuiesc către absolut, scriitorii de luptă ancorați în concret se străduiesc pentru ridicarea morală a oamenilor, pregătind o nouă eră istorică de pace și dragoste. În toate cazurile însă cuvântul scris exprimă o credință, o mărturie de viață interioară reculeasă și plină de gravitate, pătrunsă de responsabilitatea morală a rostului omului în lume”. □ La „Cronica literară”, Al. I. Ștefănescu comentează romanul *Pânza de păianjen*.

● Scrisorii publicate de Camil Petrescu în „Contemporanul” (*Cuvânt către un tânăr confrate*, 9 ianuarie 1947), în care acesta ar fi spus „printre rânduri” și cu „o dezolantă amărăciune și poate o nespusă părere de rău pentru cazna pe câmpul literar” „că scrisul nu servește la nimic, că argumentul nu convinge, că nobila trudă a șlefuirii gândurilor nu schimbă înfățișarea lucrurilor” și din care ar reieși că „a fost și este un neînțeles”, îi este contrapus, de către Oscar Lemnaru, în „Dreptatea nouă”, nr. 461, un posibil argument filosofic (*O scrisoare a d-lui Camil Petrescu*, „Cu ochii-n patru”, p. 2): „Faptul că un om este neînțeles nu-l îndreptățește să creadă și să spună că lupta pe planul ideilor e zadarnică și că viața și adevărul sunt

dușmani de moarte. Cunoaște și d-nul Camil Petrescu pilde atât de mari și de răsunătoare încât mă mir că a putut să le treacă cu vederea. Dacă Galileu ar fi avut părerea domniei sale și dacă adevărurile «nu ar fi comunicabile decât prin contagiunea nevrotică» atunci în lupta de gigantice proporții pe care ilustrul matematician și astronom a dus-o cu biserica în urmă cu mai bine de trei veacuri, religia care, prin excelență se folosește de «contagiunea nevrotică» ar fi avut ultimul cuvânt, iar oamenii ar fi crezut până la judecata de apoi și poate – Doamne!...- și mai târziu că pământul este centrul universului, că planeta noastră este încremenită. Sistemul lui Copernic era considerat de preoți drept eretic și cu toate că ei aveau la îndemână metoda «contagiunii nevrotice» a biruit totuși argumentul. «*E pur și muove*» este strigătul victorios al argumentului care, mai curând sau mai târziu, culcă la pământ prejudecățile, înlătură superstițiile și restituie muritorului dreptatea vremelnice uzurpată și demnitatea omenească”.

18 ianuarie

● „Scânteia” anunță „instituirea Premiilor literare și muzicale ce urmează a fi decernate de Societatea de Radiodifuziune”: „Cu prilejul centenarului revoluției din 1848 și în scopul stimulării creației literare și muzicale inspirate din luptele pentru libertate a poporului român, Societatea Română de Radiodifuziune a hotărât înființarea unor premii în valoare de lei 250.000.000. Premiile vor fi decernate de un juriu sub președinția de onoare a d-lui prim-ministru dr. Petru Groza, președintele de onoare al Societății Române de Radiodifuziune. Din juriu fac parte: maestrul Mihail Sadoveanu, membru al Academiei Române; maestrul George Enescu, membru al Academiei Române; Octav Livezeanu, ministru al Informațiilor; părintele Gala Galaction, Al. Chirițescu, profesor M.C. Andricu, Cezar Petrescu, Mircea Bârsan, Ion Biberi, colonel Massini, Radu Boureanu, profesor V.I. Pandelescu, Gheciu, Scarlat Calimachi, Matei Perpessicius, Ion Călugăru, Petru Comarnescu, Matei Socor, Alexandru Graur, dr. Petru Iosif, Iosif Ardeleanu. Premiile literare cuprinse între 10 milioane și un milion se vor acorda pentru: *poezie* (poeme închinete luptei pentru libertate și prieteniei româno-sovietice); *proză* (schită, umoristică, dialog); *teatru* (piesă radiofonică de epocă); *libret de operă* (subiect inspirat de mișcarea de la 1848); *eseu* (despre revoluția de la 1848); *traduceri din poezia țărilor vecine, reportaj de actualitate* (din lumea satelor și a uzinelor)”.

● Sub titlul *Însemnări culturale*, „Lupta Ardealului” publică un articol nesemnlat de contestare a criticii estetice, acuzând mai cu seamă lovinescianismul și pe criticii aflați în descendența acestuia: „Eugen Lovinescu a rispit o serie întreagă de confuzii, insistând asupra primatului esteticului [...]. Exagerările estetiste ale lui Eugen Lovinescu se învederează într-un mod concentrat în critica învățăceilor săi, printre care cei mai de

seamă sunt fără îndoială d-nii Vladimir Streinu și Șerban Cioculescu.” Capul de acuzare pentru cei doi critici îl reprezintă modul favorabil în care aceștia comentaseră poezia lui Constant Tonegaru.

19 ianuarie

- „Jurnalul de dimineată” prezintă *Expoziția cărții franceze*, organizată „Sub înaltul patronaj al Ministrului Franței în România, Institutul Francez de Înalte Studii a organizat, cu concursul librarilor români, o expoziție a cărții franceze, care va avea loc în Sala Dalles între 21 și 31 Ianuarie. Pentru prima dată după opt ani, se reia tradiția acestor manifestări culturale franco-române. Publicul va găsi, în această expoziție, principalele lucrări apărute de la eliberare și noutățile în editura franceză și își va putea face o idee destul de precisă despre eforturile făcute în industria cărții franceze în ultimii doi ani”. Sub titlul *Premiile scriitorilor tineri*, „Fundația Regală pentru Literatură și Artă anunță că pentru anul 1947 va acorda trei premii pentru cele mai bune lucrări de poezie, eseu literar și studiu filosofic. Nu se primesc romane, nuvele și piese de teatru. [...] Comitetul de premiere, alcătuit din următorii critici și scriitori (în ordine alfabetică): Ion Biberi, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Petru Comarnescu, Ovidiu Constantinescu, Corin Grosu, Perpessicius, Camil Petrescu, Al. Rosetti, N. Steinhardt, Vladimir Streinu și Cicerone Theodorescu, va da rezultatul în cursul lunii Mai, nefiind obligat a premia decât lucrările pe care le va socoti excepționale dintr-una sau mai multe specii literare menționate”.

- În „Adevărul”, Tudor Arghezi publică tableta *Critica mică*, făcând câteva considerații asupra stării literaturii și enunțând regula (fatală) a criticii: „literatura noastră actuală, anemică și reminiscentă, trece mai repede printr-o fază de patologie decât prin criza indicată acum de curând. [...] Încă nu se știe cum se poate deosebi, atât de precis, încât să decretezi și să iscălești un roman care nu-i roman, de un roman care este roman sigur, și rămâne noțiunea că decide arbitrariul. [...] Se mai pare însă că epocile, atât de darnice cu poeții și romancierii [...] nu rabdă mai mulți critici în același timp, cu toate că fiecare nouă publicație vine cu criticii ei noi, bogați în borcane și inscripții și în autori obligați să se ajusteze prin comparații silite fără să cadă colț pe colț și strâmbând unghiurile drepte, unii cu alții. Palide idei, cuvinte incolore, concepții insalubre și construcții pe dinafară, cu lipituri de cositor. Când ajunseseră criticii autorizați cinci, doi din ei au murit, unul de tânăr. Vraja implică întotdeauna doi critici de sesiune. Fiți cu băgare de seamă și superstițioși. În cler pot să trăiască zece mii de preoți contemporani și tot atâția, la urma urmei, scriitori în literatură. În critică, ba”.

- La rubrica „Fapte cu tâlc” din „Scânteia”, Tudor Olaru semnează *Fișe din...* activitatea lui Vladimir Streinu, demascând atitudinea fascistă a criticului în perioada interbelică: „Încă din 1940, întors din concentrare, dl.

VI. Streinu și-a exprimat în redacția «Vieții Românești», mahnirea că opinia publică nu cinstește cum se cuvine pe autorii pogromului de la Ștefănești. Suportând cu bărbăție toate riscurile decurgând dintr-o atitudine de «rezistență» intransigentă, d. Streinu nu a combătut pentru democrație în tot decursul războiului de la înălțimea funcțiunii de «Conducător» al „«Oficiului de educație a tineretului școlar»,,, fiind numit de cunoscutul «democrat». Ion Petrovici. Sub auspiciile aceluiași oficiu, d. Streinu a organizat orele de „«educație» ale tineretului școlar la posturile noastre de radio în genul «luării Moscovei», «genialității Fuhrerului» (...). Iar din augusta însărcinare a ministrului antonescian Ion Petrovici, d. Streinu a condus legația română la Congresul de educație fascistă de la Roma de unde s-a întors cu noi puteri pe care le-a pus neobosit în slujba «Cruciadei». Director al revistei «Preocupări Literare» a consacrat numerele din Iunie-Iulie 1942 filosofului gogo-cuzist Ion Petrovici”. Referindu-se la Streinu, autorul se simte îmbiat să îl încondeieze cu zel și pe Cioculescu: „Cât despre d. Cioculescu, mărturisim că și-a periclitat și d-sa viața luptând pentru democrație în tot timpul războiului hitlerist la direcția «Curentului Literar» al celui alt mare «rezistent»: Pamfil Șeicaru. Numit inspector general școlar de Petrovici, s-a ofilit de dor după o catedră universitară pe care n-a putut-o obține însă decât... după 6 Martie sub regimul de cruntă prigoană și iernare bepedistă”.

19, 21 ianuarie

● În „Dreptatea nouă”, nr. 465, este anunțată intenția Editurii Fundațiilor Regale de a acorda, în acest an, „trei premii pentru cele mai bune lucrări de poezie, eseu literar și studiu filosofic”; comitetul de premiere urmează a fi alcătuit din Ion Biberi, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Petru Comarnescu, Ovidiu Constantinescu, Corin Grosu, Perpessicius, Camil Petrescu, Al. Rosetti, N. Steinhardt, Vladimir Streinu, Cicerone Theodorescu. (*Premiile scriitorilor tineri*, nesemnăt, p. 2).

20, 22 ianuarie

● Ieronim Șerbu intervine în favoarea intelectualilor a căror absență „din planul actualității, neintervenția lor în dezbaterea problemelor fundamentale ale națiunii, dincolo de contingentele politice”, fusese admonestată destul de des în ultima perioadă, aducând argumentul retragerii în vederea conceperii unei opere majore: „Faptul de a nu fi în arenă, de-a nu milita pe linia mare a permanențelor naționale – căci numai asupra lor se poartă discuția – nu constituie nicio carență din partea intelectualilor, și nici măcar o absență. Consacrarea și transmiterea acestor permanențe ei o fac prin simpla lor prezență creatoare, chiar dacă ea se manifestă la răstimpuri mai lungi. Ceea ce este viu într-o națiune, ceea ce constituie entitățile ei sufletești constante,

nu poate fi exprimat în fiecare zi la gazetă, ci în opere cristalizate, ceea ce cere timp și reflecție”. (*Apărarea intelectualilor*, „Dreptatea nouă”, nr. 466)

22 ianuarie

● În „Jurnalul de dimineață”, I. Vornic semnează o prezentare a expoziției de carte franceză, sub titlul *Carnetul nostru. Cartea franceză*: „[...] Am fost convinși că această expoziție va atrage numeroși îndrăgostiți ai scrisului francez. Dar proporțiile asaltului care s’a dat ieri sălii Dalles, de către iubitorii de literatură franceză, a întrecut desigur toate așteptările. A fost coadă ca la foot-ball, ca la tramvai sau ca la filmele cu Stan și Bran. Intelectualitatea Capitalei, scriitori, oameni de știință, artiști, ziariști și nenumărați iubitori ai Franței și ai culturii sale, au vrut să fie printre primii care să-și desfete privirea pe copertile cărții franceze – care lipsește de atâția ani din vitrinele librăriilor noastre”.

24 ianuarie

● Tudor Teodorescu-Braniște publică o *Scrisoare deschisă maestrului Enescu*, solicitându-i să dea un concert în beneficiul celor afectați de foametea din Moldova : „Scumpe maestre, aveți marele, neasemuitul dar al cântecului. Aveți un inegalabil prestigiu. Totdeauna, în ceasurile noastre bune și în ceasurile noastre grele, ați fost ambasadorul sufletului românesc.[...] De aceea, vă vestim despre suferințele din Țară. Și așa cum vă știm, suntem încredințați că veți găsi mijlocul să comunicați aceste suferințe opiniei publice americane. Cum? Printr-un concert. Un concert, care să fie un mare strigăt, o puternică chemare întru ajutor. Un concert pentru Moldova”. Textul apare în „Jurnalul de dimineață”.

● În „Contemporanul”, Hortensia Papadat-Bengescu semnează articolul *Scrisul nu-i zădărnice!* – replică, dată tot sub formă de profesiune de credință, la articolul lui Camil Petrescu (v. supra). „Scrisul este o pasiune. Acesta este un sentiment pe care cred că-l încearcă adevărații creatori de artă. Dar mai este și un purtător de adevăr, un mesager al realității. [...] Cred că scrisul meu este și o datorie. Suntem datori să împărtășim celor din jurul nostru credințele sau măsura sensibilității noastre, și în limita unor hotare foarte largi, să ne dăm obolul la opera de perfectabilitate, pe care lumea în care trăim, o întreprinde”. □ În cadrul rubricii „Cronica literară”, Mihail Petroveanu publică un comentariu la *Mihail Sebastian: Teatru I*.

● „Dreptatea” publică, fără semnătură, la rubrica „Note și comentarii”, o reacție (*Distingo*) la editorialul lui G. Călinescu, din „Națiunea”, *Critică și opoziție*: „Sofist cum bine îl cunoaștem, d. G. Călinescu se străduie să demonstreze [...] deosebirea dintre critică și opoziție. Scopul ultim al acestui distingo stă în cuvântul final care încheie o serie de inocente silogisme. [...] În concluzie deci, democrați sunt d-nii rădăceniști, național-populari, lupiști

etc. care și-au rezervat măsurile și criteriile. Iar noi, național-țărăniștii, liberalii și social-democrații titeliști – care pe lângă criteriile la care face aluzie domnul profesor, reprezentăm și doleanțele țării, am înfățișa întâmpinări care au caracterul «bârfelii». Observați că subtilul estet a escamotat din desbatere numai condițiile de acces în actualul Parlament. Adică esențialul”.

26 ianuarie

- La rubrica de cronică literară, „Lupta Ardealului” publică textul nesemnat *Din problemele realismului românesc*. Obiectul analizei îl constituie romanul *Singura cale*, Dumitru Corbea. Romanul este doar un pretext. Fără a-i găsi vreo valoare artistică, autorul cronicii concede ca *Singura cale* are doar meritul de a aborda realitatea românească de după 23 August 1944. Ceea ce lipsește încă producțiilor literare, consideră cronicarul, este „armătura dialectică a realismului”.

27 ianuarie

- „Jurnalul de dimineață”, sub semnătura b.b.b. informează în secțiunea „Cadran” asupra editării, în pofida crizei de hârtie, a volumului de *Teatru* al lui Mihail Sebastian („această fină și subtilă inteligență proustiană, înzestrată în deosebi pentru dialogul dramatic oarecum parizian”). □ Tot aici, o altă notiță anunță iminenta apariție a *Capitalului*, „tipărit și la noi într-o feerică ediție de supralux și se va vinde cu câte lei 3000000 (trei milioane) volumul. Așa fiind, cartea capitală a lui Marx, se adresează capitaliștilor bibliofili”.

29 ianuarie

- La rubrica „Vitrina cărților”, din „Rampa”, „nic” aduce elogii lui Marcel Breslașu și Cicerone Theodorescu, comparându-i cu Mallarmé, Christian Morgenstern, Whitman: „Plasată între plastica desenelor animate și figurația jocurilor lui Christian Morgenstern, fabulele lui Breslașu închid în originalitatea lor sensuri străvechi, alături de cele mai noi forme de expresie. Cuvântul nu mai e socotit un instrument tern, folosit pentru demonstrație – ci își manifestă autonomia cucerită prin cazna atâtor, printre care a minuțiosului profesor Mallarmé, de pildă.” (*Niște fabule*); „Cunoscând virtuțile incantatorii și impresionante ale poemului fluviu, dar câtuși de puțin whitmanian, d. Cicerone Theodorescu ne toarnă în tipare vaste o incandescență și stranie substanță.” (*Poezia cu suflu larg*).

30 ianuarie

- La împlinirea a 97 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, în „Tinerețea” sunt publicate două strofe din poezia *Împărat și proletar*. Într-o notă de prezentare, S. B. (Savin Bratu?) vorbește despre deficiențe majore în

receptarea acestui poem: „Poezia sa, purtată prin cărțile de școală și interpretată după tot felul de prejudecăți și ignoranțe, a trecut în marele public de multe ori greșit înțeleasă și prea puțin cunoscută în realele sale valori. Eminescu nu-i un poet al societății, dar e un poet cu mare putere de adâncime, astfel încât ori de câte ori poezia sa vine în contact cu un aspect al realității imediate, versul lui e expresiv, reușind să reînvie în arta sa înfățișarea reprezentativă a societății descrise. Firea de gânditor lăuntric, cu înclinații spre măreții imaginare și copleșit de o neîncredere în viață și în lume, a făcut din cel mai mare poet al nostru un poet care nu credea în progres și socotea că totul e zadarnic [...]. Dar prin puternica sa expresie, Eminescu a dovedit că geniul poetic intuiește – ghicește – marele proces al lumii, în adevărata sa înfățișare, dincolo de interpretarea sa”.

31 ianuarie

- „Contemporanul” publică articolul *O estetică antisocială: Suprarealismul*, în care, prezentând cartea lui Julien Benda, *Non possumus* (1946), Al. I. Ștefănescu sancționează curente poetice lipsite de miza înțelegerii de către „masse”: „Hermetism, suprarealism, dadaism, futurism, cubism sunt etichete ale unor activități artistice care nu au găsit răsunet în masse, ele rămânând apanajul și deliciul îndoielnic al unei pături extrem de reduse și în care snobismul este una din coordonatele esențiale. Poezia s-a retras astfel din circuitul social și între ea și marele public s-a creat un imens hiat, de care suferă amândoi factorii”.

[IANUARIE]

- În nr. 1 (ianuarie) al revistei „Ramuri”, publicație care, prin sumarul ei, face eforturi constante de a păstra funcționalitatea unui discurs paralel tiparelor oficiale, Vasile Voiculescu publică poezia *Versuri pe un vas de Argeș...*, iar Ov. Papadima semnează studiul *Demonia naturii folclorice*: „Imaginea aceasta de bestie care suferă elementar, trivial, așezată chiar la picioarele Dumnezeirii, ca să împlinească una din cele mai rodnice rânduieli cosmice, este unul din cele mai tipice exemple cât de adânc poate înțelege și cât de viu poate plasticiza folclorul necesitatea demoniei îmblânzite a naturii. Să nu uităm însă că viziunea folclorică nu e deloc un sistem filosofic și nici o definitiv cristalizată operă de artă. Ci o viață a spiritului, viață legată de o anumită finalitate, curgând pe bine precizate sensuri spirituale și pornind totdeauna dela aceleași izvoare de tradiție, - dar viață cu toată diversitatea de forme a vieții biologice, cu tot scîlpătul ei de jocuri și de surprize”.

- „Revista Fundațiilor Regale” evocă, sub semnătura lui Felix Aderca, prezența lui *Tristan Tzara la S.S.R.* □ La rubrica „Note”, Camil Baltazar rememorează câteva episoade, în prim-planul cărora se află *Cetățenul E. Lovinescu*, care i-a apărat democratic pe scriitorii puși la index de regimul

antonescian. „Datorită curajului de a impune scriitori ce nu aveau decât meritul de a fi creatori și nimic altceva, omul de nobleță și de atitudine rectilinie a trebuit să se despartă de vechi prieteni (ce nu odată i-au reproșat că «oploșește jidani»), și-a făcut dușmani care l-au costat înfrângeri în viață.[...] nu de glume se ținea Siguranța Statului, când într-o bună zi a anului 1942 a poftit pe venerabilul pontif la sediul ei. Pasă-mi-te casa din bulevardul Elisabeta devenise, prin anumiți scriitori care o frecventau, o officină comunistă, o casă conspirativă. A fost necesară intervenția amicală a lui Dinu Nicodim la generalul Pălăngeanu, prefect al Poliției pe acea vreme, pentru ca admirabilul cetățean Lovinescu să fie lăsat în pace de Siguranță!...”.

● În „Provincia” (nr. 41, ianuarie), Mihail Drumeș vorbește într-un interviu despre debutul său, despre succesul romanului *Invitație la Vals*, despre menirea scriitorului: „Scriitorii sunt farmaciștii sufletelor. Ei vând gânduri și iluzii pentru hrana minții și sufletului. Societatea e datoare să le dea puțința de a trăi din scrisul lor, iar nu din pomeni, sinecuri și slujbe streine de menirea lor. Și să nu le ceară nimic, căci *astfel* ei vor da totul. Dacă le va cere ceva, ei se vor trudi să dea – dar nu vor putea să dea ceva valabil.”

FEBRUARIE

2 februarie

● *Un protest în legătură cu ceea ce se petrece la Universitate* apare în „Dreptatea”: „Față de valul de profesori – un adevărat dumping – care au fost introduși în ultima vreme în Universitate alături de studențime, profesorimea a început să își spună și ea cuvântul de protest. Suntem în măsură să arătăm că în raport cu tăcerea celor mai mulți, sunt și acte de curaj și răspundere pe care le subliniem pentru valoarea lor morală cel puțin. Astfel în ședința din 22 Ianuarie 1947 a Consiliului profesoral al Facultății de Litere din București, d. Prof. T. Papahagi, cunoscut prin atitudinea d-sale antihitleristă, a citit un protest din care, devenind public, extragem câteva pasagii: «Printr-un raport care cred că a fost făcut nu atât din convingere cât din presiune, se cere înființarea unei nouă catedre, anume transformarea conferinței de Filologie română... A se marca prestigiul și rolul celei mai importante Facultăți naționale, care e cea de Litere, la dorințele unor persoane care au la îndemână concursul împrejurărilor politice pentru atingerea scopurilor lor, înseamnă a nu servi interesele Facultății». După ce arată cât de neîndreptățită este promovarea ca profesor a celui pentru care se înființează catedra (doctoratul luat împotriva regulamentului, lipsa totală de activitate didactică și științifică etc.), protestul se încheie astfel: «Cred că sunt suficiente cele expuse mai sus pentru respingerea definitivă a propunerii făcute și în același timp, pentru bararea unor similare tendințe ce ar putea

pune Fac[ultatea]. pe pante periculoase». Protestul, însă ce a fost citit, a fost înregistrat pentru a fi înaintat odată cu dosarul la Rectorat și apoi la minister, dacă nu va rămânea cumva prin cine știe ce sertare, așteptând...alte vremuri!”.

3 februarie

- La rubrica „Însemnări culturale”, nesemnată, în „Lupta Ardealului” este salută apariția, la Editura de Stat, a „farsei” *Nemaipopmenita pantofareasă* de Federico Garcia Lorca. La aceeași rubrică apar câteva rânduri de prețuire a operei lui George Călinescu, de la studiile eminesciene la Istoria literaturii române, „care a constituit, în anii obscurantismului antonescian, o demnă expresie a încrederii în valoarea de examen de omenie pe care o are literatura”.

6 februarie

- Editorialul ziarului „Dreptatea” are titlul *Valoarea ideilor* și este semnat de Vladimir Streinu, care vorbește despre criza culturii, unul dintre subiectele presante ale momentului: „Criza culturii se manifestă în prigoana ideilor, în frica de idealști, în coruperea gânditorilor, în limitarea libertății altora, pe fondul nu al unui dispreț pentru intelectuali, ci din teamă de puterea glasului lor.” Detaliind, Streinu demontează atitudinea puterii în fața intelectualilor: aceasta îi cumpără pe cei care se vând, folosindu-i în scopul propriei legitimări, în vreme ce pe ceilalți – cei incoruptibili – îi limitează în drepturile lor la exprimare: „Guvernele, de la un timp, afișează un dispreț notoriu pentru intelectuali; sub cuvânt că îi prețuiește (e vorba firește de intelectualul producător de idei, nu de intelectuali categorie socială), pe unii îi ademenește și chiar îi cumpără, adică îi compromite, pe alții îi limitează în libertatea lor de a se exprima, îi supune la restricții și obligații (autorizarea publicației, cenzura, acordarea hârtiei etc.) care echivalează cu înăbușirea cugetării libere. Dar în această conduită față de intelectuali, cu mult mai mult decât dispreț, e teama de puterea glasului lor [...]”. □ În același număr, Șerban Cioculescu, în articolul *Condiționări* îi răspunde lui Al. Kirițescu, care în „Rampa” (*Condițiunea artistului modern*) îi acuza, în spiritul epocii, pe artiștii interbelici de izolare în „turnul de fildeș”. Cioculescu se opune condiționărilor exterioare artei, dar, de asemenea, explică modul în care socialismul privește cultura și pe artizanii săi. În acest fragment se poate găsi cheia pentru explicarea modului în care limitarea libertății de exprimare a condus la afirmarea crizei: „Socialismul a înțeles să câștige din primul ceas prestigiul intelectual prin captarea artiștilor, dar și pentru că socialismul nu putea vedea arta decât prin prisma funcției sale sociale. Individualismul estetic și corolarul lui politic au fost probleme pe care socialismul a preferat să le ocolească”.

- Începându-și colaborarea la „Semnalul”, Al. Philippide afirmă câteva principii de lucru în articolul „*Cronica literară*”. *Considerații preliminare*: „Cred că prima preocupare a unui cronicar literar este aceea de-a menționa în însemnările lui mai întâi ceea ce i se pare interesant și abia după aceea ceea ce i se pare mediocru. Există un minimum de valoare literară pe care o carte trebuie să-l aibă pentru a merita să fie menționată. Există și în literatură o valoare marginală, așa cum există și în viața economică. Este tocmai acel minimum de *interes* care te face să continui lectura unei cărți, fie chiar cu sărituri, până la ultimul rând. Despre asemenea cărți trebuie să vorbească într-o cronică literară. [...] O cronică literară care e concepută în spirit de gașcă sau care urmărește alte scopuri (fie chiar și laudabile) decât dezvoltarea gustului literar este tot atât de inoperantă pentru literatură ca și cronica aceea care înregistrează tot ce apare, de la capodoperă la ineptia pură, sub pretext că e obiectivă și imparțială”.

- „Tineretea” publică poezia *Aștept anul nou* de Magda Isanos. Prezentarea semnată S.B. este următoarea: „Poezia Magdei Isanos e mesajul unei vizionare care, înainte de 23 August, căpătase conștiința vremurilor noi, înainte ca acestea să fi devenit o realitate. [...] Ea cântă profetic așteptarea anului unu al unei ere noi, întemeiată pe înfrățirea tuturor oamenilor care-și dau mâna «în numele suferințelor omenești», pentru desființarea tuturor «amintirilor și visurilor șovine»..”

- În „Lupta Ardealului”, la rubrica „Însemnări culturale”, este criticat formalismul în poezie și se deplânge inexistența unui poet social, cu ar fi putu fi Goga „necorupt de înclinările fasciste ale camaradului lui Cuza”, sau cum au avut alte literaturi din jurul nostru: Piotr Bezruc, Ady Endre, Hristo Botev etc.

7 februarie

- Un fragmentul din romanul *Străina*, al Hortensiei Papadat-Bengescu, anunțat să apară „în curând”, este publicat în „Contemporanul”, cu titlul *Acord muzical*. Textul este însoțit de prezentarea lui I[on]. V[itner], care realizează o încercare de adecvare a literaturii prozatoarei interbelice în noul sistem de cerințe ideologizate: „Critica literară își va putea spune un cuvânt mai complex și semnificativ, abia după terminarea aceluia ciclu al Hallipilor, început cu *Fecioarele despletite*, sfârșit pe care autoarea îl fixează în cele două volume ale romanului *Străina*, care vor apărea în curând, și din care publicăm fragmentul de față. Sunt în acest roman personaje pe care cititorul fidel al operei d-nei H. P. Bengescu a avut prilejul să le cunoască mai dinainte. Astfel Elena Marcian din *Străina* este aceeași Elena Drăgănescu-Hallipa din *Concertul din muzică de Bach* (roman al apropierei dintre Elena și virtuosul violonist Marcian) și Drumul ascuns (roman al iubirii dintre Elena și Marcian în cadrul de miraj natural al Elveției). Cu *Străina* ciclul

familiei Hallipa se va închide. Faptul că scriitoarea își curmă șirul unei povestiri desfășurată pe o dimensiune impresionantă a timpului și înglobând o multitudine de variate profiluri umane constituie pentru opera autoarei un eveniment și pentru critica literară un prilej de a privi în ansamblu și din perspectiva timpului o operă atât de bogată în nuanțe epice și atât de discutată. Așteptând apariția volumelor terminus ale acestei impresionante povestiri a familiei Hallipa, trebuie să subliniem aici că opera d-nei H. P. Bengescu va rămâne în istoria literaturii noastre nu numai ca un aport hotărâtor în formarea prozei literare dar și ca un pilon de susținere al romanului citadin, căruia d-na H.P. Bengescu i-a acordat elanul, devotamentul și curajul unei adevărate pioniere. Caracteristicile moșierimii în declin, a îndestulatei mari burghezii și a micii burghezii în oscilantă și derutantă alternativă, între suferința proletarietului și suficiența materială a marelui burghezii, și-au găsit o admirabilă interpretă în d-na H.P. Bengescu. Cărțile sale nu pun nici o teză, iar arta domniei sale nu afirmă nici o tendință. [...] Autoarea a asistat la spectacolul agitat al vieții sociale românești din ultimul sfert de veac. Și a prins în romanele sale contribuția burgheziei românești la alcătuirea acestei vieți și declanșarea acestei agitații. Dacă în viitor vom dori să cunoaștem procesul de creștere și de descompunere al burgheziei, ca clasă socială, vom trebui să ne adresăm, în afara manualelor de specialitate și paginilor de fină observație ale d-nei Hortensia Papadat-Bengescu”.

9 februarie

• Șerban Cioculescu își precizează opțiunile politice în articolul *Stânga și dreapta*, apărut în „Dreptatea”. Țărănist din 1928, el răspunde unor acuzații de adversitate față de noul regim, proferate prin notele din „Scânteia”: „În ceea ce mă privește, am fost întotdeauna un om de stânga, dacă prin acest cuvânt se înțelege practicarea integrală a democrației și privirea liniștită asupra reformelor sociale cele mai echitabile pentru toate clasele producătoare. În tinerețe, am pus semnătura mea pe toate manifestele de protestare, când comuniștii erau scoși în afară din lege. Am înfruntat «generația de la 1922» și huliganii unei minorități universitare turbulente, precum și stigmatizările care intrau în riscul acțiunii mele. M-am alăturat Partidului Național-Țărănist în primăvara anului 1928, și i-am rămas credincios, pentru că am recunoscut și recunosc într-însul singurul factor politic de democratizare a țării, alternativ mințită atât de partidele de dreapta, cât și de cele de stânga. Comuniștii mi-au fost simpatici când erau prizonieri, dar au încetat să-mi placă din momentul în care s-au transformat în prigonitori. Este clar? M-am ridicat altădată contra politicii de siguranță generală a statului, dar constat că aceleași procedee sunt practicate în zilele noastre de chiar acei care fuseseră victimele acestei politici. Dacă aș defini

politică de dreapta, aceea care se practică invariabil în aceleași condiții de nesinceritate, cu născociri periodice de «comploturi» și înscenări de activități clandestine, apoi cu ce se deosebesc «stângiștii» P.C.R.-ului de «dreptiștii» defunctului Romulus Voinescu? În cadrul unei vieți publice normale, cu exercitarea drepturilor de liberă întrunire, de libertate a presei și a cuvântului rostit, și numai în acest cadru, astăzi, neexistent, se va putea face despărțirea apelor, la lumina programelor sociale, politice și economice. Până atunci, monopolul stângii va continua să aparțină artificial acelor care comprimă forțele publice ale națiunii și le falsifică voința. Dacă stânga a ajuns un monopol, nu avem firește nimica de spus împotriva sofismei topografice, ci doar surădem de neseriozitatea monopolizatorilor cu iluzii embaticare, lichidabile în timpul cel mai scurt”.

9 februarie

- Considerați vinovați pentru că nu au luat atitudine împotriva tendințelor militariste ale Germaniei, mai mulți scriitori occidentali sunt supuși unor mustrări severe de Miron Radu Paraschivescu în articolul *Oamenii sunt ceea ce fac, nu ceea ce spun, publicat* în „Scânteia”. Printre cei muștrați se numără Camus, Sartre, Malraux, Julien Green, Breton.

10 februarie

- La rubrica „Mențiuni critice”, din „Jurnalul de dimineață”, Perpessicius comentează volumul lui Marcel Breslașu, *Niște fabule mici și mari pentru mari și mici* (apărut la Cultura Națională). □ La rubrica intitulată „Cadran”, b.b.b. anunță cu bucurie că „unul dintre cei mai mari și demni poeți ai României, un uriaș și un clasic al liriceii, pe care până aci l-am nesocotit, maestrul Isac, a fost tipărit în fine în «ediție definitivă» sub îngrijirea migăloasă a d-lui M.R. Paraschivescu”. □ Se anunță că au fost instituite premiile „Asociației prietenii lui E. Lovinescu”; „Asociația «Prietenii lui E. Lovinescu» aduce la cunoștință că termenul depunerii manuscriselor de poezie, eseu critic, nuvelă, roman și teatru, în vederea acordării premiului anual «Sburătorul» a fost fixată până la 15 Martie a.c.. Manuscrisele vor fi depuse în fiecare Luni dimineața la sediul asociației din B-dul Elisabeta Nr. 95 b. Ele vor fi nesemnate, purtând numele autorului într-un plic închis, cu motto atașat manuscriselor. Rezultatul va fi dat publicității în jurul datei de 1 Mai a.c.. Juriul de premiere este compus din d-nii: Aderca F, Cioculescu Șerban, Negoțescu I., Petrescu Camil, Perpessicius, Postelnicu Ioana și Străinu Vladimir”.

- În „Lupta Ardealului”, Tudor Mileru semnează articolul *Poetul și cititorul* în care acuză permanentizarea poeziilor în „turnul de fildeș”, pretinzând că muncitorii care citesc cărțile lui Marx și Lenin așteaptă o creație angajată, ancorată în real.

10, 12 februarie

● După toate aparențele (intervenția apare în cadrul rubricii sale), probabil că Oscar Lemnaru este cel care publică, în „Dreptatea nouă”, nr. 474, interviul *O vorbă cu domnul Ion Pas, ministrul Artelor* (cu subtitlurile: „Un cuvânt despre d. I. Pas. Aplicarea legii scriitorilor. Un consiliu de îndrumare a repertoriului. Teatrul românesc și prefăcerile sociale. Sfaturi pentru criticii dramatici. Tălmăcirile pieselor de teatru”) (rubrica „Cu ochii-n patru”, p. 2). Ion Pas se referă, în principal, la obligativitatea încredințării traducerilor pieselor membrilor SSR (cf. legii editurilor din anul precedent) și la formarea unui consiliu de îndrumare a repertoriului, în care vor fi „reprezenți conducătorii instituțiilor de stat, ai criticei dramatice, ai autorilor dramatici”; aceștia „vor căuta să imprime acestor manifestări de artă o linie corespunzătoare momentului și culturii zilelor noastre, fără ca totuși să se îngreiească inițiativa conducătorilor de teatru”.

11 februarie

● În articolul *Aleluile culturii române*, publicat în „Dreptatea”, Gheorghe Paltin vorbește despre „noua epocă de piatră” în care a intrat cultura noastră, despre lipsa libertăților individuale și confiscarea artei de către stat: „De la început proclamăm că acel tezaur al nației noastre căruia îi spunem cultura, a intrat într-o nouă epocă de piatră, sau dacă nu a ajuns până acolo, se apropie de ea. [...] Încătușarea individului la galerele forței, cult închinat totemului colectivității și care adesea e explicat ca o înaintare pe bulevardul democrației este cauza hibernării culturii noastre.”

12 februarie

● „Jurnalul de dimineață”, la rubrica „Informații”, anunță un concurs pentru premiarea celui mai bun volum inedit de versuri: „Fundatia Regală pentru Literatură și Artă, primind din partea scriitoarei Sanda Popescu o donație din al cărei venit să se acorde, în amintirea defunctului său soț, Maior Aurel Popescu, un premiu bienal pentru cel mai bun volum inedit de poezii lirice, anunță următoarele: Se deschide un concurs pentru cel mai bun volum inedit de versuri. Premiul este în valoare de 600000 lei, reprezentând venitul fondului donat.[...] Comitetul de premiere, alcătuit din d-nii Tudor Arghezi, prof. Al Rosetti, prof. G. Călinescu, prof. Panaitescu-Perpessicius și Camil Petrescu [...] Acest premiu nu are nicio legătură cu premiile scriitorilor tineri, în privința cărora s-au făcut comunicările necesare”.

13 februarie

● Sub semnătura lui Tudor Teodorescu-Braniște, „Jurnalul de dimineață” publică articolul *Presa de partid și presa independentă*, prilejuit de sărbătorirea unui an de apariție a cotidianelor de partid „Liberalul” și

„Dreptatea”; totodată, un act de obiectivitate și de eleganță de a accepta pluralismul punctelor de vedere. „Dacă va veni, deci, o zi, în care să putem discuta în deplină libertate cu cele două partide, ar fi bine – nu pentru noi, ci pentru educația cetățenească a maselor – ca ziarele acestor două partide să nu uite acest an de luptă grea, ci să respecte și atunci – așa cum se cuvine – argumentul adversarilor lor. Spun acest lucru, pentru că de multe ori în cariera mea, am văzut partide și ziare care prețuiesc libertatea atunci când n-o au, dar o uită atunci când dispun de ea”

• În „Dreptatea”, Constant Tonegaru, semnează articolul ***Poezia și libertatea***, în care ia sarcastic atitudine contra interferărilor sociale în poezie: „[...] poezia este cântecul omului ce se simte liber. O prostie de mari dimensiuni este fără îndoială vânturarea formulei sociale pe deasupra literaturii și în special încercuirea poeziei cu acest cuvânt presupune un fapt de riguroasă constrângere a gândirii artistice.[...] Firește, cum nu există o poezie pentru moșieri și bancheri, tot așa nu există o poezie pentru țărani și muncitori. Există o poezie pentru acei care cunosc poezia, care au cultura necesară s-o primească. Altfel, se realizează numai expresia coborârii la mentalitatea ignoranților, o depășire a folclorului unde s-ar integra prezumativ și fără nicio ocolire, de-a dreptul în zonele subsidiare ale prostului gust. Reclamele la posturile noastre de radio, tangourile ce lansează insecticide ori haturi pentru obținerea siluetei, pe lângă poezia actualmente în vigoare oficial la noi, sunt de o superioritate incomparabilă, ca rol utilitar, tocmai din cauza îngrijitei desăvârșiri estetice cu care sunt difuzate. Așadar, preferăm cântecul – reclamă pentru cutare purgativ decât poeziile d.d. Dan Pușcașu, Miron Radu Paraschivescu, Dimitrie Corbea, alți Corbi, Pușcași, Miron etc., fiindcă tribul este imens pe cât este de sinistru de anonim”.

15 februarie

• „Jurnalul de dimineată” anunță numirea lui Andrei Oțetea la conducerea editurii „Cartea Rusă” (*Noul președinte al editurii „Cartea rusă”*): „La propunerea d-lui M. Magheru, consiliul de administrație, în unanimitate, a ales pe noul președinte al acestui consiliu în persoana d-lui prof. Andrei Oțetea. [...] Vorbind apoi de scopurile editurii „Cartea rusă”, D-sa a spus că aceasta are o dublă misiune: 1. să facă cunoscute realizările geniului popoarelor sovietice, care stau în loc de cinste în cultura universală, risipind toate calomniile și minciunile celor care au căutat, în trecut, să ascundă poporului român adevărul asupra realităților sovietice; 2. să contribuie la ridicarea culturală a poporului român”.

• Tudor Arghezi semnează în revista ieșeană „Pygmalion” un „medalion”-amintire despre G. Ibrăileanu. Este un exercițiu de admirație, construit pe retorica vârstelor omului. „Mi se pare că întâia oară l-aș fi zărit în strada Doamnei, la clubul socialist al ziarului «Lumea nouă»[...]. Aveam vreo

șaisprezece, șaptesprezece ani, vârsta socialismului romantic. Ibrăileanu, dacă nu mă înșel, cel mai feroce cititor al bibliotecii, purica pe cotoare raftul de cărți. Mi-au rămas de atunci în suvenir ochii lui, ca într-un peisaj variabil, lacul neschimbat și același. Unde am mai văzut acești ochi de catifea? m-am întrebat la Iași, când aveam treizeci și cinci de ani. Erau singurii, cu o expresie unică; o căutătură iconografică, dreaptă, sinceră, neiscoditoare, adâncă; surâs de încredere și de suferință. Pe omul cu ochii aceea puteai să întemeiezi o certitudine definitivă și de intelect și de caracter.”; „La Iași l-am văzut de mai multe ori pe Ibrăileanu. [...] Ultima oară, dus de brațul lui Topârceanu care tocmai creștea într-un potcapet preoțesc un pui de vulpe sau de lup și în colțul odăii un păianjen, l-am vizitat în fundul unei curți mari, într-o cameră vastă. Parcă în strada Romană. Era bolnav sau obosit. Ibrăileanu lucra de predilecție noaptea, când zgomotul trece.” [...] „Între timpuri, apărând «Viața socială» a prietenului Cocea, cu oarecare mostre din manuscrisele mele – e o viață de atunci – ne-am pomenit pe neașteptate, cu Ibrăileanu, în biroul unde băjbăiam pe niște hârtii în serviciul unei tipărituri de afaceri scrisă în două limbi, din care una franceză.[...] Era îmbrăcat frumos, într-un costum alb, probabil din mohair mănăstiresc, în și mătase, purta pălărie de fină panama, dulce, gesticulând lângă piept cu niște mâini de la încheietura căroră lipsea numai dantela, ca să pară ale unui monsenior”.

● În „Dreptatea” Vladimir Streinu semnează articolul *Critică și metodă*, în care își exprimă neîncrederea critica literară marxistă: „În Franța, un domn A. Cornu, sub titlul *Marxisme et Ideologie* [„La Pensée(...)”, nr.2, 3, Janvier-Juin, 1945] își propune să întemeieze o critică marxistă. E vorba deci de o metodă nouă de cercetare. Suntem destul de sceptici, nu din cauza punctului de vedere materialist istoric, adică determinist, pe care îl proclamă, ci din cauza spiritului de metodă, care, după atâtea falimente, este din nou adoptat.” □ La rubrica „Note și comentarii” este comentat acid, fără semnătură, editorialul *Solidaritate*, publicat de G. Călinescu în „Națiunea”:- „De la o vreme a schimbat condeiul pe oiștea lui Ieremia. Conducând un ziar de perete și garduri s-a echipat omul cu scula necesară. Așa că d. G. Călinescu scrie: «Rațiunea unui partid este în primul rând posibilitatea de a participa la evenimentele de seamă». Dreptate are. O are cu atât mai mult cu cât se referă la disprețul d. Maniu și Brătianu pentru «solidaritatea și solidarizarea cu Blocul». D. G. Călinescu ȘTIE că Guvernul nu acordă această POSIBILITATE DE PARTICIPARE la evenimente decât constelației solare B.P.D.. Cu toate acestea, tot d-sa mai scrie: «Din motive pe care nu am căderea a le examina, partidele d-lor Brătianu și Maniu s-au abținut de la această îndatorire». Greșit! d. G. Călinescu are «CĂDEREA». Dar ca orice «căzut» nu are autoritatea morală să o facă și nici priceperea politică” (d. G. Călinescu).

16 februarie

● La rubrica „Vitrina cărților” din „Rampa”, „nic” îl ia în zeflemea pe Vladimir Streinu pentru o cronică apreciativă la adresa Soranei Gurian. „Dacă d. Vladimir Streinu crede că proza românească este astăzi în mâna femeilor – ne permitem la rândul nostru să credem că cei mai mulți critici ai noștri sunt politicoși cu doamnele. După dubiosul succes al *Zilelor care nu se întorc niciodată*, d-na Sorana Gurian vine să ne dovedească, odată mai mult, că stilul revistelor gen «Femeia și căminul» e transpozabil literar, în așa fel încât să nu sufere prea mult nici una din părți”. □ În același număr este semnalat volumul *Libertatea de a trage cu pușca* al lui Geo Dumitrescu: „În sfârșit, de mult anunțatul volum de poeme al d-lui Geo Dumitrescu, *Libertatea de a trage cu pușca* – a apărut la editura Fundațiilor Regale. [...] *Libertatea de a trage cu pușca* ne delimitează un sector de poezie care la primele ei insinuări s-a dovedit salutară pentru remanențele misticoide ale vremii. Prozaismul ironic a venit să contrabalanseze exaltările fără conținut și atitudinea nefalsificată, simplă în fața vieții a reîntronat personagiul uman înlocuind falșii idoli. Astăzi, savoarea versurilor lui Geo Dumitrescu biruie frumos obișnuința noastră și trecerea timpului”.

17 februarie

● Moare, la Paris, Elena Văcărescu, care „prin întreaga ei activitate, a adus uriașe servicii țării. Ca poetă, a contribuit cu mult la cunoașterea României peste hotare. La Liga Națiunilor și în toate forurile în care a fost chemată să colaboreze, a adus, odată cu marele prestigiu cucerit, o permanentă și caldă iubire de patrie. În lungul șir de ani cât a locuit la Paris, a înfățișat neînterupt și a susținut cu dârzenie și abilitate cauza românească”. (Cf. „Jurnalul de dimineată” din 19 februarie, *Elena Văcărescu a murit*).

18 februarie

● În „Jurnalul de dimineată”, la rubrica „Mențiuni critice”, Perpessicius semnează un text *In memoria lui Scarlat Struțeanu*. □ Un comunicat al Ministerului Informațiilor anunță că *Nu se mai acordă autorizații de apariție pentru noi publicații*: „Ministerul Informațiilor aduce la cunoștința celor interesați, că dată fiind actuala situație a producției de hârtie și necesitatea de a asigura un minimum din cotele de hârtie repartizate publicațiilor existente, nu se mai acordă nicio autorizație de apariție pentru noi publicații. Data la care Ministerul Informațiilor va fi în măsură să acorde noi autorizații va fi comunicată publicului în timp util”.

20 februarie

● „Tinerețea” publică poezia *Te afunzi mereu*, de I. Păun-Pincio, însoțită de prezentarea semnată S.B.: „I. Păun-Pincio este, la noi, unul dintre primii

poetii care și-au aruncat privirea asupra vieții proletare, luând atitudine de participare și revoltă”.

21 februarie

● Șerban Cioculescu arată, în articolul *Scriitorul în societate*, publicat în „Dreptatea”, cum atât tendința socială, cât și cea națională cresc firesc din experiența scriitorului. Angajarea și mobilizarea reprezintă trăsături caracteristice regimurilor dictatoriale: „Dacă scriitorul nu găsește în experiența lui proprie imboldul unor construcții de tendință, fie națională, fie socială, zadarnice sunt directivele sau normativele cu scopuri propagandistice. Nimeni nu se gândește să interzică scriitorilor orice preocupare de ordin social. Ar fi o naivitate neoperantă. Dar tot atât de neeficace este și chemarea către scriitori de a-și schimba complexa structură interioară, printr-o metamorfoză obligatorie, în serviciu comandat.”; Condiția esențială pentru apariția unor creații valoroase și autentice o constituie libertatea (atât interioară, cât și cea exterioară) a artistului: „Numai prin frământarea efluviiilor interioare ale neliniștii, artistul își poate însuși resorturile creației, ajungând la o sinteză creatoare. În cadrul acestei sinteze privim și soluțiile sociale, directe sau indirecte, care răzbat din opera de artă. Totdeauna când se rostesc, ele fructifică într-un fel asupra societății, care e nevoită să mediteze asupra lor.[...] Scriitorul ajunge astfel, prin puterea talentului său, să participe la schimbarea feței lumii, când se exprimă neconstrâns, liber, din adâncimea ființei lui sufletești.”

● În „Scânteia”, M. R. Paraschivescu își exprimă „admirația și recunoștința” pentru Elena Văcărescu, într-un articol la moartea acesteia: „În această adeziune din ultimii ani ai vieții sale la lupta de ridicare și promovare a valorilor adânci, cu adevărat populare, secondând și sprijinind cu talentul și prestigiul ei literar și politic, acțiunea guvernului democrat al României, Elena Văcărescu a realizat o adevărată depășire a ei însăși, a condițiilor sociale și istorice din care venea, fiindcă a rupt cercul meschin al intereselor unei clase în declin din care, prin naștere și tradiție, făcea parte, înrolându-se conștient și cinstit alături de vrednicii reprezentanți ai poporului său”. □ Comentând volumul *Libertatea de a trage cu pușca* al lui Geo Dumitrescu, Paul Cornea aruncă săgeți critice în varii direcții: a expresiei ermetice, a crizei culturii, a lui Ion Caraion. „Pentru cei care confundă poezia cu un maldăr de minerale inerte, voind-o lipsită de idei și cât mai detașată de realitatea socială, poemele lui Geo Dumitrescu constituie un vot de blam, cu atât mai răsunător cu cât vine din partea unei vocații artistice incontestabile. *Libertatea de a trage cu pușca* demonstrează că versurile nu trebuie să fie ilizibile pentru a place și că nu trebuie să fie nebuloase pentru a transmite un mesaj. Pe de altă parte, acest volum ne înfățișează un poet care nu socotește viața de fiecare zi prea banală pentru a-i servi ca izvor de inspirație

și care nu se sfiește să-și pună întrebările într-un limbaj curățat de obscurități și stăpânit de legea sincerității”. În concluzie, „trebuie să recunoaștem în Geo Dumitrescu pe omul care are curajul de a fi cinstit și clar cu el însuși, pe scriitorul care nu face din poezia sa o redută inaccesibilă, menită să-i asigure evadarea din realitate, ci dimpotrivă, cu ajutorul ei, încearcă să se orienteze în această realitate și să o dezlege, spre beneficiul lui și al altora”.

23 februarie

- „Jurnalul de dimineață” informează despre *Procesul foștilor miniștri antonescieni*: „Înalta Curte de Casație, secția II-a, urma să judece azi, recursurile declarate de grupul foștilor miniștri antonescieni având în frunte pe Mircea Cancicov. Pentru motive procedurale judecata a fost amânată pentru 21 Martie 1947”.

- Tudor Arghezi denunță, într-o tabletă din „Adevărul”, mizeriile permanente din lumea scriitorilor, acuzând lipsa hârtiei și, mai ales, cenzura (*Viața literară*): „Dragă domnule Cititor, tot o porcărie e și viața literară, ba poate că mai rău. De unde începe această viață ca să se poată numi cu drept viață literară? De la ziar și revistă și ea ține până la carte. Întâi nu ți se dă hârtie, adică nu ai de unde o cumpăra; adică ai de unde să cumperi cu prețul împătrit, ceea ce nu-i o viață, ci o moarte literară. Al doilea, trebuie, tu scriitor cunoscut și apreciat, ba câteodată și premiat cu titlul de național – și nu numai atât ci și sărbătorit, să ceri autorizație ca să scrii, cuvintele românești fiind încuiate în lada de fier și cheile stând pe verigă în buzunarul unor domnișori care au învățat să iscălească exact. Încolo, viața literară e liberă, cu condiția să nu scrii. Autorizația cerută, dacă ai norocul să fii scriitor propriu-zis, ți se refuză chiar sprijinită de un rector și un ministru. Singuri au dreptul să le fie acordată profesioniștii de a zecea și a cincisprezecea mână. Apoi presa fiind liberă și condeiul de așîderi, trebuie să ceri voie și de tipar, la cenzură fiecare slovă trecută din alfabet în manuscris. Fericirea scriitorului durează neîntrerupt de vreo cincisprezece ani”. Textul arghezian va fi pretextul unui atac dur lansat de Miron Radu Paraschivescu în „Scânteia” din 3 martie.

- În articolul *Contra spiritului de metodă*, publicat în „Dreptatea”, Vladimir Streinu vorbește, de pe poziții adverse, despre începuturile criticii sociologice la noi: „E vorba bineînțeles de Dobrogeanu-Gherea, adevărată frână a culturii noastre în materie de critică sociologică. Sub titlul «Materialismul economic și libertatea» (Lumea nouă științifică și literară, nr. 1-2, 1895) Gherea își previne compatrioții [...] împotriva rătăcirilor critice la care i-ar fi îmbiat marxismul. [...] Primul nostru critic «determinist» a făcut, prin urmare, imposibilă apariția la noi a unui domn Cornu. Tinerii noștri, care se exercită merituos dar întârziat în această materie, ar trebui mai curând să-și cerceteze clasicii. Critica nu are nimic de câștigat de pe urma

unei singure metode.” □ Referindu-se la tendința de readucere a determinismului critic – demult depășit ca metodă – ca grilă de analiză a literaturii, Vladimir Streinu se opune de fapt tentativelor „pedagogiei și politicii de a interveni în artă”, căci „Metoda critică nu înseamnă determinism critic. Cine adoptă pe fiecare dintre ele, proferează implicit convingerea că poate determina caracterul intim al operei prin psihologia artistului, biografului, prin modul familial, intelectual, social, prin sistemul economic, prin clasă, naționalitate, rasă etc”.

- Scurta aventură de deputat în județul Botoșani a lui G. Călinescu îi prilejuiește lui Ion Zurescu următoarea tiradă: „Da, domnule Călinescu. Ai dreptate. Să nu te duci să vezi. Să nu te duci cu mâna goală. Să nu te duci numai cu vorbe, cum te-ai dus în noiembrie trecut. Este mai comod așa. De ce să mai vezi suferințele botoșănenilor, că vorba d-tale, le cunoști. Este de altfel și mai prudent așa.” Textul apare în „Liberalul” și are titlul *Să nu te duci, domnule Călinescu!*.

26 februarie

- În articolul *Necazuri* din „Jurnalul de dimineață”, Tudor Teodorescu-Braniște scrie despre sărăcia învățătorilor și penuria de hârtie.

26, 28 februarie

- Pledoaria lui Vladimir Streinu despre autonomia operei de artă (*Marxism și creație literară*, publicat în „Semnalul” din 23 decembrie 1946, în care criticul susține că „literatura nu e legată de niciun determinism, că arta este autonomă, că prefacerile sociale, politice sau economice, că realitățile fiziologice, că, într-un cuvânt, faptele, să le zicem ponderabile, ating cel mult tangențial formele creației artistice, filosofice, poetice”) este sancționată de Oscar Lemnaru, în articolul *Determinism și creație artistică*, publicat în „Dreptatea nouă”, nr. 495: „Firește că opera de artă «nu traduce direct în planul expresiei artistice o psihologie, o biografie, o sociologie, o epocă», cum spune domnul Vladimir Streinu, dar ea exprimă ca printr-un proces de alchimie interioară compoziția tuturor acestor date. În fond avem de-a face cu un determinism cum nu se poate mai riguros, dar ale cărui legi nu sunt totdeauna la suprafața conștiinței noastre. [...] Operele de artă, ca și pietrele, ca și apa, ca și vântul, se comportă după anumite legi, pentru că altfel ele ar constitui, cum spune înțeleptul de la Amsterdam, un imperiu într-un imperiu. A gândi altfel înseamnă a trăi sub semnul superstiției și al prejudecăților, ceea ce constituie o atingere serioasă a integrității și exigenței veacului nostru”.

28 februarie

- În „Contemporanul”, Grigore Preoteasa semnează articolul *Crizologi și Marxistologi*, în care îi combate pe „ultimii doctrinari ai reacțiunii”, printre

aceștia numărându-se „una dintre Minervele *Dreptății*”: Vladimir Streinu. Privită ca un simptom idealist, aflat în raport antinomic, ireconciliabil, cu materialismul istoric, „criza culturii și a moralei” este caracterizată sub aspectul unei „farse de ideologi fără ideologie”. Comunistul propagandist nu neagă existența crizei, doar că aducerea în prim-plan a fenomenului o consideră manifestare obstructivă, declanșată de opoziții politici: „Am constatat că această criză există ea fiind proprie ideologiilor reacționare, care cred că lumea s’a născut și moare odată cu ele și care incapabile de o analiză obiectivă a realităților în mișcare, se văicăresc asupra unei inexistente crize universale”. □ La rubrica „Marginalii”, AL. I. ST.[efănescu] semnează notița *Din repulsiile d-lui Vladimir Streinu*. Pe un ton patetic-insinuant, autorul susține dreptul proletarilor de a avea cărți-reprezentative (cu „teme sociale”), editate în condiții „artistice și elegante”. Este sancționată atitudinea lui Vladimir Streinu, critic caracterizat drept „romantic și passeist”, „reprezentant mai rășărit [...] al filosofiei lui înapoi”, de a fi tratat cu dispreț asocierea literaturii momentului cu tipăritura bibliofilă: „*Hârtia de calitate rară, formatul mare, ilustrațiile* i se par d-lui Streinu că nu se potrivesc cu revoluția proletară. După părerea eminentului critic, publicului proletar nu trebuie să i se ofere decât hârtie proastă, litere microscopice, cerneală cât și spălăcită și mai ales cât mai multe greșeli de tipar.[...] D. Vladimir Streinu n-a văzut niciuna din publicațiile sovietice populare, periodice sau volume, în care prezentarea grafică aliază în mod cum nu se poate mai fericit eleganța cu ieftinătatea, frumosul cu utilul, dificultățile textului cu larga lui răspândire”.

● „Ultima oră” publică interviul *De vorbă cu autorul dramatic Tudor Arghezi*, realizat de Constanța Trifu în timpul repetițiilor la piesa *Seringa*: „Am scris *Seringa* în lagăr, comandată fiindu-mi de Liviu Rebreanu, înaintea cunoscutului meu act atât de comentat. Am ales lumea medicilor drept cadru al acțiunii, pentru că dintr-un îndelung contact cu discipolii lui Esculap, am putut deduce plăgile acestei profesii. Bineînțeles că pedeapsa pe care trecutul regim a crezut că o merit pentru poema în proză *Baroane!* a atras pentru mine dizgrația lui Liviu Rebreanu. Piesa, comandată anume, nu mi-a mai fost cerută și nici eu nu am mai prezentat-o vreunui teatru. După 23 August, d. Vraca, directorul Teatrului Victoriei, aflând de existența ei, m-a rugat să i-o dau. Numărul interpreților – sunt douăzeci și patru de personaje în *Seringa* – l-a făcut să renunțe la reprezentarea ei, oferindu-se în schimbă s-o recomande Teatrului Național. Comitetul de lectură a adoptat-o și directorul de astăzi al primei noastre scene, poetul Zaharia Stancu, dârz și hotărât din fire, a trecut la transformarea ei în spectacol”.

[FEBRUARIE]

● Numărul 2 al revistei „Ramuri” publică, printre altele un studiu despre *Poetul Ion Pillat*, de T. Păunescu-Ulmu, și articolul lui Ilie Popescu Teiușan,

Școala și politica, analiză a ingerințelor Puterii în activitatea școlară. Autorul admite controlul administrativ, însă nu și orientarea politizată la nivelul activității de formare: „Unde însă amestecul politicii de partid în școală devine o mare primejdie, un atac direct la însăși ființa învățământului, o pricină de disoluție, este în pervertirea caracterelor ridicând pe cei nevrednici peste cei merituoși, sfărâmând orice ierarhie a valorilor, promovând incompetența și încărcând-o cu onoruri, atribuindu-i titluri nejustificate prin nici un fel de muncă sau devotament pentru cauza învățământului; este încă în nesocotirea legilor și regulamentelor școlare, în anarhizarea programelor școlare, în domnie bunului plac și a inspirației momentane, fără studiu și fără prevedere. [...] În esența ei, școala este înainte de toate un instrument al spiritului în necurmată desfășurare pe plan istoric”.

● În numărul din februarie al „Revistei Fundațiilor Regale” publică *Versuri* Lucian Blaga și Nina Cassian, Virgil Ierunca semnează articolul *Eugen Jebeleanu, traducător al lui Rilke*. □ Eugen Schileru analizează romanul *Enigma Otiliei* al lui G. Călinescu, încercând să îl desprindă de eticheta „balzacianismului”, în favoarea unor modele creatoare de psihologii moderne (Freud, Proust, Joyce, Pirandello): „Nu e o carte nouă, ci reeditarea uneia dintre izbânzile autentice ale romanului nostru modern. S-a spus și cu ocazia apariției că e singurul roman balzacian din literatura noastră. Afirmatie în cea mai mare parte justă, dacă ne gândim că el reflectă viața unui fragment din societatea românească de la începutul secolului nostru, dacă ne gândim la pasiunea autorului pentru redarea atmosferei epocii, atmosferă ce reiese din emanațiile subtile ale decorurilor și obiectelor, la această pasiune pentru viața secretă a obiectelor, dacă ne gândim la « monomania » personajelor, adică la axarea lor pe o pasiune dominantă. Afirmatie într-o bună măsură inexactă, dacă ne gândim la cât de departe sunt personajele din acest roman, de cele din romanele ce compun « La Comédie humaine » (Și cât de departe rămân chiar atunci când reușim să înțelegem toată polifonia personajelor balzaciene)”.

MARTIE

1 martie

● În „Veac nou”, Eugen Jebeleanu semnează articolul *Condiția materială a scriitorului și cultura*, în care susține proiectului de înființare a bibliotecilor publice, inițiat de Ministerul Artelor: „Cultura unei țări nu este însă determinată numai de creatori, adică numai de izvoare, ci și de mulțimile care absorb apa vie a acestor izvoare. Degeaba va da la iveală scriitorul opere, dacă nu se va oferi celor mulți posibilitatea să le citească”.

● Sub titlul *Vizuirea luminată* revista „Orizont” publică „pagini inedite dintr-un Jurnal de Sanatoriu” al lui M. Blecher. Într-o notă din final este anunțat

de către S.P. proiectul editării *Operei complete*: „La sugestia noastră, d. profesor Al. Rosetti a primit să tipărească, în Editura Fundației Regale pentru Literatură și Artă, opera complectă a lui M. Blecher. Ea va fi cuprinsă în două volume. În primul, vor găsi loc cărțile apărute precum și jurnalul de la Berck *Viziunea Luminată*, rămas în manuscris. Al doilea volum va cuprinde desenele, ciornele de manuscrise precum și corespondența”.

3 martie

● Apare în „Scânteia” articolul *Drumurile unui poet: T. Arghezi*, în care M.R. Paraschivescu atacă dur opinia exprimată de „poetul premiului național”, în tableta *Viața literară*, publicată în „Adevărul” din 23 februarie și reluată pe prima pagină de oficiosul „Dreptatea”. Conform acesteia: „Viața e o porcărie, nu o luptă; și nu numai viața obișnuită, dar și cea literară, ba poate că mai rău”. Într-un limbaj violent, ziaristul comunist consideră că părerea este „demnă de toți ratații, de toți expropriații și mizerșii, acriți fie-n neputință, fie-n blazare sau veninuri mărunte, consumate lăuntric”, în orice caz inadecvată unei personalități ca Arghezi: „Nu, hotărât, nu acesta poate fi mesajul unui mare poet”. Ajuns în acest punct al diatribei, M.R. Paraschivescu strecoară câteva interogații care răspândesc în jur dubii: „Dar, vorba e, după cum gândește și cum scrie, este d. Tudor Arghezi, într-adevăr un poet mare? Un scriitor al cărui mesaj poate fi rezumat la «porcăria vieții» este în vreun fel vrednic de a fi numit «„mare»”? M.R. Paraschivescu disociază apoi creația de „meșteșug migălos”, centrată pe formalism și limbaj, dar fără „idei înalte”, și plierea slugarnică în fața potențailor vremurilor, practică cu spor de Arghezi, într-o echilibristică exersată atât la dreapta, cât și la stânga politică. Cu acest prilej, se reamintesc elogiile aduse lui Adolf Hitler, lui Moța și Marin, lui Carol al II-lea, industriașului Malaxa, mareșalului Antonescu, generalului Rădescu, păcate capitale care, totuși, nu au împiedicat obținerea recunoașterii naționale din partea regimului Petru Groza. Nedumerirea lui M.R. Paraschivescu rămâne un caz deschis: de vreme ce Arghezi a fost nu doar iertat pentru greșelile trecutului, ba chiar distins cu un premiu național, cum se mai justifică percepția acestuia asupra vieții ca „mare porcărie”? „[...] una e să te adâncești pe tine, recunoscându-ți cinsti și drept greșala, și asta presupune mult mai multă tărie lăuntrică, decât să te pleci slugarnic tuturor vânturilor și deșertăciunilor de-o clipă”. (vezi Anexa)

4 martie

● În „Drapelul”, Emil Manu scrie despre necesitatea redeschiderii Bibliotecii Academiei (închisă din motive de „economie”) și importanța ei în viața culturală românească: „Cărțile nu pot fi împrumutate acasă, căci Academia

are cărți unice, atmosfera de studiu și calm spiritual din această occidentală bibliotecă nu poate fi compensată”.

5 martie

● M.R. Paraschivescu răspunde, în „Scânteia”, cu articolul *De la Dealul Mărțișorului la... Iasnaia-Poliana* unei notițe nesemnate din „Adevărul”, în care i se lua apărarea lui Arghezi, măcar pentru a fi scris pamfletul *Baroane!* și a fi fost internat în lagărul de la Tg. Jiu. Vădit moderat inițial („Nu este vorba în treaba pe care ne-o propunem de «desființarea» lui Tudor Arghezi, ci de ceva mult mai necesar și mai pozitiv: de a stabili, după juste și obiective criterii, locul pe care autorul *Cuvintelor potrivite* îl deține în tânăra noastră literatură, de a verifica temeiurile și drumurile prin care el îl deține. E o treabă de analiză și sinteză critică, iar nu de «dărâmare», aceea pe care ne-am propus-o”), tonul degenerază progresiv în furie justițiară: „Și asupra acestei opere vom întreprinde noi judecata critică, oricât de naivă ar vrea să o facă să pară cei interesați să impună fără discernământ idoli și autorități de lucru nejustificate, sau în orice caz, nejustificate îndeajuns. Deși istoria stă mărturie că idoli mai mari s-au prăbușit atunci când popoarele s-au trezit la o deplină și liberă conștiință de sine, acea libertate împotriva căreia T. Arghezi a luptat cu o înverșunată consecvență, demnă de o cauză mai bună”. (vezi *Anexa*)

8 martie

● În „Veac nou”, Ion Biberi semnează articolul cu tentă lozincardă, *Cultură pentru popor*, în care se referă la acțiunea de culturalizare a celor săraci: „Cultura nu trebuie să fie limitată la clase sociale privilegiate. Bucuria gândului și a cititului vor trebui să fie împărtășite de toți oamenii, fără deosebire de origină și condiție socială. Numai cultura, prin carte și artă, eliberează pe om de prejudecăți și-i pregătește o existență demnă și liberă. [...] Am fost cu ani în urmă medic de plasă în trei regiuni diferite ale țării. Am rămas în acest mediu aproape doi ani și am putut să îmi dau seama că statisticile analfabetismului în țara noastră nu răsfrâng nici măcar aproximativ tragica realitate a vieții noastre rurale. Căci nu este vorba numai de faptul că țăranul român nu știe să scrie sau să citească, ci de urmările acestei stări de lucruri: de prezența superstițiilor în spiritul acestei populații, a ignoranței de a se îngriji fizic, de a-și alimenta și îngriji copiii, de a-și construi o casă, sau de a lucra rațional ogorul. [...] De altminteri, starea actuală nu alcătuieste numai un prilej de tristețe. Alături de postularea de principii, s-a trecut la acțiune practică. Opera e desigur la început. Dar începutul e încurajator. Teatrul Poporului a dat câteva sute de reprezentații în centre sătești și în orașele de provincie; legea bibliotecilor publice, aflate în proiect la Ministerul Artelor, va înzestra satele cu volume conținând

cunoștințe folositoare și opere din clasicii români; colecții de cărți populare, la preț modest, urmând a fi difuzate în tiraj mare, sunt în pregătire. Opera aceasta trebuie continuată cu energie. Ea trebuie coordonată. Editurile de Stat, ca și inițiativa particulară, Posturile de Radio și diferitele Ministere, fiecare în zona proprie de activitate, vor trebui să-și mărească efortul pentru răspândirea și afirmarea culturii populare”.

10 martie

- „Jurnalul de dimineață” anunță *Inaugurarea „Casei prieteniei româno-sovietice”*.

12, 14 martie

- Menționăm, cu titlu bibliografic, două intervenții din „Dreptatea nouă”, nr. 507: interviul (datorat probabil lui Oscar Lemnaru) *De vorbă cu d. Ury Benador, în preajma apariției vol. II „Ghetto veac XX”* (subtitluri: „Profil. Colaboraționismul lui Beethoven. Dialectica literară. D. Ury Benador și băncile domniei sale. Ați făcut vreodată poezie? Artă pură sau artă cu tendință? Un răspuns laconic”) și cronica lui Ovidiu Constantinescu, *Ticu Archip, „Soarele negru”, vol. I, „Oameni”* („Cronica literară”).

14 martie

- „Jurnalul de dimineață” consemnează *Sărbătorirea D-lui N.D. Cocca* la „împlinirea a cincizeci de ani de carieră publicistică”. Printre participanți: Tudor Arghezi, Gala Galaction, Iser, Em. Serghie, Tudor Teodorescu-Braniște.

16 martie

- Sub semnătura lui Ion Ghica, în „Jurnalul de dimineață” apare articolul *Rătăciții*, despre rolul intelectualilor în trasarea liniei morale potrivite unei societăți democratice: „[...] multă atenție la această masă dezorientată din care se pot recruta rătăciții de mâine. În această luptă – căci este o adevărată luptă – intelectualii trebuie să aibă un rol decisiv, să nu rămână ca altădată, la marginea luptelor sociale”.

- Apare „Revista literară”, „sub egida Fundației Culturale Regele Mihai I”. În articolul-program *Revista pentru toți* (semnat „Revista literară”), publicația își asumă „rolul de îndrumare culturală în viața poporului”: „Exercitând în paginile acestei reviste o critică literară și artistică bizuită pe cea mai riguroasă obiectivitate, noi vrem să-i învățăm pe oameni să nu disprețuiască nimic, ci vom căuta să facem înțeleasă de cât mai mulți opera de artă vrednică de acest nume. Revista noastră vrea să fie un fel de dicționar care să lămurească și să traducă tuturor semnele artei prin care poetul, romancierul, dramaturgul, eseistul și-a povestit sufletul său. Un dicționar care să explice încheieturile și

miezul statormnic omenesc, ascunse sub fețele felurite ale operei de artă. Într'un anume înțeles, cel bun, aceasta se cheamă o treabă de popularizare. Așadar, conducându-ne și de tradiția pe care o reînnodăm prin această nouă serie a revistei și prin continuarea unui lucru neîntrerupt cu această instituție, am înțeles să o punem sub egida Fundației Culturale Regele Mihai I, care își reîntregește astfel activitatea și preocupările, readucând în câmpul ei de acțiune, orientarea artistică și literară a marelui public. Prin aceasta, Fundația își adâncește și mai mult rolul de îndrumare culturală în viața poporului. Căci înainte de a avea această nouă revistă, ea era lipsită de o publicație centrală prin care să promoveze valorile literaturii în acord cu programul ei de largă cultură populară". □ Zaharia Stancu semnează editorialul *Aripile poeziei*, în care blamează creația lirică interbelică (atrasă de superficialități ale existenței și refractară la tumultul vieții reale). Nesatisfăcut de „vechiul” lipsit de „substanță”, autorul își exprimă cu entuziasm încrederea în generația tânără de poeți, considerând că stângăciile ei formale sunt deocamdată acceptabile, de vreme ce mesajul se acordă perfect la spiritul optimist-progresist: „Poezia generației mele a fost una cu orizont mărunț, întunecat. Poeții, câți au avut aripi le-au pierdut pe drum. Se cuvine s-o mărturisim. Ultimele două decenii n-au fost prielnice poeziei înalte. Din vechea gardă, câțiva izolați au ținut cu fire de aur broderii de preț dar aceste broderii au trecut pe sub prea puține priviri. Strada n-a luat niciodată în acest răstimp contact cu poezia, nici uzina, nici satul. De bună seamă, vina n-ar putea să cadă asupra străzii, asupra uzinei, asupra satului. Contactul, dacă s-ar fi încercat, n-ar fi putut avea loc. Poeții dintre cele două războaie mondiale, parcă ar fi vrut să spună ceva mai mult decât au spus-o și n-au izbutit. În trecuții ani de întuneric, am cercetat îndelung și atent și înarmat cu răbdare fără seamăn, întreaga producție poetică românească de la întâii zori ai acestei poezii și până în zilele acelea. Ajunsesem să aleg trei sute și ceva de poeme, pe care plănuiam să le încheg într-o antologie. Manuscrisul s-a rătăcit, o dată cu altele, în iureșul bombardamentelor din Aprilie 1944. Cândva râvnesc să reiau această prea plăcută muncă de la capăt. Spuneam mai sus că poeții generației mele au vrut parcă, să spună ceva, au spus dar nu deplin. Ei au văzut viața și au trecut pe lângă ea fără să-i cânte amploarea vijelioasă. S-au oprit la mărunțișuri. Unii au avut chiar glas puternic de-ar fi putut să străpungă cerurile și să sfarme stâncile cu el. Glasului și-au pus surdină. Au cântat florile, catifelele, melancoliile toamnei. Frumos. Cu delicatețe. Cu talent. Cu pasiune. Mai trebuiau să cânte și altceva și n-au cântat. Este de plâns pierderea, dar răul își are leacul lui. Și leacul acesta s-a ivit și azi îl gustăm cu toții. Iată, eu citesc cu nemărginită plăcere poemele celor tineri de tot. Sunt fierbinți și pasionați acești ultimi poeți tineri care, peste două decenii de pace și belșug, vor fi ei înșiși ușor demodați, depășiți de alți tineri. Nu găsesc tinerii aceștia totdeauna cuvântul potrivit pentru ceea ce vor ei să spună lumii și nici nu izbutesc să-și îmbrace

nelineștiile și uriașele strigăte în forme înalte de artă. Dar dedesubtul cuvintelor lor, aspre ca pietrele colțoase, în adânc, se străvede substanța. Poezia lor are aripi. Aripi largi, cuprinzătoare, puternice. Cu ele vor sbura până lângă luceferii albaștri și mai departe. Glasul lor se va limpezi și va străbate toate văzduhurile. Vraja imaginilor lor va cuprinde toate inimile. Climatul pe care până acum nu l-a avut nici o generație de poeți români, îl are acest stol voinic, sburdalnic și curajos de noi sosiți. Aripele poeziei românești, îmi place s-o cred, vor crește sub ochii noștri, aci, lângă noi, în paginile acestea”. □ La rubrica „Omul și stiloul”, Mircea Pavelescu atrage atenția, într-o notă privind un articol apărut în revista ieșeană „Pygmalion”, asupra ipocriziei semnatarului, J. Popper. Acesta uitase că, numărându-se printre „clerici” (n.b. printre intelectuali, în terminologia lui Benda), proiectele sale ar fi fost supuse în egală măsură categorisirii ca „utopii”. „Un domn anume, J. Popper, se supără în revista *Pygmalion* din Iași pentru că, după părerea d-sale, «clericii» adică artiștii nu sunt lăsați în pace. Prea se vorbește mult de cultură, și asta îl deranjează pe d. Popper de la Iași, el însuși un cultural, un «cleric» cum place dumnealui să se considere.[...] Iată așadar, enunțată cum nu se poate mai limpede și hotărât pricina pentru care programele «clericilor» au purtat titlul de utopie! Ne întrebăm însă ce titlu poate purta stilul atâta de doct și de pozitivist al d-lui J. Popper de la Iași stil care, - pe lângă beția de cuvinte semnalată de răposatul Maiorescu – e o adevărată orgie? Ca în buna tradiție a dulcelui târg al Ieșilor. Dulce și răbdător...”. □ La „Revista presei”, Paul Scorțeanu comentează acid sumarul numărului din ianuarie al „Revistei Fundației Regale”. Baza valurilor de reproșuri se află în ezitățile publicației de a adera la tendințele dirijiste de înnoire obligatorie. „[...] R.F.R. seamănă cu una din acele babe jenante care se împodobesc strident și se sulemenesc îngrozitor ca să-și ascundă vârsta. Mai tot materialul acestui număr recent apărut se silește să fie modern, nou și interesant, dovedind doar un anacronism penibil, o lipsă de criteriu solid în trierea materialului, lipsa în fond a oricărei ținute atât de necesare unei reviste de cultură”. □ Tot aici, C. Tonegaru este cotate drept „un poet de prost gust și de inspirație debilă și multiplă”. □ Marin Preda publică schița *Salcâmul*, inclusă în *Moromeții* vol. I, însoțită de prezentarea: „N-are decât 25 de ani, dar gândește mult și scrie puțin, parcă ar fi de 50. Sobru, închis într-un mutism care nu-i mizantropie ci atentă măsură de sine, muncitor, cinstit și hotărât, Marin Preda aduce în opera și etica lui personală, toate virtuțile neamului de țărani din Teleorman de unde a pornit ca să răzbească singur, la numai șapte ani de zile, până la concentrarea unei forțe epice cu totul personale. Plecat de pe băncile școlii normale, vagabond pe ulițele bucureștene, ucenicind apoi stăruitor și modest prin lucrul greu și prost plătit, de noapte, al redacțiilor, publicând rar și citind mult, - Marin Preda este între tinerii de leatul lui, nădejdea cea mai plină și mai realizată de până acum. Universul lui țărănesc e înfățișat sub multe accente decât cel din proza lui

Mihail Sadoveanu sau a lui Cezar Petrescu. E o viziune aproape poetică prin care tânărul scriitor surprinde minunea vieții în cele mai cotidiene și cenușii din aparențele ei, tulburat și adânc înrădăcinat în ea, urmărind-o cu o ascuțime de intuiție și povestind-o în tot ce svâcnitura ei are mai misterios, mai profund uman și dramatic, și toate astea, cu mijloace de o clasică simplitate, așa cum a învățat de la Gorki sau Jack London. *Salcâmul* – acest poem în proză care povestește tragedia anonimă dar nu mai puțin teribilă a unui arbore și prin asta, a unui sat întreg – face parte dintr-un prim volum de nuvele aflat sub tipar, ce va apărea în editura Fundației Regele Mihai I. Cititorul își poate da singur seama de forța talentului lui Marin Preda în care îndrăznim să prevedem peste zece, cincisprezece ani, pe unul dintre romancierii de seamă ai literaturii noastre”.

● În „Scânteia”, ca replică la articolul *Panem et circens* din „Dreptatea” (nr. 298, din 5 martie), în care Vladimir Streinu afirmase că „estetica propusă de comuniști este partizană (ceea ce duce la stil cazarmă, fabrică, propagandă!) și că prin această concepție dispare orice deosebire dintre francezul comunist și germanul hitlerist”, Paul Cornea explică, în *Tendința în opera de artă... sau paradoxul d-lui Streinu*, felul corect (în acord cu Marx și Engles) de a înțelege sinteza dintre ideologic și estetic: „[...] marxismul nu confundă opera de artă cu manifestul (deși – în treacăt fie zis – acesta poate deveni în anumite condițiuni operă de artă). Cercetând cu atenție marile opere, intrate în patrimoniul literaturii universale, marxismul constată la unele o intenționalitate manifestă, la altele o tendință mai greu străvezie. Izvorâte din realitatea vieții unor societăți determinate, în timp și spațiu, este firesc ca toate să reflecte într-o măsură mai mare sau mai mică, frământările social-economice și curente de idei ce se înfruntă în cuprinsul colectivităților respective. Fiind o expresie a unei clase, este normal ca orice artă să tindă spre un scop. De-aici și până la a promova mediocritatea artistică sau șablonul este cale lungă. [...] Însă desigur că un ideal oricât de nobil și de adânc nu anticipează asupra valorii creației. Criticii marxști caută și apreciază, cu deosebire, acele opere în care o mare bogăție de idei juste și progresiste tind spre desăvârșirea formală”. (vezi textul integral în Anexă)

16, 18 martie

● „Dreptatea nouă”, nr. 511, anunță viitoarele apariții de la Editura Fundațiilor Regale: Camil Petrescu, *Teatru*, vol I, II și III; Ion Caraion, *Cântece negre*; Lucian Blaga, *Trilogia valorilor*; Perpessicius, *Mențiuni critice*, vol. I, ed. II; L. Leonov, *Drumul spre ocean* etc.

18, 20 martie

● Semnalăm, cu titlu bibliografic, cronica lui Ovidiu Constantinescu, apărută în „Dreptatea nouă”, nr. 512, despre *Dinu Pillat*, „*Moartea cotidiană*”, roman („Cronica literară”).

20 martie

• În articolul *Scriitorul față cu lumea din jur*, publicat în „Lupta Ardealului”, C. Micu continuă campania ziarului împotriva „turnului de fildeș”. Afirmând că „adevărații mari scriitori au fost totdeauna cu inima alături de cei mulți”, iar „scriitorilor mai de jos, celor țâșniți din păturile populare le scânteie în scrieri mânia oropsiților, le zvâcnește în cântare strigătul mulțimii”.

21 martie

• În „Contemporanul”, Marin Preda publică prima parte a nuvelei *Casa de-a doua oară*. (Partea a doua va apărea în numărul din 28 martie). Textele vor fi utilizate în volumul I al *Moromeților*.

23 martie

• Editorialul *Talentul Cititorului*, semnat de Paul Georgescu în „Revista literară”, definește, prin adaptare la noul context istoric, relația „artist” – „carte” – „cititor”. „Gândurile distilate prin peniță au nevoie – pentru a deveni fapt social – de binecuvântarea editorului și mai ales de înțelegerea cititorului. Azi, peste zece ani, sau peste un secol, înțelegerea aceasta vine. Sau nu vine niciodată și asta înseamnă că opera nu a fost de artă. [...] Artistul nu e neapărat un ideolog. De multe ori se închide riguros în sine. Dar realitatea îl pătrunde fără greș. Privind stelele, el vede oameni. E obsedat de om, de umanitate. De aceea, artistul autentic e prin conținutul său realist, progresist, indiferent de apartenența sa ideologică, împotriva sa uneori. E cazul lui Balzac, Dostoievski, Mateiu Ion Caragiale... Ori cât s-ar zăvori el, realitatea circulă prin opera sa, dizolvându-i teoriile. Cititorul descoperă sensuri neștiute de autor. El descoperă cartea. O creează. Fiindcă opera de artă este colaborare: mai întâi între artist și societate, iar în urmă între creator și cititor. În mâna unui profesor pedant, Odiseea e uscată și plicticoasă. Un roman polițist este pentru cititorul informat și inteligent, un izvor de probleme și ipoteze. Nu există carte neinteresantă ci numai cititori plictisiți. Fiindcă arta este efort, colaborare. E de dorit ca scriitorul să fie talentat. Dar dacă talentul artistului e facultativ, talentul cititorului e obligatoriu. Cititorul e un creator care execută variații pe sugestii date. Opera de artă e o invitație la efort”. □ În articolul *Critica. Puncte de reper ale unui cronicar literar*, Paul Cornea face un „bilanț al ideologiei critice românești” și caută să identifice traiectoria potrivită pe care ar trebui să o adopte un critic literar: „Ne-am întrebât, în pragul unei activități ale cărei dificultăți nu le ignorăm, asupra punctelor clarificate și dobândite uzului comun grație efortului înaintașilor. [...] ne-am propus să întreprindem un bilanț al ideologiei critice românești, pentru a alege părțile pozitive de cele negative și a găsi un drum practicabil între multele cărări deschise”. Sunt înregistrate principalele etape

ale confuntării perspectivelor de interpretare și validare „artă pentru artă”/ „artă cu tendință”. Sunt totodată amintiți protagoniștii dezbatelor critice: Maiorescu, Gherea, E. Lovinescu, G. Ibrăileanu, G. Călinescu, Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu. Lui Maiorescu îi lipsește maleabilitatea, lui Lovinescu pregătirea istoric-sociologică („analiza de fond e însă defectuoasă și cu toată raportarea la momentul istoric, criticul păcătuiește prin termenul de comparație unilateral: literatura e asemuită tot literaturii”), la G. Călinescu stilul covârșește spiritul analitic („scriitor de o fecunditate uluitoare, cu un material de referință care ține de câteva literaturi, capabil să surprindă prin asociații admirabile și fericit intuite. Dar, prin mijloace și stil, G. Călinescu se situează în afara rândurilor, el nu poate avea elevi fiindcă în tot ceea ce face e prea subiectiv și prea G. Călinescu, nici nu poate fi urmat pe terenul metodei, fiindcă prin admirabilul său talent literar critica sa e pe jumătate, sau trei sferturi adevărată operă de creație artistică și prin urmare, ea sparge tiparele consfințite de experiența comună”). Nici Gherea nu excelează, fiind sancționabil pentru expresie, dar de neomis prin valoarea ideilor („Desigur, Gherea e lipsit de stil și nu o dată grosolan în analize. Dar, înainte de toate, critica este operație intelectuală care presupune stil al ideilor și nu fosforescențe artistice, în primul rând luciditate și în al doilea rând talent literar. Apoi grosolănia analizelor nu le lipsește de adâncimea și valabilitatea atâtor din ideile pe care le conțin, (cu toate multele erori de interpretare) după cum nici nu le anulează vivacitatea polemică și talentul dialectic”). În secțiunea finală a studiului, Paul Cornea definește profilul criticii românești la care „participă predominant elemente maioresciene și în al doilea rând elemente gheriste, – paternitatea acestora nefiind întotdeauna recunoscută – câteodată înfrățite la același autor”. □ La rubrica „Restituiri”, Sașa Pană semnalează descoperirea unor partituri muzicale scrise de Urmuz, desenele lui Camil Petrescu și trei poezii (*Imn, Cântec incert, Declin*) ale lui Mihail Sebastian, publicate în 1928, în „Universul Literar” (nr. 7, 12, 17). □ La rubrica „Fereastră”, Sașa Pană prezintă cele „opt pagini de culoarea șofranului, intitulate *Manifest poetic* și iscălite de Mihu Dragomir și G. Climatiano”, apărute la Brăila. „*Manifestul poetic* este expresia unei revolte contra poeziei care ar vrea să se mențină într-un estetism exagerat, găsește perimate discuțiile cu privire la *artă pentru artă, artă cu tendință*, constată o abulie a criticei, o abulie universală”. □ Într-o notă anonimă, sunt comentate „patru caiete de câte opt pagini, scrise și semnate în limba franceză de către Gherasim Luca, Trost, Paul Păun și Virgil Teodorescu”. De la început se precizează că publicațiile „prezintă proză, eseuri și versuri ce oglindesc puncte de vedere ale suprarrealismului cu care noi nu putem fi de acord”. Sunt evidențiate doar versurile lui Virgil Teodorescu („de departe cele mai inspirate de un real suflu poetic”; „poezia e în acest poet ca sarea în apa mării”; „versurile [...] sunt și cele mai clare, cele mai onest și rotund

împlinite și, desigur, cele mai puțin suprarrealiste în miezul ca și în forma lor, comunicând și impunând fără niciun efort și fără nici o poză inutilă, talentul real al poetului”). Scrierile lui Trost, Gherasim Luca, Gellu Naum rămân la nivel de ilizibilitate.

25 martie

- În „Monitorul oficial” se publică o nouă listă de cărți interzise, incluzând: Vasile Băncilă, *Semnificația Ardealului*, Mihai Eminescu, *România și Panславismul*. Studii și articole, Petre Ispirescu, *Basmele Românilor*, Simion Mehedinți, *Le pays et le peuple roumain*, Ion I. Nistor, *Unirea Bucovinei cu România*, Gheorghe I. Brătianu, *La Moldovie et ses frontières historiques*.

26 martie

- „Liberalul” publică un articol violent ironic, semnat „Ariel” și intitulat *Pe marginea operei tovarășului Sadoveanu*, în care este accentuată – reluându-se, surprinzător, după atâtea decenii, tabloul temelor primei etape de creație sadoveniană alcătuit de H. Sanielevici – incompatibilitatea scriitorului cu valorile democratice pe care pretinde că le-ar fi cultivat dintotdeauna și pe care le reprezintă azi în calitate de om politic în regimul comunist: „Tovarășul Sadoveanu a înțeles să nu rămână sănătos și fecund numai în literatură, ci și-a revărsat și în viața publică îndeobște talentele sale narrative și fantezia sa exuberantă. Încă din vremurile fericite când N. Iorga vedea în fecunditatea operei d-lui Sadoveanu un semn de genialitate și o punea cu mult înaintea operei lui Caragiale, marele prozator al neamului a pătruns, sfios, în viața publică și cetățenească. Măsurându-și geniul cu măsura progresistă și cu o modestie proverbială, n-a râvnit de la politică decât să ajungă Președinte cu P mare.”

26, 28 martie

- Din „Dreptatea nouă”, nr. 519, semnalăm, cu titlu bibliografic, cronica lui Ovidiu Constantinescu, *Petru Dumitriu, „Euridice. 8 proze”* („Cronica literară”).

27 martie

- Într-un text publicat de „Liberalul”, la rubrica „Fapte și note”, este contraatacată prompt insinuarea făcută de G. Călinescu (în articolul *Normativ?*, din „Națiunea”), din care ar rezulta că în publicațiile de opoziție se scrie la modul dirijat: „Noi scriem în cadrul unui program de partid și al unei atitudini de partid. Normativ înseamnă conformism slugarnic și lozincă stupidă. Este sincronizare în atitudine și în expresie, în gândire și chiar în spațiu. Este normativ atunci când în aceeași zi, în aceeași pagină a oficiosului unei grupări care se pretinde politică și încă de opoziție, cu zaț,

pe trei coloane și titlu idem, apar toate articolele cu titlul și subiectul «Trăiască Pătru Groza și poporul!»».

28 martie

• În „Contemporanul”, Nina Cassian semnează articolul *Ciupercile literaturii*, în care, luând ca reper clasele botanice, distribuie scriitorii în categorii: „veninoși”, respectiv „anodini”, în opoziție cu aceea „comestibili”: „Cartea de știință ne spune, printre altele, că aceste cryptogame se pot împărți și în următoarele categorii: 1) ciuperci otrăvitoare, 2) ciuperci anodine și 3) ciuperci comestibile. În câmpul literelor, coexistența celor trei calități de ciuperci, într-o armonie cromatică destul de legată, și capabilă de a induce în eroare o serie de gustători, face necesară o clasificare lămuritoare, cu caracter preventiv. 1) Ciupercile veninoase, ex. *Boletus satana*, umbrela verde și carnea albastră, atractive prin cromatică, corespund în literatură lui Octav Dessila, ademenitor el însuși prin titluri ca „Noroi”, „București, orașul prăbușirilor” (copertă verde) sau „Iubim” (copertă albastră cu litere roșii). 2) Ciupercile anodine, ex. *Amanita citrina*, limfatică, tremurată, pălărie gălbuie – în literatură poartă numele generic de Mihail Drumeș, cu aceleași caracteristici. 3) Ciupercile comestibile și, cum era de așteptat mai puțin consumate, constituie pentru moment o preocupare secundară. Trăsătura comună a celor două specii, veninoasă și anodină, este parazitismul”. Pentru remedierea acestor defecțiuni literare și sociale, poeta propune „ridicarea nivelului cultural al maselor”, idee care, transformată în realitate, ar scuti de „nevoia de extirpare”: „Păstrăm încrederea că expulzarea paraziților se va face de la sine, și din partea celor care au avut mai mult de suferit. Cât despre ciupercile comestibile datorită sosului lor stilat, le lăsăm deocamdată în grija criticilor literari”. □ Marin Preda publică cea de a doua parte a nuvelei *Casa de-a doua oară*.

28, 30 martie

• Semnalăm, în nr. 521 din „Dreptatea nouă”, interviul realizat de Adrian Rogoz cu Henriette Yvonne Stahl, *De vorbă cu d-ra Henriette Yvonne Stahl* (subtitluri: „Un vis înfăptuit. Icoana scriitoarei. Romanul este un gen autonom. În căutarea fericirii. Dostoievski, Shakespeare, Balzac... Despre genul divinității. Încheiere”).

30 martie

• Vladimir Colin publică în „Revista literară” *Vremea poeziei*, editorial-îndemn la scrierea de poezii despre viața contemporană. „Priviți pe fereastră, poeți! Pășiți în arena primitoare a piețelor. Trageți adânc în piept aerul acestei primăveri și iubiți primăvara asta însoțită cu oamenii și luptele ei. Fiți demni de vremea poeziei. Nici vremea, nici poezia nu vă vor lepăda!”. □

Într-o structură de proces instrumentat, cu pledoarii ale „acuzației” și „apărării”, este adus pe linie poetul „intimist” Nicolae Tăutu: „Dacă publicăm totuși versurile de față, o facem cu credința că accentul firesc al poeziei sale de azi îl va coborî [...] cu o treaptă mai adânc în sine însuși pentru ca, apoi, după această călătorie înlăuntrul și printre cele din jurul lui, să se ridice mai detașat după o etapă consumată și să privească cu un ochi mai lucid viața profundă a lumii în care trăiește și mai cu seamă sensurile acestei vieți”. Poetul este autor al unor simbolisme ridicole de tipul „....Acum vreau să coboare și ultimul sicriu/ să-mi risipesc visele ca pe niște bani,/ hai Nicolae Tăutu că sunt plictisit să te știu/ la fel de singur de douăzeci și trei de ani”. „Rechizitoriul” îi revine lui Aurel Van Gord, iar partitura „apărării” lui P.S. □ Paul Cornea recenzază volumul *Teatru* de Mihail Sebastian (Editura Fundației pentru Literatură și Artă): „Expulzat dintr-o societate în care i-ar fi plăcut să trăiască, Mihail Sebastian nu a mers până la rădăcina adâncă a faptelor ca să descopere în dezlănțuirea xenofobă un aspect al chestiei sociale. Fugit de la dreapta el nu se duce la stânga, ci adastă la mijloc, dezorientat și confuz. Din ce în ce mai dramatice, împrejurările îl surprind și îl derutează. Incapabil să evadeze din mediul său de viață, cu care totuși nu se împacă, scriitorul își găsește ieșirea într-o artă care exaltă fuga din realitate și cântă marea aventură, menită să curme firul unei existențe, obișnuit cenușie și placidă. Dar planează asupra acestei arte tristețea resemnată a unor rosturi neîmplinite, lipsa de adâncime umană proprie acelor care se opresc la suprafața lucrurilor și întârzie asupra înțelesului lor aparent”. □ La rubrica „Fereastra”, P. Cor. (Paul Cornea) dă ca model de poezie adecvată cerințelor „actuale” volumul de *Poezii* al lui Emil Isac de la Fundații. Cu acest prilej se face o analiză a stadiului creației poetice a momentului: „Surprinsă de evenimentele anilor din urmă într-un proces de gestație care trebuia s-o salte într-o etapă nouă, poezia noastră nu s-a putut încă aclimatiza la exigențele zilei și n-a fost în stare să răsfrângă imensa experiență de viață pe care au acumulat-o între timp oamenii. Căutarea trudnică și cele mai adesea lipsită de succes a unei formule destinată să răspundă sensibilității ceasului de față, aspirațiilor și nevoilor stârnite de marea frământare a veacului, caracterizează tendința versurilor ce se scriu astăzi”. □ Paul Georgescu recomandă poezia Veronicăi Porumbacu (din *La capătul lui 38*), aducătoare de „sevă nouă”: „Veronica Porumbacu a fost nevoită să găsească o formulă nouă. Aceasta nu e prima carte cu copii. S-au scris și de acelea mai bune. E însă prima care judecă trecutul cu alte priviri decât ale noastre. Și mințile acestea tinere sunt mai apropiate de sensibilitate decât de silogism, adică au o judecată deseori surprinzătoare. Realizarea formală reflectă atmosfera, pericolul genului acesta este de a cădea în gingășie și miorlăială. Farmecul naivității e risipit de naivitatea autorului. Cu mici excepții, Veronica Porumbacu evită aceste pericole. Este cartea unui om

tânăr cu defectele și calitățile inerente; respectiv imperfecția tehnică și prospețimea”.

- La rubrica „Vitrina cărților”, din „Rampa”, „nic” analizează poezia Veronicăi Porumbacu: „O debutantă, Veronica Porumbacu, a tipărit în Ed. de Stat un volum de notații pitorești, cu caracter intim, intitulat *La capătul lui 38*. Deși suferind în linii generale de păcatele gîngășe ale literaturii feminine autoarea reușește să ne puie în fața unui meșteșug interesant, cu trăsături curagioase, care chiar dacă se complăce într-o temperatură molcomă nu devine minor decât arareori. [...] O carte caldă, intens participantă la semnificația cotidianului a cărei apariție impune un nume”.

- Sub titlul *Drumurile poeziei noi*, publicat în „Lupta Ardealului”, I. Olteanu acuză „amețeața și dezorientarea din poezia ultimilor ani, paralelă cu dezorientarea pricinuită de infiltrarea curentelor de extremă dreaptă în viața publică a țării”. Printre exemplele enumerate se află poezia ortodoxistă, poezia patriotardă, poezia suprarrealistă fals pusă „în slujba unui ideal umanitar”. Toate aceste tendințe, afirmă autorul articolului, au fost refuzate de „masele muncitoare”: „Avem nevoie de o poezie optimistă, de o poezie a încrederii în viață, a curajului, a virtuților morale” etc.

[MARTIE]

- Din sumarul numărului din martie al „Revistei Fundațiilor Regale” se rețin: Perpessicius, *Când Ovid Densusianu vorbea despre poeți*; Șerban Cioculescu, *Aspecte lirice contemporane (Alexandru Lungu, Ora 25)*; Petru Comarnescu, *Humanism și istorism în gândirea lui Tudor Vianu*; N. Steinhardt, *Huxley, teist și romancier*. □ G. Călinescu publică *Pendulul lui Saferian*, fragment din viitorul roman *Bietul Ioanide*.

- În „Provincia”, nr. 43-44 (martie-aprilie), sunt publicate poeziile *Vechime* de Ion Pillat, „din volumul postum ce urmează să apară”, și *Imn* de Dominic D. Stanca. □ Const. Vulturoaia oferă traducerea în proză a unui fragment din *Kalevala*, însoțit de o notă istorică despre Elias Lönnrot. □ A. E. Baconsky traduce *Îngerul* de M. Lermontov. □ Ion Agârbiceanu răspunde câtorva întrebări formulate de Drd. Victor Limban: „Sunt pentru literatura care are rădăcini în trecutul literar. Nu sunt împotriva inovațiilor formale sau stilistice, numai să exprime autentic sentimentele omenești. Nu se poate rupe cu trecutul, lumea nu începe niciodată de la noi înșine. Sunt pentru arta sinceră veritabilă. Este imposibil ca un scriitor să nu știe ce vrea să spună într-o lucrare a sa.” □ Dimitrie Danciu scrie despre *Criza literară în Ardeal*: „în domeniul creației literare și al propășirii culturale, în Ardeal nu se poate vorbi de un reviriment. [...] Nicio revistă literară ori de cultură nu și-a făcut apariția. Nicio editură ardeleană n-a tipărit vreo carte de literatură. Niciun scriitor din partea locului nu și-a publicat vreun volum de versuri sau de proză, cu toate că sertarul fiecăruia este plin de manuscrise. [...] O singură

revistă, totuși, a putut să-și înlesnească apariția și anume revista „Utunk” de la Cluj, organul Uniunii Scriitorilor maghiari din România.” □ Rubrica „La ce lucrează scriitorii” anunță: „Ionel Teodoreanu, cunoscutul romancier, lucrează la romanele *Pasărea moartă* ce va apare la «Cartea Românească» și *Zdrul și Puhă* la „Boema”; Cezar Petrescu scrie tot pentru „Boema” romanul *Să nu-ți faci chip cioplit*. N. Crevedia va apare cu *Iubire ca-n romane* (roman); Mircea Eliade cu volumul de eseuri *Glossarium*; Neagu Rădulescu cu romanul *Fetele s-au măritat*, Vintilă Corbul: *Sodoma și Gomora*, roman; B. Jordan: *Dimitrie Cantemir* (viață romanțată, 2 vol. la „Cugetarea”); G. M. Vlădescu va apare la Boema cu romanul *Iubita noastră*; Ovid Densusianu-Fiul a terminat *Omul ce venea de departe*, ce va apare la Boema ca și romanul din viața minerilor al lui Ion Th. Ilea care mai are gata un nou volum de versuri.”

APRILIE

4 aprilie

● Sub titlul „*Știe tot...?*”, „Contemporanul” publică un articol în care N. Moraru atacă literatura modernistă, luându-și drept pretext „o discuție care a avut loc într-un grup de scriitori”. Aceasta s-ar fi desfășurat, imprudent, în prezența autorului articolului. Pe N. Moraru, fanatic al ideologiei noului și al progresului continuu, îl intrigă afirmațiile „unui poet [*Ion Barbu, probabil, ipoteză asociată cu infamarea ermetismului, în desfășurarea ulterioară a discursului*], socotit mare, care de mai mulți ani a declarat că a pătruns tainele tehnicii poetice, că nu mai are nimic de învățat și, așa fiind, nu mai face altceva decât să versifice, pe teme diferite, subiecte ce-i sugerează mintea, prietenul, viața. [...] oare un artist poate să-și spună că a pătruns tainele poeziei până în profunzime, oare un poet care spune *cunosc totul* mai poate fi creator?” În maniera activiștilor de carieră, N. Moraru lasă a se înțelege faptul că deține adevărul unic asupra vieții și a gustului public, precizând că nimic nu este mai periculos pentru sistemul politic decât lipsa de angajare în noua configurație a societății, scriitorul fiind, într-o turmă imitativ-stalinistă, „cercetător al sufletului omenesc”. Prin urmare, a nu sesiza și, mai ales, a nu îndrăgi schimbările absolut pozitive ale prezentului echivalează nu cu un moft, ci cu un ultraj, cu un act de dușmănie: „Această nouă realitate nu-i dă de gândit artistului, scriitorului? Evident. Cercetător al sufletului omenesc, el nu poate să ocolească adevărul. Nu trebuie să-l ocolească, în opera sa de artă, poetul, prozatorul se simte dator să răspundă la problemele puse. Acea cântare și lămurire a ceea ce este nou nu poate să-l lase indiferent. Și pentru redarea ei, el trebuie să caute forme noi, căci în cele mai multe cazuri, tehnica veche nu-i permite desfășurarea, adâncirea, exprimarea”. Sunt blamate cu acest prilej poezia ermetică („Nici un poet n-a

scris pentru sine. Toți o fac pentru oameni. Numai că partizanii ermetismului o făceau pentru un cerc îngust de esteti, puși în slujba unei pături subțiri de rafinați”), modernitatea antebelică („Și dacă poeții de altădată cântau doar gânduri și cuvinte, astăzi ei au de cântat faptele”), evitarea genului reportajului („Să nu ne fie teamă de pretinsa proză a cotidianului. Sperietorile estetice ale trecutului trebuiesc date la o parte. Noi credem că opera de artă nu exclude, ci se întregește cu publicistica vie, clocotitoare. Reportajul? Dar cine poate contesta valoarea artistică a scrisului lui Geo Bogza? [...] De ce fuga de publicistică? Pentru că ea atacă imediat și sincer problemele? Pentru că se caută răspunsurile la sumedenie de întrebări? Pentru că folosește limbajul clocotitor al vieții de toate zilele? Pentru că e vie, caldă, critică, aducând și patetismul specific credinței nestrămutate în dreptatea cauzei de mai bine a omenirii?”. În finalul articolului, N. Moraru oferă involuntar o mostră de creație în tendințele momentului, tema fiind „vremurile delimpezirii”: „Realitatea a bătut la ușa literaturii. A pătruns în cameră, a deschis larg fereastra, și soarele a năvălit dogoritor. Lumina l-a orbit o clipă pe creatorul de frumos. Inima lui freamătă. Timid, el a întins mâinile. Și în locul golului de altădată, a dat peste mulțimile în clocot. Și-a simțit degetele arse. Dar nu, era doar o impresie. Inima îi mai tânjește după semi-întinericul de altădată. Dar soarele arde și cheamă. Treptat, în inimi se face lumină. Se va face”.

6 aprilie

● „Revista literară” publică un fragment de roman, *Portretul*, al lui Aurel Baranga, cu următoarea prezentare-recomandare: „Numele lui Aurel Baranga a apărut în presa și poezia tânără românească prin anii 1930 legat de titlul unei reviste lirice adolescente, *Alge*. Acest prim mod de manifestare literară s-a soldat cu două concluzii severe: trecerea temporară prin rigorile închisorii Văcărești și cu o imediată chemare la realitate. Într-adevăr, deținător din 1933 al altor adevăruri, din același an Aurel Baranga activează în publicistica și lirica românească, în scrisul zilnic sau periodic, semnând reportaje, articole, poezii sau nuvele în *Facla*, *Reporter*, *Cuvântul Liber*, *Lumea Românească* și oriunde se putea strecura vreun rând sustras vigilenței cenzurii. Din 1938 numele lui Aurel Baranga dispare din circulația scrisului din pricina unui control impus de însuși scriitorul, dar și de restricția legilor dictaturii, pentru ca să reapară după 1944 cu o carte de reportaje dramatice, *Ninge peste Ucraina*, la care se adaugă poemele generoase din *Marea Furtună*. [...] În prezent Aurel Baranga are gata de tipar un volum de poeme ce vor apărea sub titlul *Poeme interzise*, o plachetă de balade, precum și romanul *Cetatea de baltă*, frescă a anilor bucureșteni dintre 1900 și 1920, din care publicăm și fragmentul alăturat”. □ La comemorarea unui an de la sinuciderea lui Ilarie Voronca, Vladimir Colin, în *Despre moartea lui Ilarie*

Voronca, omagiază prietenia acestuia cu Geo Bogza: „Încă în paginile tinerescului URMUZ, numele lui Geo Bogza a apărut tipărit alături de cel al lui Ilarie Voronca. Prietenia celor doi oameni și scriitori s-a dovedit a fi trainică, nimic neputând s-o întunece, din epoca în care Bogza, anunțând apariția volumului de poeme *Ulyse și Urmuz*, exclama entuziast: *Hip! Hip! Ura!*. Moartea singură i-a putut despărți. La un an de la sinuciderea lui Ilarie Voronca, Geo Bogza face, la mormântul prietenului, popas”.

6, 8 aprilie

- Semnalăm, cu titlu bibliografic, cronica lui Ovidiu Constantinescu („Dreptatea nouă”, nr. 529), prilejuită de reeditarea scrierii **Mihail Sebastian**, „*De două mii de ani*”. **Roman**, („Cronica literară”).

7 aprilie

- Ioanichie Olteanu comentează negativ, în „Lupta Ardealului”, **O antologie de versuri**, apărută la Editura Prietenii Artei „din comuna Carei”, intitulată *Antologia Primăverii* și prefătată de Ovidiu Drimba. Printre cei 14 „tineri condeieri ardeleni” care alcătuiesc această antologie se numără A. E. Baconsky care, în opinia lui Ioanichie Olteanu, „fără nicio considerație pentru insurecția spiritului, scrie despre copacii din Cape-Town și azilele din Shanghai, călcând astfel pe urmele poeziei decrepite și cosmopolite, cultivată cu ardoare și pietate în mahalaua bucureșteană”. Cu toate acestea, spre finalul comentariului, Baconsky este trecut, concesiv, printre „promițatori”.

9 aprilie

- În „România liberă”, Zaharia Stancu semnează articolul **Setea de cultură**, despre impactul uriaș al culturii în rândul maselor populare: „Ce facem acum? Setea de cultură a poporului trebuie să fie astâmpărată. Oamenii cer teatru și noi trebuie să le dăm teatru bun. Oamenii cer cărți și noi trebuie să le dăm cărți bune. Le vom da. Trecând peste vaietele celor ce trâmbițează la răspântii «criza culturii», îi vom chema lângă noi pe cei ce sunt dornici de muncă. Îi vom chema lângă noi pe toți cei cu condeie sănătoase care vor înțelege să scrie ceea ce oamenii cei mulți cer să citească.”

10 aprilie

- Cazul **Seringa** reprezintă tema articolului **D. Arghezi și medicii**, publicat în „Semnalul”, de G. Millian, care îi reproșează lui Arghezi că a folosit textul dramatic în scopul unei răzbunări personale. Categoria socială vizată și sancționată la modul general fiind aceea a medicilor, priviți ca incompetenți. „Piesa fiind ultratendențioasă, «o feroce răzbunare», atmosfera de pe scenă a trecut în rândurile spectatorilor, care s-au împărțit în două tabere, unii

aplaudând din răputeri, alții fluierând până la stridență. Acum, în ce-l privește pe d. Tudor Arghezi, după câte-l știu eu, cred că nici aplauzele nu l-au făcut fericit, nici fluierăturile nu l-au speriat prea grozav. D. Arghezi e un bătrân și puternic dulău al polemicii violente, al pamfletului arzător și are o lungă experiență în materie ca să-și scuipe în sân de spaimă pentru câteva fluierături și să consume picături de valeriană spre a se liniști. Nu e mai puțin adevărat însă că d-sa a greșit foarte grav făcând o piesă de răzbunare, când criteriul oricărei opere de artă adevărată trebuie să fie inspirația, iar o piesă de teatru e adusă pe scena unui teatru care se respectă numai dacă are o reală valoare literară și dramatică”.

● În „Dreptatea”, Paul Lăzărescu scrie despre o conferință ținută de Tristan Tzara la Sorbona și terminată cu un eșec total: „Obișnuit la Sorbona cu atmosfera tare a raționalismului cartezian, publicul a repudiat de la început conferința poetului național și confuz. Acestui lucru se mai adaugă faptul că prezent în sală se afla și poetul André Breton care nu este altul decât însuși autorul faimosului *Manifest al suprarealismului*, apărut în 1922 și care a făcut epocă. În jurul acestui poet de mare talent s-au grupat la vremea aceea toate tinerele speranțe ale Franței. Față de această mișcare, compatriotul nostru Tristan Tzara [...] a rămas izolat și a continuat calea sa poetică pe drumurile neînțeleșului. Ceea ce este deosebit de interesant e că Tristan Tzara a publicat până astăzi peste 10 (zece!) volume de sonorități muzicale, liberate însă de logică, idee sau sentiment. De altfel numai acesta este «fondul» mișcării dadaiste care, după însăși expresia șefului, este «idioția» pură. Credem că această butadă a șefului mișcării dadaiste nu este departe de adevăr, Tristan Tzara debutase în țară, fără succes, sub pseudonimul Samyro, pseudonim extras din numele său de familie. Așadar, conferința despre suprarealism a lui Tristan Tzara, al cărei ecou a ajuns astăzi la urechile noastre, nu a fost primită nici de public, nici de cel care lansase suprarealismul: poetul André Breton. Pentru prima dată, la Sorbona, o manifestație culturală s-a desfășurat într-un indescritibil tumult. Insulte, invective și chiar busculada nu au fost ocolite. Publicul a reacționat și ripostat prompt împotriva unei conferințe de un nivel mult prea coborât pentru tribuna de unde ea se rostea. Știrile acestea ne prilejuiesc o justificată întrebare: este vorba de o decadentă a culturii franceze din moment ce un poet de calitate minore ca Tristan Tzara e chemat să conferențieze la Sorbona? Reacțiunea imediată a sălii ne-ar îndruma să nu credem așa ceva”.

11 aprilie

● Hortensia Papadat-Bengescu publică în „Contemporanul” textul *Provincială*, reportaj confesiv despre câteva dintre localitățile (Constanța, Turnu Măgurele) prin care a trecut autoarea, urmând „destinul ambulatoriu” al soțului, „magistrat pe atunci amovibil”. □ În articolul *Viciul*

inconsecvenței, Ion Vitner, sub aparența unei simple parcurgeri („un răgaz pascal”) a sumarului unui număr al „Revistei Fundațiilor Regale” („singura publicație lunară de prestigiu [...] care constituie prin continuitate în timp și prin dimensiuni, prin variația bogată a temelor cuprinse și multiplicitatea semnăturilor, un adevărat fenomen de cultură românească”), atrage atenția echipei redacționale că nu se implică în realitatea socială: „Cetățeanul nostru de astăzi are mintea străbătută și frământată de zeci și sute de probleme. Sunt problemele ridicate de transformările pe care realitatea românească le suferă în clipa de față. Nu cred să existe un singur cititor al R.F.R. care să nu aibă prezente aceste probleme în conștiința lui, și deschizând paginile revistei să nu caute un răspuns la frământările care-l animă. Dar R.F.R. are în această privință o discreție care prin permanență devine supărătoare. Paginile revistei tac. Ele vorbesc despre cultură într-un anumit fel care eludează răspunsul precis, sau când răspund, preferă un anumit eclectism dizarmonic, armoniei perfecte și unitare a corului”. În plus, revista păstra încă orientarea democratică, acceptând articole scrise din perspective critice diferite.

● În „Adevărul”, Tudor Arghezi îi consacră o tabletă lui **Ion Minulescu**, la împlinirea a trei ani de la moarte: „Cine nu-și aduce aminte figura lui Minulescu, după ce nu mai este, și vocea lui, după ce a tăcut? Expansiv, generos, și sonor, persoana harpistului pe coardele în surdină era una din cele mai caracteristice și mai interesante din mișcarea odinioară impetuoasă și frământată a orașului din centru în care boema și modernitatea trăiau paralele cu cafeneaua, cu teatrul, cu bursa și cu hipodromul. Minulescu arbora întotdeauna un fular nou, bariolat, un pardesiu de croială exotică, o pălărie, o încălțăminte londoneză și niște mănuși de contrast – și știa să le poarte, și toate-i veneau bine, ca unui bărbat cu gust și într-adevăr frumos, a cărui frumusețe francă și masivă era mai cu seamă inteligentă” [...]. „N-aș putea să ascund că de Ion Minulescu mă animă și o simpatie regională... Poetul era oltean, din Slatina. Pentru tot ce-i oltenesc am o slăbiciune congenitală. De-abia ieșiți din precupeție, juveții de peste Olt, deștepți, îndrăciți și independenți, au dat dovezi de sensibilitate inedite și o scriptură renovatoare, îmi convine să cred, de cea mai originală calitate. Oltenii-s felibrii valahi și Minulescu e Mistralul lor”.

12 aprilie

● O cronică negativă despre piesa *Seringa* de Tudor Arghezi, proaspăt montată la Teatrul Național, semnează Oscar Lemnaru în „Dreptatea nouă”, nr. 532. Textul se intitulează **Studioul Teatrului Național, „Seringa”** și apare în cadrul rubricii „Cu ochii-n patru”: „Ceea ce însă este deosebit de grav este faptul că d. Tudor Arghezi a mers atât de departe încât a făcut ca să i se joace un fel de comedie fără cap și fără coadă, lipsită de orice conținut, lipsită de spirit, de bun gust și de orice calitate literară, la care în mod legitim

nu te-ai fi așteptat din partea unui scriitor cu un prestigiu atât de mare. [...] De la început și până la sfârșit vezi filând (*sic!*) înainte-ți aproape treizeci de personaje sarbede, plicticoase, mediocre și înfumurate. În fiecare dintre ele autorul a ținut să toarne spirit, inteligență, vervă, dar nu a izbutit decât să le dea ifose. Intriga mărunță și confuză e lipsită de continuitate, conflictul nu apare nicăieri, iar satira pe care autorul vrea să ne-o servească se dispensează în așa fel de idei încât avem senzația netă că asistăm la un teatru de marionete datorite doar cu virtutea supremei vulgarități. [...] Ca invenție dramatică piesa domnului Arghezi este cu desăvârșire inexistentă; sub raportul construcției e desuetă, perimată și de-a dreptul hilară”.

● În „Lupta Ardealului”, Pavel Apostol semnează textul ***Lenin și problemele culturii***. Subtitlurile sunt semnificative: ***Umanismul marxist, Mesajul cultural al leninismului, „Calea nouă”, Cultură și popor, Cultura în mișcare, Omul integral***: „De un secol, nepotrivirea strigătoare între cultură și existență stârnește vii discuții sterile. Lenin dezvăluie esența actului cultural: ceea ce este important nu este inventarierea obiectelor, sau ideilor create, ci relațiile dintre oameni pe care acestea le exprimă. Căci, cultura este o faptă socială, o formă specială a raporturilor dintre indivizi și clase. Prin aceasta, Lenin așează în centrul preocupărilor culturale omul, așa cum apare el în societate. Leninismul nu neagă valorile clasice ale culturii, dimpotrivă, condamnă cu deosebit dispreț fuga după «noutate». [...] Lenin militează pentru o cultură organică; creația sau participarea la valorile culturale trebuie să devină parte integrantă din viața fiecărui om. Nu o cultură a celor puțini și a zilelor de sărbătoare, ci o cultură care să pătrundă fiecare gest al omului”.

13 aprilie

● Articolul ***Aici e viața noastră...***, semnat de Zaharia Stancu în „Revista literară”, relatează o întâlnire avută cu un prieten scriitor, aflat pentru moment într-o criză de inspirație. Lamentației acestuia – „Izvorul inspirației mele a secat [...]. Vreau subiecte noi și nu le găsesc în jurul meu. Nu le mai găsesc...”, i se răspunde prin încurajarea „Prietene! Ai scris un minunat roman în care ai zugrăvit epoca nu mai știu cărui domnitor din Valahia. Ai scris altul în care ai redat viața răzeșilor moldoveni și ai mai scris câteva din viața ușuratecă a Capitalei, din acea viață care s-a desfășurat aci în primii ani care au urmat păcii victorioase de la Versailles. Ai obosit oare? Ți s-au înnegurat privirile? În stradă, în birouri, în fabrici și în uzine, în satele românești, se pun azi și-și caută dezlegarea probleme fundamentale. Apleacă-te asupra lor, cercetează-le, aprofundează-le și redă-le cititorilor d-tale mulți și credincioși.[...] Încetează și d-ta, cum trebuie să încetăm toți, de a visa cai verzi pe pereți albaștri. În cărțile noastre, trebuie să oglindim realitățile trecute prin lumina spiritului nostru și prin lumina atât de puternică a felului nostru de a privi viața noastră și viața din jurul nostru. Când aud pe

un scriitor matur că nu-l interesează viața noastră, că nu mai găsește nimic nou, eu gândesc că este fie scriitor cu totul sleit, fie că suferă doar o oboseală de care nu are curajul să se scuture. Dacă este tânăr îl plâng, iar dacă se găsește între două vârste, rămân cu credința că sub aceste argumente nu caută să facă altceva decât să-și ascundă sterpiciunea ori prea curând venita uscăciune pe care la unii creatori de artă n-o aduce nici înaintăta bătrânețe. Tolstoi, Anatole France, Hardy [...] au scris până în ultima clipă a vieții lor”.

□ La rubrica „Săptămâna”, Oscar Lemnaru face cronica premierei cu piesa *Seringa* de Tudor Arghezi: „Evenimentul teatral al zilei îl constituie, fără îndoială, *Seringa* cu care domnul Tudor Arghezi a injectat în onorații spectatori vulgaritatea preparată dintr-o melodramă în laboratorul unui dramaturg fără chemare”. □ Eusebiu Camilar publică povestirea *Sin-Gal, fata împăratului din Uria*. □ Ion Barbu publică poezia *Protocol*, cu mențiunea „al unui club Matei Caragiale” și dedicația „Președintelui de onoare, Al. Rosetti”. Poemul este analizat de Miron R. Paraschivescu în *Perspectivile poeziei barbilien*: „Și dacă prin factura și concepția versificării ei poezia d-lui Ion Barbu e încă tributară vechiului d-sale ermetism din *Joc Secund*, prin gândurile pe care le aduce și sugestiile ferme pe care le propune, *Protocolul* valorează mult mai mult decât atât; el e un angajament și o solemnă făgăduință pentru viitoarea activitate lirică a poetului, cantonat deocamdată în lirismul convertit în poezia abstractă dar adâncă a matematicilor, în al căror domeniu, pare-se, D. Ion Barbu e hotărât să se oprească și să lucreze mult și îndelungat”.

● La rubrica „Note literare” a „României liber”, se anunță că „d-na Hortensia Papadat-Bengescu, ultima laureată a premiului național pentru literatură, lucrează la punerea la punct a ultimelor pagini din romanul *Străina*. Noua d-sale creație va continua ciclul început cu *Concert din muzică de Bach*”.

● Ion Vineanu publică în „Dreptatea”, în numărul de Paști, poezia *Retragere, 1917*, declanșând un scandal între presa comunistă și cea de opoziție, pe motivul interpretării versului final: „Măine goarna iar își drege glasul”.

● În „Lupta Ardealului”, Ioanichie Olteanu comentează „cel de al doilea caiet de Poezie al Revistei Fundațiilor Regale”, în articolul *Despre poeți și poezie*. Comentariul este precedat de o încercare de sistematizare a poeziei create în anii anterior, cristalizată în două atitudini „cu forme de expresie diferite, deși influențându-se reciproc”: „pe de o parte o poezie redusă la schema ei intelectuală, descărmată de orice element pitoresc, de patetism și sinceritate emotivă, cu un stil uscat și sec, trăgându-și seva din propria-i uscăciune, abia încălzită la unii de fiorul unei credințe politice, ca a lui Geo Dumitrescu, de pildă care e reprezentantul cel mai autorizat al acestei poezii intelectualiste – iar pe de altă parte un stil amețit, dezarticulat și absurd, debordând de metafore frapante, grefat pe un fond sufletesc de amărăciune și

marasm distrugător, ca la Ion Caraion de exemplu”. Reprezentări ale acestor direcții i se pare autorului a le găsi și la o parte din cei 29 de poeți pe care îi cuprinde Caietul de poezie, între ei aflându-se Camil Baltazar, George Lesnea, Horia Furtună, Sașa Pană, Constant Tonegaru, Iulian Vesper. Impresia generală a lui Ioanichie Olteanu este negativă, pentru că „poezia de care avem nevoie acum e poezia optimistă, adânc umană”.

16 aprilie

- Sub semnătura lui Radu Costăchescu, „Semnalul” publică o cronică la spectacolul cu piesa *Seringa*, de Tudor Arghezi, acuzând lipsa de talent dramaturgic a poetului: „De aproape jumătate de veac, penița d-lui Arghezi stă în slujba literelor românești. Ca o mistrie de aur, penița asta a scos, din bezna călimării, uluitoare «cuvinte potrivite» și amare «flori de mucigai». De aici înainte, d. Tudor Arghezi nu mai era un poet, ci Poetul. Dar obosit de un monument pe care contemporanii i-l ciopliseră cu dragoste și recunoștință, d-sa a fost mușcat de tentația adulterului. Așa s-a făcut că într-o zi s-a furișat în domeniul romanului. Aventura l-a deziluzionat. *Lina* era prea ștearsă, prea la îndemâna oricui. Nu merita emoția escapadei. După șapte ani, în care timp și noi și Poetul crezusem că penița i s-a cumișit, am surprins-o iarăși sărind pârleazul într-o proprietate care nu-i aparținea. Acolo, sub lumina rampei, cerneala ne-a apărut decolorată, iar poetul palid, de nerecunoscut. Construcția teatrală are regulile ei, uneori aproape bizare. Prezentarea conflictului dramatic și dozarea efectelor scenice nu cer neapărat un talent literar, dar cer obligatoriu o anumită intuiție teatrală. Este ceea ce-i lipsește d-lui Arghezi. În *Seringa*, d-sa a vrut să construiască o șarjă împotriva medicilor venali, fără scrupule, punând onorariul înaintea bolnavului. De la Molière și până la Bernard Shaw, zece autori au folosit aceeași idee. De la ei, d. Arghezi nu a reținut nimic. Nici utilizarea comicului, pentru servirea unei idei morale. Nici îndepărtarea monologurilor și a «aparteurilor», care obosesc și dau impresia de artificial. Nici gradarea conflictului, fără care atenția spectatorului nu poate fi reținută pe scenă”.

- În „România liberă”, Cezar Petrescu publică *O literatură care a murit*, amplu articol în care, sub pretextul reluării unui material scris în 1920, respinge vehement sincronizarea literaturii noastre cu aceea apuseană, străină specificului nostru sufletec. Lipsiți de tradiția literară a francezilor, la care simbolismul, avangardismul sau suprarealismul se nutresc firesc dintr-o evoluție organică a formelor și curentelor literare, recent urbanizații noștri scriitori nu fac decât să dea la iveală producții care copiază formal pe cele occidentale, însă sunt lipsite de seva vieții, întocmai precum plantele obținute pe cale artificială de Stephane Leduc și Traube, evocate în debutul articolului: „Iată, așadar, cum feciorul arhivarului din Delea-Veche sau nepotul cârciumarului din Slobozia sau mezinul din cei nouă feciori ai popei

Saftu dintr-un târgușor moldovenesc, debarcați în Capitală, cu chica retează de-un foarfece civilizator, după stagiul încheiat în bucătăria redacțiilor și în cafenelele de reciprocă idolatrie, au fost succesiv reprezentanții dadaismului, futurismului, simultaneismului și balivernismului nostru național.” Recitindu-și opțiunile tradiționaliste din 1920 în cheia actuală, a literaturii ivite din problematica socială, angajată, romancierul conchide, mănios pe izolarea în turnul de fildeș a scriitorului interbelic: „Unde sunt documentele literare ale acestei epoci? Mărturiile convulsiilor ce ne pândeau pe toți? În afară de două duzini de cărți – nici un raft de bibliotecă! – o literatură moartă înainte de a fi trăit. Literatură fără aderență cu pământul, cu oamenii, cu viața. Alchimie și alt nimic. Nici măcar «arborele metalic». Flori de hârtie. Decolorate și scrumite flori de hârtie.”

17 aprilie

- Tudor Arghezi scrie o tabletă despre „poetul ignorat”, *Emil Botta*, „foarte aplaudat pe scenă ca actor și totalmente neștiut ca poet”. După lectura volumului *Pe-o gură de rai*, lui Arghezi i se revelează „un mare poet!”, un estet al versului: „Volumul are o sută șaizeci de pagini. Paleta e diversă. Lumea poetului e o lume a lui. Vocabularul, de dură energie ardelenescă, e rafinat prin justă și elegantă prezență, fin orchestrată, a neologismului adecvat. Tresăriri de virginități cu văluri albe, ale celei dintâi împărtășiri. Orga respiră parcă, uneori dintr-un străfund, cu un accent. François Villon. Emil Botta nu seamănă cu nici un poet și nu se asemuiește cu nici unul. E tot ce trebuie unui descălecător. Uite-l, se duce drept spre Luceafăr, pe o spinare de zimbbru”. („Adevărul”)

- În „Scânteia”, apare editorialul *Cei ce speră în goarna războiului*, profund acuzator la adresa poeziei lui Ion Vinea (*Retragere, 1917*, din „Dreptatea”), considerată, prin încriminarea ultimului vers, „o chemare la arme”: „Sărbătoarea Paștilor este socotită de către popoare ca o chemare către bună înțelegere, către înfrățire, către Pace. Căci ce oare este mai apropiat sufletului omenesc decât năzuințele spre Pace, spre Pace în libertate? Și, totuși, iată că în prima zi a Paștilor un ziar așa zis de luptă politică publică pe prima pagină o poezie, o simplă poezie, dar care se termină bătaios cu cuvintele: «Măine goarna iar își drege glasul». – Cum? – te vei întreba cititorule. Goarna? Să sune iar? Din nou război? Pentru ce? Dar, mai cu seamă, pentru cine? [...] «Măine», dar ce, oare nu ne-a ajuns ce a fost «ieri»? Sunt prea puține crucile pe mormintele eroilor necunoscuți din cimitire? Am uitat șuierul sinistru al sirenelor, alarmele aeriene din timpul nopții, nesfârșitele liste de morți și prizonieri, telegramele: «fiul Dvs. e dispărut»? Nu sunt destui mutilații, chipurile desfigurate, orbii, ologii ce-l întâlnim în tramvaie? Să fi risipit vântul prea devreme mirosul îngrozitor de carne arsă și fumul înecăcios de pe urma milioanele de oameni arși în

cuptoarele de la Auschwitz? Am uitat depozitele de saltele din părul femeilor ucise, dela Dachau, «aleile» de spânzurători de la Odesa, satele rase de pe fața pământului: Oradour în Franța, Lidice în Cehoslovacia? Am uitat cumplitele tabere de exterminare – lagăre ale morții, convoaiele de deportați și prizonieri ce nu ajungeau niciodată la destinație? [...] Ce urmăresc provocatorii de război internaționali, de ce încearcă ei să provoace groaza, panica, a spus-o Stalin: prietenii lui Churchill prezintă popoarelor «un ultimatum: recunoașteți de bunăvoie dominația noastră și atunci totul va fi în ordine, în caz contrar războiul e inevitabil». Acesta e scopul provocărilor de panică: un șantaj josnic în care e vorba de libertatea și independența popoarelor”.

18 aprilie

- Sorana Gurian, devenită colaboratoarea „Liberalului”, după ce lucrase din august 1944 la „Democrația”, „Realitatea ilustrată”, „Universul”, este acuzată în „Contemporanul”, că, evreică fiind, a practicat spionajul pentru serviciile secrete germane și regimul lui Antonescu: „Desigur că puțini sunt cei care știu că în anii războiului antonescian, când semenii d-sale erau transformați în săpun de *specialiștii* rasei *pure*, distinsei romanciere interzicându-i-se – din motive ... rasiale – să se afirme ca o valoare [...], s-a îndeletnicit cu scrieri de notițe informative pentru un reprezentant al *nobilei rase pure* strâns legat de fosta legăție germană. Mai târziu, când spolierea semenilor d-sale de rasă devenise o afacere în stil mare, aceeași distinsă scriitoare ... de note informative a pus umărul pentru a sprijini guvernul antonescian în opera sa de *purificare națională*”. (*D-na Sorana Gurian se află în criză*, la rubrica „Marginalii”, fără semnătură).

- „Dreptatea” ia apărarea lui Ion Vinea, în textul *Nod în papură*, apărut fără semnătură la rubrica „Note și comentarii”: „După oficiosul comunist, d. Ion Vinea, publicând în «Dreptatea» o cunoscută poezie, scrisă acum treizeci de ani și terminată cu versul *măine goarna iar își drege glasul*, a vrut să proorocească un nou război mondial (după celelalte două, pe care în mod liric le prevestise) război după care ar ofta «istoricii» și «războinicii». La rândul-ne, acuzăm oficiosul comunist de necinste profesională și stupiditate”.

- În „Liberalul”, Sorana Gurian semnează articolul *Despre misiunea scriitorului*, în care afirmă că esența condiției de scriitor este libertatea: „Artistul va fi silit deci de vocațiunea lui să privească cu neîncredere pretenția unora de-a monopoliza adevărul, tot așa cum va fi silit de însăși conștiința misiunii lui să dăruiască oamenilor adevărul lui și – drept corolar – să-i învețe să descopere adevărul lor, adevărul fiecăruia dintre ei.”

20 aprilie

- Un text al lui Vladimir Colin apărut în „Revista literară” se intitulează *Pentru o viitoare istorie a culturii* și compară literatura occidentală a

ultimilor ani, de orientare majoritar existențialistă, cu realizările în domeniu, din Uniunea Sovietică, acuzând „descompunerea” literaturii apusene: „În timp ce artiștii Uniunii Sovietice exprimă realitățile lumii lor, în neîntreruptă și entuziastă construcție, majoritatea creatorilor de artă din Franța, Italia, Anglia, Statele Unite etc. mărturisesc în operele lor – a căror valoare nu o discutăm aci [...] – corupție și descompunere. Subliniem, există în Occident și scriitori valoroși care au știut să se mențină pe un plan sănătos și constructiv – dar e cunoscut avântul pe care l-a luat existențialismul și literatura care – conștient sau nu – îl propagă. [...] Intoxicați și descompuși, scriitorii aceștia devin un real pericol social în clipa în care, prin opera lor, propagă intoxicarea și descompunerea”. Ce opțiune trebuie să adopte scriitorii români, prinși „între cele două literaturi”? „Se vor lăsa scriitorii noștri furați de strălucirea putregaiului în nopțe, sau se vor îndrepta în ceasul al douăsprezecelea spre laptele vieții?”. Vladimir Colin ezită să dea un răspuns concret, limitându-se deocamdată la interogații. □ La rubrica „Note de lectură”, Paul Cornea recenzează romanul *Moartea cotidiană* al lui Dinu Pillat, în termenii noii ideologii: „Filosofia sa, de care romanul e impregnat până la saturatie, este una profund decepționistă, a zădărniceii luptei și a fatalității eșecului. Lipsit de darul individualității, toate personagiile d-lui Dinu Pillat reprezintă variații pe aceleași teme. [...] prin întinderea sa redusă, prin lipsa de suflu și de complexitate, romanul d-lui Dinu Pillat nu izbutește cel puțin să nască iluzia unei lumi pe care, negăsind-o în realitate, autorul o proiectează în substanță epică din propria sa conștiință nerezolvată. Dar, neparticipând din țesătura bogată a realului și netrăind în planul ficțiunii, la ce fel de destin poate aspira o carte de literatură?”.

● În „Scânteia”, la rubrica „Note și Comentarii”, continuă polemica legată de versul buclușău din poezia lui Ion Vineanu: „Amicii de cafea «istorică» ai domnului Ion Vineanu vor zor-nevoie să-l scoată basma curată din chestia cu goarna care *măine iar își drege glasul*. Și în loc să-l lase pe gornist să se descurce singur (după câte știm e major și scie), îi tot trag cu «cunoscutul scriitor de stânga» în sus, cu «democratul nepolițist» în jos, cu «marele poet și coleg» în dreapta, cu «adevărați poeți» în stânga, fără să-și dea seama că în felul acesta îl apără mai rău ca funia pe spânzurat” (*Ghinionul gornistului*).

23 aprilie

● Gheorghe Paltin publică în „Dreptatea” *Artă și libertate* – un prim articol despre circumstanțele nefavorabile în care se găsește literatura noastră, căreia i se impune principiul tendinței sociale: „Nouă nu ne lipsește sâmburele în care zace scânteia artei, ci vântul propice, ce bate azi nefavorabil, care să aprindă flacăra cu miezul ascuns sub spuza sură și

coclită a vremii și a împrejurărilor. Noi nu suferim prin urmare de o criză a ideii, ci de aceea a dispoziției fericite de exprimare, de efuziune pentru artist. [...] Și noi în acest moment ne găsim, când tezaurul nostru cultural nu întâlnește circumstanțe libere și neinfluențate pentru a-și arăta bogățiile. În schimb avem de-a face cu o așa-zisă «artă» fără talent, dar cu tendințe.” Literatură proletcultistă este schematică, lipsită de viață: „[...] artă patronată de locotenentă politică [...], îi lipsește frumosul, originalul, creația, nicăieri natura nu apare interpretată de talent, în locul talentului găsești zugravul de firme, natura ca motiv de inspirație este înlocuită cu conformismul, peste tot ai impresia că te găsești în niște dughene durate pentru un bâlci de țară care se strânge odată cu data la care altul se deschide, în alt sat!” □ Articolul continuă în numărul din 24 aprilie, cu denunțarea instituirii unei locotenente politice asupra creației artistice a epocii : „Plecând de la această sumară analiză a raportului dintre artă și natură, suntem oare îndrituiți să declarăm că arta românească contemporană, când ea toată este patronată de locotenentă politică, este decadentă sau că nici nu poate fi vorba de artă, ci doar de imitație, simulacru, servilism, acel «gent moutonnière»? Da.”

24 aprilie

- „România liberă” constată *O situație scandalosă în corpul didactic universitar. Profesorii antonescieni n-au fost epurați. Zeci de incompetenți practică obscurantismul de la catedrele facultăților*. Printre aceștia sunt citați : „profesorul Gh. Brătianu, promotorul subjugării naționale, cel în care hitleriștii vedeau pe urmașul lui Antonescu, Ion Petrovici, Al. Marcu, Mircea Vulcănescu (asistent), miniștri antonescieni; C.C. Giurescu, ginerele lui Simion Mehedinți, cu care fuge în Turcia atunci când eliberarea se dovedește a fi apropiată, Iosif Gabrea, fost secretar general antonescian, Vasile P. Nicolau, redactor în timpul războiului la „Bukarester Tageblatt”. Urmează I. Fișescu, G. Leon, miniștri antonescieni, I. Gruia, autorul primelor legi rasiale, Istrate Micescu, Ovid Sachelarie, D. Gerota, secretar general antonescian, George Strat, vehement agitator antisovietic, fost ministru al dictaturii regale, omul lui Gigurtu, Al. Oteteleşanu, rector în timpul lui Antonescu [...]”. Autorul susține că în trei ani au fost epurați doar 20 de universitari și, în plus, că „Este opera de ecarisaj intelectual și politic pe care o vom face, dezbătând toate aspectele dureroase ale Universității românești”.
- La sala Dalles, Emil Petrovici conferențiază despre *Literatura sovietică*: „În ziua de Joi, 24 aprilie a.c. a avut loc în sala Dalles conferința d-lui prof. univ. Emil Petrovici despre *Literatura sovietică*. Conferențiarul descoperă romanului sovietic caracteristici noi, care-l diferențiază de proza epică a apusului. În primul rând este demn de relevat faptul că literatura în URSS își găsește în cea mai largă libertate o rodnică dezvoltare înăuntrul fiecărui popor din marea familie a națiunilor sovietice. Specificul respectiv nu este

îngrădit, ba dimpotrivă, i se acordă de către scriitorii sovietici cea mai mare importanță. Tenta socială caracteristică romanului sovietic se datorește faptului că scriitorii trăiesc nemijlocit în mijlocul poporului, cunoscându-i toate aspirațiile pentru progres, felul de viață și complexul de probleme ce se pun societății. Trecând în revistă marile capodopere, dl. prof. Emil Petrovici se oprește asupra fiecărei grupe epice: romanul industrial, colhoznic, științific-educativ, pentru copii și tineret și romanul de război. Epica sovietică este oglinda unor uriașe prefaceri, din frământarea cărora s-a ivit cu adevărat o lume nouă pentru care progresul material, cultural și științific este singurul ideal". (Cf. „Ultima oră” din 3 mai).

25 aprilie

- „Jurnalul de dimineată” prezintă *Sărbătorirea Elenei Farago*, care avusese loc la Craiova: „Din inițiativa ministrului Artelor, poeta Elena Farago, care se află suferindă la Craiova, a fost obiectul unei calde sărbătoriri. [...] La sfârșitul solemnității, d-na Farago a fost proclamată cetățeană de onoare a orașului Craiova”.

26 aprilie

- Sumarul revistei „Contemporanul” cuprinde povestirea *Armindenii*, semnată de Mihail Sadoveanu □ În același număr al revistei, Ion Călugăru semnează articolul *Elemente sociale în lirica românească actuală*, în care argumentează în favoarea abandonării definitive a trecutului închis ca mesaj poetic maselor, susținând configurarea unor principii noi de creație. La baza acestora nu se mai află „visul-amăgire”, ori „ermetismul”, ci „simplitatea, claritatea”, accesibilitatea, atitudinea optimistă. Din generația poetilor progresiști sunt remarcați „Magda Isanos, Corbea, Beniuc, Jebeleanu, Cicerone Teodorescu, Mihnea Gheorghiu, Baranga, Breslașu”, toți apreciați atât în postura „democraților activi”, cât și prin fuzionarea, corectă politic, în versuri, a talentului cu realitatea („în poemele lor lirice străbat elemente sociale înțelese nu ca simplu decor de pastel, ci ca motive de cântec de luptă – a noroadelor ce suie spre culmile unei istorii noi, populare”).

27 aprilie

- În „Revista literară”, Aurel Baranga publică poezia *Lauda Poetului*, dedicată zilei de 1 Mai, iar Marin Preda nuvela *Întâia moarte a lui Anton Tudose*. □ La rubrica „Restituiri”, Sașa Pană publică integral poezia *Furtuna și cântecul dezertorului*, a cărei parte a II-a a fost omisă din broșura *Primele poeme ale lui Tristan* (Tzara), din 1934. □ Petru Vintilă publică nuvela *Ceața*. □ La rubrica „Revista revistelor”, Al. Jar critică revista „Ramuri” pentru stăruința publicării unor „fructe putrede”: „Ne îndoim că studenții și cititorii ar gusta asemenea fructe. Credem că le place să muște din cele care

mustesc de viață proaspătă și cresc pe ramuri voinice. Ne miră că de pe aceste *Ramuri*, vântul înnoitor al vremii n-a smuls și celelalte fructe putrede viermuie în litere strâmbe: Al. Dima, Const. D. Ionescu, Ovidiu Papadima, Papastrate etc.”.

28 aprilie

• În articolul *Transfigurări și năpârliri...*, din „România liberă”, Mihail Cosma îi desconsfiră cu virulență pe Cioculescu și Streinu, aducându-le acuzațiile de «trăiriști», mistagogi și apologeti ai culturii burgheze: „Ai ajuns un «mistagog» domnule Cioculescu, un trăirist care linge unde a scuipat istoria. Ce să-i faci: senilitatea, lăcomia, viziunile... Ți-ai pus în gând să împrăștii un val de iraționalism și nu faci decât să-ți pierzi articol de articol adâncimea, subtilitatea, humorul coroziv, toate aceste lucruri care altă dată îți aparțineau, toate aceste lucruri care astăzi au devenit într-adevăr fără noimă. Ți-ai pus în gând să culegi frumosul din corolele poezilor, să dai o mână de ajutor la carul acestei culturi betege și te mulțumești acum să-ți umpli servieta zilnic cu buruienile, linte și loboda zarafilor. Ca un biet trăirist care linge unde-a scuipat istoria... [...] Nu! Domnule Cioculescu! Vom lovi cu violența ciocanului în toate mistificările domniei tale. Vom demasca toate aceste încercări, - expresii ale ultimelor zvârcoliri la care se pretează reacțiunea, de a arunca țara din nou în negurile obscurantismului de odinioară. Mistagogii în ciorba cărora te-ai amestecat n-au decât să-și cultive Sfincșii de la Bădăcin și portretele de arhangheli. Nimeni nu le va cere nici o socoteală.... «Neantul» mistic în numele căruia militează e neantul propriilor lor conștiințe. Dar țara întreagă răscolită de atâtea greutăți nu le va asculta văicărelile, și oricât ar încerca d. Vladimir Streinu, străin de nevoile și aspirațiile oamenilor, să instaureze «misticismul ca formă de cunoaștere» [...], să fie sigur că se va alege cu același oprobriu. Năpârliți ca niște vampiri, țărâniștii își dau astăzi arama pe față. Aceleași *izme* ale trecutului, aceleași îndemnuri la rătăcirea conștiințelor pentru a manipula în felul acesta pe dezorientații care li se alătură. De aici transfigurările de ultimă oră, de aici logica mistagogică a Ciocoieștilor și a Străiniștilor, care își închipuie că, reeditând metodele unei lumi apuse, vor răsturna lumea nouă care se naște...”.

30 aprilie

• *Gheorghe Brătianu și «calificarea sa profesională»* este titlul unui articol anonim de la pagina întâi a „României libere”, în care sunt expuse argumentele-capete de acuzare, în legătură cu prezența nestânjenită a lui Gh. Brătianu în corpul didactic al Universității: „principal sprijinitor al Mișcării Legionare, teoretician al fascismului, agent hitlerist, slujitor al războiului antonescian... Și totuși Gh. Brătianu își continuă lecțiile la Facultatea de

Litere din București. [...] Și, desigur, amintind strânsa colaborare dintre «d. profesor» Brătianu și Antonești (Mihai Antonescu a fost în repetate rânduri șef de listă al partidului georgist al cărui membru era), cum și întreaga perioadă a «războiului sfânt», a «noii ordini europene» și a «cruciadei antibolșevice» al căror teoretician și apărător a fost se poate completa perfect portretul politic și moral al celui care, în mod inexplicabil, este încă lăsat să-și dezvolte teoriile în fața viitorilor titrați universitari ai țării”.

[APRILIE]

- În numărul din aprilie al revistei „Ramuri” Ion Caraion publică poezia *Sub îngeri*, iar T. Păunescu-Ulmu semnează studiul *Poezia lui Vasile Voiculescu*.
- În „Revista Fundațiilor Regale”, G. Călinescu asimilează în spiritul vremii trecutul literar: *Un jurnalist al poporului: C.D. Aricescu*. □ La rubrica de „Comentarii critice”, Perpessicius publică studiul *Fantezii și capricii critice, la Al. Macedonski*.

MAI

3 mai

- „Ultima oră” atrage atenția „cu îngrijorare” că *Profesorii fasciști mai sunt menținuți încă în Universitate. De la „cazul” d-lui Gheorghe Brătianu la acela al lui Const. Bordeianu*: „După lovitura din 23 August 1944, era de așteptat – în mod firesc – ca viața noastră publică să fie complet curățită de elementele reacționare care au înlesnit instaurarea fascismului și la noi și au colaborat cu regimul antonesciano-hitlerist. Dar nu s-a întâmplat așa. Ci tocmai dimpotrivă. În loc ca această legitimă speranță să fie imediat tradusă în fapt printr-o radicală îndepărtare a tuturor excrescențelor pro-naziste, care au otrăvit, ani îndelungați, sufletul poporului român, s-a manifestat o atitudine binevoitoare, iertătoare”. Lui Gh. Brătianu i se impută manifestările pro-fasciste: „Cine nu știe că d-sa – în calitate de «șef» al partidului pe care îl înființase după supărarea pe unchiul său – propaga principiile fasciste, fiind adversar fățiș al acțiunii întreprinsă de marele bărbat de Stat, Nicolae Titulescu pentru o apropiere de Uniunea Sovietică? Cine nu-și amintește de articolele pe care le semna – consecvent ideilor sale – în „Curentul” lui Pamfil Șeicaru? Uitat-a oare cineva că d. profesor de istorie universală a cerut – și a obținut – aprobarea de a fi mobilizat și trimis pe front, cu gradul de maior, pentru a lupta în „războiul sfânt” al „mareșalului”, pornit împotriva marelui nostru vecin din Răsărit? Ispravă patriotică pentru care – dacă nu ne înșelăm – a fost răsplătit cu niște înalte decorații”; Contantin Bordeianu, profesor la Facultatea de Farmacie din București, este acuzat de rele tratamente aplicate studenților: „Aci se transformă într-un saboteur și zbir ordinar. Sute de studenți sânguincioși și destoinici sunt trântiți la examene și

lăsați repetenți. Cu studentele se poartă mai trivial decât un birjar”. Textul nu este semnat.

- În „Dreptatea”, Constant Tonegaru îl atacă pe Adrian Marino, reproșându-i că, în articolul *Doamna de Staël despre literatură și societate*, „ignorează totalmente dramatica criză de cultură prin care ne zbatem”. Reacția lui Tonegaru este totodată un atac indirect la adresa lui G. Călinescu: „În «Jurnalul literar» (1, din 1947), și se pare oarecum obligator pentru cursiștii d-lui G. Călinescu, tânărul Adrian Marino încearcă foarte sfios să fie rezistent în felul său neputincios, făcând severe aluzii când scrie asupra realităților dintre literatură și societate pornind de la doamna de Staël. Junele specializat în lucrări de conțopistică, într-atât cât poate fi cel mai bun redactor al unei cărți de telefon, dar în niciun caz al uneia de critică literară, din cauza politicii nenorocite a patronului său ignorează totalmente dramatica criză de cultură prin care ne zbatem. Tânărul debutant, în loc să se plimbe rotind angelic priviri albastre de nuanță tulbure aflată în ochii peștilor putreziți, ar face mai bine să dea importanță acestei probleme. Dar în vreme ce d. Gecă Linescu, compromis politicește, va rămâne totuși un aspect interesant prin dicționarul livresc pe care l-a compus referitor la istoria noastră literară, foxterierul de buzunar își va încheia cariera literară odată cu aceea politică a jupânului său Gecă Linescu, de al cărui destin s-a legat prin jurământ”.

4 mai

- Sub semnătura „Profilo”, „Dreptatea” publică articolul *Cartea*, care, în nota cotidianului țărănist, deplânge situația actuală a literaturii, referindu-se aici la tematică și la vocabularul artistic folosit, încorsetat în limbajul lemnos al politicii de partid: „Temele cărților favorizate la tipărire sunt nuanțate după necesitățile politice. Muzele nu mai coboară din Helicon, ci din comitete C.G.M.F.U., P.C.R., P.S.D. Emoția sau ideea liberă nu mai sunt substanțiale prin cuvânt; cu o lozincă diluată scoți acum cinci cărți de versuri și trei de proză. Un vocabular redus, adunat ca buruiana pe urma plivitului, alcătuiește vestmântul de paparudă sub seceta inspirației încorsetate, pentru «emoția» poetică sau «ideea» epică.”

- Zaharia Stancu este autorul articolului *Absența criticii*, din „Revista literară”, în care, pornind de la constatarea că lumea cumpără cărți fără valoare, deoarece acestea sunt „recomandate și oferite de vânzătorii din librării”, discută despre lipsa de încredere în instituția literară de interpretare și validare: „Câtă a fost și cum a fost, critica, - ne referim în special la ultimul deceniu pe care pe plan literar am cuteza să-l numim al confuziei, - aproape că a absentat. Criticii, cu puține și vrednice excepții, spre a-și menaja probabil relațiile, situațiile, ori din teama de a lua poziție contra curentelor nesănătoase ce începeau a se accentua, s-au refugiat în istorie literară. Muncă onorabilă, dacă vrei, dar tare comodă. Unii scriitori mai

vechi au avut de câștigat din aceasta. Au fost retipăriți, comentați. Că nu totdeauna comentariile au lămurit problemele just e altă poveste. Dar fuga criticii de pe tărâmul actualității literare a prilejuit creșterea pe acest tărâm a tot mai multor ciuperci gălbui, care s-au tot desfoiat și crescut. Talentele adevărate s-au văzut înghesuite la colț, aruncate afară din circulație, înăbușite. Locul gol a fost ocupat de cutezătorii zgomotoși. [...] S-au ivit de curând semne îmbucurătoare. Așa cum cresc lângă noi poeți tineri, plini de vlagă, cu orizont larg, așa cum cresc lângă noi prozatori viguroși, cresc și critici. Critici lucizi, care vor șterge de praf și vor pune în valoare paginile scumpe, vechi și uitate, ale literaturii noastre de ieri”. □ În același număr publică versuri Nina Cassian (*Funicular*), Veronica Porumbacu (*Șerbota și Amurg*) și Dan Deșliu (*Cetate*). □ La rubrica „Fereastra”, se anunță că „Scriitoarea Ioana Postelnicu a redeschis Sâmbătă, 26 Aprilie, Salonul literar din casa d-sale, din str. Negustori 30”, iar „Reuniunile vor avea loc săptămânal la orele 17.30, în aceeași zi”.

● În „România liberă” se insistă, tot anonim, pentru eliminarea de la catedră a lui Gh. Brătianu: „Astăzi, d. profesor Gheorghe Brătianu s-a reîntors – ca orice cetățean cumsecade – la treburile lui din timp de pace. De pe catedră își continuă, abil și susținut, o propagandă care îl menține cu gândul și fapta în trecut. De aceea repetăm întrebarea: cum este posibilă astăzi menținerea d-lui Gh. Brătianu la catedra și la Institutul pe care le conduce? Cu atât mai mult cu cât îndepărtarea sa din aceste posturi este revendicată nu numai de temeiuri de ordin politic, ci și de motive științifice, «profesorul» Gh. Brătianu înțelegând astăzi, ca și ieri, să deformeze conținutul materiei pe care o predă, să falsifice însăși istoria. Ceea ce este grav. Și ceea ce stăruie să lase fără răspuns întrebarea pe care o repetăm cu atâta insistență: de ce este menținut falsul profesor universitar de istorie Gh. Brătianu la catedră, de ce este lăsat ideologul dictaturii și al războiului imperialist să cultive mai departe această recunoscută și demascată otravă. Cine răspunde?” (*Un profesor universitar ideolog al politicei « alături de naziști ». Voluntar pe frontul antisovietic și deținător al Crucii de Fier, Gh. Brătianu își continuă nestingherit propaganda de la catedră*).

6 mai

● Articolul *Problemele culturii*, publicat în „Drapelul” de Al. Vrancea, semnalează efectele nefaste ale penuriei de tipărituri.

7 mai

● În cadrul rubricii „Chenar cultural” din „Lupta Ardealului”, F. Păcurariu publică articolul cu titlu interogativ *Literatură ardeleană?* Sesizând puținătatea producțiilor editoriale, autorul articolului o explică prin „teama de a fi actuali a tinerilor începători, dezorientarea în frământările vremii,

sfla de a închide sensul realului în construcții epice consistente.” Din cele câteva volume de poezie recent apărute (și care nu sunt precizate în textul articolului), F. Păcurariu extrage câteva impresii: „abandonarea unei glorioase tradiții a scrisului ardelean, tradiție a (sic!) ultim reprezentant este Mihai Beniuc”, care ar consta în asumarea sensului social al literaturii. „Renunțând la această tradiție, poetaștrii de care vorbeam nu găsesc nimic mai bun spre a o înlocui decât maniera bucureșteană a unui imaginism fără semnificație, o artă minoră de blazări precoce și de aberații voite, în care umbra lui Constant Tonegaru și Ion Caraion vagabondează în voie”. Speranța în revigorarea spiritului ardelean al poeziei ar veni „din vecinătatea vigoarei simple a versului lui Ioanichie Olteanu, a poeziei sociale cu nouă orientare [...] a lui Lucian Valea, ori chiar a poeziei cu lunecări de planuri abstracte a lui Șt. Aug. Doinaș”.

8 mai

- „România liberă” continuă cu îndârjire campania împotriva lui Gh. Brătianu (*Megafonul normativelor berlineze în Universitate*). Lista capetelor de acuzare se amplifică prin consemnarea de ultimă oră a „antisemitismului”: „Propovăduitor al ideilor hitleriste în studii și comunicări, Gh. Brătianu dă studenților o educație complet antidemocratică”.

10 mai

- „Drapelul” publică, sub semnătura lui M. Papatanasiu, o recenzie la cartea lui P. Georgescu-Delafras, *Ce va fi mîine?*, analiză politică, socială, economică și culturală a diverselor ideologii care caracterizau epoca și un semnal de alarmă privind caracterul falimentar al comunismului: „«Un popor nu poate fi guvernat în numele unei singure clase», afirmă autorul, care, după ce arată că cele mai rele regimuri sunt cele dictatoriale, pledează pentru marile și incontestabilele foloase ale democrației (...).”

- Referindu-se la un articol publicat de Sașa Pană în revista „Veac Nou” (*De ce scriem*, 26 aprilie), Constant Tonegaru îl acuză pe acesta că, în spatele respingerii „artei pure” se ascunde partizanatul în favoarea artei partizane: „D. Sașa Pană vrea cu orice preț să ne convingă la o literatură funcționalistă, în varianta ei cea mai proaspătă: literatura de propagandă în favoarea partidului comunist.” Nota apare în cadrul rubricii „Cărți-reviste” din „Dreptatea”,

11 mai

- În „Revista literară”, Const. Mihail rememorează câteva episoade contrastive din existența lui Anton Holban, autor care la aproape un deceniu de la moarte fusese complet uitat: „Îmi aduc aminte de serile acelea

frumoase de primăvară [...] mă gândesc, spun, la nopțile acelea de primăvară când ne plimbam singuri pe aleile de la Șosea, care-i dădeau lui Anton Holban prilejul să devie un altul decât acela cu care se obișnuiseră cititorii romanelor sale – un Anton Holban primitiv, îndrăgostit de natură și de viață, un excesiv, un temperamental. Faptul mi se părea curios, dar în același timp mi-l explicam destul de bine. De foarte puține ori am întâlnit până acum un contrast mai mare între om și scriitor”. [...] „Când l-am văzut ultima dată pe Anton Holban (cu câteva luni înainte de a muri) devenise același din cărțile sale de totdeauna. Dotat cu o sensibilitate excesivă, bolnăvicioasă, aproape patologică, chinuit până la neurastenii de ideea continuă a morții pe care o aștepta ca pe o «revelație», trudind asupra cărților pe care le scria cu o vigoare neobișnuită – cărțile lui care nu erau decât niște studii excesive de observație personală, pline de o finețe psihologică rar întâlnită în literatura noastră, cărți în care era acumulată o întreagă trudă de laborator – Anton Holban nu mai face astăzi obiectul nici unui comentariu, fie el postum” (*Amintirea lui Anton Holban*).

14 mai

- În linia analizei menite să evalueze literatura transilvăneană, „Lupta Ardealului” publică articolul *Aspecte ale prozei din Transilvania*, sub semnătura lui Ioanichie Olteanu. După ce constată o oarecare revigorare a liricii din Ardeal, autorul opinează că „producțiunile epice ale scriitorilor de aici continuă să se bălăcească în mocirlele bine cunoscute ale celui mai retrograd provincialism”. Permanentizarea formulei sămănătoriste ar fi una dintre explicațiile pe care le dă I. Olteanu stării prozei transilvănene. Soluția ieșirii din impasul creativ este dată de efortul depășirii inerțiilor care alimentează conservatorismul și mefiența pentru tematica de actualitate: „Scriitorii din Transilvania, dacă țin cu tot dinadinsul ca operele lor să fie expresia satului românesc, cu frământările sale, apoi trebuie să țină seama de schimbările adânci operate în ultimele decenii. Ei trebuie să-și dea seama că la urma urmei satul românesc, așa cum l-am cunoscut din literatură, ca unitate socială cu mentalitate, obiceiuri și viață specifice și total deosebite de ale orașului, e pe cale de dispariție. Și acest lucru nu trebuie regretat, căci el face parte dintr-un lung șir de transformări, paralele cu evoluția marxismului, care pot fi cel mult întârziate, dar nicidecum înlăturate”.

15 mai

- Considerându-l *Un evadat din timpul nostru: Părintele Gala Galaction*, Profilo semnează în „Dreptatea” articolul în care lansează un atac plin de ironie amară la adresa atitudinii conformiste ideologic a scriitorului, pornind de la un recent articol al acestuia dedicat închisorii Edi-Kulê din Istanbul: „Abandonând din tactică «politică» prezentul, Sfinția Sa, care este ales al

«poporului» stil 19 Noiembrie, cântă suferința trecutului, deoarece, din perspectiva informației sale, reclusiunea, în felul celei turcești de odinioară, a devenit astăzi o «piesă» pentru un muzeu Carnavalet al revoluției «progresiste» care l-a deanimalizat pe om. Evadând din timpul său, s-a ridicat, literar, deasupra pământului – că doară de aceea Pegasul are aripi – și a galopat până prin veacul celor care au suferit în «Edi-Culè». De la înălțimea zborului său nu se mai disting ele, lucrurile concrete de pe pământ, dară-mi-te cele abstracte, așa că pana sa, nefiind solicitată de nicio reclusiune contemporană, s-a devotat cu toată dulcea ei cerneală ruinelor închisorii din Istanbulul turbanelor pașale.” □ În același număr, în articolul *Scriitorul român*, Constant Tonegaru deplânge soarta condeierilor autohtoni, prizonierii unei limbi de îngustă circulație și, implicit, unui număr redus de cititori, care, la rândul lor, sunt tributarii unui gust estetic sfâșiat între moda apuseană nedigerată complet și fondul gândirii care s-a păstrat în parte oriental. La aceste neajunsuri mai vechi se adaugă și aservirea politică a literaturii, de dată recentă: „Așadar, după ce scriitorul nostru sărman umblă străveziu de lihneală ca o radioscopie, i se cere pentru ca să devină rotofei și opac la aparatul digestiv, să-și pună neconținut în schimb radioscopia capului său la dispoziția celor ce-l hrănesc. În loc să fie funcționar la muze, plătind cu prețul unei vieți umilite îndrăzneala de a fi participat la civilizația poporului său, ar trebui să fie funcționar la partid și încă la partidul comunist român.”

15, 17 mai

● În „Dreptatea nouă”, nr. 557, Adrian Rogoz publică prima parte a serialului său, intitulat *Nina Cassian și mesagiile poeziei sale* (următoarele două părți, cu același titlu, în nr. 561, 20, 22 mai, respectiv nr. 562, 21, 23 mai). Articolul, elogios, își propune o definire a specificului universului poetei, ca și o inventariere generală a temelor și motivelor. „Registrul feeric” de tratare a temei, aflăm din a doua parte a serialului (nr. 561), și ceea ce publicistul numește „imaginea-rachetă” ar fi principalele puncte forte ale liricii Ninei Cassian: „Spre a spulbera în fantastic realul, Nina Cassian pornește de la viorile diafane ale humorului, pentru a termina choral cu deplina dezlănțuire a orgilor. [...] O mare simplitate, docilitatea lucrurilor și o foarte tulburătoare muzică fluidifică fantasticul care rămâne totuși bizar de sensibil. [...] Un alt registru al fantasticului este acționat de N. Cassian prin stărnirea unei imagini de o sugestie infinită, turnată într-o pătrunzătoare muzică. [...] Imaginile se declanșează unele după altele, imprimând poeziei propulsiunea unei rachete spre spațiile literare”. O altă caracteristică a modalității lirice ar fi umorul, asupra căreia se insistă în ultima parte a serialului. □ Cu prilejul reeditării, Ovidiu Constantinescu scrie despre G. Călinescu, „*Enigma Otiliei*”, roman („Cronica literară”), considerând că

specificul operei ar consta în capacitatea autorului de a impregna culoare locală motivelor și tipologiei comune comediei clasice și romanului realist.

16 mai

- Despre *Problema epurației în învățământul superior* scrie în „Contemporanul” Mihail Neamțu, indicând cazurile câtorva universitari („beneficiari ai regimului antonescian și ai conlucrării cu axa”, „elemente compromise politicește și incapabile științificește”), care își continuau activitatea, fără a se retrage jenați de colaboraționismul din trecut: prof. Gh. Banu de la Medicină, învinuit de cuzism, prof. Theodor Ionescu (Facultatea de Științe), prof. I. Hudiță (Facultatea de Litere), prof. Paul Suci (Academia Comercială).

17 mai

- În cadrul rubricii „Cărți-reviste”, din ziarul „Dreptatea”, Constant Tonegaru continuă atacurile la adresa lui Sașa Pană, poetul care propovăduia necesitatea liricii de inspirație socială: „Fără îndoială Whitman și Maiakovski au fost mari poeți sociali, dar talentul lor este de necontestat deopotrivă cu sinceritatea idealurilor politice care au trezit într-înșii conștiința artistică, atât de dubioasă la scriitorii români care se doresc cu orice preț să fie sociali.”

- „Scânteia”, la rubrica „Fapte cu tâlc”, constată, într-o notă nesemnată, pierderea din relevanță, în spațiul public, a opiniilor exprimate de ziariștii de la „Dreptatea”: „Subtila constatare, potrivit căreia «este nevoie de o deosebită îndemânare pentru a prosti un popor deștept», e una din ultimele descoperiri ale organului «filosofic» condus de terțetul Carandino-Cioculescu-Streinu. Înduioșătoare naivitatea cu care sânguincioșii admiratori ai «democrației» greco-turce de la «Dreptatea» își mai închipuie că mai prostesc pe cineva! E doar vorba de «îndemânare» care – asemeni celei a hoților de buzunare – nu-și mai poate atinge efectul, când eventuala victimă e avertizată” (*Iremediabil ratați*). □ Într-o altă notiță, *Posibilități... academice*, i se reproșează Academiei Române că îi mai acordă cuvântul, într-o sesiune, lui Ion Petrovici: „D. I. Petrovici va face o comunicare cu titlul: «Ideea de posibil și aplicațiile ei practice». Una din cele mai interesante *aplicații practice* e fără îndoială însăși *posibilitatea* acordată unui educator gogo-cuzist și unui fost ministru antonescian de a-și revărsa «luminile» de la înălțimea Academiei Române”.

- Un interviu luat de N. Focșa lui M. Davidoglu apare în „România liberă”, cu prilejul premierei piesei *Delta (Omul din Ceatal)*, în care dramaturgul îi îndeamnă pe scriitori să părăsească „turnul de fildeș”: „Oricât ar fi de talentat un autor, nu va putea construi o operă care să dureze stând în birou și închipuindu-și cum s-ar petrece faptele în realitate.”

18 mai

• „Dreptatea” publică o ultimă luare de poziție a lui Tonegaru (*Poezie și politică*), în care poetul se pronunță din nou în favoarea libertății de care trebuie să beneficieze actul scrisului, autonom față de partizanatul politic: „Poezia română se află la o răscruce, strânsă ghem ca un punct peste care se răsucesce semnul de întrebare: Oare să fie aceasta poziția ei justă de actualitate, aparentă, înșelătoare; să fie într-o fază de derutare ori într-alta în care-și urmărește drumul cu precizie? În literatura noastră s-a înregistrat unul din cele mai bizare fenomene. Fără să scrie așa cum ar fi vrut să se scrie, unii au dat mereu îndemnuri pentru literatura funcțională, rareori câțiva dintre aceștia punând mâna pe condei și aplicând ideologia negru pe alb. Dar întotdeauna era ceva factice de comandă, ca inscripțiile funerare, și dublat mai mult sau mai puțin de o latură politică ce-și revendica în plină voie cantitatea de suport. Am avut o epocă obscură înainte de Titu Maiorescu, de distilerie primitivă; epoca lui Maiorescu reprezentând un fel de ev mediu al literelor românești în care iluștrii cavaleri sunt cei de la «Junimea». De abia cu E. Lovinescu și «Sburătorul» său se intră la noi într-altă epocă oarecum corespunzătoare evului modern. Între «Junimea» și «Sburătorul» a fost un spațiu cu sensuri confuze, cu false idealizări ce s-au moștenit una prin alta, un fel de minciună convențională, o manieră de a vedea lumea prin ochelari cu sticle tricolore, verzi și roșii, însușind stupid realității culoarea sticlelor de pe nasurile politice. Curente de a colectiviza arta, departe de a o expropria, după cum își propuneau, au stimulat valorile individuale apărute la suprafața acestor erezii cum ies stolii din ocean. [...] O artă fără artă, o poezie fără poezie, numai cuvânt de propagandă, îndemnurile pentru așa ceva, în afara cazurilor speciale, au un comic sinistru. Poetul aderă la motive de inspirații cu care are afinități structurale, la care poate vibra, în fine își caută umbra spirituală, ființa lui complementară aflată în simboluri exterioare. Siluirea inspirației cu normative contravine realității psihologice. Orice se sustrage verificării estetice rămâne în afară, tendențios, net anti-democratic, violând libertatea individuală printr-un procedeu flagrant, potrivit naturale și deci pervers.”

• În „Revista literară”, Sașa Pană semnează editorialul *În zodia jurnalului*, preconizând avântul literaturii de tip biografic, în care sunt expuse nu ficțiuni, ci „FAPTE”: „În locul operei de imaginație sau de transfigurare literară a realităților brute, scriitorii au simțit îndemnul să consemneze și să adnoteze FAPTE. Ne îmbogățim cu un vast material informativ și pitoresc, chiar atunci când anumite idei preconceptuate minează economia unora dintre aceste scrieri. Au scris oameni închiși în lagăre, ce vedeau și sufereau, uneori până în clipa când erau trimiși spre camera de gazare sau în cuptoarele științificelor exterminări. Am fost informați că regretatul Benjamin Fondane era unul dintre aceștia. Dar însemnările și considerentele lui ca și ale atâtor

martiri s-au pierdut ori zac cine știe unde ascunse și întâmplări fortuite le vor scoate la iveală asemeni bogățiilor îngropate în vitrege împrejurări istorice și regăsite într-o zi. [...] jurnalul intim e unul din primele simptome ale literaturii de pace”.

19 mai

- Zaharia Stancu publică în „România liberă” articolul *Cântărețul negru*, despre necesitatea implicării artiștilor în politică. Dacă în trecut politicienii erau interesați „să pună între artă și cultură și politică și popor ziduri greu de trecut” și să țină oamenii de cultură departe de politică, azi, aceștia trebuie să părăsească „turnul de fildeș” unde au fost ținuți până acum. Ei trebuie să apere democrația și libertatea, dar și propria lor artă. „Pentru că democrația populară pune arta pe primul plan. [...] Făcând politica democrației, oamenii artei își apără propriile lor creații și propria lor viață.”

- La rubrica de „Cultură, artă, știință”, „Lupta Ardealului” publică articolul *Literatură și marxism*, de F. Păcurariu. După ce reproduce câteva fraze extrase din textele lui Marx, autorul afirmă: „Întemeietorul marxismului acorda în acest fel ideologiei în general și artei în special, nu numai un rol de interpretare a lumii, dar și de activism, de intervenție, care justifică întrutotul dorința lui Lenin, care pornind de la ideea că «arta aparține poporului» aștepta să se înfiripe o «literatură vastă, universală, variată, legată strâns și indisolubil de mișcarea muncitorească». Adică o «artă – după expresia lui Jdanov – luptătoare pentru idealurile cele mai înalte ale poporului»”. În prima parte, articolul polemizează cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu care „aseamănă perspectiva socială deschisă asupra literaturii de teoreticienii marxismului cu tendenționismul literaturii sociale instaurate de nazism”. Restul articolului constă în prezentarea și comentarea mai multor pasaje din textele lui Marx și Engels.

21 mai

- Semnat de Nicolae D. Găvozdea, articolul *Cultura pentru popor*, publicat în „Drapelul”, polemizează cu un text având același titlu, publicat recent de Ion Biberi în „Veac Nou”, care trata despre problema analfabetismului în mediul rural. Găvozdea ține să demonstreze cititorilor că în Transilvania situația este mai puțin disperată ca în alte părți, în special din pricina activității Asociației Astra – căreia îi face istoricul –, cu un rol extrem de important în răspândirea cărții în rândul maselor.

- În articolul *Universitatea nu e o „țară a nimănui”*, din pagina I a ziarului „Scânteia”, Nestor Ignat combate „o recentă interpelare în Parlament”, făcută de prof. univ. Fl. Ștefănescu-Goangă, pe tema „Politică până la poarta Universității!...”: „După câte știm Universitatea este îmbâcsită de înverșunați dușmani ai democrației, iar din înălțimea multor catedre este răspândită –

sub etichete inofensive – ideologia otrăvitoare care a contribuit într-o măsură atât de mare la dezastrul țării”. Se dau și câteva exemple de persoane indezirabile: „Ce importanță are faptul că d. Gh. Brătianu a servit în practică și în teorie coloana V-a nazistă, că d-nii Fotino și Strat sunt vechi și actuali instigatori antisovietici, că d. Gr. T. Popa este un bătrân stâlp al huliganismului și toți laolaltă niște abili falsificatori ai științei?”. Departe de a fi „o uzină”, așa cum o prezintă parlamentarul Ștefănescu-Goangă, Universitatea reprezintă un creuzet de sabotori, pe listă fiind și „urmașii demni ai lui Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Istrate Micescu”, *in corpore* „otrăvitori ai tineretului universitar”.

23 mai

- „România liberă”: Al. Kirilescu primește Premiul Național pentru literatură dramatică. Interviewat de Mihai Cosma, el explică primirea tardivă a unui premiu important prin caracterul incomod al dramaturgiei sale pentru regimurile anterioare. La întrebarea „Care este, după dumneavoastră, misiunea artistului în societatea contemporană?”, proaspătul laureat răspunde: „Este de a încerca să fixeze în forme definitive sentimentele colective, exprimate în jurul ideilor de adevăr, dreptate și frumos. Arta nu e posibilă decât în epocile de libertate, când poporul este chemat să-și conducă singur destinul. Noi trăim o astfel de epocă, de aceea ne trebuie un teatru nou.”

25 mai

- În „Revista literară”, Sașa Pană continuă publicarea fragmentelor din *Jurnalul de Sanatoriu* al lui M. Blecher, *Vizuina luminată* (1939). □ La rubrica „Săptămâna” sunt anunțate următoarele apariții editoriale: Ion Marin Sadoveanu, *Sfârșit de veac în București* (ed. a II-a), la Cultura Națională; Radu Tudoran, *Întoarcerea fiului risipitor*; Eugen Relgis, *Zece Păcate Capitale*; D. Petrașincu, *Timpuri împlinite*, la Socec; Sora Țopa, *Omul ascuns* [teatru], P. Dumitriu, *Euridice*, la Fundații. În finalul listei se menționează cu pesimism: „Cu cele de mai sus se termină pare-se orice activitate editorială la noi, pe un timp nedeterminat. Editorii particulari se plâng că nimeni nu mai cumpără cărți – la prețurile actuale, nici nu e de mirare – fiind astfel obligați să-și suspende activitatea. În acest timp scriitorii români scriu și depozitează în sertare. Dacă mai au curajul, dacă mai au răbdarea”. □ Într-o notă este descris mecanismul intrării în funcțiune a cenaclurilor literare, *Ca un rezultat al...* „...stagnării activității editoriale și al lipsei unui mai mare număr de publicații, s-au înmulțit în ultimul timp cenaclurile literare. Astfel până acum – în afară de ședințele redacționale de fiecare joi ale Revistei literare – avem cunoștință de existența a cinci cenacluri în Capitală: la d-na Ioana Postelnicu (Sâmbăta, ora 17.30), la d-ra

Monica Lovinescu (Duminica, ora 18), la d. I. Larian Postolache (Marți), la d. Maximilian Glasberg (în fiecare 5 și 20 ale lunii) și în sfârșit în salonul literar din Str. Pasteur [...]. Numărul mare are o explicație firească: este aproape singurul mijloc de manifestare pe care îl mai au scriitorii”.

• Mihail Cosma îl persiflează pe Șerban Cioculescu, numit și Sofron Câmpineanu, pentru „umanism-antimaterialist” și misticism, în articolul **Oracolul**: „Între noi fie spus, e totuși dificil să-i acordăm vreun credit acestei specii de «revoluții» în numele căreia au vorbit de atâtea ori preinșii gânditori din grădina lui Mussolini și care a pregătit climatul atâtor rătăcirii ideologice ale Europei de ieri. Cât privește «antimaterialismul» d-lui Cioculescu-Câmpineanu, ei – asta e o chestiune care s-ar putea verifica ușor, dacă ar fi să se identifice conturile speciale create de propaganda reacțiunii pentru o anumită campanie, de răstălmăcire a gândirii actuale și de răspândire a confuzionismului mistic în masele opiniei publice”. („România liberă”)

26 mai

• În articolul **„Noi credem în puterile creatoare ale omului”**, din „Scânteia”, Nestor Ignat reacționează la misticismul pe care crede că îl descoperă într-o formulă de încheiere a unui articol, scris în „Dreptatea” de un doctor: „nu-i de mirare că nu plouă, ci cum ne mai rabdă și ne mai ține Dumnezeu pe pământ!”. Aceste cuvinte, în mod normal pasabile, îl fac pe Ignat să își reverse întreg arsenalul de cunoștințe și exemple din istoria recentă, despre rolul nefast al credinței asupra vieții omului: „Încercările de acest soi ale «Dreptății», «Liberalului» etc. nu sunt noi. Au mai bătut și alții aceleași drumuri. aceea se pretindeau reprezentanții pe pământ ai Sf. Arhanghel Mihail. Prin sate treceau uneori băieți pletoși, pe cai albi ca neaua. Odată, la alegeri, a fost adus un muribund care era silit să rostească cu glas de pe cea lume: «Dumnezeu poruncește să votați cu Garda!». Cine nu-și amintește cum s-au făcut presiuni asupra înalților ierarhi ai Bisericii pentru «sanctificarea» Șefului acestei bande? Cine nu-și amintește cum fiecare nechemat îndrăzne să vorbească în numele ortodoxismului, al credinței strămoșești? Și cum să nu ni-l reamintim pe Nichifor Crainic, când auzim conferințele obscurantiste ale unui Gr. T. Popa de astăzi? Ce s-a ales de toți acești impostori? Respectabila aparență religioasă era menită să ascundă patimile cele mai hâde, apucăturile cele mai ticăloase. Din rândurile lor s-au recrutat asasini și vânzători de țară. Din pricina lor au căzut nenumărate victime. Câți din tinerii care-l urmăreau cu ochii holbați pe un Mircea Eliade dezvoltând cu gesturi nervoase tema aprinderii unei bucăți de hârtie... prin «concentrarea voinței» nu se vor fi prăpădit în măcelul pe care, conștienți, l-au pregătit toți misticarzii din tagma lui Nae Ionescu și Nichifor Crainic!”.

27 mai

- „Drapelul” relatează despre primirea lui Gala Galaction în Academia Română. □ Este anunțată apariția romanului *Tapirul* de Cezar Petrescu.

28 mai

- ”Scânteia” anunță *Arestarea lui Nichifor Crainic*, precizând: „El era ascuns în casa unui preot din județul Mureș”: „În ziua de 24 Mai, plutonierul major de jandarmi ION RODEANU, șeful postului Ungheni, jud. Mureș, a reușit să aresteze pe odiosul criminal de război NICHIFOR CRAINIC, fost ministru în guvernul trădător antonescian. După 23 August 1944, Nichifor Crainic a fugit cu trupele nemțești și a făcut parte din «guvernul-fantomă» al lui Horia Sima. Tribunalul Poporului, judecându-l în lipsă, l-a condamnat la moarte. Fostul lacheu al hitleriștilor a fost capturat acum în casa unui preot din jud. Mureș, unde stătea ascuns, deghizându-se în așa fel ca să nu poată fi recunoscut. El va fi adus sub o severă escortă în Capitală. Sunt de așteptat senzaționale revelații asupra modului cum s-a strecurat înapoi în țară”.

30 mai

- În „Adevărul”, Tudor Arghezi relatează cu descumpănire experiența avută ca membru al unui juriu literar: „Contrarietatea membrilor unei asemenea grupări ocazionale trebuie mărturisită cu francheță. Aproape nici unul din ei nu distinge manuscrisul care, într-alt fel judecat, în afară de concurs, i-ar fi plăcut mai mult. Se deosebește și se alege nu caietul cel mai substanțial, ci cel mai omogen; așa că valoarea intrinsecă rămâne cam pe dincoace de circumferință”.

- „Dreptatea”, prin articolul *Artă cu normativ*, semnat de C. Anton, răspunde acuzațiilor pe care Traian Șelmaru le-a adus unor scriitori în „Scânteia”, considerându-i partizani ai „turmului de fildeș”, adversari ai regimului, instigatori la opoziție politică în rândurile scriitorilor: „După dumnealor (scriitorii aserviți regimului - n. n.) intelectualitatea este un fel de fraudă obținută pe viață și transmisibilă ereditar. Nu un act de continuă activitate spirituală, nu o calitate care se câștigă și se pierde prin efectul imposturii sau al renunțării morale.”

- „Scânteia” publică *Amănuntele unei capturi senzaționale* – „Eu l-am arestat pe Nichifor Crainic. De vorbă cu plutonierul major Rodeanu Ion care a descoperit că falsul negustor Spănu Vladimir din Rădăuți nu era altul decât odiosul trădător de țară Nichifor Crainic”. După o introducere-standard, justificând elanul investigator („Știrea dată de ziarul nostru în legătură cu capturarea fostului ministru antonescian, trădătorul Nichifor Crainic, a produs un puternic efect în opinia publică”), câteva interogații-pretext pentru a enumera încă o dată capetele de acuzare („Lumea se întreabă: unde a stat ascuns până acum devotata slugă fascistă care la 23 August 1944 și-a urmat stăpânii goniți de trupele române? Care a fost între timp activitatea teologului

rasismului și misticismului, înfricoșat de furia populară? Cum s-a înapoiat în țară și cu ajutorul cui? Cine l-a adăpostit?”), povestea jandarmului vigilent își desfășoară cursul, mediat de vocea reporterului: „- Da, eu l-am arestat pe Nichifor Crainic, își începe simplu plut. major Rodeanu povestirea care deapănă simplu, ca un fapt divers, faptele unei acțiuni senzaționale. Și astfel am putut afla că Nichifor Crainic, arestat în ziua de 24 Mai 1947 în satul Cerghid, județul Mureș, fusese adăpostit în casa preotului Sânmarghițeanu Ion, vechi legionar. Lucrurile s-a petrecut astfel: plut. major Rodeanu supraveghea mai de multă vreme preotul-gazdă, asupra căruia i se atrăsese atenția din primul moment că este suspect. Pentru a-și îndeplini mai bine misiunea, șeful secției de jandarmi socotise că cel mai bun sistem de supraveghere este de a avea bune relații cu preotul căruia îi făcea câte o vizită, două pe săptămână. De vreo trei săptămâni observase în casa acestuia un om între două vârste, cu privirea piezișă și vorba mieroasă. Preotul i-l recomandase ca unchi al său din județul Rădăuți, negustor de sat, venit pe acolo în căutare de marfă. Subofițerul de jandarmi nu era însă lipsit de experiență: în 1945 arestase la Otopeni un inginer care figura sub numele de Iosif Antal. Accentul nemțesc al «inginerului» îi atrăsese atunci atenția și – curios ca orice jandarm care își cunoaște meseria – a descoperit până la urmă că are de a face cu un ofițer SS. Din vorbă în vorbă cu «unchiul din Rădăuți», plutonierul major Rodeanu a «mirosit» că acesta nu prea nutrea simpatie pentru regimul democratic și că avea serioase «îndoieli» în puterea de rezistență a guvernului față de dificultățile prin care trece țara. La început, subofițerul s-a gândit că din partea unui comerciant sătesc, care-și strânge câștigurile din specularea țăranilor nevoiași, asemenea idei nu sunt prea suspecte. Dar limbajul ales al «comerciantului», argumentarea savantă (era doar în fața unui membru al Academiei Române!), citatele biblice și manierele sale l-au pus pe gânduri. Văzând că trec săptămânile și acesta nu găsește «marfă» în județ, plut. major Rodeanu s-a hotărât să-l cheme la postul de jandarmi și vorbindu-i acolo cu fermitatea unui apărător neclintit al regimului democratic, «comerciantul» a început să tremure și să se dea de gol, lașitatea tipică a capilor fasciști a apărut încă odată în lamentabila ei fașă. Până la urmă, șeful de post a aflat că în puterea lui se găsește odiosul trădător Nichifor Crainic. Luat din scurt, teologul rassist a mărturisit că și-a procurat acte false pe numele Spănu Ion Vladimir, comuna Gălănești, jud. Rădăuți, născut la 29 August 1885. În declarația dată de Legiunea de Jandarmi, Nichifor Crainic pretinde că n-a ieșit din țară după 23 August 1944 și că până la 2 Septembrie 1944 a stat ascuns la mănăstirea de maici Pasărea, apoi a plecat – în travesti – la un spital din Sibiu, unde a fost internat, după care a umblat prin Banat și apoi a venit în jud. Mureș (avusese grijă să-și ia bănet mult la el ca să poată face față nevoilor). În prezent, Nichifor Crainic se află la București, în cercetarea organelor de Siguranță. Sunt de așteptat amănunte revelatoare asupra legăturilor pe care a

reușit să le refacă în țară și grație cărora a putut sta ascuns până acum. Ar putea să pară curios, dar Nichifor Crainic arată ca un om bine hrănit, ceva mai umflat chiar decât în anii fascismului – cu banii și îngrijirile speciale ce i s-au dat de către foștii «camarazi» n-a prea dus lipsă de nimic – cu o barbă puțin încălцитă, ochi de om pizmaș cu căutătură piezișă și o gușă destul de abundentă. Plutonierul major Rodeanu Ion este conștient de ceea ce a făcut. – «Sunt fericit că am pus și eu o cărămidă la construcția României democratice», ne-a declarat el la despărțire. E adevărat. Anihilarea unui asemenea bandit, capabil de orice, este un fapt constructiv”.

31 mai

● În „Scânteia”, Nestor Ignat scrie despre *Un Crainic al trădării*. Articolul de pagina I este în egală măsură un rechizitoriu făcut societății care a facilitat pătrunderea personajului „ticălos” în structurile Universității și ale Academiei Române. „Propagatori conștienți ai haosului și disperării, Nichifor Crainic, Nae Ionescu și mărunții lor discipoli, Ciorani, Eliazi, Vulcănești etc., au apărut la momentul potrivit ca... «îndrumători”. Nu degeaba una din operele lui Crainic se chema: *Puncte cardinale în haos*, în vreme ce Nae Ionescu își numea culegerea de articole politice: *Roza Vânturilor*. Odată ajunși aici toată parada mistică, religioasă, metafizică începea să-și arate tâlcul. *Punctele cardinale* se vedeau a fi Italia fascistă și Germania hitleristă. Pe acest drum Nichifor Crainic a mers până la capăt. Și de aceea și răsplata trebuie să-i fie pe măsura vorbelor și faptelor lui. Fiecare cuvânt al lui Crainic a fost o treaptă pe care s-a ridicat fascismul. Manifestările lui «culturale» au fost pe vremuri prezentate de unii ca neprimejdioase, tot atât de «neprimejdioase» ca și acelea pe care le răspândește și le apără astăzi, de pildă, «Dreptatea», tot atât de «științifice» ca și conferințele obscurantiste ale lui Gr. T. Popa sau dizertațiile antidemocratice și anticomuniste ale lui Strat sau Fotino...[...] Nichifor Crainic a îndrăznit să se pretindă un purtător de cuvânt al ortodoxiei. Ce are însă, ce poate avea în comun credința religioasă cu crimele odioase ale Nicadorilor, produsele politice ale «ortodoxismului» lui Crainic? Nichifor Crainic a îndrăznit să vorbească în numele ideii naționale. Ce asemănare poate să existe însă între dragostea de patrie a poporului și «naționalismul» omului care în guvernul Gigurtu a dat o mână de ajutor la ciopârțirea Ardealului, care alături de Antonescu și Horia Sima a trimis fără strângere de inimă sute de mii de Români să moară pentru o cauză străină și nedreaptă?”.

[MAI]

● Numărul 5 al revistei „Ramuri” publică poezie de Vasile Voiculescu (*Nocturnă veche*) și Ion Caraion (*Aspect*). □ Ov. Papadima semnează studiul *Anii de formație ai lui Titu Maiorescu*. □ T. Păunescu-Ulmu scrie o *Notă*

referitoare la *Tabletele d-lui Tudor Arghezi* din „Adevărul”: „Acidulat, plin de vervă, cu aceeași expresie frământată și de atâtea ori sclipitoare sau tare în invective, d. Tudor Arghezi aduce ziarului o notă ridicată și cert uneori pune în circulație mai intensă [...] unele aspecte, chestiuni sau idei palpitate ori extrem de folositoare. Cum a fost cazul libertății actuale a scriitorului român sau problema gingașă a uzurpării Bisericii Enei din București de către colonia albaneză... Evident, sunt opinii și planuri de valorificare proprii de atâtea ori numai d-lui Tudor Arghezi; nu poți subscrie totdeauna și aproba judecata domniei-sale. Dar nu-ți este posibil să refuzi dreptul de liberă manifestare și de strălucită exprimare acestei personalități literare și să nu aplauzi bogat și din inimă proclamarea sfântului drept de libertate integrală a creatorului român ca și vitejeasca apărare a bisericii strămoșești atunci când nepoștii încalcă marginile bunei ospitalități!”.

● „Revista Fundațiilor Regale” publică *Trei poeme* de G. Călinescu □ La rubrica de „Comentarii critice”, Perpessicius continuă studiul despre Al. Macedonski: *Mențiuni critice (Fantezii și capricii, critice, la Al. Macedonski, II*, iar la „Cronici” – N. Steinhardt analizează *Ultima piesă a lui Giraudoux*.

● Apare nr. 1 al revistei „Jurnalul literar”, al cărei program, prezentat în finalul numărului, vădește năzuința călinesciană la o „epocă de clasicități”: „Noul J.L. continuă în general programul cel vechi în termeni mai severi și cu excluderea aspectului popularizator. Pornind de la punctul actual, el va străbate literatura istoric, problematic și critic în viziune sferică mergând până la valorile universale și până la un concept despre lume prin fenomenologia artistică. A pregăti conștiințe eline pentru o inevitabilă epocă de clasicități, aceasta e năzuința noastră intimă”. □ În acest număr, G. Călinescu publică studiul *Istoria ca știință inefabilă și sinteză epică*, inclus ulterior în *Principii de estetică*.

● Sub îngrijirea lui Ion Caraion și a lui Virgil Ierunca, apare Caietul „Agora” (Colecție internațională), tiraj 1026 exemplare; corpul de literă al titlului de pe copertă de Mac Constantinescu. Din cuprins: Ion Barbu, *După melci* (ilustrat de G. Tomaziu); Mihai Eminescu, *Două sonete*, în traducerea lui Lucian Blaga; versuri de Paul Celan (*Das Gastmahl, Das Geheimnis der Farne, Ein Wasserfarbenes Wild*); studiul lui Virgil Ierunca, *Existențialism – Umanism*, analiză asupra lucrării sartriene *L'Existentialisme est un humanisme* (1946) și a conceptului de „existențialism ateu”: „Existențialismul ateu, reprezentat de Sartre, răstoarnă relația tradițională pe care am surprins-o până acum. În ceea ce îl privește pe om, și numai pe el, existența precede esența. Aceasta înseamnă că esența nu mai e determinată, ci creată de către om, prin actele lui.[...] Toată această febrilă luptă pentru realizare în esențial, toată această lepădare de ceea ce este comodate, inerție și pauză în existența omenească fac din existențialismul sartrian o filosofie umanistă a

acțiunii, efortului și solidarității definitive.”; B. Fundoianu, poezia *L'heure des visites*, în traducerea Andei Lascăr; Lucian Blaga, *Aforisme*; traduceri din lirica universală de Ion Caraion, Victor Kernbach, George Lesnea; studiul lui Petru Comarnescu, *Des-umanizarea Poeziei* („Toată dificultatea poeziei viitoare este cum să păstreze progresele formale sau tehnice în materie de cuvânt, sonoritate, sugestivitate, rafinament imagistic pentru a le pune în slujba unei expresivități mai deplin umaniste. Forma poetică s-a modelat uimitor în ultima sută de ani. Ca și în știință, progresul tehnic a fost mai mare decât progresul uman. Problema vremii noastre este: cum, utilizând câștigurile tehnicii, să creem în toate un om mai plin de conștiință de sine, expresie a universalei năzuinți humaniste.”); versuri de Tudor Arghezi; Emil Ivănescu, piesa *Artistul și Moartea*; Alexandru Vona, studiul despre Emil Ivănescu. □ O lună mai târziu, în „Revista literară”, lucrarea va fi comentată și aspru criticată pe linie de reprezentativitate a selecției: „Pentru mai multă previziune adăugăm că «Agora» este de fapt «Sisiph» Agora. [...] Nu avem decât să considerăm pentru aceasta numai câteva cazuri, care conturează printr-o întâmplătoare întâlnire, desigur, o anumită interpretare a fenomenului artistic, sau să întârziem asupra implicațiilor poemelor și textelor «nesemnificativ» alese”.

• *Există o criză a producției literare?*, se întreabă Victor Papilian în „Provincia”, nr. 45 (mai): „Concursul pentru nuvele instituit de revista „Provincia” a fost nu numai un mijloc de emulație pentru tinerii scriitori, nu numai un prilej de a se procura revistei un material selectat după singurul criteriu valabil, al valorii estetice, dar și un eveniment literar a cărui importanță trebuie subliniată. Mai întâi, nu se poate trece cu vederea marele număr al concurenților peste cincizeci aparținând tuturor provinciilor (unii locuind la orașe, alții la țară) și, fapt foarte important, de îndeletniciri profesionale diferite: medici, profesori, ingineri, studenți, învățători, etc. [...] din aceste peste cincizeci de nuvele, cincisprezece au avut reale însușiri, iar cele trei oprite pentru premiere, nu mă sfîesc a spune că sunt lucrări remarcabile. Tatiana Slama, Dr. V. Voiculescu și N. Tomiciu sunt nume noi în literatură, bine înțeles dacă Dr. V. Voiculescu, autorul nuvelei *Capul de zimbru* nu e marele poet și dramaturg Dr. V. Voiculescu, pe care nu-l cunoșteam în ipostaza de prozator.” □ Sunt publicate nuvelele *În Vinerea Mare* de Tatiana Slama (Premiul literar pentru cea mai bună nuvelă), *Capul de zimbru* de V. Voiculescu și *Cavalerii Crucii* de Nicolae Tomiciu. □ Printre cei care au primit mențiuni la concursul de nuvele al revistei apare amintit Ion D. Sârbu, cu textul *Păcatul fratelui Vasile* (nepublicat în revistă). □ Al. Dima semnează *Opinii despre poezie*: „în ce constă atunci poezia despre care voim să vorbim aici? Ea ni se prezintă ca un obiect spiritual în care se manifestă în calitate de ferment de cristalizare *modul poetic*, adică o categorie estetică specifică ce urmează a fi caracterizată în raport cu celelalte

moduri estetice și anume cu arhitectonicul, sculpturalul, picturalul etc.” □ A. E. Baconsky traduce *Prietenilor* de A. S. Pușchin. □ În sumar apar și două interviuri cu Emil Isac („Nu sunt nici pentru, nici contra tradiției literare, ci pentru literatură. În literatură, nu cred că sunt tradiții și nici formule. Scrisul trebuie să contribuie la progres. Pentru artă lucrez și azi și pentru neamul românesc și dealtfel sunt considerat că servesc tendința artistică. Fiecare scriere trebuie să aibă un scop: să înalțe națiunea din care facem parte. Națiunea este ceva concret, ea există. [...] Totul ce trebuie scris, trebuie scris pentru binele omenirii. Fiecare popor face parte din omenire. [...] Românismul e o parte din mozaicul românesc.”) și George Păun („Datoria noastră a celor ce scriem este a lumina calea celor mulți, arătându-le drumul cel bun, îndemnându-i la iubire și la progres atât în cărțile pe care le scriem, cât și ca stegari cât mai des în mijlocul maselor care impun Istoria.”). □ Ion Țundrea traduce *Cântul IX* din *Purgatoriul* lui Dante.

IUNIE

1 iunie

• În „Revista literară”. N. Moraru publică articolul de direcție *Să spunem lucrurilor pe nume*, expunând accepțiuni ale unor vechi concepte, acordate însă la doctrina de partid: „Omul de artă nu se poate rupe de viață. Chiar fără să-și dea seama el ia parte activă (uneori numai prin pasivitatea lui) și participă la frământarea timpului său. Nu există poezii, nuvele sau romane care «nu spun nimic», care să fie doar «adunări de cuvinte frumoase». Artistul gândește în imagini. El concentrează diferitele fapte, stări și frământări din jurul său. Opera de artă reprezintă experiența poetului, a literatului. Actele eroilor sunt dictate de felul în care artistul vede evoluția omenirii. Prin urmare, sintetizând în imagini viața, artistul redă frământările, stările sale de spirit, suferințele, bucuriile și trasează un drum, perspective, după cum vede el devenirile lumii. Evident, unii artiști fac aceasta conștient, în măsura în care au înțeles să opteze efectiv de partea unora sau altora din forțele în luptă. Alții, fără să vrea câteodată, căutând a pătrunde procesul frământării umane, ajung – poate împotriva vederilor lor – și dau naștere unor opere care înfățișează critic realitatea. Dar aceasta nu înseamnă că nu există o neutralitate a omului de artă. Redând știința din jurul său, alternându-le sau simulând închiderea în «turn de fildeș» – vrând nevrând el ia parte în bătălia care se dă. Scriitorul este un ideolog. Și în aceeași măsură opera lui poate avea o puternică înrăurire asupra evoluției societății. Poezia, romanul, nuvela pot anima masele, pot deschide drumuri, pot insufla curaj, încredere, energie, convingere”. □ Lui Mihail Sebastian îi apar *Pagini de jurnal* (din anii 1935, 1936, 1937, 1938 – „Paginile de jurnal publicate aci, premereg anilor blestemați ai dictaturii forței, anunțându-i de la o însemnare

la alta, cu amărăciunea jenată a omului buimăcit de avalanșa unor nenorociri nejustificate în vreun fel.”; fragmentele au fost publicate în ediția Mihail Sebastian, *Jurnal, 1935-1944*, Ed. Humanitas, București, 1996, text îngrijit de Gabriela Omăt, prefață și note de Leon Volovici), cu o prezentare incisivă din punctul de vedere al receptării operei, semnată de V. Mândra: „Despre Mihail Sebastian s-au scris în ultimii doi ani, la date fixe, cuvinte călduș potrivite, iscate de sincere aduceri aminte sau simplu și scuzabil, din urgente cerințe de «gazetărie culturală». S-a creat așadar, cu prețul acestor note și notițe o onorabilă aureolă în jurul unui nume, silind o explicabilă rezervă în fața operei și a înțelesului ei deosebit. «Accidentul stupid» de care s-a pomenit în nenumărate rânduri s-a nimerit astfel piedică și pentru valorificarea întreagă a omului și a operei sale. Frazele convenționale de regret au întunecat fără de voie durerea mare a constatării lucide, golind semnificația pierderii grele a lui Mihail Sebastian. Au trecut doi ani de la accident. Vreme lungă, bună pentru legitimarea părăsirii convenționalului pios. Numai încăpățânându-ne în comemorări și îndrăgind ritualul lor, ne mai putem reține de la dezgolirea și punerea în lumină a celor lăsate nouă de Mihail Sebastian. Este vorba dar de o apropiere și de o cunoaștere crudă a omului pe care l-am pierdut, pentru deslușirea revelatoare a operei date, pentru aflarea necruțătoare a grozăviei pierderii sale”. □ Laurențiu Fulga publică fragmentul *Ne dușmănește pământul*, din romanul *Focul Negru*. □ Lui Ilarie Voronca i se publică poezia *Autoportret*, iar Miron Radu Paraschivescu este prezent cu poezia *Testament*. □ La rubrica „Jurnal de lectură”, S.P. semnalează volumul *Contre solitude* de Ilarie Voronca: „Din Paris ne sosește cartea de poeme pe care Ilarie Voronca a trimis-o tiparului – împreună cu *Petit manuel du parfait bonheur* – cu puțin timp înainte de a se despărți voluntar de viață. Dacă mai toată cariera lui Ilarie Voronca e un imn al vieții, un cânt tumultuos în care vegetația, fauna și chiar obiectele sunt gheizere de vitalitate, *Contre Solitude* este obsedantul poem al morții. [...] Din iminența morții, Voronca scrie la o înaltă intensitate poetică poeme ce par mesajul de împăcare sufletească trimis parcă de «dincolo». Un predicator liric al morții”. □ Aurel Baranga respinge, în articolul *Tot despre poezie*, vechea lirică, pe care o consideră impregnată fatalmente și iremediabil de decadență (există o singură excepție de la regulă, Isidore Ducasse, Comte de Lautréamont). Pentru el, „termenul poezie decadentă este foarte nimerit, un singur nume fiind tot atât de potrivit: poezie inutilă”. Iată și alte considerații (atitudinea poate fi nuanțată în linia unui simptom recesiv de revoltă avangardistă), cu țintă la poeți și poezie, ale autorului trecut la progresism: „Excomunicat dintr-o cetate ostilă, poetul ultimelor decade ale veacului trecut și al atâtor decade din veacul nostru s-a văzut silit să cânte împotriva oamenilor. S-a născut atunci o poezie de ură, furie și toxine, un cântec de acizi dizolvanți. Ceea ce a căpătat numele de *poezie decadentă* n-a fost decât

moneda pe care scriitorul ostracizat o întorcea unei societăți alcătuită pe bazele unei crunte in justiții. Incapabil să înțeleagă rosturile unei lupte organizate la care era chemat, de vreme ce poetul începe prin a fi cetățean responsabil al lumii, scriitorul a preferat să cânte când furibund, când anarhic, când numai lasciv și rafinat, convins fiind că poezia sa de parfumuri și luxură deboșă și melancolie va contribui la rezolvarea unui proces pe care-l intuia numai, dar a cărui justă soluție întârzia s-o vadă. Credea bietul copil mare că pietricelele colorate vor putea dărâma zidurile și nu-și dădea seama că nici o cărămidă nu se clintea. Poetul se credea revoluționar când era de fapt numai demoralizat și se complăcea într-o tânguie declasată fără să-și dea seama că gloanțele sale umplute cu parfumuri, reverii și contemplații se întorceau ridicol împotriva lui. Poetul nu și-a putut da seama de calea greșită pe care s-a angajat nici în clipa în care a avut în față contraproba de laborator; el cânta o poezie plină de furie împotriva unor păhuri restrânse și rapace, împotriva unei elite exploatoare și această elită – mai deșteaptă decât el – în orice caz mai abilă și mai perfidă – își însușea această poezie, făcând-o în acest mod încă odată inofensivă. Poeții au continuat totuși să cânte pesimismul, sumbrul și uneori nebunia [...], poezia lor care inițial cel puțin avea un sâmbure de revoltă devenind în acest fel ductilă, cald călduță, adică tocmai bine cum trebuia acelora ce vedeau în poet dacă nu un dușman declarat, cel puțin un ins incomod”. □ La rubrica „Fereastra”, V.M. sancționează tactica unor poeți de a insista asupra persecuțiilor la care au fost supuși, din punctul de vedere al editării creațiilor, sub regimul antonescian: „Ne-am pomenit însă, nu știu cum, cu sumedenie de martiri gălăgioși și suspecti, care au scos în sunetul strident al trompetelor nenumărate semne ale rezistenței lor îndârjite: articole, articolașe și poeme, mai cu seamă poeme. Bineînțeles nici unul din țipetele lor de revoltă n-au apucat să fie publicate pentru că, vedeți d-voastră, au fost interzise. Poetul curajos și interzis nu-și aduce aminte să fi avut neplăceri pentru asemenea fapte, nici nu-și amintește bine dacă a îndrăznit să treacă pe hârtie gândurile incendiare care-i vor fi trecut prin minte. Dacă tot aveau să fie interzise, la ce bun?”.

2 iunie

● Volumul *Euridice*, 8 proze, cu care debutase Petru Dumitriu, este analizat în „Națiunea” de Al. Piru: „Cele opt proze ale d-lui Petru Dumitriu din recentul volum de debut *EURIDICE* relevă mai mult un spirit cultivat (și rafinat până la un punct) decât talent literar propriu-zis. Bucățile sunt niște parafraze de teme mitologice aduse la timpul modern în stilul Valéry-Jean Giraudoux. [...] Țelurile etice ale d-lui Petru Dumitriu, dacă există, sunt foarte vagi și în orice caz nu se poate atribui scriitorului alte intenții decât cele pur estetice”.

4 iunie

● În articolul *Domnul Călinescu și economia rurală* publicat în „Dreptatea”, Ion Totu acuză postura „tristă” în care se afla criticul, prin prestațiile sale publicistice: „Dacă ar simți românește tragedia neamului acesta nefericit, i-ar fi rușine de trista, dar profitabila postură în care se află... Cu pântecele alimentat din suferința tuturor și cu scrisul pentru cei care suferă – nu-i o consolare. E o dezgustătoare ipocrizie.”

6 iunie

● Despre recent arestatul ideolog al gândirismului, vorbește Ion Vitner în articolul *Un ideolog al fascismului românesc: Nichifor Crainic*, publicat în „Contemporanul”. Identificat cu o „Gorgonă”, poetul este supus, după anunțarea arestării (fiind descoperit ascuns într-un cufăr), judecății etice de „om al clasei sale”, nu al „epocii” agitate: „Faptul că pe fundul unui cufăr a putut fi descoperit un poet îi poate interesa, dintr-un anumit punct de vedere, pe amatorii de știri senzaționale. Amatorii de literatură au primit știrea dăruită de ziare cu câteva zile în urmă, din cu totul altă perspectivă. Cufărul nu aparține, pentru aceștia, genului anonim, ci este o adevărată cutie a Pandorei, iar poetul apărut din adâncurile ei, nu este un cântăreț oarecare. Șef de școală poetică, animator virulent al unei întregi decade de activitate culturală, dăltuitorul de rime poartă bagajul unei sumbre notorietăți. Ceea ce l-a făcut să schimbe turnul de fildeș pentru întunecimea unui cufăr banal ține de-acum de domeniul eticului și nu va fi lipsită de interes reconstituirea traseului moral utilizat de poet într-o astfel de călătorie”. □ Emil Isac publică *Răspunderea scriitorului*. Plecând de la ideea că „scriitorul nu este numai un izvor de inspirație divină, este și un factor și încă dintre cei mai importanți ai progresului uman”, poetul transilvănean militează pentru lirica progresistă, pe înțelesul tuturor.

● „Scânțea” anunță *Inaugurarea Institutului de Studii Româno-Sovietice*. V. Kemenov, Președintele Consiliului de Administrație al Asociației pentru Legăturile Culturale ale URSS cu Străinătatea, V.O.C.S., transmite următorul mesaj de salut: „Consiliului de Conducere al Institutului de Studii Româno-Sovietic, D-lor profesori: St. Nicolau, A. Oțetea, C. Parhon, E. Petrovici, Al. Rosetti, Bădărău, dr. Novac”: „În ziua inaugurării solemne a Institutului de Studii Româno-Sovietic, Consiliul de Administrație al Asociației pentru Legăturile Culturale ale URSS cu Străinătatea, (V.O.C.S.) trimite un salut călduros inițiatorilor înființării Institutului de o atât de mare importanță teoretică și practică. Înființarea Institutului va înlesni studiul, pe baze cu adevărat științifice, a istoriei relațiilor culturale dintre România și Uniunea Sovietică, ceea ce va contribui la o și mai mare dezvoltare și întărire a legăturilor culturale și a prieteniei între popoarele țărilor noastre”.

- Sub titlul *Epurarea profesorilor universitari*, „Lupta Ardealului” publică pe prima pagină a informare despre „a doua ședință a comisiei interministeriale pentru comprimări”, la care s-a decis că „vor fi epurați din învățământul universitar toți profesorii care au făcut politică de dreapta în ultimele decenii”.

7 iunie

- În „Dreptatea”, apare cu titlul *D. Gh. Călinescu și studenții* o scrisoare demascatoare, expediată pe adresa redacției de „un grup de studenți”: „Domnule Director, Vă trimitem mai jos câteva informații ca să binevoiți să le publicați în «Dreptatea» spre a ni se face dreptate și spre a afla și opinia publică despre interesul și ajutorul atât de trâmbitat care se zice că se dă studenților. La cursul de Literatură modernă al d-lui Gh. Călinescu, am fost anunțați prin afișe și în sala de curs de către asistenți că nu ne vom putea prezenta la examen decât dacă ne-am înscris și am achitat revista « Jurnalul literar » care costă, o fascicolă, 30,000 lei. Asistenții au și făcut tablouri de cei înscriși. În situația aceasta, ne temem că acei care nu ne-am înscris și n-am putut achita revista nu vom avea dreptul să ne prezentăm la examen, sau dacă ni se va admite prezentarea, obținerea notei de trecere să nu fie în funcție de înscrierea și achitarea amintitei reviste. [...]”. Procedul demascărilor anonime, sau venite din partea unor „grupuri”, va avea o anume frecvență în perioada următoare.

- În „Semnalul”, Al. Philippide publică o cronică la *Marea bucurie* (Ed. Forum), de Henriette Yvonne Stahl: „Romanul acesta, fără multă acțiunea exterioară, plin de observații sufletești interesante, notate uneori cu prolixitate, într-o limbă fără culoare dar sigură [...] este scris cu seriozitate și convingere. Scriitoarea crede cu adâncime în ceea ce scrie și acest lucru este vrednic de stimă. Însă convingerea puternică cu care a fost conceput romanul nu se comunică cu aceeași putere și cititorului, din cauză că personajul central apare prea mult numai ca un caz curios”.

8 iunie

- În „Adevărul” (tableta *Un bilanț*), Tudor Arghezi ia atitudine față de detractorii „pamfletului dramatic” *Seringa* și respinge acuzația de antisemitism. „A fost de-ajuns ca nu știu cărui imbecil să i se pară ceva-cumva, ca *Seringa* să fie declarată antisemită, susceptibilitate acut maladivă, egală cu o cenzură rasistă. S-a comunicat la New York, de unde mi-a venit o întrebare la care răspund aci, că au fost tulburări, mi se pare că și de stradă provocate de *Seringa*. S-a spus la Radio București cam același lucru. S-a repetat de o foaie rău famată și între evrei. Un oarecare, așa-numit Ludo, s-a bălbăit într-o broșură cu intenții de humor, *Ghiță*. Admițând că ar figura în distribuție și un personaj doctor evreu, din categoria medicilor români de

tejghea, ce-ar însemna prezența lui în piesă altceva decât că și el a dat o contribuție la nerușinarea medicală? Român, medicul ticălos poate fi biciuit fără supărare; evreu, el trebuie flatat? El e neapărat sacrosant, intangibil și tabu? [...] Cei mai ofensați de stupida insinuare, colportată cu cinismul inconștienței de câțiva «căutători de antisemiți», cum îi numește un confrate, au fost înșiși evreii care mi-au comunicat-o întâia oară cu dezgust. *Seringa* ar fi o piesă antisemită într-un singur caz: dacă ar pune în conflict pe români cu evreii, care au dat, și unii și alții, medici eminente, nu pe escroci cu profesioniștii cinstiți. Personal nu împărtășesc oamenii după neamuri sau geografie, ci după calitate și caracter. Fie românești, fie evreiești, javrele îmi repugnă deopotrivă”.

● „Revista literară” publică articolul *Revizuire necesare*, în care Vladimir Colin militează pentru deschiderea culturală programatică înspre masele muncitorești: „Am conștiința faptului că pe noi, scriitori ai acestei țări, ne așteaptă o sarcină deosebit de grea. Nu putem rămâne indiferenți la apariția marelui număr de doritori de cultură, dispuși la eforturi, dispuși să se lase îndrumați. E firesc să vrem să ne apropiem de ei, pentru a-i cunoaște, pentru a ne îmbogăți materialul care va deveni operă de artă, cuprinzându-i”. □ V. Mândra ia atitudine, în editorialul *Setea de a prinde rădăcini*, împotriva unor voci din exil care nu credeau în existența unei culturi române contemporane: „A nega existența unei culturi puternice românești, astăzi, continuând a alambica departe de realitățile țării și rupt de începuturile temeinice ale celor ce au ostentat încă din al 18-lea secol pentru opera cea mare a culturii noastre proprii, înseamnă a te învălăd guraliv într-un clasic cerc vicios. Continuând jocul acesta în cerc închis, ar însemna de data aceasta însă, nu numai o penibilă înșelăciune, dar și o hotărâtă contradicție față de realitățile sociale românești”. □ Haralamb Zincă publică fragmente din *Jurnalul de front*. Materialul documentar este însoțit de următoarea prezentare nesemnăată: „Haralamb Zincă e un tânăr care abia număra 24 de ani. La 18 ani a trecut clandestin frontiera de est și a intrat voluntar în Armata roșie în rândurile căreia a făcut toată campania de telegrafist și infanterist în primele linii ale frontului. A cunoscut și zilele grele ale înfrângerilor momentane, dar a fost și printre primii soldați români care au intrat cu trupele sovietice în Germania învinsă. [...] Haralamb Zincă este un prozator în devenire de la care putem încă aștepta lucruri remarcabile. Din vrafal de manuscrise pe care ni le-a lăsat la redacție, reținem câteva pagini de nuvele care conțin o observație pătrunzătoare și o reală forță de expresie și sugerare a vieții trăite. Căci, cu toată tinerețea lui, Haralamb Zincă este un aspirant în literatură care a înțeles sensul adânc al acestei arte, rezultat și concluzie a unei experiențe de viață proprie. Adică realism”. □ La rubrica „Fereastră”, D. St. redactează o notă despre critica aservită nepotismelor și instituției relațiilor personale: „În literatura noastră, de obicei, carierele s-au

pregătit încă din viață și nu bazate pe geniu ori măcar pe talent, ci numai pe anumite sforări din culise. E de-ajuns să deschizi o istorie a literaturii ca să observi că anumite mediocrități s-au lăsat moștenite din generație în generație sub formă de tabu. E de-ajuns să citești coloanele critice din unele ziare și reviste ca să vezi cum se fabrică posteritatea pentru anumiți autori, printr-o strategie foarte abilă dar în același timp și foarte transparentă. «Criticul» de această speță nu mai apare ca judecător ci ca amfitrion foarte politicos care-și primește oaspeții la o serată intimă. Pentru fiecare are un zâmbet și o politeță convențională. Iar când apare o personalitate de suprafață, se frânge în două nemaicontenind cu complimentele și lingușirile”.

● În „Scânteia” apare articolul *Capul de rățoi*, în care Traian Șelmaru dezvoltă o întreagă teorie a conspirației, pomind de la citarea de către N. Carandino, în „Dreptatea”, a unei replici din piesa lui George Ciprian. Pentru ziaristul de la „Scânteia”, piesa de comic-absurd din 1938 „ESTE INSPIRATĂ DIN „IDEOLOGIA” HITLERISTO-LEGIONARĂ ȘI FACE – ÎN MOD CAMUFLAT APOLOGIA GĂRZII DE FIER”. „[...] jucată pentru întâia oară înainte de guvernarea Horia Sima, cu anumite tăieturi ale cenzurii – a fost reluată la Studio sub ministeriatul criminalului de război Radu Gyr și directoratul legionar al lui Haig Acterian”. După o atare logică, lui Traian Șelmaru nu-i mai rămâne decât să tragă concluzia lipsită de orice dubii: „E limpede: «Dreptatea» profitând de largul regim de libertate a presei cerc iertare pentru fasciști. Și regretă că azi nu mai sunt comisari asasini ai antifasciștilor, care să se poarte «cu bunăvoință» față de cei ce vor să reînvie regimul lui Codreanu și Horia Sima. Dar cum a spune asta pe șleau nu e «politic», «Dreptatea», prin directorul ei – recurge la citate din piesele cu tendință legionară. Ca să înțeleagă «băieții» și să știe cine-i apără”.

9 iunie

● „Scânteia”, într-un apel către cititori, anunță apariția unui „Supliment de Duminică”: „*Suplimentul de Duminică* al ziarului nostru este destinat marilor mase de cititori, oamenilor muncii manuale și intelectuale, nu numai pentru a fi citit ci și *pentru a fi scris de ei*. Facem apel la toți intelectualii, oameni de știință, profesori, ingineri, medici, scriitori, actori, studenți etc., să ne trimită criticile și sugestiile lor în legătură cu acest supliment, să colaboreze cu articole, informații, note, recenzii[...]”. □ În același număr se fac câteva recomandări de lectură, la rubrica „*Ce să citim*”: Lenin, *Opere alese*, vol. I, II (Ed. P.C.R.); Lenin, *Revoluția proletară și renegatul Kautsky* (Ed. P.C.R.); Marx, *Scrisori către Kugelmann* (Ed. P.C.R.); Marx și Engels, *Despre syndicate* (Ed. CGM); E. Tarle, *Napoleon* (Ed. Cartea Rusă); Mihail Roller, *Documente din mișcarea muncitorească* (culese și adnotate); Mihail Roller, *Problemele istoriei*; C. Ionescu Gulian, *Sociologia culturii*; C. Ionescu

Gulian, *Introducere la estetica nouă* (Ed. de Stat); *Istoria diplomației*, vol. II (Ed. Cartea Rusă); Em. Plisețchi, *Origina omului* (Ed. Cartea Rusă); F. Iașunskia, *Povestea cauciucului* (Ed. Cartea Rusă); Ion Călugăru, *Scriitorii libertății*, Ediția a II-a (Ed. de Stat).

11 iunie

- Publicat în „Dreptatea”, fără semnătură, articolul *Climatul favorabil artei* aduce în discuție literatura propagandistică impusă la noi în timpul războiului, din care în prezent nu a mai rămas aproape nimic viabil, în schimb a dus la compromiterea atâtor autori pe vremuri onorabili. „O literatură dirijată și excelent retribuită n-a făcut decât să compromită și să șteargă din eternitate slova și numele atâtor autori – altădată cu succese de prestigiu”. Paralela cu anul 1947 – deși eludată de autor în mod direct – se impune de la sine.

- Cotidianul „România liberă” salută, la rubrica intitulată „Cărți noi”, într-un articol nesemnlat, apariția *Sociologiei literaturii* de C.I. Gulian: „[...] cartea domnului C.I. Gulian este un admirabil îndreptar pentru înțelegerea uriașului tezaur spiritual care este marxismul, concepție deschizătoare de drumuri noi și fertile în toate problemele omului și în același timp moștenitor spiritual al celor mai luminoase tradiții ale culturii.”

12 iunie

- Tudor Arghezi publică în „Adevărul” tableta *I.L. Caragiale. III*, evocare a unei întâlniri avute la șaisprezece ani, terminată cu o invitație la masă.

- În „Dreptatea”, la rubrica „Note și Comentarii”, este ironizat G. Călinescu, portretist falimentar în privința oamenilor politici: „D. G. Călinescu, portretist literar de recunoscut merit, s-a dedat la cele politice. Dacă în materie de idei s-a arătat de la început stângaci – fiecare zi aduce odată cu editorialul domnului director o nouă gafă – veleitățile dumisale de a evoca oameni, personalități din viața publică au dat incontestabil greș. Altfel se scrie, chiar paradoxal, literatură și altfel se navighează în turburile ape ale politicii și ale politicianismului. Scrisul domnului profesor îndrăzneț în asociațiile beletristice atinge non-sensul și bravada inutilă în domeniul în care, strein și nepriceput, nu poate jongla cu datele obiective”.

13 iunie

- Analizând *Evoluția presei...*, N. Carandino identifică esopismul - specific „regimurilor de cenzurare a scrisului” - în jurnalism și în literatură: „Între cititori și scriitor s-a născut spontan, cu adaosuri de fiecare zi, cu mereu inedite subtilități și cu mereu fanteziste pătrunderi un cod, niciodată tipărit fiindcă fluent și logicește greu sesizabil, codul comunicărilor intime. Dintr-un efect de paginație, dintr-o schimbare de literă, din așezarea unui clișeu,

din tonul voit excesiv al unui articol, dintr-o absență sau dintr-un citat se pot înțelege câteodată lucruri mai precise decât ar fi putut mărturisi o proză liberă și directă.” Există însă și neajunsuri care provin în special din partea receptorilor: „Interpretările adversarilor intervin adesea pentru a falsifica sensul exact. Cititorul nu este pe de altă parte mereu atent și mereu perspicace. Pentru un glonț care atinge ținta din plin, câte gloanțe răzlețe în acest război purtat de cârțițe rătăcite prin misterioasele galerii ale spiritului.” Cititul printre rânduri pare mai benefic literaturii decât gazetăriei: „Literatura câștigă poate din acest obligat rafinament de stil, din apelul neîncetat la valorile de sugestie, la valorile aluzive din mlădierea cuvintelor și a frazelor, din exploatarea tactică a surprizelor sintactice. Dar ziaristica propriu-zisă pierde calitățile ei principale, spontaneitatea, elanul, tonul direct, vehemența justițiară, stimulenta dreptății irepresibile și acel apel cotidian la judecata maselor.” („Dreptatea”)

● În „România liberă” se publică *Prima listă de profesori universitari îndepărtați din învățământ*. Printre aceștia se numără „«personalități» antonesciene și profasciste Gh. Brătianu, Bordeianu, I. Gruia, G. Strat, C. C. Giurescu, George Leon, Virgil Slăvescu”.

15 iunie

● Ion Călugăru semnează în „Revista literară” articolul *Condițiile creației – sau ceea ce n-ar trebui să devină obsesie*, în care insistă să nu se clameze atât de mult precaritatea stării materiale a scriitorilor, drept motivație a impasului operei. „[...] din ecourile ce răzbat despre ceea ce mocnește sau se mărturisește pe jumătate se poate trage concluzia, deloc exagerată că preocuparea de căpetenie a unora este că ceea ce trece în primul plan nu este creația în sine, condițiile de viață potrivite creației. [...] Cunoscut un tip care a ilustrat această stare de lucruri. Nu este un caz particular, ci unul care a fost tipic pentru dezvoltarea, mai precis, lăncezirea literaturii și plasticii, în România, într-o anumită fază de la începutul secolului XX. Era omul sterilizat de a pândi mereu momentul potrivit, de a aștepta mereu să se realizeze micul și domesticul său paradis. Boierimea furase reflexele unei vieți aristocratice de aiurea, fără scânteietoarea conversație, fără viața de salon, fără stilul de kermesă galantă a secolului al XVIII-lea. S-a întâmplat ca țărani și târgoveți să-și dea osteneala să-și însușească spiritul boierimii, lenea ei de gândire. Tipul de om care așteaptă era reflexul acelei boierimi reflectate. [...] Acel băiețandru târgoveț tributar peisagiului rural, transplantat într-un oraș mare aducea o tristețe de proletar mai autentică decât aceea a lui St. Iosif, întruparea nostalgiei patriarhale. Brusc procesul său de creație s-a încetinit, până a rămas paralizat. Întrebat de ce nu mai scrie poeme, răspundea că nu mai poate până nu va avea un toc cu peniță de aur (stiloul pe atunci nu era la modă). Au trecut apoi ani după ani. Adolescentul poet s-a

însurat cu o fată prea sentimentală și cu zestre mare, care i-a adus de toate, plus tocul cu peniță de aur mult așteptată. Dar el nu mai scria. Și-a lărgit orizontul călătorind, și-a sporit garderoba, dulapurile lui s-au umplut de cărți. Inspiratul trecea pe lângă dânsul ca o gânganie ce și-ar freca aripile de țiplă – era ca un chibrit frecat de cutie, dar nu lua foc. Devenise captivul obsesiei condițiilor de viață. Și când condițiile de viață s-au schimbat – se schimbase și dânsul. Inspirația îi părea o mare, o copilărească naivitate. E clar că cei de astăzi nu trebuie să repete povestea condițiilor de creație devenită obsesie. Căci condiția esențială de dezvoltare a temperamentelor, a ideilor, a conținutului nou de istorie nouă făurită cu alte mijloace, de alte categorii sociale decât cele din trecut este tocmai curajul de a gândi și a exprima nou, eliberat de prejudecăți și de un fel de obișnuință care este o împovărătoare prejudecată. Condițiile creației e [sic!] deci o problemă dar nu însăși problema artei”. □ Aurel Baranga recidivează cu noi gânduri potrivnice estetismului și despre rolul poeziei în actualitate: „Năvala vieții în poezie este un fenomen ce nu mai stârnește nedumeriri. Lipsit atâta vreme de orice adiacență cu viața poemul trăiește infuzia sevelor proaspete fără de care era pândit de moarte. Viața reîmprospătează poezia și poate că uneori – din pricini cu totul explicabile – iureșul realității brutale atâta vreme stăvilită, alterează frumosul cunoscut după canoane și ele azi perimate.[...] Se întâmplă însă că unii poeți îmbolnăviți de estetism și îndrăgostiți de boala lor – după modelul tinerilor pseudo-ftizici de pe la 1900 ce tânjeau călduț în așteptarea maladiei florale – văd în această poezie altoită cu viața mai mult decât o nenorocire, văd o problemă. [...] Epocile de adâncă și structurală prefacere socială produc – istoria literară stă martoră – pleiade de poeți-profeți al căror ton este mai aproape de diapazonul proclamației decât de cel al cântecului intim. [...] Poezia incantație? Și noi credem că poezia nu poate fi decât cântec. Dar nu cântec pur în înțelesul gratuitei ogîndiri narcisice. Ci cântec pur, starea de grație ce include frământarea clipei și a omului așa cum diamantul îngroapă în el pădurile arse și scoica vuietul mărilor neodihnite”. (*Despre poezie*)

● În „Prietenii artei” din Carei, anul I, nr. 2 („revista bilunară de literatură”; director Ion Cherejan; comitetul de redacție: Ovidiu Drimba, Ion Caraion, Ion Bulgăr, Emil Manu, Gh. Bulgăr, Ion Ap. Popescu), Gh. Bulgăr chestionează *Agonia individualismului?*: „Războiul a anulat inițiative particulare și a dat drepturi nelimitate colectivității; creația individuală și inspirația unui singuratic au fost sistate. [...] Perioada postbelică se resimte încă aspru cutremurată de crize și violențe; acestea nu se elimină decât progresiv și destul de greu când au fost fructificate ani îndelungați. O eră de pace trebuie să însemne și o înflorire a deprinderilor spirituale; acestea însă au nevoie de libertate, de respectul personalității, de încurajarea inițiativelor particulare. Firește că alta e atmosfera socială în lumea de azi; societatea are

alte idealuri de organizare și privilegiile comunității au prioritate față de aspirațiile individului; acesta nu poate rămâne un izolat, cum nici artistul sau poetul nu poate să stea departe de frământările colective; pretind unii să se creeze chiar o artă pentru popor, o reeditare a idealului «artă cu tendință». Fără a putea aproba libertatea fără margini și fără a fi adepții anarhiei în creația culturală, credem că nu putem uita secolele de lumină în Europa marilor tradiții intelectuale și spirituale. Personalitatea constructivă, meditația inventivă și sensibilitatea care înobilează pe oameni și opera talentului lor nu trebuie sufocate prin legiuiri care urmăresc să ferească societatea, eliminând voința individului, trecând brusc peste idealurile și aspirațiile lui. Noi credem ferm că agonia aceasta a omului solitar e un fenomen trecător, un aspect al epocii de frământări postbelice.” □ Emil Manu semnează un *Fragmentarium actual (aproximații la criza omului contemporan)*: „Oamenilor le place să creadă că există un mister al lor, că fiecare ascunde ceva, un destin propriu original. Rezonanța lucrurilor în fiecare e altfel. Dacă n-ar exista aceste misteriorizări, omul s-ar simți mai inutil și mai stereotip. Variația imensă din lucruri, deosebirile dintre clipe, schimbările de la un moment la altul, din fiecare lucru, fondează o existență mereu nouă. Numai această certitudine a ineditului ne menține în univers, altfel ne-am prăbuși într-o claritate obositoare, într-o umanitate fără stimulente și fără metafizică. Hazardul nu trebuie anulat sau închis. O cultură fără hazard ar fi o cultură osificată. Nu pledăm pentru o ignoranță, pentru un mister naiv, dar criza culturii actuale ne dovedește matematica proastă a științei europene. □ La pagina de „Note, fapte și comentarii”, apar două texte foarte temerare semnate cu (probabil) pseudonimul Nae Tarabă, care scrie despre „șarlatania [...] literară” a lui **Zaharia Stancu**: „Omul acesta are talent, scrie frumos, dar își bate joc de artă. Lipsit de conștiință estetică, Zaharia Stancu nu mai este cel de altă dată. Arginții i-au schimbat linia condeiului. Altădată scria romane porcoase și-a trebuit să vină Octav Șuluțiu în revista „Familia” de la Oradea, să-i dea o usturătoare lecție de etică profesională”, și *Despre misticism*: „Cineva a spus că am fi adepții misticismului, pur și simplu. Dar trebuie să se înțeleagă că pentru noi misticismul este o poziție afectivă, care demonstrează lipsa de maturitate intelectuală a individului. Arta pentru artă este un imn cântat libertății creatoare și nu o mentalitate obscurantistă, reacționară, cum ar crede adepții tezismului artistic, reprezentat azi la noi printr-o serie de impostori gen Miron Radu Paraschivescu, Zaharia Stancu, Ion Călugăru sau I. Vitner. Literatura noastră și-a cunoscut misticii săi. Poate că Zaharia Stancu îi cunoaște mai bine, căci a trecut din când în când pe la *Gândirea* lui Nichifor Crainic. Vladimir Streinu i-a numit pe bună dreptate «tremurici», arătându-le și lipsa de vocație artistică. Adepți ai clarității latine, în ce are ea specific (Boileau, Descartes, Claudel sau Valéry), cum putem fi oare mistici?” □ Sub inițialele

N. T. se semnalează **Veac 20, culegere de versuri**: „*Veac 20* este o culegere de versuri inedite de Pavel Bellu, Țăra Călimani, V. Felea, Jean Istrate, Horia Lupu, I. Modovan, Virgil Nistor, F. Păcurariu, Ion Aposol Popescu, V. Sima, Al. T. Țion și D. Vatamanu. Nota comună a acestor poeți este tendința de a scrie poezie pură, indiferent de gradul de realizare estetică.” □ Semnează poezii Margareta Dorian (*Ileana Cosânzeana*), Stere Popescu (*Biografie*), A. E. Baconszky (*Nocturnă*) și Emil Vora (*Corăbiile negre*).

16 iunie

- În articolul *Între „titrați” și „intelectuali”* publicat în „Jurnalul de dimineață”, Tudor Teodorescu-Brașiște critică inflația de posesori de diplome universitare („«Titrații» și «intelectualii» au aprovizionat, în trecut, mișcările de aventură. Numai omul de adevărată și temeinică pregătire profesională a rămas cu onestitate pe linia profesiei și a convingerii lui. Metoda fabricării de «titrați» și de «intelectuali» în serie, metoda improvizăției trebuie să înceteze”).

- F. Păcurariu publică în „Lupta Ardealului” articolul *La 58 de ani de la moartea lui Mihai Eminescu*. Deși autorul articolului face des apel la interpretarea călinesciană a operei eminesciene, textul reprezintă o explicită tentativă de abordare extinsă a liricii poetului din perspectiva ideologiei marxiste: „Opera literară, în perspectiva științifică pe care o deschide asupra ei marxismul, e corelată unei faze a evoluției istorice ce nu poate fi detașată din ciocnirea contradicțiilor realității”.

20 iunie

- Camil Petrescu vorbește *Despre condiția scriitorului* în „Contemporanul” – reacție la un articol al lui M. Carp, apărut „într-un ziar de dimineață”, în care era desconsiderată munca de scriitor, odată ce fusese pusă în balanță cu aceea a funcționarului public: „Citesc într-un ziar de dimineață un articol elocvent ca o ilustrație murală cu două chipuri exemplificative, puse alături. «Cel care bea» și cel care «nu bea». Este vorba despre o paralelă între pensionarii foști funcționari publici și pensionarii scriitori, care prilejuiește unui foarte inimos apărător al celor dintâi, unele comentarii”. [...] „Este necesară o întoarcere de 180 de grade. Este necesară o reexaminare lucidă și o înregistrare științifică a condițiilor muncii intelectuale și artistice, trebuie să vie recunoașterea că o ucenicie specială și un climat excepțional sunt neapărat necesare muncii intelectuale. Numai atunci vor afla și beoșienii că există muncă silită și în afară de condica de prezență și de orele de birou, că muncitorul intelectual nu se odihnește – propriu-zis – în statele mici – aproape niciodată. Este deasemeni, încă, necesar să se arate că munca intelectuală și artistică nu e un epifenomen social, un lux de zile bune, ci este motivul generator al întregii vieți sociale. Numai așa se va ajunge la crearea

unui regim juridic adecvat, care va pune capăt exercițiilor filistine ale tuturor amatorilor de cântece de lebedă și va împuțina numărul creatorilor de artă eșuați în mod obligatoriu în spitale și ospicii”.

● În „Ultima oră”, la secțiunea „Cartea nouă”, este semnalat și comentat pe scurt volumul lui Ilya Ehrenburg, *Drumurile Europei*, apărut la Editura Cartea rusă, cu o prefață de Ion Călugăru: „E în acest volum o bogăție de caracterizări, șarje, desene, portrete, împletite cu reminiscențe din istoria artelor, din istoria popoarelor, care s-au bătut ca să fie pace, din viața recentă a acestor popoare, care n-au avut pâine, îmbrăcăminte, încălțăminte, dar care au rezistat dușmanului, l-au învins cu forța încrederii lor în libertate”.

21 iunie

● Volumul de versuri *Cântece negre* al lui Ion Caraion, apărut în 1946, la Fundația Regală pentru Literatură și Artă este recenzat, în „Timpul”, de Marin Sârbulescu „De la *Panopticum* și până acum, acest poet al tuturor dezamăgirilor din preajma celui de-al doilea război mondial n-a manifestat decât exonența unui răstimp exact pe compromisuri și incertitudini, fiind raisonneurul unei generații – am numi-o generația de la 1941 – supusă celor mai cutremurătoare experiențe sociale și aventuri marțiale”. Cu acest prilej se discută „drama” lui Caraion, „o dramă din cele mai sfâșietoare, deoarece el, spre deosebire de Geo Dumitrescu, celălalt punct de reper al generației, ia viața și, implicit, poezia în serios. În timp ce poetul *Libertății de a trage cu pușca* persiflează evoluând între tifle și înțelepciuni, Caraion trăiește la modul tragic, la porțile misticismului și trăirismului”.

22 iunie

● În „Semnalul”, Al. Bogdan publică *Fapte de cultură*, articol precipitat, învălmășind în câteva rânduri și coloane numeroase subiecte de polemică la modă, de la criza culturii până la condiția materială a scriitorului. Apariția unei ediții de *Poezii* ale lui Eminescu, incluzând și postumele, îi pune la îndemână autorului un reper de exemplificare: evident, nu există o criză a culturii, iar scriitorul poate să creeze chiar și în situații economice precare. „Totuși, se petrec în vremea noastră fapte de cultură, care ne aduc zări mai puțin pesimiste. Se pare că omul de mare talent sau de geniu poate să creeze indiferent de starea materială în care se află și exemplul lui Eminescu [...] rămâne concludent, - iar unul din faptele de cultură de care vorbeam mai sus este publicarea, în Editura Luceafărul, a *Poeziilor din viață și postume*, ale lui Eminescu, eveniment ce respinge noțiunea de criză a culturii. Firește, departe de noi ideea că scriitorului trebuie să i se facă o viață cât mai aspră, pentru a-l transforma într-un creator autentic. Din suferințele proprii, scriitorul învață să comunice în scrisul său cu sufletul omenirii îndurerate și nedreptățite. Durerea i-a adâncit gândul lui Eminescu, i-a lărgit circulația umană. [...] Buna stare dă

scriitorului libertatea de a crea și ar fi dat lui Eminescu posibilități sporite de realizare. Revenim mereu la el și societatea românească nu-l va uita niciodată, nu numai pentru genialitatea lui, dar și din cauza muștrării de cuget a acestei societăți, față de condiția materială ce i-a creat”.

- „Revista literară”, sub titlul *Un roman în perspectivă*, anunță iminenta apariție a romanului *Desculții* de Zaharia Stancu: „adunate în volum aceste pagini vor alcătui o carte intitulată *Desculții* și în care memorialistul de mare talent din zile de lagăr va fi la nivelul paginilor sale de glorie din cartea de poezii astăzi epuizată: *Primele Poeme*. *Desculții* va fi ilustrată de inegalabilul Perahim”. □ Nicolae Tăutu publică *Poem pentru reabilitarea vieții*, iar Marcel Romanescu poeziile *Crinul și Zoreaua*, *Șipotul*. □ Radu Lupan comentează negativ apariția revistei „*Agora*”, *colecție internațională, îngrijită de d-nii I. Caraion și V. Ierunca*: „Amăgitoare și indicând un drum care nu va ajunge departe. Nu avem decât să considerăm pentru aceasta numai cele câteva eseuri, care conturează printr-o întâmplătoare întâlnire, desigur, o anumită interpretare a fenomenului artistic, sau să întârziem asupra implicațiilor poemelor și textelor «nesemnificativ» alese. Intenția este pretutindeni vizibilă, iar invitația la gratuit doar aparentă”.

- În „Dreptatea”, N. [icolae] Crd. [Carandino] îl acuză, într-o notă (*Un agent simplu*), pe Camil Petrescu de a fi colaborat cu ocupantul nazist: „D. Camil Petrescu, proaspăt înscris în partidul comunist, încearcă să-și dovedească zelul. Ca orișice neofit sare însă peste cal. Desigur și în dorința de a face uitate atitudini din trecut, atitudini concretizate de altfel în scris și ca atare la îndemâna publicului cercetător. Considerațiile dumisale despre rolul nostru în partid ca «agenți dubli» pot stârni ilaritate. Deși lipsite de haz. DOVEZILE noastre în schimb despre hitlerismul dumisale de prin anii 1940 ar putea să provoace distinsului excrement fenomenologic oarecare neplăceri de celulă. Fiindcă noi nu utilizăm calomnia (trecută pe seama altuia), drept armă de luptă. Noi publicăm probe precise. La revedere.”.

- La rubrica „Fapte cu tâlc”, din „Scânțea”, Tudor Olaru își exprimă o *Simplă curiozitate*: „Oare d. prof. Mircea Florian, membru al comitetului executiv al partidului titelist să fie una și aceeași persoană cu d. prof. Mircea Florian, administratorul Casei Școalelor, responsabil de spiritul reacționar și obscurantist al broșurilor de «educație», editate de această instituție din fondurile Statului? sau poate e vorba de o simplă potrivire de nume?”.

23 iunie

- Debutul lui Petru Dumitriu este remarcat de „România liberă”, în secțiunea „Cărți-reviste”: „Printre ultimii tineri lansați de către Editura Fundațiilor Regale se numără și d. Paul (sic!) Dumitriu. D-sa este autorul unui volum de povestiri inspirate din istoria antică, dar conceput într-o

manieră care este cu totul nouă pentru literatura noastră. Cartea poartă titlul *Euridice* și conține «8 proze» de o promițătoare densitate lirică și epică”.

● La rubrica „Literatură, artă, știință”, din „Lupta Ardealului”, Tudor Mileru scrie despre *Un eveniment penibil: Apariția revistei „Prietenii Artei”*. Bilunarul apărut la Carei este caracterizat de la bun început de autorul articolului drept un „manifest obscurantist, în care freamătă în voie confuzia, lipsa de probitate și tendenționismul reacționar cel mai hain”. Argumentul ar fi că „problematica ei faptică, artificioasă și sterilă e zămislită nu în vuietul amplu al realității ardelenе, ci în ungherele lipsite de perspectivă ale cafenelei bucureștene”. În aceeași categorie a „revistelor obscure și obscurantiste”, T. Mileru include și alte publicații: „Provincia” (Turnu Severin), „Ramuri” (Craiova), „Vrerea” (Timișoara), „Pygmalion” (Iași). Articolul vădește nu numai aversiunea față de mediile literare bucureștene, ci și tendința de calificare a actului literar prin argumente de ordin politico-ideologic: un semnatar al revistei încriminate este acuzat, de pildă, că „urăște claritatea și spiritul profund științific al marxismului”. □ În același număr, la rubrica „Însemnări”, fără semnătură, este semnalată și comentată acid revista „Agora”, „titlul unei colecții internaționale de literatură și artă, cum o intitulează redactorii ei, d-nii Virgil Ierunca și Ion Caraion”, „o publicație pretențioasă, bălbăită și confuză”, „cea mai bună dovadă despre confuzia ridicolă în care plutesc câțiva scriitori tineri din București, temători de a privi în față, fără prejudecăți, realitățile românești, devenind astfel o armă în mâna reacțiunii”.

25 iunie

● În „Scânteia”, în spațiul rubricii „Fapte cu tâlc”, este ironizat N. Carandino („unul din cei mai profunzi gânditori de la Capșa”), pentru a fi inserat într-un articol de fond din „Dreptatea” zicala „cine se aseamănă se adună”: „[...] verificat în 1937 cu prilejul pactului încheiat cu coloana V-a nazistă de către însuși fratele Iuliu, adică fratele legionarilor”.

26 iunie

● Un articol dur și amenințător, cu titlul *Ofensiva „culturală” a reacțiunii*, publică Tudor Mileru în „Lupta Ardealului” împotriva reacțiunii culturale identificată în publicații pe care autorul articolului nu le numește: „Pornind din modeste fițuici provinciale sau din pretențioase și voluminoase colecții din capitală, armile bete de propriul lor obscurantism, ale reacțiunii, încing atacuri disperate împotriva spiritului științific și a pozițiilor avansate, progresiste, ale culturii noastre”. Fără să precizeze cine sunt „reacționarii”, T. Mileru recurge la categorisiri pamfletare.

27 iunie

● În „Contemporanul”, Camil Petrescu publică articolul *De ce popoarele mici nu pot să aibă scriitori mari?* Pornind de la premisa că „numai marile popoare

au șanse să dea omenirii mari scriitori” („fiindcă au nu numai avantajul de a oferi mai multe probabilități numerice de selecțiune, dar mai cu seamă ele singure constituie în mod firesc climatul care îngăduie dezvoltarea la maximum a puterii de creație în artă”), autorul descrie condiția scriitorului de excepție exploatat de către societatea capitalului: „Spre deosebire de formula «Eminescu» în care geniul, din lipsa de răsplată a muncii lui esențiale, este silit să «care cărămizi», aci scriitorul poate trăi din venitul creației sale. Fiecare lucrare nouă îi asigură încă un interval de timp existența. Își poate permite uneori, ca în cazul lui Molière, un trai destul de larg, dar nu-și poate îngădui odihna. Operele pe care le produc asemenea mari scriitori nu sunt din cele cu caracter fragmentar [...]. Sunt opere de construcție arhitectonică, realizabile numai printr-un efort continuu, într-o dăruire de zi și de noapte. Una e cuptorul încălzit dimineața și stins seara, alta e fumul în care flacăra nu se poate stinge ca să se reaprindă în fiecare zi, nici măcar în fiecare săptămână uneori. Viața unui asemenea scriitor este o viață de obsedat. [...] Nici zi nici noapte o asemenea minte nu se oprește. Este sigur că scriitorul nu ar atinge nici vârsta de 50 de ani, dacă nu ar avea posibilitatea să se recreeze, **DISTRÂNDU-SE**, gustând din plin unele plăceri ale vieții”. □ Ion Călugăru semnează ***Lipsa de autoritate a criticilor și „Purismul” criticii. Cu o scrisoare inedită a lui E. Lovinescu.*** În contextul polemicilor referitoare la „criza culturii”, contestă existența unei „crize a criticii”, așa cum afirmase Perpessicius. Este evocat ca exemplu negativ, de critic neangajat social, E. Lovinescu: „impresionist lipsit de formulări precise și categorice”; „Ani la rândul notasem – scurt, șfichiutor – unele aspecte oarecum mahalagești ale activității lui E. Lovinescu. Scrisesem că în memoriile ce și le publica (înainte de a fi închis ochii) se dovedește a fi mai mult folclorist decât memorialist. Fiindcă în loc să zugrăvească caractere de înfierat sau de dat ca model și întâmplări trăite, semnificative, culege rămășițe de anecdote de cafea, picanterii și cancanuri mărunte ce i le furnizează frecventatorii cenaclului său. Mai notasem că el își revizuieste atât de des incertele sale opinii critice, încât nu știm pe cine trebuie să credem pe cuvânt: pe admiratorul «marelui poet» G. Rotică, pe defăimătorul lui Gala Galaction, pe acel care a scris când pro și când contra lui T. Arghezi, pe acel situat pe cel mai năruș Pegas ideologic naționalist în 1917 și pe docila Rosinantă a autonomiei estetice cu un deceniu mai târziu?”. Pe același ton semnatarul articolului acuză „atitudinea [...] în timpul războiului de excesiv de simpatică neutralitate principială față de regimul Antonescu”. Pentru Ion Călugăru, autonomia esteticului reprezintă o formă de „purism al fugii de răspundere”, o manifestare „disperată abia simulată”, iar în cele din urmă „o sterilitate ce se ignoră”.

29 iunie

- „Revista literară”, la rubrica „Fereastra”, ridiculizează deschiderea cenaclului E. Lovinescu, animat de Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu:

„Cenaclul Zburătorului ascundea snobismul formelor îndărătul personalității lui Lovinescu. Un cenaclu secund, solidar prin snobismul acelorași ceremonii scrobite rămânea în spatele cenaclului lovinescian, gata-gata să iasă la iveală în momentul în care cenaclul prim s-ar dizolva. Iată cum, sub pretextul reînvierii, d-nii Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, foști membri ai cenaclului lovinescian, au pus temelia unui cenaclu Eugen Lovinescu, scoțând în sfârșit la suprafață tendințele de snobism ale vechiului cenaclu din Câmpineanu. Apărând puritatea artei de la nivelul poziției politice, cuplul reprezentativ al cenaclului urmărește crearea unei unități literare prin gesturile mari și vide ale unor ceremonii respectate cu strictețe în cerc intim. «Cenacliștii» se întâlnesc în smokingul ros în coate al atitudinilor care vor să pară academice, dau sentințe grave, consacră valorile juriste ale unei arte cu anumite tendințe și declară incompatibile cu arta frământările populare [...]”.

30 iunie

- „Tribuna nouă” anunță *Premierea lui Ștefan Aug. Doinaș* (Premiul „Sburătorul” pentru manuscrisul *Paradise-cocktail*): „Poezia lui Ștefan Aug. Doinaș, și mai ales cea în formă de baladă, de-o frumusețe unică, n-a fost egalată de niciun alt poet tânăr, Ștefan August Doinaș fiind cea mai originală apariție de la Arghezi și Blaga încoace. Versurile sale nu aduc o formulă nouă, ci valori noi, în peisajul poeziei tinere românești îmbâcsită de „tonegarisme” de tot soiul. [...] Volumul premiat va apare în toamnă la București, probabil cu titlul *Manual de dragoste* și va conține o serie de inedite” (I. Maxim).

- În „Lupta Ardealului”, la rubrica „Literatură, artă, știință”, Ioanichie Olteanu semnează articolul *Realitate și poezie*, în care teoretizează prin clișee marxiste și platitudini conceptuale imperativul poeziei de a reflecta realitatea. „Cetățean cu datorii și drepturi ca oricare, poetul trebuie să se apropie de oameni; [...] Opera lui trebuie să oglindească realitatea imediată, cu murdăriile și marile ei frumuseți [...]. În fine, opera de artă trebuie să fie un îndemn la luptă, un sprijin pentru masele angajate în bătălia construirii unei lumi mai bune.” □ În cadrul rubricii „Cronica ideilor”, Pavel Apostol semnează articolul *Înțelesul filistin și înțelesul adevărat al materialismului*.

[IUNIE]

- În numărul 6, „Revista Fundațiilor Regale” publică *Trei Poeme* semnate de Al. Philippide, studiul lui Tudor Vianu, *Simbolul lingvistic*, și, la rubrica de „Comentarii critice”, analiza *Romanul-fluviu al lui Georges Duhamel sau limitele moderațiunii*, semnată de N. Steinhardt.

4 iulie

• Continuându-și seria textelor de atitudine din „Contemporanul”, Ion Călugăru publică articolul *Critica – registratura generală a literaturii. Romancierul agoniei său sentimentul agoniei unei clase*. Cu prilejul unei precizări asupra evaluării operei lui Ionel Teodoreanu („literatura d-lui Teodoreanu n-a adus nicio undă de optimism, nicio voință de depășire. Dimpotrivă, a cultivat agreabila, confortabila ușurătate a cetitorilor săi, fetețe și băieți de familie bună și cu delicate sentimente”), se reia polemica față de opinia lui Perpessicius despre „carența criticii”. Pentru Ion Călugăru, „sigur este că criza criticii literare nu ține de criza generală a valorilor unei societăți. Critica se dezvoltă, găsește un teren prielnic de dezvoltare mai cu seamă în epocile când toate valorile societății sunt în criză.[...] Literatura oglindește de obicei această stare de lucruri, pune în relief ceea ce este haotic.[...] Asta înseamnă că un critic trebuie să fie conștiința prezentului și a viitorului. Din ceea ce este confuz și amorf el trebuie să scoată la iveală acele idei care nu izolează pe om, nu restrâng circulația valorilor, nu reduc totul la un formalism amăgitor, nu reduc pe critic la condiția de arhivar al lipsei altora de conținut”.

• În „Națiunea”, M. Breazu publică articolul *Capodopere și nivel cultural*, intervenție de orientare a problematicei către carențele sociale, în dezbateră privitoare la „criza culturii”. Absența operelor de valoare universală, din literatura română, s-ar explica prin nivelul cultural scăzut al mediei cetățenilor: „S-a vorbit numai de o penurie a creațiilor excepționale, care ar fi un semn sigur că azi suntem în «criză». Bocoitoarele noastre culturale nu s-au lamentat însă câtuși de puțin pe tema nivelului nostru cultural general. S-a uitat faptul că dacă am avut un Eminescu și un Creangă, un Caragiale și un Luchian, un Enescu și un Arghezi, un Sadoveanu și un Călinescu, în schimb analfabeții noștri atingeau un procentaj rușinos. [...] Aspirăm către marile capodopere de valoare universală, dar uităm că ceea ce face ca un popor să fie socotit «cult» este pregătirea medie a indivizilor care-l alcătuiesc, preocupările lor, atenția acordată faptelor de cultură de către fiecare din componenții lui. [...] Așa fiind, oare înainte de a vorbi de o criză a valorilor excepționale, n-ar trebui să ne preocupăm de atâtea alte probleme a căror rezolvare e menită să ridice nivelul nostru mediu de cultură?”.

7 iulie

• I. Negoîtescu recenzează în „Fapta” romanul lui Dan Petrașincu, *Timpuri împlinite*, salutând trecerea de la formula de roman analitic la romanul realist: „D. Petrașincu de până acum era un analist complicat din școala doamnei Bengescu, adică îndreptându-și reflectorul spre sectoarele morbide,

ciudate ale alcătuirilor sufletești. Nu ascundeau aceste analize ale tânărului romancier și un anume accent de prețiozitate literară, de livresc, de invenție gratuită, care însă nu scădeau din talentul celui care încerca, mânat de o nobilă pasiune, formulele și mecanismul lor. Dar după cum o dovedește romanul de acum, altul era de fapt drumul în parcursul căruia să i se ofere d-lui Dan Petrașincu cele mai puternice posibilități de realizare. Fiindcă în adevăr, *Timpuri împlinite* reprezintă pentru autorul lor, dacă nu încă împlinirea sa cea mare, biruința definitivă, dar în tot cazul împlinirea vocației. Aici dezvăluită, adevărata vocație de realist a romancierului Dan Petrașincu. Au dispărut, de fapt, toate legăturile, chiar și cele de subsol, cu irealitatea gratuită a unei literaturi pe care doamna Bengescu a dus-o la mare încercare și stranie împlinire a romanului românesc, au dispărut toate curiozitățile pentru o lume ale cărei «păcate» amurale se desfac în fibrele lor absconse, în trădatul lor joc de psihisme”.

8 iulie

● În „Națiunea”, Adrian Marino semnează articolul *Premii literare*, reflecție teoretizantă asupra pertinentei recompenselor în domeniul literaturii. În ultima parte a articolului se discută și situația în plan național: „Se «premiază» de la un timp cu furie, cu agresivitate, cu ostentație vizibilă. Un juriu comun, refăcut de fiecare dată cu ingeniozitate într-o nouă comiție, împarte lauri de hârtie poleită și pietre false, cu o prodigalitate suspectă, dubioasă. De-ar avea vreo rațiune înalt estetică, promovând valori durabile, realmente remarcabile, n-am avea nimic de zis. Din păcate, se practică în spirit strâmt de cenaclu un sectarism violent, nefast bunului mers al literaturii, întrucât niciodată un debutant valoros și necunoscut, care a expedit un manuscris din provincie, n-a fost remarcat de respectiva solemnă comisiune, distingându-se în schimb o întreagă galerie de mediocrități locale. A premia sistematic în cerc închis, adesea la simpla invitație de prezentare la concurs, prin diverse combinații oculte, tot felul de inși, cu verdictul exprimat înainte de despuierea scrutinului, ni se pare, în treacăt fie zis, o totală lipsă de seriozitate. Astfel de «premii» sunt parodie curată”.

10 iulie

● „Națiunea” publică articolul lui M. Breazu, *Politică și cultură*. Pornind de la premisa că realizările artei concordă cu realitățile timpului istoric în care se produce procesul creației, se susține desprinderea radicală a gândirii de paradigma trecutului și focalizarea ei pe valorile prezentului: „De aceea și regimul politic democratic în care trăim are dreptul să ceară creatorilor să nu se refugieze în «etern» – ceea ce în termeni corecți înseamnă «în trecut» – ci să-și lase deschise toate căile de receptare a realității de gândire și

sensibilitate, la înțelegerea problemelor prezentului care nu pot fi indiferente nimănui”.

12 iulie

● Apare în „Națiunea”, sub semnătura lui G. Călinescu, *Un adevăr*, editorial în cadrul căruia criticul afirmă punctul personal de vedere în controversa de presă referitoare la statutul/condiția scriitorului. Pentru Călinescu, deplângerea recentă a „soartei intelectualilor” este doar „un clișeu al presei de opoziție”, neavând relevanță în prezent. Criticul se grăbește să precizeze că numai „ideologia socialistă” poate asigura scriitorului demnitatea cuvenită: „Oricare ar fi convingerile noastre politice [...] este o datorie a recunoaște că partidele de stânga sunt acelea care au ridicat prestigiul social al scriitorului.[...] Poate cineva să aibă orice opinie despre partidul comunist, însă în materie de cultură el a făcut servicii pe care istoria literară le va înregistra mai târziu și de care poate însuși nu-și da seama”. Finalul conține multiple certitudini doctrinare („Partidele de stânga au trimis scriitorii în Parlament, au arătat, fie și numai formal, o mare sollicitudine pentru intelectual, făcând caz de el, dându-i importanță”), dar în același timp strecoară marca unei sugestii care îl vizează pe neînregimentatul încă, Tudor Arghezi („și au arătat o delicată deferență pentru aceea care au rămas rezervați, tratându-i fără niciun reproș, cum e cazul cu d. T. Arghezi, pe care gazetele de opoziție l-au atacat, iar cele guvernamentale însă nu”). (vezi **Anexa**)

● „Fapta” intervine în schimbul de replici dintre „Liberalul” și „Dreptatea”, pe de o parte, „Națiunea”, pe de alta, prin Camil Petrescu care ia apărarea lui G. Călinescu, apostrofându-l pe N. Carandino: „În fond cine e d. Carandino pentru care «Liberalul» pretinde tonul obiectivității cu sens unic? Este exclusiv autorul vieții romanțate a unei primadone și a unui artist de revistă. Poate cineva din redacția «Liberalului» să repete la interval de 70 de ani, una dintre cele mai amarnice carențe din istoria partidului liberal [...], care între Mihail Eminescu și Petrino a preferat pe acesta din urmă, și să prefere azi pe autorul *Vieții Haricleei Darclée* autorului acelei cariatide a culturii românești *Viața și opera lui Mihail Eminescu*?” (**Obiectivitate cu sens unic**).

● În „România liberă”, la rubrica intitulată „Cărți și reviste”, este semnalată apariția romanelor *Timpuri împlinite* de Dan Petrașincu și *Oameni la pândă* de Liviu Bratoloveanu.

13 iulie

● În tableta *Muzeul Eminescu*, din „Adevărul”, Tudor Arghezi mustră Academia Română pentru a fi „uitat” să includă printre membrii personalitățile cu adevărat remarcabile: „Academia Română, marele depou de vaste mediocrități, ar fi putut, de curând, la voturile și răs-voturile date și

suspendate, să-și caute o scuză, susceptibilă de un prestigiu tardiv, la un trecut rușinos, atribuind un fotoliu de prezență spirituală lui Eminescu. Trebuiau să rămâie goale și însemnate cu o coroană postumă și alte două, închinată lui Ion Creangă și lui Ion Caragiale”.

- „Revista literară” scoate un număr special cu ocazia sosirii în România a poetului Louis Aragon. Scriu la temă: Eugen Jebeleanu, *Louis Aragon și sensul combativ al vieții*; N. Moraru, *Aragon pe baricada ideologică*. Se publică un grupaj de versuri ale artistului-militant comunist francez, în traducerea lui Geo Dumitrescu, Mihnea Gheorghiu, Veronica Porumbacu, Radu Boureanu, Sașa Pană, Andrei Tudor, C.I. Gulian. Este inserat *Mesajul lui Louis Aragon către poporul român*.

- Mihail Cosma publică în „România liberă” articolul *Trustul culturii*, în care scrie despre necesitatea implementării la noi a modelului sovietic de planificare a culturii, model amplu prezentat: „Este într-adevăr posibilă – se întreabă autorul – planificarea unei culturi? Suntem atât de obișnuiți cu unele prejudecăți ale trecutului apropiat, cu unele opinii ale așa-zisei «spontaneități» din câmpul creațiilor spirituale, încât întrebare de mai sus este, aparent cel puțin, explicabilă. Sovieticii au rezolvat această dilemă cu o simplitate uriașă. Au rezolvat-o transformând cultura sovietică într-o imensă uzină pusă în serviciul umanității. De aceea planificarea activității culturale pe care o desfășoară muncitorii intelectuali nu numai că a devenit realitate, dar a început să dea roade.”

14 iulie

- Este arestat la Tămădău, județul Ilfov, un grup de membri importanți ai PNT, în momentul în care se pregăteau să părăsească țara: Ion Mihalache, Nicolae Penescu, Ilie Lazăr, N. Carandino, Constantin Gafencu, Gh. Popescu, Dumitru și Eugen Borcea.

- În „Națiunea”, G. Călinescu scrie despre *Al. Piru*: „Născut cu un secret vițiu de rafinări, d. Piru e ținut în loc prin alte forțe (caracteristice neamului nostru prudent) într-o reflecțiune prelungită. Sângele său e rece și are nevoie a împrumuta mari temperaturi de la alții. D. Piru este fluturele care stă nostalgic și cuviincios pe sticla unei mari lămpi incandescente. Este dar deosebire de calitate între placiditatea focoasă a d-lui Piru și inerția glacială a unui spirit pedestru. D. Piru e un conformist de arcuri voltaice”. □ În același număr al ziarului, Al. Piru face o cronică negativă romanului *Timpuri împlinite* al lui Dan Petrașincu: „Neajunsul *Timpurilor împlinite* este că, deși obiectiv (sau tocmai de aceea) față de evenimentele descrise, nu se ridică la semnificația artistică, rămânând doar o palidă cronică a anilor 1917-1920 din Rusia”.

15 iulie

- Articolul lui C. Codarcea, *Popularizarea literaturii rusești în România*, publicat în „Drapelul”, are ca punct de pornire expunerea profesorului

Andrei Oțetea cu ocazia deschiderii unui nou local de editură al Societății „Cartea Rusă”. Deși, arată autorul articolului, interesul publicului român pentru capodoperele literaturii ruse a fost însemnat, această literatură nu a beneficiat de traduceri competente: „Oameni fără nici o chemare au compilat după traduceri franțuzești și nemțești capodoperele literaturii ruse, masacrându-le în mod barbar.” C. Codarcea speră ca în viitor traducările să fie de cea mai bună calitate, acoperind și titlurile încă netraduse, neuitând să amintească și interesul pentru literatura sovietică contemporană.

16 iulie

- În editorialul *O sută de ani* din „Națiunea”, G. Călinescu înregistrează etapele constituirii și decadentei „partidelor istorice”, de la pionieratul pașoptist până la generația contemporană: „Au trecut de atunci o sută de ani. Acum «liberal» e un Brătianu și «revoluționar» un I. Maniu. Înconjuțați de o ceată de latifundiași și «aristocrați» ei vorbesc de partidele «istorice», de dreptul la libertatea de a posedea al moșierului, de funcția constructivă a capitalului, de legi naturale”.

17 iulie

- Parlamentul ridică imunitatea a 6 deputați ai PNȚ (Iuliu Maniu, Aurel Leucuția, Emil Ghilezan, Vasile Serdici, Ilie Lazăr, Grigore Niculescu-Buzești), acuzați de acțiuni subversive, de răsturnare a guvernului. Aceștia vor fi arestați.

- „Scânteia” anunță arestarea liderilor țărăniști: *Vânduți străinilor, au vrut să ia calea străinătății! I. Mihalache, N. Penescu, Ilie Lazăr, N. Carandino au fost arestați în momentul în care se pregăteau să fugă cu avionul peste hotare. Ei erau amestecați în acțiunile criminale ale unor elemente dușmănoase poporului. Fuga fusese ordonată personal de Iuliu Maniu.*

18 iulie

- În „Contemporanul”, Camil Petrescu revine la *Condiția scriitorului: propuneri practice* – un alt articol din seria dedicată „statutului scriitorului”, de această dată mai aplicat în compartimentul soluțiilor: „a. Este neapărat necesar ca scriitorul angajat în atelierul său cu o lucrare de proporții, să poată primi aconturile necesare întreținerii sale și ale familiei tot timpul cât este acaparat de istovitoare muncă de creație. Aci ar putea intra în discuție faimoasele «credite de producție» pe care le-am propus prin «Fapta». Dacă discuția se va apropia mai mult de sfera realizării, aş putea arăta și condițiile tehnice ale operației, extrem de complicate, a căror structură depășește orice posibilitate de expunere în cuprinsul unui singur articol...; b. Este necesar ca după terminarea lucrării sale și după restituirea aconturilor, scriitorul să mai poată trăi încă odată lapsusul de timp în care a lucrat, din venitul lucrării sale,

ca să se poată odihni. Pentru aceasta vedem două măsuri posibile: 1. Sporirea numărului de cetitori prin răspândirea gustului de cetit în mase. În ziua când va realiza cota de cetitori necesară titlului de popor mare, România va începe «în mod practic» să aibă «scriitori mari»; 2. Înființarea unor biblioteci comunale prin care să se asigure un minimum de tiraj unei cărți. Problema este ni se pare în discuția forurilor conducătoare ale ministerului de interne, care are mijloacele s-o realizeze, fiindcă primăriile vizate sunt de resortul acestui important departament, și ale ministerului artelor, care n-are mijloacele dar ar dori călduros să o realizeze. Nu știm dacă dată fiind complexitatea înființării unor biblioteci comunale, o asemenea soluție mai poate fi numită «practică». În orice caz fără colaborarea acestor două departamente va fi fost greu să se ajungă la rezultatele dorite, fiindcă în fond, înființarea acestor biblioteci corespunde unor mari prime de creație literară.; c. [...] economatul S.S.R. să fie dat în seama «Reazămului» care are posibilități imense, care va ști cum să se descurce onorabil cu cei nouăzeci și ceva de scriitori. Toate înlesnirile care vin din străinătate (medicamente etc.) trebuie să fie într-o cât de infimă parte și scriitorilor. ; d. Să se facă toate înlesnirile administrative, scriitorilor (și tuturor artiștilor) care se descurcă foarte greu, cu pierdere de timp și nevoi în jocul măsurilor de tot soiul, cunoscută fiind de altfel această meteahnă specifică artiștilor (E greu să vezi pe N. Soreanu și pe părintele Galaction sau T. Arghezi făcând coadă la mălai și la circumscripție)».

19 iulie

- La rubrica „Discuții și probleme”, în „Fapta”, Teodor Scarlat deplânge soarta poezilor, condamnați la sărăcie, de către toate tipurile de societate: „Se pare că în toate vremurile și la toate popoarele, poezii au fost un lux inutil, când n-au inoportunitat direct bunul mers al organizației sociale, ca acel student și vagabond medieval, François Villon, sau ca acel aristocrat londonez, Oscar Wilde”. În condițiile în care starea materială nu permite creația, discuțiile referitoare la „criza culturii” nu au rost, deoarece la vremuri de foamete nu se poate configura cultura neamului: „S-a vorbit de o criză a culturii, pe diverse tonuri și în diverse atitudini; dar nimeni n-a precizat dacă artiști de tot soiul, care n-au ce mânca, sau cei care se joacă zilnic cu zeci și sute de milioane sunt creatori de cultură. [...] Criză de cultură când reprezentanții acestei culturi duc o crâncenă mizerie? Criză de cultură când la fiecare răspântie întâlnești fețele gălbejite ale acelorora chemați să o facă? Au oare nevoie de cultură, cei care nu știu decât să se ghiftuiască, să-și facă viața cât mai dulce cu puțință? Și dacă este așa, de ce ne mai lamentăm ba că e criză în cultură, ba că nu este? [...] Astfel stând lucrurile, nu ne rămâne de făcut decât să așteptăm resemnați, acea perioadă prosperă care, conform unei legi a evoluției sociale, va trebui neapărat să vină. Până

atunci, poezii vor continua să rămână piese inutile, în mâinile propriilor lor destine și, tot până atunci, nu se va putea vorbi de cultură, de o robustă și adevărată cultură, care să precizeze o etapă hotărâtoare în istoria vremurilor noi”. (*Noi, poezii și cultura*)

20 iulie

● „Revista literară” publică un „interviu-expres”, *Zece minute... cu d. Camil Petrescu*. La întrebarea reporterului: „Literatura – în afară de cea dramatică – nu vă mai solicită? Am văzut o editură programând o carte a d-voastră”, scriitorul răspunde: „Am într-adevăr un contract însă nu știu dacă-l voi putea respecta. Și pentru un motiv foarte ușor de înțeles: n-am timp. O zi n-are mai mult de 24 de ore și o viață de om nu e mai mult decât o viață de om. Gândește-te că pregătirea unui spectacol de pildă [...] înseamnă o muncă încordată de câteva luni în care nu te poți consacra decât și exclusiv acestei activități”.

● „România liberă” anunță că „A fost ridicată imunitatea parlamentară următorilor deputați membri ai P.N.Ț.: Iuliu Maniu, Emil Ghilezan, Aurel Leucuția, Vasile Serdici, Ilie Lazăr Maria, Gr. Niculescu-Buzești”.

22 iulie

● În „Națiunea”, Al. Piru publică o recenzie la studiul lui Al. Dima despre G. Ibrăileanu (Al. Dima, *G. Ibrăileanu. Concepția estetică*): „În lucrarea sa actuală d. Al. Dima își propune să reconstituie «din membre dispartate» corpul estetice generale și literare a lui G. Ibrăileanu pe căile inducției și ale intuiției simpatetice. Se poate pune de la început întrebarea dacă o astfel de întreprindere este legitimă. Meritul autorului este de a fi demonstrat că e cel puțin posibilă și când un lucru e posibil el trebuie înfăptuit. Nu mai rămâne decât să apreciem marginile în care încercarea d-lui Al. Dima se realizează”.

□ S. Bratu analizează câteva versuri ale lui Louis Aragon: „Poetul unui Anicet semi-rimbaldian a rămas de mult în urmă. L-a depășit cântărețul «omului și al armelor sale», promotorul unei poezii simple și adânci ca poezia populară, urmărind sensul «giganticei lupte iscate în fiecare din noi de evenimentele extraordinare, de drama Patriei străpunse și de atâția martori ai măreției franceze, lăsați în urma noastră pe câmpul de bătaie»”. □ Sunt publicate trei poezii (*Măcieșul și-o micșunea, Cântecul francțirorului, Poetul către partid*), de Louis Aragon, în traducerea Veronicăi Porumbacu.

24 iulie

● În „Ultima oră”, I.R. supralicitează valoric romanul lui Dan Petrașincu, *Timpuri împlinite*: „[...] mi se pare că e romanul care-i va fixa fizionomia în firida romanului românesc actual. De ce? În primul rând pentru că abordează un teritoriu personal din acest domeniu al prozei literare de la noi. E o lume

pe care puțini dintre scriitorii noștri au cunoscut-o de aproape. [...] Mai e apoi, atmosfera socială din fabrici, de la Odesa, înaintea de izbucnirea marii revoluții. [...] Este o carte ce merită să fie cetită și, mai ales, comentată, pentru multe lămuriri și limpeziri ale tendinței romanului românesc din vremurile noastre”.

- O prezentare a lui Louis Aragon apare în „Tânărul muncitor”, într-un material nesemnat, însoțit de poezia *Poetul către partid*, tradusă de Veronica Porumbacu. „Zilele acestea, țara noastră va primi vizita poetului luptător francez Louis Aragon. Desprins din rândurile viersuitorilor sterpi, Aragon s-a apropiat de oameni și a învățat să cânte dorințele visurilor lor. Prieten al poporului și al muncitorimii, Aragon a trecut hotărât în rândurile luptătorilor pentru o Franță liberă, lovind cu versul său în dușmani, ridicând laude luptei pentru libertate. [...] Astăzi Aragon se găsește în fruntea luptei pentru scoaterea din arenă a trădătorilor ascunși sub masca literaturii perfide. Simpatia lui pentru popoarele din Sud-Estul Europei și pentru poporul nostru îl aduce printre noi. Prezența lui Louis Aragon este o mărturie a existenței unei Franțe dornice de libertate și frăție între popoare” (*Louis Aragon*).

- În „România liberă”, în cadrul rubricii „Cărți și reviste”, H.D. îl atacă violent pe Vladimir Streinu, care tocmai își susținuse, la Iași, teza de doctorat despre versul liber. Criticul este acuzat de impostură, susținerea sa provocând, după autorul articolului, ilaritate în rândurile asistenței; desigur, cronicarul dezaprobă metoda critică și ideile lui Streinu: „În fond, teza domnului Vladimir Streinu a demonstrat cum nu se poate mai bine sărăcia și dezorientarea ideologică din lagărul dreptei românești. Informația inegal distribuită, formulele lucioase dar goale, teama de adâncire, dar mai ales imposibilitatea de a se apropia de o concluzie oarecare au caracterizat «marele eveniment cultural» [formula îi aparține lui Șerban Cioculescu, prim referent al tezei – n. mea] de la Iași.”

25 iulie

- În articolul *Statutul muncii intelectuale*, din „Contemporanul”, Camil Petrescu identifică principala cauză a exploataării scriitorilor în lumea capitalistă: lipsa unui statut al muncii intelectuale, „un statut care să lege rodul de pom. Care să arate că rodul trebuie plătit anume ca să poată fi păzit și întreținut pomul care altfel se pierde, se usucă, nu mai poate rodi”.

- I. Negoîtescu publică în „Fapta” o cronică la volumul *Teatru*, de Mihail Sebastian: „După lectura *Teatrului* lui Mihail Sebastian îți dai odată seama de sărăcia literaturii noastre în general și mai ales de penuria celei dramatice. Cu câtă bucurie obștească sunt primite piesele lui Mihail Sebastian! Lucrul e firesc: *Scrisoarea pierdută*, *Danton* sau *Cruciada copiilor* nu fac încă o literatură dramatică. Ele sunt culmi răzlețe, fără continuitate între ele, puncte luminoase desigur, dar după care nu te poți orienta, căci nu dau drumul

istoriei să se desfășoare; istoria unui spirit literar care prinde curs propriu și care, revărsat peste meandrele sale, smulge tot ce întâlnește în cale fără rădăcini profunde, azvârle și adună, iar în adânc filtrează mereu ceea ce se permanentizează și transmite. În teatrul lui Mihai Sebastian nu poți încă vedea nimic din ceea ce ar fi merit să dea clasicitate, spirit de autenticitate durabilă literaturii noastre dramatice, dar poate că nimeni nu s-a gândit să le caute acolo unde era altceva de aflat: în acest comedii simple și juste, scrise de un condei atât de salubru și nelipsit de farmec, nădăjduiești, în ambiție modestă, să găsești repertoriul de nivel acceptabil al spectacolelor zise de salon (adică nu marele gen, al comicului și tragicului absolut, merit să înfigă noi mătrăgune în conștiință artistică a unei națiuni). [...] Mihail Sebastian este un scriitor din zona de mijloc a mărimilor și în niciun fel nu se poate afirma că el sporește semnificațiile literaturii române; el nu duce mai departe arta noastră literară, nu adâncește fenomenul literar românesc, dar opera sa face parte dintre acele menite să consolideze o literatură, să închege mai mult ambianța din care se desprind creațiile majore”.

26 iulie

- Pe tema crizei culturii, M. Breazu publică în „Națiunea” articolul *Toleranța culturală*, în care respinge cu brutalitate orice înțelegere a atitudinii lui Caraion referitoare la această problemă: „Ce credit se poate acorda «detașării» acesteia, când de pildă d. Ion Caraion, aprigul denunțator al crizei culturii și omului contemporan, adună în jurul lui toate condeiele care încet, încet renunță la camuflările inițiale și adoptă deschis lozinci șovine și antidemocratice [...]? Unde ar duce toleranța culturală acordată acestor condeie? Iată ceea ce trebuie să se întrebe oamenii de bună credință”.
- În „Timpul”, la rubrica „Agora”, Petru Comarnescu analizează modelul critic Gherea, pornind de la cartea lui F. Aderca (*C. Dobrogeanu-Gherea: viața și opera*): „Față de opera de artă și de artist, Gherea a avut remarcabile înțelegeri și dându-și seama că arta e expresie cu o structură sau o formă specifică, el nu a cerut ca ea să imite servil natura sau viața. N-a fost un estetizant, ca Maiorescu, dar legând arta de viață, societate, personalitate și adevăr – el a înțeles și valorificat adesea expresiile majore ale literaturii românești și străine. A avut, desigur, și greșeli de gust sau de înțelegere supraprețuind pe Vlahuță sau pe Morțun, dar Eminescu, Caragiale, Coșbuc au găsit în Gherea un superior critic, chiar și când, ca la Eminescu, arta creată nu corespundea concepției ideologului”. □ Sub titlul generic *Poezia este a tuturor*, este publicată poezia *Cântec simplu* a lui B. Fundoianu. Autorul este văzut de S. [avin] Br.[atu] în ipostaza de „poet care a căutat să împace poezia modernistă-revoluționară prin îndrăzneala simbolurilor și a comparațiilor și bazată pe teoria unei poezii pure, adică închisă într-un univers independent – cu poezia tradițională. Astfel el prezintă o poezie cu

expresie modernă împletită pe un fond de imagini ale peisagiilor tradiționale, cultivând îndeosebi atmosfera micilor târguri cu aspecte învechite, cu raci, cu căruțe, cu mirosuri tari etc...”.

28 iulie

● Adrian Marino publică articolul *Poetul național*, text teoretizant, de atitudine, referitor la adecvarea sintagmei impuse în uzaj, de „poet național” („Expresie nefericită, trădând sub aparenta infatuare un foarte real complex de inferioritate, «poetul național» este unul din acele înguste clișee critice a cărui eliminare din vocabular a devenit de rigoare. Formulă inventată și folosită de predilecție în legătură cu Eminescu, ea trădează la cel ce o folosește un spirit de mică cultură, împins spre simplificare și consolări patriot-sentimentale”. „[...] în măsura în care un poet român, fie și în câteva poezii, sau strofe, de se numește Macedonski, Arghezi, Blaga, Philippide, a izbutit să dea firul mării poezii, el este prin definiție la nivelul înalt al lui Eminescu «egal» cu Eminescu. În punctul absolut, creatorii scapă ierarhiilor istorice sau geografice; creațiile absolute, indiferent de întindere sau mijloc de expresie, stau pe același plan înalt teoretic. În trei-patru poezii, într-un florilegiu de versuri, Macedonski este tot atât de mare cât și Eminescu, la fel Arghezi. Concluzia? A sosit timpul să renunțăm la penibilul complex de inferioritate al unicului «poet național» și să visăm o lucrătură organică, fundamentală, ilustrată prin cât mai mulți creatori cu puțință. Să oferim într-un cuvânt ca literatura franceză spectacolul îmbătător a o sută de poeți mari și la întrebarea perfid obsecvicioasă: «Care este marele poet național al d-voastră?» să fim în măsură să răspundem: «N-avem un singur poet național: avem o întreagă literatură națională»,.). Textul apare în „Națiunea”.

● Cu prilejul vizitei lui Aragon în România, ziarul „Scânteia” îi dedică un grupaj omagial. Ion Călugăru face o incursiune în istoria mișcării avangardiste (*Calea lui Aragon. De la insurecția formalistă la realism*), Eugen Jebeleanu și Traian Șelmaru traduc din poeziile autorului francez (*Cântecul franctirorului, Poetul către Partid*).

● Ioanichie Olteanu publică în „Lupta Ardealului”, la pagina de „Literatură, artă, știință”, articolul *Peregrinul transilvan*, în care prezintă cartea „pătrunsă de ideile progresiste și liberale” a lui Ioan Codru-Drăgușan. Analiza lui I. Olteanu e construită în spiritul valorificării moștenirii literare sub semnul ideologiei și al luptei de clasă: „Autorul „Peregrinului transilvan” era de partea milioanelor de iobagi care lucrau pe pământurile boierilor.” □ În același număr, M. Brustur semnează articolul *Pentru ca masele să dorească cultura*, iar Eugen Naum *Atenție la literatura pentru copii!*. Primul text este o expunere plată despre nevoia de culturalizare a maselor, celălalt cere controlul oficial al publicațiilor pentru copii și tineret, pentru că „trebuie să ne creștem copiii în spiritul vremurilor noi, trebuie să

facem din ei pionieri luminați ai dreptății sociale și ai înfrățirii dintre neamuri”.

29 iulie

- Printr-un Jurnal al Consiliului de Miniștri, guvernul Petru Groza dizolvă Partidul Național Țărănesc. Parlamentul aprobă măsura cu 294 voturi *pro* și unul *contra*.

- Despre Louis Aragon Tudor Arghezi scrie în „Adevărul” tableta *Soyez des nôtres, Louis Aragon!*, la sosirea poetului și militantului comunist francez, în România: „Aragon sparge limba, oglinda calmă și orizontul, și nu e nicăierea academic, uscat, indiferent, închegat și dogmatic. Poet de permanentă surpriză și neodihnit în mișcare, tumultul lui aruncat uneori cu talaze până la lună și revărsat, amestecat cu sânge, peste continente, ca un ocean fără început și sfârșit, ar fi greu de împăcat cu farul încremenit pe un țărm de contemplare placidă. Poetul refuză satisfacțiile odihnei și ale unei notorietăți meritate, de pensionar ilustru. Ceea ce a deosebit la noi pe Nicolae Iorga de vremea și de antecesorii lui a fost această călătorie continuă, fără limanuri și porturi cu debarcader; acest foc neisprăvit de mare ardentă, care-și sporește văpaia pe măsură cu cenușa, nepotolit, nestins, din poezia lui Aragon, în stare de o devenire eternă; această neliniște mulțumită numai cu ea însăși, cu zguduiri și zbuciumul fără nici un răgaz, fie că frânge, fie că mângâie și iubește. [...] Poetul Aragon a fost ceea ce se cheamă un «rezistent», adică unul din numeroșii, incalculabilii francezi care nu s-au învoit cu platitudinea slugarnică a oficialității din cloaca de mormoloci. Aragon și-a scris multe din poemele lui pe patul puștii, culcată pe genunchi, și între ruinele bătute de tunuri. El n-a fost un așa-zis clandestin valabil pentru recompense după încetarea primejdiei și nimicirea fatalităților concertate. S-a încheștat cu ele în văzul tuturor”.

- În „Fapta”, I. Negoïtescu recenzează volumul *Libertatea de a trage cu pușca*, al lui Geo Dumitrescu: „Dacă am încerca să prindem într-o formulare libertatea de a trage cu pușca pe care autorul plachetei astfel numite și-o propune nu fără perfidie, ar trebui să admitem din capul locului că, mărturisindu-și intențiile, d. Geo Dumitrescu renunță cu mult curaj la poezie. El preferă, bucuros de libertatea ce și-o proclamă ca o scuză anticipată, să versifice «gândurile» ce-l consumă în clipele de lirism strict personal [un fel de neurastenii grafică]. Fiindcă d. Geo Dumitrescu are conștiința modernității sale ce pare că o regretă deși îi îngăduie toate libertățile, coroborată cu aceea a actului poetic vetust. [...] Poetul a declinat așa dar, acum, ofertele copioase care făceau bucuria, durerea și materialul sensibil al înaintașilor. El gândește în timpul nostru, cu o inteligență obosită, cinică, parcă la ora când se descompun ritmurile ultimului blues. [...] D. Geo trage așadar cu pușca în idei, în forme, în sentimente, în POEZIA însăși, și se

amuză cu o picantă notă sceptică. E mica sa originalitate, prin care vrea să fie interesant: chiar și așa, într-o judecată critică originalitatea rămâne argumentul ultim și nu cel mai eficace, nu cel mai convingător”.

30 iulie

- „Națiunea” nu omite să semnaleze vizită în România a lui Louis Aragon și informează că poetul francez împreună cu Elsa Triolet au participat la o întâlnire cu scriitorii și jurnaliștii români: „[...] în sala fostului Senat, a avut loc o interesantă manifestare, în cadrul căreia scriitorii și gazetarii români au putut cunoaște îndeaproape pe scriitorii Elsa Triolet și Louis Aragon care s-au întreținut îndelung asupra a numeroase probleme. Manifestarea a fost prezidată de către d-nii Victor Eftimiu și N.D. Cocea, președintele și vicepreședintele S.S.R., N. Moraru, secretar general al Sindicatului ziaristilor, Zaharia Stancu, directorul Teatrului Național, și poetul Toma, directorul Editurii de Stat. A conferențiat Elsa Triolet și a răspuns la numeroase întrebări într-o cordială atmosferă, împreună cu Louis Aragon”.

- În „Scânteia” este publicat un reportaj de la sosirea lui Aragon: „Întâmpinați cu entuziasm de reprezentanții culturii românești, de numeroși studenți și cetățeni, Louis Aragon și Elsa Triolet au sosit ieri în Capitală. «Venim cu mare bucurie în România, țara ce a realizat lucruri pe care alte țări, și chiar Franța, nu le-a realizat», a declarat Louis Aragon răspunzând urărilor de bun-sosit. Louis Aragon, poetul Rezistenței Franceze, scriitor mondial și militant de frunte al Partidului Comunist Francez, și cunoscuta scriitoare Elsa Triolet, laureată a Premiului Eliberării și a Premiului «Goncourt» se află printre noi. Cu toată ploaia torențială de ieri, numeroși reprezentanți ai intelectualității românești, personalități ale vieții noastre culturale și artistice, muncitori și studenți i-au întâmpinat la orele 20, când au sosit în Capitală, venind din Bulgaria”.

- O notă, nesemnată, de pe prima pagină a ziarului „Lupta Ardealului” informează despre sosirea lui Louis Aragon, care, ca „membru al Partidului Comunist Francez, a știut să găsească tonul just pentru poezia sa”. (*Louis Aragon a sosit în țară*)

31 iulie

- În „Națiunea”, Al. Piru îi realizează un portret elogios lui Louis Aragon: „El a luptat, n-a dat rețete de creație literară, a scris cu arma și a vorbit cu glonțul împotriva dușmanului patriei. Trubadur în primele zile, francțiror în epoca grea a Franței, arhitect al lumii noi de astăzi, Aragon este exponentul unei arte în marș, neobosit revoluționar, al artei care încearcă să se depășească prin vitalitate niciodată epuizată” (*Aragon*).

- „Scânteia” anunță, pe prima pagină, că *Partidul Național Țărănesc a fost dizolvat*. Tot pe prima pagină se consemnează: „Într-un mare discurs,

puternic aclamat de deputați, tov. Teohari Georgescu a înfățișat șirul de crime și trădări ale P.N.Ț. cărora li s-a pus capăt. [...] Deputații au votat apoi cu 294 voturi pentru și 1 contra, dizolvarea bandei de complotiști și agenți ai trusturilor internaționale”.

[IULIE]

- În nr. 7 al „Revistei Fundațiilor Regale” Ion Barbu publică *Dedicație* (Ninei Cassian).
- În nr. 2 al „Jurnalului literar”, G. Călinescu publică studiul *Domina Bona*, inclus în *Principii de estetică*.

AUGUST

1 august

- „Contemporanul” publică poezia *Câmp*, a lui Ilarie Voronca. □ Valeriu Enăchescu, în articolul „*Academicienii rezistenți*”, solicită eliminarea din Academie a colaboraioniștilor Alex. Lapedatu, „din 1939 secretar general”, și Ion I. Nistor. Acuzațiile variază de la susținerea războiului „antonescian” împotriva U.R.S.S., la antisemitism, cu sugestii de legionarism. □ Mihail Neamțu analizează *Problema manualelor*, intrigat de întârzierea apariției noilor manuale, care „să nu mai otrăvească” sufletelor tinerilor. Articolul deviază într-o teorie a conspirației vechilor editori (Delafras), considerați drept mari organizatori de diversiuni.
- Apare volumul I din *Capitalul* lui Marx. „Traducere întocmită sub îngrijirea unei comisii instituită de Comitetul Central al Partidului Comunist Român”.

2 august

- În „Revista literară”, L. Pătrășcanu prezintă recenta traducere, în limba română, a primului volum din *Capitalul*. „Acest eveniment deosebit pentru clasa muncitoare, pentru toți cei care trudes și răvnesc la o viață mai bună, se cuvine relevat, cu atât mai mult cu cât poporul român se numără printre cele din urmă care îl poate citi în limba maternă. [...] Traducerea lui nu este suficientă. Volumul acesta și următoarele trebuie puse la îndemâna salariatului și muncitorului; așa cum spune d. ministru Pătrășcanu – la un preț convenabil tuturor care doresc și trebuie să-l citească. Dar nu au cu ce-l plăti. *Capitalul* lui Karl Marx să fie în orice casă, oricât de umilă, în orice bibliotecă, oricât de redusă, el constituind opera de bază a socialismului” (*La apariția „Capitalului” în românește*).

3 august

- Geo Dumitrescu intervine cu o *Pledoarie la „CRIZA CULTURII”*, publicată în „Revista literară”. În text, poetul pune în contrast situația de pe piața cărții din

interbelic, cu aceea din societatea nouă: „Sadoveanu era la vânătoare, Arghezi scria pamflete, Bacovia dispăruse, Cezar Petrescu scria pentru el în discreția unui refugiu la țară, Zaharia Stancu se lupta cu copoii siguranței și cu opreliștile lagărului. Niciun nume nou, nicio carte semnificativă, revelatorie, nicio însușire în câmpul literaturii. [...] Dacă n-ar fi decât prezența fecundă a lui Sadoveanu, Arghezi, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu, dacă n-ar fi decât revenirea lui Barbu și Bacovia, dacă n-ar fi decât cele o sută de condeie ieșite din robie: Benador, Aderca, Cella Serghi, Dorian, Călugăru etc. etc., și încă discuția despre o actuală criză a culturii ar fi imposibilă”. (vezi **Anexa**)

4 august

- La sosirea în România a lui Louis Aragon, Camil Petrescu scrie în „Fapta” editorialul *Scriitorii între scriitori*, făcându-i poetul-militant francez următorul portret: „Strașnic luptător. Nici o întrebare nu-l poate surprinde, nici o ambuscadă nu-i tulbură privirea nedefinit albăstrie. Fruntea înaltă e prelungită de două ocoluri în dreapta și în stânga, evidențiate încă de pieptănătura pe spate, în ondulații blonde. Sportiv, în cămașa albastră, domină de pe scaunul din capul mesei ca de pe un fotoliu prezidențial”.
- În „Suplimentul de Duminică” al ziarului „Scânteia” sunt publicate conferințele ținute la București de Louis Aragon (*Despre Poezie*) și Elsa Triolet (*Avantgarda de ieri și avantgarda de azi*).

6 august

- I. Negoîtescu comentează în „Fapta” romanul *Enigma Otiliei*, de G. Călinescu: „În felul ei o capodoperă, *Enigma Otiliei* ocupă în ampla construcție literară a d-lui G. Călinescu un loc frumos și precis și care fără să deschidă sau să închidă limitele personalității autorului ei, le organizează”.

7 august

- În „Națiunea” Dan Petrașincu publică *Între Maiorescu și Gherea*, articol în care consideră modelul maiorescian învechit și i-l opune pe cel gherist: „Oricâte rezerve de ordin stilistic și cultural am avea împotriva lui Gherea, trebuie să recunoaștem că el a fost primul care a creat, la noi, un nou punct de vedere, critic, împotriva lui Maiorescu – și aceasta cu o aparatură critică mult mai modernă, citând autori mult mai apropiați și schițând o viziune a valorilor mult mai realistă. [...] Critica lui Gherea, în afara câtorva rudimente de gândire (ele însele «fațetele» structurii sale) deschide o perspectivă critică asupra lui Maiorescu, și implicit poziției estetice pure, care înseamnă un progres cert în evoluția felului nostru de a vedea arta și procesul spiritului în general”.

8 august

- Un studiu istoriografic-romanțios despre *Drumul „Capitalului”*. *Cum a fost scrisă opera lui Karl Marx* este semnat de Ion Vitner în

„Contemporanul”, cu argumentul următor: „Alături de interesul teoretic pe care *Capitalul* îl deține la gradul cel mai înalt, există și trebuie subliniat interesul considerabil pe care-l comportă studiul genezei *Capitalului*. Rareori o operă de însemnătate universală a fost concepută și creată în condițiuni mai dramatice. Există în geneza *Capitalului* subiectul plin de patetism al unei drame puternice, simbolizând lupta dintre adversitățile vieții și viziunea deschizătoare de noi drumuri a creatorului de valori culturale. Cercetând biografia *Capitalului* care se împletește inextricabil cu aceea a lui Marx, răsfoind volumele de corespondență schimbată de Marx cu prietenii săi cei mai apropiați și în special cele 9 volume de corespondență cu Engels, care în sine constituie o altă operă deosebit de importantă a celor doi creatori ai socialismului științific, se oferă imaginației noastre un alt profil pe lângă acela de savant al autorului *Capitalului*. Cercetând asemenea documente ai imaginea unui explorator de lumi noi, aidoma acelor pe care Renașterea i-a cunoscut cu prisosință. Lipsește din această imagine numai spiritul de aventură și tenta de profit personal care figurează în imaginea precursorilor expresionismului capitalist. Și lipsesc aceste nuanțe hotărâtoare pentru că avem de a face cu un explorator de tip nou care nu pregetă să-și jertfească întreaga existență, din momentul în care a ajuns la certitudinea că prospecțiunile sale sunt menite a constitui un rod util întregii umanități”. □ Valeriu Enăchescu continuă pe tema *De ce „rezistă” unii academicieni* – o nouă contribuție demascatoare la adresa membrilor „istorici” ai Academiei Române. De această dată pe lista neagră sunt trecuți: Iuliu Maniu, G.G. Mironescu, Emil Hațieganu, George Fotino, Anibal Teodorescu, T. Sauciuc-Săveanu, Grigore I. Popa. Se creionează și un profil al academicianului fals democrat: „unii dintre academicienii noștri, în perioada legionară-antonesciană nu s-au dovedit rezistenți, cel puțin față de ideologia fascistă. Rezistența lor s-a trezit – curios paradox – cu o oarecare întârziere, abia după 6 Martie 1945”.

• În „*Liberalul*”, Suetonius semnează articolul *O veche polemică literară*, dezvoltând tema tendinței în literatură. Autorul consideră că „Arta cu tendință a primit o lovitură decisivă din partea lui Caragiale, care, părăsind planul teoretic și abstract, a descins în acel al glumei și al satirei usturătoare, care de foarte multe ori este o armă mai puternică decât argumentarea rece și abstractă.”

9 august

• Paul Istrate semnează în „*Lupta Ardealului*” o *Notă la „criza culturii”*. Intervenția lui Paul Istrate se datorează unui articol publicat în „*Revista Literară*” de Geo Dumitrescu, care „revine asupra chestiunii, încercând să spulbere teoria „crizei” printr-un impresionant pomelnic de scriitori tineri și mai vârstnici aflați în frigurile creației”. După ce separă clar lucrurile,

conderându-i pe „criziști” „dușmani ai regimului democrat de la noi și ai orientărilor noi ale culturii române”, „reacționari care folosesc acest termen ca o armă împotriva regimului democrat”, Paul Istratie consideră că literatura se află într-adevăr într-o criză, pentru că trebuie să se adapteze noilor realități românești de după 23 august 1944 trecând prin „frământări în volbura căroia se definește drumul de mâine al culturii române”.

11 august

- În „Națiunea”, Adrian Marino analizează *Difuziunea literaturii române*. Considerând „nejustificată” părerea lui Camil Petrescu, conform căreia „popoarele mici nu pot da scriitori mari”, autorul încearcă să aproximeze câteva strategii de promovare a literaturii române în străinătate. „Este un fapt în afară de orice discuție că scriitorul român, oricare ar fi el, suferă din pricina lipsei de prestigiu în afară a literaturii române, a unei limbi de circulație universală, cum ar fi de pildă cea franceză. [...] Chiar prin intermediul ingrat al traducerilor, al informației din studii indirecte, literatura română nu se bucură nici pe departe de interesul pe care, fără niciun fel de orgoliu național, de bună seamă îl merită. Tot ce s-a făcut până acum în această privință este absolut lipsit de însemnătate, perspicacitate publicistică și finețe și va trebui reluat de la început pe alte principii, mai puțin spectaculoase, «propagandistice», poate, însă infinit mai solide. Este vorba să facem cunoscut străinătății absolut tot ce a produs viabil, universal, literatura română până în prezent. [...] Deocamdată, va trebui să reținem doar următorul principiu, esențial: nu «propaganda» ostentativă, violentă și fatal efemeră, ținând de factori extraliterari, ușor perimabili, va trebui să avem în vedere, ci infiltrarea solidă în spirite, prin opere absolute, fundamentale, capabile a interesa dezinteresat, gratuit, sub specia eternității. Nu broșura subțire de propagandă a făcut gloria și reputația literară a Franței, ci opera completă a unor clasici ca Racine și Boileau. Baudelaire a adus mai multe servicii patriei sale decât un întreg buget ministerial”.

- *Valea Jiului* este titlul reportajului publicat în „Suplimentul de Duminică” al ziarului „Scânteia” de Geo Bogza

- Două articole atrag atenția în „Lupta Ardealului” din această zi: *Critica democratică rusă și sensul literaturii*, de F. Păcurariu, și *Cultura scriitorului tânăr*, de Ioan Mureșan, ambele publicate la pagina de „Cultură, artă, știință”. Primul text prezintă, în clișeele epocii, pe „cei mai de seamă precursori ai concepției marxiste a literaturii”: „criticii democrați ruși ai veacului al XIX-lea, Bielski, Cernășevski și Dobroliubov”, prezentați drept modele. Celălalt acuză snobismul, incultura și disprețul pe care scriitorii tineri îl arată literaturii vechi, unui Anton Pann, Timotei Cipariu sau Budai Deleanu. Între cei vizați se află Constant Tonegaru și Ion Caraion, ale căror versuri sunt suspectate de „facilitate și bravadă”.

15 august

● „Contemporanul” publică articolul lui Al. I. Ștefănescu, **„Culturalii” liberali de la Ateneu. Un comitet „neajutorat”**... Este rândul să intre în vizor, în campania de eliminare a membrilor fostului regim politic burhez, comitetul Ateneului Român. Exemplificările se referă la Titel Petrescu (acuzat de „insinuări antisovietice și antisemite”), „cuzistul” Gr.T. Popa, „legionarii” Radu Paul, R. Boilă, „Rosetti, vestitul general al educației antonesciene”. Pentru autor, Ateneul nu este decât „propagator al obscurantismului, drămuitor interesat al culturii, sprijinitor al tuturor elementelor ce pun bețe în roate activizării politice și spirituale a maselor, reprezentant al unei clase sociale în agonie, exponent al unui partid prin esență ostil oricăror înoini (sic!), cuiar retrograd și interesat al unor pseudosavanți care nu-și găsesc emuli decât în unele elemente reacționare ale Academiei Române”. Conform obiceiului, se propun și soluții... de forță: „comitetul Ateneului și împreună cu el majoritatea membrilor acestei instituții nu merită decât o soartă care, sperăm, nu va întârzia prea mult: dizolvarea lui, înlocuirea elementelor compromise cu oameni noi și de nădejde și îndreptarea tuturor eforturilor pe adevărata linie a misiunii care i se fixase de către inimoșii săi fondatori, aceea a ridicării efective a nivelului cultural al întregului popor în lumina adevăratei democrații”. □ La rubrica de „Proză” este publicat Al. Sahia, cu *Uzina vie*, reluată cu mențiunea: „Nuvela *Uzina vie* a fost publicată în nr. 1, din 5 iunie, al revistei «Bluze albastre» în anul 1932. *Uzina vie* redă astfel atmosfera de teroare și maximă exploatare în care trăia clasa muncitoare, în epoca premergătoare grevei de la Grivița C.F.R.”. Textul este însoțit de o evocare semnată de George Macovescu. □ La rubrica „Ne vorbesc actorii tineri”, se anunță că **Dan Deșliu dă semnalul unei campanii pentru reînvierea Conservatorului**. Cine era la acea vreme Dan Deșliu? „Încă de pe băncile școlii de artă dramatică, Dan Deșliu a pășit stagiunea trecută pe scenă, reușind o comportare frumoasă într-un rol care cerea un larg suflu și o gamă diversă. Îmbinând cuminenția dârză a muncitorului cu avântul și poezia tinereții, actorul Teatrului Poporului are toate calitățile necesare pentru a birui într-o carieră pe care o înțelege și o iubește deplin, iar faptul că în diferite rânduri și-a spus răspicat părerea în problemele conservatorului dovedește interesul ce-l poartă învățământului actoricesc”. Tot cu această ocazie, Dan Deșliu se pronunță și asupra „crizei” generației tinere: „O socotesc o marotă a câtorva nepricepuți și nimic mai mult. Faptul că în fiecare an se vântură formule ale înjghebarilor de tineret și faptul că oricând tinerii actori sunt dornici să joace teatru bun și mult, sunt dovezi temeinice că tineretul actoricesc nu trece prin nici o criză”.

17 august

● În „Revista literară”, Miron R. Paraschivescu semnează articolul de fond, **Tradiție și progres în poezie**, în care expediază rapid subiectul referitor la consecințele vizitei lui Aragon la București, dezvoltând constatări și impresii

asupra domeniului supraréalist al creației poetice românești contemporane. „Era firesc, deci, în asemenea condiții ca alături de unele debuturi remarcabile ale unor tineri cu perspective de dezvoltare să înregistrăm și încercările chinuite și modeste uneori, pline de sclifoseli și ifose moderniste, pline de artificial și icnit ale unor aspiranți mai mult la notorietate decât la starea de grație poetică ale unor setoși de originalitate cu orice preț – și cine nu știe cât de crâncenă este înverșunarea celor lipsiți de har? – realizând și ei, în felul lor, un *stil*. Stilul artificios și afectat, *modernist*, în răul înțeles al cuvântului, obscur mai mult decât ermetic, stil care în lipsa altui merit, îl are pe acela de a ne informa de un anumit puls al unei părți din tinerii aspiranți la poezie, de rătăcirile deznădăjduite și dezagregate ale unui capăt de vârstă nu numai istorică, dar și poetică”.

18 august

- „Scânteia”, în „Suplimentul de Duminică”, publică studiul teoretic al lui M. Ciarnii, *Între realismul socialist și literatura burgheză decadentă*.
- Cornel Regman deplânge, în „Lupta Ardealului”, *Lipsa revistelor*. Constatarea i-o prilejuiește informația culeasă din revista franceză „Europe” despre multitudinea publicațiilor din Ungaria. Prin comparație, în spațiul românesc există doar câteva reviste literare: „Revista Fundațiilor Regale” care „se chircește de uscăciune ca o păstaie” și apare cu mari întârzieri, „Contemporanul”, „purtător de mesaj al vremurilor noi” și „Jurnalul literar”, invizibil în zona Clujului. Cornel Regman consideră apariția unui săptămânal la Cluj drept o „necesitate inexorabilă”.

21 august

- „România liberă” dă publicității lista de *Ziariști, scriitori, actori, regizori, muzicieni, pictori, sculptori și arhitecți decorați cu meritul cultural*. „La propunerea d-lui Ion Pas, Ministrul Artelor, Majestatea Sa Regele Mihai I a binevoit să confere «Meritul Cultural» următoarelor persoane, care s-au distins prin creațiile în domeniul artelor și prin sprijinul moral și material dat culturii și cauzei democratice: Octav Livezeanu, Ștefan Tita, N. Moraru, Gh. Ivașcu, Grigore Preoteasa, Alfons Vogel, Gh. Macovescu, Sorin Toma, Silviu Brucan, Traian Șelmaru, F. Brunea-Fox, Oscar Lemnar, Gala Galaction, N. Kirilescu, G. Călinescu, Zaharia Stancu, F. Aderca, Mircea Damian, Ion Biberi, Petre Comarnescu, Radu Cioculescu, I. Popescu-Puțuri, J. Bick, Camil Baltazar, I. Jianu, I. Răcăciuni, Vasiliu Birlic, Radu Beligan, N. Dărăscu, Rodica Maniu, Mac Constantinescu, Gheorghe Anghel ș.cl.”.

22 august

- În „Contemporanul”, Camil Petrescu publică articolul *Semnificația „stabilizării”* (monetare), considerată „un act politic de o nesfârșit de mare

ampliare, care depășește cu mult zona financiară, câpătând proporții echivalente cu ale unei revoluții sociale”. □ La rubrica de „Poezie”: Nina Cassian, *Vacanță*, și Mihail Cosma, *Nu mai sunt singur*. □ Este publicat studiul lui A. Fadeev, *Realism și romantism în literatura sovietică* (preluare și traducere dintr-o revistă sovietică).

● I. Negoïtescu continuă, în „Fapta”, seria comentariilor dedicate românelor interbelice, analizând, în acest număr, *Patul lui Procust*, de Camil Petrescu: „Valoarea *Patului lui Procust* o formează totuși cu preeminență, cele patru tipuri erotice: doamna T. (de un curios senzualism feminin intelectualizat, cu fina manie a purificării introspecte), Ladima (cu idealismul său răsfrânt într-un cristal stupid, dar omenește explicabil și chiar scuzabil, de victimă superioară a travestiurilor instinctuale), Fred Vasilescu (ros de o dramă fiziologică enigmatică, căzut însă printr-o optică mai generoasă decât misterul prea pur estetic al eroului matei-caragialesc din *Remember*) și apoi Emilia (formidabil exemplar de nesimțire morală și erotică, de opacitate emotivă)”.

● La rubrica „Foiletonul Națiunii”, G. Călinescu se folosește de strategia investigației minuțioase de istorie literară, pentru a da, în *Oamenii de la 48 se jucau cu zmeul*, o replică oficiosului P.N.L.: „«Liberalul» mă ironizează că m-am jucat astă-vară cu zmeul. Tinerii mei liberali nu cunosc istoria învechitului lor partid. Pionierii liberalismului de azi se jucau cu zmeul, precum voi avea onoarea a dovedi”.

23 august

● „Scânteia” anunță că *Trădătorul N. Carandino a fost exclus definitiv din Sindicatul Ziariștilor*.

● În „România liberă”, Marcel Breslașu începe o serie de articole prin care respinge ideea existenței vreunei stări de criză în cultura română și își manifestă adeziunea față de noua paradigmă culturală care începuse să se impună. În *Pe ce lume suntem...*, Breslașu reia teza celor două culturi, vorbind de criza pe care e firesc să o resimtă cultura burgheză, dar evidențiază și rolul constructiv al artiștilor care s-au pliat pe cerințele vremurilor noi: „Dar artistul este ctitor de când lumea. Cine stă deoparte? Cei pentru care criza a fost mortală! Mare lucru de capul lor nu o fi fost, dacă și l-au pierdut tocmai atunci când era mai mare nevoie de dânsul.”

24 august

● N. Moraru continuă, în articolul *Din nou sursele de inspirație*, publicat în „Revista literară”, discuția despre influența vieții asupra creației: „«Arta în slujba poporului» nu înseamnă arta poporanistă în sensul narodnicist al cuvântului. Arta în slujba poporului înseamnă înfățișarea realității luminate de înțelegerea conștientă din partea scriitorului a devenirilor de azi, a ceea ce

va fi mâine. «Arta în slujba poporului» – înseamnă pierderea în tipare plastice a vieții în fierbere coincidând cu năzuințele poporului, cu vrerile lui, cu lupta lui”. □ Ovid S. Crohmălniceanu critică vehement suprarealismul, considerându-l „o diversiune ideologică” (*Suprarealismul, azi, o diversiune ideologică*). „Ceea ce ne propunem noi, cu toată stringența spațiului, este urmărirea consecvenței la această discutabilă ideologie. Cu alte cuvinte, lista trădărilor suprarealismului față de problemele în care s-a vrut implicat. Totodată denunțarea înlănțuirii acestor trădări într-un sistem de abatere a suprarealismului spre o formulă ideologică devenită diversiune când nu e chiar mistificare”. □ Sunt publicate versuri de Ilarie Voronca (*Departee de orașe*), Aurel Baranga (*Poem campestru*), Victor Tulbure (*Ultima stea*), Nicolae Tăutu (*Testament*) și o traducere din Jacques Prévert (*Rufelee murdare se spală în familie*), de Nina Cassian.

● G. Călinescu elogiază în editorialul „Națiunii”, (23 August), evenimentul istoric de la 23 August 1944: „Azi, în ciuda cronicănitului unora, mergem către pacea desăvârșită. Munca solidară a tuturor Românilor ne va face să recâștigăm vremea pierdută și încă și mai mult, să facem pași înainte pe drumul marii civilizații. Amintirea zilei de 23 August, azi în plină operație a stabilizării, trebuie să ia caracterul unei sărbătoriri naționale, sărbătoarea mântuirii poporului român”. (vezi Anexa)

● „Suplimentul de Duminică” al ziarului „Scânteia”, conține poezii de Mihai Beniuc: *Două poeme – Vulturul răzbunării și Cu mii de cai putere*.

● În „Lupta Ardealului”, Pavel Apostol semnează articolul *Perspectivetele culturii în România democratică*, în care consideră că, datorită mișcării muncitorești, după 23 august 1944 „putem afirma că România a intrat de fapt în schimb liber de idei cu străinătatea. Nu numai în rândurile maselor dar și în rândurile intelectualilor de abia în ultima vreme au început să circule valorile de neprețuit ale științei marxisto-leninisto-staliniste. Acest eveniment deschide perspectivele pentru maturizarea calitativă a culturii române”. □ În același număr, în cadrul rubricii „Cronica ideilor”, F. Păcurariu publică articolul *Marxismul și evoluția artei*, în care vorbește de „preluarea critică a formelor și conținuturilor trecutului”. În final, formulează două sarcini care revin scriitorului, între care „prelucrarea istoriei literare cu uneltele de cercetare științifică a materialismului istoric este o necesitate imperioasă, ea fiind singura metodă eficientă de valorificare a conținuturilor pozitive pentru punerea lor în lumina justă în care ele pot alcătui forța de fecundare a noilor elanuri artistice”. □ Ioanichie Olteanu semnează în același număr poemul *Cântec de 23 August*.

27 august

● O analiză a vieții culturale din ultimii trei ani realizează în „Națiunea” M. Breazu, într-un text cu titlul *Bilanț cultural: 23 august 1944-1947*, dare de

seamă asupra „realizărilor” din literatură, arte plastice și muzică, în perioada menționată: „23 august 1947 ne găsește într-un punct crucial al drumului de redresare început acum trei ani. Stabilizarea monetară încheie încă o etapă a acestui drum. E firesc deci să fim tentați să ne oprim o clipă, pentru a privi înapoi la realizările înfăptuite din momentul deșteptării noastre din coșmarul dictaturilor”. Pe lista celor remarcați, în domeniul literar, de autorul articolului-raport se află: „În poezie, Magda Isanos, din păcate decedată atât de timpuriu, Eugen Jebeleanu, Mihail Beniuc, Geo Dumitrescu, Cicerone Teodorescu, Marcel Breslașu; în proză, Eusebiu Camilar, Geo Bogza, Ion Călugăru, Dan Petrașincu, Liviu Bratoloveanu. În eseistică și în critica literară, Ionescu-Gulian, Miron Radu Paraschivescu, Ion Vitner, Octav Șuluțiu, Silvian Iosifescu, Al. Piru, Ovidiu Crohmălniceanu, Adrian Marino, sub nume care au început să se afirme. Maeștrii consacrați n-au încetat să creeze, unii dintre ei înnoindu-și inspirația: Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Bacovia, Cezar Petrescu, Galaction, Philippide”.

28 august

● În „Fapta”, la rubrica „Literatură”, Valeriu Popovici (*Pagini literare*) deplânge lipsa de interes a publicului pentru paginile literare ale publicațiilor: „Predispoziția lectorului pentru paginile literare ale ziarelor se găsește în declin. Fie că în paginile literare ale ziarelor au putut pătrunde cu ușurință încercări ridicole, fie că lectorul trăiește temperamentul mai rapid și mai preocupat în zilele acestea de febra alimentară, rubricile literare cunosc din ce în ce mai puțini vizitatori.[...] Este o apatie pentru tot ce este literar, o îngrijorătoare absență de la viața culturală”.

29 august

● Revenind asupra importanței reformei monetare, Camil Petrescu publică, în „Contemporanul”, *O dublă revalorizare*, articol în care insistă asupra semnificației „extraordinare” a procesului stabilizării. □ N. Moraru semnează articolul *Ce s-a schimbat pentru oamenii artei*: „Prin ridicarea nivelului de trai, cartea, spectacolul, concertul, expoziția devin accesibile maselor largi. De mult prezente activ în frământarea noastră culturală, ele vor căpăta în urma stabilizării posibilitatea de a deveni – ca să spunem așa – principalul consumator al operei de artă. Iar instituțiile de artă vor trebui să-și pună o sumă de probleme de fond și formă, pentru satisfacerea pe treaptă mai înaltă a cerințelor acestor oameni care nu caută facilul și uitarea, ci viața dinamică în opera de artă. [...] Trăim vremuri care înscriu o cotitură de o însemnătate covârșitoare. Ele vorbesc oamenilor artei. Și cer ca omul de artă să le prindă în tiparele creației sale”. □ Eugen Jebeleanu publică reportajul din Budapesta, *Românii și maghiarii sub același acoperământ*. □ În articolul lui Ion Aluzetcu, *Editură, factură sau cultură?* – sunt criticate

editurile care nu au pactizat cu noua putere și nu publică literatură marxistă. □ În articolul **Bugetul cultural**, Ion Călugăru susține, în condițiile schimbării de regim politic, mărirea sumei alocate culturii din salariul muncitorului: „Astăzi salariile tuturor celor ce muncesc – indiferent în ce ramură de producție, manuală sau intelectuală – cuprind în compoziția lor și un buget special culturii. Intellectulul poate cumpăra cartea străină la care jinduia în anii din urmă și care plutea dinaintea ochilor săi, inaccesibilă, pe valul tulbure al inflației. O carte franțuzească se poate cumpăra cu 100-300 lei – o bună carte românească cu 100-250 lei; un film se poate vedea, ca în timpurile de altădată... pe vremea când nu existau filme sonore, cu un pol sau doi, concertul va putea fi audiat de cei nevoiți până acum să se priveze”. □ Eusebiu Camilar publică *La Hanul lui Bozbei*, „fragment din romanul *Valea Hoșilor*”, iar Hortensia Papadat-Bengescu fragmentul *Discursul lui Costel Petrescu*, din viitorul roman *Străina*. □ N. Moraru semnează textul **Pe marginea unui articol de actualitate** – reacție la articolul **Prejudecata inspirației**, publicat de Victor Eftimiu în „Revista literară”. Președintele Societății Scriitorilor Români opinase că „se poate crea oricând, în orice condiții”. Pe N. Moraru îl deranjează „absolutizarea” situației: nu „oricând” se poate crea și nu doar cei cu talent înăscut merită să fie considerați artiști. Arta înseamnă și muncă, nu doar fatalitate. Concluziile sunt dirijiste: „Astăzi există într-adevăr condiții favorabile pentru creație. Dezertarea este crimă. Dar nu e destul să-ți spui doar atât: fi [sic!] prezent. Fi [sic!] activ, vigilant, îmbrățișează aspirațiile poporului, sesizează ceea ce este esențial în devenirea socială, și luptă cu dârzenie împotriva deprimărilor, neîncrederii și demoralizării pe care unii ar mai căuta să le semene. Este interesul omului de artă. Este menirea lui”.

● În „Națiunea”, M. Breazu publică **Pe ce lume suntem?**, reacție la un articol din „România liberă”, în care Marcel Breslașu considera că nu există o criză a culturii, de vreme ce nici măcar nu putem vorbi, în România, despre o cultură, în sensul de cultură accesibilă maselor populare. Acest aspect este considerat colateral în dezbaterile care consumase recent energiile condeierilor. Breslașu, punând o problemă socială, ajunge involuntar să livreze argumentație taberei „diversioniștilor”: „Din motive prea puțin culturale, câțiva diversioniști s-au străduit atunci să atragă problema pe alt teren. S-a vorbit de niște primejdii grozave care ne-ar amenința lipsa de libertate creatoare, dogmatismul, cultul efemerului, invazia politicului în cultură și alte câteva de același calibru”.

● Marcel Breslașu publică în „România liberă” articolul **Lucruri la mintea omului...**: „Dacă vreți, vom examina împreună antecedentele, etapa actuală, orientările și perspectivele culturii noastre, condițiile ei de înfîrîpăre, de devenire, de viață și de vitalitate, legăturile ei conștiente și inconștiente, firești sau deliberate cu «lumea înconjurătoare» în timp și în spațiu; vom

încerca să desprindem ceea ce e organic, structural în ea și ceea ce este accidental și împrumutat. Să nu pornim de la idei preconcepute (preconcepute în genere de alții) și mai ales să nu privim problemele ca ceva abstract, plutind prin sfere ideale, inaccesibile celor mulți. Ca pe niște preocupări exclusive ale celor care se îndeletnicesc «profesionalmente» cu ele. Consumatorul de «cultură» este un factor tot atât de hotărâtor în producție (carte, teatru, muzică, pictură) în cantitatea și în calitatea ei, ca și producătorul însuși.” O promisiune îndrăznească, cu mult peste puterile inițiatorului ei, evident neisprăvită în cele câteva intervenții ulterioare, dar din care răzbat cu claritate idei „preconcepute de alții” din Răsărit.

31 august

• „Revista literară” inițiază ancheta *Scriitorii privesc cu încredere stabilizarea*. Aderă la „obiectiv”, exprimându-și motivele de satisfacție și așteptările entuziaste: Gala Galaction, Al. Rosetti, Cezar Petrescu, Lucia Demetrius, F. Aderca, Claudia Millian, Dan Petrașincu, Horia Furtună, Scarlat Callimachi, Zaharia Stancu, Ioana Postelnicu. □ Publică versuri: Ben Corlaci (Târziu), Adrian Rogoz (*Diogene*), Marcel Breslașu (*Filă dintr-un carnet de campanie*), Mihai Dragomir (*Vânătoare*). □ Este semnalată apariția în volum a piesei de teatru *Fuga* de Tristan Tzara: „În urmă cu câteva săptămâni a apărut într-o mare editură franceză piesa de teatru *Fuga* de Tristan Tzara. Ea este mai curând un poem dramatic în care autorul înseamnă evoluția activității sale scriitoricești, unică în istoria literaturii”.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

• Începând cu acest număr al ziarului „Lupta Ardealului”, paginile de mijloc (3 și 4) poartă titlul „Suplimentul de duminică”. Dintre articolele acestui număr se reține, sub semnătura lui Pavel Apostol, *Cuvântul ce conduce la faptă. Câteva rânduri despre Alexander Herzen*, critic rus de la sfârșitul secolului al XIX-lea, apreciat pentru practicarea criticii ideologice, luptătoare.

4 septembrie

• În articolul *Critică și colaboraționism*, publicat în „Națiunea”, M. Breazu respinge judecata critică axată numai pe „autonomia esteticului”, cu aplicație la cazul povestirilor „colaboraționistului” Brătescu-Voinești: „«Autonomia» artei nu există decât pentru un moment, în care, deliberat, desprindem pentru motive determinate, componenta strict artistică din complexul celorlalte componente ale creației operei de artă, cu care este în strânsă interdependență. Emoția estetică pură este o limită către care poate să tindă

«estetul rafinat», dar nu este emoția pe care o încearcă consumatorul obișnuit de artă. Criticul, întrucât are un rol social, trebuie să țină seama de faptul că cititorul sau spectatorul obișnuit vibrează la solicitările operei de artă prin multiple laturi ale sensibilității lui. Conținutul moral sau social al unei cărți sau al unui tablou pune în vibrație emotivitatea generală a lectorului sau a contemplantului și îi diminuează și potențează emoția estetică. Nu numai atât; dar chiar comportarea zi de zi a creatorului de artă, mai cu seamă când e contemporan, influențează pe consumator atunci când acesta o cunoaște. Cum am să mai pot fi mișcat de blândețea lălaie din nuvelele lui Brătescu-Voinești, când cunosc, din comportarea lui ulterioară, ce depozit de ură și de ferocitate camufla această blândețe? Cum am să cred în autenticitatea omeniei din «Puiul» sau «Niculăiță Minciună», când am aflat că autorul lor a fost o lichea sinistră? Nu se poate susține prin urmare că un critic se poate dezinteresa de rezonanța etică sau politică a operei pe care o analizează. Este oare îngăduit astăzi unui critic literar să privească lucrările colaboraționiștilor, de tip Brătescu-Voinești, cu o detașare academică, pretinsă «imparțială», situat într-un «pur» punct de vedere estetic? Dacă n-ar fi decât din datoria profesională de a fi atent la emoția completă a omului obicinuit în fața operei de artă, și încă nu s-ar putea situa aici”.

5 septembrie

• M. R. Parascivescu publică în „Contemporanul” ***Măreția și decadența unui conac*** – reportaj la Florica, domeniul Brătienilor. „Florica – un blazon care se ofilește. Topoloveni – o experiență care a eșuat la Tămădău. Cum se împletesc interesele liberalismului, național-tărănismului și fascismului printre brazi, vițe de vie și acareturi”. □ Ion Aluzetcu semnează „***În poiana fără flori...***”. ***O excursie prin coclaurile unui program editorial***, articol critic la adresa politicii editoriale de la „Cartea Românească”, care este acuzată că în loc să publice manuale școlare noi și cărți progresiste, continuă să editeze literatură de consum. □ Mihail Roller, în ***Reforma învățământului***, identifică principalele probleme ale educației în România (analfabetismul, pregătirea la care au acces doar clasele privilegiate financiar, selecția cadrelor didactice pe alte criterii decât cele de competență ș.c.). Se dă ca exemplu, demn de a fi urmat, modelul sovietic. Textul anticipează propagandistic legea privind reforma sistemului educațional românesc.

7 septembrie

• În „Revista literară”, Laurențiu Fulga publică fragmentul *Cununa de spini*, din proiectatul roman *Focul Negru*. □ Radu Lupan recenzează precaut, în aceeași publicație, volumul *Euridice* al lui Petru Dumitriu: „[...] intenția noastră a fost să relevăm doar impasurile între care drumul d-lui Petru Dumitriu oscilează. Drumul către viață domnia sa îl va găsi, căci chemarea lui Euridice, presimțită în

acest volum va găsi ascultare. [...] Și de la poezia de interiorizate esențe ale lucidității, de la frumusețea rece și indiferentă câteodată a peisagiului, care dă o translucidă strălucire celor 8 proze, dl. Petru Dumitriu va trece poate la grava, umana și tulburată împlinire a dragostei de viață. Pe care domnia sa o surprinde în mișcări reglate de ritmuri și abilități de subtilă gramatică deocamdată. Dar acestea sunt numai câteva aspecte”.

- Inspirat de faptul că primăria Romei oferise Moscovei o copie a statuii Lupa Capitolina, G. Călinescu scrie în „Națiunea” un editorial în care supralicitează valoarea gestului simbolic: „Moscova reprezintă într-adevăr o Romă a popoarelor răsăritene și modelul cetății de la Tiberiu a stat în vederea multor civilizații medievale. Întinderea imensă a teritoriului, multiplicitatea popoarelor prezintă în țara sovietică o mare analogie cu imperiul roman și metropola este un loc de întâlnire al provinciilor. Parisul n-a avut niciodată veleitatea de Urbe deși a fost și este un centru cosmic. Dar Viena veche, Londra sunt metropole, cu vădit caracter roman, cu monumente simbolice. [...] Moscova nu e ceea ce-și închipuie unii profani, un oraș pitoresc, de formulă exotică. Kremlinul e construit de Italieni și Ruși, într-un stil de Renaștere lombardă; adaptat cerului și orizontului rus, el e simbolul unui Occident deplasat spre Orient”.

8 septembrie

- Al. Piru recenzează cartea lui Sașa Pană, *Poeme fără de imaginație*: „D. Sașa Pană este ceea ce se cheamă astăzi un poet «angajat». Angajat în slujba partidului care nu neglijează serviciile ce i se pot aduce de către exponenții artei”. („Națiunea”)

- În „Lupta Ardealului” apare articolul lui Anton Giurzan, *„Artă pentru artă”. O teorie reacționară*. Teoria gratuității artei este considerată „injustă”, pentru că „în spatele ei se ascund interesele reacțiunii, care încearcă astfel să distragă atenția poporului de la lupta pentru interesele vitale”. Teza Apusului „decadent” în care scriitorii „răspândesc o atmosferă sumbră, pesimistă, erotică și antiprogresistă” este formulată în finalul articolului.

10 septembrie

- La întrebarea *Cine este scriitor?* se străduiește să răspundă în „Fapta” Al. Pârâianu care cere o mai mare vigilență în acordarea acestui statut: „Scriitor nu poate fi oricine înșiruie la întâmplare sau pornografic vorbe pe hârtie. Scriitorul este în același timp un apostol, un înțelept și un om în care se găsește o scânteie de dincolo de lume. Și așa trebuie să rămână”.

12 septembrie

- În „Contemporanul”, Cicerone Theodorescu semnează articolul *Creatorii în lupta pentru debușeuri. Cu prilejul alegerilor de la S.S.R.* : „Abia cu doi-

trei ani în urmă au început semnele adevăratei schimbări spre mai bine, semne pe care destui nu le-au văzut și în care puțini au crezut. Aceasta nu numai în cultură. În societatea românească întreagă, raportul de forțe nu înclinase balanța atât de hotărât către factorii muncii și îndemnului înainte”. □ Mihail Sadoveanu publică *Muzeul amintirii* – note de călătorie în Cehia. □ Apare, în traducere, articolul lui V. Kemenov, *Aspectele decadentei artei contemporane*.

13/15 septembrie

- Sub titlul *Purificarea Artei*, Ariel face un catalog al repertoriului teatral, socotit incompatibil cu o cultură „sănătoasă” și, în consecință, eliminat de noii diriguitori culturali: „Mai zilele acestea, responsabili artei dramatice din țara noastră au pășit așadar, cu hotărâre, în comprimarea repertoriului teatral, tăind cu nemiluita, în dreapta și-n stânga, tot ce nu li se părea ca integrându-se armonios în noua ordine progresistă.” („Liberalul”)

14 septembrie

- În preajma alegerilor de conducere la Societatea Scriitorilor Români, Zaharia Stancu publică în „Revista literară” un articol-dare de seamă (*Alegeri la S. S. R.*), plin de locurile comune ale discursului progresist al vremii (lupta din interbelic dusă între scriitorii „democratici” și cei „fasciști”; deschiderea operelor către masele populare; căutarea surselor de inspirație în mediile țărănești și muncitorești etc.). Tema generală sunt „schimbările de mentalitate” care ar trebui să aibă loc urgent în lumea scriitorilor. „Fascismul, doctrină ticăloasă, exaltând ura de rasă, imperialismul, măcelul, a prins rădăcini pe atunci, spre rușinea scrisului românesc, în mințile multor scriitori români. I-am văzut atunci pe unii scriitori încadrați fascismului dând asalturi disperate asupra conducerii societății. Nu eram prea mulți scriitori democrați în S.S.R.. [...] Da, nu eram prea mulți, totuși, atâtia câți am fost, am dat aici ca și în presă, bătălia. Bătălia pierdută pe terenul politic din pricina slăbiciunii și trădării partidelor istorice a avut drept consecință și pierderea bătăliei la S.S.R.. Cu puțin înainte de începerea războiului mondial conducerea societății noastre a încăput deplin pe mâna fascistului N.I. Herescu. Elementelor mai vechi fasciste, Herescu le asociase pe scriitorii fasciști mai tineri. Am trăit atunci cu toți timpuri de rușine. Pe străzile orașelor și în piețele publice au fost arse cărțile marilor noștri scriitori... Conducerea fascistă a Societății Scriitorilor Români nu numai că n-a găsit de cuviință să protesteze, dar a dat și semne de satisfacție. Pentru ideile lor, scrise ori vorbite, scriitorii români erau rău hăituiți, arestați, închiși în lagăre și închisori. Mulți dintre scriitorii români de vază au fost alungați din rândurile Societății. S-a aplicat criteriul rasial. Cei tineri, care începeau să se ridice, nu erau primiți în rândurile Societății

decât dacă practicaul huliganismul. Era suficient ca un scriitor să aibă câteva idei progresiste, risipite vag în opera sa, pentru ca el să fie stigmatizat ca un lepros de către autorități, de către conducerea Societății. În epoca de pregătire a războiului, și mai ales după izbucnirea acestuia, nu puțini au fost scriitorii români care, înhămați cu docilitate la carul dictaturii fasciste, au început a cânta și a proslăvi ura, vărsarea de sânge, dezastrul. Un vânt de nebunie a vâjâit atunci prin capetele multor scriitori. Aceasta a fost o față, cea mai odioasă, a scrisului românesc, din anii de groază și întuneric. Cealaltă față, însă, e plină de lumină. Scriitorii democrați au refuzat să se adapteze împrejurărilor. Din condeiul lor n-a picurat ura. Penița lor a refuzat să se pună în serviciul dictaturii fasciste, în slujba urii, în slujba războiului. Au continuat acești scriitori să lucreze pe vechea, pe generoasa lor linie de servire nu numai a frumosului, dar și a adevărului, a ideii de libertate și progres. [...] Aș vrea să fiu limpede înțeles. Scriitorii să se obișnuiască a vedea în Societatea lor și altceva decât ceea ce au văzut până acum – o asociație de strictă apărare a intereselor profesionale. [...] Scriitorii sunt – și dacă nu sunt trebuie să devină – însuflețitorii maselor angajate în marea operă de reconstrucție a țării, de refacere materială, de redresare morală a ei”. □ În același număr, Radu Lupan recenzează cu dezamăgire ediția postumă *Eseuri critice* de Pompiliu Constantinescu, în care sperase să descopere mai multe „corecții” aduse „dogmatismului maioreescian” și accentului pus în mod prioritar pe estetic. „[...] o parte din critica românească, pe alocuri eliberându-se de dogmatismul maioreescian nu s-a îndepărtat totuși de la poziția sa idealistă, decât pentru a implica unele determinări vag mecanicist materialiste și pentru a sfârși într-un impresionism atenuat. Este drumul care, pornind de la Maioreescu, trece cu ocolurile sale firești, prin opera lui Lovinescu, la P. Zarifopol, P. Constantinescu și Perpessicius. [...] Modestia acestor critici nu ne-a făcut să insistăm asupra lor, decât pentru a le arăta ineficiența, determinată de axarea lor ideologică, cât și confuziile pe care le-ar putea favoriza. Căci critici estetizante, ele nu pot decât să parafrazeze – și aceasta într-un chip defectuos – sau să pună în evidență impasurile în care se zbat sterili”.

15 septembrie

• În „România liberă”, Marcel Breslașu publică articolul *Păpușoi și orhidee*, în care analizează decalajul existent la noi între sincronismul cultural cu Occidentul și cel economico-social: „Mă refer aici la cultura noastră care a făcut <pași uriași>, cum se afirmă, dar atât de uriași încât au mers mai iute decât facerea șoselei și au ajuns să bată câmpii. Am cultivat orhidee atunci când marile mase dormeau de cultură nu își asigurau păpușoiul zilnic și – pentru a relua imaginea de adineaori – am înfipt bradul care încununează

înălțarea unei case noi hăt, departe sus, rezemat pe «aerele» pe care ni le dădeam. Să reluăm lucrurile, de această dată cu picioarele pe pământ.”

18 septembrie

● În articolul *Scriitorii și menirea lor*, din „Națiunea”, Octav Șuluțiu se referă la alegerile de la Societatea Scriitorilor Români și face câteva „sugestii” de activități. „[...] pentru realizarea cerută de vremurile noi ar fi de dorit ca scriitorii să se adune cât mai deseori între ei, nu numai în adunările anuale. Cel puțin o dată pe lună ar trebui să se organizeze adunări plenare în care să se pună în dezbatere, cu bună credință și cu absolută sinceritate, toate problemele vremurilor de azi și legătura dintre procesul de creație spirituală și realitățile politice, sociale și culturale. N-ar strica dacă la aceste dezbateri ar fi chemați să asiste și să-și spună cuvântul și cititorii, reprezentanți ai diferitelor categorii muncitoare”.

● „România liberă” prezintă rezultatele alegerilor care au avut loc la S.S.R. Noul comitet este compus din: V. Eftimiu, G. Galaction, N.D. Cocea, Cezar Petrescu, Perpessicius, M. Celarianu, Popescu-Puțuri, Lucia Demetrius, Ion Călugăru, Cicerone Theodorescu, E. Jebeleanu, Dinu Bondi, Zaharia Stancu; cenzori – C. Ardeleanu, D. Corbea; supleanți – Vintilă Rusu Șirianu, Geo Dumitrescu. Juriul de onoare îi numără pe: Teodor Rudenco, M. Cruceanu, Agatha Bacovia, A. Toma, C. Argeșanu; supleanți – Camil Baltazar, O. Lemnaru, A. Baranga, T. Șoimaru, Sașa Pană.

20 septembrie

● În articolul *De când lumea și pământul*, din „România liberă”, M. Breslașu încadrează cultura spiritului în rândul culturilor de plante, având, ca și acestea, o viață care se derulează ciclic, de la înflorire și până la extincție și înlocuirea lor cu alte culturi tinere (cum, desigur, este și cea socialistă) și presupunând existența unui cultivator: „un cultivator, adică OMUL; viața și munca lui, înrâurirea acestei vieți și a acestei munci asupra produselor solului, de la scormonirea lui cu unghiile până la uneltele cele mai desăvârșite. Iată cercul de fier al întâmplărilor (neîntâmplătoare): omul sătul «descoperă» mijloace noi de a desăvârși producția solului și produsele, tot mai multe și mai diverse, tot mai savuroase și mai hrănitoare îi dau puțința de cercetare mai departe, tot mai departe și așa mai departe...«Setea de frumos» sau «foamea de adevăr» își au rădăcinile în belșugul sau în sărăcia roadelor pământului, ceea ce se răsfrânge până la urmă în huzur sau în strădanie”. □ Cu prilejul editării *Eseurilor critice*, Mihail Cosma îl omagiază pe Pompiliu Constantinescu care, în primul rând, „informează și clarifică”: „Pompiliu Constantinescu aparține primei noastre generații de spirite libere, generație care și-a crescut aripile și inteligența în preajma «Sburătorului» și în lumina ideilor generoase ale secolului. Iată de ce este

explicabil, pentru o bună parte a operei acestui admirabil profesor, sensul protestatar pe care l-a imprimat scrisului, operelor și criticei sale. Este explicabilă cu atât mai mult linia de frondă pe care Pompiliu Constantinescu a susținut-o mai bine de douăzeci de ani împotriva misticismului și a cavalerilor apocalipsului, scriind nenumărate articole de analiză lucidă asupra «fenomenului gândirist».

21 septembrie

• Tema șantierului, una dintre orientările devenite obligatorii în epocă, începe să fie susținută propagandistic de publicațiile devotate puterii. În „Revista literară”, V. Mândra scrie editorialul mobilizator ***Scriitorii sunt așteptați pe șantiere***: „Scriitorii sunt așteptați pe șantiere. Niște tineri de treabă construiesc acolo viață, cu simplitate și hotărâre”. □ Leonte Răutu prezintă drept model absolut literatura realismului socialist, practicat în Uniunea Sovietică. „Desigur realismul socialist este un fenomen specific societății socialiste. Ar fi greșit să se încerce utilizarea lui pentru împrejurări istorice diferite. De altfel, realismului socialist îi sunt îndeobște străine orice fel de tipare, orice fel de dogme. Un lucru este cert: literatura și arta sovietică, animate de concepția realismului socialist, exercită și vor exercita tot mai mult o uriașă influență asupra artei și literaturii universale. Realismul socialist, după expresia lui Fadeev, este o nouă etapă în evoluția istorică a omenirii. Ar fi de prisos să mai insistăm asupra însemnătății pe care o reprezintă această etapă pentru oamenii artei de peste tot și îndeosebi pentru oamenii artei dintr-o țară ca a noastră care s-a angajat pe drumul construirii unei democrații de tip superior – a democrației populare. Studiind fenomenul realismului socialist, oamenii artei din România vor găsi drumul spre rezolvarea multor probleme complexe ale evoluției literaturii și artei în țara noastră”. □ În articolul ***Un critic sub orice critică***, Radu Lupan analizează cartea lui Al. Piru, *Viața lui G. Ibrăileanu* (1946), aruncă acuze de „rasism și antiprogresism” și execută o punere la punct a cronicarului de la „Națiunea”. „D-sa însă a început, de la o vreme, să depășească printr-o afirmată dorință, orizontul unei atent observate limitări. Lenta și placida parcurgere a opurilor și opusculilor socotite demne de atenția d-sale se transformă într-o neașteptată ocazie de a afirma resentimente, de a încerca lichidarea unor anumite răfuieli”. □ Este publicat un reportaj din duminica alegerilor la S.S.R.: „Adunarea trece apoi la vot. Comisia de propuneri dă citire candidaturilor. Prin furtunoase aclamații adunarea votează în unanimitate următorul comitet: Victor Eftimiu, Gala Galaction, N.D. Cocea, Cezar Petrescu, Perpessicius, I. Puțuri, Lucia Demetrius, Ion Călugăru, Cicerone Theodorescu, Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu. În juriul de onoare au fost aleși: T. Rudenco, Mihail Cruceanu, Agatha Grigorescu-Bacovia, A. Toma și General Argeșanu. Supleanți: Camil Balthazar, Aurel Baranga, Oscar

Lemnaru, Sașa Pană și Tudor Șoimaru. Cenzori: Carol Ardeleanu și dl. Corbea. Supleanți: Vintilă Russu Șirianu și Geo Dumitrescu.

- În „Fapta”, „Interim” face cronica piesei în 3 acte, *Insula* de Mihail Sebastian, prezentată în premieră la Teatrul Municipal din București: „După câte știm, *Insula* este o operă postumă și neterminată a regretatului Mihail Sebastian. El a scris primele două acte și după tema sa, talentatul scriitor, ziarist, actor și regizor, Mircea Șeptilici, a completat și actul al treilea, într-o formă care nu poate să facă decât cinste autorului său principal. [...] Un spectacol ce merită să fie văzut”.

22 septembrie

- La rubrica intitulată „Cronica ideilor” din „Lupta Ardealului” apare fără semnătură articolul *Arta și politica*, care începe cu următorul enunț: „Adevărații scriitori mari ai omenirii au fost într-un chip firesc poeți politici”. Tot textul este o preluare a ideilor lui Jdanov, la care se și referă în final.

25 septembrie

- În „Tânărul Muncitor”, Paul Cornea publică reportajul *Un mare șantier de reconstrucție pentru tineretul țării noastre*, referitor la brigăzile „Vasile Roaită” și „Horia, Cloșca și Crișan”, recent întoarse din Iugoslavia și Albania. □ Publicația inițiază ancheta *Printre scriitori*, pe tema potențialelor surse de inspirație, reprezentată de activitatea muncitorească: „Legenda prăpastiei de netrecut dintre oamenii muncii manuale și oamenii de condei a căzut. Actualitatea confirmă zi de zi voința caldă de înfrățire a maselor muncitorimii pășind pentru întâia oară pe drumul luminării prin cultură, cu cei care scriu pentru ele, cu scriitorii care la rândul lor încep să-și descopere menirea. Problemele muncitorimii au început să frământă pe izolații de altădată. Trăim momentele mari ale străngerii rândurilor.[...] Rostul anchetei *Tânărului Muncitor* acesta e: de a provoca – odată mai mult – o discuție menită să întărească interesul scriitorilor pentru munca și realizările tinerilor muncitori. În același timp, se prilejuește primirea sfaturilor de preț ale scriitorilor noștri pentru tinerii muncitori care se avântă în literatură”. □ Dintre cei care simt nevoia să își exprime părerile pot fi amintiți, de-a lungul seriei, „Tov. Zaharia Stancu, romancier și poet de deosebită valoare, lucrează actualmente la un roman țărănesc, străbătut de viața amară a oamenilor necăjiți”, „Geo Dumitrescu, unul dintre poeții de talent al tinerei generații de scriitori”, Sașa Pană, Aurel Baranga, N.D. Cocea („nu este numai romancierul care și-a cucerit un loc însemnat în istoria noastră literară; în calitatea lui de gazetar a luptat pentru democrație de la începutul carierei sale și până astăzi, dobândindu-și un nume prețuit, de luptător cinstit pentru cei mulți”), Vladimir Colin („face parte din generația foarte tânără, pătrunsă de

curând în literatura noastră. Poet și publicist, tov. Colin a fost o vreme și activist al mișcării noastre democratice de tineret”), Nina Cassian și Petru Vintilă. □ Este de reținut dirijismul manifestat de Zaharia Stancu, ales „în comitetul de conducere al S.S.R.”: „Cred că entuziasmul tinerilor brigadieri este un puternic izvor de creație. Ce mă surprinde la cea mai mare parte din scriitorii noștri și nu numai la cei în vârstă, dar și la unii din cei tineri este faptul că ocolesc realitățile. Scriu unii parcă-ar trăi pe altă planetă. Se plâng apoi, dacă sunt tipăriți, că n-au tiraj. Dacă scriu teatru se plâng că nu sunt jucăți. Lumea pe care aceștia o aduc în scenă n-ar putea spune nimic lumii din sală. Recent am înregistrat un fapt îmbucurător. În Adunarea Generală a Societății Scriitorilor Români, câțiva scriitori, până atunci izolați în așa numitul lor «turn de fildeș» au cerut să se discute și problemele de creație literară. Vom căuta să îndreptăm atenția scriitorilor noștri spre viața de astăzi, și, bineînțeles, și spre munca eroică a brigăzilor de reconstrucție. Suntem siguri că munca acestor brigăzi se va reflecta în noua noastră literatură. Vom urma exemplul Jugo-Slavor și Bulgarilor care au adus pe lângă brigăzile lor de reconstrucție nu numai scriitorii și artiștii lor plastici, dar și artiști și scriitori străini”.

26 septembrie

- În „Scânteia” apare traducerea studiului lui V. Kemenov, *Decadența artei burgeze*.

27 septembrie

- „România liberă” publică un articol al lui Aurel Baranga intitulat *Literatura țărănească*, în care scriitorul deplânge absența unei veritabile literaturi țărănești (în pofida remarcabilelor incursiuni culte în viața acestei pături sociale datorate lui Creangă și Sadoveanu: „Vom înțelege de asemeni fenomenul dacă ne vom gândi la politica constantă – și îndeajuns de abilă, trebuie să recunoaștem – dusă în trecut pentru îndepărtarea scriitorului, a artistului în general, de la preocupările ce i-ar fi putut deschide noi orizonturi, îndepărtarea de lângă aliații săi firești: țărănimea și muncitorimea.” În prezent, consideră autorul, lucrurile s-au schimbat și este adusă drept argument în acest sens cartea *Două paie la trei măgari* de I. Puțuri.

28 septembrie

- Are loc, la Cluj, Conferința Asociației Scriitorilor Maghiari din România, în care se hotărăște afilierea la S.S.R.: „Duminică 28 Septembrie 1947 a avut loc la Cluj conferința anuală a Asociației Scriitorilor Maghiari din România, la care au participat și d-nii Zaharia Stancu, directorul Teatrului Național din București, Ion Călugăru și Eug. Jebeleanu, delegați ai Societății Scriitorilor

Români, N. Moraru, delegatul Uniunii Sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști, Tamaș Aleodor, delegatul scriitorilor din Ungaria, și numeroase personalități culturale din Cluj. [...] Adunarea Generală s-a ocupat mai ales de chestiunea raporturilor dintre scriitorii maghiari și colegii lor români, cu care prilej s-a hotărât afilierea Asociației Scriitorilor Maghiari din România cu Societatea Scriitorilor Români” (cf. „Contemporanul” din 2 octombrie, *Scriitorii maghiari au aderat la S.S.R.*).

28/30 septembrie

● În „Liberalul”, sub pseudonimul Ariel, apare articolul *Crizele culturii*, un comentariu la recenta intervenție a ministrului Lucrețiu Pătrășcanu, în conferința de la A.R.L.U.S., privind criza culturii: „Concluzia la care a ajuns tovarășul profesor este cât se poate de ingenioasă : Nu există nici un fel de criză culturală, după cum de altfel nu există criză de nici un fel: nici criză politică, nici criză economică, nici criză financiară, nici criză monetară. Nimic! Zvonurile în legătură cu pretinsa criză a culturii nu pornesc decât din bârlogurile bestiiilor fascistomoșierești care e [sic!] așa de rele încât inventează pe toată ziua câte-o nouă poznă, numai ca să facă necaz guvernului și progresului. Prin urmare, nu se poate vorbi nici prin vis de vreo criză a culturii, ci de crizele de care a fost apucată pe de o parte vechea și reacționara cultură moșierească , pe de alta tânăra și vigouroasa cultură bepedistă.”

[SEPTEMBRIE]

● În „Revista Fundațiilor Regale” (număr dublu, 8-9) Lucian Blaga publică *Versuri (Ziua a șaptea, Octomvrie, Câinele din Pompei)*. □ La rubrica „Puncte de vedere”, Al. Rosetti semnează „*Capitalul*” în românește. □ Camil Petrescu publică *Meandrele unei discuții* – reluare a ideilor expuse în articolele din „Contemporanul”, despre imposibilitatea „popoarelor mici” de a avea „scriitori mari” în capitalism: „Ceea ce putem spune deocamdată este că nu vedem de ce popoarele mici trebuie să rămâie etern sub regimul capitalist”. □ La „Comentarii critice”, Perpessicius semnează *Mențiuni critice (Tălmăciri din poezia maghiară)*. □ Cornel Regman dedică un comentariu lui Pompiliu Constantinescu (*Un critic diagnostician: Pompiliu Constantinescu*).

OCTOMBRIE

5 octombrie

● „Semnalul” publică lista „profesorilor universitari puși în retragere”: „Printr-o decizie a Ministerului Educației Naționale, au fost puși în retragere din oficiu pe data de 1 Septembrie 1947 pentru aranjarea drepturilor la pensie următorii membri ai corpului didactic din învățământul superior:

București: Savin Ion, Ionescu Șerban, Toma Bulat, Oteteleșanu Al., D. Arion, Șt. Ciobanu, D. I. Ștefănescu, D. Marmelic, Vasile Grecu; Cluj: Traian Pop, Giuglea Gh., Romul Vuia, Silviu Dragomir. [...] Printr-o a doua decizie a Ministerului Educației Naționale, împlinind limita de vârstă, au fost puși în retragere pe data de 1 Septembrie 1947 spre a-și aranja drepturile la pensie următorii membri ai corpului didactic superior: București: pr. Grigore Pișculescu, Anibal Teodorescu, G.G. Antonescu, D. Gusti, Gh. Oprescu, Amza Jianu, dr. Traian Nasta. [...] De asemenea s-au suprimat temporar 2195 posturi de personal ajutător din învățământul superior”.

- „Revista literară” publică un grupaj de poezii de G. Bacovia (*Obsesii, Noapte de oraș, Pro arte, Resemnare*).

- În „România liberă”, articolul *Scriitorii, conștiința omenirii..* al lui Zaharia Stancu are ca pretext o scrisoare deschisă adresată de scriitorii sovietici scriitorilor progresiști americani, în care se face un apel la împiedicarea imperialiștilor occidentali de a-și asuma victoria împotriva fascismului și, mai mult, de a târî omenirea într-un nou război. Scriitorii noștri împărtășesc, desigur, întrutotul punctul de vedere al sovieticilor: „Trăim un ceas de mari clarificări. Acum, mai mult ca oricând, datoria scriitorilor din România este să ia atitudine, să se angajeze. Da. Să se angajeze. Să se angajeze în slujba păcii, în slujba libertății, în slujba democrației populare, în slujba intereselor cele mai vitale ale neamului nostru, ale patriei noastre.”

6 octombrie

- „Lupta Ardealului” publică articolul *V. Kemenov și decadența artei burgheze*, semnat cu inițialele i.m. Textul prezintă un articol publicat de criticul sovietic în nr. 15 al revistei „Bolșevic” și preluat, în traducere, de „Scânteia”. Printre caracteristicile artei occidentale se află, în opinia lui Kemenov, *antirealismul, iraționalismul, individualismul, pesimismul*. Textul se încheie cu un citat din V. Kemenov: „Arta realismului socialist reflectă forța și invincibilitatea noului sistem social superior, întruchipează în figuri artistice ideile cele mai înnoitoare și mai avansate ale epocii noastre – ideile partidului lui Lenin-Stalin”. □ În același număr F. Păcurariu semnează articolul *Un nou sens al colaborării culturale româno-ungare*, comentariu pe marginea Conferinței Asociației Scriitorilor Maghiari din România.

9 octombrie

- În „Scânteia” este anunțată suprimarea de „noi catedre în învățământul superior”.

10 octombrie

- F. Păcurariu semnează în „Lupta Ardealului” articolul *Cultura și cărturarii în raiul manist*, în care anticipează procesul conducătorilor

țărâniști, acuzându-i de trădarea intereselor poporului român, dar mai ales pentru că „au trădat cultura”, înjosind scriitorul și silindu-l la compromisuri politice.

13 octombrie

● Începând să fie permanent prezent în paginile ziarului „Lupta Ardealului”, F. Păcurariu publică și în acest număr un articol cu titlul *Misiunea scriitorului ardelean de astăzi*. Constatând numărul mic al cărților publicate de scriitorii ardeleni, semnatarul articolului insinuează câteva explicații grave: „dar vreau oare scriitorii ardeleni să spargă crusta acestei tăceri? Nu sunt ei oare hotărâți în taină să saboteze opera de reconstrucție a sufletelor din țara aceasta? □ Ioanichie Olteanu semnează în acelaș număr articolul *Pe marginea „crizei culturale”*, în care critică direcția gândiristă, laudă prefacerile de după război și identifică o criză a culturii retrograde, pe cale de a dispărea.

17 octombrie

● „Scânteia” anunță *Noi comprimări în învățământul superior*.
● „România liberă” publică un apel al USASZ, cu prilejul celui de-al doilea Congres al organizației, intitulat *Să însuflețim elanul maselor, să le mărim și mai mult forța și încrederea*: „Să punem arta și scrisul nostru în slujba poporului. Să însuflețim elanul maselor, să le mărim și mai mult forța și încrederea. Să lovim fără cruțare în toți acei care vor să semene oboșeala și șovăiala! Să zdrobim uneltirile ideologiilor decadentiste bazate pe dezertarea în fața vieții și proslăvire a teoriilor demoralizante. Să smulgem din rădăcină buruiana rămășițelor fasciste. Să nu lăsăm să se infiltreze în România otrava ideologiei distractive a așa-zisei culturi a Atlanticului. Să ne considerăm cu toții mobilizați în marele front al bătăliei ideologice.”

18 octombrie

● La rubrica „Note și comentarii”, „Scânteia” publică un nou atac, de această dată fără autor declarat, la adresa lui Tudor Arghezi (*Cuvinte potrivite și motive „sunătoare”*): „D. Tudor Arghezi se preocupă de cultură. Se preocupă în felul lui. Adică își desfășoară întreaga sa personalitate artistică pomind de la «principii» [sic!] pentru a termina în domeniul său de strictă specialitate: la toaletă”. Motivul de tulburare a liniștii ziaristului de la cotidianul comunist îl constituie o tabletă publicată de Arghezi în „Adevărul”, a cărei temă fusese „miliardul întreg de analfabeți care trăiesc pe lume”. Sanționând indiferența față de implicarea în actul de acuzație a societății burgheze („scrie [...], dar nu ca să se indigneze, nu ca să demaște pe cei care îi țin în întuneric”), anonimul vituperant atinge coarda sensibilă a misticismului, argument suficient pentru o incriminare la zi: „Este o

ideologie obscurantistă, retrogradă, pe care o propagă imperialismul care știe că nu-și poate menține pozițiile decât împiedicând luminarea popoarelor asuprite, scufundându-le în bezna inculturii pentru a le exploata sângeros sau asmuțindu-le unele contra altora prin instigări mistice. Pe asemenea căi, încearcă imperialismul să justifice prezența trupelor «împăciuitoare» în India sau Palestina. Și nu este deloc «întâmplătoare» tableta de otravă pe care o oferă la înghițit Arghezi în acest moment când forțele imperialiste duc o acțiune mondială fie pentru minarea sau rătăcirea culturii, fie pentru interzicerea ei. Cel mai mare poet de pe întreg dealul Mărțișorului a mai dovedit prin anii dictaturii hitleriste că știe să-și potrivească cuvintele. Și să le rimeze după «sunet»”.

18-19 octombrie

• Are loc, în fosta sală a Senatului, al II-lea Congres al Uniunii sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști. A fost ales prezidiul de onoare, alcătuit din: „Louis Aragon, Bernard Shaw, Alex Fadeev, Șostacovici, Ilya Ehrenburg, Vera Muhina, Charlie Chaplin, Paul Robeson, Pablo Casals, George Enescu, Mihail Sadoveanu, Alex Kirîțescu, M. Andricu, Victor Eftimiu, Camil Ressu și Cornel Medrea. Teme ale discursurilor: *Încadrarea în frontul ideologiei progresiste* (Iosif Chișinevski), *Lichidarea curenților decepționiste* (Marcel Breslașu), *Pentru o literatură sănătoasă și realistă* (Ion Călugăru), *Problema criticii* (N. Moraru), *O nouă literatură dramatică* (Al. Kirîțescu).

19 octombrie

• G. Călinescu publică în „Națiunea” articolul *Ce e scriitorul?*: „Ce e scriitorul? Un creator de monumente morale făcute cu spiritul și cu mâna. Totdeauna am avut sentimentul de a fi frate cu lucrătorul din uzină și când am văzut cum unii pretins intelectuali, acum vreo doi ani, se codeau să intre în sindicate, ba chiar arătau față de ele o declarată vrăjmășie, am deplâns, într-un stil care unora a părut vehement, această obtuză mentalitate. Degetele mele sunt pline de cerneală, ale minerului sunt pline de cărbune, doar asta e deosebirea. Și unul și altul asudăm în urma unui contract de muncă. Muncim și unul și altul ca să trăim, dar amândoi înfăptuim valori care depășesc existența brută”.

• Cu prilejul lucrărilor Congresului Uniunii sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști, Traian Șelmaru forțează impunerea câtorva linii ideologice de lucru, prin articolul *Artiști, scriitori, ziariști, luptători pe frontul ideologic, înainte!*, apărut în „Scânteia”: „Ziariștii, scriitorii și artiștii români care ne întrunim astăzi în congres, vom trebui să cercetăm și să descoperim cu conștiința deplină a marii răspunderi ce ne revine în apărarea libertății și a culturii naționale, care sunt căile pe unde se poate infiltra ideologia dușmană, cine sunt cei ce sub haina democrației caută să ne înșele vigilența și ce

anume rămășițe din vechea cultură burgheză în descompunere se mai manifestă încă în chiar rândurile noastre. E normal ca după o lungă perioadă de ploconire în fața apusului decadent, multe confuzii să fie luate drept adevăruri estetice. După cum e firesc ca în virtutea aceluiași confuzii, multe false valori să mai stea încă pe soclurile ridicate de critica burgheză aservită capitalului monopolist și să influențeze dăunător dezvoltarea artei românești, tocmai din pricină că n-au fost încă îndestul analizate dintr-un punct de vedere just.[...] E sigur că în această lumină, «bătrânul» Creangă și «demodatul» Coșbuc vor apărea mult mai aproape de ceea ce numește Lenin geniul uman decât mulți «artiști contemporani» care sub teoria potrivirii meșteșugite a vorbelor ascund idei obscurantiste specifice feudalismului” □ În aceeași ediție este publicată *Rezoluția celui de-al doilea Congres al Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști* (vezi Anexa)

20 octombrie

● În „Națiunea”, G. Călinescu semnează „*Cronica literară*”. *Preambul*, cu următoarele mărturisiri: „N-am scris cronică literară, altădată, decât prin accident. M-au rugat unul ori altul s-o fac, s-a adăugat la aceasta plăcerea de a citi și de a ști pe ce lume literară mă aflu. Critica literară nu-mi place, congenital, și e curios cum e dat unui ins să persevereze prin forța lucrurilor într-o ocupație pentru care n-are tragere de inimă. Adesea, am trișat, visând pe marginea textelor, am compus peisaj ori portret, așa interesează omul și mișcarea colosală a materiei, glasurile intime ale universului și nu rareori, umflând, am atribuit autorilor propriile mele tumulturi. Trăiesc voluntar într-o confuzie de genuri ca să-mi apăr meditațiile cele mai intime, pentru că opinia publică mă interesează puțin. Apoi a trebuit să-mi caut o meserie, aceea de profesor mi s-a părut agreabilă, am făcut istorie literară în urma unei înclinații a reveriilor mele și cum îmi plac campaniile lungi, am răscolit biblioteci întregi și am compilat tomuri. Dar în praful acestor volume ochii mei s-au îndreptat spre altceva. Am fost și sunt ca un dulgher care ascunde mobila și vinde talaș”. Textul va fi motivul uneia dintre numeroasele acuze formulate de Ion Vitner în articolele anticălinesciene publicate în „Contemporanul”, pe parcursul anului următor.

22 octombrie

● „România liberă” publică o amplă cronică (nesemnată), intitulată *Un drum nou pentru arta și presa din România*, care punctează principalele hotărâri ale Congresului USASZ: noul comitet și syndicatele au datoriat „să îndrumeze prin conferințe, cenacluri, simpozioane, seminarii critice, cercuri de studii, emisiuni radiofonice, scoaterea regulată a organului uniunii și editarea de broșuri – opera de lămurire completă a profesioniștilor scrisului și artei în privința rostului activității lor creatoare pentru combaterea tuturor

manifestărilor nesănătoase, a oricărei încercări de a infiltra în România bacilul așa-zisei «culturi» a Atlanticului, a tuturor tendințelor de a promova așa-numita «artă pentru artă» și de a izola artistul de poporul în mijlocul căruia trăiește și creează.” De asemenea, se impune noul realism (socialist) drept unic curent în literatura noastră.

23/25 octombrie

- „Liberalul” publică articolul nesemnat *Independența scriitorului*, o nouă luare de poziție în favoarea necesității libertății scrisului: „Nu intră în atribuțiile instituțiilor politice, filozofice sau chiar religioase ca, bazate pe autoritatea pe care o emană sau prin mijloacele de constrângere pe care le au la dispoziție să impună un mijloc de propagandă celor care prin scris le-ar sta la dispoziție. [...] Ceea ce rămâne opera valabilă a scriitorului este aceea născută din inspirația nesilită a creatorului din viață, din adevăr, din înțelepciunea omenească și mai ales din libertate.”

25 octombrie

- Începe procesul conducătorilor Partidului Național Țărănesc și al altor oameni politici acuzați de „complot împotriva Statului și trădare”: Iuliu Maniu, Ion Mihalache, Nicolae Penescu, N. Carandino, Ilie Lazăr, Grigore Niculescu-Buzești, Constantin Vișoianu, Alexandru Cretzianu, Grigore Gafencu, Victor Rădulescu-Pogoneanu, Emil Oprișan, Emil Lăzărescu etc.

26 octombrie

- În „Revista literară” sunt relatate detaliat de către Geo Dumitrescu, în calitate de reporter, lucrările Congresului Uniunii sindicatelor de artiști, scriitori și ziariști. □ Este publicat grupajul *Poezii români salută Revoluția din Octombrie*: Alexandru Jar, *Lenin în octombrie*, Mihail Cosma, *Un cântec roșu*.

- „Scânteia” publică lista de *Ziariști excluși din sindicatul ziariștilor*: „Comitetul Sindicatului Ziariștilor Profesioniști din București, în ședința din 22 Octombrie 1947 luând în discuție rezoluția Adunării Generale a Sindicatului, din 21 Septembrie 1947, a hotărât excluderea din Sindicat a următorilor: Lazăr Iliescu, Ilie Păunescu, Vladimir Streinul, Emil Serghie, Șerban Cioculescu, Al. Ionescu, Ion Totu, Gugu Floran, Ion Oancea, Margareta Nicolau, Azra Bercovitz, Ion Zurescu, Teofil Zaharia, Nicolescu Olt, S. Lazăr, Roza Caies, Margot Stănescu, G. Nenișor, I. Dima, Dan Lăzărescu, Al.M. Costin, Radu Cioculescu, Jean Melle. Acești ziariști au avut o atitudine antidemocratică și antisindicală și s-au pus în slujba cercurilor reacționare interne și internaționale. Unii dintre aceștia lucrând în redacțiile ziarelor „Dreptatea» și «Liberalul», au luat atitudine fățișă împotriva

mișcării sindicaliste din România, acționând totodată contra intereselor țării noastre, pentru care fapte se află în cercetarea autorităților”.

27 octombrie

- În „Suplimentul de Duminică” al ziarului „Scânteia”, Nestor Ignat elogiază studiul lui Kemenov, *Decadența artei burgheze*, operând și cu exemplificări din context național: „Să luăm o pildă autohtonă, dintre multe altele: „La râpa Uvedenrode/ Ce multe gasteropode/ Suprasexuale/ Supramuzicale;/ Gasteropozi!/ Mult limpezi rapsozi/ Moduri de ode/ Ceruri eșarfă/ Antene în harfă;/ Uvedenrode/ Peste mode și timp/ Olimp!». Ce e aceasta? O farsă de prost gust? Așa va răspunde fără îndoială imensa majoritate a cititorilor de literatură din România. O mână de «esteți» vor recunoaște însă în cele de mai sus, un fragment dintr-o poezie a d-lui Ion Barbu. [...] Nicio demonstrație a esteticei și criticei «pure» nu poate transforma însă o asemenea îmbinare incoerentă de cuvinte într-o operă de artă. Pentru cine nu e dispus să identifice ARTA cu tehnica «picturii cu fecale», sau a poeziei cu Uvedenrode, nu încapă îndoială că o ARTĂ DECADENTĂ DIN PUNCT DE VEDERE IDEOLOGIC DUCE FĂRĂ SCĂPARE ȘI LA DECADENȚA «ESTETICĂ» (*O „artă” care ucide arta*).

- În „Națiunea”, G. Călinescu semnează „*Cronica literară*”. Tudor Arghezi: *Una sută una poeme*: „Din punct de vedere al biografiei interioare d. Tudor Arghezi n-aduce un act nou, n-a renunțat la arghezianism. Dar artistul a ajuns la o mare finețe de tonuri și la o siguranță a procedului producând surpriză. Cuvintele sunt „potrivite” savant și scrisul liric a devenit pentru d. Tudor Arghezi un limbaj zilnic. Ceea ce se observă la poet este tocmai tendința de a înlocui vechiul codice metaforic și vechea retorică a limbajului curent, tocite de uz, cu alte convenții noi. De unde aspectul de folclor la foarte multe compoziții. Așa a procedat de altfel și Eminescu”.

- Letiția Papu publică în „Lupta Ardealului” articolul *Arta și cultura, o forță în slujba democrației*, în care formulează câteva concluzii ale Congresului USASZ, între care: mobilizarea contra ideologiei decadente a burgheziei în descompunere; constituirea unui front ideologic progresist care să se opună existențialismului și estetismului; combaterea „artei pentru artă” etc.

31 octombrie

- În „Scânteia” apare un reportaj amplu din prima zi a Procesului conducătorilor fostului P.N.Ț.. Se publică pe pagina I, „referatul introductiv” al Actului de acuzare.

- La rubrica „Aspecte”, din „Națiunea”, G. Călinescu (participant în asistența din sala de judecată) scrie despre *Acuzatul Iuliu Maniu*, exersându-și abilitatea portretistică, dar și avântul admonestator. „Tribunalul

intră, lumea din sală se ridică în picioare. Grefierul strigă: Acuzatul Iuliu Maniu. Un jandarm desface porțița micului parc. Tăcere absolută de curiozitate. Trece timp îndelungat și ușa sălii nu se deschide. Tribunalul privește expectativ în direcția ușii. Foarte târziu se ivește acuzatul, susținut de braț, același de totdeauna, puțin mai slab și mai îmbătrânit. Acuzatul se înclină, aruncă privirile în sală, se așează, câteva hârtii îi cad pe jos. Acuzatul cutare și cutare. Acuzatul Mihalache Ion. Intră un țăran tânăr cu ȋtari albi, mai mult slab, cu părul foarte negru. [...] Cine sunt oamenii din boxă? Un bătrân om aproximativ de Stat care de decenii face o politică negativă constituită din întrevederi secrete, intrigă și negocieri, un luptător din imperiul austriac care nu percepe structura unui Stat liber ca România, cu responsabilități pozitive, un învățător lipsit de inițiativă personală, ezitant, împins de la spate de prestigiul celui alt [...]"?

● În „Contemporanul”, Ovid S. Crohmălniceanu combate „poezia formei pure”, rezultat al unei „estetici anti-sociale”, sărind în apărarea cititorului de rând, puțin receptiv la arpegii intelectualiste (*Ermetismul*): „Rigorismul construcției lucide a poemului scăpa multora. Înțelegerea se făcea sumar prin presupuneri. Cititorului i se sugera un drum pe care foarte puțini suiau cu greu și pe care cei mai mulți se rătăceau la jumătate. [...] O sită uriașă cu plasa din ce în ce mai deasă cerne pe cititori. Artistul se adresează unui lector monstruos închipuit: specialist în toate științele și disciplinele, egal cel puțin cu poetul în sensibilitate, capabil să facă drumul înapoi de pe acoperiș pe sol, după ce i s-a scos scara, în sfârșit, răbdător, aplicat asupra poemului ca asupra unei lucrări de orologerie. [...] Conflictul dintre artist și clasa care-i face cu zgârcenie loc la masă se accentuează. Poetul aservit unui grup, silit să-i urmărească toate capriciile, ba să-i furnizeze motive pentru altele noi, are de ales între a pleca trântind ușile sau a se înconjura de fumul unor alinătoare pipe de opium, care să-i dea iluzia purității și independenței sale”.

NOIEMBRIE

4 noiembrie

● „Semnalul” inițiază ancheta *Omul sovietic văzut din România*; în acest număr, răspunde G. Călinescu, proaspăt „eliberat” printr-o vizită la fața locului de „ imaginea falsă” dobândită prin necunoaștere directă: „Ceea ce surprinde la omul sovietic este sentimentul solemn că trăiește o epocă grandioasă a țării sale. Totdeauna patriotismul rus a fost puternic, însă acum el trece printr-un moment festiv. Prefacerile sociale, imense, scapă ochiului grăbit al străinului, întrucât totul în Uniunea Sovietică funcționează normal și faptul că un magazin e de Stat, în loc de a fi particular, apare indiferent, deși în fond este rodul unei adânci revoluții. Nu fenomenul economic izbește la prima impresie, ci cel moral. Oamenii au un ideal de viață înaintat și, în

sens etic, tind către o aristocratizare calitativă. Ideea că Uniunea Sovietică ar fi un stat de proletari nu corespunde nici adevărului și nici, de altfel, spiritului Constituției Sovietice. Nemaifiind patroni, nu mai sunt nici proletari. Nu există acolo mișcare frenetică a luptei pentru existență, trepidația americană spre câștig.[...] Masele în Uniunea Sovietică se intelectualizează, mergând spre distincția spirituală. Se observă la tot pasul dorința de a se îmbrăca bine, de a se cultiva, de a frecventa spectacolele bune și concertele. Nimeni să nu-și închipuie că în Uniunea Sovietică se reprezintă la teatru piese, în care accentul cade pe programul ideologic. Sugestia politică a artei este acceptată numai prin opera izbutită și am constatat cu o vie admirație că, la Moscova, de pildă, cetățeanul este în imposibilitate de a vedea un spectacol de calitate dubioasă. Concurența comercială între teatre nefiind, există numai o emulație artistică, de loc alterată de vreun exces de zel ideologic. [...] Omul rus de azi glorifică în anume oameni mari ai trecutului înțelegerea, în raport cu vremurile, a intereselor popoarelor din Rusia, patriotismul etc. Astfel, Petru cel Mare rămâne, fără îndoială, un întemeietor de țară nouă, un progresist pentru vremea lui, și nici un Sovietic nu se gândește să-l elimine din galeria marilor bărbați ai Rusiei. Palatele distruse, bisericile de valoare artistică sunt restaurate cu grijă. Frumosul nu e nicăieri pe plan secundar. [...] Nu cunosc de aproape literatura rusă și de obicei traducerile nu mă satisfac. Străinul obișnuit cu Gogol, Tolstoi, Pușkin, adică cu niște condeie excepționale, poate să-și închipuie că o slăbire a tensiunii artistice este în legătură cu schimbările politice. Nici vorbă nu mai este de așa ceva. Valoarea scriitorilor ruși în plină desfășurare ne scapă încă. Însă mi-am dat seama că spiritul literar s-a așezat într-un unghi de vedere just, pe care l-aș numi pozitiv (i se zice acolo realist), în acel unghi de vedere care era în proză al lui Balzac, foarte onorat acum și care înlăturând idealismele de orice fel pune pe scriitor să observe viața în toată adâncimea ei. Din Uniunea Sovietică vor veni, în curând, ca și din Franța de după Revoluția franceză și epopeea napoleoniană, ecouri artistice surprinzătoare”.

6/8 noiembrie

● Sub semnătura „Puck”, „Liberalul” publică *Ofensiva culturală*, câteva note amar-satirice privind implicarea - cu efecte catastrofale - a guvernului Petru Groza în învățământ și cultură. Dacă în învățământ, manualul de istorie al lui Roller „pare a deține ultimul cuvânt al istoriei patriei noastre. În sectorul librăriei nu este încă nimic de semnalat. Cărți străine nu mai vin, întrucât n-au ce căuta într-o țară a cărei cultură autohtonă a atins în ultima vreme un progres atât de marcat. Nu vin nici măcar cărțile englezești comandate astă vară. Cât despre reviste, «Contemporanul» continuă să

înscrie pe răbojul hebdomadar aceleași lozinci denotatoare de o vastă cultură de diferite grade.”

7 noiembrie

● Într-un material intitulat *Sindicatul Artiștilor, Scriitorilor și Ziariștilor din Cluj cere aspra pedepsire a trădătorilor*, „Tribuna nouă” inserează următoarea hotărâre generală a Sindicatului Artiștilor, Scriitorilor și Ziariștilor din Cluj: „Către Președintele Tribunalului Militar – București, Membrii Sindicatului Artiștilor, Scriitorilor și Ziariștilor din Cluj, întruniți în adunarea generală extraordinară în ziua de 5 Noiembrie 1947, veștejesc cu indignare trădările și spionările conducătorilor fostului partid național-țărănesc săvârșite împotriva patriei, împotriva popoarelor din România. Cultura precum și oamenii artei au fost loviți de reacțiune, în frunte cu fostul partid național-țărănesc. Cerem aspra condamnare a tuturor trădătorilor în frunte cu Iuliu Maniu, salvând astfel interesele țării și ale democrației românești”.

8 noiembrie

● Sub semnătura lui A. E. Baconsky (scris Baconszky) apare în „Lupta Ardealului” articolul *Omul în literatura sovietică*. Autorul ține să combată „o părere care spune că literatura rusă veche, adică cea de dinaintea revoluției socialiste, nu a păstrat continuitatea și că geniul creator rusesc a refuzat, epocii sovietice, apariția de mari figuri literare”. Percepția, fixată sub influența „obscurantismului și a ignoranței, produse ale denigrărilor antebelice, când gemena propagandei antisovietice aruncau asupra fenomenului sovietic un văl perfid, aservit unor scopuri ce astăzi și-au trădat mârșăvia”, trebuie corectată, literatura „omului nou” fiind de nivelul „patrimoniului mondial”. Discuția se oprește asupra modificării fundamentale a rolului social atribuit scriitorului, după Revoluția din 1917: „Părăsind catehismul turnului de fildeș, al izolării sterile și nefirești, scriitorul sovietic s-a împlântat adânc în contemporaneitate, căutându-și inspirație printre oamenii muncii de orice fel și smulgând încantațiile esteticului din zbuciumul care animă activitatea lor cotidiană. [...] Scriitorul, înainte de toate om, nu poate crea nimic solid fără a ține sensibilitatea sa în centrul vieții umane, sondând întru cunoașterea profundă a cotidianului și sesizând esteticul zbuciumului ce exaltă pe om în luptă cu viața. În epoca anterevoluționară rusă era poate un climat favorabil eroilor ce abundă în operele marilor creatori din sec. XIX. Astăzi astfel de oameni nu mai există. Ei au fost transfigurați prin transformările vieții sociale care în configurația ei actuală oferă fiecăruia un loc în marele marș al muncii pentru colectivitate. Factura sovietică a creat tipul omului nou și scriitorii nu au făcut decât să pătrundă sensul și semnificația acestui proces”.

9 noiembrie

● În „Revista literară”, Marcel Breslașu rezumă *O dimineață de noiembrie*, când a avut ocazia de a asista la o ședință a procesului intentat conducătorilor Partidului Național Țărănesc. „[...] procesul acesta nu e decât o ilustrare a altui proces mai larg și mai adânc, acela al descompunerii unei lumi care încearcă să supraviețuiască și care, în ultimele ei zvârcoliri, își desgolește hidoșenia întreagă”. Fără să fie deloc original în atitudine, autorul îl selectează, din lotul acuzaților, pentru deja tradiționalul blam public, pe Iuliu Maniu: „Maniu! Acest om născut gata bătrân cu obrazul lui cenușiu și fără o tresărire, cu ochii lui de gheață și fără nici un licăr de omenie, cu gura lui cusută, orfană de zâmbet, cu trupul lui țeapăn, vădov de freamăt, omul care o viață de om a gândit cruciș și s-a purtat pieziș, sfiorul tuturor tertipurilor, dăltuitorul propriei lui statui, falsul profet care a știut să creeze deșertul în jurul lui... pentru a întreține mitul unei solii divine, singuratecul și singularul domn Maniu este tipul acelui intelectual rupt de popor, rupt de viață, pe care viața și poporul îl osândesc azi sub chipul lui și sub chipul tuturor acelora care încă n-au înțeles că a te ridica înseamnă a sluji mai mult decât ceilalți, a te dăruia mai întreg decât ceilalți, fără șovăire și fără răgaz”. În treacăt, sunt admonestate și alte personalități ale partidelor care nu pactizaseră cu regimul comunist, devenind astfel indezirabile: „moșierul Penescu, chiaburul Mihalache, bancherul Brătianu, trântorul-misit Titel”. □ Aurel Baranga publică o imitație după Whitman, intitulată *Vocea Americii*, iar Mihnea Gheorghiu transcrie, „după cântece tinerești de clacă”, orația *La procesul de la București*, culeasă în vara lui 1947, în j. Romanaii („Frunzuliță salbă moale / Maniule boier mare / Și cu ceata trădătoare / O să mă scobor la vale / Cu mâinile pe pistoale / Cu dreapta pe săbioară / Să facem dreptate cu toții / De la șale să te-nmoi / De piele să te jupoi”).

16 noiembrie

● În „Revista literară”, la rubrica „Fereastră”, este ridiculizată Sorana Gurian, „o doamnă scriitoare, autoare de autobiografii și patroană de bar”.

17 noiembrie

● „România liberă” publică bilanțul *Șantierul literar*, o analiză a producției editoriale: „Oarecum întârziat de epoca de acomodare a editurilor la noile condiții economice sezonul literar se arată deosebit de bogat. Un itinerar pe șantierul literelor românești capătă valoarea unei substanțiale făgăduieli. Scriitori și poeți încurajați fără îndoială de perspectivele de viață și de evoluție ce li s-au deschis desfășoară în câmpul culturii românești o activitate multiplă. Dintre prozatori sunt în «frigurile creației» următorii: Zaharia Stancu, *Căpățâni* (roman); Eusebiu Camilar, *Păduri doborâte* (roman); Liviu Bratoloveanu, *Pelagă* (roman); Ion Călugăru, *Lumina*

primăverii (roman); Cezar Petrescu, *Chipul negru* (roman); Dan Petrașincu, *Sub semnul lui Saturn* (roman); Demostene Botez, *Omul de lut* (roman); Ury Benador, *Germinări, Mâini, Beznă, Urcuș în gol, Marea Roșie* (romane); Radu Boureanu, *Război la Snagov* (roman); Emil Dorian, *Otrava* (roman); Al. Ștefanopol, *Râmboacă* (nuvele); Geo Dumitrescu, *Țara lui Cremene* (reportagii). În poezie se anunță o floră extrem de abundentă de volume și de plachete. Astfel, d. Cicerone Teodorescu lucrează la un volum de poeme din viața ceferiștilor pe care îl va intitula *Calea Griviței*. Tot d-sa pregătește o suită de reportagii cu același subiect pe care o va intitula *Drumul de fier*. D. Eugen Jebeleanu continuă traducerea pentru o antologie a liricei maghiare, completându-și totodată un volum de poeme cu titlul nefixat; Maria Banuș a predat Fundațiilor Regale pentru Literatură și Artă un nou volum de poeme; de asemenea d. Camil Baltazar care și-a intitulat noul ciclu *Poeme de zodie nouă*. Tot d-sa are gata de tipar un volum intitulat *Artă și viață* care cuprinde convorbiri și interviewuri cu diverși scriitori, o plachetă intitulată *Trei poeți sovietici* [...] și un vast poem intitulat *Uniunea Sovietică: 1917-1947*. Dintre tineri d. Mihnea Gheorghiu pregătește o antologie *Frederico Garcia Lorca* și un volum de poeme; Ion Frunzetti, *Ciclu urban și Jugoslavia*; Ben Corlaci, *Balada Regelui Fugar*; Mihail Cosma, *Baladele soarelui*, în curs de apariție la Casa Școalelor; Vladimir Colin un volum de poeme; Petru Vintilă, un volum de poeme *Luciditatea Memoriei* și un roman *Salamandra*; Victor Kernbach, un volum de poeme *Sahara* și romanul *Invers*; Petre Solomon, *Traduceri Rimbaud* și un volum de poeme *Cuvinte despre cei care nu fac minuni*; Veronica Porumbacu, un volum de poeme pentru copii, *Baba Dochia*; Ioanichie Olteanu, *Versuri* etc. În sectorul dramaturgiei următoarele piese sunt în curs de desăvârșire: *Cuza-Vodă* de Al. Kirîțescu; *Kantemir*, de Eusebiu Camilar; *Spartacus*, de Marcel Breslașu; *Pensiunea dnei Stamate* de Al. Sahighian; *Ioan Vodă cel Cumplit* și o piesă din viața minerilor de Mihail Davidoglu. Tinerii Pavel Chihaia, Petre Dumitru și Al. Cazaban au fiecare mai multe piese în manuscris dintre care unele vor fi pe afiș în cursul stagiunii de față”.

18 noiembrie

● Consecință a unei anchete publicate în „Tânărul muncitor”, se inaugurează Cenaclul tinerilor muncitori. Ședințele urmează să aibă loc „în fiecare marți seara, orele 6,30, la redacția ziarului”.

22/24 noiembrie

● „Liberalul” publică articolul *Idealism și cultură* (nesemnat), o încercare de împotrivire față de tentativa de eliminare din cultura actuală a valorilor și experiențelor trecutului: „De aceea, când se vorbește de cultură, și mai cu seamă când se încearcă o nouă definire a culturii e absolut necesar să se plece de la constatarea – elementară de altfel – că domeniul culturii nu începe nici de azi, nici de ieri și oricât de bizară ar fi noua definiție, ea nu are

dreptul să elimine în mod radical trecutul, pentru că în acest caz avem o definiție hibridă căreia nimeni nu i-ar putea da crezare.”

23 noiembrie

● În „Revista literară”, Lucia Demetrius schițează portretul și atribuțiile **Femeii scriitoare**: „Scriitoarea de azi, cea de mâine nu poate face altceva decât scriitorul bărbat, adică decât e menirea scriitorului să facă. Ea privește realitatea cu ochi de om, cu limpezimea celei mai pure oglinzi, o oglindă în dosul căreia s-ar gândi să descifreze sensul vremii, să se adreseze publicului pentru care literatura și arta în general nu sunt invitații la divagații, la evadare, la melancolie desfrânată, să exprime prin glasul ei, mai blajin poate uneori sau mai colorat, sau mai delicat, dar cu sunet pur de glas omenesc, nu de pasăre în colivie, gândul, sufletul, spiritul omenirii și actualității fierbinți și dinamica de azi. A fi scriitoare înseamnă a fi scriitor, înseamnă a fi artist și om, ancorat lucid în prezent, activ, conștient, luminos. Înseamnă nu a-ți dori merite și recunoașteri, ci a te încărca cu o mare și frumoasă răspundere, cu o sarcină nu numai artistică ci și socială, care dacă nu se plătește totdeauna cu glorie, (și atunci înseamnă că ai fost prea mic pentru ea), dă însă o demnitate netăgăduită, un sens pentru tine și alții, propriei tale vieți”. □ La aniversarea lui Mihail Sadoveanu, se publică fragmentul *Într-o zi de primăvară*, din romanul proiectat *Păuna Mică*. Paul Georgescu scrie despre *Mihail Sadoveanu, prozator național* („Cu tot disprețul profesat de generația sa și cu tot fiorul de amărăciune care o străbate uneori, opera lui Sadoveanu este adânc legată de viață și conține o imensă, elementară, dragoste de a trăi. Optimism care provine din intensă legătură care există între opera lui Sadoveanu și popor. Un alt învățământ pe care tinerii noștri îl au de tras de la marele prozator: Sadoveanu este un mare scriitor național. Cărți ca *Baltagul* – bunăoară – au o valoare mondială. Ceea ce ar însemna că nu poți ajunge mare scriitor european situându-ți personagiile în America Centrală sau Noua Caledonie (pe care nu le-ai văzut niciodată) ci lăsând urmașilor și înfățișând Europei lumea pe care o cunoști, în mijlocul căreia trăiești – REALITATEA”).

● „Scânteia” anunță „concursul literar” organizat de ziarul „Tânărul muncitor”: „Cu prilejul lunii «Tânărului muncitor», s-au organizat două concursuri literare, unul de proză și altul de poezie. Condițiunile pentru concursul literar sunt: A.) PROZA: Participanții vor trebui să scrie o mică schiță având ca subiect: Un exemplu concret de mărirea producției sau de reconstrucție. B.) POEZIE: Participanții vor scrie o poezie cu tema: Tineretul muncitoresc își reconstruiește țara. [...] Comisiile de premiere sunt formate din: a.) Pentru proză: Ion Călugăru, Eusebiu Camilar și Liviu Bratoloveanu, precum și tov. V. Mândra (UTM). b.) Pentru poezie: A. Toma, Cicerone Teodorescu, Dumitru Corbea, precum și tov. Ilie Dețu (UTM). Concursul este dotat cu premii constând în cărți în valoare de 5000 lei”.

- Sub semnătura i.olt., Ioanichie Olteanu publică, în „Lupta Ardealului”, la rubrica „Țintar”, articolul *Geo Bogza, între literatură și reportaj*. Consideră criticabil trecutul suprarealist al scriitorului, dar laudă puterea lui de a vedea mai departe. Reportajele întrec, în opinia lui I. Olteanu, poeziile avangardiste ale lui Geo Bogza, prețuit deopotrivă și pentru frazarea lui artistică, dar mai ales pentru capacitatea de a înțelege umanitatea muncitorească.

26 noiembrie

- „Semnalul” publică un amplu fragment (*Drum de iarnă în 1907*) din romanul *1907*, de Cezar Petrescu.
- Ion Vitner publică în „Contemporanul” articolul *Limitele decadentismului în cultura românească*, în care, utilizând retorica marxistă a confruntării de clasă (moșierime/burghezie; moșierime, burghezie/proletariat), realizează o retrospectivă succintă asupra literaturii române, începând cu perioada modernă. Studiul cuprinde întregul repertoriu de linii-forțe ideologice ale momentului: omologarea scriitorilor pașoptiști (Kogălniceanu, Bălcescu) prin îngroșarea contribuției revoluționar-progresiste; evidențierea „compromisului” din obligație, făcut cu „exploatații”, manevră de abilitare aproximativă a câtorva autori (Heliade Rădulescu, Bolintineanu, Eminescu); blamarea „formalismului” estetic, manifestat de mișcarea de avangardă și de practicanții ermetismului; sancționarea oricăror înfiripări artistice purtătoare de estetică mic-burgheză (evazionism, intimism ș. cl.); îndemnuri galopante la vigilență pe „frontul creației”. (vezi Anexa)

28 noiembrie

- „Lupta Ardealului” prezintă pe larg *Conferința rostită de tov. Pavel Apostol din ciclul „O nouă interpretare a literaturii”* cu titlul *Sensul social al literaturii*. Între ținutele acestei conferințe se află principiul autonomiei artei și teoriile burgheze referitoare la actul artistic. □ Pe aceeași pagină și la aceeași rubrică („Țintar”), Ioanichie Olteanu (semnat i. olt.) propune *Pilda lui Mihail Sadoveanu*, la împlinirea a 67 de ani.

30 noiembrie

- Ioanichie Olteanu publică în „Lupta Ardealului” *O justă politică națională*, pledoarie pentru prietenia româno-maghiară împotriva „dușmanului comun, imperialismul anglo-saxon, cu planurile lui agresive de dominare a lumii” și „față de contradicțiile și crizele de tot felul în ghearele cărora se zbat statele imperialiste”.

[NOIEMBRIE]

- Din sumarul „Revistei Fundațiilor Regale” (număr dublu 8-9): Cicerone Theodorescu, poezia *Aburul*. □ La rubrica „Puncte de vedere”, Al. Rosetti scrie despre *Revoluția din Octomvrie*: „Figura lui Lenin domină aceste evenimente,

precum statuia lui gigantică biblioteca ce-i poartă numele, la Moscova. Într-însul s-au îmbinat omul de știință, scriitorul și omul de acțiune. Ceea ce frapază, în opera sa scrisă, în afară de rigurozitatea judecării și de limpezimea argumentării, este suplețea inteligenței sale și libertatea față de teoriile curente. Lenin a îndrumat revoluția spre alte țeluri. În loc de a înfiptui republica democratică prin dictatura proletariatului mondial, el a creat o republică bazată pe sovietele locale. [...] La treizeci de ani de la Revoluția din octombrie, constatând dezvoltarea uriașă a Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice și înfăptuirile popoarelor sale, gândul ne poartă în spre zilele geroase din 1917, când, în ceturile Nevei, câțiva oameni eroici au pus bazele unei Lumi noi”. □ În articolul *De la Clasicism și Romanticism la „Senzaționalism”*, Camil Petrescu diseminează propagandistic ideile lui Kemenov referitoare la „decadența artei burgheze” (occidentale): „Formularea criticului rus, de o justețe greu de contestat, ne sugerează ideea de a caracteriza în totalitatea lor aceste curente pretinse mereu de avangardă, chiar când s-au trezit cu totul (cei care mai sunt în viață dintre pictorii «fauviști») au azi mai toți între 70 și 80 de ani) drept un permanent apel la senzație și senzațional. Aci stă și secretul succesului imens pe care toate aceste curente: expresionism, cubism, dadaism, futurism, constructivism, suprarealism, etc. l-au avut în marele public. Ele corespundeau unei zone secrete și superficiale, pe care reclama modernă ajunsă la o mare tehnicitate știe s-o gădile, s-o întărâte și, după ce a pervertit-o, s-o exploateze fără scrupule. Setea de senzațional, abil camuflat cultural, a unei mulțimi altfel sincere, a fost necontestat pâinea de toate zilele a unor ariviști îndrăzneți. Dacă unele dintre aceste curente menționate au contribuit poate la progresul tehnic al artei, dacă au dat unele cazuri statistice de reușită, de cele mai adeseori ele nu au fost decât o depășire monstruoasă a ceea ce abia putea fi îngăduit. Iată de ce toate nu ne apar decât ca variante ale unui singur real curent, în prima jumătate a veacului actual. În opoziție cu clasicismul care era o obsesie a ideii, ori cu romantismul care era desfrâul imaginației, arta ultimei jumătăți de veac, a fost o goană cu limba scoasă după tot ceea ce putea da senzația, un mod gazetăresc de a exploata senzaționalul cultural, care nu poate fi numit altfel decât *Senzaționalism*”. □ „Comentarii critice” – Perpersicius, *Mențiuni critice (Cronica romanelor: Cezar Petrescu, Tapirul; Dan Petrașincu, Timpuri împlinite; C. Țane, Rădăcini, Romanul Măcișenilor)*.

DECEMBRIE

1-2 decembrie

● „Națiunea” apare într-o ediție specială, la împlinirea a 500 de numere. Pe prima pagină, directorul G. Călinescu scrie: „Cinci sute de foi! Cinci sute de seri cu capul aplecat asupra mesei, la lumina lămpii, cinci sute de piedici și de lupte. Rotativa urnită zgomotos cu întâiul număr și-a urmat drumul circular fără întrerupere, comentând de pe locul ei, învârtirea sistemului

planetar. Cu fiecă filă ruptă din calendar, a picat în fața ta, cititorule, și foaia îmbibată de cerneală a acestui ziar. S-au împlinit azi câțiva ani de când, în mijlocul unui mic pluton de colaboratori, am început a mânui condeiul jurnalistic. Scrișul de gazetă se deosebește de acela de carte și meseria mea cea nouă e într-un chip mai grea decât cea de scriitor. Caietul literatului stă oricând deschis pe masă și cerneala se clatină albastră și fluidă în călmară. Fereastra dă pe un câmp fără anotimp, aștrii măsoară o vreme metafizică. Dar aci, în redacție, geamurile se deschid în plină stradă, jos se îmbulzesc oameni care vor împlinirea dorințelor de azi. Adversarul trebuie izbit cu săgeată înainte de a fugi după colț, pricina cetățeanului trebuie apărată înainte de înserat. Măine e prea târziu, mâine vor fi alte rugi și alți vrășmași. Cerneala gazetarului este roșie și subțire ca un spirt, ea se evaporează repede și, dacă n-o întinzi în grabă pe hârtie, se prefăce în abur și se risipește spre tavan. Noi scriem cu măsuri exacte, căci orologiul nostru are vestiri sonore ca niște trâmbițe, ușa care dă spre viața socială e veșnic zguduită, rotativa ne cheamă zdupăind. Efemerul e implacabil, însă lupta aceasta între zori și noapte are noblețea ei. Vindecați de egoismul artistului pur, noi suntem ca soldații și ca actorii care învățesc spada spre a apăra cetatea sau declamă pe scândurile scenei ca să ferească un ceas pe truditul ieșit din fabrică ori din birou. Apoi când războiul ia sfârșit și cortina a căzut asupra ultimei reprezentații se strecoară spre casă necunoscuți. Voi, aceștia care citiți, voi scrieți gazeta prin mâna noastră. Aveam o ureche fină care vă aude gândul și mișcarea sângelui și o pană grabnică a pune pe hârtie întrebările și aspirațiile voastre. Cinci sute de foi rupte din calendarul „Națiunii”, început cu o zi de primăvară! Alte foi albe se îngrămădesc pe masă”. □ La pagina a 3-a, în cadrul unui colaj de prezentare, intitulat *Redacția „Națiunii” văzută de ea însăși*, se publică „auto-fișa” lui G. Călinescu: „Prima impresie redacțională este că cu G. Călinescu nu se poate lucra. E autoritar, hotărât a nu ceda o iotă din hotărârile lui, plin de amor propriu și iritabil din te miri ce. Te prinzi că mâine trânteste ușa și nu mai vine. Umoare inegală. Azi amabil și modest cu toată lumea, mâine posac și aspru în vorbire. Cu toate acestea, alții au plecat, G. Călinescu rămâne, cu entuziasm nealterat, deși cu crize de descurajare. Ceea ce pare amor propriu și infatuare reprezintă un mare sentiment al corpului intelectual din care face parte. Înțelege să se aibă stimă și încredere în scriitor și jurnalist. Spiritul autoritar provine din ideea pe care și-o face despre muncă. Infatigabil, ar voi ca și ceilalți să umble prin biblioteci, să studieze, să se sistematizeze. Se vâra în toate, întocmește proiecte la toate paginile și la toate rubricile, scrie singur articole specimen, taie cu foarfeca și le lipește cu Pelikanol, se disperă pentru o linie prost așezată, se zbate o lună pentru o vigneta, în fine se descurajează și dispăre câteava vreme. Telefonul țâraie interminabil, G. Călinescu nu răspunde. Apoi filosof, directorul nu abandonează lupta, se resemnează cu ceea ce se poate face.

Ocupat până peste gât, directorul fuge de conferințe, reuniuni, nu și de munca de redacție. Dacă faci prinsoare că nu va scrie un articol, pierzi. E în stare a veni cu un pachet de manuscrise de la articolul de fond până la o casetă publicitară.[...] Nu gustă ședințele de comitet. Cu un gest de mână, a plictiseală, dă a înțelege că a priceput. Reputația sa de observator malițios îl face suspectabil și amicii îl supraveghează cu coada ochiului, de nu cumva meditează vreo fișă. E lucid chiar când se supără. Pricepe de ce zâmbește altul și se amuză secret de opinia lui. E sincer, direct în vorbă, cu oroare de clișee și prudență, și fiindcă e prea ingenuu pare disimulat. Merge pe jos, refuză să se urce în automobil când e invitat de alții. În stil îi repugnă limbajul crud și când e convins că trebuie să înfigă sabia în adversar, își scoate măcar pălăria”.

7 decembrie

- „Revista literară” publică studiul lui P. Pustovoit, *Concepția idealistă și concepția materialistă asupra artei*.

14 decembrie

- În articolul *Premiul Nobel 1947*, publicat în „Revista literară”, N. Moraru contestă, revoltat, acordarea distincției, la secțiunea literară, lui André Gide: „Acordarea premiului lui Gide e în fond o aspră condamnare a întregii culturi occidentale din zilele noastre, minus oamenii de gândire și atitudine consecvent progresistă. Premiul Nobel a fost acordat de fapt unei poziții principiale, unei concepții estetice idealiste, epigonului lui Fichte și Kant, unuia dintre ultimii spadasi ai formalismului și estetismului lipsit de conținut”.

18-19 decembrie

- La rubrica „Literatură – Artă – Știință”, în „Fapta”, Demetru Pan discută nepotrivirea de principiu a acordării Premiului Nobel pentru literatură lui André Gide: „Premiul inventatorului dinamitei a fost acordat pe 1947 unui idolatru al bombei atomice. Pentru că Gide nu este un simplu defăimător al Uniunii Sovietice și un pângăritor în opera sa, al condiției umane – acest lucru ar conta poate mai puțin... Și așa opera lui Gide are un cerc restrâns de închinători – în Franța, cele două sute de familii și slugile lor, în celelalte țări, rudele de lapte și miere ale acestor două sute. Gide este un dușman declarat al omenirii, un concubin al bestiiilor de cavernă care au însângerat omenirea până de curând, și poartă, mai presus de toate, cea mai murdară vină pe care o poate purta un cetățean, este trădător al țării sale și al poporului său, este trădător al Franței. Demascarea publică a acestui lucru este bine-venită, pentru că puțini vor fi știind adevărul despre Gide”.

21 decembrie

● Ion Vitner scrie în „Contemporanul” despre *Critica occidentală și confuzia valorilor*. Este o introducere în definirea specificului activității pe care trebuie să o desfășoare critica literară, în contextul nou, progresist. Spre deosebire de critica burgheză, atentă la valori subiective, idealiste, indiferente la realitate, „decadente” precum societatea însăși („impregnată de un individualism, antirațională și antiintelectualistă, antirealistă prin exaltarea spontaneității și a fanteziei, antiumană prin misticismul și prin detașarea valorilor culturale de procesul lor firesc de creație și azvârlirea lor în teritoriul imaginar al unei desăvârșite autonomii”), critica agreată ideologic va urmări să „facă parte integrantă din complexul circuit al vieții sociale”, să fie „fundată nu pe valori abstracte imaginare ci pe valori reale izvorâte [...] din zbuciumul luptei de clasă”. Articolul respinge atât modelul francez, cât și pe cel american, puternic generator de influență în mediul literar al momentului. „Criticii literari ai burgheziei sunt depășiți de valorile reale concrete, izvorâte din ascuțirea luptei de clasă în țările capitaliste, din creșterea mărtașă a forțelor maselor populare. Acestei realități, critica literară burgheză îi opune glorificarea lipsei de idei, ca în critica franceză – sau crearea unor false idei și false valori, ca în critica americană”.

● „Revista literară” publică un comentariu la *Raportul lui A. Jdanov asupra revistelor „Zvezda” și „Leningrad”*, apărut la Editura Partidului Comunist Român: „Raportul lui A. Jdanov trasează linia generală și a problemelor pe care transformările de structură de la noi le pune din ce în ce cu mai multă claritate și hotărâre și scriitorilor noștri – ca și în alte țări. Este, trebuie să fie, un îndreptar pentru ei în marea dezbatere ce s-a deschis în privința creațiunii noi, populare, înțelegătoare de popor, în slujba poporului, pentru toți cei din prima linie a frontului ideologic”.

23 decembrie

● În „Fapta”, Petru Dumitriu, care încă din noiembrie începuse colaborarea la această publicație cu editoriale pe teme politico-sociale, îl omagiază pe Stalin la sărbătorirea zilei de naștere: „Figura lui Iosif Visarionovici Stalin intră în istorie nu, ca la alți mari bărbați de Stat, abia după moarte. Stalin intră în istorie încă din viață fiind – a intrat de mult, în maturitatea bărbăției sale. Și a cunoscut, la căruntețe, gloria unică de-a fi identificat cu rezistența eroică și victoria finală a popoarelor Uniunii. [...] Viața atât de bogată a lui Stalin, viața pe care i-o urăm cât mai lungă și fericită, a fost un șir lung de lupte aspre terminate toate cu biruințe. S-a luptat cu țarismul și a biruit. Apoi cu reacțiunea în războiul civil. Apoi cu spinoasa problemă a naționalităților – căreia i-a dat singura soluție satisfăcătoare. Apoi s-a luptat dârz, mereu urmat de popor, cu deficiența economică moștenită de la țarism. A fost seria

marilor planuri cincinale. Victoria asupra naturii. Și, în sfârșit, victoria asupra năvălitorilor”.

25 decembrie

- La ancheta *Ce teme noi a adus 1947 în literatură?*, inițiată de ziarul „Scânteia”, răspunde Mihail Sădoveanu: „Am socotit că ar fi interesant să se cunoască Povestea unui mic colectiv de muncă rurală, alcătuit din epave ale războiului trecut. Câțiva necăjiți, adunați din întâmplare pe un grind la malul Dunării, se hotărăsc, la îndemnul unui meșter mecanic, vechi comunist, să creeze într-un teren fără valoare o fermă irigată și industrializată. E o proiecție în viitorul apropiat a unei stări de lucruri ce trebuie să se realizeze neapărat. M-am gândit să propun tovarășilor mei mai tineri în arta scrisului un subiect atât de legat nu numai de interesele imediate ale timpului, ci și de permanența poporului, îmi trebuia un bun cunoscător al vieții rurale și al țăranilor. Căutând, n-am găsit îndată, și vremea nu ne așteaptă. M-am întors la mine însumi și mi-am adunat iarăși la un loc pe unii dintre umiliții mei prieteni. Astfel mi-am aflat răgaz ca să scriu, în Noiembrie și Decembrie, un roman care se cheamă *Păuna-Mică*”. (Mai răspund: Hortensia Papadat-Bengescu, Geo Dumitrescu, Marcel Breslașu, Radu Boureanu, Ury Benador, Vladimir Colin, Camil Petrescu).

- În „România liberă”, Ion Mihăileanu schițează direcțiile pe care trebuie să le urmeze critica literară pentru a fi omologată de societate (***Pentru o nouă critică literară!***): „[...] criticaștrii noștri au fost dominați, mai ales în perioada dintre cele două războaie, de concepția estetizantă în critică și de «fericita întâmplare» în istoria literară. Treptata autonomizare și anatomizare a artei românești i-a făcut pe unii dintre slujitorii ei să uite de unde a pornit ea: de la o darnică și măreață realitate, care, dacă n-a fost punct de plecare și de reîntoarcere, a fost cel puțin un pretext pentru făuritorii și judecătorii literaturii. [...] Despre necesitatea unei noi critici literare suntem convinși cu toții. Nu se poate vorbi de creație literară temeinică fără ca floreta criticii să plece în avangardă pentru a netezi terenul, pentru a însufleți discuții, pentru a pune bazele ideologice ale unui nou curent. Avem nevoie de o critică concepție, de o nouă metodă de gândire în critica și în istoria literară românească. O metodă care să nu ne spargă numai învelișul literaturii, ci să-i și descopere miezul, o metodă care să știe de ce a murit și de ce s-a născut un nou curent, o metodă care să fie în avangarda literaturii, să știe să-i sesizeze globalul. Avem nevoie de o critică care să fie în avangarda literaturii și nu în coada ei, care să știe să despice în preaplinul realului noul curent, tematica și stilul lui, care să nu fie călduță și blândă spectroare, ci pieptișă luptătoare, sfărâmătoare a ceea ce trebuie să moară și moașă a ceea ce trebuie să nască. Analitică și sintetică, cantitativă și calitativă, contradictorie în aparență și totuși unitară, iubind tradiția, fiind totuși mereu nouă, metoda care trebuiește

introdusă în critica literară românească, verificată în științe, filosofie, e cunoscuta dialectică materialistă, alături de concepția materialismului istoric. În critica românească o lume se prăbușește. O critică nouă trebuie să-i ia locul. În această materie, totul trebuie refăcut sau făcut din nou”.

30 decembrie

● Regelui Mihai I i se cere abdicarea. Prin Legea nr. 363 a Adunării Deputaților, este proclamată Republica Populară Română, abrogându-se vechea Constituție.

[DECEMBRIE]

● Apare „Revista Fundațiilor Regale”, nr. 12. G. Călinescu publică *Biblioteca lui Odobescu*. □ La rubrica „Puncte de vedere”, Camil Petrescu semnează *Meandrele unei discuții*. „*Scriitori mari*”, „*scriitori mici*”, II – continuarea polemicii din jurul statutului scriitorului și a observației că popoarele mici nu sunt capabile să dea scriitori mari. □ Cicerone Theodorescu publică articolul *Eliberarea creatorilor. Pe marginea celui de-al doilea Congres al „Uniunii”*: „Eliberați cu poporul întreg – după căderea din Walhalla a zeilor cu buci dolofane și cisme scurte nemitologice – creatorii se eliberează azi, treptat, pentru a doua oară, ei singuri: de astădată din insula șerpilor orgoliului, din captivitatea ereziilor romanțioase, din vanitățile de esență ale gînteii lor sau numai din erorile de dioptrie ale ochelarilor, iar până la urmă din închisoarea propriului „eu”, , închisoare unde vom susține mereu că nu ei s-au vîrât singuri cândva, ci o societate opacă și deprimantă i-a asvîrlit”. □ La „Comentarii critice”, *Mențiuni critice*, Perpessicius analizează câteva volume: (Ion Marin Sadoveanu, *Sfârșit de veac în București*; Liviu Bratoloveanu, *Oameni la pîndă*; C. Manolache, *Poezia trupului*).

1947 ANEXA

Tudor Arghezi, *Viața literară*, „Adevărul”, 23 februarie 1947.

Pentru că ne displace să spunem că viața e o porcărie, ne flatăm a prefera să spunem că viața e o luptă. Asta dă negustorului de situații și împrejurări răsturnat în fotoliu o iluzie de eroism pentru salvarea lașității. De la minele de sare și cărbune până la coada pentru petrol, unde trebuie zile întregi să-ți păstrezi locul cu tinicheaua, viața e într-adevăr o luptă, însă numai pentru omul de rând în luptă și cu receptorul, cu noroiul Primăriei, cu Ucebeul, cu Setebeul, cu bacilul, cu lăptarul, cu mălaiul și cu toate marile entități.

Dar aș vrea să știu, mă întreabă un cititor care-și cunoaște viața lui, ce este viața... literară și să se mângâie că cel puțin scriitorul e un animal, în sfârșit, fericit. El ar fi văzut într-o zi pe stradă o căruță cu franzele aurii și a bănuț, săracul, că sunt porțile „artiștilor”, răsfățării publicului și ai autorităților, actori, pictori, muzicanți, scriitori.

Dragă domnule Cititor, tot o porcărie e și viața literară, ba poate că mai rău. De unde începe această viață ca să se poată drept cuvânt literară? De la ziar și revistă și ea ține până la carte. Întâi nu ți se dă hârtie, adică nu ai de unde o cumpăra; adică ai de unde să cumperi cu prețul împătrit, ceea ce nu-i o viață, ci o moarte literară. Al doilea, trebuie, tu scriitor cunoscut și apreciat, ba câteodată și premiat cu titlul de național - și nu numai atât ci și sărbătorit, să ceri autorizație ca să scrii, cuvintele românești fiind încuiate în lada de fier și cheile stând pe verigă în buzunarul unor domnișori care au învățat să iscălească exact. Încolo, viața literară e liberă, cu condiția să nu scrii. Autorizația cerută, dacă ai norocul să fii scriitor propriu-zis, ți se refuză chiar sprijinită de un rector și un ministru.

Singuri au dreptul să le fie acordată profesioniștii de a zecea și a cincisprezecea mână. Apoi presa fiind liberă și condeii de așijderi, trebuie să ceri voie și de tipar, la cenzură fiecare slovă trecută din alfabet în manuscris. Fericirea scriitorului durează neîntreput de vreo cincisprezece ani.

Mă rog frumos de Altea sa să lase prezentul răspuns la o scrisoare despre aristocrația socială, privilegiată, a scriitorilor să ajungă sub ochii cititorului invidios și nedumerit.

M. R. Paraschivescu, *Drumurile unui poet: T. Arghezi*, „Scânteia”, 3 martie 1947.

Într-o recentă tabletă a poetului T. Arghezi, din „Adevărul”, intitulată *Viața literară* și reprodusă apoi în pagina I-a a „Dreptății” (e semnificativ sau cel puțin amuzant că de la o vreme articolele d-lui Tudor Arghezi încep să folosească de îndrumări, ca să zicem așa, doctrinare, foi d-lui Iuliu Maniu, aflată în mare carență de ideologi, și compensată de urgență prin domnii VI. Streinu, Șerban Cioculescu, Coposu și C. Tonegaru) în acea tabletă, așadar, care i-a folosit și de îndreptar „Dreptății”, poetul premiului național se înscrie în rândul celor care strigă că în România democrată lipsește libertatea scrisului. Și ca să illustreze mai bine această situație, poetul se sprijină pe o sentință pe cât de șubredă pe atât de neconvingătoare. Sentința sună cam astfel: Viața e o porcărie, nu o luptă; și nu numai viața obișnuită, dar și cea literară, „ba poate că mai rău”.

Nu știu ce va fi gândit cititorul, obișnuit să vadă în d. T. Arghezi un „scriitor cunoscut și apreciat, ba câteodată și premiat – nu numai atât dar și sârbătorit” (cum îi place poetului să se privească în oglindă), citind de sub pana acestuia postulate demne de toți ratații, de toți expropriații și mizerosii, acriți fie-n neputință, fie-n blazare sau veninuri mărunte, consumate lăuntric.

Nu, hotărât, nu acesta poate fi mesajul unui mare poet.

Dar, vorba e, după cum gândește și cum scrie, este d. T. Arghezi, într-adevăr un poet mare? Un scriitor al cărui mesaj poate fi rezumat la „porcăria vieții” este în vreun fel vrednic de a fi numit „mare”?

Și spunem asta independent de meșteșugul migălos, șoptit și aburit, de micile și deseori fermecătoare invenții lexicale din poezia argheziană, în care vorba cronicască se împerechează cu neologismul sau barbarismul citadin, reușind un stil adevărat, stilul acestei mahalale care e în bună parte România noastră, - dar de la măiestria meșteșugărească, limitată doar la compoziție și stil de limba română, așa cum singur o recunoaște poetul, până la înălțimea și ținuta dreaptă a unei conștiințe și a unei atitudini de bărbat teafăr și cetățean conștient de necesitatea luptei, - se desfășoară portativul unic și inseparabil al unei conștiințe, evoluții și realizări poetice. Căci un poet e un om și arta lui nu se poate să nu-l trădeze întreg și lăuntric, ca o radiografie. În artă nu încap cârpile, nici falsurile. Totul se vede – mai bine, se străvede – în artă ca într-un cleștar. Orice gest, orice atitudine, orice ușurință sau inconștiență se răsfrânge în opera poetului. De aceea astăzi când

d. T. Arghezi ia cuvântul, și pe bună dreptate, în tripla d-sale autoritate de poet apreciat, premiat și sărbătorit numai ca să ne aducă vestea cea nouă: „viața e o porcărie, nu o luptă”, atunci noi trebuie să ne oprim atenți și să-i cercetăm, odată cu afirmația, întreaga operă. E prea gravă concluzia pe care-o mărturisește după 65 de ani de viață și după 40 de profesie scriitoricească, poetul premiului național – pentru ca să mai îngăduim ușurința de a trece peste ea fără să cercetăm din încheieturi însuși temeiul acestei vieți care e, la rândul ei, temeiul chiar al operei poetului.

Și dacă luăm astăzi în discuție viața și opera d-lui T. Arghezi – așa cum este orice viață și orice operă: în ansamblu, condiționarea și influența lor reciprocă – o facem pentru că dincolo de dimensiunile sale proprii, d. Tudor Arghezi – atât prin literatura cât și prin atitudinea sa de viață – ilustrează o epocă și dă măsura unei lumi și a unei vârste anumite a României noastre din ultimii 20-25 de ani, exact acei ani în cuprinsul cărora d. Tudor Arghezi s-a consacrat ca poet mare și oarecum reprezentativ.

Nu ne interesează persoana d-lui Arghezi – repetăm ca să fim bine înțeleși – decât în măsura în care personalitatea poetului comunică și poate reprezenta într-un fel un sector din conștiința sau lipsa de conștiință publică. Numai în această măsură îl discutăm astăzi pe d. T. Arghezi: întrucât scrisul d-sale poate avea – și desigur că are – acces la auditoriul public întrucât cuvântul său poate influența – în rău – o parte din acest public, însă neluminată din toate beznele și rătăcirile câte au fost, cu rea credință și bună știință, îndreptate asupra-i.

Întrucât e mare și întrucât reprezentativ, acestea urmează să le vedem într-o cercetare amănunțită pe marginea textului poetic și a episoadelor de viață mai mult sau mai puțin determinante în opera sa. Căci nu trebuie să uităm, om și operă, în artă ca și-n viață fac una – iar Karl Marx ne-a învățat lămurit: „Critica devine o armă când e radicală. Și ea nu poate fi radicală decât făcând demonstrațiuni ad hominem. Căci radical înseamnă de la rădăcină. Și rădăcina omului e omul însuși”.

Așadar după ce vestește marea d-sale descoperire că „viața e o porcărie și nu o luptă”, d. Tudor Arghezi își mărturisește indignarea că nu i se ține la dispoziție o gazetă personală în care să-și dezvolte acest înalt mesaj, demn de un liric național.

Dar să vedem, mai întâi, cum a ajuns actualul și recentul nostru premiat național la concluzia că viața nu e o luptă, ci o porcărie?

Aici să ni se ierte o paranteză. A murit acum zece, mai exact unsprezece ani, în Anglia, unul dintre cei mai mari gânditori și poeți ai vremii noastre. Scriitorul Gilbert Keyth Chesterton, un polemist de mâna întâia care poate că numai în George Bernard Shaw își afla pereche. Hrănit de o profundă credință creștină, Chesterton se întâlnea totuși cu ateul și revoluționarul său preopinent, în mai toate concluziile eseurilor sale. Căci

iată ce spune el: „Ceea ce împiedică astăzi orice progres este scepticismul subtil care șoptește într-atâtea urechi, că nimic nu e destul de bun ca să merite să fie îmbunătățit. Dacă lumea e bună, atunci noi suntem revoluționari; dacă lumea e rea, trebuie să fim conservatori. Oricât de frivole ar putea părea încercările mele, ele sunt totuși sincere, pentru că se străduiesc să reamintească oamenilor că lucrurile trebuiesc iubite mai întâi și apoi îmbunătățite”.

Iată, într-adevăr, o poziție de adevărat gânditor cu mesagiu! El nu spune că viața e o porcărie și că nu e nimic de făcut cu ea cum pretinde poetul nostru național de ultimă oră, d. T. Arghezi.

Dar ce drame, anume, l-au făcut pe poetul nostru să ajungă la asemenea concluzii? În ce măsură „porcăria” aceasta a vieții i-a repugnat domniei-sale și a luptat împotriva ei? Dacă o să ne aruncăm ochii asupra mărturiilor sale tipărite prin diferite foi – între care și „Biletele de papagal” – ce-o să aflăm de acolo? Domnul T. Arghezi scria, prin 1936, cu toată convingerea de care e capabil: „De când s-a ivit în Germania domnul Adolf Hitler, bate un vânt de bărbăție prin Europa”. Grav într-adevăr, pentru un poet care azi se declară scârbit de „porcăria” vieții!

Dar să-l ascultăm mai departe; după ce i-a elogiat pe fruntașii legionari Moța și Marin, morți în Spania unde trăgeau cu pușca cot la cot cu Maurii, în poporul spaniol – și asta în numele Crucii și al civilizației – cineva l-a întrebat pe d. T. Arghezi: „Cum se poate una ca asta, maestre?” Și maestrul a răspuns candid printr-un joc de cuvinte: „Ce vreți? Îmi caut dreptatea la dreptăși!...”. Tristă glumă pentru un poet care vrea să vorbească în numele conștiinței și al răspunderii de sine, împotriva tuturor turpitudinilor vieții.

Să trecem însă și peste aceste jocuri de cuvinte. Îl vom reîntâlni pe d. Tudor Arghezi în paginile foarte galbene al „Biletelor de papagal”, elogiind, fără rezerve, prin 1938-1939, pe „marii bărbați de stat”, Octavian Goga și Al. Vaida-Voevod. E din păcate, prea bine cunoscută contribuția celor doi „mari bărbați de stat” la infiltrarea și înscăunarea hitlerismului celui dătător de bărbăție, în viața politică a României, ca și contribuția fostului rege Carol II, cel căruia maestrul Tudor Arghezi îi cerea o singură îngăduință, formulată în acorduri psalmiste: „Rabdă și laudele mele!” Și stăpânul i-a răbdut multe și nenumărate laude, față de care s-a dovedit destul de sensibil.

Și așa mai departe. N-au lipsit din tribulațiile d-lui T. Arghezi nici elogiile răsunătoare adresate unui fabricant pe care-l alinta cu titlul de „marele poet al industriei românești”, în timp ce, prin 1941, după începerea „războiului sfânt al marelui desrobitor”, poetul nostru (d. Arghezi, nu industriașul) a deschis campanie împotriva nemernicilor de meșteri tipografi care pretindeau un spor de salariu; am aflat cu acest prilej că maestrul e și proprietarul unei tipografii în exploatare și regie proprie. Apoi, fiindcă oricât

de mare porcărie ar fi viața, tot merită să fim prezenți în ea, d. T. Arghezi a scris, cu condeiul său bătaios și polemic, un articol publicat în ziarul „Timpul” prin anul 1942, în care înjura după toate preceptele propagandei lui Goebbels, „stilul bolșevic”, cel care se manifesta atât de inuman prin rezistența din Cotul Donului și de la Stalingrad.

Din ce în ce mai grav!

Și mai e ceva. Am văzut încotro se îndreptau simpatiile maestrului, când era vorba să se decidă totuși la o atitudine în mijlocul acestei „porcării” care e viața românească dinaintea și din vremea războiului: Goga, Vaida-Voevod, Carol II, Hilter, Moța, Marin.

Antipatiile poetului, lupta lui – căci oricât de „porcoasă” ar fi viața, poetul nostru a luptat când a vrut – s-au purtat fâțiș și consecvent împotriva a doi oameni de stat români: Neculai Iorga și Armand Călinescu. N-o să le discutăm acum păcatele celor doi răpuși de gloanțele legionare, - dar ceea ce e sigur e că tocmai moartea lor este lucrul cel mai vrednic de respect. Ei bine, peste această moarte maestrul Arghezi a găsit de bine să-și lepede invectivele și sarcasmul.

Și atunci – o spunem cu destulă amărăciune – ne mai pot oare surprinde profesiunile de credință ale poetului, când declară că „viața e o porcărie”, când invectivează guvernul democrat al României și când pretinde libertate absolută?

Dar am văzut cam ce poate face d. T. Arghezi cu „libertatea deplină”, în cât de rodnice întreprinderi știe s-o folosească împotriva realei, profunde, mortalei porcării ce se întindea ca o pecingine peste lume, porcăria fascistă, d. T. Arghezi găsea că ea e un vânt de bărbăție, și cu toate că azi ne spune că viața nu-i vrednică de luptă, acum câțiva ani lupta împotriva celor care, de bine, de rău, - se opuneau porcăriei fasciste.

Aici este toată buba. Atitudinea consecventă a d-lui Tudor Arghezi, de câte ori a angajat discuția politică asupra libertății, a fost cu regularitate una împotriva acestei libertăți chiar. Exultându-i pe fruntașii fascismului românesc și străin, combătându-i pe adversarii acestuia, d. T. Arghezi n-a făcut decât să se înscrie cu fiecare din aceste greșeli politice, de partea dușmanilor de moarte ai libertății, de partea acelor care au sugrumat cu plumbii și cu poliția, însăși libertatea poporului român.

Și cât de consecvent a fost poetul nostru în acest sens, se poate vedea și din atitudinea sa relativ recentă, tot publică, și tot scrisă la gazetă. Acum doi ani, la 14 Februarie, când un general, fugar astăzi, Rădescu, pregătea o nouă dictatură antipopulară, inaugurată printr-un măcel, d. T. Arghezi îi închina elogii nelimitate, sub titlul: „o certitudine românească”. Sub pana d-lui T. Arghezi, acesta era fostul general: „marea certitudine românească”.

Și atunci? Ce libertate îi lipsește azi d-lui T. Arghezi? Și ce sacre valori are domnia-sa de apărat în România democratică, valori pe care odiosul regim popular nu-i îngăduie să le apere cum știe d-sa mai bine?

Și cu toate astea!... Cu toate astea, nici dracul nu-i atât de negru, nici guvernul democrat al României atât de tiranic pe cât vrea să-l arate d. T. Arghezi. Ba ceva mai mult chiar. Gândind că orice om întreg, iertător și înțelegător al greșalelor omenеști, Guvernul acesta, pe care poporul românesc, cel adevărat și muncitor, cel a cărui viață e o luptă neîncetată, nu o porcărie cântărită în aur, medalii și valută forte – guvernul acesta al d-rului Petru Groza i-a acordat d-lui T. Arghezi toate circumstanțele atenuante, i-a acordat premiul național de poezie pe care nici un alt guvern din cele copios elogiate de maestru – nici guvernul Goga, Vaida, nici Carol personal – nu i l-a recunoscut.

Și mărturisim că am înțeles ca dovada unei largi și adânc omenеști solitudinі, ca o încredere admirabilă pe care regimul de azi – ca o nouă și eficientă pedagogie ce crede în bobul de aur al sufletului omenesc, ascuns sub oricâte maldăre de gunoaie și rătăcirі – o are în posibilitatea de depășire, de creștere și desăvârșire a omului: numai așa am putut înțelegе gestul acestui regim atunci când a propus și a sprijinit cu toată căldura, premiера d-lui Tudor Arghezi.

Apoi, toate mâinile i-au fost întinse poetului. Nu ca să fie cumpărat, căci cine n-ar ști cât preț poate fi pus pe oamenii care cer să fie prețuiți cu cecul și cântarul, - ci fiindcă oamenii onești și conștienți care poartă azi răspunderea destinelor și a vieții românești, au conștiința dialectică, a influențelor și a determinărilor reciproce dintre fenomene. Dacă până azi, poetul s-a strecurat în viață printr-atâtea greșeli grave și tribulații puțin lăudabile, dacă, pe de altă parte, s-a salvat totuși împletind cu migală trudnică o canava de versuri în care ideea înaltă lipsește, ca să abunde mai mult borangicul și ibrișinul multicolor, oamenii și-au spus totuși, că poate, pătruns de rolul și demnitatea acordate, de poet național, d. Tudor Arghezi o să-și afle și o să se căznească să-și înfiripe din crâmpiele de gânduri și elanuri risipite, o concepție, un Weltanschauung, o idee centrală care să-l păstreze drept ca un steag, cum spune atât de frumos Rilke, undeva. Oricâte greșeli de ordin politic, oricâte vicisitudini i-ar fi abătut drumul drept – singurul de care trebuie să aibe grije d. T. Arghezi – nimeni n-a socotit că trebuie să ridice piatra împotriva-i. Nimeni nu a dorit moartea păcătosului, ci mântuirea lui.

Să fie, oare, poetul premiului național atât de adânc viciat încât să nu înțeleagă că în climatul politic al României de azi, a apărut un alt fel de partid politic, „partidul cinstiților”, cum îl știu prea bine muncitorii ce-l sprijină cu brațul, munca și nădejtile lor, - să nu fi priceput într-adevăr d. Tudor Arghezi că undeva în cele mai tainice străfunduri ale acestui popor se

dă azi fierbintea bătalie a omului cu sine însuși, tocmai fiindcă un om adevărat nu crede că viața e doar o porcărie, dar crede cu tărie că și de-ar fi așa, ea poate fi schimbată prin luptă?

Sau să fie oare, într-adevăr, incapabil poetul T. Arghezi de această revoluție lăuntrică, de această depășire față cu sine însuși?

Căci unui poet atâta credit i se mai poate acorda, ca poet chiar: în măsura în care mai e capabil să vadă clar în sine însuși, să se depășească luptând cu el, și să se-ntreacă biruindu-se. Altfel, nu-l mai așteaptă decât secătuirea și repetiția. Cineva dintre noi pretindea că un talent, dacă există cu adevărat, poartă-n el și puțința depășirii lui.

S-a spus: în România de până ieri, au greșit și oameni de bună credință. Au greșit unii până la crimă, e drept, - dar au greșit. Cu atâta mai vârtos poate fi acuzată greșeala unui poet. Căci viața de greșeală a poetului n-a fost cântărită cu măsura comună, ci în funcție de poezia lui, care nici ea n-a fost judecată cu măsurile obișnuite. S-a putut crede, astfel, că peste toate tulburările clipei, se va ridica glasul de aramă al poeziei, cuvântul tipărit care să vibreze altfel, peste nimicnicii, în acord cu nădejtile de mai bine ale nației. Se va vedea în analiza critică pe care ne propunem s-o facem – cum s-a mai văzut, dealtfel, și în alte părți – că nici poezia d-lui T. Arghezi nu dă un răsunset mai prelung decât clipa pieritoare prin care de atâtea ori a rătăcit omul.

Și cu aceasta, ne apropiem chiar de miezul și concluzia discuției noastre.

Își poate oare depăși d. Tudor Arghezi diapazonul poetic de până acum?

Atitudinea și concepția sa de viața am văzut-o, proclamată recent.

Dar iat-o mărturisită, în echivalent unic de ultimă oră, aceeași atitudine. Versurile au apărut într-un număr de acum pare-un an al Revistei Fundațiilor Regale:

*Materialele de cinste, eu te-nvăț
Să știi și tu, ca om, că la bătaie
Nu sunt acelea ce stau băț,
Ci celelalte, care se-ncovoaie...*

Noi le-am numi mai degrabă materialele de scârbă, nu de preț. Căci una e să te adâncești pe tine, recunoscându-ți cinstit și drept greșala, și asta presupune mult mai multă tărie lăuntrică, decât să te pleci slugarnic tuturor vânturilor și deșertăciunilor de-o clipă.

De acum o sută de ani încă un alt poet anticipa singurul răspuns pe care adevăratul mesaj poetic îl are oricât de adus, împotriva tristei profesiuni de credință, de mai sus:

*Capul ce se pleacă sabia nu-l taie,
Dar cu umilință lanțu-l încovoie...*

Dar poetul care gândea astfel era unul din autorii revoluției naționale de la 48, iar gazeta lui se numea „Popolul Suveran”, nu „Bilete de Papagal”. Și era un poet mare și autentic care, alături de Bălcescu, Magheru și Golescu, au luptat și au năzuit la o Românie independentă, liberă și unită, - tocmai fiindcă ei iubeau această țară și acest popor și fiindcă ei nu credeau că viața e o porcărie, ci o luptă dreaptă, grea și bărbătească, menită să preschimbe în bine orice moștenire, oricât de jalnică și de mizerabilă ar fi.

M.R. Paraschivescu, *De la Dealul Mărțișorului la... Iasnaia-Poliana*, „Scânteia”, 5 martie 1947

Așa s-ar putea intitula o notiță nesemnată apărută în „Adevărul” de ieri, ca răspuns la articolul nostru apărut în SCÂNTEIA de Duminică. Autorul anonim al notiței pare foarte supărat de întreprinderea pe care ziarul nostru și-a propus-o: aceea de a discuta opera și personalitatea poetului T. Arghezi, - și socotește această treabă „cel puțin naivă”, încercând și o paralelă între campania critică inaugurată de noi și încercarea mai veche a unui ziarist francez „de a-l desființa pe Tolstoi”.

Că discuția noastră critică pe marginea operei și personalității poetului T. Arghezi le poate părea unora „naivă”, asta nu schimbă cu nimic datele problemei; dimpotrivă, le sporește. Căci prea ușor am fost dispuși să acceptăm pe de-a gata o seamă de opinii și în virtutea acestei inerții au putut fi considerate numeroase valori de cultură decât erau în realitate. Că poetul T. Arghezi poate însemna o valoare în lirica modernă românească, iată ceea ce nu contestă nimeni, și numai din acest punct de vedere ne-am propus și noi întreprinderea critică începută în numărul de Duminică. Dar e nevoie, astăzi, când apele încep să se limpezească și când e mai necesar ca oricând să alegem neghina de grâu, să supunem unui examen critic sever și cât se poate de obiectiv, toate valorile - false ori ba - ce înrăuriră în vreun fel o parte a opiniei noastre publice. Nu este vorba în treaba pe care ne-o propunem, de „desființarea” lui Tudor Arghezi, ci de ceva mult mai necesar și mai pozitiv: de a stabili după juste și obiective criterii, locul pe care autorul „Cuvintelor Potrivite” îl deține în tânăra noastră literatură, de a verifica temeiurile și drumurile prin care el îl deține. E o treabă de analiză și sinteză critică iar nu de „dărâmarea”, aceea pe care ne-am propus-o.

Cât privește comparația Tolstoi-Arghezi, aceasta ni se pare într-adevăr naivă, și naivitatea, ca și enervarea, se dovedește în paginile „Adevărului”. Căci între exemplul vieții și al operei lui Tolstoi și acela al poetului T. Arghezi e o diferență cel puțin egală cu aceea numărată nu numai în kilometri dintre Iasnaia Poliana și dealul Mărțișorului.

Dar nici despre Tolstoi, nici despre Iasnaia Poliana nu era vorba în articolul nostru de Duminică. Ci despre câteva fapte precise și grave, câteva greșeli dacă vreți, dar pentru care un poet – și încă un mare poet, cum pretinde în chip firesc „Adevărul” că este colaboratorul său cu ziua și cu tableta – este oricând ținut să dea seama în fața publicului căruia-i pretinde ascultare.

Nu de lipsa de conformism a lui Tudor Arghezi suntem noi supărați, cum vrea să lase să se creadă autorul anonim al notei din „Adevărul”, ci dimpotrivă: de conformismul manifest din scrisul politic al poetului, conformism manifestat cu o rară consecvență timp de mai bine de douăzeci de ani: aflându-se întotdeauna de partea puternicilor banului și întotdeauna împotriva libertății și a dreptății populare.

Invocă „Adevărul” atacul presupus îndreptat de T. Arghezi împotriva lui Killinger plătit cu aproape un an de lagăr la Tg. Jiu? Evident, avem și noi cunoștință de acel articol.

Adevărul este că acest atac al lui T. Arghezi împotriva lui Killinger constituie o excepție la atitudinea general consecventă a poetului, cum spuneam, aceea de preamărire a puternicilor zilei și ai banului. Fiindcă noi mai știm și de o declarație scrisă a aceluiași poet, în care, cu aceeași mână cu care scrisese articolul „Baroane”, preciza că nu fusese vorba în el de Killinger, ci de un grof ungur. Și atunci? Dacă noi am avut tactul și înțelegerea de a nu dezgropa șovăirile cele mai penibile ale lui T. Arghezi, crede „Adevărul” că-i face vreun serviciu colaboratorului său de astăzi, silindu-ne să i le reamintim și pe acestea?

Dar noi am mai precizat ceva în articolul publicat Duminică în SCÂNTEIA. Am precizat, anume, că întotdeauna T. Arghezi a fost de partea celei mai negre reacțiuni. Elogiile aduse acum doi ani lui Rădescu, care trăgea în masele de muncitori ce protestau în stradă, cerând libertate și democrație, aceste elogii infirmă mai mult ca orice pretinsa atitudine a poetului împotriva celui alt călău, de pe vremea nemților, Killinger.

Dar, încă o dată, atitudinea politică, precum și conduita personală de viață a d-lui T. Arghezi nu ne interesează decât în măsura în care ele lămuresc și sunt chemate să lumineze o întreagă activitate publică tipărită de poet, pamfletar, ziarist etc. Și asupra acestei opere vom întreprinde noi judecata critică, oricât de naivă ar vrea să o facă să pară cei interesați să impună fără discernământ idoli și autorități de lucru nejustificat, sau în orice caz, nejustificați îndeajuns. Deși istoria stă mărturie că idoli mai mari și mai

autoritari s-au prăbușit atunci când popoarele s-au trezit la o deplină și liberă conștiință de sine, acea libertate împotriva căreia T. Arghezi a luptat cu o înverșunată consecvență, demnă de o cauză mai bună.

Paul Cornea, *Tendințe în opera de artă... sau paradoxul dlui Streinu*, "Scânteia", 16 martie 1947

În coloanele „Dreptății”, subtilul domn Vladimir Streinu acumulează în câteva paragrafe ale unui recent articol intitulat „Panem et circenses”, mai multe gafe și mai multe impertinențe decât am fost obișnuiți să citim chiar la dl. Profilo, în cele mai puțin inspirate producții ale seriei sale.

Dl. Streinu polemizează de data asta cu Partidul Comunist Francez, dornic probabil să lichideze stânga franceză așa cum - știe toată lumea! - a isprăvit-o rapid pe cea românească. Domnia sa afirmă că estetica propusă de comuniști este partizană (ceea ce duce la stil cazarmă, fabrică, propagandă etc.!) și că prin această concepție dispare orice deosebire între francezul comunist și germanul hitlerist!

Afirmația din urmă, obrăznicie neîndrăznită până acum, pe câte știm, nici măcar de organul P.N.Ț., nu merită să fie discutată. Înseamnă să terfelim amintirea unei lupte care a stârnit admirația omenirii întregi, să azvârlim cu noroi în tot ce a fost mai pur și mai demn de respect din faptele trecutului apropiat: efortul maselor populare, conduse de comuniști, pentru a se dezrobi de sub tirania cotropitorului nazist și a-și cuceri libertatea.

Dl. Streinu ridică însă și problema esteticii partizane. Incompetența sa se asociază cu reaua credință, rezultatul final fiind concretizat în afirmația că noua concepție artistică tinde să se întoarcă 2.000 ani înapoi, în vremea cezarilor și a lui panem et circenses. Pe noi nu ne interesează combaterea tezelor dlui Streinu pentru că acestea sunt perfect absurde și – am mai spus-o – izvorăsc mai cu seamă din rea credință. Socotim însă nimerită ocazia ce ni se oferă pentru a aduce o precizare în problema tendinței în literatură. Întâmplarea a făcut să ne cadă sub ochi, zilele trecute, din Engels, părinte alături de Marx, al metodei de gândire materialist-dialectice, un text mai puțin cunoscut și capabil să proiecteze deplină lumină asupra acestei atât de fals și de confuz înțelese chestiuni.

Adresându-se în 1885 – dată la care toate marile opere ale clasicilor marxismului erau scrise, Minnei Kautski, autoare a unui roman asupra vieții lucrătorilor dintr-o mină de sare, Engels precizează în ce sens trebuie înțeleasă tendința în opera de artă. În primul rând, el arată, într-o scurtă trecere în revistă a marilor nume ale literaturii mondiale, că Eschil, creatorul tragediei, ca și Aristofan, părintele comediei, Dante, Cervantes, ca și

Schiller, au fost scriitori cu tendință bine conturată, și anume cu tendință progresistă, ceea ce nu i-a împiedicat să realizeze capodopere de o valoare unanim recunoscută, în al doilea rând. Engels se ocupă de exprimarea tendinței în substanță artistică, spunând textual: „Cred că tendința trebuie să reiasă din situație și acțiune, fără a fi explicit formulată; poetul nu este ținut să ofere de-a gata cititorului soluția istorică viitoare a conflictelor sociale pe care le descrie” (K. Marx și F. Engels, „Sur la littérature et l'art”, p.145).

Rezultă limpede din textul citat că marxismul nu confunda opera de artă cu manifestul (deși - în treacăt fie zis - acesta poate deveni în anumite condițiuni operă de artă).

Cercetând cu atenție marile opere intrate în patrimoniul literaturii universale, marxismul constă la unele o intenționalitate manifestă, la altele o tendință mai greu străvezie. Izvorâte din realitatea vieții unor societăți determinate, în timp și spațiu, este firesc ca toate să reflecte, într-o măsură mai mare sau mai mică, frământările social-economice și curente de idei ce se înfruntă în cuprinsul colectivităților respective. Fiind o expresie a unei clase, este normal ca orice artă să tindă spre un scop. De-aici și până la a promova mediocritatea artistică sau șablonul este cale lungă. Tendința, crede Engels, trebuie să reiasă în chip organic din acțiune, pentru că, - subînțelege el -, numai așa opera va fi în măsură să se ridice în planul frumosului și prin urmare la un grad de eficacitate superioară. Dar fiindcă producția artistică, mărturisit sau nu, are totdeauna tendință, nimic nu împiedică pe creator să se inspire din temele timpului său și ale luptei pentru progres. Mai mult: în felul acesta el dobândește o capacitate creatoare sporită, deoarece, prin încadrarea în realitatea istorică și adeziunea la crezul clasei înaintate a vremii, capătă conștiința necesității, clara și lucida libertate a aceluia care și-a luminat drumul și nu mai are să se teamă de ispitele și seducțiile vrăjmașe ce-l întâmpină în răspântii.

Însă desigur că un ideal, oricât de nobil și de adânc, nu anticipează asupra valorii creației. Criticii marxiști caută și apreciază, cu deosebire, acele opere în care o mare bogăție de idei juste și progresiste tind spre desăvârșirea formală.

DI. Vladimir Streinu le impută această concepție artistică partizană. Probabil că de aceea scrie d-sa de o vreme încoace la „Dreptatea”, ca să dovedească în mod irecuzabil că estetica n-are nimic de-a face cu politica!

Virgil Ierunca, *Existențialism-umanism*, „Agora”, mai 1947.

Sartre este astăzi atacat din pozițiile și cu armele cele mai diverse. Împotriva lui se întâlnesc, în ciuda simetriilor ideologice, marxiștii, catolicii,

cartezienii și proștii, aceștia din urmă apar zilnic mai ales în ziarele franceze, în care Sartre e decretat cu ușurință „impostor”, „nazist”, etc. Presa română — cum era de așteptat — a folosit o expresie și mai gravă: „pericol”. Superficialitatea circulă așadar fără pașaport, și comicii ei exponenți se exprimă — definitiv — cu aceeași ușurință, la Paris sau București.

Și totuși, Sartre continuă să agite astăzi conștiințele libere ale unei Europe care ține la dreptul și realitatea spiritului. După opera sa masivă *L'Être et le Néant*, pe care denigratorii n-o citesc din tactică și tact profesional, Sartre își înmulțește mereu numărul cărților. Filosofie, roman, eseu sau teatru — toate aceste genuri de expresie — trec prin forța de plasmuire a unuia dintre cei mai deosebiți filosofi și scriitori ai timpurilor moderne. Jean Paul Sartre are adversari, are prieteni. Prezența lui angajează chiar aderența sentimentală, și faptul că prin existențialism oamenii recuceresc pasiunea pentru idei rămâne plin de rodnicii.

Nu vom discuta aici dimensiunile obiective ale existențialismului francez, reprezentat prin Jean Paul Sartre. (Poate că lucrul acesta îl vom face cândva într-o lucrare de amploare, poate chiar „Homo Sartrius”). Voim să înfățișăm doar, cu multă corectitudine și cu și mai multă modestie, apărarea existențialismului pe care o susține Sartre însuși într-o lucrare de explicații largi, concesive) — ajutați fiind și de o „punere la punct” pe care o face în revista *Lettres* din Ianuarie 1945. Propriu-zis studiul de care vorbim e un fel de introducere populară în existențialism, pe care Sartre l-a publicat în urma unei conferințe publice, numai pentru a da posibilitate adversarilor să-și ordoneze nedumeririle.

El e în fond o explicație sumară, brodată pe criticile aduse existențialismului. Mai întâi critica marxistilor: existențialismul ar fi după aceștia inspirat din Heidegger, filosof german și nazist. Existențialismul ar fi apoi un fel de quietism al disperării, după care acțiunea — ca motiv de promovare a omului — ar deveni imposibilă. În plus, el ar tinde la o filosofie contemplativă de natură burgheză și ar promova numai ceea ce oamenii au rău și sordid în ei, neglijând partea luminoasă, surâzătoare a condiției umane.

Survine apoi critica forurilor catolice: existențialismul ar nega procentul de seriozitate al oricărei antreprize omenești, pe motivul că — suprimând comandamentele divine — el ar deveni gratuitate pură și periculoasă, în care fiecare lucrează după propriul sau plac, incapabil să disocieze binele de rău.

Acestor principale reproșuri și altora încă, studiul de condescendente lămuriri, pe care-l cităm, vine să le răspundă sistematic. Mai înainte, e foarte necesară eliminarea unei critici exterioare: aceea care pomenește, prezumțios și cu falsitate, numele lui Heidegger. Heidegger a fost mai întâi filosof și pe urmă nazist. Adeziunea sa la nazism o explică Sartre prin frică, arivism sau conformism. „Heidegger n-are caracter, iată adevărul — spune Sartre;

îndrăzniți însă, d-stră, să conchideți de aici că filosofia sa este o apologie a lașității? Nu știți oare că se întâmplă adesea oamenilor să nu fie la înălțimea operelor lor? Veți condamna, cu alte cuvinte, *Contractul Social* pentru că Rousseau și-a părăsit copiii?”. (Jean Paul Sartre, *A propos de L'existentialisme. Mise au point*, „Lettres”, Janvier 1945). Mai departe, Sartre arată că „dacă ne descoperim propria noastră gândire prin aceea a unui alt filosof”, și dacă nu cerem acestuia decât tehnică și metodă pentru atingerea unei noi probleme, aceasta nu însemnează că-i însușim teoriile. Și gânditorul francez dă un exemplu convingător: „Marx — spune el — a împrumutat de la Hegel dialectica sa. O să puteți oare afirma că este *Capitalul* o operă prusiană?” Pentru a trece apoi la replica celorlalte acuzații, Sartre începe cu explicația pur filosofică. După ce stigmatizează „moda existențialistă” care amintește de aceea, acum epuizată, a supraréalismului, el crede că lucrurile se complică din cauză că există mai multe categorii de existențialiști: primii, printre care el pune pe Jaspers și Gabriel Marcel, sunt existențialiștii creștini; ceilalți, printre care Heidegger și Sartre însuși, sunt existențialiștii ateï. Ceea ce îi definește în comun este certitudinea pe care o au cu toții că existența precede esenței. Dar ce înțelege Sartre, mai precis, prin acest proces de relație între existență și esență? Esența, spune el, este o aglomerare constantă de proprietăți: existența este prezența efectivă în lume. După compartimentele tradiționale esența precede existența, întocmai cum ideea unui lucru precede lucrul însuși, după cum, apoi, ideea de Dumnezeu presupune realizarea ei. Relația dintre esență și existență este aceeași dintre concept și creație, totdeauna creația urmând, firește, conceptul. „Mazărea — spune Sartre — crește și se dezvoltă conform ideii de mazăre și castraveții sunt castraveți pentru că ei participă la esența de castraveți”. Același lucru se întâmplă și cu tradiția religioasă: chiar și secolul al XVIII-lea, cel mai ateïst dintre secole, prevede o esență comună tuturor oamenilor — e vorba de faimoasa „nature humaine” — care devine un permanent concept uman pe care îl manifestă și Diderot și Voltaire și Immanuel Kant. „Asta însemnează — notează Sartre — că fiecare om este un exemplu particular al unui concept universal, omul”.

Existențialismul ateï, reprezentat de către Sartre, răstoarnă relația tradițională pe oare am surprins-o până acum. În ceea ce îl privește pe om, și numai pe el, existența precede esenței. Aceasta însemnează că esența nu mai e determinată, ci creată de către om, prin actele lui. Înainte de a fi într-un fel sau altul, înainte de a se defini într-un fel sau altul, omul există așadar. Și existența lui presupune modalitatea esenței. Omul este ceea ce face. Existența lui este rezultatul actelor sale. (Acesta este dealtfel și primul principiu al existențialismului). Numai că trebuie adăugat și faptul că definiția omului prin actele lui rămâne totdeauna deschisă, disponibilă: „nu putem ști ce este un om înainte de moartea sa, și nici umanitatea înainte ca

ea să fi dispărut”. Este cât se poate de clar aşadar ca a taxa existenţialismul drept fascist, conservator, comunist sau democrat nu înseamnă decât a face broderii pe absurd. Existenţialismul nu e altceva decât o tentativă valabilă de a surprinde problema omului în afara vreunei finalităţi oarecare. El este o libertate şi libertatea.

Dar dacă într-adevăr existenţa precede esenţa, aceasta înseamnă că omul este responsabil de ceea ce este. Şi Sartre face din această responsabilitate o măsură esenţială de existenţă şi de valoare a existenţei. „Şi când spunem că omul este responsabil de el însuşi, noi nu vrem să spunem că omul este responsabil de stricta sa individualitate, ci că el este responsabil de toţi oamenii”. (Acesta e al doilea mare principiu al existenţialismului). De aici şi dimensiunile specifice ale „alegerii” în existenţialism, („L'homme se choisit en choisissant tous les hommes”). Există o gravitate a responsabilităţii, distinctă şi continuă. Dacă existăm printr-o imagine a noastră despre noi înşine, această imagine devine valabilă pentru toţi şi pentru o perioadă imensă de timp. Responsabilitatea individuală antrenează prestigiul datelor generale. („Ainsi je suis responsable pour moi-même et pour tous, et je crée une certaine image de l'homme que je choisis; en me choisissant je choisis l'homme”).

Şi dacă existenţialismul confirmă omul prin actele lui, se pare că suntem foarte departe de o filosofie quietistă. Mai mult, e evidentă prezenţa unei adevărate „angoisse” pe care cei mai mulţi o maschează (aşa cum Kirkegaard a arătat-o în ceea ce el a numit „l'angoisse d'Abraham”) dar pe care, în realitate, n-o putem ascunde din cauza responsabilităţii actelor noastre. Interesant este să stabilim însă coordonatele acestei permanente „angoisse”. Acestea sunt simple şi pot deveni, uşor, evidente. E oare posibil să nu simţim apăsarea reală a acestei „angoisse”, dat fiind faptul că omul nu este, ci se face că odată „făcut” el răspunde pentru toţi semenii lui, că nu există, a priori, nici morală, nici valoare, că suntem singuri şi că trebuie să decidem pentru toţi? Toate aceste responsabilităţi nu ne turbură, nu ne neliniştesc? Francis Ponge — pe care Sartre îl stimează mult şi pe care dealtfel îl şi citează — spune undeva că „omul este viitorul omului”. Numai că, viitorul acesta nu e făcut, nu e determinat, el aparţine datoriei noastre virtuale de a-l crea. În procesul de „facere” a viitorului, omul e singur, e părăsit, pentru că, în universul sartrian, Dumnezeu nu există. Omul nu ştie ce e bine, ce e rău, lui „îi este totul permis”, după cum s-ar exprima Dostoievski, numai că permisiunea aceasta îi dă conştiinţa unei reale „angoisse”, pe care o traversează cu sinceritate. Se poate lesne observa însă că — departe de a fi quietistă — starea de „angoisse” din universul existenţialismului ateu este o măsură de cucerire, un indice al acţiunii. De aceea, Sartre are dreptate când atrage atenţia adversarilor marxişti că ei au făcut din „angoissa” existenţialistă un fel de „neurastenie”, de „teroare patologică”,

când, în fond, ei trebuiau să observe puterile „neliniștii virile”. Concluzia lui — pe care o împrumutăm din aceeași „punere la punct” publicată în *Lettres* — apare definitivă: „Puisqu'il faut mettre les points sur les i, je dirai donc que l'angoisse, loin d'être un obstacle à l'action, en est la condition même si qu'elle ne fait qu'un avec le sens de cette écrasante responsabilité de tous devant tous qui fait notre tourment et notre grandeur”. Cât privește disperarea — dată permanentă în existențialism — Sartre atrage atenția să nu fie confundată cu ceea ce poate fi luat drept un „bel égarement romantique”. Necontând pe nimic altceva decât pe el însuși, izolat în responsabilitățile lui infinite, omul nutrește o singură certitudine: scopul pe care și-l va da el însuși vieții. Această violentă certitudine este disperarea, și despre ea Sartre poate să adauge concludiv: „De même que l'angoisse ne se distingue pas du sens des responsabilités, le désespoir ne fait qu'un avec la volonté”. În fond, cu disperarea sartriană începe adevăratul optimism: acela care, eliberând pe om de asistența lui Dumnezeu îl lasă liber să existe prin actele sale — „îl condamnă să fie liber” cum s-ar exprima Sartre.

Și aici, în această plenitudine a libertății, care condiționează toate rosturile existențialismului, stă însăși tăria poziției lui Sartre. Libertatea devine la Sartre substanță și efort de reprezentare continuă; cu privire la acest capitol — esențial — adversarii marxiști ai lui Sartre primesc din partea filosofului francez o patetică și semnificativă punere la punct. O reproducem poate și pentru frumusețea ei incisivă, superior polemică: „Reprochera-t-on à l'existențialisme d'affirmer la liberté humaine ? Mais vous avez tous besoin de cette liberté; vous vous la masquez par hypocrisie et vous y revenez sans cesse malgré vous; quand vous avez expliqué un homme par ses causes, par sa situation sociale, par ses intérêts, tout à coup vous vous indignez contre lui et vous lui reprochez amèrement sa conduite; et il est d'autres hommes que vous admirez au contraire et dont les actes vous servent de modèles. Eh bien! c'est donc que vous n'assimilez pas les méchants au phyloxéra et les bons aux animaux utiles. Si vous les blamez, si vous les louez, c'est qu'ils auraient pu faire autrement qu'ils n'ont fait. La lutte des classes est un fait, j'y souscris entièrement: mais comment ne voyez-vous pas qu'elle se situe sur le plan de la liberté? On nous traite de social-traître: avec l'opium de cette liberté, vous empêchez l'homme de secouer ses chaînes. Quelle stupidité! Lorsque nous disons qu'un chômeur est libre, nous ne voulons pas dire qu'il peut faire ce qui lui plaît et se transformer à l'instant en un bourgeois riche et paisible. IL EST LIBRE PARCE QU'IL PEUT TOUJOURS CHOISIR D'ACCEPTER SON SORT AVEC RÉSIGNATION OU DE SE RÉVOLTER CONTRE LUI. Et sans doute ne parviendra-t-il pas à éviter la misère: mais, du sein de cette misère qui l'engluie, il peut choisir de lutter contre toutes les formes de la misère, en son nom et en celui de tous les autres; il peut choisir d'être l'homme qui

refuse que la misère soit le lot des hommes. Est-ce qu'on est un social-traître parce qu'on rappelle quelquefois ces vérités premières? Alors Marx est un social-traître, qui disait: «Nous voulons changer le monde», et qui exprimait, par cette simple phrase, que l'homme est maître de son destin. Alors, vous tous, vous êtes des social-traîtres, car c'est aussi ce que vous pensez lorsque vous sortez des lisières d'un matérialisme qui a rendu des services mais qui a vieilli. Et si vous ne le pensiez pas, alors c'est que l'homme serait une chose, tout juste un peu de phosphore, de carbone et du soufre, et il ne serait pas nécessaire de lever le petit doigt pour lui". („Lettres" id.).

Luând libertatea ca fundament al tuturor valorilor, Sartre realizează și aici ținuta responsabilității. În lumea sa inter-subiectivă, unde „pentru a obține un adevăr oarecare asupra mea trebuie să trec prin altul" (și aici, el contravine moralei carteziene și kantiene), libertatea devine angajament esențial și absolut pentru a evidenția condiția ta prin alții și a altora prin tine. („Nous voulons la liberté pour la liberté et à travers chaque circonstance particulière. Et en voulant la liberté, nous découvrons qu'elle dépend entièrement de la liberté des autres et que la liberté des autres dépend de la nôtre"). Acest sever angajament în libertate și prin libertate arată în același timp cât de falsă este poziția acelor care văd în existențialismul sartrian porțile deschise ale actului gratuit. Pozițiile Gide—Sartre sunt definitiv contrarii. Gide nu recunoaște topografia morală a situației. Actele lui sunt născute în capricii și întâmplare. Sartre, dimpotrivă, introduce omul într-o situație organizată, unde angajamentul liber față de sine angajează — liber — umanitatea întreagă.

Fantezia și capriciul nu condiționează în niciun fel actul „alegerii" la Sartre. Din această cauză greșesc cei care cred că se poate „alege" orice. Alegerea este posibilă într-un sens, însă este de-a dreptul imposibil refuzul „alegerii" (Je peux toujours choisir, mais je dois savoir que si je ne choisis pas, je choisis encore).

O altă acuzație adusă existențialismului este aceea de a fi promovat o literatură neagră, plină de inversiune și rău, unde valorile luminoase și pozitive nu pot în niciun fel să pătrundă. Sartre însuși a fost considerat „un travailleur dans l'ordure" și cărțile lui manifestă această vocație a corupției, a irespirabilului până și în titlul lor: *La Nausée*, *Le Mur*, *Huis clos*, *Les Mouches*, etc. La această acuzație, Sartre răspunde în numele lui personal, ca scriitor, neangajând existențialismul. El socotește că poziția sa îi aparține dintr-un fel de irespect crud pentru operele care teatralizează lumina, care compromit binele printr-o categorie de comoditate sentimentală. În fond, el apără puritatea, cultivând dimensiunile absolute ale acesteia. Literatura de astăzi, constată Sartre, e prea mulțumită de sine, e prea agreabilă. Ea face din eroism, grandoare, din generozitate și din alte valori esențiale, prilej de minciună armonioasă. Sartre nu refuză valorile acestea. Dimpotrivă, el le

voiește autentice, le indică prestigiul singur al absolutului. („Héroisme, grandeur, générosité, abnégation, j'en demeure d'accord, il n'y a rien de mieux et, finalement, c'est le sens même de l'action humaine. Mais si vous prétendez qu'il suffit, pour être un héros, d'adhérer aux ajistes, aux jocistes ou à un parti politique qui vous plaît, de chanter des refrains innocents et d'aller le dimanche à la campagne, vous dévalorisez les vertus que vous prétendez défendre et vous vous moquez du monde”).

Sartre indică, insistent, necesitatea absolutului pentru că, spune el, altfel cădem în rea credință. Dealtfel literatura lui „neagră” nu este decât o replică, pe plan estetic, a stării de rea credință în care se complăce viața imediată, anonimă, cotidiană, unde o falsă coerență socială înăbușă ieșirea spre Libertate. Sartre are nevoie, după expresia Jeannei Hersch — una dintre elevele cele mai bune ale filosofului existențialist Karl Jaspers — de o „nevoie vitală a rigorii”. Calea aleasă de către Sartre spre prestigiile răului în literatură amintește — spune Jeanne Hersch — de „mijloacele de expresie indirectă” atât de frecvente la toți existențialiștii. Kirkegaard, care sacrifică neliniștii religioase toată pacea lui pământescă, vorbește — prin masca expresiei indirecte — de Jurnalul unui seducător. Heidegger cultivă, pentru certitudinile sale, absența; Jaspers, eșecul. La rândul lui, pentru a îndruma omul spre termenii valabili ai existenței sale, Sartre îl conduce din neant. Neantul exprimă indirect — printr-un stimulent continuu al absolutului — calea omului spre propria lui realizare. În felul acesta, Sartre preferă răul pentru că el nu e rău decât raportat la lumea riguroasă a absolutului, la această lume care nu este, dar care nu încetează niciun moment să fie. Răul constituie așadar un fel de „alarmă permanentă” (expresia aparține lui Chestov) care indică existenței drumurile realizării prin „mijloacele expresiei indirecte”.

Toată această febrilă luptă pentru realizare în esențial, toată această lepădare de ceea ce este comodate, inerție și pauză în existența omenească, fac din existențialismul sartrian o filosofie umanistă a acțiunii, efortului și solidarității definitive.

Trebuie subliniat însă că umanismul existențialist — ca tentativă de a strânge laolaltă toate consecințele unei poziții ateiste coerente — se deosebește de umanismul tradițional care lua omul drept scop. Pentru Sartre omul nu este închis în el însuși, pentru că el devine continuu. Existența lui este numai prezență într-un univers uman. Acesta este umanism, într-adevăr, acesta este umanismul existențialist („Humanisme parce que nous rappelons à l'homme qu'il n'y a d'autre législateur que lui-même, et que c'est dans le délaissement qu'il décidera de lui-même; et parce que nous montrons que ce n'est pas en se retournant vers lui, mais toujours en cherchant hors de lui un but qui est telle libération, telle réalisation particulière, que l'homme se réalisera précisément comme humain”).

De aici, de la acest nou umanism până la invectivele care fac din Jean Paul Sartre „un literat fals angajat”, „un om prins în mrejele contradicțiilor capitaliste”, „un intelectual stricat”, „un führer a tot ceea ce societatea actuală comportă ca ratare” sau chiar „o sentinelă a neantului”, este o depărtare cam semnificativă... Exact depărtarea care fură oamenilor libertatea de a fi de bună credință.

G. Călinescu, *Un adevăr*, „Națiunea”, 12 iulie 1947

Lamentarea în jurul soartei intelectualilor a devenit un clișeu al presei de opoziție. E bine să punem lucrurile la punct. Oricare ar fi convingerile noastre politice (și eu nu sunt un extremist), este o datorie a recunoaște că partidele de stânga sunt acelea care au ridicat prestigiul social al scriitorului. Ideologia socialistă este întemeiată pe un întreg sistem de gândire, teoretic și practic, și-și biziue propaganda pe popularizarea acestui sistem. Totdeauna socialiștii au fost ei înșiși intelectuali, au apelat la intelectuali și au stârmit în partizani o emulație intelectualistă. Broșura doctrinară e un instrument cunoscut cu difuziune a programului de partid. Broșura aceasta vorbește de Hegel, de Marx, de dialectică, de Duhring, de Feuerbach și alte asemenea nume și lucruri, de care n-au pomenit niciodată memoriile d-lui I. Maniu. Nivelul partizanilor partidelor socialiste a fost totdeauna mai ridicat sub raportul instrucției.

Vreau să știu ce soartă rezervă Partidul Național-Țărănesc scriitorilor? Ce a făcut pentru ei în trecut, ce făgăduiește pentru viitor ? Și mai întâi cum se face că niciun scriitor de seamă nu e de partea opoziției ? Explicația este că membrii marcant al Partidului Național-Țărănesc n-au nici cea mai mică idee de literatură și arta noastră, că ei n-au făcut niciodată apel la scriitori spre a-și întări partidul și că intră cineva acolo ca aderent politic și nicidecum ca scriitor.

Poate cineva să aibă orice opinie despre Partidul Comunist, însă în materie de cultură el a făcut servicii pe care istoria literară le va înregistra mai târziu și de care, poate, însuși nu-și dă seama. Obligat de programul său care formulează „înfrățirea intelectualilor cu muncitorii și țăranii”, el a căutat stăruitor a avea de partea sa pe scriitori, pentru că nu cunoștea un termen mai înalt de clasificare socială decât intelectualul. În această operă partidul a pus entuziasm și chiar, îmi permit a spune, o oarecare inocență, care îi face onoare, o superstiție, amintind vremurile eroice de la 1848. Ideea restrângerii libertății e o poveste. Cum poate cineva diminua libertatea de creație a unui scriitor ? N-am șters un rând din ce-am vrut să scriu și n-am făcut concesii nimănui.

Însă a nega bunăvoința și a nu lua parte la dezbaterile onestă, în vederea fericirii materiale a oamenilor, e necinstit. Este în afară de orice discuție că partidele socializante vor sincer promovarea intelectualului, de sprijinul căruia au nevoie, cum n-au trebuință partidele întemeiate pe solidaritate de clasă privilegiată. Ele nu mint. În Uniunea Sovietică cultul pentru savant și scriitor este extraordinar. În jurul acestei categorii se consumă un fond de idealism rămas liber. Regimul nu poate împiedica talentul, cât despre conformism, aş vrea să ştiu dacă opera catolică a lui Dante nu izbeşte prin intenția de a fi pe linia Vaticanului. Și cât de liberi sunt Boileau și Molière față de regimul regal? Chestiunea aceasta nici nu mai merită a fi discutată. Mi se pare că este și un conformism întors acela de a căuta să pozezi totdeauna în oprimat, în revoltatul unei ordine. În general, mediocrii își iau aere de eroi și-și închipuie că pot deveni geniali, simulând suferințe pe care nu le încearcă.

Partidele de stânga au trimis scriitori în parlament, au arătat, fie și numai formal, o mare solitudine pentru intelectual, făcând caz de el, dându-i importanță, și au arătat o delicată deferență pentru aceea care au rămas rezervați, tratându-i fără niciun reproș, cum e cazul cu d. T. Arghezi, pe care gazetele de opoziție l-au atacat, cele guvernamentale însă nu.

Geo Dumitrescu, *Pledoarie la... „Criza culturii”, „Revista literară”, 3 august 1947.*

Să ne amintim bine. Rafturile librăriilor gemeau de cărți. Mii și mii de romane din literatura engleză și americană rula din mână în mână, citite cu nesaț, așteptate cu înfrigurare. Lângă ele, câte o plachetă de Radu Gyr sau de Virgil Cărianopol și invariabila carte anuală a lui Ionel Teodoreanu. Apoi, *Mein Kampf* în diferite ediții, cu diferite poze, în diferite limbi, trei-patru poeți înfruntau cenzura cu stihuri căznite, disimulate, scandaloase, cu mici reviste efemere, repede interzise.

Sadoveanu era la vânatoare, Arghezi scria pamflete, Bacovia dispăruse, Cezar Petrescu scria pentru el în discreția unui refugiu la țară, Zaharia Stancu se lupta cu copiii siguranței și cu opreliștile lagărului. Niciun nume nou, nicio carte semnificativă, revelatoare, nicio însușire în câmpul literaturii.

Desigur, tânărul negativist are dreptate scriind despre criza culturii și moartea poeziei. Astăzi, însă, inerția revoltei este injustă, este nemotivată. Dacă n-ar fi decât prezența fecundă a lui Sadoveanu, Arghezi, Cezar Petrescu, Zaharia Stancu, dacă n-ar fi decât revenirea lui Barbu și Bacovia,

dacă n-ar fi decât cele o sută de condeie ieșite din robie: Benador, Aderca, Cella Serghie, Dorian, Călugăru etc. etc., și încă discuția despre o actuală criză a culturii ar fi imposibilă. Dar nu e numai atât.

Iată: S.S.R.-ul numără 360 membri, dintre care, în ultimii zece ani, au activat doar 140. Am văzut și știm bine cum au putut să aibă prezența lor în câmpul literar.

Să cercetăm acum, să numărăm acum condeiele prezente efectiv, penele tinere răsărite odată cu dispariția negurilor. Niciodată n-au fost atâtea concursuri literare, niciodată atâtea premii și atâția premianți de valoare și de nădejde. Niciodată poezia n-a fost mai cald sprijinită și promovată și niciodată prezența ei n-a fost mai sesizată, mai plină de participare la elanul obștesc, mai adâncă în conștiința mulțimilor, mai efectivă în rosturile și funcțiile ei revelatoare.

Epica noastră a cunoscut apariția și afirmarea unui Camilar sau a recentei revelații, Liviu Bratoloveanu (e bine să aflăm că *Oameni la pândă*, romanul de debut al lui Bratoloveanu a stat ani întregi în cartoane). O dramaturgie nouă, tânără, plină de performanțe și de râvnă a răsărit în acești ani lângă strălucitele mesagii finale ale lui Sebastian, lângă prezența împlinită a fraților Kirițescu: Pavel Chihaia, Teodor Cazaban, Petre Dumitrescu, Davidoglu (*Omul din Ceatală*) etc.

Să vedem însă în clipa de față, după un întreg catalog de apariții a acestor 3 ani de la eliberare, să vedem ce se lucrează acum. Vom înșira aici, în acest apendice informativ, rezultatele unei anchete în lumea scriitorilor.

Dintre prozatori, sunt în frigurile creației următorii: Camilar (*Păduri doborâte*), Zaharia Stancu (*Căpățâni, Desculți*), Bratoloveanu (*Pelagră*), Cella Serghi (*Mirona Doamna*), Benador (un ciclu: *Germinări, Mâini, Beznă, Urcuș în gol, Marea Roșie*, și un *Beethoven*), Ioana Postelnicu (*Săliște*), Șt. Zottoviceanu-Russu (*Răsărit pe culmi*), Emil Dorian (*Otrava*), Radu Boureanu (*Război la Snagov*), Ion Călugăru (*Lumina Primăverii*), Ștefanopol (*Râmboacă*), Cezar Petrescu (*Chipul negru și Mânzul nebun*), Petrașincu (*Sub semnul lui Saturn*), Demostene Botez (*Omul de lut*), Ionel Teodoreanu (*Pasărea moartă*), Geo Dumitrescu (*Țara lui Cremene*), Ieronim Șerbu, Mihail Șerban, Marin Preda etc.

Dramaturgii lucrează și ei: Al. Kirițescu (*Cuza-Vodă, Michel Angelo*), Mircea Ștefănescu, Tudor Mușatescu, Camilar (*Cantemir*), Breslașu (*Spartacus*), Davidoglu (*Ion Vodă cel Cumplit*), Chihaia, Cazaban și Petru Dumitriu au câte trei piese în manuscris dintre care unele vor fi pe afiș la toamnă.

În poezie, sunt pe șantier: Arghezi, Beniuc, Cicerone Theodorescu (*Doruri și amoruri*), Jebeleanu, Frunzetti, Sașa Pană, Corlaci (*Balada Regelui Fugar*), Petru Vintilă, Mihnea Gheorghiu, M.R. Paraschivescu, Ioanichie Olteanu și Geo Dumitrescu etc.

Precum se vede, nu poate fi vorba de o carență a efortului creator. Se lucrează divers și cu intensitate, așa cum nu s-a mai lucrat de multă vreme. Războiul cu toate urmările lui, prefacerile și contorsiunile acestui veac, omul în transformările și creațiile lui furnizează material îmbelșugat și prețios condeiilor de toate dimensiunile. Sezonul literar de toamnă va cunoaște o afluență de noutăți neobișnuită.

Iată adevărul. El poate fi documentat la fel și în domeniul artelor și în domeniul filosofiei și criticii. Și dacă ceea ce se cheamă *cultură* în chip logic se constituie din manifestările tuturor acestor domenii, apoi se poate observa că nimic nu e mai nepotrivit, mai imposibil raportat la această situație decât cuvântul *criză*.

Criza pe care ne place să o luăm prea des în discuție că nu există decât în insatisfacțiile individuale ale unora, în regretul lor pentru dispariția unor vremi tulburi în care măsura condeiului comporta gloria și satisfacția sportivă a pescuitului. Astăzi scrisul are alte rosturi și responsabilități, astăzi partea de literatură nu mai vânează aureola facilă a țintașului cu praștia și nu se mai simte închisă de măiestria și riscul înfruntării cenzurii. Cultura e azi liberă, iar valorile ei se rotunjesc la lumina zilei și a răspunderii cetățeanului. Scriem cum simțim și simțim în limitele secolului. Alte limite nu avem decât imensitatea celui dezrobii și reabilitat în semnificațiile lui, restituit unui veac de care începe să fie demn.

G. Călinescu, 23 August, „Națiunea”, 24 august 1947

Mă aflu în vara aceluia an agitat într-un sat din jurul Bucureștilor. Noaptea erau cutremurate și, vai, iluminate feeric de bombardamentele aeriene. Ciorchini mari de lumină se lăsau ușor deasupra orașului, iar reflectoarele purtau panglicile lor albe de la un capăt la altul al cerului. O astfel de lampă uriașă se afla chiar în vecinătatea mea, pe patru roate cauciucate. De departe dinspre Capitală se auzeau clopote și sirene, apoi peste vreun sfert de oră camioane încărcate cu cetățeni începeau să se grămădească pe șosea. Asta se numea „dispersare”. Din cer picau peste noi manifeste aliate pe care nimeni nu mai putea și nici nu mai încerca să le culeagă și să le sustragă lecturii unanime. „Ascultați adevărul”, strigau manifestele aruncate de aviația regală britanică și aceea a Statelor Unite, „Ascultați adevărul”, „Războiul a intrat în faza hotărâtoare”, „Fiecare ceas aduce știri de importanță vitală pentru România”, „Cinci ani de minciuni naziste au dus România la război și dezastru”, „România nu poate fi salvată decât prin fapte întemeiate pe realități”.

Toți știam cum avea să se sfârșească războiul, însă regimul nu făcea nimic spre a ne scoate din încurcătură. Ba, dimpotrivă, autoritățile se retrăgeau în direcția Oltului, ministerele făceau vilegiatură. Unii erau convinși că se va constitui o „linie” strategică mai spre vest, în spatele căreia ministerul ar fi fost mai multă vreme asigurat. Pe baza acestei ipoteze, un ministru decidea deschiderea formală a Universității la 1 septembrie, pentru ca să obțină într-o ședință a Senatului casarea unor numiri de profesori. Oricărui om de bun-simț lealismul regimului față de niște alianțe impuse cu forța părea o aberație. Eram tratați ca inamici, împrășcați cu proiectile, fiindcă făceam parte dintr-o „axă” care trecea prin inima noastră. Compromisiile timpului reeditau un proverb: Mai bine cu un deștept la pagubă! Deșteptul era Hitler! Ce ne păsa nouă de soarta unei puteri care ne luase Ardealul, care ne împingea în luptă și ne compromitea și nu avea să ne răsplătească cu nimic, pentru că ceea ce reclamam noi se dăduse unui alt „aliat” din Axă ?

Atunci a venit știrea izbăvitoare: România a cerut armistițiu. Trebuie să fie cineva cu totul pătimas ca să nu recunoască meritul acelora, al regelui în primul rând, care au făcut marele gest. Eram scăpați. Timpul a dovedit că data de 23 August a fost pentru noi o a doua naștere. Puteam să pierdem totul și am rămas în picioare, plini de răni, însă teferi. Alții au suferit mai mult decât noi, mai puțin vinovați decât noi înșine. Fapta de la 23 August ne-a dat prilejul să reparăm erorile trecute și să luăm parte la campania care a dus la prăbușirea Axei.

Azi, în ciuda croncănitului unora, mergem către pacea desăvârșită. Munca solidară a tuturor românilor ne va face să recâștigăm vremea pierdută și încă și mai mult, să facem pași înainte pe drumul marii civilizații. Amintirea zilei de 23 August, azi, în plină operație a stabilizării, trebuie să ia caracterul unei sărbătoriri naționale, sărbătoarea mântuirii poporului român.

V. Kemenov, *Aspectele decadenței artei contemporane*, „Scânteia”, 12 septembrie 1947

Arta burgheză contemporană se află în plină criză. Criza artei burgheze este strâns și indisolubil legată de criza generală a sistemului capitalist.

Capitalismul, devenit parazitar și ajuns în stare de putrefacție – a relevat în repetate rânduri Lenin – produce „reacțiune pe toată linia”. Cotitura aceasta înspre reacțiune „pe toată linia” se datorește intereselor de clasă ale burgheziei reacționare și imperialiste.

Burghezia a fost cândva o forță progresistă. Astăzi însă este destul să amintești măcar vechile elemente progresiste din concepția ei de altădată

asupra lumii – de ex. materialismul din filozofia burgheză a secolului al XVIII-lea, realismul din arta burgheză a secolelor XVIII și XIX – pentru a dezlănțui furia ideologilor burgheziei.

Lenin scria încă în 1913: „Pentru Europa civilizată și avansată, mândră de tehnica ei strălucită și dezvoltată, de cultura și alcătuirea ei bogată și multilaterală a sosit un moment istoric, când burghezia aflată la comandă, de teama proletariatului ce crește și se întărește, sprijină tot ce e înapoiat, muribund și medieval. Burghezia agonizândă se asociază cu toate forțele perimate și pe cale de a se perima pentru a menține sclavajul salariat, care se clatină.”

A fost o vreme când, în lupta împotriva feudalismului, burghezia juca un rol progresist. Lupta aceasta s-a oglindit în ideile democrației burgheze și ale umanismului burghez, deși chiar și aceste idei erau cuprinse în limite înguste istorice și de clasă, deși ele însele erau pătrunse de inconsecvențe, de caracterul formal al democrației burgheze, de „eterna” contradicție, ce exista pentru ideologia burgheză între interesele particulare și cele generale etc. Atât în procesul de pregătire a revoluțiilor burgheze, cât și în decursul lor, și chiar îndată după desăvârșirea lor, toate aceste contradicții s-au vădit în arta burgheză din secolul XVIII și XIX. Ele s-au oglindit în caracterul limitat și unilateral al curentelor artistice: realismul burghez, clasicismul burghez și romantismul burghez, precum și în lupta ce s-a dat între ele. În decursul acestei lupte se evidențiau neîncetat inconsecvența și caracterul limitat al democrației burgheze și al umanismului burghez, cât și prăpastia dintre programele și ideile proclamate și acea parodie jalnică în care se transforma înfăptuirea lor în viața de toate zilele a societății burgheze.

Ajunsă la putere și consolidată, burghezia avea nevoie de altfel de ideologi decât aceea care pregătiseră doborârea feudalismului; atât în politică, cât și în artă, ea avea nevoie de oameni care să supună ideile democrației burgheze și ale artei burgheze progresiste unei critici „dinspre dreapta”. Această critică „dinspre dreapta”, reacționară prin însăși natura ei, îmbrăcată într-o formă demagogică, cerea pentru individ „libertatea” deplină față de oricăre normă a moralei și față de toată datoria omului în societate, socotindu-le prejudecăți „mic burgheze”, care îngădesc personalitatea etc. De fapt, însă, ea apăra cele mai rele și mai reacționare idei burgheze.

Logica faptelor și legile realității obiective sunt îndreptate împotriva burgheziei. Iată cauza pentru oare, în epoca imperialismului, burghezia reacționară privește cu groază viața reală, încercând, cu ura celui ce se simte condamnat să conteste toate legile obiective. Iată scopul urmărit de ideologia decadentă a burgheziei, atât în domeniul științei cât și în cel al artelor.

Putrefacția artei burgheze se manifestă înainte de toate în cuprinsul ei ideologic. Burghezia, clasa care și-a trăit traiul, susține și în domeniul ideologic tot ce este înapoiat, muribund și medieval. De aceea burghezia

imperialistă alege cu grijă și înțelege să reediteze numai trăsăturile cele mai scârboase ale ideologiilor reacționare din toate epocile trecute și bazată pe acest „fundament”, ea dezvoltă ideologia sa bazată pe cea mai înrăită ură de oameni.

Întreaga artă burgheză – literatura, cinematograful, pictura, sculptura etc. – este pătrunsă de idei profund reacționare, al căror conținut e încercarea de a justifica și de a permanentiza sistemul exploatării burgheze. Putrefacția ideologică duce la rândul ei, la descompunerea formei artistice în arta burgheză contemporană.

Două linii aparent opuse

Arta burgheză contemporană servește interesele de clasă ale burgheziei imperialiste. Ea își îndeplinește această misiune în mod ascuns, dar și fățiș, direct și pe ocolite, fin și vulgar – după cum o cere situația în diferitele țări capitaliste și după cum o permit posibilitățile și mijloacele de exprimare ale diferitelor arte. Oricare domeniu al artei burgheze am cerceta se pot distinge ușor două linii: una urmărește să influențeze masele largi, pe care cel din slujba burgheziei încearcă să le prostescă prin otrava unei arte și a unei literaturi depravate, destinate unui consum masiv; a doua însă urmărește o influențare prin procedee mai fine și este destinată unui cerc mai restrâns de consumatori, în special intelectualilor, având adeseori aparența de a fi chiar în opoziție cu prima pe care o tratează cu dispreț ca pe o artă de rang inferior, în comparație cu arta „pură”. „Lupta” acestor două linii stârnește o vâlvă, foarte avantajoasă pentru burghezia reacționară, întrucât camuflează și ascunde poporului faptul că ambele linii ale artei decadente burgheze – atât ieftina artă „ștampilată”, ieșită din oficiile de fabricare a opiniei publice și fabricată anume pentru mase, cât și operele artei „pure”, fabricate pentru „cunoscători” – îndeplinesc de fapt, una și aceeași funcție socială, purtând în sine aceleași idei reacționare.

Raportul între aceste două linii nu este același în diferitele forme ale artei burgheze. Astfel, de exemplu, cinematograful contemporan american scoate o producție destinată, în majoritatea ei covârșitoare, otrăvirii în masă a spectatorilor cu veninul ideologiei depravate și al imoralității burgheze. Același scop îl urmăresc și scenariile filmelor gangsterești și libidinoase precum și metodele de un realism pur exterior, aparent, care stăpânesc astăzi cinematograful. În arta plastică, dimpotrivă, domină mai ales școlile și curentele așa numite arte „pure”, – ale formalismului. Producția destinată masei: afișele, picturile și reproducerile demagogice adresate maselor largi ale consumatorilor, făcute după metode naturaliste, își duc existența mai ales în domeniul reclamei comerciale.

În ultima vreme și aceste forme ale artei plastice sunt utilizate tot mai mult drept mijloace speciale de propagandă pentru a inspira maselor populare ideile reacționare burgheze, făcând reclamă sistemului capitalist contemporan. Un exemplu convingător, cât de adânc poate pătrunde în arta plastică propaganda demagogică a ideilor imperialismului, - ura de rasă, ura împotriva oamenilor, agresivitatea războinică, - l-au dat artiștii Germaniei fasciste. Pentru a da exprimare ideilor scârboase ale fascismului au fost folosite metodele unei zgomotoase reclame comerciale, artiștii întrecându-se în a făli „bunătatea” mărfii, înfățișată în culori suspect de țipătoare și schițată în linii aspre după metoda împrumutată de la școala germană care purta denumirea de „Neue Sachlichkeit” („Noua obiectivitate”). Eclectismul acesta mic burghez amestecat cu atributele brutalității teutone trebuia să ridice în slăvi statul hitlerist.

TRĂSĂTURILE REACȚIONARE CARACTERISTICE ARTEI BURGHEZE CONTEMPORANE

În articolul de față, examinăm problema artei plastice burgheze contemporane și anume curentul care domină actualmente în ea și care sub masca apoliticismului dă exprimare ideologiei reacționare a burgheziei monopoliste, încercând să justifice în fel și chip sistemul de exploatare și asuprire a oamenilor muncii. În arta burgheză contemporană se reliefează deosebit de puternic următoarele trăsături reacționare:

ANTIREALISMUL – negarea valorii realității obiective, a existenței sale, a legilor ei și a mijloacelor de a le cunoaște; ANTIUMANISMUL – tratarea temei „om” în așa fel, încât ucide în el tot ce e omenesc; IRAȚIONALISMUL – negarea rațiunii, a conștiinței, a limpezimii logice a ideilor, pentru a înlesni triumful misticei, al subconștientului, al bolii psihice și al delirului ridicat la rangul de principiu; INDIVIDUALISMUL – împlântarea prin mijloacele artei a ideii reacționare că omul ar fi prin însăși firea lui antisocial, că satisfacerea trebuințelor sale egoiste este singurul scop al activității sale, singurul criteriu al actelor sale, că „libertatea individuală” ar reprezenta libertatea omului față de colectiv, față de popor. Cât despre arta însăși, ea este declarată drept un domeniu, în care persoana își manifestă individualitatea sa absolut independent de societate, și care, în același timp, este independentă atât de viața și interesele poporului, cât și de politică. Alte trăsături caracteristice ale artei burgheze sunt NAȚIONALISMUL, adică propaganda intensă a șovinismului, propovăduirea ideii de superioritate a artei dintr-o țară – arta privită drept manifestare a „spiritului națiunii” – asupra artei din altă țară, răspândirea prin mijloacele artei a ideilor de șovinism și discriminare rasială; PESIMISMUL – negarea încrederii în viață, în

progres, în viitorul omenirii, conceperea vieții ca un triumf al morții, ca un proces de putrefacție.

Toate aceste trăsături sunt, prin însăși natura lor, strâns legate între ele, se alimentează reciproc și servesc fie în parte, fie în totalitatea lor, intereselor de clasă ale burgheziei reacționare. Ele reflectă, ca o oglindă, fața ei dezgustătoare. Ele cuprind toată otrăva societății capitaliste mincinoasă și demagogică până în străfundurile ei, otrăvă prin care se alterează conștiința intelectualității artistice din țările străine.

De aceste miasme cadaverice este infectată uneori chiar și acea parte a intelectualității, care tinde într-adevăr spre popor, dar se găsește în captivitatea denaturărilor monstruoase ale burgheziei, în domeniul artei și estetice.

Impresionismul și post-impresioniștii

În atacurile furioase ale burgheziei împotriva realismului iese la iveală în mod deosebit de limpede teribila ei teamă de realitate. Îndepărtarea artei de viață, propovăduită de formalști este o „îndepărtare” numai aparentă. De fapt, este vorba de o intervenție foarte activă în domeniul vieții: arta burgheză putredă, în plină degradare, lupta cu disperare împotriva tendințelor progresiste în dezvoltarea vieții, împotriva mișcării democratice care se întărește, împotriva artei realiste care contribuie la creșterea conștiinței și activității politice a maselor populare. Lupta împotriva realismului este apolitică numai de formă, în fond ea este tendențioasă, ea are o tendință netă de clasă.

Renunțarea pictorilor burghezi la tradițiile realiste în artă, renunțarea la o adâncă cunoaștere a realității – a început să se manifeste de la sfârșitul sec. al XIX-lea, încă în impresionism tradițiile realiste au cedat locul unei atitudini indiferente a pictorului față de o adâncă cunoaștere a vieții și a omului. Sfera de interese a impresioniștilor este extrem de îngustă. Pictorii din această școală nu se mai interesează de evenimentele sociale contemporane, nici de istorie, nici de explorarea lumii interioare a omului. „Până și admiratorii impresionismului recunosc că acestuia îi lipsește adâncimea spirituală”. După recunoașterea impresioniștilor înșiși și a cercetătorului lor Mauclair, „lumina devine unicul subiect al tabloului iar interesul pentru obiectele pe care aceasta se răsfrânge devine secundar”. În tablourile impresioniștilor, spune Mauclair, „noi nu știm precis unde se află limita realului și a irealului”.

Post-impresioniștii și în primul rând Cézanne, încercând să restituie picturii materialitatea, au căzut într-o altă extremă: Cézanne a eliminat din tablourile sale până și lumina, declarând că „în fond lumina nici nu există pentru pictor” (scrisoarea către E. Berard din 23 Dec. 1904). În felul acesta,

Cézanne a înlăturat din pânzele sale și ultimele reflexe ale acelui mod superficial, dar nemijlocit și plin de bucuria vieții, de a percepe natura care se mai găsea încă la cei mai buni dintre impresionisti. Cézanne considera natura cu raționamentul rece al analistului, el a omorât freamătul spontan al vieții vii în pictură și a îngustat la extrem cadrul realității care-l interesează pe pictor.

În spatele varietății fenomenelor naturii și societății umane, Cézanne vedea numai corpuri geometrice dintre cele mai simple și numai pe acestea, căuta să le redea în culori pe pânzele lui. „Tratați natura numai prin intermediul cilindrului, sferei și al conului”, scria el. Portretul unui om se transforma în pânzele sale, într-o natură moartă în care nu exista nici o mișcare și nici o viață. Chiar în naturile moarte ale lui Cézanne „materialitatea” și „substanța” obiectelor sunt abstracție; fructele, florile sunt moarte, sunt lipsite de orice bucurie vie.

„Arta este o minciună”. – Picasso

Această izgonire a vieții din artă a fost desăvârșită de Picasso. Obiectele care la Cézanne erau încă întregi, deși lipsite de viață, Picasso le diseca, le descompunea în părțile lor geometrice, iar aceste corpuri parțiale, el le descompunea la rândul lor în planuri și linii, fărâmițând universul mic și lipsit de viață al lui Cézanne într-o îngrămădire gris-marron de frânturi și linii. La început, acestui haos i se atribuia o formă științifică: tablourile lui Picasso semănau adeseori cu un desen tehnic, dar de curând arbitrarul subiectiv și misticismul pictorului s-au afirmat direct și deschis. Picasso a proclamat apologia subconștientului și s-a afirmat ca adversar ireductibil al realismului în artă. „Arta – scria el – este o minciună care ne permite să ne apropiem de adevăr!... Artistul trebuie să găsească mijlocul de a convinge publicul de adevărul minciunii”. Declarând arta drept minciună, Picasso n-a făcut decât să spună pe nume viciului strigător al culturii artistice burgheze-contemporane, care a degenerat în schimonoseala degradantă a diferitelor „curente la modă” ca, cubismul, futurismul, expresionismul, suprematismul, suprarealismul, dadaismul, purismul, constructivismul, suprarealismul, existențialismul, și alte „isme”, care caută să se depășească unele pe altele în a face pe „originalii”.

Dar nu toți formalistii sunt atât de sinceri ca Picasso. Cel mai adesea atacurile împotriva realismului sunt însoțite de declarații demagogice cu privire la „noile” forme ale realismului. De exemplu, „realismul magic”, care transmite cu o meticulozitate grețosă ideile delirante ale artistului, sau suprarealismul care ar pretinde că planează deasupra realității, deoarece vrea să prezinte „adâncimea” subconștientului artistului etc. Criticul revistei engleze „Studio”, A. Newton, scria în articolul *Artă și adevăr* (Martie 1945):

„Trebuie să știm să facem o deosebire între adevăr și realism”. După A. Newton, artistul își creează singur o lume închisă, independentă de viața în care el trăiește prin imaginația sa; „adevărul” constă, după părerea sa, într-o exprimare „veridică” de către artist a acestor reprezentări subiective.

A. Newton se închină în fața artei vechilor maeștri, Picasso dimpotrivă „detronează” toată pictura veche. Dar în realitate, prin teza sa despre „adevăr fără realism”, Newton justifică teoretic orice schimonoseală în artă, iar Picasso realizează practic acest lucru în operele sale.

La începutul apariției sale, arta formalistă s-a afirmat sub semnul unei atitudini „antiburgheze”, printr-o opoziție față de gusturile dominante pe atunci ale artei de salon, împotriva rutinei academice, proclamându-și disprețul pentru gusturile și nevoile de burtă-verde ale burghezului. Formaliștii își puneau ca scop să-i „epateze”, să-i uluiască pe burghezii bogăți prin ieșiri îndrăznețe, să-și bată joc de profanii cu punga groasă care caută să facă figură de mecenai și de colecționari. Așa de pildă, în Rusia din epoca pre-revoluționară, artiștii futuristi – frații Burliuky – socotind că „tabloul trebuie să se evedențieze în catalog printr-un nume izbitor, amețind vizitatorii expoziției”, dădeau operelor lor lipsite de idei, destinate expoziției „Valetul de caro” numiri ce imitau termenii științifici sau latina lui Molière: „leit linia mișcării concentrată după principiul asirian”, „Peisaj sintetic: elementele aerului și momentele descompunerii suprafețelor introduse din patru puncte de vedere” etc. Picasso a prezentat un tablou reprezentând descărcarea unor lăzi pe cheiul Senei, și l-a intitulat „Portretul tatălui meu”...

Dar recordul în acest sens a fost bătut de cazul cunoscut cu măgarul care „a făcut” un tablou pentru expoziția „independenților” de la Paris. Câțiva glumeți, domici să-și bată joc de arta „nouă” și de admiratorii acestei arte, au legat de coada unui măgar un penel și mângăleala făcută de mișcările cozii măgarului a fost declarată „tablou” pe care ei l-au intitulat : „Și soarele a apus deasupra Adriaticei”.

O revoltă făcută stând în genunchi. Epatarea burghezului devine „business”

Toate aceste ieșiri ale pictorilor nu reprezentau altceva decât o revoltă anarhică, făcută stând în genunchi. Pictorul rămânea dependent de sacul de aur, de legile pieței capitaliste. El trebuia tot timpul să inventeze ceva nou, ceva care epatează pentru a stârni discuții și gălăgie, pentru a-și face reclamă, pentru a atrage astfel atențiunea cumpărătorilor asupra sa, pentru a-și bate concurenții și a-și vinde tabloul. S-a constatat că „epatarea” burghezului poate fi și ea transformată în „business”. Au apărut negustori care s-au specializat în comerțul cu absurde tablouri formaliste și care le

ridicau prețul cu ajutorul „cunoscătorilor”, criticilor și teoreticienilor, care acceptau cu plăcere să apere și să interpreteze în mod serios trucurile lipsite de sens ale operelor formaliste, contra unui onorariu corespunzător.

Ceea ce până de curând a fost numai o ieșire îndrăzneță, anume inventată ca o batjocură împotriva spectatorului și cumpărătorului burghez a început să fie considerat în mod serios ca ceva nou în pictură, a căpătat însemnătatea programatică a unei arte „adevarate” și a dat naștere multor imitatori. Astfel, de exemplu, după „Portretul tatălui meu” al lui Picasso au apărut o mulțime de asemenea „portrete”, imitându-l pe Picasso. La expozițiile de pictură din Europa și America au început să apară tablouri cu asemenea denumiri abracadabrante: „Obiecte în corelație” de Paul Nash, „Divizibilitate infinită” de Tanguy, „Compoziții” de Wodsworth sub lozinca „Ce vrea, unde vrea, cum vrea el”, „Simplu birocrat cu atmosfero-cefalie mulgând o harpă craniană de Salvador Dali”, „Desagregarea noțiunii Ergo” de Matt etc. Acum însă toate aceste pânze se pictează și se expun cu seriozitatea profundă a unor vrăjitori profesionali.

Care este cauza acestei metamorfoze ? De ce pictorii, care turburau până mai ieri prin grimase într-adins monstruoase ordinea socială din sânul academicianismului burghez, au fost atât de repede adoptați de burghezie și decretați „maestri”?

Un impuls prim și direct a fost faptul că și din „epatarea” burgheziei se pot realiza bani, dacă arta formalistă este declarată drept modă, dacă este susținută printr-o reclamă zgomotoasă, dacă în jurul ei se creează atmosferă de senzație și de afaceri. Dar un impuls mult mai important a fost faptul că forurile cele mai monstruoase și mai bolnăvicioase ale artei noi care „epatează” burghezia, s-au arătat a fi deosebit de adânc înrudite cu gusturile pervertite ale burgheziei din epoca imperialismului, s-au dovedit a fi un reflex al descompunerii sale psihologice și al putrezirii sale ideologice. Artă formalistă, descompusă – de la cubism, la suprarealism – carne din carnea celei mai reacționare burghezii este oglinda marasmului ei spiritual. Totodată arta burgheziei reacționare constituie o armă ideologică îndreptată împotriva poporului. Ea este otrava care împiedică intelectualitatea țărilor capitaliste să-și unească munca ei creatoare cu eforturile poporului și să transforme arta într-o armă de luptă împotriva reacțiunii.

Antirealismul militant și ruptura unității între artă și realitate s-au afirmat foarte repede în arta burgheză: înăuntrul acestei arte decadente s-a produs dezagregarea imaginii artistice, a fost sfărâmată integritatea și unitatea părților ei componente, a elementelor formei artistice și a mijloacelor tehnice.

Altfel nici nu putea să fie, întrucât integritatea și unitatea imaginii în artă este [sic!] rezultatul oglindirii realității obiective în creația artistului,

rezultatul oglindirii lumii, în care integritatea și unitatea există în înseși obiectele și fenomenele vieții.

Subiectivismul și arbitrarul idealist al artiștilor față de realitate, constituind baza tuturor curentelor artei decadente, au format terenul pentru numeroasele combinațiuni eclectice ale unor elemente care păreau că se exclud reciproc. În una și aceeași operă a unuia și aceluiași artist se poate observa această împletire eclectică a unor elemente unilateral umflate ale formei artistice: a senzualismului brut, a raționalismului abstract și a simbolismului fantastic.

Antirealismul a denaturat înțelegerea a ceea ce constituie materialul artei.

În arta realistă materialul artistului, în accepțiunea largă a cuvântului, îl constituie viața multilaterală a naturii și a societății, toată viața omenească. Izgonind din artă toată multilateralitatea vieții obiective, formalistii au comis o substituire a noțiunii de material în artă. Materialul artei lor nu-l constituie viața reală, complexă și bogată în evenimente, ci acele materiale și mijloace tehnologice nemijlocite cu care lucrează artistul; în pictură acestea sunt: culoarea, pânza, linia, planul, în sculptură – lemnul, piatra, metalul, volumul, suprafața etc. Formalistii au substituit și sarcinile artistului, reducând toată problematica creației la problematica acestui material: artistul, declarau ei, trebuie să lucreze asupra acestui material, să-l studieze și să-i descopere „legile”, el trebuie să fie un „novator” în ceea ce privește materialul etc.

În felul acesta viața reală a fost izgonită dincolo de limitele intereselor artistice ale pictorilor și sculptorilor.

„Opere de artă” care nu ne reprezintă nimic. Excrementele – „valoare estetică!”

Viața s-a răzbunat însă pe arta formalistă. Adeseori producția pictorilor formalisti burghezi nu poate fi denumită în nici un fel, ea nu reprezintă nimic. Din ce în ce mai frecvent la expozițiile formaliste pot fi întâlnite lucrări sub care pot fi citite titluri ca : „Mesaj”, „Compoziție”, „Abstracție” sau și mai simplu „Pictură” sau „Sculptură”. Autorii acestor lucrări nici nu înțeleg toată ironia ascunsă a metamorfozei ce s-a produs. Bună mai e pictura dedesubtul căreia trebuie să se scrie că este o pictură pentru a nu fi luată drept altceva!

În timpul său, teoreticianul cubismului, Guillaume Apollinaire chema în „Reflexiuni asupra esteticii” pe artiști să fie mai îndrăzneți în îmbogățirea artei cu noi „materiale”. Pictați cu ce vreți – cu pipe, cu mărci poștale, cu cărți poștale, cu candelabre, cu bucăți de mușama, cu ziare. Noi nu punem nimănui restricțiuni. Astăzi, Maurice Nadaud [sic!], în cartea „Istoria suprarealismului”, ne spune cât de „departe” au ajuns pictorii urmând

îndemnului lui Apollinaire. Picasso – scrie el – recunoaște și el valoarea lucrului în sine. Cum dacă nu astfel, se poate explica „hârtia lipită”, bucățile de ziare, de sfoară, și chiar excrementele pe care el le introduce în tablourile sale?

Cele mai sarcastice și grotești ironii născute de fantezia lui Swift pălesc înaintea acestor „realizări” ale culturii burgheze moderne. Un erou al lui Swift în *Călătoriile lui Gulliver* visa la transformarea excrementelor umane în hrană, dar nici lui nu i s-a întâmplat să se gândească că excrementele în forma lor naturală reprezintă o „valoare estetică” și că se poate împodobi cu ele fără șovăire o pictură. Laurii acestei descoperiri vor rămâne pe vecie partizanilor artei „pure”.

Acesta este unul din exemplele manifestării „spiritului novator” și al „realizărilor tehnice” ale artei burgheze moderne despre care vorbesc atâtea reprezentanții ei. Niciodată arta n-a căzut atât de jos.

ANTIUMANISMUL

O trăsătură din cele mai specifice și o mărturie a caracterului adânc reacționar și de clasă al artei burgheze este antiumanismul.

Antiumanismul reflectă groaza burgheziei reacționare față de desfășurarea inevitabilă a realității obiective, ale cărei legi implacabile se găsesc în opoziție cu interesele de clasă ale capitaliștilor. Viața nu se dezvoltă însă în mod automat. Istoria o fac oamenii vii, masele de milioane ale poporului muncitor; schimbarea revoluționară a vechiului sistem social, ce și-a trăit veacul, cu altul nou, mai avansat, o fac ei. Iată de ce trezirea sentimentului de demnitate socială la oamenii muncii provoacă groaza burgheziei reacționare care-și găsește expresia în antiumanismul artei contemporane decadente. Urmele de manifestare ale antiumanismului sunt diferite, ținta este însă mereu aceeași: să ucidă în conștiința omului principiul lui uman, să-i inspire, cu ajutorul artei, gândul că omul nu este mai mult decât o mașină, sau să-l reprezinte ca pe un animal aprinzând în sufletul lui, cu ajutorul artei, impulsurile cele mai primitive și instinctele cele mai josnice.

Omul – obiect, omul – mașină

În arta antiumanistă burgheză, omul este eliminat tot mai mult de lucruri, de obiecte. Odată cu lucrul care pentru artistul burghez devine o individualitate, individualitatea vie a omului se prefăce în lucru, devine obiect. Artiștii burghezi au inventat diferite metode de deumanizare a omului, considerându-l fie ca un înțelept și șiret complex de mecanisme, fie ca un desen decorativ lipsit de orice relief și compus din diferite pete colorate, fie ca o sumă de corpuri geometrice.

Fondatorii purismului, Ozenfant și Jannaire, au proclamat că „omul este un animal geometric”.

Criticul de artă american Alfred Burr descrie astfel tabloul „Femei la dejun” al lui Fernand Léger: „Volumurile sunt desenate cu precizia unui desenator tehnic, iar figurile femeilor sunt simplificate până la câteva forme rotunjite și bine șlefuite, ca și cum ar fi făcute din metal. Și într-adevăr, prin semnificația ei, pictura aceasta se aseamănă cu un mare motor de șase cilindri, care lucrează fără greș”.

Transformând oamenii în părțile unei mașini, Léger a canonizat în estetică procesul bestial caracteristic capitalismului, de transformare a omului într-o anexă a mașinii.

Faptul acesta nu-l neliniștește însă pe criticul de artă american, el i se pare perfect normal. Léger, firește, nu este izolat. Același sens îl au și tablourile multor alți artiști contemporani burghezi din Europa și America.

Om - animal

În arta burgheză se întâlnește tot mai mult înfățișarea omului sub aspectul de animal.

Astfel în numărul din Martie 1947 al lui „Magazine of Arts”, organul impunător al Federației Americane a Artelor, editat cu subtitlul „Revistă națională pentru legătura artei cu viața contemporană”, - se publică fotografia sculpturii lui Henry Moore „Grup familial” și se citează cuvintele sculptorului: „Ținta sculpturii mele nu este frumusețea, așa cum o înțelegeau Grecia târzie și Renașterea”. Aceasta explicație era inutilă, Moore a înfățișat pe un bărbat, o femeie și un copil ca niște animale, cu capetele contopite și e foarte puțin probabil ca să-i treacă prin gând cuiva să găsească în această parodie sinistă la adresa omului vreo asemănare cu arta Greciei sau a Renașterii. Alți monștri la fel de respingători îi înfățișează Moore în lucrarea „Trei figuri în picioare”. Totuși se găsesc „admiratori”, de exemplu criticul american Kennet Clark, care ridică în slavă pe H. Moore și „neoromantismul” său.

Ultimele lucrări ale lui Picasso se deosebesc de schematicile lui portrete geometrice din perioada 1909-1913 prin aceea că de astă dată, în tablourile sale, figura omului păstrează oarecare urme ale constituției sale organice și fiziologice.

Singurul efect asupra spectatorului este însă un sentiment de nemijlocit dezgust fizic, provocat de toate aceste cucuie monstruoase, de mâinile frânte, de fețele tăiate și de ochii dați peste cap. Totuși critica contemporană recunoaște și această patologie drept „treaptă superioară a artei”.

Robert Desnos, de pildă, în articolul dedicat albumului „Picasso, 16 tablouri”, se entuziasmează în fața galeriei de monștri, înfățișată de artist,

zărind în ei pe „contemporanii săi” și afirmând: „niciodată omenirea n-a fost atât de aproape de ceea ce este dumnezeiesc, ca în această prezentare completă”. Artă aceasta, continuă Desnos, se adresează rațiunii noastre, „precum și cărnii noastre, măruntaielor noastre, întregii noastre mașini omenesti... în care putem, în fine, distinge coordonarea nenumăratelor forțe interne, a căror jucărie este ea”. („Arts de France”, Nr. 6, 1946, p. 48).

Și astfel am ajuns iarăși la omul-mașină. Aci însă, spre deosebire de compoziția naivă a lui Léger, care transforma omul în cilindri șlefuiți, asistăm la o adâncire a antiumanismului. Artă decadentă, considerând pe om drept o mașină, păstrează totodată și concepția că el ar fi un organism fiziologic, ceea ce are drept urmare că deformarea corpului și a feței omului devine tot mai respingătoare pentru omul normal și sănătos.

Aceeași tendință se poate observa în suprarealism și în „arta abstractă”, care prin forme geometrice, abstractizate și fantastice, până la extrem, fac parcă aluzie la unele formațiuni organice, în care se pot ghici vag părți ale corpului omenesc, desfigurate într-un chip inimaginabil. Astfel, de exemplu: „Binecuvântarea” și alte sculpturi ale sculptorului francez Jacques Lipschitz, care lucrează în America. Criticul francez Maurice Reynal vede meritul lui în aceea că ar fi reușit să exprime „un *eu* în sensul în care animalicul se amestecă cu omenescul”.

De aceeași natură este și seria figurilor abstracte ale lui Henry Moore, cu formele lor moi, rotunjite, formând ceva intermediar între corpul omenesc și trupul unui animal asemănător. Criticul american Kenet Clark laudă pe Moore pentru „antropomorfismul” său și scrie: „La Moore simțământul organismului omenesc este atât de puternic, încât, ca și Picasso, el nu poate desena o formă, în care să nu descoperim îndată caracteristica morfologică”.

Tocmai „descoperirea” acestei caracteristici este însă ceea ce provoacă greață față de artă contemporană, antiumanistă și putrezită până în măduva oaselor.

IRAȚIONALISMUL

În artă burgheză din epoca imperialismului a căpătat o deosebit de largă răspândire iraționalismul, care propovăduiește lipsa de logică, misticismul, subconștientul, ajungând până la a face apologia nebuniei ca „formă superioară” a activității artistice.

Unii romantici susțineau deja că anormalitatea sufletească ar constitui însușirea specifică a firilor artistice. Suprematistul C. Malevici s-a extaziat în fața unui tablou de Chagall care reprezintă o vacă alături de o vioară. Teoreticianul expresionismului V. Hausenstein a declarat că artistului expresionist îi este îngăduit să compună orice absurditate conform principiului „cred, pentru că e absurd”.

Cultul aceasta al ilogicului și al subconștientului este caracteristic pentru criza ce se înăsprește în domeniul artei burgheze de după război. O atare direcție în artă și în critică corespunde în total intereselor de clasă ale burgheziei reacționare imperialiste. Aceasta se îngrozește de creșterea unei conștiințe proprii în sânul maselor populare. Dacă în trecut, în lupta dusă împotriva regimului medieval și feudal, materialiștii francezi – ideologi ai unei burghezii care pe atunci era progresistă – au proclamat cultul rațiunii, apoi în prezent burghezia reacționară blestemă cu furie conștiința și rațiunea.

În țările din Europa și din America au apărut o mulțime de tablouri, sculpturi și lucrări poetice care prin nicio efortare nu pot fi înțelese cu ajutorul rațiunii, iar criticii de artă subliniază fundamentul lor mistic, misterios, irațional, fantastic, halucinant. În America are loc o puternică propagare a picturii „abstracte”. Înșiși autorii acesteia nu pot nici explica, nici înțelege propriile lor opere, fapt [...] apreciat drept cea mai înaltă realizare a artei burgheze contemporane al cărei limbaj – după părerea artiștilor – este „o taină” pe care ei înșiși nu sunt în stare s-o pătrundă până la capăt, în întregime.

O revistă americană îl laudă în termenii următori pe artistul suprarealist englez Paul Nash: „În compozițiile lui ni se înfățișează o spaimă perversă – până la grețosenie – de belșug însoțită de o debandadă”. Iar despre alt suprarealist, Graham Southerland ni se spune că el privește lumea ca printr-un microscop ceea ce după părerea revistei „are totdeauna ca rezultat o stare de neliniște”. Revista „Art News” scrie că în America sunt răspândite lucrările lui Alton Pickens, „vedenia lui, care găsește fantasmagoria în realitate și realitatea în halucinații”. Însuși Pickens își intitulează arta sa „fantezia denaturării”.

Halucinația - metoda artistică

O producție asemănătoare este și aceea a artistei americane Lidia Rosen, care a expus la Beakfield o serie de desene „subconștiente” lucrate în cerneluri. Presa străină a arătat că, în timp ce era bolnavă, artista aceasta a început să umple cu sânguință colile de hârtie cu desene a căror vedenie o avusese și pe care le executa cu pensula sau cu penița: lucrările expuse de ea la Beakfield sunt „o continuare a acestei metode”.

Așadar halucinația constituie o metodă artistică. Dar în cazul acesta cele mai mari posibilități trebuie să le revină acelor artiști pentru care halucinația bolnăvicioasă constituie o stare sufletească predominantă adică indivizilor anormali din punct de vedere psihic.

Oare nu e prea îndrăzneță o concluzie de acest fel? Nu, ea a fost încă de mult exprimată de suprarealiști și reprezintă piatra fundamentală a

esteticii lor. Salvador Dali a pictat tabloul „Permanența Amintirii” în care, pe fondul peisagiului, sunt reprezentate ceasornice plate de buzunar, asemănătoare unor lipii moi de aluat. Ceasornicele atârnă de crengile copacilor și înconjoară gâtul unui fel de mlădițe ce zace la pământ și în care mulțumită unei gene imense, cu greu se poate ghici un cap omenesc desfigurat până dincolo de limita posibilului. Dali mărturisește el însuși că este uimit și deseori speriat de figurile ce se ivesc pe pânzele lui. „Eu înregistrez – spune el – fără a face o alegere și cu cea mai mare decizie posibilă dictatura subconștientului și viziunilor mele din vis – expresie a acelui univers obscur descoperit de Freud”. Criticul de artă american Burr, pe care l-am mai amintit aci, a fost entuziasmat de acest tablou afirmând că „chiar dacă ar protesta conștiința noastră – subconștientul pătrunde ceea ce nu poate fi înțeles prin intermediul rațiunii”.

Extaziindu-se înaintea acestui tablou „de neuitat” Burr scrie: „Ceasornicele astea moi sunt iraționale, imposibile, fantastice, paradoxale, neliniștitoare, ele te pun în fața unei probleme insolubile, tulbure, hipnotizează, sunt absurde și nebunești, însă pentru un suprealist aceste atribute constituie lauda supremă”.

Nu este oare stranie o atare argumentare „științifică” din partea unui critic de artă?! Ne-ar place să-i reamintim lui Burr sfatul pe care singur l-a dat în chiar cartea „Ce este pictura contemporană”: „Este foarte important să nu ne înșelăm pe noi înșine. Nu vă prefaceți că vă place ceea ce nu vă place, sau ceea ce nu puteți înțelege. Fiți cinstiți cu voi înșivă”. Și cu cititorii – adăugăm noi.

Cultul nebuniei

Dar cultul halucinației e pare-se prea puțin. Maurice Nadaud recomandă alienația mintală, demența paranoică drept calea spre creația artistică. Automatismul și chiar visul – scria el – nu sunt stări pasive în timp ce demența este o acțiune sistematizată care-și propune drept țel irupția zgomotoasă a omului în lume”. Iar Dali spune: „Paranoicul se folosește de realitatea concretă pentru susținerea gândului de care este stăpânit”.

La așa artă, așa critică. Dali cere să se introducă în critică „metoda intuitivă a percepției iraționale, metoda întemeiată pe obiectivizarea critică și sistematică a asociațiilor de idei provenite din delir”. Delirul paranoicului, activitatea psihopatului folosite drept metode de creație și cunoaștere artistică – s-ar părea că mai departe nici nu se poate merge.

Iată însă ce conțin recent apărutele cugetări ale profesorului Germain Bazaine de la școala de arte Louvre, intitulate *Amurgul personalității*. În afară de atacuri antisovietice lucrarea cuprinde și reflecții „estetice”. Bazaine vede salvarea culturii burgheze în curs de descompunere în delirul irațional

care se completează... „prin churchillism”. Varianta de iraționalism pe care o propune el reprezintă o „formulă nouă” în dezvoltarea culturii burgheze contemporane. Bazaine e de părere că nu numai artiștii, ci chiar și obiectele reale suferă de anormalitate psihică: „Fiecare obiect obosit de înfățișarea sa individuală se dedă cu pasiune beției paranoice: aceea de a încerca într-o singură clipă zecile de posibilități care zac în el”.

Psihoza generală a tuturor oamenilor și a tuturor obiectelor din lume, aceasta este imaginea seducătoare a „churchillismului” schițată de mâna lui Bazaine. Acest fapt, în întregime, evocă simptomele unui soi de nebunie socială, atât de numeroase sunt trăsăturile comune pe care le are cu descompunerea psihică ce se constată la paranoici sau schizofrenici: hipertrofia „eului”, infantilism, egocentrism, descompunerea personalității, delirul halucinatoriu și combinativ etc.

Cercetând producția artei burgheze contemporane, formaliste, se întâmplă deseori să nu avem posibilitatea de a stabili care anume este opera artiștilor alienați mintali, care e aceea a unor prefăcuți care deseori imită în scopul de a realiza câștiguri materiale, și care opere se datorează „novatorilor” formei. Dar aceasta nici nu are însemnătate. Vor trece anii și atunci când vor studia istoria culturii burgheze din perioada imperialismului și vor da peste operele unor Picasso și Sartre, Jacques Lipschitz și Paul Nash, Henry Moore și ale altora deopotrivă cu ei, oamenii din generația viitoare vor face apel pentru a le sistematiza, nu la cunoscătorii de artă, ci la medicul psihiatru. Dar deocamdată, spre rușinea omenirii, aceste „opere” plastice degenerate, care reprezintă un haos de forme și linii fără de obiect, amestecate pe-alcuiri cu frânturi diforme de corpuri organice, sunt privite astăzi de către mulți oameni din Europa și America drept manifestări cu desăvârșire normale, ba mai mult, drept o manifestare de cultură.

Amestecul acesta bizar de bolnăvicioase viziuni, de coșmar și de bazaconii șarlatanești a acoperit pereții muzeelor, a năpădit sălile de expoziții și de cursuri din țările capitaliste. Despre aceste bazaconii și despre autorii lor se scriu studii și se țin conferințe. Număr după număr, revistele burgheze reproduc cu scrupulozitate opere de felul acestora, interviewează autorii lor, publică lucrări și tipăresc articole în care dezbat cu imperturbabilitate compoziția, planul de gândire, discută asupra unor nuanțe „fine”, conferind rang artistic întreg acestui amestec de coșmar patologic și de șarlatanie. Printre numeroasele simptome de degradare a culturii burgheze contemporane, situația aceasta constituie una din cele mai rușinoase.

INDIVIDUALISMUL

În arta burgheză contemporană a dobândit o puternică extindere individualismul, care e o trăsătură caracteristică a ideologiei burgheze

decadente. Numeroși „teoreticieni” argumentează cu spume la gură că, prin însăși esența ei, arta este un act, cu „desăvârșire individual”, în procesul căreia personalitatea artistului dobândește „deplină libertate și independență”.

În ce constă înțelesul de clasă al acestei predici a individualismului zoologic? Înțelesul ei constă în lupta împotriva sentimentului solidarității sociale ce crește în sânul maselor populare, împotriva conștiinței ce o dobândesc cu privire la comunitatea țărilor și sarcinilor lor, constă în lupta împotriva democrației, împotriva aceluia fapt indiscutabil că libertatea individuală nu este posibilă decât atunci când se întemeiază pe un regim social cu adevărat democratic. Esența reacționară a „criticii dinspre dreapta”, îndreptată împotriva tradițiilor progresiste ale democrației burgheze se ascunde în dosul unei frazeologii demagogice „revoluționare”. Artiștii-burghezi individualiști susțin că democrația reală reprezintă tocmai triumful nelimitat al individualismului, care eliberează omul de orice obligație și răspundere socială, fapt în care ei văd „libertatea personalității”.

În anul 1944 când se mai ducea încă lupta împotriva fasciștilor, scriitorul englez Herbert Reed a publicat în revista reacționară „Horizon” un articol intitulat *Arta și Criza* (Nr. 53 – 1944). Recunoscând că civilizația contemporană este în criză, autorul caută o ieșire în individualismul extrem al artistului. „Cu cât arta depinde mai mult de factori morali și de conștiință sau de factorii politici – afirma Reed – cu atât ea suferă mai mult. Arta este un act spontan inconștient și pur al individualității”. Reed este de părere că artistul e cu desăvârșire independent de viață, de comunitate și până și de cultura epocii sale.

În perioada de după război revista „Horizon” apăra aceeași poziție, afirmând că arta „nu este produsul patriotismului sau al politicii”, ci al conflictelor interioare ce se petrec în subconștient: „artiștii sunt niște neurastenici care află în ei înșiși puterea de a se lecu”. Revista constată cu satisfacție că „după proveniența lor, 90% dintre artiștii englezi sunt individualiști burghezi”.

Până și experiența celui de-al doilea război mondial, în cursul căruia unii artiști au participat la lupta împotriva fascismului, nu a schimbat părerile despre artă ale majorității artiștilor formalisti, care tăgăduiesc la mod demonstrativ existența oricărei legături între artă și interesele maselor populare.

Revista franceză „Etoiles” a adresat artistului Francis Jourdain următoarea întrebare: „Credeți că sarcinile ce incumbă societății, că evenimentele actuale pot influența arta plastică? Sunteți de părere că războiul, ocupația, isprăvile vitejești ale luptei clandestine pot contribui la apariția unor subiecte noi pentru artiștii și sculptorii noștri și că, sub formă de povestire sau de alegorie, realitatea poate deveni un element determinant în opera lor?”.

Jourdain a răspuns: „În ce mă privește eu nu cred că subiectul – oricare ar fi el – poate constitui elementul determinant al unei picturi. Există un singur subiect în orice tablou: autorul”.

Mărturisirea este îndeajuns de cinstită. Pe artist nu-l interesează decât propria sa persoană. După părerea lui, evenimentele mărețe ce se petrec în epoca noastră nu pot sluji ca subiecte de tablouri.

Răspunzând unei anchete întreprinse de revista „Arts de France”, un alt artist francez, Georges Braque – a declarat: „Nu pot răspunde întrebării dvs, pentru cine lucrați? Eu nu mă gândesc niciodată la lucrul acesta”. Și de această dată artistul individualist e consecvent cu sine însuși. Se gândește numai la propria sa persoană și nu vrea să recunoască faptul că datoria artistului constă în a crea pentru popor.

Individualismul, justificare a oricărei ticăloșii

Înțelesul pe care reprezentanții culturii burgheze contemporane decadente îl atribuie libertății individuale este de așa natură încât cu ajutorul său poate fi justificată orice încălcare, orice ticăloșie: omorul, desfrâul, trădarea, josnicia, furtul ș.a.m.d. Astfel, de pildă în romanul „filozofic” al lui Sartre care a stârnit atâta vâlvă și a devenit lucrarea programatică a existențialismului este vorba despre furt; iar acesta ne e prezentat drept o manifestare a libertății absolute de care se bucură un individ care se hotărăște să fure tocmai pentru a-și dovedi singur existența unei astfel de libertăți. Criticându-l pe Sartre, tânărul critic francez Henry Mougín a spus în mod just: „Metafizica deplinei independențe slujește drept deplină autojustificare; libertatea rațională justifică lipsa de responsabilitate”.

Și Landman, autorul cărții „Istoria picturii americane”, cheamă deasemeni pe artiști la individualism indicând calea părăsirii realității. Despre artiști el crede că sunt oameni „care fac din libertatea de expresie propria lor profesie”. Nu are însemnătate la ce anume râvnește individualitatea artistului, ce anume exprimă atât timp cât există îndrăzneala și libertatea exprimării!... Conform acestui principiu, gangsterul care dă frâu liber dorinței sale de a pune mâna pe avutul altuia nu este un criminal, ci o natură artistică. O comparație de felul acesteia nu este cătuși de puțin paradoxală; la ea a recurs într-una din cărțile sale scriitorul englez Somerset Maugham care a scris: „Singur artistul și, eventual, criminalul, pot proceda după cum le trece prin minte”.

De la individualism la șovinism și fascism

Nu este întâmplător faptul că arta individualistă decadentă din țările burgheze s-a arătat neputincioasă ideologică în prezența fascismului, că a

dovedit incapacitatea sa de a înarma, pe plan ideologic, popoarele în lupta lor împotriva fascismului. Individualismul mistic, atitudinea antipopulară, antirealistă, totala desfrânare a formei artistice, poziția antiumanistă – toate aceste trăsături caracteristice ale artei burgheze decadente au constituit mediul nutritiv pentru acei renegați ai culturii, doritori să trădeze propriul lor popor.

Limita extremă a nerușinării a depășit-o ideologul individualist André Gide. În timp ce Franța gemea sub jugul crotropitorilor germani, el însemna în ale sale *File de jurnal*: „A se împaca cu inamicul de până ieri nu e o lașitate, ci o înțelepciune, acceptarea inevitabilului...”. Și André Gide exclama în jurnalul său: „Trăiască subjugarea gândirii!”

Aceste cuvinte monstruoase rostite de un lacheu savant al fasciștilor, care lingea cu entuziasm cizmele lui Hitler și care a fost apoi ales doctor onorific al universității de la Oxford, aparțin aceluiași André Gide care înainte de război făcea mai mult decât oricare altul, gălăgie în jurul „libertății individuale” și al artei „pure”. Legătura nu este întâmplătoare. Suprarealistul Salvador Dali l-a preamărit pe Hitler după cum astăzi îl preamărește pe Franco.

Critica artistică din țările capitaliste dă din ce în ce mai des glasul unor apeluri cu privire la a căror esență naționalistă și șovinistă nu încapă nici un fel de îndoială.

Așa de pildă criticii englezi și americani atacă arta formalistă franceză ca fiind de origine străină dar totdeodată împrumută de la ea tendința ei antidemocratică și antirealistă, se căznesc să demonstreze că influența dominantă în domeniul plasticeii mondiale se cuvine nu formalismului francez, ci formalismului american și englez.

Astfel într-un articol apărut în 1939 și intitulat „Pictura americană contemporană”, criticul american Bothwell a atacat criticii de artă francezi care nu apreciau arta americană și a declarat că arta franceză e prea hedonistă, cea engleză – peste măsură de ortodoxă și tradiționalistă, arta germană – prea sentimentală; în schimb, artei americane îi sunt proprii „vigoarea și realismul”, sinonimul ce i s-ar cuveni ar fi „cuvântul legat de noțiunea de electricitate: dinamism”. Bothwell scria că principala sarcină a artistului american este de a crede în „spiritul american”, așa încât „America nu mai are nevoie să trăiască din arta Europei”. Bothwell a afirmat că „în America se dezvoltă o școală de pictură care promite să fie cea mai însemnată din lumea artistică, din epoca renașterii italiene și până azi”. Principala cheazășie a reușitei este după părerea lui Bothwell, naționalismul.

În prezent, în perioada următoare celui de al doilea război mondial, se intensifică pe scară din ce în ce mai largă propagarea „spiritului american” în arta americană. Lupta împotriva „presiunii Europei” nu împiedică, însă, pe criticii americani de a utiliza în lucrările lor rămășițele reacționare ale tuturor

tendințelor decadente europene, îndeosebi ale celor formaliste franceze, mergând până la suprarealism și existențialism.

În anii din urmă, revista engleză „Studio” a publicat un șir de articole care propovăduiau naționalismul în arta engleză. Întocmai ca pe criticii americani, și pe criticii englezi îi frământă problema raporturilor artiștilor cu „școala pariziană”. Existența influenței formalismului francez este un fapt stabilit. Cum poate fi împăcată ea cu propaganda deplinei „independențe” engleze? Artistul R. Dunlop susține că în Anglia toate „isme” se „anglicizează” în mod invariabil și prin aceasta se mobilează oarecum. El scrie: „Aceasta pare să fie trăsătura caracteristică a rasei noastre insulare: faptul că ea poate să asimileze idei venite de peste hotare și – prin sinceritatea cu care le aplică – să le curețe de formele lor inițiale „stridente”, făcându-le, ce-i drept, ceva mai „curățele” și mai feminine, dar cu toate acestea autentice și personale”. („Studio”, Nov. 1944). Un alt autor care scrie în aceeași revistă – Ayrton - este mai activ în acțiunea de propagare a naționalismului. El îndeamnă artiștii englezi să urmeze tradițiile naționale ale „realismului mistic” și accentuează – într-un articol intitulat *Înviere*, că „realismul mistic” constituie tocmai însușirea veșnică și de nelimitat a geniului artistic englez. Într-un șir de articole intitulate *Moștenirea picturii britanice* (1946), Ayrton afirmă că generația contemporană de artiști englezi „este chemată să regenereze arta îmbătrânită a Europei și să realizeze o nouă înflorire a artei engleze, plasându-se în fruntea treptatei „renașteri mondiale” a artei din perioada postbelică. Aceste pretențiuni ale cunoscătorilor de artă englezi și americani se împletesc cu absurdele pretenții la supremația mondială manifestate de imperialiștii englezi și americani.

PESIMISMUL

Arta și literatura burgheză decadentă se caracterizează și prin pesimismul lor. Această trăsătură s-a accentuat îndeosebi în ultima vreme căpătând un aspect vădit patologic. Artistul burghez își reprezintă viața sub aspectul unei imense gropi cu lături, plină de rămășițe urât mirositoare, iar oamenii i se înfățișează ca niște vietăți târătoare sau ca niște organisme biologice, desfigurate până la refuz, cu instincte animalice josnice – ca niște monștri plini de plăgi și ulcerații sau ca niște psihopați care și-au pierdut mințile. Un artist de felul acesta simte pretutindeni mirosul putregaiului, al morții, al descompunerii, iar această viziune atât de monstruos pervertită și această imagine a vieții nu-i respinge pe artiști ci, dimpotrivă, dobândește în ochii lor farmec și... calități estetice. În această preferință a artiștilor și criticilor burghezi pentru mirosul lor de hoit, pentru reprezentarea descompunerii, a putrefacției, a morții, se vedește deosebit de puternic marasmul culturii burgheze contemporane.

Acest fapt este recunoscut și de către revista progresistă americană „Mainstream”. În anul 1947 revista scrie: „Unde poate fi găsită în literatura americană de astăzi acea bucurie a creației, acea sete de noutate, acea încredere în viitorul omenirii, întemeiată pe legătura cu oamenii și pe înțelegerea istoriei lor? Criza deznădăjduită a încrederii în om, în știință, în progres, se întinde ca un cancer, într-o literatură care consideră actualele raporturi sociale drept veșnice... În această literatură ocupă un loc din ce în ce mai mare imaginile violenței absurde, ale descompunerii și ale morții”.

În colecția anului 1946 a publicației „Literatura Nouă și Lumina Zilei”, scriitorul englez L. Hartley susține că epoca contemporană nu oferă material pentru creația literară și că numai cei îndrăzneți se încumetă să reprezinte viața actuală „care pleznește din toate încheieturile și care seamănă cu un edificiu pe care a căzut o bombă și care a și început să emane un miros de putrefacție”. După cum arată revista „Art News”, pe artistul suprarealist american Sidney Gross „îl interesează putrefacția și descompunerea obiectelor”. Acest artist „înfățișează de preferință pești în stare de putrefacție și gunoi, transformându-le în simboluri cu semnificație generală”. Aceeași revistă scrie cu privire la opera unui alt artist american, Heyman Blooms, că „unele lucrări ale lui exprimă dorința de a reprezenta procesul de descompunere și de putrezire”.

Tablourile suprarealistului Salvador Dali care este cel mai la modă astăzi în America – sunt pline de compoziții iraționale, bolnăvicioase, cu reprezentări de fragmente anatomice și de excrescențe în care se pot desluși părți din trupul omenesc. În afara lor atarnă frânturi de oase, iar aceste porțiuni de trup deformat și mutilate până la refuz sunt în majoritate în stare de putreziciune cangrenoasă, („Manechinul iavanez”, „Fantoma vampirului sexual”, „Construcție moale cu oase fierte”).

Am putea înmulți aceste pilde care demonstrează în ce direcții merge arta burgheză în procesul ei degradare, în care ea devine apologetul estetic al unei viziuni prin care lumea apare ca un cadavru în descompunere. Artă aceasta reclamă reprezentarea putrefacției corpurilor organice, confirmând în modul cel mai evident pervertirea patologică, pesimismul și marasmul ajuns la extrem al ideologiei burgheze reacționare din epoca imperialismului.

DOUĂ CULTURI

Oare întreaga artă din țările străine se află în această stare de decădere, de putrezire și descompunere? Se înțelege că nu.

Lenin a arătat că în fiecare cultură națională există două culturi ce se opun: cultura reacționară, obscurantistă a moșierilor și capitaliștilor și cea a elementelor democratice socialiste, apărătoare a intereselor maselor populare exploatare. În statele capitaliste din epoca noastră, pe fondul general al

culturii artistice burgheze dominante în curs de putrezire, există deasemenea elemente culturale democratice și socialiste, care în împrejurările actuale sunt indisolubil legate cu lupta maselor populare împotriva fascismului și naționalismului, pentru pace, democrație și progres social. În această luptă a maselor populare își găsesc temelia vitală a creației lor fruntașii cei mai avansați ai culturii din străinătate.

Pentru a putea exprima tendințele progresiste, pentru a se putea adresa poporului lor cu o artă plină de conținut, artiștii străini contemporani trebuie să biruie formalismul artistic care s-a născut și s-a dezvoltat pe terenul alcătuit de respingerea unui conținut ideologic progresist în pictură și în sculptură și care se opune principiilor adevărului artistic. Expoziția artei plastice a popoarelor Iugoslaviei care a avut loc la Moscova a demonstrat în mod neîndoios că la temelia creșterii tinerei arte iugoslave se află lupta pe care cei mai buni dintre reprezentanții ei au dus-o pentru înfrângerea influențelor formaliste în pictura și sculptura burgheză și pentru dezvoltarea mai departe a celor mai bune tradiții democratice ale culturii artistice naționale.

Fruntașii progresiști ai culturii străine condamnă cu hotărâre cultura dominantă reacționară decadentă a țărilor imperialiste. În revista americană „New Masses”, Howard Fast scrie: „De-a lungul istoriei și până în prezent clasele conducătoare din U.S.A. au hrănit și hrănesc masele populare americane cu o filosofie a vieții care ascunde adevărul, care se străduiește să nu dea oamenilor posibilitatea de a descoperi realitatea și care prezintă poporului înscenările sclipitoare ale Hollywood-ului drept chipul «real» al Americii și ca imaginea lumii – presa lui Hearst”.

Howard Fast demască pe adepții artei „pure”, pe esteții literari ale căror „raporturi cu arta au îmbrăcat felurite forme de renunțare la viață”. Howard Fast înțelege că o astfel de artă decadentă, lipsită de conținut nu poate oferi nimic poporului american, nu-i poate sluji drept armă în lupta sa. Mai mult decât atât: o astfel de artă e vrăjmașa intereselor Americii democratice.

Fast scrie: „Atâta timp cât nu vom înceta să confundăm arta populară cu arta creată de dușmanii poporului... cât nu vom înceta să ne plecăm înaintea escrocilor decadenți, mistici și meschini din literatură, arta nu va fi o armă”.

În condițiunile care există în țările capitaliste contemporane, arta poate exista și se poate dezvolta numai în cazul când ea va exprima ideile avansate, când va servi interesele poporului reflectând just și îndrăzneț atât viața, cât și credința în puterile omului, în capacitatea lui de a frânge tot ce e vechi și muribund.

CALEA CULTURII SOVIETICE – CALEA ÎNFRÂNGERII FORMALISMULUI

Intellectualitatea progresistă din țările străine își îndreaptă privirile spre cultura sovietică socialistă, în care găsește exemplele unei soluționări depline și consecvente a tuturor problemelor de bază, asupra cărora s-au trudit secole întregi mințile cele mai bune ale omenirii.

Războiul împotriva Germaniei fasciste a demonstrat intuitiv popoarelor din toate țările că în același timp, când arta decadentă a burgheziei s-a dovedit neputincioasă din punct de vedere ideologic în fața pericolului fascist, cultura sovietică socialistă și arta sovietică, ca o parte componentă a acesteia, s-au dovedit în timpul războiului bine înarmate, servind ca un puternic mijloc de mobilizare sufletească a forțelor populare în lupta împotriva dușmanului. În Anglia, America, Franța, în toate țările Americii Latine, în Orientul Extrem și Apropiat, peste tot unde și-au făcut apariția filmele sovietice, cărțile scriitorilor sovietici, notele compozitorilor sovietici, afișele și tablourile artiștilor sovietici – toate aceste produse ale culturii sovietice – ele au produs – după cum recunosc cercurile largi ale intelectualilor – o impresie profundă asupra maselor populare, întărind în suflete dragostea de libertate.

Scriitoarea americană Edith Anderson a scris în zilele războiului: „Vom căli armele necesare la distrugerea nazismului, numai atunci când vom primi de la arta noastră aceeași educație antifascistă, aceeași forță spirituală, pe care au primit-o oamenii sovietici de la arta sovietică”.

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie a transformat țara noastră. Locul societății anterioare, burghezo-moșierești, l-a ocupat societatea socialistă. Dacă „producția capitalistă – arată Marx – este vrăjmașă față de unele ramuri ale producției spirituale, ca arta și poezia”, societatea socialistă, din contră, dă naștere la condițiuni extrem de favorabile pentru creațiunea artistică.

În U.R.S.S., artele plastice au dobândit un mare rol social. Desfășurarea gigantică a operei de construcție, grija statului pentru ridicarea nivelului cultural al maselor populare au deschis artiștilor sovietici posibilități din cele mai largi. În U.R.S.S., arta este fecundată de marile idei ale umanismului socialist și eliberării muncii, de ideile patriotismului sovietic ale egalității și frăției între popoare. Aceste idei înalte, pline de o măreție și valoare general umană, au o fertilitate extraordinară și în domeniul esteticii. În U. R. S. S. li s-au alăturat mase largi, mase de milioane, din toate naționalitățile și toate profesiile. Artă a devenit populară în sensul cel mai adânc și cel mai precis al cuvântului.

Artă sovietică se dezvoltă pe linia realismului socialist, indicată în mod genial de I. V. Stalin. Tocmai datorită acestei linii, artiștii sovietici au

ajuns să creeze o artă de mare valoare, socialistă în cuprinsul și națională în forma ei, demnă de marea operă stalinistă, de poporul sovietic, poporul învingător.

Calea înfrângerii hotărâte a formalismului, străbătută de arta sovietică, are o importanță enormă, incalculabilă pentru întreaga cultura artistică a lumii. Experiența artiștilor sovietici este de importanță principală pentru întreaga dezvoltare viitoare a artelor plastice în lumea întreagă. Înfrângând cu hotărâre monstruosul formalism, exercitându-și influența din primii ani ai construcției culturii sovietice, artiștii sovietici au făcut operă de pionieri și novatori îndrăzneți, care deschideau artelor plastice contemporane căi noi de dezvoltare. Tovarășul Jdanov a spus că arta Uniunii Sovietice, „care oglindește un sistem mult superior oricărui sistem de democrație burgheză și o cultură mult mai înaltă decât cultura burgheză, are dreptul să-i învețe pe ceilalți o nouă morală general omenească”.

Arta sovietică – arta cea mai avansată din lume atrage privirile și inimile milioaneilor de mase populare și ale oamenilor de cultură progresiști din țările străine. Arta realismului socialist, care reflectă forța și invincibilitatea noului sistem social superior, întruchipează în figuri artistice ideile cele mai înaintate și mai avansate ale epocii noastre, - ideile partidului lui Lenin-Stalin.

Rezoluția celui de-al doilea Congres al Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, „Scânteia”, 19 octombrie 1947

Congresul Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști, întrunit la București în zilele de 18, 19 Octombrie 1947, a votat o amplă rezoluție din care extragem:

Mobilizarea slujitorilor artei și culturii în lupta pentru combaterea ideologiilor decadente

„Congresul constată că în actualele împrejurări politico-internaționale și interne, sarcina principală a Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori și Ziariști din România constă în mobilizarea tuturor slujitorilor artei și culturii în lupta pentru combaterea ideologiilor decadente, pentru răspândirea largă a artei în masele muncitoare, pentru promovarea a cât mai numeroase valori artistice din rândurile poporului.

Conștient de această sarcină, Congresul subliniază că ea este cu atât mai importantă cu cât în lume se dă astăzi o înverșunată bătălie între forțele imperialismului împilator de popoare și instigator în războaie, pe de o parte, și forțele păcii și democrației pe de altă parte”.

Frontul ideologic al progresului

„Tot așa cum pe plan politic, forțelor destructive ale imperialismului li se opune frontul de luptă al popoarelor iubitoare de pace și libertate, în frunte cu URSS – citadela de granit a democrației, a tot ce este cinstit și progresist în întreaga lume, tot astfel pe planul ideologic, frontului obscurantist al exportatorilor de minciuni și calomnii, acțiuni dizolvante a existențialismului și a altor curente decadente li se opune marele front ideologic al progresului, al luptei pentru promovarea frumosului și adevărului. În aceasta s-au încadrat în toate țările talentele cele mai reprezentative ale epocii iar în fruntea lui se află savanții și artiștii Uniunii Sovietice, țară în care arta și cultura au ajuns la culmile cele mai înalte de înflorire și propășire.

Congresul proclamă hotărârea fermă a oamenilor artei și scrisului din România de a se încadra fără rezerve în acest măreț front”.

„Congresul salută lupta curajoasă a artiștilor și scriitorilor americani împotriva discriminării rasiale și a persecuțiilor antidemocratice, precum și lupta oamenilor de litere din Franța împotriva curentelor decadente grupate în jurul lui Sartre”.

Toate forțele pentru triumful definitiv al democrației

„Congresul consideră că sarcina principală a scriitorilor, artiștilor și ziariștilor din România este de a angaja toate forțele lor în lupta poporului român pentru triumful definitiv al democrației, pentru refacerea materială și morală a țării noastre”.

„Congresul își unește glasul cu toți aceia care au cerut și cer grabnica judecare și aspra pedepsire a clicii trădătoare din conducerea fostului Partid Național-Țărănesc.

„Congresul dă ca sarcină noului Comitet și organizațiilor sindicale componente, să îndrume prin toate mijloacele pe profesioniștii artei și ziarului asupra rostului activității lor concentrate și să combată orice încercare de a infiltra în România bacilul așa-zisei «culturi» a Atlanticului, a tuturor tendințelor de a promova așa-zisa «artă pentru artă» și de a izola pe artist de poporul în mijlocul căruia trăiește și creează”.

„Congresul recomandă lupta pentru triumful definitiv al tematicii realiste, care să cânte adevărul și viața în multiplele ei manifestări”.

„Congresul constată cu satisfacție succese importante în arena artei și a scrisului pe linia concepțiilor progresiste și democratice și recomandă lupta pentru valorificare și lărgirea lor”.

„Congresul cere ca lozinca *Arta în slujba poporului* să devină o realitate și recomandă organizarea de acțiuni concrete pentru difuzarea artei în popor”.

„Congresul cere menținerea legăturilor cu organizațiile sindicale și profesionale din străinătate, în primul rând cu cele din Uniunea Sovietică și țările democratice vecine”.

„Congresul subliniază că regimul democrat din România și guvernul lui au legiferat pentru prima dată în istoria țării condițiile necesare pentru valorificarea creației artistice și pentru asigurarea nivelului de trai al slujitorilor artei”.

„Pornind cu însuflețire la muncă pentru aducerea la îndeplinire a hotărârilor Congresului, artiștii, scriitorii și ziariștii din România sunt mândri că fac parte din marele front ideologic anti-imperialist și sunt ferm hotărâți să-și facă datoria”.

Ion Vitner, *Limitele decadentismului în cultura românească*, „Contemporanul”, 28 noiembrie 1947

Înțelegerea efortului care se face astăzi la noi pentru crearea unei culturi a omului nou, prezintă dificultăți atâta timp cât considerațiile plutesc în abstract, neraportate la schimbările fundamentale care se operează în adânc, în regiunile structurale ale vieții noastre sociale. O altă serie de dificultăți provine din desconsiderarea evoluției specifice pe care a suferit-o cultura românească de la formarea Statului român modern și până astăzi.

Nu putem ignora faptul că în România cultura modernă s-a desfășurat sub semnul unei tragedii istorice, care a imprimat atât intelectualului cât și mărfii sale culturale trăsături caracteristice și persistente până în zilele noastre.

Este vorba de tragedia duplicității, a inconsistenței intelectuale, a unei mobilități ideologice între contrarii, tipice fie transfugului, fie insului rămas într-un stadiu de dezvoltare mai infantil.

Acesta este primul aspect și cel mai izbitor pe care ni-l oferă cultura românească, după eșuarea mișcării revoluționare burgheze de la 1848 și formarea Statului modern român pe baza compromisului burghezo-moșieresc.

Se întretaie în această perioadă de gestație a culturii noastre moderne curente și aspirații contrarii. Moșierimea își are un specific ideologic, o mentalitate de clasă, bazată pe un ascendent de exploatare veche și nezdruncinată. Burghezia își opune armele ei, care dacă n-au fost hotărâtoare în războiul social, nu rămân mai puțin reale, mai puțin prezente în câmpul realității sociale. Între cele două clase antagoniste, mai puțin hotărâtă în ceea ce privește cucerirea pozițiilor principale economice, sociale și politice, ea rămâne incapabilă de a-și lua revanșa în același mod, și lupta ei se transformă într-un răbdător travaliu de sobol, săpând bazele puternice ale dominației de clasă a rămășițelor feudale, infiltrându-se cu relații noi între

oameni în cadrul procesului de producere a bunurilor materiale, în mijlocul formelor vechi pe care nu le-a putut sfârâma.

Unei politici bazate pe compromis îi corespunde un tip de intelectual a cărui singură hrană devine cu timpul tocmai compromisul. După cum îi corespunde un alt tip de intelectual care având sentimentul probității servește totuși în mod inconștient interese de clasă din cele mai dușmănoase și antipopulare, interese de clasă din cele mai josnice.

Etica unui Heliade Rădulescu, a unui Bolintineanu sau Alecsandri nu poate fi înțeleasă fără asemenea lămuriri, esențiale. Tranziția de la pașoptismul cel mai efervescent la conservatorismul dur și dușmănos oricăror inovații, la primii doi, și coexistența în cadrul aceleiași opere a mentalității progresive și a celei reacționare, la cel din urmă, este aplicabilă dacă suntem de acord că în acel timp ideologia de clasă, dominantă, este aceea a mării moșierimi. Și aceasta nu înseamnă decât că în perioada stabilirii și consolidării regimului burghezo-moșieresc în România, influența hotărâtoare, preponderentă continuă să o aibă marea moșierime. Succesul «Junimii» este un succes al acestei clase în cadrul acestei mentalități de clasă, influentă în toate sectoarele vieții sociale, opunându-se cu vigoare inovațiilor burgheze, biciuind fără menajamente aspectele falsei democrații, dar și bazele instituțiilor democratice pe care caută să le promoveze totuși burghezia înfrântă, strânsă în corsetul compromisului. [...] Nu trebuie să ne uimească deci faptul că eroii pașoptistului Alecsandri vorbesc un limbaj conservator, sau că limbajul acestui mare frământat și revoltat care a fost Eminescu capătă în pofida faptului că el aparține prin condiție umană lumii noi care se ridică, aceea a proletariatului – o coloratură conservatoare în poezie și proză, dusă până la limitele ei reacționare și șovine în articolele politice.

Cei care în scris s-au detașat de asemenea influențe printr-o legătură mai strânsă cu mediul firesc din care făceau parte, printr-o apartenență de clasă mai puternică, nu s-au putut feri de ele în gândirea politică.

Creangă este primul țaran care pătrunde cu puternice și precise calități în literatura cultă. Deși membru al Junimii, el rămâne un anticlerical convins și introduce în literatură personajul țaranului revoluționar: pe moș Ion Roată. Dar în clipa în care se pune problema Unirii Principatelor, el merge pe linia conservatoare a antiunionismului.

Aceasta nu înseamnă că în această epocă nu au răsunat glasuri ale purității ideologice.

Bălcescu și Kogălniceanu rămân reprezentanți ai burgheziei revoluționare, respingând modalitatea compromisului. Și ceva mai târziu răsună puternic fără echivoc glasul lui Dobrogeanu-Gherea, care în numele proletariatului în creștere, lovește în instituțiile burghezo-moșierești, lovește

și demască reacționarismul, influența dăunătoare în problemele ideologice ale curentului junimist.

Puternice sub aspectul sincerității și combativității, aceste accente nu sunt însă dominante. Cultura românească evoluează, de-a lungul aproape a un veac întreg, în tiparele acestui compromis burghezo-moșieresc, în care cuvântul major îl deține ideologia de clasă a marii moșierimi.

Ampretele ei se recunosc cu ușurință în sămănătorism (cu antagonismul sat-oraș, cultul trecutului glorios și idilic, culoarea mistică, introducerea valorii de etnicitate ca măsură de greutate în cântărirea activității suprastructurale: juridice, politice, filosofice, literare etc.), în poporanism (aceiași prăpastie sat-oraș, conferirea primatului social țăranimii, dar unei țăranimi considerată ca o masă amorfă în care nu există nici o distincție între țăranul chiabur, mijlocaș și sărac, credința în posibilitatea ocolirii etapei capitaliste a procesului economic și social, deci eliminarea dintr-un circuit – care s-a dovedit totuși inevitabil – atât a burgheziei cât și a proletariatului).

Ni se pare caracteristic faptul că ideologia de clasă pătrunde și în forme de exprimare care ar trebui să fie tipic burgheze. Astfel, Al. Macedonski, importatorul la noi al simbolismului francez, cântă într-o primă perioadă moșierimea și țăranimea iobagă.

Accente mai puternice burgheze apar la noi în perioada înțețirii luptelor de clasă, în perioada afirmării din ce în ce mai puternice a proletariatului ca singur deținător și propagator al ideilor cu adevărat democratice. Este perioada care precede cu puțin și care urmează în totalitate primului război mondial, perioada în care economia capitalistă pătrunde din ce în ce mai adânc în noua ei etapă imperialistă și se afirmă ca atare. Etapă a descompunerii și putrezirii capitalismului, ea se traduce pe plan ideologic printr-o decadență și descompunere a culturii burgheze.

De aceste simptome ale descompunerii nu scapă nici cultura românească. Pătrund în cultura noastră accente specifice acestei etape, antirealismul, antiumanismul, individualismul obsesiv, pasiunea experimentelor formale, consecința ultimă a acestui proces: naționalismul agresiv, șovinismul, cultivarea urii de rasă.

Se caută acoperirea, ascunderea tumultului luptei de clasă categorice, neîndurătoare, sub un înveliș agreabil, derutant. În cultura noastră începe o puternică campanie de eludare a realității sociale.

Acordul dintre marea moșierime și burghezie a trecut de la faza de compromis, în care unele antagonisme erau păstrate, la faza de apărare a unor interese comune în fața revendicărilor hotărâte ale maselor populare. Acest proces este ajutat și de faptul pătrunderii puternice a capitalismului în economia marii proprietăți funciare de transformare a marii moșierimi într-o mare burghezie rurală și a țăranimii sărace în proletariat agricol.

Sunt interesante de urmărit liniile de forță ale acestui proces de descompunere a culturii burgheze în România. Apar simptome ale maladiei formale: purismul barbian și „avangardismul“ școlii din jurul revistelor *Punct*, *Integral*, *unu* ș. a. S-a afirmat în câteva rânduri că mișcarea noastră avangardistă nu a îmbrăcat acest aspect formalist decât împinsă de necesitatea de a lovi în ideologia dominantă de clasă a burgheziei, cu arme pe care aceasta le tolera, că ar fi avut deci un caracter revoluționar, exprimând în mod deghizat lupta maselor populare împotriva exploatarei capitalului monopolist în România. Cred că sub această formă afirmația este greșită și exprimă numai lipsa unei sincerități critice sau unei neputințe de a vedea just lucrurile. Răscoala formală a „avangardismului“ a fost de fapt o „revoltă în genunchi“, după expresia atât de plastică a lui Kemenov. În jurul revistelor *Punct*, *Integral* și *unu* nu se găseau reprezentanți ai proletariatului, ci numai reprezentanți ai micii burghezii, nemulțumiți de exploatarea fără limite a capitalului monopolist, atinși de procesul activ de concentrare a capitalurilor, revoltați – este adevărat – împotriva inechității sociale, dar negăsindu-și drumul către formele concrete și directe de luptă ale proletariatului, singurele eficiente, singurele reale.

Că această explicație este singura justă o dovedește și faptul că, atunci când o parte a avangardiștilor de la *unu* au reușit în cele din urmă să găsească drumul acestei mari lupte a proletariatului din România, „avangardismul“ român a încetat să mai militeze ca atare.

Maladia formalistă se desfășoară în cultura românească pe trei căi, aceea a purismului mallarmean, practică de școala lui Ion Barbu, aceea a iraționalismului avangardist și a antirealismului de tip James Joyce, încercată de Ion Biberi în romanul *Proces* și abandonată. Indiferent de nuanță, aceste curente reprezintă o fugă de realitate, o claustrare activă în mijlocul ficțiunii.

Trebuie aci să facem o distincție între procesul de descompunere a culturii burgheze la noi și același proces în cultura occidentală. Supunându-l unei paralele, observăm că nu s-au făcut după aceleași tipare. Maladia formalistă este mult mai puternică și se desfășoară pe planuri mult mai largi în Occident. Aci apar și se sting nenumărate „isme“ care sunt tot atâtea variante ale unei experiențe formaliste fundamentale. Occidentul cunoaște o adevărată glorie a dadaismului, a cubismului și suprarealismului, cele trei „isme“ care se mențin mai mult în conștiința publicului, creează școli, lupte literare și plastice și pătrund în mecanismul de gândire al intelectualității burgheze, influențând puternic nu numai cultura dar chiar și efemera modă.

La noi formalismul nu a luat niciodată asemenea proporții. El a pătruns în limbajul literar și i-a zdruncinat tiparele. Dar această operație s-a petrecut aidoma ecoului unui cutremur cu epicentrul ceva mai depărtat. Noi nu am avut un cubism categoric, nu am avut un dadaism de proporții mai mari și nu am avut o mișcare suprarealistă. Mișcarea de la *unu* ne-am

îngădui să o numim un simbolism exagerat, care a furat elemente formale din toate mișcările de așa-zisă avangardă, fără să aibă o configurație certă și fără să afișeze o ideologie militantă precisă.

Un succes mai categoric a înregistrat purismul barbian. El a reușit într-adevăr să facă un serios prozelitism literar și să deturneze de la adevărata menire a literaturii o întreagă generație de scriitori. În labirintul formalismului purist și-au găsit naufragiul numeroși scriitori iar firul Ariadnei i-a condus, spre deosebire de „avangardiști“, nu către fâgașul salvator al luptei proletarietului, ci către smârcurile pestilențiale ale fascismului. „Apolinismul“ afișat de puriști s-a dovedit a avea alte rădăcini istorice decât neliniștea mic-burgheză a avangardiștilor; el era turnat din aceeași substanță inflexibilă a mentalității de clasă exploatoare, a marii moșierimi și a marelui capital monopolist, și a evoluat de-a lungul aceleiași linii istorice, către fascism.

Dar succesul cel mare nu l-a înregistrat, la noi, aspectul formal al decadentismului burghez. El a rămas limitat la un cerc restrâns de intelectuali alimentați cu o cultură franceză din care nu reușiseră să extragă decât această sevă săracă a experienței pur formale, și nu a pătruns în mase.

Decadența culturii burgheze la noi s-a manifestat mai ales pe linia unei otrăviri în masă a conștiinței oamenilor, cu ajutorul șovinismului, al urei de rasă, al misticismului cel mai întunecat. Etnicismul sămănătorist se transformă ușor în naționalismul șovin și în mistica dezlănțuită a „gândirismului“. Nichifor Crainic și întreaga școală din jurul revistei *Gândirea* au utilizat astfel o linie de mai mică rezistență, dar cu mult mai activă. Intrau în considerație aci doi factori însemnați, pe de o parte perimetrul restrâns al intelectualității românești capabilă să fie entuziasmată de rafinamentul cerut de orice formalism, și pe de altă parte o anumită „tradiție“, în sensul cel mai rău al cuvântului, a antiintelectualismului, a mentalității de clasă a marii moșierimi care a hrănit de-a lungul deceniilor nu numai împotrivirea față de reformele sociale înnoitoare – prin corupție sau prin cântecul de sirenă al derutei –, dar a germinat o atmosferă ideologică extrem de favorabilă iraționalismului mistic, exacerbarii unei afectivități a maselor în mod firesc impresionate de tradiția religioasă.

Această formă a decadentismului culturii burgheze domină în mod net întreaga perioadă care se întinde între anul 1933, moment în care lupta de clasă prezintă faza cea mai ascutită, și momentul prăbușirii fascismului românesc, în august 1944. În știință, autoritatea nestirbită este Paulescu, autorul unui galimatias mistico-științific, în filosofie figura dominantă este Lucian Blaga, autorul unei întortocheate și obscure metafizici cu colorit german și cu puternice rădăcini în mistica rurală, în poezie și în proză asistăm la o adevărată orgie cu iz teologal, drapată în culorile cele mai sumbre, în critica literară la instalarea criteriului rasial în critica lui D.

Caracostea și Ovidiu Papadima. O literatură a descompunerii omului, a prozelitismului inutilității intervenției umane în destinul istoric al umanității, a deznădejdiei ridicate la rangul de afect primordial și a regăsirii omului în forțe supranaturale. Este sămânța din care se dezvoltă mătreauna legionarismului. Cât de puternic a fost otrăvită conștiința atât a unei bune părți din intelectualitatea românească cât și a unei părți a maselor populare în această perioadă, nu mai trebuie argumentat. Lupta de clasă, interesele mari ale poporului, dorința lui de independență națională și de bunăstare materială s-a încercat să fie înăbușite în sunetele stridente ale acestei orgii funerare.

În toată această mișcare culturală a ultimelor decenii persistă eroul modificat al junimismului conservator. Literatura și politicul utilizează din abundență, în argumentația ideologică, tot ce este mai înapoiat și mai obscur în gândirea înaintașilor. Este caracteristic faptul că cele două simboluri majore ale culturii românești în această perioadă sunt bazate tocmai pe misticismul eminescian și pe estetismul maiorescian. Nu pe Eminescu luat în totalitatea lui, pe Eminescu revoltat și nefericitul, ci pe deruta mare, adâncă a acestui mare poet. Și nu se bazează pe Maiorescu, militantul împotriva formalismului steril, ci pe metafizicianul Maiorescu, pe marele preot al „artei pentru artă”, al ruperii artei de marile lupte și marile frământări ale vieții.* În formele decăderii și descompunerii culturii burgheze românești, găsim ca un ferment activ și dominant prin impulsivitate și forța de derută, elementele ideologiei de clasă a marii moșierimi. Este o caracteristică a culturii românești, în această perioadă a conflictelor imperialiste, care socotim că trebuie reținută și adâncită mai mult.

Acestui fenomen îi corespunde o mare tragedie etică a unei bune părți din intelectualitatea românească: ruperea de aspirațiile marilor mase, izolarea într-o reverie mistică, pernicioasă, surparea, - în formele naționalismului agresiv, - a oricăror mândrii naționale și cultivarea servilismului față de imperialismul german și italian, acceptarea înrobirii noastre țărilor josnice ale acestor imperialisme; renunțarea la independența națională.

Cultura burgheză românească, în această etapă a descompunerii ei, predică de fapt, pe tonuri, sinuciderea noastră ca popor.

Socotim utile aceste jaloane fixate în evoluția culturii românești în Statul român modern, pentru lămurirea unor aspecte ale culturii românești de astăzi și perspectivelor ei viitoare.

Odată angajați pe drumul democrației populare, am scăpat noi oare de balastul ideologic care a împovărat cultura noastră în ultimele decenii?

* Amintim aici de volumul lui Eugen Lovinescu: «Titu Maiorescu și posteritatea lui critică», în care autorul introduce ca maioreșceni pe absolut toți criticii literaturii noastre (cu excepția lui Gherea și Ibrăileanu). Lovinescu are dreptate și este tocmai ceea ce ne explică agonia criticii noastre literare și trebuie să ne orienteze în privința măsurilor de luat pentru învierea ei.

Un răspuns afirmativ la această întrebare ar însemna numai odihnirea inconștientă pe laurii unei victorii care nu a fost câștigată încă.

Cultura românească de astăzi nu a scăpat încă de acest balast. În literatură, în artele plastice, în filozofie și în știință persistă încă acele tendințe dăunătoare, care au contribuit, alături de ideologia politică reacționară, să facă din poporul român un joc de marionete în mâna forțelor imperialiste. Exemplele nu sunt puține și ele pun în lumină gravitatea acestui fenomen, sunt de natură a avertiza pe toți intelectualii progresiști asupra seriozității și dificultăților luptei pe care o au de dus.

A apărut în poezia noastră, după prăbușirea fascismului românesc, o tendință a evadării din realitate, a cultului exotismului, a invitării cititorului la călătorii imaginare în ținuturi depărtate. Fără îndoială că acestor poeți realitatea românească le displace. Eliberarea maselor românești din strânsoarea unei îndelungi exploatare executată fără menajamente nu rodește în imaginația lor nici un dram de lirism. D-nii Tonegeru, Radu Teculescu, Popovici ș.a. evadează, cu ajutorul acestui vehicul ieftin, către ținuturi cu puternice nuanțe de exotism colonial, în care ei sunt incapabili de a vedea culoarea sângerie a exploatarei imperialiste și nu văd decât prospețimea și încântarea decorului mirific.

Aceiași poeți sunt autorii panicii cu privire la „criza culturii“ și, întâmplător, unii din ei au militat deschis, politicește, în rândurile reacțiunii românești, în rândurile partidelor istorice. Fără îndoială, acești poeți sunt gata oricând să jure că între poezie și politică nu este nici o legătură!

În romanul românesc a reapărut, cu d-na Sorana Gurian, pasiunea alcovului, pasiunea măruntelor preocupări ale vieții burgheze ridicate la rangul de înalte preocupări principiale, romanul nu al vieții și nici al oamenilor, ci romanul pur și simplu al ocolirii vieții, al disprețului pentru om și pentru preocupările lui esențiale. Nu avem nimic împotriva iubirii și nici împotriva reflectării ei în opera de artă. Dar trebuiește delimitat teritoriul dragostei de cel al trivialității burgheze. Și această delimitare nu o face nici d-na Sorana Gurian, în romanul sau nuvelele dumisale, și nici elevul dumisale, d. Villara, într-un roman plat, de falsă introspecție construită pe tipul tăierii firului în patru al recuperării apoi, a forțelor pierdute în această delicată operație, în căldura și lascivitatea alcovului.

În domeniul literaturii dramatice lucrurile merg mai departe și mai rău. Cu d. Ion Luca și cu a sa *Salbă a reginei*, ne reîntoarcem la timpurile de tristă amintire când ura de rasă putea fi un motor ideologic satisfăcător al operei de artă.

Ceea ce este mai trist și mai îngrijorător este faptul că s-au găsit critici literari care să aplaude fără nici o rezervă asemenea mostre literare, să le recomande cu căldură și cu entuziasm publicului cititor.

Cine ar crede că cel puțin în domeniul literaturii științifice am scăpat de asemenea balasturi de înșală: d. Al. Mironescu în *Limitele cunoașterii*

științifice practică senin un fideism vulgar, d. V. Preda continuă să omoare biologia în corsetul neovitalismului, iar d. Florian Nicolau înlătură atomismul pentru a putea construi o metafizică deșănțată.

Ce înseamnă toate acestea? Înseamnă că în mijlocul lumii noi pe care o construim se află nu numai umbrele temătoare ale trecutului, dar chiar acest trecut, prin reprezentanți activi și virulenți.

În eforturile noastre de a construi o cultură românească a omului nou, nu trebuie să uităm și nu trebuie să subapreciem puterea de influențare a culturii burgheze și capacitatea ei de supraviețuire. Democrația populară înseamnă trecerea inițiativei politice în mâna maselor populare, în mâna muncitorimii, a țărănimii sărace și mijlocii și a intelectualității. Dar nu înseamnă dispariția tuturor formelor economice și sociale ale vechii orânduiri. Alături de forme noi sociale, avansate, coexistă elemente încă destul de puternice și active ale lumii burgheze. Ele nu mai au capacitatea de exploatare din trecut, ele nu mai au sprijinul larg al moșierimii lichidate ca clasă socială, ele nu mai au inițiativa politică, dar mai pot exercita încă o influență puternică și dăunătoare pe cale ideologică.

Împotriva acestei influențe trebuie dusă lupta cea mai hotărâtă. Însemnătatea acestei acțiuni în momentul de față nu trebuie să scape nimănui. În clipa în care toate popoarele lumii duc o luptă grea și hotărâtă împotriva exploatării forțelor imperialiste, împotriva tendințelor expansioniste și războinice ale acestor forțe, conținutul ideologic al manifestărilor culturii burgheze decadente constituie calul troian al rapacității imperialiștilor. Nu trebuie să uităm exemplele trecutului. După cultul morții în poezia românească, după metafizica mistică și rasială a gândirismului, după perioada de neștirbită suveranitate a „artei pentru artă”, a urmat subjugarea noastră ca națiune imperialismului german. În momentul când tai în felii mari, vizibile, experiența istorică a trecutului, nu mai poți face o despărțire arbitrară între fenomenul cultural și cel politic. Există o îngemănare a lor puternică, în teritoriul mai profund și mai vast al determinărilor economice și sociale, o influențare reciprocă, a cărei însemnătate nu trebuie să scape nimănui.

Sigur că în această operă de îndepărtare a dărâmăturilor trecutului, nu te poți feri de a te umple de praf sau de a te tăia în cioburi.

Cititorii „Contemporanului” la reuniunea din sala „Comedia” – care a constituit pentru toți cei din jurul acestei reviste, un îndrumar și o încurajare pentru ducerea mai departe a muncii noastre – au remarcat cu justeță că de asemenea accidente nu au scăpat nici colaboratorii „Contemporanului”. Am fost prinși și noi, nu o singură dată, în mrejele ispititoare ale formalismului. Această observație este în măsură să ne atragă atenția atât asupra puterii tentației, cât și asupra întinderii pericolului ascuns de asemenea temerități.

Credem că privind arta în totalitatea circuitului vieții sociale, aceste considerații nu ascund nici o exagerare. „**Artă nu poate fi despărțită de soarta poporului**”. Această afirmație a lui A. Jdanov este menită să ne oblige la reflecții serioase și adânci, atât asupra luptei pe care o avem de dus în acest domeniu atât de delicat al ideologicului, cât și asupra modalităților de realizare a unui realism al democrației populare.

Discuția amplă în jurul acestor probleme nu va putea fi decât rodnică.

Petru Dumitriu, *La aniversarea lui I. V. Stalin*, „Fapta”, 23 decembrie 1947

Figura lui Iosif Visarionovici Stalin intră în istorie nu, ca la alți mari bărbați de Stat, abia după moarte. Stalin intră în istorie încă în viață fiind – a intrat de mult, în maturitatea bărbăției sale. Și a cunoscut, la căruntețe, gloria unică de-a fi identificat cu rezistența eroică și victoria finală a popoarelor Uniunii. Și cei care și-au atribuit acea glorie știau ce făceau. Ei știau [...] omul în jurul căruia s-a cristalizat solidaritatea și entuziasmul patriotic al Rușilor și celorlalte popoare sovietice; și mai știau contribuția centrală, fundamentală pe care înțelepciunea politică și caracterul de oțel al actualului Generalisim și Prim Ministru au adus-o pentru conducerea poporului la victorie și la marea operă de vindecare a anilor războiului și de continuare a muncii de instrucție socialistă, la care asistăm azi.

Viața atât de bogată a lui Stalin, viață pe care i-o urăm cât mai lungă și fericită, a fost un șir lung de lupte aspre terminate toate cu biruințe. S-a luptat cu țarismul și a biruit. Apoi cu reacțiunea din războiul civil. Apoi cu spinoasa problemă a naționalităților – căreia i-a dat singura soluție satisfăcătoare. Apoi, s-a luptat dârz, mereu urmat de popor, cu deficiența economică moștenită de la țarism. A fost seria marilor planuri cincinale. Victoria asupra naturii. Și, în sfârșit, victoria asupra năvălitorilor. S-ar crede că după o viață lungă și atât de plină, ar fi sosit momentul odihnei. Nicidecum: Generalisimul Prim-Ministru conduce azi Uniunea într-o luptă de dimensiuni gigantice, atât pe plan intern, cât și pe plan internațional. Pe plan intern lupta se duce împotriva devastărilor rămase de la ocupația germană și împotriva naturii, care e silită să dea cât mai multe bogății, din ce în ce mai multe. Iar pe plan mondial, prin influența sa personală asupra opiniei publice mondiale, prin activitatea sa de îndrumare a spiritelor și a tuturor forțelor din democrațiile grupate în jurul U.R.S.S., Generalisimul Stalin conduce lupta maselor din întreaga lume, pentru dreptate socială, libertate și pace.

CUPRINS

1946

Ianuarie	7
Februarie	23
Martie	42
Aprilie	66
Mai	88
Iunie	106
Iulie	129
August	152
Septembrie	170
Octombrie	188
Noiembrie	213
Decembrie	230
Anexa	248

1947

Ianuarie	329
Februarie	344
Martie	357
Aprilie	370
Mai	384
Iunie	400
Iulie	417
August	429
Septembrie	439
Octombrie	448
Noiembrie	455
Decembrie	462
Anexa	468

Cronologia vieții literare românești. Perioada postbelică reprezintă concretizarea unui proiect mai larg de cercetare a fenomenelor culturale în epoca totalitarismului, inițiat de academicianul Eugen Simion în cadrul *Institutului de Istorie și Teorie literară „G. Călinescu”*.

Lucrarea își propune să reconstituie imaginea primilor douăzeci de ani postbelici (1944–1964), sub aspectul reconfigurării reliefului literar asupra căruia au acționat, direct sau indirect, mișcările politice desfășurate în acest interval de timp.

ISBN 973-167-051-3

9 789731 670515 >